

ทฤษฎารัฐศาสตร์ เตปิปัก

๒๕๔๙ พุทธวสเส

ทฤษฎสงขมมหาเถรสมาคม มุททาปัต

ก

632715

TULIB

3 1379 01483886 7

ทฤษฎารุจสุส เตปิฏก

๒๕๔๙ พุทธวสุเส

สุตตนุตปิฏเก มชุณิมนิกายสุส
มชุณิมปณฺณาสกปาฬิ
ปาฬิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสุส ปรมินทมหาราชาวรสุส
ปรีปณฺณสฏฺฐิวิสุส เสริชชมมงคลมหมกมกาเล
ทฤษฎสงุมมหาเถรสมาคเมน มุทุทาปีตา

หมดอายุ 27/05/2566

๑๓

With the Compliments

of - 5 ส.ค. 2558

Ra

CRE

2014

632715

V.13

หมดอายุ 27/05/2566

หมดยุ 2705/2566

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน ป.ธ.๙)

หมดอายุ 27/05/2566

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

(๑๑ มกราคม ๒๕๓๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

ประวัติ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)

๑๑ มกราคม ๒๔๗๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖

อายุ ๘๕ ปี พรรษา ๖๓

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ นามเดิมว่า เกี่ยว นามสกุล โชคชัย นามฉายา
อุปเสโณ บิดา นายเลื่อน โชคชัย มารดา นางยี่ โชคชัย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๗๑
ณ บ้านเขวง ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อยังเยาว์ ได้ศึกษาระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนวัดเขวง จนจบประถมศึกษา
ปีที่ ๔

เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดเขวง (วัดสว่างอารมณ์) อำเภอ
เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีพระอธิการพัฒน์ ภาทมนฺนี วัดภูเขาทอง เป็น
พระอุปัชฌาย์ แม่เจตนาจะบวชเพียงแค่ ๗ วัน แต่ด้วยอุปสรรคต่างๆ ทำให้เจ้าประคุณ
สมเด็จฯ ยังคงมั่นในสมณเพศต่อมา หาได้คิดลาสิกขาไม่ โยมมารดาจึงนำไปฝากไว้
กับท่านพระครูอรุณกิจโกศล (หลวงพ่อพริ้ง โกสโล) วัดแจ้ง ตำบลอ่างทอง อำเภอเกาะสมุย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ฝึกฝนในการศึกษา มีวิริยะ อุตสาหะ จนหลวงพ่อพริ้ง
เห็นอุปนิสัย ได้นำไปฝากไว้กับเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณหยมมหาเถร)
โดยอยู่ในการปกครองของพระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธมฺมธโร) ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อมีอายุครบอุปสมบท ก็ได้อุปสมบท ณ วัดสระเกศ
ราชวรมหาวิหาร โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณหยมมหาเถร) ทรงเป็น
พระอุปัชฌาย์

ด้านพระกรรมฐาน

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้เรียนพระกรรมฐานในเบื้องต้น จากหลวงพ่อพริ้ง ซึ่งเป็น
พระวิปัสสนาจารย์องค์สำคัญของเกาะสมุย โดยหลวงพ่อพริ้งได้นำเจริญพระกรรมฐาน
บนหลุมฝังศพขณะมีอายุ ๑๒ ปี ต่อมาได้เรียนพระกรรมฐานจากสมเด็จฯ พระสังฆราช

(อยู่ ญาโณทยมหาเถร) ซึ่งมีความชำนาญในพระกรรมฐานด้านกสิณ และยังได้ให้ความสนใจวิธีการเจริญพระกรรมฐานตามแนวต่างๆ ที่ปฏิบัติในประเทศ จนมีความชำนาญทุกสาย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานแนวคิงานพระศาสนาเชิงรุกที่สำคัญในด้านต่างๆ ริเริ่มให้พระสงฆ์นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อนุวัติให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

ได้บริจาคเงินสร้างโรงเรียนและตึกสงฆ์อาพาธในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกล ความเจริญหลายแห่ง ในนาม "อาคารผู้มีพระคุณ" เพื่อพยาบาลพระภิกษุ สามเณร ผู้อาพาธ และสาธุชนทั่วไป

ในด้านต่างประเทศ

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ริเริ่มการสร้างวัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปประจำ ณ วัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มสานศาสนาสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาสงฆ์โลก นับเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่ก้าวขึ้นสู่การบริหารองค์กรสงฆ์โลก เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนทำเนียบขาวอย่างเป็นทางการ ตามคำนิมนต์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนนครรัฐวาติกัน กรุงโรม อย่างเป็นทางการ ได้ออกเดินทางไปต่างประเทศทั่วทุกมุมโลก เพื่อหาแนวทางที่จะให้มีวัดเกิดขึ้นในประเทศนั้นๆ จนเกิดวัดไทยทั่วทุกมุมโลก ในปัจจุบัน

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระเมธีสุทธิวงศ์
พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชวิสุทธิเมธี
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๖	เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๓	เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์
พ.ศ. ๒๕๔๗	เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ แม่กองงานพระธรรมทูต เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพระมหาเถระที่อุทิศตนและเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ บ้านเมืองมาโดยลำดับ เป็นที่ปรากฏชัดเจน

ดังบทคติธรรมซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ประทานไว้ในหลายโอกาส ความว่า “**ความเสียสละ เป็นพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นพระพุทธจริยาที่ทรงสร้างสมจนถึงวาระแห่งการตรัสรู้ จุดหมายสูงสุดของความเสียสละในพระพุทธศาสนา คือ การเสียสละเพื่อบรรลुพระนิพพาน ความเสียสละจึงก้าวสูงขึ้นไปด้วยลำดับ ความเสียสละทุกระดับล้วนมีความสำคัญ เช่น ความเสียสละเพื่อรักษาแผ่นดิน ถ้าไม่มีผู้เสียสละเพื่อแผ่นดิน ชาติไทยคงไม่มีแล้ว ความเสียสละเพื่อสถาบัน ความเสียสละเพื่อหน้าที่การงาน เป็นต้น ความเสียสละโดยทางหนึ่ง เป็นการลดความเห็นแก่ตัว จนถึงขั้นไม่มีความเห็นแก่ตัว**”

รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดพิมพ์พระไตรปิฎก ฉบับมหาเถรสมาคมชำระและจัดพิมพ์ เพื่อน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม ถวายเป็นพระราชกุศล ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้ปรารภให้มีการชำระและจัดพิมพ์

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้น

รัฐบาลจึงจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวโดยเสด็จพระราชกุศล ในพิธีพระราชทานเพลิงศพเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เพื่อบูชาพระคุณ พร้อมอุทิศกุศล น้อมถวายในสัมปรายภาพ ตราบจนบรรลुพระนิพพานเป็นที่สุด

หมดอายุ 27/05/2566

สำนักนายกรัฐมนตรี

๙ มีนาคม ๒๕๕๗

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสนดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบ่าว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฟุ้งท่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิปฏิฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธศาสนา ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอษฐ์ลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

ศาสนา อย่างนี้เป็นกรยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามีจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูป
ให้ยืนยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

หมดยุ 27/05/2566

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์
ป้องกันขอบขันทีเสี้ยน
ยอยกพระพุทธศาสนา
รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาภิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกกรือวิสาขบูชามหาโยชิตี อันชาติประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปราภฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถตถประโยชน์และปรตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนามพระรัตนตรัยสรณาคมนันอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูฉิปริชารอบรู้ราชานุวัตร จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหสิวรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้าอย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธรูปมหาณิรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุ่นเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

พระราชปณิธานและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีนอนไปในศาสดาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบอกว่าสิ้นชีวิต...”

“ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสี่ทั้งสามงามถนัด
ชาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายถึงไตรรัตน์
และธรรมะคัมภีร์ไทย...”

พริบ
หมดอายุ 27/05/2566

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนศีลธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำไดยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบได้ที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุทธมามกาจารย์

๗

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

หมดอายุ 27/05/2566

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธรองค์ ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะ เป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธรองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหา ปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จ ดับขันธปรินิพพาน พระพุทธรองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ใน ตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนท มया ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต,
โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธรพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความ ถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธรองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยลังขานุมัติ พร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธรพจน์ ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สวดทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธานุญาตที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาตคำสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมาตมธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ธรรมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา บุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏิจจกัน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัคส์ตฤศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัทททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนาทมูลวาท ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความผันเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพพลหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องถือเอาเป็นภาระธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติดังกล่าวมานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคีติกจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง
 และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึกถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉับเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สาระยาท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วส่าย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมนั่นสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนา ตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และอัมมประเภท แสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอด ศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระ สอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุค สมัยที่พระบรมมหาราชวังไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็น พุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐาน ที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎก กระจายกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจาก เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อ พุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวม คัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนา พระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูกพร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับทอง ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับรดน้ำแดง แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มีฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพขุมนุม เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับล่องชาด

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า สยามรณฺดสฺส เตปิฎกํ : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการ แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระ จัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภาระธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาฬิวิโสธกะ คณะกรรมการอิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฎฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตริ์ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทศยรรณสุต สงคีติเตปิฎก ๒๕๓๐ พุทธวสุเส : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาดังกล่าวนี้นี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภาระธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดทำมาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มานำสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า ทิม ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรูปศาสนา นอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรูปศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรูปศาสนาคู่กับชาติไทยตราบนานทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูรณ์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรูปศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๐ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๔ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พรหมคุตโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลีให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทยให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสมุโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทฐิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทพยรรณจสส สงคีติเตปิฎก (๒๕๓๐ พุทธวสุเส) (๒) สยามรรณจสส เตปิฎก (๒๕๒๕ พุทธวสุเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฎก (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉนฺจสงคีติเตปิฎก (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉนฺจฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อิงฺคฺลิสเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สิทฺทเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฎก (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาแลนทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการ พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไศวรบรรพราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณานิคมประชาชาษฎ์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทุทฺธโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺ

ทสฺสเนนฺโต สพฺพโลกสฺส อชฺชมคฺคํ วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALI ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -ก = ā -ิ = i -ี = ī -ุ = u -ู = ū -เ = e -โ = o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ด = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha พ = ḷa ° = ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กก = kā กิ = ki กี = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
 ข = kha ขก = khā ขิ = khi ขี = khī ขุ = khu ขู = khū ขเ = khe ขโ = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารุจสุส เตปิกุเก สกุเกตวิญญาปนั

- อ. = อิงคสิสเตปิกุ
- จ. = จุญจสกุคิตเตปิกุ
- ทย. = ทฤษฎารุจสุส สกุคิตเตปิกุ (๒๕๓๐ พุทรวสเส)
- เท. = นาลนุทาเทวนาคริปาลิตเตปิกุ
- โป. = โปราณเตปิกุ
- มหา. = มหาจุพาเตปิกุ (อนุสสรณีย ๒๕๐๐ พุทรวสเส)
- สี. = สีหพเตปิกุ
- สุยา. = สุยารุจสุส เตปิกุ (๒๕๒๕ พุทรวสเส)

สุตตันทปิฎก มชฺฌิมนิกายสุต

มชฺฌิมนิพนฺธาสกปาติยา

กิตฺตฺนปตฺตํ

มาติกา

องฺเก

๑. กหปติวฺกุโก

๑.	กนฺทรกสฺสฺตํ	๑
๒.	อญฺจนาคฺรสฺสฺตํ	๑๖
๓.	เสขปฏฺิพทาสุตฺตํ	๒๑
๔.	โปตฺลียสฺสฺตํ	๓๐
	กามาทีนวกถา	๓๗
๕.	ชีวกสฺสฺตํ	๔๔
๖.	อุปาสิวาทสฺสฺตํ	๔๙
๗.	กุกฺกุโรวาทสฺสฺตํ	๗๒
๘.	อภยราชกุมารสฺสฺตํ	๘๐
๙.	พหุเวทนิยสฺสฺตํ	๘๖
๑๐.	อปนฺณกสฺสฺตํ	๙๒

๒. ภิกฺขุวฺกุโก

๑.	จุพฺราหฺโลวาทสฺสฺตํ	๑๑๒
๒.	มหาราหฺโลวาทสฺสฺตํ	๑๒๒
๓.	จุพฺมาลฺงฺโกยวาทสฺสฺตํ	๑๓๐
๔.	มหามาลฺงฺโกยวาทสฺสฺตํ	๑๓๙

มัทติกา

๕.	ภทฺททาสฺตฺตํ	๑๔๗
๖.	ลทฺทิกโกปมสฺตฺตํ	๑๖๑
๗.	จาตุมสฺตฺตํ	๑๗๔
๘.	นพกปานสฺตฺตํ	๑๘๒
๙.	โคลิสฺसानิสฺตฺตํ	๑๙๓
๑๐.	กัฏฐาคีริสฺตฺตํ	๑๙๙

๓. ปริพุพาสกวกุโก

๑.	จุพฺพวจุณโคตฺตสฺตฺตํ	๒๑๔
๒.	อคฺคิวิจุณโคตฺตสฺตฺตํ	๒๑๗
๓.	มหาวจุณโคตฺตสฺตฺตํ	๒๒๗
๔.	ทีฆนขสฺตฺตํ	๒๓๙
๕.	มากณฺฑิยสฺตฺตํ	๒๔๖
๖.	สนฺทกสฺตฺตํ	๒๖๓
๗.	มหาสกุณฺทายิสฺตฺตํ	๒๘๔
๘.	สมณมฺฤตฺติกสฺตฺตํ	๓๑๖
๙.	จุพฺพสกุณฺทายิสฺตฺตํ	๓๒๖
๑๐.	เวชนสฺตฺตํ	๓๔๐

๔. ราชวกุโก

๑.	ขมฺภิการสฺตฺตํ	๓๔๘
๒.	รฏฺฐปาละสฺตฺตํ	๓๖๑
๓.	มมฺทาวสฺตฺตํ	๓๘๖
๔.	มธุรสฺตฺตํ	๓๙๘

มัทติกา

องฺเก

๕.	โพธิราชกุมารสูตร	๔๐๘
๖.	องฺคุลิมาลสูตร	๔๔๓
๗.	ปิยชาติกสูตร	๔๕๔
๘.	พาหิติกสูตร	๔๖๒
๙.	ธมฺมเจติยสูตร	๔๗๐
๑๐.	กณฺณกตถลสูตร	๔๘๐

๕. พุราหุมนวโก

๑.	พฺรหฺมายุสูตร	๔๙๒
๒.	เสลสูตร	๕๑๑
๓.	อสุสลาปนสูตร	๕๒๑
๔.	โฆฏฺฐมฺพสูตร	๕๓๖
๕.	จงฺกีสสูตร	๕๕๒
๖.	เอสุการีสูตร	๕๗๑
๗.	ชนนฺชานีสสูตร	๕๘๔
๘.	วาเสฏฺฐจสูตร	๖๐๐
๙.	สุภสูตร	๖๐๙
๑๐.	สคารวสูตร	๖๒๖
	ปทานุกโม	๖๔๙
	อสาธารณนามานิ	๖๖๑
	คาถานํ ปจฺมปาทา	๖๖๖
	ธมฺมปฺปเกโท	๖๖๗

สูตรตบฏปิฎก มชฺฌิมนิกายสูตร มชฺฌิมปณฺณาสกปาติ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. คหปติวคฺโค

๑. กนฺทรกสูตรํ

[๑] เอวเมว^๑ สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา จมฺปายํ วิหริตฺถิ คคฺคราย โปกฺขรณียา ตีเร มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ. อถ โข เปสฺสโส จ หตฺถาโรหปฺตโต กนฺทรโก จ ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา เปสฺสโส หตฺถาโรหปฺตโต ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทฺติ. กนฺทรโก ปน ปริพฺพาชโก ภควตา สทฺธิ สมฺโมทฺติ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ^๒ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ. เอกมฺนตํ จิตฺโต โข กนฺทรโก ปริพฺพาชโก ตฺถนฺทึฏฺฐตํ ตฺถนฺทึฏฺฐตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนฺวิโลเกตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาวญฺจิทํ โภตา โคตเมน สมฺมา ภิกฺขุสงฺฆเณ ปฏฺฐิปาทิตฺโต. เยปิ เต โภ โคตม อหฺสิ อตฺตมทฺธานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ ภควนฺโต เอตปรมฺเวยว สมฺมา ภิกฺขุสงฺฆเณ ปฏฺฐิปาเทสฺส, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ โภตา โคตเมน สมฺมา

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. เอว เม, เอวมุปรีปิ.

^๒ ส., ฉ., เท., ทย. สารณีย, เอวมุปรีปิ

ภิกขุสงฺโฆ ปฏิปาติโต. เยปิ เต โภ โคตม ภวิสฺสนฺติ
อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ ภควนฺโต
เอตปรมฺเวยว สมฺมา ภิกขุสงฺฆํ ปฏิปาเทสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ
เอตฺรหิ โภตา โคตเมน สมฺมา ภิกขุสงฺโฆ ปฏิปาติโตติ.

[๒] “เอวเมตํ กนฺทรก, เอวเมตํ กนฺทรก, เยปิ เต
กนฺทรก อหฺลํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ
ภควนฺโต เอตปรมฺเวยว สมฺมา ภิกขุสงฺฆํ ปฏิปาเทสฺส, เสยฺยถาปิ
เอตฺรหิ มยา สมฺมา ภิกขุสงฺโฆ ปฏิปาติโต. เยปิ เต กนฺทรก
ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ
ภควนฺโต เอตปรมฺเวยว สมฺมา ภิกขุสงฺฆํ ปฏิปาเทสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ
เอตฺรหิ มยา สมฺมา ภิกขุสงฺโฆ ปฏิปาติโต.

สนฺติ หิ กนฺทรก ภิกขุ อิมสฺมี ภิกขุสงฺฆเ อรหนฺโต
ขีณาสว วุสิตวฺนฺโต กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทฺตธา
ปริกฺขีณภวสญฺโฆชนา^๑ สมฺมทญฺญาวิมุตฺตา สนฺติ ปน^๒ กนฺทรก
ภิกขุ อิมสฺมี ภิกขุสงฺฆเ เสชา^๓ สนฺตตสีลา สนฺตตวฺตฺติโน นิปกา
นิปกวฺตฺติโน, เต จตุสฺส สติปญฺจจาเนสฺส สุปฺติญฺจิตฺตจิตฺตา วิหรนฺติ.
กตเมสฺส จตุสฺส. อีธ กนฺทรก ภิกขุ กาเย กายานุปฺสสี วิหรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส,
เวทนาสฺส เวทนานุปฺสสี วิหรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส, จิตฺเต จิตฺตานุปฺสสี วิหรติ อาตปปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส, ฐมฺเมสฺส
ฐมฺมานุปฺสสี วิหรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสนฺติ.

[๓] เอวํ วุตฺเต, เปสฺโส หตฺถาโรหปฺพุตฺโต ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุปฺปณฺณตฺตา
 จิเม จตฺตารो สติปญฺจจํชานา สตฺตํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวาน”
 สมตฺติกฺกมาย ทฺวักขโทมนสฺसानํ อตฺถกฺมาย^๒ ฌายสฺส อธิคฺมาย
 นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย. มยฺมปิ हि ภนฺเต คิหิ โอทาตวสนา
 กาเลน กาลํ อิมेषฺ จตฺตสฺส สติปญฺจจํชานสฺส สุปฺปณฺณจิตฺตจิตฺตา วิหราม.
 อิท มยํ ภนฺเต กายเ กายานุปสฺสีโน^๓ วิหราม อาตปิโน
 สมฺปชานา สติมนฺโต วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, เวทนาสุ
 เวทนานุปสฺสีโน^๓ วิหราม อาตปิโน สมฺปชานา สติมนฺโต
 วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสีโน วิหราม
 อาตปิโน สมฺปชานา สติมนฺโต วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ,
 ฐมฺเมสฺ ฐมฺมานุปสฺสีโน วิหราม อาตปิโน สมฺปชานา สติมนฺโต
 วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต,
 ยาวณฺจิทํ ภนฺเต ภควา เอวํ มนุสฺสคฺคหณเ เอวํ มนุสฺสคฺคสฺส
 เอวํ มนุสฺสคฺคสาเจยฺเย วตฺตมาเน สตฺตํ หิตาหิตํ ชานาติ.
 คหณณฺเหตํ ภนฺเต ยทิทํ มนุสฺสสา, อุตฺตํคหณณฺเหตํ ภนฺเต ยทิทํ
 ปสฺสว, อหณฺนิ ภนฺเต ปโหมมิ หตฺถิทมมํ สาเรตฺถ, ยาวตเคน
 อนฺตเรณ จมฺป คตาคตํ กริสฺสติ, สพฺพานิ ตานิ สาเจยฺยานิ
 กุญฺเญยฺยานิ วญฺเญยฺยานิ ชิมฺเหยฺยานิ ปาตุกริสฺสติ. อมฺหากมฺปน
 ภนฺเต ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกรฺาติ วา อณฺณถา จ^๔
 กาเยน สมฺภวฺจเรติ, อณฺณถา จ^๔ วาจาเยน อณฺณถา จ^๔ เนสํ
 จิตฺตํ โหติ. อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาวณฺจิทํ ภนฺเต

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ อ. โสกปริทฺทวาน

^๒ ส.,อ. อตฺถกฺมาย

^๓ อ. -นุปสฺสี

^๔ ฉ.,เท. ว

ภควา เอวํ มนุสฺสคหณเณ เอวํ มนุสฺสกสณฺเณ เอวํ มนุสฺสสาเจยฺเย
 วตฺตมาเน สุตฺตานํ หิตาหิตํ ชานาติ. คหณณฺเหตํ ภาณฺเต ยทิทํ
 มนุสฺสา, อุตฺตานกณฺเหตํ ภาณฺเต ยทิทํ ปสวฺโติ.

[๔] “เอวเมตํ เปสฺส, เอวเมตํ เปสฺส, คหณณฺเหตํ เปสฺส
 ยทิทํ มนุสฺสา, อุตฺตานกณฺเหตํ เปสฺส ยทิทํ ปสวฺ. จตฺตาโรเม
 เปสฺส ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตาโร. อิท
 เปสฺส เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป โหติ อตฺตปฺริตาปนาณฺโยค-
 มนุยฺตุโต, อิท ปน เปสฺส เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป โหติ
 ปฺรปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต, อิท [๑] เปสฺส เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 อตฺตนฺตโป จ โหติ อตฺตปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต ปฺรนฺตโป จ
 ปฺรปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต, อิท ปน เปสฺส เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 เนวตฺตนฺตโป โหติ นาทตฺตปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต น ปฺรนฺตโป น
 ปฺรปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต, โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว
 ธมฺเม นิจฺจาทโต นิพฺพุโต สීติญฺโต สุขปฏฺิสีเวทึ พุรหฺมญฺเตน
 อตฺตนา วิหฺรติ. อิมสํ เปสฺส จตฺนุํ ปุคฺคลานํ กตโม เต
 ปุคฺคโล จิตฺตํ อาราเชตฺติ.

“ยวายํ ภาณฺเต ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป อตฺตปฺริตาปนาณฺโยค-
 มนุยฺตุโต, อयํ เม ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โยปายํ ภาณฺเต
 ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป ปฺรปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต, อยมปิ เม
 ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โยปายํ ภาณฺเต ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ
 อตฺตปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปฺริตาปนาณฺโยคมนุยฺตุโต,
 อยมปิ เม ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โย จ โข อयํ ภาณฺเต

ปฺกคฺโล เหนวตฺตนฺตโป นาทตฺตปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต น ปฺรนฺตโป
น ปฺรปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต, โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม นิจฺจํวโร นิพฺพุตํ สํติฏฺฐํ สุขปฏฺฐิสฺสเวทํ พุรหฺมญฺเฏน
อตฺตนา วิหริติ, อโย^๑ เม ปฺกคฺโล จิตฺตํ อาราคฺเชตฺติ.

[๕] กสฺมา ปน เต เปสฺส อิมํ ตโย ปฺกคฺลา จิตฺตํ
นาราคฺเชตฺติ.

“ยวํ ภาตฺเต ปฺกคฺโล อตฺตนฺตโป อตฺตปฺริตฺตปนฺนํโยค-
มนฺนุยฺตโต, โส อตฺตนาํ สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกฺกุลํ อาตฺตเปตฺติ ปฺริตฺตเปตฺติ,
อิมินา เม อโย ปฺกคฺโล จิตฺตํ นาราคฺเชติ. โยปายํ ภาตฺเต ปฺกคฺโล
ปฺรนฺตโป ปฺรปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต, โส ปริ สุขกามํ^๒ ทุกฺขปฏฺฐิกฺกุลํ^๒
อาตฺตเปตฺติ ปฺริตฺตเปตฺติ, อิมินา เม อโย ปฺกคฺโล จิตฺตํ นาราคฺเชติ,
โยปายํ ภาตฺเต ปฺกคฺโล อตฺตนฺตโป จ อตฺตปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต
ปฺรนฺตโป จ ปฺรปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต, โส อตฺตนาญจ ปฺรณฺจ
สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกฺกุลํ อาตฺตเปตฺติ ปฺริตฺตเปตฺติ, อิมินา เม อโย
ปฺกคฺโล จิตฺตํ นาราคฺเชติ. โย จ โข อโย ภาตฺเต ปฺกคฺโล
เหนวตฺตนฺตโป นาทตฺตปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต น ปฺรนฺตโป น
ปฺรปฺริตฺตปนฺนํโยคมนฺนุยฺตโต, โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม นิจฺจํวโร นิพฺพุตํ สํติฏฺฐํ สุขปฏฺฐิสฺสเวทํ พุรหฺมญฺเฏน
อตฺตนา วิหริติ. [๓] อิมินา เม อโย ปฺกคฺโล จิตฺตํ อาราคฺเชติ.
หนฺนํ จทานิ มโย ภาตฺเต คจฺจาม พหุกิจฺจา มโย พหุกรณียาติ.
ยสฺสทานิ ตวํ เปสฺส กาลํ มณฺณสํติ. อถ โข เปสฺโส

หตถาโรหปุตโต ภควโต ภาสิตํ อภินนุทิตวา อนฺโหมทิตวา
อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

[๖] อถ โข ภควา อจิริปกกนฺเต เปสฺเส หตถาโรหปุตเต
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปณฺหิตโต ภิกฺขเว เปสฺโส หตถาโรหปุตโต,
มหาปณฺโณ ภิกฺขเว เปสฺโส หตถาโรหปุตโต, สเจ ภิกฺขเว
เปสฺโส หตถาโรหปุตโต มฺหุตฺตํ นิสึเทยฺย, ยาวสฺสาหํ อิเม
จตฺตารो ปุคฺคเล วิตฺถาเรน วิภชิสฺสามิ,^๑ มหตา อตฺถเณ สํยุตโต
อภวิสฺสํ, อปิจ ภิกฺขเว เอตฺตาวตฺตปิ เปสฺโส หตถาโรหปุตโต
มหตา อตฺถเณ สํยุตโตติ. “เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุกต
กาโล, ยํ ภควา อิเม จตฺตารो ปุคฺคเล วิตฺถาเรน วิภเชยฺย,
วิตฺถาเรน”^๒ ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ธารสฺสนฺตึติ. “เตนहि ภิกฺขเว
สุณฺณถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามึติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสึ. ภควา เอตทวโจ :-

[๗] “กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป อตฺต-
ปริตฺตปนาณฺโวยคมฺมณฺยุตโต. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อเจลก
โหติ, มุตฺตัจจโร หตฺถาวเลขน,^๓ น เอหิกทฺทติโก,^๔ น ติฏฺฐกทฺทติโก,
นาภิตฺตํ, น อุทฺทิสฺส กตํ น นิมนฺตํ สาทียติ, โส น กุมฺภิมุขา^๕
ปฏฺิคฺคณฺหาติ, น กโปปิมุขา ปฏฺิคฺคณฺหาติ, น เอลกมฺนฺตรํ, น
ทณฺฑมฺนฺตรํ, น มุสฺลมฺนฺตรํ, น ทฺวินํ ภูฏชฺมานํ, น คพฺภินิยา,
น ปายมานาย, น ปุริสฺนฺตรคตฺตาย, น สงฺกิตฺตีสฺสุ, น ยตฺถ सा
อุปฏฺิจิโต โหติ, น ยตฺถ มกฺขิกา สณฺฑสณฺฑทจารินี, น มจฺฉํ,

^๑ ส. วิภชา

^๓ หมายเหตุ 27/05/2566
ส.ฉ.อ. หตถาปเลขโน

^๕ ส.อ. กุมภิมุขา

^๒ ฉ.,เท.,อ. อัย ปาโร น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ. เอกภทฺทติโก

น มัส, น สุร, น เมรย, น ฤโสทกํ ปวติ. โส เอกาการโก
 วา โหติ เอกาโลปิโก, ทฺวาคารโก วา โหติ ทฺวาโลปิโก ๕เปย
 สตฺตาคารโก วา โหติ สตฺตาลอปิโก, เอกิสฺสาปิ ทตฺติยา ยาเปติ,
 ทฺวีสปิ ทตฺตีสหิ ยาเปติ ๕เปย สตฺตทิสปิ ทตฺตีสหิ ยาเปติ, เอกาทิกมฺปิ
 อาหารํ อาหาเรติ, ทฺวีสทิกมฺปิ อาหารํ อาหาเรติ ๕เปย สตฺตาทิกมฺปิ
 อาหารํ อาหาเรติ, อิติ เอวรูปมฺปิ อทฺธมาสิกํ^๑ ปริยายภตฺต-
 โภชนานุโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. โส สากภกฺโข วา โหติ, สามากภกฺโข วา
 โหติ, นีวารภกฺโข วา โหติ, ททฺทูลภกฺโข วา โหติ, หนฺนภกฺโข วา
 โหติ, กณภกฺโข วา โหติ, อจามภกฺโข วา โหติ, ปิณฺณากภกฺโข
 วา โหติ, ตินภกฺโข วา โหติ, โคมยภกฺโข วา โหติ,
 วณฺณผลาหารอ วา^๒ ยาเปติ ปวตฺตผลภกฺชี. โส สาณานิปิ ธารเรติ,
 มสาณานิปิ ธารเรติ, จวทฺธสาณานิปิ ธารเรติ, เปสฺกุณานิปิ ธารเรติ,
 ตีรฺรณานิปิ ธารเรติ, อชินานิปิ ธารเรติ, อชินกฺขิปปมฺปิ ธารเรติ,
 กุสจฺจิมฺปิ ธารเรติ, วากจฺจิมฺปิ ธารเรติ, ผลกจฺจิมฺปิ ธารเรติ,
 เกสกมฺพลมฺปิ ธารเรติ, วาลกมฺพลมฺปิ ธารเรติ, อุพฺพุกปภฺขมฺปิ ธารเรติ,
 เกสมสฺสโลจโกปิ โหติ เกสมสฺสโลจจนาณฺุโยคมนฺยุตฺโต, อุพฺพุภตฺตโกปิ
 โหติ อาสนปภฺกฺกิตฺโต, อุกฺกุกฺกโกปิ โหติ อุกฺกุกฺกิกปฺปชานมนฺยุตฺโต,
 กณฺณกาปสฺสยโกปิ โหติ กณฺณกาปสฺสเย เสยฺยํ กปฺเปติ,
 สายตตฺติยกมฺปิ อุทโกโรหณานฺุโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ อิติ เอวรูป
 อเนกวิหิตํ กายสฺส อาตาปนปริตาปนานฺุโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. อยํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนตฺโป อตฺตปริตาปนานฺุโยคมนฺยุตฺโต.

^๑ จ. เอวรูป อทฺธมาสิกํ อ. เอวรูป อทฺธมาสิกมฺปิ ^๒ จ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

[๘] กตโม จ ภิกขเว ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป ปฺรปฺริตาปนา-
นุโยคมนฺยุตฺโต. อิทฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล โอรพฺภิกโก โหติ
สฺฐกริโก สาकुณิโก^๑ มาควิโก ลุทฺโท มจฺจฆาตโก โจโร จอฺรฆาตโก
[^๒] พนฺธนาคาริโก, เย วา ปนฺณเยปิ เกจิ กุรฺรกกมฺมนฺตา, อัยฺ
วฺจฺจติ ภิกขเว ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป ปฺรปฺริตาปนา-
นุโยคมนฺยุตฺโต.

[๙] กตโม จ ภิกขเว ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ อตฺต-
ปฺริตาปนา-
นุโยคมนฺยุตฺโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปฺริตาปนา-
นุโยคมนฺยุตฺโต.
อิทฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ราชา วา โหติ ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต,
พฺราหฺมโณ วา มหาสาโล, โส ปฺรตฺถิเมน นฺครสฺส นวํ สนฺถาคารํ
การาเปตฺวา เกสมสฺสํ โอาหาเรตฺวา ขราชินํ นิวาเสตฺวา สปิเตเลน
กายํ อพฺภยฺชิตฺวา มิคฺวิสาเณน ปิฏฺฐิํ กณฺฑูมาโน นวํ^๓ สนฺถาคารํ
ปฺริสฺติ สทฺธิํ มเหสิยา พฺราหฺมเณน จ ปุโรหิเตน, โส ตตฺถ
อนนฺตรหิตาย ภูมียา หริตฺตฺปฺลิตฺตาย^๔ เสยฺยํ กปฺเปติ, โส^๕ เอกิสฺสา
คาวียา สรูปวจฺจาย ยํ เอกสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตन ราชายา
เปติ, ยํ ทฺตฺติยสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน มเหสี ยาเปติ. ยํ
ตฺตฺติยสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน พฺราหฺมโณ ปุโรหิโต ยาเปติ, ยํ
จตฺตฺตสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน อคฺคิ ชฺหติ,^๖ อวเสเสน วจฺจโก
ยาเปติ. โส เอวมาห ‘เอตฺตกา อุสฺสา หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ,
เอตฺตกา วจฺจตฺตรา หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา^๗ วจฺจตฺตริโย
หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา อชา หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ,

^๑ อ. สาकुณฺติโก^๒ ฉ., เท. โคฆาตโก^๓ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.^๔ ส., อ. หริตฺตฺปฺลิตฺตาย

หมตอายุ 27/05/2566

^๕ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.^๖ อ. ชฺหนฺติ^๗ อ. เอตฺติกา

เอตตกา อรุพฺภา หณฺณนฺตุ ยณฺณตถาย, (เอตตกา อสฺสา
 หณฺณนฺตุ ยณฺณตถาย^๑) เอตตกา รุกฺขา จิซฺชนฺตุ ยฺยปตฺถาย,
 เอตตกา ทพฺภา ลฺลยฺนฺตุ ปรีสนฺถายาติ.^๒ เยปิสฺส เต โหณฺติ
 ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราทิ วา, เตปิ ทณฺทตฺตชฺชิตา
 ภยตฺตชฺชิตา อสฺสุมฺภา รุทฺมานา ปรีกมฺมานิ กโรณฺติ. อยฺม วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ อตฺตปรีตาปนานฺนโยคมนฺนุยฺตโต
 ปฺรนฺตโป จ ปฺรปรีตาปนานฺนโยคมนฺนุยฺตโต.

[๑๐] กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนวตฺตนฺตโป นาทฺต-
 ปรีตาปนานฺนโยคมนฺนุยฺตโต น ปฺรนฺตโป น ปฺรปรีตาปนานฺนโยค-
 มนฺนุยฺตโต. โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม นิจฺจนาโต
 นิพฺพุโต สီติภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ พุรหฺมญฺเฏน อตฺตนา วิหริติ.
 อิทฺ ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก อปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปรีสทฺมมฺสารถิ
 สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, โส อิมํ โลกํ สทฺเวกํ
 สมารกํ สพุรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ
 อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา ปเวเทติ, โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลยาณํ
 มชฺฌกฺลยาณํ ปรีโยสานกฺลยาณํ สาทถํ สพฺยณฺชนํ, เกวลปรีปฺณณํ
 ปรีสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตํ ฐมฺมํ สุณฺนาติ คหปติ วา
 คหปติปฺตฺโต วา อณฺณตฺรสมฺมึ วา กุเล ปจฺจนา ชาโต. โส ตํ
 ฐมฺมํ สุตฺวา ตถาคเต สทฺธํ ปฏฺฐิลภติ, โส เตन สทฺธาปฏฺฐิลาภเณ
 สมฺนฺนาคโต อิติ ปฏฺฐิสยฺจิกฺขติ ‘สมฺพาโธ ฌรฺวาโส ราชปโต,
 อพฺโฆกาโส ปพฺพชฺชา, น ยิทํ สุกโร อคารํ อชฺฌาวสตา
 เอกนฺตปรีปฺณณํ เอกนฺตปรีสุทฺธํ สงฺขลิตฺตํ พุรหฺมจริยํ จริตฺตํ,

หมตอญ 27/05/2566

^๑ ส.อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ.อ. พรีทิสฺตถายาติ

ยนฺนุนาหิ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทฺเตตฺวา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. โส อปเรน สมเยน อปฺปํ วา
 โภคกฺขนฺธํ ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย อปฺปํ วา
 ฌาติปริวณฺณํ ปหาย มหนฺตํ วา ฌาติปริวณฺณํ ปหาย เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทฺเตตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชติ.

[๑๑] โส เอวํ ปพฺพชิตฺวา สมาโน ภิกฺขุํ สิกฺขาสาชีว-
 สมาปนฺโน ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ
 นิหิตทณฺโท นิหิตสตุเถ ลชฺชํ ทยาปนฺโน สพฺพปาณญฺตฺหิตานุกมฺปิ
 วิหริติ. อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ
 ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี, อถเนน สจฺจิฏฺเตน อตฺตนา วิหริติ.
 อพฺรหฺมจริยํ ปหาย พฺรหฺมจารี โหติ อาราจารย์ วิโรโต เมถุนา
 คามธมฺมา. มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ สจฺจวาที
 สจฺจสนฺโธ เถโต ปจฺจยโก อวิสฺวาทโก โลกสฺส. ปิสฺสํ วาจํ
 ปหาย ปิสฺสณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, อิตฺโต สุตฺวา น
 อมฺตฺร อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย, อมฺตฺร วา สุตฺวา น อิมํสํ
 อกฺขาตา อมฺสํ เกทาย, อิตฺติ ภินฺนํ วา สนฺธาตา สหิตานํ วา
 อนุปฺปาทา สมคฺการาโม สมคฺครโต สมคฺคณฺหนิ สมคฺคกรณิ วาจํ
 ภาสิตา โหติ. ผรุสํ วาจํ ปหาย ผรุสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ.
 ยา सा วาจา เนลา กณฺณสุขา เปมนิยา หทยงฺคมา
 โปรี พหุชนกนฺตา พหุชนมนฺนาปา, ตถารูปิ วาจํ ภาสิตา โหติ.
 สมฺมปฺปลาปํ ปหาย สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ กาลวาที
 ภูตวาที อตฺถวาที ฐมฺมวาที วินยวาที, นิธานวดี วาจํ ภาสิตา

กาเลน สาปเทสํ ปริยนฺตวตี อตฺถสณฺหิตํ. โส วิชคามญฺตคาม-
 สมารมฺภา ปฏฺวิโรโต โหติ. เอกภตฺติโก โหติ รตฺตฺอุปฺโรโต วิโรโต
 วิกาลโกชนา. นจฺจคิตฺวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสหนา ปฏฺวิโรโต โหติ.
 มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนญฺจหนา ปฏฺวิโรโต โหติ.
 อุจฺจาสนนฺมหาสนฺนา ปฏฺวิโรโต โหติ. ชาตฺรปรชตปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต
 โหติ. อามกธมฺมปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต โหติ. อามกมฺสปฏฺวิคฺคหนา
 ปฏฺวิโรโต โหติ. อิตฺถีกุมาริกาปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต โหติ.
 ทาสีทาสปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต โหติ. อเชลกปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต
 โหติ. กุกฺกุฏสฺสกรปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต โหติ. หตฺถิกวาสุสวพว-
 ปฏฺวิคฺคหนา^๑ ปฏฺวิโรโต โหติ. เขตตวตฺถุปฏฺวิคฺคหนา ปฏฺวิโรโต
 โหติ. ทูเตยฺยปหิณฺคมนานุโยคา ปฏฺวิโรโต โหติ. กยวิกุกฺยา
 ปฏฺวิโรโต โหติ. ตฺลากุฏฺฐกํสกุฏฺฐมานุฏฺฐา ปฏฺวิโรโต โหติ.
 อุกฺโกฏฺฐนฺวณฺจนิกิตฺตาสวโยคา^๒ ปฏฺวิโรโต โหติ. เจทนฺวธพนฺธน-
 วิปฺราโมสอาโลปสหสาการา ปฏฺวิโรโต โหติ. โส สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กายปริหาริเกน จีวเรน กุจฺฉิปริหาริเกน ปิณฺฑปาเตน, [^๓] เยน
 เยเนว ปกฺกมฺติ, สมาทาเยว ปกฺกมฺติ. เสยฺยถาปี นาม
 ปกฺกฺชี สกุณฺเณ เยน เยเนว เทติ, สปตฺตภาโรว เทติ. เอวเมว
 ภิกฺขุ สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต กายปริหาริเกน จีวเรน กุจฺฉิปริหาริเกน
 ปิณฺฑปาเตน, เยน^๓ เยเนว ปกฺกมฺติ, สมาทาเยว ปกฺกมฺติ. โส
 อิมินา อริเยน สีลกฺขนฺธเนน สมณฺณาคโต อชฺฌตฺตํ อนวชฺชสฺสํ
 ปฏฺวิสฺสเวเทติ.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ อ. วพฺวา

^๒ ฉ., เท., อ. สาสวโยคา

^๓ ฉ., เท. โส

[๑๒] โส จกฺขุณา รูโป ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ
 นานุพฺยณฺชนคฺคาคาหิ, ยตฺวาธิกฺรณเมณํ จกฺขุณฺทริยํ อสํวตํ วิหรณฺตํ
 อภิชฺฌมาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฐมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ,
 ตสฺส สํวราย ปฏฺวิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุณฺทริยํ, จกฺขุณฺทริเย
 สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๕เปยฺ ฌาเนน คนฺธํ
 ฌายิตฺวา ๕เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๕เปยฺ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ
 ผุสิตฺวา ๕เปยฺ มนฺสา ฐมํ วิญฺญาย น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ
 นานุพฺยณฺชนคฺคาคาหิ, ยตฺวาธิกฺรณเมณํ มนินฺทริยํ อสํวตํ วิหรณฺตํ
 อภิชฺฌมาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฐมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ,
 ตสฺส สํวราย ปฏฺวิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทริยํ, มนินฺทริเย สํวรํ
 อาปชฺชติ. โส อิมินา อริเยน อินฺทริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต
 อชฺฌตฺตํ อพฺยาเสกสฺสํ ปฏฺวิสฺเวเตติ.

โส อภิกฺกนฺเต ปฏฺวิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ, อาโลกิตะ
 วิโลกิตะ สมฺปชานการี โหติ, สมฺมิณฺชิตะ ปสาริตะ สมฺปชานการี
 โหติ, สงฺฆาฏิปตฺตจิวรรตารणे สมฺปชานการี โหติ, อสิตะ ปิตะ
 ขายิตะ สายิตะ สมฺปชานการี โหติ, อจฺจุจารปสฺสาวกมฺเม
 สมฺปชานการี โหติ, คเต จิตะ นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริตะ ภาสิตะ
 ตฺถนฺทึภาเว สมฺปชานการี โหติ.

[๑๓] โส อิมินา จ อริเยน สิลกฺขนฺธเณ สมฺนฺนาคโต
 [๑] อิมินา จ อริเยน อินฺทริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต, อิมินา
 จ อริเยน สติสมฺปชณฺเณ สมฺนฺนาคโต, วิวิตฺตํ เสนาสนํ
 ภชฺติ, อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคฺคุหํ สุสานํ วนปตฺถํ

อพฺโปกาสํ ปลาลปฺณชฺ. โส ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺณปาตปฏิกฺกนฺโต
 นิสีหติ ปลลํกํ อากุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิราย ปริมุขํ
 สตี อุปฏฺฐาเปตฺวา; โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย วิคตฺวาภิชฺฌเณ
 เจตฺสา วิหริติ, อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสเชติ. พฺยาปาทปโทสํ
 ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ สพฺพปาณญฺตฺหิตานุกมฺปิ,
 พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสเชติ. ถีนมิทฺธํ ปหาย วิคตฺถีนมิทฺธโร
 วิหริติ อาโลกสญฺญี สโต สมปฺชาโน, ถีนมิทฺธา จิตฺตํ ปริโสเชติ.
 อุทฺทจฺจกุกฺกุจํ ปหาย อนุทฺธโต วิหริติ อชฺฌตฺตํ รูปสฺนฺตจิตฺโต,
 อุทฺทจฺจกุกฺกุจา จิตฺตํ ปริโสเชติ. วิจิกิञฺจํ ปหาย ติณฺณวิจิกิञฺจโน
 วิหริติ อกถํกถี กุสเลสุ ฌมฺเมสุ, วิจิกิञฺจาย จิตฺตํ ปริโสเชติ.

โส อิมํ ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตฺโส อุปกฺกิลเส
 ปญฺญาย ทฺวพฺพลีกรเณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ
 ฌมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ วิเวกชฺ ปรีติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหริติ. วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมปฺสาทนํ เจตฺโส
 เอโกทิกาวํ อวิตกํ อวิจาร์ สมาริชฺ ปรีติสฺสํ ทฺตติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ปรีติยา จ วิราคา อุปฺเภขโก จ วิหริติ
 สโต จ สมปฺชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏฺฐิสฺเวเทติ, ยนฺตํ
 อริยา อัจิกฺขนฺติ “อุปฺเภขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ
 ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. สุขสฺส จ ปหานา ทฺวขสฺส จ
 ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทฺทกฺขมสฺสํ
 อุปฺเภขาสติปาริสฺสทฺธี จตฺตตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.

[๑๔] โส เอวํ สมฺมาหิตํ จิตฺเต ปริสฺสทฺเช ปรีโยทาเต
 อนงฺกเณ วิคตฺวูปกฺกิลเส มุทฺทญฺเต กมฺมณิเย จิตฺเต อาเนชฺชปฺปตฺเต^๑

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ส.อ. อาเนชฺชปฺปตฺเต

ปฺพุเพนิวาสาณฺสูสฺสตีณายา ยิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส อเนกวิหิตํ
 ปฺพุเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ, เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวํปิ ชาตีโย
 ติสฺโสปิ ชาตีโย จตฺสฺโสปิ ชาตีโย ปณฺจปิ ชาตีโย ทสฺปิ ชาตีโย
 วิสมฺปิ ชาตีโย ตีสมฺปิ ชาตีโย จตฺตาฬีสมฺปิ ชาตีโย ปณฺณาสมฺปิ
 ชาตีโย ชาตีสตมฺปิ ชาตีสหสฺสมฺปิ ชาตีสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ
 สํวณฺณกปฺเป, อเนเกปิ วิวณฺณกปฺเป อเนเกปิ สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป,
 “อมฺตฺราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํ
 สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จโต อมฺตร อุตฺปาที,^๑
 ตตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํ
 สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ^๒ เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จโต อิธูปปนฺโนติ,
 อิติ สากาโร สอฺกฺกเทสํ อเนกวิหิตํ ปฺพุเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ.

[๑๕] โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต
 อนนฺถณฺเ วิคตฺตูปกฺกิลเส มุทฺตญฺเต กมฺมณฺเ จิตเต อาเนญชฺชปฺตเต
 สตฺตณฺเ จตฺตูปปาตณายา ยิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพน
 จกฺขุณา วิสุทฺเธน อตฺติกนฺตมานุสฺเสน สตฺเต ปสฺสตี จวมาเน
 อุปฺปชฺชมาเน หิเน ปณฺเเต สุวณฺเ ทพฺพณฺเ สุขเต ทฺกฺคเต
 ยถากมฺมฺปเค สตฺเต ปชานาติ. อิมเ วต โภณฺโต สตฺตา
 กายทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจฺจุจฺจริเตน สมนฺนาคตา
 มโนทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ
 ทฺกฺคตี วินิปาติํ นิริยํ อุปฺปนฺนา. อิมเ วา ปน โภณฺโต สตฺตา
 กายสฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา, วจฺจุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนสฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺ-

สมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกฺติ สคฺคํ โลกํ
อุปปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน
สตุเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณฺีเต สุวณฺเณ
ทพฺพณฺเณ สุกฺเต ทุคฺคเต ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานาติ.

[๑๖] โส เอวํ สมาหิตเต จิตฺเต ปรีสุทฺเธ ปรีโยทาเต
อนนฺคเณ วิคตฺวปกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชฺปฺตเต
อาสวานํ ขยณาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส 'อิทํ ทุคฺชนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ. 'อัยํ ทุคฺชสมฺภูโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
'อัยํ ทุคฺชนิโรโรติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ ทุคฺชนิโรธคามินี
ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ; 'อิมเ อาสวาติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
'อัยํ อาสวสมฺภูโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ อาสวนิโรโรติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ
ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ
วิมฺจุจติ, ภาวสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจติ.
วิมฺุตตสฺมี 'วิมฺุตตมิตฺติ ฌาณํ โหติ. 'ซีณา ชาติ วุสิตํ พุรหฺมจริยํ
กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. 'อัยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ปฺคคฺคโลนวตฺตนฺตโป นาทตฺตปรีตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตโต น ปฺรนฺตโป
น ปฺรปรีตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตโต, โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป
ทิกฺกฺเขว ฐมฺเม นิจฺจาทโต นิพฺพุโต สีตฺติภูโต สุขปฏฺิสสฺสเวทํ พุรหฺมญฺเณ
อดตฺตนา วิหฺรตีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมณา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺนฺติ.

ปจฺมํ กนฺทรกสฺสตุตฺ* นิฏฺฐิตํ.

หมดอายุ 27/05/2566

๒. อฏฺฐกนาคโร

[๑๗] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท เวสาลียํ วิหริติ เวพฺพคามเก. เตन โข ปน สมเยน ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร ปาฏฺฐลิปฺตํ อนุปฺปตฺโต โหติ เกณจิเทว กรณียะ. อถ โข ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร, เยน กุกฺกุฏารามิ, เยน อณฺณตโร ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร ตํ ภิกฺขุํ เอตทวอจ “กหํ ญ โข ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท เอตฺรหิ วิหริติ. ทสฺสนกามา หิ มยํ ตํ อายสฺมณฺตํ อานนฺทนฺติ. “เอโส คหปติ อายสฺมา อานนฺโท เวสาลียํ วิหริติ เวพฺพคามเกติ. อถ โข ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร ปาฏฺฐลิปฺตเต ตํ กรณียํ ตีเรตฺวา, เยน เวสาลี, เยน เวพฺพคามโก, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิ.

[๑๘] เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ เอตทวอจ “อตฺถิ ญ โข ภนฺเต อานนฺท เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน เอกธมฺโม อกฺขาโต, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต อวิมุตฺตญฺเจว” จิตฺตํ วิมฺจุจติ, อปฺปปริกฺขีณา จ” อาสวา ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ, อนนฺอุปฺปตฺตญฺจ” อนฺตฺตริ โยคกฺเขมํ อนฺอุปฺปตฺตํ.

“อตฺถิ โข คหปติ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเตน เอกธมฺโม อกฺขาโต, ยตฺถ ภิกฺขุโน
 อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต อวิมุตฺตมฺเจว จิตฺตํ
 วิมฺจุจฺจติ, อปฺปปริกฺขีณา จ อาสวา ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ, อนนฺนุปฺปตฺตมฺจ
 อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺนุปาปฺณาตีติ.

“กตโม ปน ภาณฺเต อานนฺท เตน ภควตา ชานตา
 ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเตน เอกธมฺโม อกฺขาโต, ยตฺถ
 ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต อวิมุตฺตมฺเจว
 จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, อปฺปปริกฺขีณา จ อาสวา ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ,
 อนนฺนุปฺปตฺตมฺจ อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺนุปาปฺณาตีติ.

[๑๙] “อิธ คหปติ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกฺกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปีติสฺสขํ ปจฺมํ ฌานํ
 อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ. โส อิติ ปฏฺฐิสถฺวจิกฺขติ; “อิทมฺปิ โข ปจฺมํ
 ฌานํ อภิสงฺขตํ อภิสถฺวเจตฺยิตํ, ยํ โข ปน กิณฺจิ อภิสงฺขตํ
 อภิสถฺวเจตฺยิตํ, ตทนิจฺจํ นิโรธธมฺมนฺติ ปชานาติ. โส ตตฺถ จิโต
 อาสวานํ ขยํ ปาปฺณาติ, โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺณาติ,
 เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทียา ปณฺจณฺ्हํ โอรัมภาคิยานํ
 สยฺโยชานาณํ” ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี
 อนาวตฺตติธมฺโม ตสฺมา โลกา, อยมฺปิ โข คหปติ เตน ภควตา
 ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเตน เอกธมฺโม อกฺขาโต,
 ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต
 อวิมุตฺตมฺเจว จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, อปฺปปริกฺขีณา จ อาสวา ปริกฺขยํ
 คจฺจนฺติ, อนนฺนุปฺปตฺตมฺจ อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺนุปาปฺณาติ. (๑)

หมตอญฺ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

[๒๐] ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ วิตกุกิจารานํ รูปสมา
 ๔เป๔ ทุตติยํ ฌานํ อุปสมป๔ช๔ วิหริติ, โส อิติ ปฏิสณ๔จิก๔ชติ
 ‘อิม๔ปิ โข ทุตติยํ ฌานํ อภิส๔ง๔ข๔ตํ อภิสณ๔เจตยิตํ ๔เป๔
 อนุต๔ต๔รํ โยค๔ก๔เขมํ อนุ๔ปา๔ปุ๔ณ๔ติ. (๒)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ ปิติยา จ วิราคา ๔เป๔
 ตติยํ ฌานํ อุปสมป๔ช๔ วิหริติ, โส อิติ ปฏิสณ๔จิก๔ชติ; ‘อิม๔ปิ
 โข ตติยํ ฌานํ อภิส๔ง๔ข๔ตํ อภิสณ๔เจตยิตํ ๔เป๔ อนุต๔ต๔รํ
 โยค๔ก๔เขมํ อนุ๔ปา๔ปุ๔ณ๔ติ. (๓)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ สุข๔ส๔ จ ปห๔นา ๔เป๔
 จต๔ต๔ถํ ฌานํ อุปสมป๔ช๔ วิหริติ, โส อิติ ปฏิสณ๔จิก๔ชติ;
 ‘อิม๔ปิ โข จต๔ต๔ถํ ฌานํ อภิส๔ง๔ข๔ตํ อภิสณ๔เจตยิตํ ๔เป๔
 อนุต๔ต๔รํ โยค๔ก๔เขมํ อนุ๔ปา๔ปุ๔ณ๔ติ. (๔)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ เมต๔ตา๔ส๔ห๔ค๔เต๔น เจต๔สา เอกํ
 ทิสํ ฌริ๔ต๔วา วิหริติ, ต๔ถา ทุตติยํ, ต๔ถา ตติยํ, ต๔ถา จต๔ต๔ถํ.^๑
 อิติ อุ๔ท๔ธ๔ม๔โ๔ ทิ๔ริยํ ส๔พ๔พ๔ธิ ส๔พ๔พ๔ต๔ต๔ต๔ย ส๔พ๔พา๔ว๔น๔ตํ โลกํ
 เมต๔ตา๔ส๔ห๔ค๔เต๔น เจต๔สา วิ๔ปุ๔เล๔น ม๔ห๔ค๔ค๔เต๔น อ๔ป๔ป๔มา๔เ๔น อ๔เว๔เร๔น
 อ๔พ๔ยา๔ป๔ช๔เ๔น^๒ ฌริ๔ต๔วา วิหริติ, โส อิติ ปฏิสณ๔จิก๔ชติ;
 ‘อ๔ย๔ม๔ปิ โข เมต๔ตา เจ๔โต๔วิ๔ม๔ต๔ติ อภิส๔ง๔ข๔ตา อภิสณ๔เจตยิต๔า.
 ยํ โข ป๔น กิ๔ณ๔จิ อภิส๔ง๔ข๔ตํ อภิสณ๔เจตยิตํ, ต๔ท๔นิ๔จ๔จํ นิ๔โร๔ธ๔ธ๔ม๔ม๔น๔ติ
 ป๔ชา๔นา๔ติ. โส ต๔ต๔ถ จิ๔โต ๔เป๔ อนุต๔ต๔รํ โยค๔ก๔เขมํ
 อนุ๔ปา๔ปุ๔ณ๔ติ. (๕)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ กรุณาสหคเตน เจตสา ๕เปย (๖)

มุกทิตาสหคเตน เจตสา ๕เปย (๗)

อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหฺรติ,
ตถา ทุติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตุตถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ
สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตํ สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา
วิปฺลเนน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา
วิหฺรติ, โส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ; ‘อยมฺปิ โห อุเปกฺขา เจโตวิมฺุตติ
อภิสงฺขตา อภิสณฺเจตยิตา, ยํ โห ปน กิณฺจิ อภิสงฺขตํ
อภิสณฺเจตยิตํ, ตทนิจฺจํ นิโรธธมฺมนฺติ ปชานาติ, โส ตตฺถ
จิตฺโต ๕เปย อนฺตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺปาปฺณาติ. (๘)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา
ปฏฺฐิสณฺณานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ อมฺนสิการา ‘อนนฺโต
อาภาโสติ อาภาसानณฺจายตํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, โส อิติ
ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ; ‘อยมฺปิ โห อาภาसानณฺจายตนฺสมาปตฺติ อภิสงฺขตา
อภิสณฺเจตยิตา, ยํ โห ปน กิณฺจิ อภิสงฺขตํ อภิสณฺเจตยิตํ,
ตทนิจฺจํ นิโรธธมฺมนฺติ ปชานาติ, โส ตตฺถ จิตฺโต ๕เปย อนฺตฺตรํ
โยคกฺเขมํ อนฺปาปฺณาติ. (๙)

ปุณ จปริ คหปติ ภิกขุ สพฺพโส อาภาसानณฺจายตํ
สมตฺติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิณฺญาณนฺติ วิณฺญาณณฺจายตํ อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ, โส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ; ‘อยมฺปิ โห วิณฺญาณณฺจาย
ตนฺสมาปตฺติ อภิสงฺขตา อภิสณฺเจตยิตา, ยํ โห ปน กิณฺจิ
อภิสงฺขตํ อภิสณฺเจตยิตํ, ตทนิจฺจํ นิโรธธมฺมนฺติ ปชานาติ, โส
ตตฺถ จิตฺโต ๕เปย อนฺตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺปาปฺณาติ. (๑๐)

ปน จปริ คหปติ ภิกขุ สพฺพโส วิญญาณญายตนํ
 สมตฺติกุมม ‘นตฺถิ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจณฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ,
 โส อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ; ‘อยมฺปิ โข อากิณฺจณฺญายตนสมฺปาตฺตติ
 อภิสงฺขตา อภิสณฺเจตฺยิตา, ยํ โข ปน กิณฺจิ อภิสงฺขตํ
 อภิสณฺเจตฺยิตํ, ตทฺถนิจํ นิโรธธมฺมนฺติ ปชานาติ. โส ตตฺถ จิตฺโต
 อาสวานํ ขยํ ปาปฺปณาติ; โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺปณาติ,
 เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทียา ปณฺจณฺห์ โอรัมภาคิยานํ
 สณฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี
 อนาวตฺตติธฺมโม ตสฺมา โลกา, อยํ” โข คหปติ เตน ภควตา
 ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺธเรน เอกธฺมโม อกฺขาโต,
 ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต
 อวิมฺุตฺตญฺเจว จิตฺตํ วิมฺุจฺจติ, อปฺปริกฺชีณา จ อาสวา ปริกฺขยํ
 คจฺจนฺติ, อนนฺอุปตฺตตฺถจ อนฺตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนฺอุปปฺปณาตฺตีติ. (๑๑)

[๒๑] เอวํ วุตฺเต, ทสฺโม คหปติ อฏฺฐกนาคโร आयสฺมนฺตํ
 อานนฺทํ เอตทวโจ “เสยฺยถapi ภาณฺเต อานนฺท ปุริโส เอกํ”
 นิธิมุขํ คเวสนฺโต สกิทฺเว เอกาทส นิธิมุขานิ อธิคจฺเจยฺย;
 เอวเมว โข อหํ ภาณฺเต เอกํ อมตทวารํ คเวสนฺโต สกิทฺเว
 เอกาทส อมตทวารานิ อลตฺถํ สวนาย,^๑ เสยฺยถapi ภาณฺเต
 ปุริสสฺส อการํ เอกาทสทวารํ, โส ตสฺมี อคาเร อาทิตฺเต
 เอกเมเกนpi ทฺวาเรน สกฺกฺกฺเขยฺย อตฺตานํ โสตฺถิ กาทฺถ; “เอวเมว
 โข อหํ ภาณฺเต อิมสํ เอกาทสนฺนํ อมตทวารานํ เอกเมเกนpi

อมตทวารณ สกุกุณิสสามิ อุตตานัน โสตถิ กาทู; อิเม หิ นาม
ภนฺเต อญฺญตติตฺติยา อัจริยสฺส อัจริยธฺนํ ปริเยสิสฺสนฺติ, กิมํคํ
ปนาหิ^๒ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปุชฺชํ น กริสสามิตี.

อถ โข ทสโม คหปติ อญฺจนาคโร ปาฏลิปุตฺตกญฺจ
เวสาลิกญฺจ ภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺิปาเตตฺวา^๓ ปณฺีเตน ชาทนีเยน
โกชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ, เอกเมกญฺจ ภิกฺขุ
ปจฺเจกํ ทุสฺสยฺเคน อจฺฉาเทสิ, อายสฺมนฺตญฺจ อานนฺทํ ติจีวเรณ
อจฺฉาเทสิ, อายสฺมโต จ อานนฺทสฺส ปญฺจสํ วิหารํ การาเปสีตี.

ทฺถิยํ อญฺจนาคเรสุตฺตํ^๔ นิญฺจิตํ.

๓. เสขปฏิปทาสูตร^๕

[๒๒] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส วิหริตี
กาปิลวตฺถุสฺมี นิโครธาราเม. เตน โข ปน สมเยน กาปิลวตฺถวานํ
สกุยานํ นวํ สนนฺธาคารํ อจิรการิตํ โหตี อนชฺฉมาวุฏฺฐปฺพุพฺ^๖
สมเณน วา พุราหุเมเนน วา เกนจิ วา มนุสฺสญฺเตน. อถ โข
กาปิลวตฺถวา สกุยา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทึสฺส. เอกมนฺตํ นิสินฺนา
โข กาปิลวตฺถวา สกุยา ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ “อิธ ภนฺเต
กาปิลวตฺถวานํ สกุยานํ นวํ สนนฺธาคารํ อจิรการิตํ โหตี”
อนชฺฉมาวุฏฺฐปฺพุพฺ สมเณน วา พุราหุเมเนน วา เกนจิ วา

^๑ ส.อ. กิ ปนาหิ

^๒ ฉ., เท., อ. อญฺจนาคเรสุตฺตนฺต.

^๓ ฉ. อนชฺฉมาวุฏฺฐ เท., อ. อนชฺฉมาวุฏฺ

^๔ ส., อ. สนนฺิปาเตตฺวา

^๕ ฉ., เท., อ. เสขสุตฺต

^๖ ฉ., เท., อ. อญฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

มนุสฺสภูเตน, ตํ ภนฺเต ภควา ปจํ ปรีกฺขฺยตฺถ, ภควตา ปจํ
 ปรีกฺขฺยตฺถ ปจฺฉา กาปิลวตฺถวา สกฺยา ปรีกฺขฺยชิสฺสนฺติ, ตทสฺส
 กาปิลวตฺถวานํ สกฺยานํ ทีฆรตฺถํ หิตาย สุขายาติ. อธิวาสสิ
 ภควา ตฺถุเหีภาเวน. อถ โข กาปิลวตฺถวา สกฺยา ภควโต
 อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ
 กตฺวา, เยน นวํ สนฺถาคารํ, เตนฺอุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 สพฺพสนฺถี สนฺถาคารํ สนฺถราเปตฺวา^๑ อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา
 อุทกมณิกํ ปติฏฺฐาเปตฺวา^๒ เตลปฺปทีปํ อาโรเปตฺวา, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ อุฏฺฐึสุ.
 เอกมณฺตํ จิตา โข กาปิลวตฺถวา สกฺยา ภควนฺตํ เอตทโวจํ
 “สพฺพสนฺถี สนฺถตํ ภนฺเต สนฺถาคารํ, อาสนานิ ปณฺญตฺตานิ,
 อุทกมณิกํ ปติฏฺฐาปิโต,^๓ เตลปฺปทีปํ อาโรปิโต, ยสฺสทานิ ภนฺเต
 ภควา กาลํ มณฺญตฺติติ.

อถ โข ภควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สทฺธิ
 ภิกฺขุสงฺฆเณ, เยน สนฺถาคารํ, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ปาทะ
 ปกฺขาละตฺวา สนฺถาคารํ ปวิสิตฺวา มัชฌิมถมฺภ^๔ นิสฺสาย
 ปุรตฺถาภิมุโข นิสฺสีทิ. ภิกฺขุสงฺโฆปิ โข ปาทะ ปกฺขาละตฺวา
 สนฺถาคารํ ปวิสิตฺวา ปจฺฉิมํ ภิตฺถี นิสฺสาย ปุรตฺถาภิมุโข นิสฺสีทิ
 ภควนฺตํเยว ปุรฺกฺขตฺวา กาปิลวตฺถวาปิ โข สกฺยา ปาทะ
 ปกฺขาละตฺวา สนฺถาคารํ ปวิสิตฺวา ปุรตฺถิมํ ภิตฺถี นิสฺสาย
 ปจฺฉิมาภิมุขา นิสฺสีทิสฺสุ ภควนฺตํเยว ปุรฺกฺขตฺวา.

^๑ จ. เท. อี. สนฺถิตฺวา

^๓ จ. อุปฏฺฐาปิโต

^๒ จ. อุปฏฺฐาเปตฺวา

^๔ จ. เท. อี. มัชฌิมํ ถมฺภ

อถ โข ภควา กาปิลวตฺถเว สกฺเข^๑ พหุเทว รตฺติ
 รมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมฺมุตเตเชตฺวา
 สมฺปหํเสตฺวา อายสฺมนํ อานนํ อามนฺเตสิ “ปฏฺฐิภาตฺถํ ตํ
 อานนํ กาปิลวตฺถวานํ สกฺขานํ เสโช ปฏฺฐิปโต,^๒ ปิณฺณํ เม
 อคฺคิลาตฺติ,^๓ ตมํ อายมิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา
 อานนํโท ภควโต ปจฺจุสฺสสึ. อถ โข ภควา จตฺตคฺคณํ สงฺฆาภี
 ปญฺญาเปตฺวา ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปสิ ปาเท^๔
 ปาทำ อจฺจาชาเย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐจฺานสญฺญํ มนสิกริตฺวา.

[๒๓] อถ โข อายสฺมา อานนํโท มหานามํ สกฺก^๕
 อามนฺเตสิ “อิธ มหานาม อริยสวโก สีลสมฺปนฺโน โหติ, อินฺทริเยสุ
 คฺฤตฺตทฺวาโร โหติ, โภชเน มตฺตตณฺญุ โหติ, ชาคริยมนฺยุตฺโต^๖
 โหติ, สตฺตทฺหิ สทฺธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต โหติ, จตฺนํ ฌานานํ
 อภิเจตฺสึกานํ^๗ ทิฏฺฐจรมฺมสุขวิหารานํ นิคามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี
 อภิสึรลาภี.

[๒๔] กถญจ มหานาม อริยสวโก สีลสมฺปนฺโน โหติ.
 อิธ มหานาม อริยสวโก สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต
 วิหฺรติ อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน, อณฺุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ
 สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ, เอวํ โข มหานาม อริยสวโก
 สีลสมฺปนฺโน โหติ. (๑)

^๑ อ. สกฺเก

^๒ ฉ. เท. อาคฺคิลาตฺติ

^๓ อ. สกฺย

^๔ อ. อภิเจตฺสึกานํ

^๕ ฉ. อ. ปาฏฺฐิปโต

^๖ ฉ. เท. ปาเท, เอวฺมฺปริปี

^๗ ฉ. เท. อ. ชาคริยํ อนฺยุตฺโต

กถญจ มหานาม อริยสาวโก อินฺทริเยสฺส คุตตทวาโร
 โหติ. อิท มหานาม อริยสาวโก จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา น
 นิमितฺตคฺคาคี โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคี, ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺทริยํ
 อสฺสํวํ วิหรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา ฐมา
 อนฺวาสสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุณฺทริยํ,
 จกฺขุณฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ, โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เป๔
 ฌาเนน คณฺฐํ ฌายิตฺวา ๔เป๔ ชิวฺหาย รลํ สายิตฺวา ๔เป๔
 กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๔เป๔ มนฺสา ฐมํ วิญฺญาย น
 นิमितฺตคฺคาคี โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคี, ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺทริยํ
 อสฺสํวํ วิหรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา ฐมา
 อนฺวาสสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทริยํ,
 มนินฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ, เอวํ โข มหานาม อริยสาวโก
 อินฺทริเยสฺส คุตตทวาโร โหติ. (๒)

กถญจ มหานาม อริยสาวโก โภชเน มตฺตตณฺณ โหติ.
 อิท มหานาม อริยสาวโก ปฏฺิสงฺขา โยนิสฺส อหารํ อหาเรติ
 เนว ทวาย น มทาย น มณฺทนาย น วิญฺญนาย, ยาวเทว
 อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา พุรฺหมจฺริยานุคฺคหาย,
 อิตฺติ ปุราณญจ เวทนํ ปฏิหฺงขามิ, นวญจ เวทนํ น อฺปปาเทสฺสามิ,
 ยาทฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ฌาสฺสุวิหาโร จาติ. เอวํ
 โข มหานาม อริยสาวโก โภชเน มตฺตตณฺณ โหติ. (๓)

กถญจ มหานาม อริยสาวโก ชาครियมฺนุยุตฺโต^๑ โหติ.
 อิท มหานาม อริยสาวโก ทิวสํ จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อวารณียะหิ

ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ, รตฺติยา ปจฺมํ ยามํ จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย
 อวารณียะหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ
 ทกฺขิณฺเนน ปสฺสเสน สีสฺสเยยฺยํ กปฺเปติ ปาเพน ปาทำ อจฺจาธาย
 สโต สมฺปชาโน อฏฺฐจฺานสณฺณํ มนสิกริตฺวา, รตฺติยา ปจฺฉิมํ
 ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อวารณียะหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ
 ปริโสเชติ. เอวํ โข มหานาม อริยสาวโก ชาคริยมณฺญตฺโต
 โหติ. (๔)

[๒๕] กถญจ มหานาม อริยสาวโก สุตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ
 สมฺนุณฺาโต โหติ. อีธ มหานาม อริยสาวโก สทฺโธ โหติ,
 สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ์ 'อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ
 สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. หิริมา โหติ, หิริยติ^๑
 กายทฺถจฺริเตน วจฺิทฺถจฺริเตน มโนทฺถจฺริเตน หิริยติ ปาปกาณํ
 อกฺุสลานํ ฐมฺมานํ สมฺปาตฺติยา โอตฺตปฺปี โหติ โอตฺตปฺปติ
 กายทฺถจฺริเตน วจฺิทฺถจฺริเตน มโนทฺถจฺริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกาณํ
 อกฺุสลานํ ฐมฺมานํ สมฺปาตฺติยา, พหุสฺสุโต โหติ, สุตฺธโร
 สุตฺสนฺนิจโย, เย เต ฐมา อาทิกถฺยาณา มชฺฌเมถฺยาณา
 ปริโยสานถฺยาณา สาทฺถา สพฺพญฺชนา, เกวลปริปฺณฺณํ ปริสุทฺธํ
 พุรฺหมจฺริยํ อภิวทฺนติ, ตถารูปาสฺส ฐมา พหุสฺสุตา โหนฺติ,
 ธตา วจฺสา ปริจิตา มนฺसानุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปวิทฺธา,
 อารทฺธวิริโย โหติ^๒ อกฺุสลานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ฐมฺมานํ
 อุปสมฺปทาย, ภาววา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตรโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ,

สติมา โหติ ปรมณ สติเนปฏเกน สมณนาคโต, จิรกตมปิ
จิรภาสิตมปิ สริตา อนุสสริตา ปณณวา^๑ โหติ อุทยตถคามินิยา
ปณณาย สมณนาคโต, อริยาย นิพเพธิกาย สมมา ทุกขกฺขยคามินิยา.
เอวံ โข महानाम อริยสาวโก สุตตहि สทฺธมฺเมहि สมณนาคโต
โหติ. (๕-๑๑)

[๒๖] กถญจ महानाम อริยสาวโก จตฺตุนฺนํ ฌานานํ
อาภิเจตสิกานํ^๒ ทิฏฺฐจธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี
อกสิรลาภี. อิทฺ महानाम อริยสาวโก วิวิจฺเจว กาเมहि วิวิจ
อกุสเลहि ธมฺเมहि สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตีสุขํ ปจम् ฌานํ
อุปสมฺบพฺซ วิหริติ, วิตกฺกวิจารานํ รูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ
เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาธิขํ ปิตีสุขํ ทุตฺติยํ
ฌานํ อุปสมฺบพฺซ วิหริติ, ปิติยา จ วิราคา อุปेกฺขโก จ
วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏฺฐิสฺเวเทติ, ยนฺตํ
อริยา อาจิกฺขนฺติ, อุปेกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ
อุปสมฺบพฺซ วิหริติ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
ปฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุปेกฺขา-
สตีปาริสฺสทฺธี จตฺตตฺถิ ฌานํ อุปสมฺบพฺซ วิหริติ. เอวံ โข महानाम
อริยสาวโก จตฺตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐจธมฺมสุขวิหารานํ
นิกามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

[๒๗] ยโต โข महानाम อริยสาวโก เอวํ สีลสมฺปนฺโน
โหติ, เอวํ อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทฺวาโร โหติ, เอวํ โภชเน มตฺตตณฺณ
โหติ, เอวํ ชาครियมนฺยุตฺโต โหติ, เอวํ สุตตहि สทฺธมฺเมहि

สมนุหนาคโต โหติ, เอวํ จตฺตุนํ ฌานานํ อากิเจตสิกานํ
 ทิฏฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อภิจฺจุลาภี อกสิรลาภี.
 อयํ วุจฺจติ มหानาม อริยสาวโก เสโข ปฏิปโท อปฺปจฺจนฺตตาย
 สมากปฺนโน ภพฺโพ อภินิพฺภิกาย, ภพฺโพ สมฺโพธาย, ภพฺโพ
 อนุตฺตรสฺส โยคกฺกเขมสฺส อธิคฺมาย. เสยฺยถาปิ มหานาม กุกฺกุกฺกียา
 อณฺททานิ อฏฺฐ วา ทส วา ทฺวาทส วา, ตานสฺส กุกฺกุกฺกียา
 สมฺมา อธิสยิตานิ สมฺมา ปริเสทิตานิ สมฺมา ปริภาวิตานิ,
 กิณฺณาปิ ตสฺสา กุกฺกุกฺกียา น เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺเชยฺย “อโห วติเม
 กุกฺกุกฺกฺวโปตกา ปาทนชฺชิสาย วา มุขตฺตฺตฺตฺเกน วา อณฺทโกสํ
 ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺภิกชฺเชยฺยฺนฺติ. เอวเมว โข มหานาม
 ยโต อริยสาวโก เอวํ สีสสมฺปนฺโน โหติ, เอวํ อินฺทริเยสฺส
 คฺคตฺตทฺวารो โหติ, เอวํ โภชเน มตฺตตณฺณฺ โหติ, เอวํ ชาคริย-
 มนฺยุตฺโต โหติ, เอวํ สตฺตฺติ สทฺธมฺเมหิ สมนุหนาคโต โหติ
 เอวํ จตฺตุนํ ฌานานํ อากิเจตสิกานํ ทิฏฐธมฺมสุขวิหารานํ
 นิกามลาภี โหติ อภิจฺจุลาภี อกสิรลาภี. อयํ วุจฺจติ มหานาม
 อริยสาวโก เสโข ปฏิปโท อปฺปจฺจนฺตตาย สมากปฺนโน ภพฺโพ
 อภินิพฺภิกาย, ภพฺโพ สมฺโพธาย, ภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺกเขมสฺส
 อธิคฺมาย. (๑)

[๒๘] ส โข โส มหานาม อริยสาวโก อิมํเยว อนุตฺตรํ
 อุกฺกุขาสติปาริสฺสฺสํ อากมฺม อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสรติ.
 เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปี ชาตีโย ๕เปยฺย อิติ สาการํ สอฺกฺกเทสํ
 อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสรติ. อยมสฺส ปจฺมาภินิพฺภิกทา โหติ
 กุกฺกุกฺกฺวจฺฉาปกสฺเสว อณฺทโกสมฺหา. (๒)

ส โข โส มหานาม อริยสาวโก อิมัเยว อนุตฺตรํ
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ อากมฺม ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสฺสุทฺธเณ
 อติกฺกนฺตมานุสฺสเกณ ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สดฺเต ปชานาติ. อยมสฺส
 ทุตฺติยาภินิพฺพิทา โหติ กุกฺกุฏจฺฉาปกสฺเสว อนฺทโกสมฺหา,

ส โข โส มหานาม อริยสาวโก อิมัเยว อนุตฺตรํ
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ อากมฺม อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ
 ปณฺณาวิมุตฺติ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกฺตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหริติ. อยมสฺส ตุตฺติยาภินิพฺพิทา โหติ กุกฺกุฏจฺฉาปกสฺเสว
 อนฺทโกสมฺหา. (๓)

[๒๙] ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก สีสสมฺปนฺโน โหติ,
 อิทมฺปิสฺส โหติ จรณสฺมี, ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก
 อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทฺวาโร โหติ, อิทมฺปิสฺส โหติ จรณสฺมี, ยมฺปิ
 มหานาม อริยสาวโก โภชเน มตฺตตณฺณ โหติ, อิทมฺปิสฺส โหติ
 จรณสฺมี, ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก ชาครियมนฺยุตฺโต โหติ,
 อิทมฺปิสฺส โหติ จรณสฺมี, ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก สดฺตฺติ
 สทฺธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต โหติ, อิทมฺปิสฺส โหติ จรณสฺมี, ยมฺปิ
 มหานาม อริยสาวโก จตฺตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตฺติกาณํ ทิฏฺฐจ-
 ธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ, อภิจฺฉลาภี อกสิรลาภี,
 อิทมฺปิสฺส โหติ จรณสฺมี.

ยถฺจ โข มหานาม อริยสาวโก อนเภาวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
 อนุสฺสรติ. เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ
 สากาโร สอฺกฺกทฺสํ อนเภาวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, อิทมฺปิสฺส
 โหติ วิชฺชาเย, ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก ทิพฺเพน จกฺขุนา

วิสุทฺธเชน อติกุกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานาติ,
 อิทมฺปิสุส โหติ วิชฺชาเย ยมฺปิ มหานาม อริยสาวโก อาสวานํ
 ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ
 อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ, อิทมฺปิสุส โหติ วิชฺชาเย.

อัย วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิชฺชาสมฺปนฺโน อิติปิ,
 จรณสมฺปนฺโน อิติปิ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน อิติปิ.

[๓๐] พุทฺธมฺนาเปสสา มหานาม สนฺงกฺุมารเณ คาคา ภาสีตา
 ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตสฺมึ, เย โคตตปฏิสาริโน.
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน, โส เสฏฺโฐ เทวมานุเสติ.

สา โข ปเนสสา มหานาม พุทฺธมฺนา สนฺงกฺุมารเณ คาคา
 สุคิตา โน^๑ ทฺวคิตา, สุภาสีตา โน^๑ ทฺพฺภาสีตา, อตฺถสณฺหิตา
 โน อนตฺถสณฺหิตา, อนุมตา ภควตาติ.

อถ โข ภควา อุจฺจฺหิตฺวา आयสฺมนตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
 “สาธุ สาธุ อานนฺท, สาธุ โข ตวํ อานนฺท กาปิฉวตฺถวานํ
 สกฺุยานํ เสขํ ปฏิปทํ อภาสีติ.

อิทมฺโวจ^๒ आयสฺมา^๒ อานนฺโท, สมนฺญโย สตุถา อโหสิ.
 อตฺตมฺนา กาปิฉวตฺถวา สกฺุยา आयสฺมโต อานนฺทสฺส ภาสีตํ
 อภินนฺทฺนฺติ.

ตติยํ เสขปฏิปทาสูตรํ^๓ นิจฺจิตํ.

๔. โปตลียสูตร^๑

[๓๑] เอวเมวเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา องฺคุตฺตฺราเปสุ
 วิหริติ, อาปณฺ ñาม องฺคุตฺตฺราปานํ นิคฺคโม. อถ โข ภควา
 ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺฉิรมาทาย อาปณฺ ñ ปิณฺฑทาย
 ปาวีสี; อาปณฺ ñ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาท-
 ปฏิกุกนฺโต, เยน อณฺณตโร วณฺสณฺฑโศ, เตนฺอุปสงฺกมิ; ทิวาวิหาราย, ตํ
 วณฺสณฺฑํ อชฺโฆคเหตฺวา^๒ อณฺณตฺรสมิ รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ นิสีทิ.
 โปตลียปิ โข คหปติ สมฺปนฺนนิวาสนปาปุรฺโณ^๓ จตฺตฺปาหฺนาหิ
 ชงฺขมาวิหารํ อนุจํกมฺมาโน อนุจฺฉิรมาโน, เยน โส วณฺสณฺฑโศ,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ วณฺสณฺฑํ อชฺโฆคเหตฺวา, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อภฺยจาสิ.

เอกมฺนตํ จิตํ โข โปตลียํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ
 “สํวิชฺชนฺติ”^๔ โข คหปติ อาสนานิ, สเจ อากงฺขสี นิสีทาติ.
 เอวํ วุตฺเต, โปตลียํ คหปติ “คหปติวาเทน มํ สมฺโณ โคตโม
 สมฺมาจฺรตีติ กุปีโต อนตฺตมโน ตฺวณฺหิ อโหสิ. ทฺติยมฺปิ โข
 ภควา โปตลียํ คหปตึ เอตทโวจ “สํวิชฺชนฺติ โข คหปติ
 อาสนานิ, สเจ อากงฺขสี นิสีทาติ. ทฺติยมฺปิ โข โปตลียํ
 คหปติ “คหปติวาเทน มํ สมฺโณ โคตโม สมฺมาจฺรตีติ กุปีโต
 อนตฺตมโน ตฺวณฺหิ อโหสิ. ตตฺติยมฺปิ โข ภควา โปตลียํ คหปตึ
 เอตทโวจ “สํวิชฺชนฺติ โข คหปติ อาสนานิ, สเจ อากงฺขสี

^๑ ๒๖๐๕๒๖-๒๖๐๕๒๖

^๒ จ.,เท. อชฺโฆคเหตฺวา อ. อชฺโฆคเหตฺวา ^๓ ส.,จ.,อ. นิวาสนปาปุรฺโณ

^๔ ส.,อ. “สํวิชฺชนฺเตติปิ ปาโร.

นีสีหาติ. เอวํ วุตฺเต, ปอตลีย คหปติ “คหปติวาเทเน มํ สมโณ
 โคตโม สมุทาจรสีติ กุปิโต อนตฺตมโน ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “ตยิทํ โภ โคตม นจฺจนฺนํ ตยิทํ นปฺปฏฺฐูป, ยํ มํ ตวํ
 คหปติวาเทเน สมุทาจรสีติ. “เต हि เต” คหปติ อาการา เต
 ลิงฺคา เต นิमितฺตา ยถาถํ คหปติสฺสาติ. “ตถา हि ปน เม
 โภ โคตม สพฺเพ กมฺมนฺตา ปฏฺฐิกฺขิตฺตา, สพฺเพ โวหารา
 สมฺจุจฺฉินฺนาติ. “ยถากถํ ปน เต คหปติ สพฺเพ กมฺมนฺตา
 ปฏฺฐิกฺขิตฺตา, สพฺเพ โวหารา สมฺจุจฺฉินฺนาติ. “อิธ เม โภ โคตม
 ยํ อโหสิ ฐนํ วา ฐณฺณํ วา รชตํ วา ชาตฺรूपํ วา, สพฺพนฺตํ
 ปุตฺตานํ ทายชฺชํ นิยุยาถํ, ตตฺถาหํ อนฺโนวาทิ อนฺนุปวาทิ
 ฌาสจฺฉาทนปรโม วิหรามิ. เอวญจ^๒ เม โภ โคตม สพฺเพ
 กมฺมนฺตา ปฏฺฐิกฺขิตฺตา, สพฺเพ โวหารา สมฺจุจฺฉินฺนาติ. “อญฺญถา
 โข ตวํ คหปติ โวหารสมฺจุจฺเจทํ วเทสิ,^๓ อญฺญถา จ ปน
 อริยสฺส วินเย โวหารสมฺจุจฺเจโท โหตีติ. “ยถากถํ ปน ภนฺเต
 อริยสฺส วินเย โวหารสมฺจุจฺเจโท โหติ; สาธุ เม ภนฺเต ภควา
 ตถา ฐมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส วินเย โวหารสมฺจุจฺเจโท โหตีติ.
 “เตนहि คหปติ สุณฺหาสิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ
 ภนฺเตติ โข ปอตลีย คหปติ ภควโต ปจฺจสฺสสสิ.

[๓๒] ภควา เอตทโวจ “อฏฺฐ โข อิมะ คหปติ ฐมา
 อริยสฺส วินเย โวหารสมฺจุจฺเจทาย สํวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ.
 อปาณาติปาตํ นิสฺสาย ปาณาติปาโต ปหาตพฺโพ, ทินฺนาทานํ
 นิสฺสาย อทินฺนาทานํ ปหาตพฺพํ, สจฺจํ วาจํ^๔ นิสฺสาย มุสาวาทो

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ เท. เต ปี เต

^๒ ฉ., เท., อ. วทสิ

^๓ ฉ., เท., อ. เอวํ โข เม

^๔ ฉ., เท. สจฺจวาจํ

ปหาตพุโพ, อปิสฺสํ วาจํ นิสฺสาย ปิสฺสณา วาจา ปหาตพุพา,
 อคิฑฺธิโลภํ นิสฺสาย คิฑฺธิโลภํ ปหาตพุโพ, อนินฺหาโรสํ นิสฺสาย
 นินฺหาโรสํ ปหาตพุโพ, อโกธฺฐปายาสํ นิสฺสาย โกธฺฐปายาสํ
 ปหาตพุโพ, อนติมานํ นิสฺสาย อติมานํ ปหาตพุโพ. อิเม โข
 คหปติ อญฺญ ฐมฺมา สงฺขิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน อวิภตฺตา,
 อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเจทาย สํวตฺตนต์ตฺติ. “เยเม ปน” ภาณฺเต
 ภควตา อญฺญ ฐมฺมา สงฺขิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน อวิภตฺตา,
 อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเจทาย สํวตฺตนต์ตฺติ; สาธุ เม ภาณฺเต
 ภควา อิเม อญฺญ ฐมฺเม วิตฺถาเรน วิฆาตุ อญฺญมฺปิ อฺปาทายาติ.
 “เตนหิ คหปติ สุณฺหาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสสามิตฺติ.

“เอวํ ภาณฺเตติ โข โปตลฺลิโย คหปติ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ.
 ภควา เอตทโวจ

[๓๓] “อปาณาติปาตํ นิสฺสาย ปาณาติปาโต ปหาตพุโพติ
 อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺณเจตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ. อิทฺ คหปติ
 อริยสาวโก อิติ ปฏฺิสมฺมจิกฺขติ ‘เยสํ โข อหํ สณฺโณชณฺหานํ
 เหตุ ปาณาติปาตํ อสฺสํ, เตสาหํ สณฺโณชณฺหานํ ปหานาย
 สมฺมุจฺเจทาย ปฏฺิปนฺโน. อหฺมฺเจว โข ปน ปาณาติปาตํ อสฺสํ,
 อตฺตปาปิ มํ อฺปวเทยฺย ปาณาติปาตปจฺจยา, อญฺญจ^๒ วิญฺญ
 ครเหยฺยํ ปาณาติปาตปจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา ทุกฺคตฺติ
 ปาฏิกงฺขา ปาณาติปาตปจฺจยา. เอตทเวว โข ปน สณฺโณชณฺหานํ
 เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิทํ ปาณาติปาโต. เย จ ปาณาติปาตปจฺจยา
 อฺปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริพาหา, ปาณาติปาตา ปฏฺิวิรตสฺส

^๑ ฉ.,เท.,อ. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อญฺญจปิ มํ, เอวฺมฺปริปิ.

เอวัส เต อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหนฺติ. ‘อปาณาติปาตํ
นิสฺสาย ปาณาติปาโต ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ
ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๔] “ทินฺนาทานํ นิสฺสาย อทินฺนาทานํ ปหาตพฺพนฺติ
อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเฑตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิท คหปติ
อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ ‘เยสํ โข อหํ สณฺโฆชนานํ เหตุ
อทินฺนาทายี อสฺสํ, เตสํ สณฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺจุเจทาย
ปฏฺธิปนฺโน. อหฺมฺเญว โข ปน อทินฺนาทายี อสฺสํ, อตฺตปิ
มํ อุปวเทยฺย อทินฺนาทานปฺจฺจยา, อนฺวิจฺจ วิณฺญฺ ครเหยฺย
อทินฺนาทานปฺจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา ทคฺคติ ปาฏิกงฺขา
อทินฺนาทานปฺจฺจยา, เอตเทว โข ปน สณฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ,
ยทิทํ อทินฺนาทานํ, เย จ อทินฺนาทานปฺจฺจยา อุปฺปชฺเชยฺย
อาสวา วิฆาตปริพาหา, อทินฺนาทานา ปฏฺธิวิตสฺส เอวัส เต
อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหนฺติ. ‘ทินฺนาทานํ นิสฺสาย
อทินฺนาทานํ ปหาตพฺพนฺติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ
วุตฺตํ.

[๓๕] “สจฺจํ วาจํ” นิสฺสาย มุสาวาทो ปหาตพฺโพติ
อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเฑตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิท คหปติ
อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ; “เยสํ โข อหํ สณฺโฆชนานํ
เหตุ มุสาวาที อสฺสํ, เตสํ สณฺโฆชนานํ ปหานาย
สมฺจุเจทาย ปฏฺธิปนฺโน. อหฺมฺเญว โข ปน มุสาวาที อสฺสํ,
อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย มุสาวาทปฺจฺจยา, อนฺวิจฺจ วิณฺญฺ ครเหยฺย

มุสาวาทปจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมมรณา ทฺถคฺคติ ปาฏิกงฺขา
 มุสาวาทปจฺจยา. เอตเทว โข ปน สมฺมโยชนํ เอตํ นีวรณํ,
 ยทิทํ มุสาวาทิ. เย จ มุสาวาทปจฺจยา อูปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา
 วิฆาตปริพาหา, มุสาวาทา ปฏฺวิวิรตสฺส เอวํส เต อาสวา
 วิฆาตปริพาหา น โหหนฺติ. 'สจฺจํ วาจํ นิสฺสาย มุสาวาทิ
 ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ.

[๓๖] “อปิสฺสณํ วาจํ นิสฺสาย ปิสฺสณา วาจา ปหาตพฺพาทิ
 อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺณเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิท คหปติ
 อริยสาวโก อิติ ปฏฺิสมฺมจิกฺขติ 'เยสํ โข อหํ สมฺมโยชนานํ เหตุ
 ปิสฺสณาโจ อสฺสํ, เตสํหํ สมฺมโยชนานํ ปหานาย สมฺมจฺเจทาย
 ปฏฺิปนฺโน. อหณฺจเว โข ปน ปิสฺสณาโจ' อสฺสํ, อตฺตทาปิ
 มํ อูปวเทยฺย ปิสฺสณาจาปจฺจยา^๑ อนฺนุวิจฺจ วิณฺญฺญฺ ครเหยฺยํ
 ปิสฺสณาจาปจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมมรณา ทฺถคฺคติ ปาฏิกงฺขา
 ปิสฺสณาจาปจฺจยา. เอตเทว โข ปน สมฺมโยชนํ เอตํ นีวรณํ,
 ยทิทํ ปิสฺสณาจา. เย จ ปิสฺสณาจาปจฺจยา อูปฺปชฺเชยฺยํ
 อาสวา วิฆาตปริพาหา, ปิสฺสณาย วาจา ย ปฏฺวิวิรตสฺส เอวํส เต
 อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหหนฺติ. 'อปิสฺสณํ วาจํ นิสฺสาย
 ปิสฺสณา วาจา ปหาตพฺพาทิ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ
 วุตฺตํ.

[๓๗] “อติทฺธิโลภํ นิสฺสาย คิทฺธิโลภो ปหาตพฺโพติ อิติ
 โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺณเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิท คหปติ อริยสาวโก
 อิติ ปฏฺิสมฺมจิกฺขติ 'เยสํ โข อหํ สมฺมโยชนานํ เหตุ คิทฺธิโลภํ

^๑ อ. ปิสฺสณาโจ

^๒ ฉ.อ. ปิสฺสณาจา ปจฺจยา

อสฺสํ, เตสํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺจุเจทาย ปฏิปนฺโน.
 อหฺมฺเจว โข ปน คิทฺธิโลภี อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย
 คิทฺธิโลภปจฺจยา, อนุวิจฺจ วิญญู ครเหยฺยํ คิทฺธิโลภปจฺจยา,
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา ทุคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา คิทฺธิโลภปจฺจยา.
 เอตทฺเวว โข ปน สญฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิ คิทฺธิโลภ.
 เย จ คิทฺธิโลภปจฺจยา อุปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริพาหา,
 อคิทฺธิโลภิสฺส^๑ เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหหนฺติ.
 ‘อคิทฺธิโลภํ นิสฺสาย คิทฺธิโลภํ ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๘] “อนินฺทาโรสํ นิสฺสาย นินฺทาโรโส ปหาตพฺโพติ
 อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิท คหฺปติ
 อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสณฺจิกฺขติ ‘เยสํ โข อหํ สญฺโฆชนานํ เหตุ
 นินฺทาโรสํ อสฺสํ, เตสํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺจุเจทาย
 ปฏิปนฺโน อหฺมฺเจว โข ปน นินฺทาโรสํ อสฺสํ, อตฺตปิ
 มํ อุปวเทยฺย นินฺทาโรสปจฺจยา, อนุวิจฺจ วิญญู ครเหยฺยํ
 นินฺทาโรสปจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา ทุคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา
 นินฺทาโรสปจฺจยา, เอตทฺเวว โข ปน สญฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ,
 ยทฺธิ นินฺทาโรโส. เย จ นินฺทาโรสปจฺจยา อุปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา
 วิฆาตปริพาหา, อนินฺทาโรสิสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริพาหา
 น โหหนฺติ. ‘อนินฺทาโรสํ นิสฺสาย นินฺทาโรโส ปหาตพฺโพติ อิติ
 ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๙] “อโกธูปายาสํ นิสฺสาย โกธูปายาสํ ปหาตพฺโพติ อิติ โข ปเนตํ วุตตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตตํ. อิทฺ คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ; ‘เยสํ โข อหํ สณฺโฆชนานํ เหตุ โกธูปายาสํ อสฺสํ, เตสํ สณฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเจทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมฺเจว โข ปน โกธูปายาสํ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปฺวเตยฺย โกธูปายาสปฺจฺจยา, อนุวิจฺจ วิญญู ครเหยฺย โกธูปายาสปฺจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา ทฺถคฺคิ ปาฏิกงฺขา โกธูปายาสปฺจฺจยา. เอตฺเทว โข ปน สณฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิ โกธูปายาสํ. เย จ โกธูปายาสปฺจฺจยา อุปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริพาหา, อโกธูปายาสิสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. ‘อโกธูปายาสํ นิสฺสาย โกธูปายาสํ ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตตํ, อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วุตตํ.

[๔๐] “อนตฺติมานํ นิสฺสาย อตฺติมานํ ปหาตพฺโพติ อิติ โข ปเนตํ วุตตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตตํ. อิทฺ คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ; ‘เยสํ โข อหํ สณฺโฆชนานํ เหตุ อตฺติมานํ อสฺสํ, เตสํ สณฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเจทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมฺเจว โข ปน อตฺติมานํ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปฺวเตยฺย อตฺติมานปฺจฺจยา, อนุวิจฺจ วิญญู ครเหยฺย อตฺติมานปฺจฺจยา, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา ทฺถคฺคิ ปาฏิกงฺขา อตฺติมานปฺจฺจยา. เอตฺเทว โข ปน สณฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิ อตฺติมานํ.‘ เย จ อตฺติมานปฺจฺจยา อุปฺปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริพาหา, อนตฺติมานิสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. ‘อนตฺติมานํ นิสฺสาย อตฺติมานํ ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตตํ, อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วุตตํ.

[๔๑] อีเม โข คหปติ อฏฺฐ ฐมา สงฺขิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน อวิภตฺตา,^๑ เย อริยสฺส วินเย ปหานาย^๒ โวหารสมฺมุจฺเจทาย สํวตฺตนฺติ. น เตวว ตาว คหปติ อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสฺส สมฺมุจฺเจโท โหตีติ.

“ยถากถํ ปน ฆนฺเต อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมุจฺเจโท โหติ. สาธุ เม ฆนฺเต ภควา ตถา ฐมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสฺส สมฺมุจฺเจโท โหตีติ. “เตนहि คหปติ สุณahi, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ฆนฺเตติ โข โปตลีย โข คหปติ ภควโต ปจฺจสฺสสึ. ภควา เอตทวโจ

กามาทีนวกถา

[๔๒] “เสยฺยถาปิ คหปติ กุกฺกุโร ชีฆจฺฉาทุพฺพลยฺปรโต โคฆาตกสฺสํ ปจฺจุปฺภุจฺโติ อสฺส, ตเมนํ ทกฺโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา อฏฺฐจิกงฺกัลลํ สฺนิกนฺตํ^๓ นิกนฺตํ^๔ นิมฺมํสํ โลหิตมกฺขิตํ อฺปจฺจุเมยฺย,^๕ ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ. อปี^๕ นุ โส กุกฺกุโร อมฺเ อฏฺฐจิกงฺกัลลํ สฺนิกนฺตํ นิกนฺตํ นิมฺมํสํ โลหิตมกฺขิตํ ปเลหนฺโต^๖ ชีฆจฺฉาทุพฺพลยํ ปฏฺวิเนยฺยาติ. โน เหนํ ฆนฺเต. ตํ กิสฺส เหตุ. “อหํ हि ฆนฺเต อฏฺฐจิกงฺกัลลํ สฺนิกนฺตํ นิกนฺตํ นิมฺมํสํ โลหิตมกฺขิตํ, ยาวเทว จ^๗ ปน โส กุกฺกุโร กิลมถสฺส

^๑ ฉ., เท., อ. วิภตฺตา

^๓ ฉ., เท., อ. สฺนิกนฺตํ นิกนฺตํ

^๕ ฉ., เท. อปี นุ โข โส

^๗ ฉ., เท. จสฺสโต น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ ส., อ. อฺปจฺจุเมยฺย ฉ. อฺปสฺสมเมยฺย

^๖ ส., อ. ปลิขาทนฺโต

วิฆาตสส ภาคี อสสาติ. “เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺญิกฺขติ ‘อฏฺฐจิงฺกฺกุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตถ ภิกฺขุโยติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา ยายํ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตสิตา, ตํ อภินิวชฺเชตฺวา ยายํ อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตสิตา, ยตถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา อปริเสสา นิสฺรุณฺณติ, ตเมว อุเปกฺขํ ภาเวติ.

[๔๓] เสยฺยถาปิ คหปติ คิซฺโหม วา กงฺโก วา กุลโล วา มํสเปสฺสิมาทาย อุทฺทฺธิเยยฺย” ตเมนํ คิซฺมาปิ กงฺกาปิ กุลลาปิ อนฺนฺปติตฺวา อนฺนฺปติตฺวา วิตฺถเจยฺยํ วิราเชยฺยํ.^๒ ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ. สเจ โส คิซฺโหม วา กงฺโก วา กุลโล วา ตํ มํสเปสฺสินฺ ขิปปเมว ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย, โส ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺจเจยฺย, มรณมตฺตํ วา ทฺวณฺติ. เอวํ ภนฺเต. “เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺิสณฺญิกฺขติ ‘มํสเปสฺสุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตถ ภิกฺขุโยติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา ยายํ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตสิตา, ตํ อภินิวชฺเชตฺวา ยายํ อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตสิตา, ยตถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา” อปริเสสา นิสฺรุณฺณติ, ตเมว อุเปกฺขํ ภาเวติ.

[๔๔] เสยฺยถาปิ คหปติ ปุริโส อาทิตฺตํ ตินฺนํกํ อาทาย ปฏฺิวาตํ คจฺเจยฺย, ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ. สเจ โส ปุริโส ตํ

^๑ ฉ., เท. อุทฺทฺธิเยยฺย

^๒ ฉ., เท. วิสฺสชฺเชยฺย

^๓ ฉ., เท., โลกามิสฺสุปาทานา

อาทิตตัม ติณฺณกัม น ขิปฺปเมว ปฏินิสฺสชฺชเอยฺย, ตสฺส सा
 อาทิตฺตา ติณฺณกา หตฺถं वा अहेय, पाहुं वा अहेय
 अण्णत्तरि^๑ वा अण्णत्तरि वा^๒ अण्णत्तरि वा^๓ अहेय, सो
 तโตनिทานं मरณं वा निคจฺजेय, मरณमतฺตं वा ทุกฺขนฺติ. เอव
 णन्ते. “एवमेव โข कप्पति อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขति
 ‘ติณฺณกุปฺปมา กามา วุตฺता ภควता พหุทุกฺขา พหุपायाสา
 อาทินโว ऐतद्य ภูยिโยति. एवमेतं यथागฺภูत्तं सम्मपฺपण्णाय
 तิสฺสา ५ पेय दमेव^๔ อุपेक्ख^๕ भावेति.

[๔๕] เสยฺยถาปิ คหปฺปิ อังการกาสุ สาธิกปฺริสา ปุรา
 อังการานํ วิตจฺจิกานํ วิตธฺมานํ, อถ ปุริโส อาคจฺजेยฺย ชีวิตฺตุกาโม
 อมริตฺตุกาโม สุขกาโม ทุกฺขปฏิกฺกโล, ตเมनํ เทว พลวณฺโต ปุริสา
 นานาพาหาสุ คเหตฺวา อังการกาสุ อุปกทฺตเมยฺย. ตं ก็ มณฺณสิ
 คหปฺปิ. อปิ นุ सो ปุริโส อิติ จีติ เจว กายํ สนฺนาเมยฺยาติ.
 โน हेतํ णन्ते. ตं กิสฺส เหตุ. “วิทิตं हि णन्ते ตสฺส ปุริสสฺส
 อิมญจ^๔ อหํ อังการกาสุ ปปฺติสฺสามิ, ततोनिทานं मरणं वा
 निคज्जิสฺสามि,^๕ मरณमतत्तं वा ทุกฺขनन्ति. “एवमेव โข कप्पति
 अरियสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขति ‘อํการกาสุปฺปมา กามา วุตฺता
 ภควता พหุทุกฺขา พหุपायाสา, อาทินโว ऐतद्य ภูยिโยति.
 एवमेतं यथागฺภูत्तं सम्मपฺปण्णाय तิสฺสา ५ पेय दमेव^๔ อุपेक्ख^๕
 भावेति.

^{๑-๒} อ. อณฺณตฺตริ วา

^{๓-๔} ฉ., เท., อ. ดเมวเพกฺข

^๕ อ. นิคจฺฉามิ

^๒ อ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อิมํ จ อ. อิมญฺเจ

^๕ ฉ., เท., อ. ดเมวเพกฺข

[๔๖] เสยฺยถาปิ คหปติ ปุริโส สุปินกํ ปสฺเสยฺย
 อารามรามณฺเอยกํ วนรามณฺเอยกํ ภูมिरามณฺเอยกํ โปกฺขรณิ-
 รามณฺเอยกํ, โส ปฏิพุทฺโธ น กิณฺจิ ปสฺเสยฺย.^๑ เอวเมว โข
 คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ ‘สุปินกฺขปมา กามา วุตฺตา
 ภควตา พหุทฺกฺขา พหุปายาสา, อาทীনโว เอตฺถ ภิกฺขุโยติ ๕เปฯ
 ตเมว อุเปกฺขํ ภาเวติ.

[๔๗] เสยฺยถาปิ คหปติ ปุริโส ยาจิตกํ โภคํ ยาจิตฺวา
 ยานํ โอโรเปยฺย^๒ ปวรมณิกฺกุนฺทลํ, โส เตหิ ยาจิตเกหิ โภเคหิ
 ปุรฺกฺขโต ปริวฺโต อนฺตรปาณํ ปฏิปชฺเชยฺย, ตเมนํ ชโน ทิสฺวา
 เอวํ วเทยฺย ‘โภคี วต โภ ปุริโส, เอวํ กิร โภคิโน โภคานิ
 ภฺยชฺชนฺตีติ ตเมนํ สามิกา ยตฺถ ยตฺถเอว ปสฺเสยฺย, ตตฺถ
 ตตฺถเอว สามิกา^๓ สานิ หเรยฺย. ตํ กิ มณฺณสิ คหปติ. อลํ
 นุ โข ตสฺส ปุริสสฺส อณฺณถตฺตยาติ. โน เหตุ^๔ ภาเนเต.
 ตํ กิ สฺส เหตุ. “สามิโน หิ ภาเนเต สานิ หรณฺตีติ. “เอวเมว
 โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ ‘ยาจิตกฺขปมา กามา
 วุตฺตา ภควตา พหุทฺกฺขา พหุปายาสา, อาทীনโว เอตฺถ ภิกฺขุโยติ
 ๕เปฯ ตเมว อุเปกฺขํ ภาเวติ.

[๔๘] เสยฺยถาปิ คหปติ คามสฺส วา นิคมสฺส วา
 อวิทฺฐเร ติพุโป วนสณฺโฑ, ตตฺตรสฺส รุกฺโข สมฺปนฺนผลโล จ
 อุปฺปนฺนผลโล จ, น จาสฺสุ กานิจิ ผลานิ ภูมียํ ปติตานิ, อถ
 ปุริโส อากฺขเจยฺย ผลตฺถิโก ผลคเวสี ผลปริเยสนํ จรมาโน,

^๑ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๒ ฉ., เท. ปฏิปสฺเสยฺย

^๓ ส., อ. ยานํ โปโรเสยฺย ฉ., เท. ยานํ วา โปโรเสยฺย

^๔ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๕ ฉ., เท., อ. เอวํ ภาเนเต

โส ตํ วนสณฺหํ อชฺโฌคาเหตฺวา^๑ ตํ รุกฺขํ ปสฺสเสยฺย สมฺปนฺนผลญฺจ
 อุปฺปนฺนผลญฺจ, ตสฺส เอวมสฺส “อัย โข รุกฺโข สมฺปนฺนผล
 จ อุปฺปนฺนผล จ, นตฺถิ จ กานฺนิจि ผลานิ ญฺมียํ ปตฺติตานิ,
 ชานามิ โข ปนาหํ รุกฺขํ อภिरุญฺหิตุ^๒.” ยนฺนุนาหํ อิมํ รุกฺขํ
 อภिरุญฺหิตฺวา” ยาวทตฺถญฺจ ขาเทยฺยํ อุจฺจนฺคญฺจ ปฺปูเรยฺยนฺติ.
 โส ตํ รุกฺขํ อภिरุญฺหิตฺวา ยาวทตฺถญฺจ ขาเทยฺย, อุจฺจนฺคญฺจ
 ปฺปูเรยฺย, อถ ทฺตฺติโย ปฺปริโส อาคจฺเจยฺย ผลตฺถิโก ผลคเวสี
 ผลปฺริเยสํ จรมาโน ติณฺหํ กุชาริ^๔ อาทาย, โส ตํ วนสณฺหํ
 อชฺโฌคาเหตฺวา ตํ รุกฺขํ ปสฺสเสยฺย สมฺปนฺนผลญฺจ อุปฺปนฺนผลญฺจ,
 ตสฺส เอวมสฺส ‘อัย [^๕] รุกฺโข สมฺปนฺนผล จ อุปฺปนฺนผล จ,
 นตฺถิ จ กานฺนิจิ ผลานิ ญฺมียํ ปตฺติตานิ, น โข ปนาหํ ชานามิ
 รุกฺขํ อภिरุญฺหิตุ^๖,” ยนฺนุนาหํ อิมํ รุกฺขํ มฺลโต^๗ เจตฺวา
 ยาวทตฺถญฺจ ขาเทยฺยํ, อุจฺจนฺคญฺจ ปฺปูเรยฺยนฺติ. โส ตํ รุกฺขํ
 มฺลโต จินฺนเทยฺย, ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ. อมฺโก^๘ โส ปฺปริโส
 ปจฺมํ รุกฺขํ อารุพฺโห, สเจ โข โส น ชิปฺปเมว โอโรเหยฺย,
 ตสฺส โส รุกฺโข ปปตฺนโต หตฺถํ วา ภาณฺเชยฺย, ปาทำ วา
 ภาณฺเชยฺย, อณฺณตรํ วา อณฺณตรํ วา องฺคปจฺจจํ ภาณฺเชยฺย,
 โส ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจฺเจยฺย, มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ.
 เอวํ ภาณฺเต. “เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ
 ‘rukฺขผลฺลุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา,
 อาทีนโว เอตฺถ ภิยโยติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา,

^๑ อ. อชฺโฌคาหิตฺวา^๒ ฉ., เท. อารุหิตฺวา^๕ ฉ., เท., อ. โข^๗ ฉ., เท., อ. มฺลโตว^๒ ส. อารุหิตุ ฉ., อ. อารุหิตุ^๔ ฉ., เท., อ. กุชาริ^๖ ฉ., เท. อารุหิตุ^๘ ฉ., เท. โย

ยาย์ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตสิดา, ตํ อภินิวฺชเชตฺวา ยาย์
อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตสิดา, ยตฺถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา
อปริเสสา นีรुชฺฌนฺติ, ตเมว อุเปกฺขํ ภาเวติ.

[๔๙] ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมเมว อนุตฺตรํ
อุเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ อากมฺม อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ,
เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปี ชาติโย ๕เปฯ อิติ สาการํ
สอุทฺทสํ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.

ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมเมว อนุตฺตรํ
อุเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ อากมฺม ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ
อติกฺกนฺตมานุสฺสเณ สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน
ปณฺเฑ สฺวณฺเณ ทฺวพฺพณฺเณ สฺกฺเต ทฺกฺคเต ๕เปฯ ยถากมฺมูปเค
สตฺเต ปชานาติ.

ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมเมว อนุตฺตรํ
อุเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ อากมฺม อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺติ
ปญฺญาวิมฺุตฺติ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปฺสมฺปชฺช
วิหฺรติ. เอตฺตาวตา โข คหปติ อริยสฺส วินเย สพฺเพเน สพฺพํ
สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมุจฺเจโท โหติ.

[๕๐] ตํ กิ มณฺณสิ คหปติ. ยถา อริยสฺส วินเย
สพฺเพเน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมุจฺเจโท โหติ, อปี นุ
ตฺวํ เอวรูปํ โวหารสมฺมุจฺเจทํ อตฺตนิ สมฺนุปสฺสํตี.^๑ “โก จาหํ
ภนฺเต, โย^๒ จ อริยสฺส วินเย สพฺเพเน สพฺพํ สพฺพธา
สพฺพํ โวหารสมฺมุจฺเจโท. อารกาหํ^๓ ภนฺเต อริยสฺส วินเย

^๑ ๓๓๐๕/๒๗/๐๕/๒๕๖๖
ฉ., เท., อ. สมฺนุปสฺสํตี

^๒ ฉ., เท., อ. โก จ

^๓ ฉ., เท. อารกา อหํ

สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมุจฺเจทา. มยฺ ํ หิ
 ภาณเต ปุพฺเพ อณฺณตติเย ปรีพฺพาชเก อนาชาเนเยว สมานะ
 “อาชาเนยาคี อมณฺณิมฺห, อนาชาเนเยว สมานะ อาชาเนยโกชนํ
 โกชนิมฺห, อนาชาเนเยว สมานะ อาชาเนยภูจฺจาเน จปิมนฺห, ภิกฺขุ
 ปน มยฺ ํ ภาณเต อาชาเนเยว สมานะ ‘อนาชาเนยาคี อมณฺณิมฺห,
 อาชาเนเยว สมานะ ‘อนาชาเนยโกชนํ โกชนิมฺห, อาชาเนเยว
 สมานะ อนาชาเนยภูจฺจาเน จปิมนฺห, อิทานิ ปน มยฺ ํ ภาณเต
 อณฺณตติเย ปรีพฺพาชเก อนาชาเนเยว สมานะ ‘อนาชาเนยาคี
 ชาณิสฺสาม, อนาชาเนเยว สมานะ อนาชาเนยโกชนํ โกชนิสฺสาม,^๑
 อนาชาเนเยว สมานะ อนาชาเนยภูจฺจาเน จเปสฺสาม, ภิกฺขุ ปน
 มยฺ ํ ภาณเต อาชาเนเยว สมานะ ‘อาชาเนยาคี ชาณิสฺสาม,
 อาชาเนเยว สมานะ อาชาเนยโกชนํ โกชนิสฺสาม,^๑ อาชาเนเยว
 สมานะ อาชาเนยภูจฺจาเน จเปสฺสาม, อชเนสิ วต เม ภาณเต
 ภควา สมณฺโส สมณเปมฺ,^๒ สมณฺโส สมณปสาทํ,^๒ สมณฺโส
 สมณการวํ, อภิกฺกนฺตํ ภาณเต, อภิกฺกนฺตํ ภาณเต, เสยฺยถาปิ
 ภาณเต นิภิกฺกนฺตํ วา อุกฺกนฺตํ, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อจิกฺกนฺตํ, อนนฺทกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ธารเยย ‘จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ,^๓ เอวเมว^๔ ภควตา
 อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิตํ, เอสาหํ ภาณเต ภควนฺตํ สรณํ
 คจฺฉามิ ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, อุปาสกํ มํ ภควา ธารेतฺว,
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตฺตํ.

จตุตฺถํ โปตลียสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

หมายเหตุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. โกเชสฺสาม

^๒ ส., อ. ทกฺขินฺตํ

^๓ ฉ., เท. สมณเปมํ สมณปสาทํ

^๔ ฉ., เท. เอวเมว โข ภาณเต อ. เอวเมว

๕. ชีวกสุตฺตํ

[๕๑] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ ชีวกสฺส โกमारภจฺจสฺส อมฺพวเน. อถ โข ชีวกโก โกमारภจฺโจ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชีวกโก โกमारภจฺโจ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สุตฺตเมตํ ภนฺเต ‘สมณฺโณ โคตมํ อุทฺทิสฺส ปาณํ อารภนฺติ, ตํ สมโนเณ โคตโม ชานํ อุทฺทิสฺส กตํ มํสํ ปริภุญฺชติ ปฏฺิจจกมฺมนฺติ. เย เต ภนฺเต เอวมาหํสุ ‘สมณฺโณ โคตมํ อุทฺทิสฺส ปาณํ อารภนฺติ, ตํ สมโนเณ โคตโม ชานํ อุทฺทิสฺส กตํ มํสํ ปริภุญฺชติ ปฏฺิจจกมฺมนฺติ. กจฺจิ เต ภนฺเต ภควตา วุตฺตวาทีโน, น จ ภควนฺตํ อภฺยเตน อพฺภากิจฺชนฺติ, ฆมฺมสฺส จานฺุฆมฺมํ พฺยากรโณติ, น จ โกจิ สหฆมฺมิโก วาทานฺุวาโท คารยฺหญฺจानํ” อากจฺจตฺตีติ.

[๕๒] “เย เต ชีวก เอวมาหํสุ ‘สมณฺโณ โคตมํ อุทฺทิสฺส ปาณํ อารภนฺติ, ตํ สมโนเณ โคตโม ชานํ อุทฺทิสฺส กตํ มํสํ ปริภุญฺชติ ปฏฺิจจกมฺมนฺติ. น เม เต วุตฺตวาทีโน, อพฺภากิจฺชนฺติ จ มํ^๒ เต อสตา อภฺยเตน, ตีหิ โข อหํ ชีวก จาเนหิ มํสํ ‘อปฺปรีโภคนฺติ วทามิ ทิฏฺฐํ สุตํ ปรีสงฺกิตํ, อิเมหิ โข อหํ ชีวก ตีหิ จาเนหิ มํสํ ‘อปฺปรีโภคนฺติ วทามิ; ตีหิ โข อหํ ชีวก จาเนหิ มํสํ ‘ปรีโภคนฺติ วทามิ อทิฏฺฐํ อสุตํ อปรีสงฺกิตํ, อิเมหิ โข อหํ ชีวก ตีหิ จาเนหิ มํสํ ‘ปรีโภคนฺติ วทามิ.

[๕๓] อิธ ชีวก ภิกขุ อภยตริ คามิ วา นิคมิ วา
 อุปนิสฺสาย วิหริติ. โส เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺ
 ฬริตฺวา วิหริติ, ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตุตฺถํ.
 อิติ อุทฺธมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ
 เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน
 อพฺยาปชฺฌเณน ฬริตฺวา วิหริติ, ตเมนนํ คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา
 อุปสงฺกมิตฺวา สุวตฺตนาถ ภาตฺเตน นิมนฺเตติ, อากงฺขมาโน^๑ ชีวก
 ภิกขุ อธิวาเสติ. โส ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพณฺหสมยํ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย, เยน ตสฺส คหปติสฺส วา คหปติ-
 ปฺตฺตตสฺส วา นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ;^๒ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต
 อาสเน นิสิตฺติ. ตเมนนํ โส คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา ปณฺเฑเตน
 ปิณฺฑปาเตน ปรีวิสฺติ, ตสฺส น เอวํ โหติ ‘สาธุ วต มายํ
 คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา ปณฺเฑเตน ปิณฺฑปาเตน ปรีวิสฺติ.’^๓
 อโห วต มายํ คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา อายติมฺปิ
 เอวรูปเณ ปณฺเฑเตน ปิณฺฑปาเตน ปรีวิเสยฺยาติ เอวมฺปิสฺส น
 โหติ. โส ตํ ปิณฺฑปาตํ อคฺชิโต^๔ อมฺจุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน^๕
 อาทึนวทสฺสาวิ นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภุญฺชติ. ตํ ก็ มณฺณสิ ชีวก.
 อปิ นุ โส ภิกขุ ตสฺมี สมเย อตฺตพฺยาพาธาย วา เจเตติ,
 พรพฺยาพาธาย วา เจเตติ, อุภยพฺยาพาธาย วา เจเตตฺติติ. โน
 เหตํ ภาณเต “นनु โส ชีวก ภิกขุ ตสฺมี สมเย อนวชฺชเยว
 อาหาริ อาหาเรตฺติติ. “เอวํ ภาณเต, สุตํ เมตํ ภาณเต ‘พฺรหฺมา

^๑ ฉ. เท. อ. อากงฺขมาโน

^๒ ฉ. เท. เตนฺอุปสงฺกมิตฺ.

^๓ ฉ. เท. ปรีวิเสยฺยาติ

^๔ ฉ. อ. อคฺคภิตฺโต

^๕ ส. ฉ. อนชฺฌาปนโน

เมตตาวีหาริตี, ตมฺเม อิทํ ภนฺเต ภควา สกฺขี ทิฏฺฐโจ, ภควา
 หิ ภนฺเต เมตตาวีหาริตี. “เยน โข ชีวก ราเคนฺ เยน
 โทเสนฺ เยน โมเหณ พฺยาปาทวา อสฺส, โส ราโค โส โทโส
 โส โมหิ ตถาคตสฺส ปหีนो อัจฺฉินฺนํมฺโโล ตาลาวตถฺกโต
 อนภาวํกโต”^๑ อายตฺติ อนุปฺปาทมฺโม, สเจ โข เต ชีวก อิทํ
 สนฺธาย ภาสิตํ, อนฺุชานามิ เต เอตนฺติ. “เอตเทว โข ปน
 เม ภนฺเต สนฺธาย ภาสิตนฺติ.”^๒

[๕๔] “อิธ ชีวก ภิกฺขุ อมฺฤตํ คามํ วา นิคมํ วา
 อุปนิสฺสาย วิหริติ. โส กรุณาสหคเตน เจตสา ๔เปย
 มุทิตาสหคเตน เจตสา ๔เปย อุปฺเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ
 ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ, ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ.
 อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สพฺพทฺธิ สพฺพตตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ
 อุปฺเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน”^๓ ฌริตฺวา วิหริติ. ตเมนํ คหปติ วา
 คหปติปฺุตโต วา อุปสงฺกमितฺวา สุวตฺตนาถ ภตฺเตน นิมนฺเตติ,
 อากงฺขมาโน^๔ ชีวก ภิกฺขุ อธิวาสติ. โส ตสฺสา รตฺติยา
 อจฺจเยน ปุพฺพณฺหสมยํ นิवासติว ปตฺตจิวรมาทาย, เยน
 ตสฺส^๕ คหปติสฺส วา คหปติปฺุตตสฺส วา นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกमितฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ. ตเมนํ โส คหปติ
 วา คหปติปฺุตโต วา ปณฺเฑเนน ปิณฺทปาเตน ปรีวิสติ. ตสฺส
 น เอวํ โหติ “สาธุ วต มายํ คหปติ วา คหปติปฺุตโต วา

^๑ ส.,อ. อนภาวํกโต ฉ. อนภาวํกโต

^๓ ฉ. อพฺยาปชฺฌเณน

^๔ ฉ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ. อิติสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ.,เท.,อ. อากงฺขมาโนว

ปณฺเฑน ปิณฑปาเตน ปรีวิสตี.^๑” อโห วต มายํ คหปติ วา
 คหปติปฺตโต วา อายติมฺปิ เอวรูปเณ ปณฺเฑน ปิณฑปาเตน
 ปรีวิเสยฺยาติ เอวมฺปิสฺส น โหติ. โส ตํ ปิณฑปาตํ อคฺธิโต^๒
 อมฺจุจฺจโต อนชฺฌาปนโน^๓ อาทึนวทสฺสาวิ นิสฺสรณปณฺโณ
 ปรีภุญฺชติ. ตํ กิ มณฺเณสิ ชีวก. อปิ นฺุ โส ภิกฺขุ ตสฺมี
 สมเย อตฺตพฺยาพาธาย วา เจเตติ, ปรพฺยาพาธาย วา เจเตติ,
 อุภยพฺยาพาธาย วา เจเตตีติ. โน เหนฺตํ ภาณเต, “นนฺุ โส
 ชีวก ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย ตํ^๔ อนวชฺชเยว อาหารํ อาหาเรตีติ.
 “เอวํ ภาณเต, สุตํ เมตํ ภาณเต, ‘พฺรหฺมา อุเปกฺขาวิหารีติ.
 ตมฺเม อิทํ ภาณเต ภควา สกฺขิ ทิฏฺฐโง, ภควา हि ภาณเต
 อุเปกฺขาวิหารีติ. “เยน โข ชีวก ราเคนฺ เยน โทเสนฺ เยน
 โมเหณ วิหเสวา อสฺส, อรติวา อสฺส, ปฏฺฐิฆวา อสฺส, โส
 ราโค โส โทโส โส โมโห ตถาคตสฺส ปหิโน อฺจุจฺฉินฺนมุโล
 ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํคโต^๕ อายตี อฺนุปฺปาทธมฺโม, สเจ โข
 เต ชีวก อิทํ สนฺธาย ภาสิตํ, อฺนุชานามิ เต เอตฺตนฺติ.
 “เอตเทว โข ปน เม สนฺธาย ภาสิตนฺติ.”

[๕๕] “โย โข ชีวก ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา
 อุกฺกิสฺส ปาณํ อารภติ, โส ปณฺจहि จาเนहि พหุํ อปฺปญฺญํ
 ปสวติ; ยมฺปิ โส คหปติ^๖ เอวมาห “คจฺจณฺณ อมฺกํ นาม
 ปาณํ อาเนถาติ อิมินา ปจฺเมณ จาเนณ พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวติ;

^๑ ฉ., เท. ปรีวิเสยฺย

^๒ ส., ฉ. อนชฺฌาปนโน

^๓ ฉ., เท. อนภาวํคโต

^๔ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ. อคฺธิโต

^๖ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๗ ฉ., เท. อิตฺตสฺสโต น ทิสฺสตี, เอวํปรีปิ

ยมปิ โส ปาโณ คลปฺปเวธเคน^๑ อานียามาโน ทุกฺขโทมนสฺส^๒
 ปฏิสฺสเวเทติ, อิมินา ทฺติเยน จาเนน พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวติ;
 ยมปิ โส เอวมาห “คจฺจถ อิมํ ปาณํ อารภถาติ อิมินา
 ตติเยน จาเนน พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวติ; ยมปิ โส ปาโณ
 อารภียามาโน ทุกฺขโทมนสฺส ปฏิสฺสเวเทติ, อิมินา จตฺตเถน จาเนน
 พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวติ; ยมปิ โส ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา
 อกปฺปิเยน อสฺสาเทติ, อิมินา ปญฺจเมว จาเนน พหุํ อปฺปญฺญํ
 ปสวติ, โย โข ชีวก ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา อุตฺทิสฺส
 ปาณํ อารภติ, โส อิมเหิ ปญฺจहि จาเนहि พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวตฺติติ.

เอวํ วุตฺเต, ชีวกโก โกมารภจฺโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อจฺจริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, กปฺปิยํ วต ภนฺเต ภิกฺขุ
 อาหารํ อาหาเรนฺติ, อนวชฺชํ วต ภนฺเต ภิกฺขุ อาหารํ
 อาหาเรนฺติ, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต. เสยฺยถาปิ
 ภนฺเต นิภฺกฺขชิตํ วา อุกฺกฺขเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มฺพฺพหสฺส วา มคฺคํ อจฺจิเกยฺย, อนุชฺคาเร วา เตลปชฺไชตํ
 ฐาเรยฺย, ‘จกฺขมฺนโต ฐูปานิ ทกฺขนฺตฺติติ; เอวเมว ภควตา
 อเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ
 คจฺจามิ ฐมฺมมฺยจ ภิกฺขุสงฺฆมฺยจ, อุปาสกํ มํ ภควา ฐาเรตุ,
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํกตฺนฺติ.

ปญฺจมํ ชีวกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

^๑ ฉ., เท. คลปฺปเวธเคน^๒ ฉ., เท. ทุกฺข โทมนสฺส, เอวมุปริปิ.

๖. อุปาลิวัตตสูตร

[๕๖] เอวเมวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา นาลนุทายํ
 วิหริติ ปาวาริกมฺพวเน. เตเน โข ปน สมเยเน นิคณฺโজ
 นาฏปฺตโต^๑ นาลนุทายํ ปฏฺวิสติ มหติยา นิคณฺจปริสาย สทฺธิ.
 อถ โข ทิฆตปสฺสี นิคณฺโজ นาลนุทายํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
 ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต, เยเน ปาวาริกมฺพวณฺ, เยเน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ.
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐจาสิ.
 เอกมฺนตํ จิตํ โข ทิฆตปสฺสี นิคณฺจํ ภควา เอตทโวจ
 “สํวิชฺชนฺติ โข ทิฆตปสฺสี อาสนานิ สเจ อากงฺขสิ นิสิตฺทาติ.
 เอวํ วุตฺเต, ทิฆตปสฺสี นิคณฺโজ อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.

เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข ทิฆตปสฺสี นิคณฺจํ ภควา
 เอตทโวจ “กติ ปน ตปสฺสี นิคณฺโজ นาฏปฺตโต กมฺมานิ
 ปญฺญาเปติ ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส
 ปวตฺติยาติ. “น โข อาวุโส โคตม อาจิณฺณํ นิคณฺจสฺส
 นาฏปฺตตสฺส “กมฺมํ กมฺมฺนฺติ ปญฺญาเปตฺตุ, ‘ทณฺฑํ ทณฺฑนฺติ
 โข อาวุโส โคตม อาจิณฺณํ นิคณฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส
 ปญฺญาเปตฺตฺนฺติ. “กติ ปน ตปสฺสี นิคณฺโজ นาฏปฺตโต ทณฺฑานิ
 ปญฺญาเปติ ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส
 ปวตฺติยาติ. “ดีณิ^๒ อาวุโส โคตม นิคณฺโজ นาฏปฺตโต
 ทณฺฑานิ ปญฺญาเปติ ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส

กมฺมสฺส ปวตฺติยา,^๑ เสยฺยถิทํ. กายทณฺ्हํ วจิทณฺ्हํ มโนทณฺ्हนฺติ.
“กิ ปน ตปสฺสี อญฺญเทว กายทณฺ्हํ อญฺญํ วจิทณฺ्हํ
อญฺญํ มโนทณฺ्हนฺติ.

“อญฺญเทว อวฺสุ โคตม กายทณฺ्हํ อญฺญํ วจิทณฺ्हํ
อญฺญํ มโนทณฺ्हนฺติ. “อิเมสํ ปน ตปสฺสี ติณฺณํ ทณฺ्हานํ
เอวํ ปฏฺวิภตฺตานํ เอวํ ปฏฺวิสิญฺจณํ กตมํ ทณฺ्हํ นิคณฺโจ
นาฏฺปุตฺโต มหาสวชฺชตรํ ปณฺญาเปติ^๒ ปาปสฺส กมฺมสฺส
กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, ยถิ วา กายทณฺ्हํ
ยถิ วา วจิทณฺ्हํ ยถิ วา มโนทณฺ्हนฺติ. “อิเมสํ โข อวฺสุ
โคตม ติณฺณํ ทณฺ्हานํ เอวํ ปฏฺวิภตฺตานํ เอวํ ปฏฺวิสิญฺจณํ
กายทณฺ्हํ นิคณฺโจ นาฏฺปุตฺโต มหาสวชฺชตรํ ปณฺญาเปติ
ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน
ตถา วจิทณฺ्हํ, โน ตถา มโนทณฺ्हนฺติ. “กายทณฺ्हนฺติ ตปสฺสี
วเทสิ. “กายทณฺ्हนฺติ อวฺสุ โคตม วทามิ. “กายทณฺ्हนฺติ ตปสฺสี
วเทสิ. “กายทณฺ्हนฺติ อวฺสุ โคตม วทามิ. “กายทณฺ्हนฺติ
ตปสฺสี วเทสิ. “กายทณฺ्हนฺติ อวฺสุ โคตม วทามิ. อิตฺติ
ภควา ทิสมตปสฺสี นิคณฺโจ อิมสฺมี กถาวตฺถุสฺมี ยาวตฺติยกํ
ปติญฺจาเปสิ.

[๕๗] เอวํ วุตฺเต, ทิสมตปสฺสี นิคณฺโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“ตวํ ปนาวฺสุ โคตม กติ ทณฺ्हานํ ปณฺญาเปสิ” ปาปสฺส
กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยาติ.

อุปาลิปปมุขาย. อททสา โข นิคณฺโজ นาฏปฺตโต ทิฆตปสฺสี
 นิคณฺจํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ, ทิสฺวาน ทิฆตปสฺสี นิคณฺจํ
 เอตทโวจ “หนฺท กุโต นฺ ตวํ ตปสฺสี อากฺขณฺสี ทิวาทิวสฺสาติ.
 “อิโต हि โข อหํ ภนฺเต อากฺขณฺมิ สมณฺสฺส โคตมสฺส
 สนฺติกาติ. “อหุ ปน เต ตปสฺสี สมณฺเณน โคตเมน สทฺธิ
 โกจิเทว กถาสลฺลาไปติ. “อหุ โข เม ภนฺเต สมณฺเณน โคตเมน
 สทฺธิ โกจิเทว กถาสลฺลาไปติ. “ยถากถํ ปน เต ตปสฺสี
 อหุ สมณฺเณน โคตเมน สทฺธิ โกจิเทว กถาสลฺลาไปติ. อถ
 โข ทิฆตปสฺสี นิคณฺโজ ยาวตโก อโหสิ ภควตา สทฺธิ
 กถาสลฺลาไป, ตํ สพฺพํ นิคณฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส อาโรเจสิ.
 เอวํ วุตฺเต, นิคณฺโจ นาฏปฺตโต ทิฆตปสฺสี นิคณฺจํ เอตทโวจ
 “สาธุ สาธุ ตปสฺสี, ยถา ตํ สุตฺวาตา สวเกน สมฺมเทว
 สตฺถุ สาสนํ อาชานฺนฺเตน; เอวเมว” ทิฆตปสฺสีนา นิคณฺเณ
 สมณฺสฺส โคตมสฺส พฺยากตํ, กิณฺหิ โสภติ จโว มโนทณฺโฑ
 อิมสฺส เอวํ โอปาริกสฺส กายทณฺทสฺส อุปนิธาย, อถ โข
 กายทณฺโฑว มหาสวชฺชตโร ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส
 กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา วจีทณฺโฑ, โน ตถา มโนทณฺโฑติ.

[๕๙] เอวํ วุตฺเต, อุปาลิ คหปติ นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ
 เอตทโวจ “สาธุ สาธุ ภนฺเต ทิฆตปสฺสี,^๒ ยถา ตํ สุตฺวาตา
 สวเกน สมฺมเทว สตฺถุ สาสนํ อาชานฺนฺเตน; เอวเมว”^๓
 ภทฺนฺเตน ทิฆตปสฺสีนา สมณฺสฺส โคตมสฺส พฺยากตํ, กิณฺหิ
 โสภติ จโว มโนทณฺโฑ อิมสฺส เอวํ โอปาริกสฺส กายทณฺทสฺส
 อุปนิธาย, อถ โข กายทณฺโฑว มหาสวชฺชตโร ปาปสฺส

กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา
 วจีทณฺโท, โน ตถา มโนทณฺโท, หนฺท จาหํ ภนฺเต คจฺฉามิ
 สมณสฺส โคตมสฺส อิมสฺมี กถาวตฺถุสฺมี วาทำ อารोเปสฺสามิ,
 สเจ เม สมณฺเ โคตโม ตถา ปตฺติฏฺฐหิ สฺสติ, ยถา ภทฺทเนน
 ตปสฺสินา ปตฺติฏฺฐาปิโต, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส
 ทิฆมโลมิํกํ เอพํ โลเมสุ คเหตฺวา อากขฺเมยฺย ปริกขฺเมยฺย
 สมฺปริกขฺเมยฺย; เอวเมวาทํ สมณฺ โคตมํ วาเทเน วาทำ
 อากขฺมฺมิสฺสามิ ปริกขฺมฺมิสฺสามิ สมฺปริกขฺมฺมิสฺสามิ, เสยฺยถาปิ
 นาม พลฺวา ปุริโส โสณฺทิกากมฺมกาโร มหนฺโต โสณฺทิกากิลณฺชํ
 คมฺภีเร อุตฺถกรหเท ปกฺขิปปิตฺวา กณฺเณ คเหตฺวา อากขฺเมยฺย
 ปริกขฺเมยฺย สมฺปริกขฺเมยฺย; เอวเมวาทํ สมณฺ โคตมํ วาเทเน
 วาทำ อากขฺมฺมิสฺสามิ ปริกขฺมฺมิสฺสามิ สมฺปริกขฺมฺมิสฺสามิ, เสยฺยถาปิ
 นาม พลฺวา ปุริโส^๑ โสณฺทิกาทฺตโต etail กณฺเณ คเหตฺวา
 โอธฺเนยฺย นิทฺธฺเนยฺย นิปโปเจยฺย;^๒ เอวเมวาทํ สมณฺ โคตมํ
 วาเทเน วาทำ โอธฺนิสฺสามิ นิทฺธฺนิสฺสามิ นิปโปเจสฺสามิ,^๓
 เสยฺยถาปิ นาม กุณฺชโร สฺมฺมจฺฉิหายโน คมฺภีโร ปกฺขรณฺเ
 โอคาเหตฺวา สาณฺโรวิกํ นาม กิพฺพิตชาตํ กิพฺพิติ; เอวเมวาทํ
 สมณฺ โคตมํ สาณฺโรวิกํ มณฺเเบ กิพฺพิตชาตํ กิพฺพิสฺสามิ. หนฺท
 จาหํ ภนฺเต คจฺฉามิ สมณสฺส โคตมสฺส อิมสฺมี กถาวตฺถุสฺมี
 วาทำ อารोเปสฺสามิตี. “คจฺฉ ตวํ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
 อิมสฺมี กถาวตฺถุสฺมี วาทำ อารोเปหิ, อหํ วา^๔ คหปติ สมณสฺส
 โคตมสฺส วาทำ อารอเปยฺย, ทิฆตปสฺสี วา นิคณฺโจ ตวํ วาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น หิสฺสติ.

^๒ ส., อ. นิจฺฉาเทยฺย ฉ., เท. นิปโปเจยฺย

^๓ ฉ., เท., นิปโปเจสฺสามิ อ. นิจฺฉาเทสฺสามิ

^๔ ฉ., เท. หิ

[๖๐] เอวํ วุตเต, ทีฆตปสฺสี นิคณฺโจ นิคณฺจํ นาฏปฺตํ
 เอตทโวจ “น โข เม ตํ ภนฺเต รุจฺจติ, ยํ อุปาลิ คหปติ
 สมณสฺส โคตมสฺส วาทํ อารोเปยฺย, สมโน หิ ภนฺเต โคตโม
 มายาวิ อาวุฏฺฐนี มายํ ชานาติ, ยาย อณฺณตติฏฺเฐยานํ สาวเก
 อาวุฏฺฐเตตฺติ. “อฏฺฐจัน โข เอตํ ตปสฺสี อนวกาสํ, ยํ อุปาลิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคฺจเจยฺย; จานญจ
 โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโน โคตโม อุปาลิสฺส คหปติสฺส
 สาวกตฺตํ อุปคฺจเจยฺย. คจฺฉ ตวํ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
 อิมสฺมี กถาวตฺถสฺมี วาทํ อารोเปหิ; อหํ वा [๑] คหปติ
 สมณสฺส โคตมสฺส วาทํ อารोเปยฺย, ทีฆตปสฺสี वा นิคณฺโจ
 ตวํ วาติ. ทุตติยมฺปิ โข ทีฆตปสฺสี นิคณฺโจ นิคณฺจํ นาฏปฺตํ
 เอตทโวจ “น โข เม ตํ ภนฺเต รุจฺจติ, ยํ อุปาลิ คหปติ
 สมณสฺส โคตมสฺส วาทํ อารोเปยฺย, สมโน หิ ภนฺเต โคตโม
 มายาวิ อาวุฏฺฐนี มายํ ชานาติ, ยาย อณฺณตติฏฺเฐยานํ สาวเก
 อาวุฏฺฐเตตฺติ. “อฏฺฐจัน โข เอตํ ตปสฺสี อนวกาสํ, ยํ อุปาลิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคฺจเจยฺย; จานญจ โข
 เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโน โคตโม อุปาลิสฺส คหปติสฺส สาวกตฺตํ
 อุปคฺจเจยฺย. คจฺฉ ตวํ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส อิมสฺมี
 กถาวตฺถสฺมี วาทํ อารोเปหิ อหํ वा [๑] คหปติ สมณสฺส
 โคตมสฺส วาทํ อารोเปยฺย, ทีฆตปสฺสี वा นิคณฺโจ, ตวํ วาติ.
 ตติยมฺปิ โข ทีฆตปสฺสี นิคณฺโจ นิคณฺจํ นาฏปฺตํ เอตทโวจ
 “น โข เม ตํ ภนฺเต รุจฺจติ, ยํ อุปาลิ คหปติ สมณสฺส

โคตมสฺส วาทำ อารोเปยฺย, สมโณ हि णนฺเต โคตโม มายาวี
 อาวภูณฺนี มายํ ชานาติ, ยาย อญฺญตติตฺถิยานํ สาวเก
 อาวภูณฺตีสฺส. “อญฺจानํ โข เอตํ ตปสฺสํ อนวกาโส, ยํ อุปาลิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคฺจเจยฺย; จานญจ
 โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโณ โคตโม อุปาลิสฺส คหปติสฺส
 สาวกตฺตํ อุปคฺจเจยฺย, คจฺฉ ตวํ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
 อิมสฺมี กถาवतฺถุสฺมี วาทำ อารोเปहि, อहं वा [๑] คหปติ
 สมณสฺส โคตมสฺส วาทำ อารोเปยฺย, ทิฆตปสฺสํ वा นิคฺคञฺโจ,
 ตวํ วาติ.

“เอวํ ภาณฺเตติ โข อุปาลิ คหปติ นิคฺคञฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส
 ปฏิสฺสุตฺวา อญฺจายาสนา นิคฺคञฺจํ นาฏปฺตตํ อภิวาเทตฺวา
 ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน ปาวาริกมฺพวณํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ
 นิสฺสินโน โข อุปาลิ คหปติ ภควนฺตํ เอตทวโจ “आคमा नु
 ข्विธ ภาณฺเต ทิฆตปสฺสํ นิคฺคञฺจติ. “आคमा ข्विธ คหปติ
 ทิฆตปสฺสํ นิคฺคञฺจติ. “अहु ปน ते ภาณฺเต ทิฆตปสฺสिना
 นิคฺคञฺเจน สหฺวี โกจิเทว กถาสลฺลาไปติ. “अहु” โข मे คหปติ
 ทิฆตปสฺสिना นิคฺคञฺเจน สหฺวี โกจิเทว กถาสลฺลาไปติ. “यถากถํ
 ปน ते ภาณฺเต अहु ทิฆตปสฺสिना นิคฺคञฺเจน สหฺวี โกจิเทว
 กถาสลฺลาไปติ.

อตฺถ โข ภควา ยาวตโก อโหสิ ทิฆตปสฺสिना นิคฺคञฺเจน
 สหฺวี กถาสลฺลาไป, ตํ สหฺพํ อุปาลิสฺส คหปติสฺส อารोเจสฺสีติ.”

[๖๑] เอวํ วุตเต, อุปาลิ คหปติ ภควนตํ เอตทวโจ
 “สาธุ สาธุ ภาณเต ทิฆมตปสฺสี,^๑ ยถา ตํ สุตวตา สาวเกน
 สมมเทว สตถุ สาสนํ อาชานนฺเตน, เอวเมว^๒ ทิฆมตปสฺสีนา
 นิคณฺเณน ภควโต พุยากตํ, กิณฺหิ โสภติ จโว มโนทณฺโฑ
 อิมสฺส เอวํ โอปาริกสฺส กายทณฺทสฺส อุปนิจาย, อถ ไช
 กายทณฺโฑว มหาสาวชฺชตโร ปापสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปापสฺส
 กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา วจิทณฺโฑ, โน ตถา มโนทณฺโฑติ.
 “สเจ ไช ตวํ คหปติ สจฺเจ ปติฏฺฐาย มนฺเตยฺยาสี, ลียา โน
 เอตถ กถาสลฺลาโปติ. “สจฺเจ อหํ ภาณเต ปติฏฺฐาย มนฺเตสฺสามิ,
 โหตุ โน เอตถ กถาสลฺลาโปติ.

[๖๒] “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. อิศฺส นิคณฺโจะ อาพาธโก
 ทุกฺขิโต พापหฺคิลานํ สีโตทกปฏิกฺขิตโต อุนฺโททกปฏฺฐิเสว, โส
 สีโตทกํ อลภมาโน กาลํ กรเยย, อิมสฺส ปน คหปติ นิคณฺโจะ
 นาฏฺฐปฺตโต กตถูปปตฺตี^๓ ปณฺณาเปตฺตีติ. “อตถิ ภาณเต มโนสฺตฺตา
 นาม เทวา ตตถ โส อุปฺปชฺชติ,^๔ ตํ กิสฺส เหตุ. อสฺสุ หิ
 ภาณเต มโนปฏฺวิพฺพโร กาลํ กโรตฺตีติ. “คหปติ คหปติ^๕ มนสิกรโหติ,
 มนสิกริตฺวา ไช ตวํ คหปติ พุยากโรหิ, น ไช เต สนฺธิยติ
 ปุริเมเน วา ปจฺฉิมํ, ปจฺฉิเมเน วา ปุริมํ, ภาสิตา ไช ปน เต
 คหปติ เอสา วาจา ‘สจฺเจ อหํ ภาณเต ปติฏฺฐาย มนฺเตสฺสามิ,
 โหตุ โน เอตถ กถาสลฺลาโปติ. “กิณฺจาปิ ภาณเต ภควา เอวมาห,

^๑ ฉ., เท., อ. ตปสฺสี

^๒ ฉ., เท., อ. เอวเมว

^๓ ฉ., เท., อ. กตถูปปตฺตี

^๔ ฉ., อ. อุปฺปชฺชติ

^๕ ฉ., เท. มนสิ กรโหติ คหปติ

อถ โข กายทณฺโทว มหาสาวชชตโร ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย
ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา วจีทณฺโท, โน ตถา
มโนทณฺโทติ.

[๖๓] “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. อิทสฺส นิคณฺโจะ
นาฏปฺตโต จาตุยามสํวรํสํวโต สพฺพวาริวาริตโต สพฺพวารียุตโต
สพฺพวาริธฺตโต สพฺพวาริณฺณฺจ,^๑ โส อภิกฺกมฺนโต ปฏิกฺกมฺนโต พหุ
ชฺทูทเก ปาณํ สงฺฆาญฺํ อาปาเทติ, อิมสฺส ปน คหปติ นิคณฺโจะ
นาฏปฺตโต กํ วิปากํ ปณฺญาเปตฺติติ. “อสมฺมเจตนิํ ภาณเต นิคณฺโจะ
นาฏปฺตโต โน มหาสาวชชํ ปณฺญาเปตฺติติ. “สเจ ปน คหปติ
เจเตตฺติติ. “มหาสาวชชํ ภาณเต โหตฺติติ. “เจตนํ ปน คหปติ
นิคณฺโจะ นาฏปฺตโต กิสมิํ ปณฺญาเปตฺติติ. “มโนทณฺทสฺสมิํ ปน
ภาณเตติ. “คหปติ มนสิกโรหิ, มนสิกริตฺวา โข คหปติ พุยากโรหิ,
น โข เต สนฺธิยติ ปุริเมเน วา ปจฺฉิมํ, ปจฺฉิเมเน วา ปุริมํ,
ภาสิตา โข ปน เต คหปติ เอสา วาจา “สจฺเจ อหํ ภาณเต
ปติฏฺฐาย มนฺเตสฺสามิ, โหตุ โน เอตฺถ กถาสลฺลาโปติ. “กิญฺจาปิ
ภาณเต ภควา เอวมาห, อถ โข กายทณฺโทว มหาสาวชชตโร
ปาปสฺส กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา
วจีทณฺโท, โน ตถา มโนทณฺโทติ.

[๖๔] “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ, อयํ นาลนฺทา อิทฺธา
เจว ผีตา จ พหุชฺชนา อากิณฺณมนุสฺสาติ. “เอวํ ภาณเต, อयํ
นาลนฺทา อิทฺธา เจว ผีตา จ พหุชฺชนา อากิณฺณมนุสฺสาติ.
“ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. อิทฺ ปุริโส อากจฺเจยฺย อุกฺขิตฺตาสิโก,

โส เอวํ วเทยฺย “อหํ ยาวติกา อิมิสฺสา นาลนฺทาย ปาณา, เต เอเกน ขณฺเณ เอเกน มุหุตฺเตน เอกํมฺสขลํ เอกํมฺสปุณฺขํ กริสฺสามีติ. “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. ปโหติ นุ โข โส ปุริโส ยาวติกา อิมิสฺสา นาลนฺทาย ปาณา, เต เอเกน ขณฺเณ เอเกน มุหุตฺเตน เอกํมฺสขลํ เอกํมฺสปุณฺขํ กาทุนฺติ. “ทสฺปิ ภาณฺเต ปุริสา, วิสฺมฺปิ ภาณฺเต ปุริสา, ตีสฺมฺปิ ภาณฺเต ปุริสา, จตฺตาสีสมฺปิ ภาณฺเต ปุริสา, ปณฺณาสมฺปิ ภาณฺเต ปุริสา นปฺปโหติ, ยาวติกา อิมิสฺสา นาลนฺทาย ปาณา เต เอเกน ขณฺเณ เอเกน มุหุตฺเตน เอกํมฺสขลํ เอกํมฺสปุณฺขํ กาทุํ, กิณฺหิ โสภติ เอกํ จวํ ปุริโสติ. “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. อิธาคจฺเจยฺย สมฺโน วา พุราหฺมโณ วา อิทฺธิมา เจโตวสีปฺตโต, โส เอวํ วเทยฺย “อหํ อิมํ นาลนฺทํ เอเกน มโนปฺโทเสน ภาสฺมํ กริสฺสามีติ. “ตํ ก็ มณฺเณสิ คหปติ. ปโหติ นุ โข โส สมฺโน วา พุราหฺมโณ วา อิทฺธิมา เจโตวสีปฺตโต อิมํ นาลนฺทํ เอเกน มโนปฺโทเสน ภาสฺมํ กาทุนฺติ. “ทสฺปิ ภาณฺเต นาลนฺทา, วิสฺมฺปิ ภาณฺเต นาลนฺทา, ตีสฺมฺปิ ภาณฺเต นาลนฺทา, จตฺตาสีสมฺปิ ภาณฺเต นาลนฺทา, ปณฺณาสมฺปิ ภาณฺเต นาลนฺทา, ปโหติ โส สมฺโน วา พุราหฺมโณ วา อิทฺธิมา เจโตวสีปฺตโต อิมํ^๑ นาลนฺทํ^๒ เอเกน มโนปฺโทเสน ภาสฺมํ กาทุํ; กิณฺหิ โสภติ เอกา จวํ นาลนฺทาติ. “คหปติ มนสิกโรหิ, มนสิกริตฺวา โข ตวํ คหปติ พุยากโรหิ, น โข เต - สนฺธิยติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ, ปจฺฉิเมน วา ปุรํ, ภาสิตา โข ปน เต คหปติ เอสา วาจา “สจฺเจ อหํ ภาณฺเต ปติฏฺฐาย มนฺเตสฺสามิ,

โหตุ โน เอตถ กถาสลลาโปติ. “กิญจาปิ ภนฺเต ภควา
เอวมาห, อถ โข กายทณฺโท ว มหาสาวชฺชตโร ปาปสฺส
กมฺมสฺส กิริยาย ปาปสฺส กมฺมสฺส ปวตฺติยา, โน ตถา
วจิทณฺโท, โน ตถา มโนทณฺโทติ.

[๖๕] “ตํ ก็ มณฺเฑสิ คหปติ. สุตฺนฺเต ทณฺทกัรรณํ^๑
กาลิงฺการณํ เมชฺฌารณํ^๒ มาตงฺการณํ อรณํ อรณญฺญตฺนฺติ.

“เอวํ ภนฺเต, สุตํ เม ทณฺทกัรรณํ กาลิงฺการณํ
เมชฺฌารณํ มาตงฺการณํ อรณํ อรณญฺญตฺนฺติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ
คหปติ. กิณฺติ เต สุตํ, เกณ ตํ ทณฺทกัรรณํ กาลิงฺการณํ
เมชฺฌารณํ มาตงฺการณํ อรณํ อรณญฺญตฺนฺติ. “สุตํ เมตํ
ภนฺเต อีสึนํ มโนปโทเสน ตํ ทณฺทกัรรณํ กาลิงฺการณํ
เมชฺฌารณํ มาตงฺการณํ อรณํ อรณญฺญตฺนฺติ. “คหปติ
มนสิกรโหิ, มนสิกริตฺวา โข ตวํ คหปติ พุยากรโหิ, น โข
เต สนฺธิยติ ปุริเมเน วา ปจฺฉิมํ, ปจฺฉิเมเน วา ปุริมํ, ภาสิตา
โข ปน เต คหปติ เอสา วาจา “สจฺเจ อหํ ภนฺเต ปติฏฺฐาย
มนฺเตสฺสามิ, โหตุ โน เอตถ กถาสลลาโปติ.

[๖๖] “ปุริเมนาหํ^๓ ภนฺเต โอบมุเมเน ภควโต อตฺตมโน
อภิตฺทโธ อปิจาหํ อิมานิ ภควโต วิจิตฺตานิ ปญฺหาปฏฺฐิภาณานิ^๔
โสตุกกาโม, เอวาหํ ภควนฺตํ ปจฺฉนฺนิกาตพฺพํ^๕ อวมณฺเฑสิสฺส,^๖ อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา

^๑ ส., อ. ทณฺทการณํ

^๓ ฉ., เท., อ. ปุริเมเนนาหํ

^๕ ฉ., เท. ปจฺฉนฺนิกาตพฺพํ

^๒ ฉ., เท. เมชฺฌารณํ.

^๔ ฉ., เท. ปญฺหาปฏฺฐิภาณานิ

^๖ ฉ., เท., อ. อวมณฺเฑสิสฺส

อุกุกุชเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วั วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วั มคฺคํ
 อาจิกฺขะยฺย, อนฺธกาเร วั เตลปชฺโชตํ ฐาเรยฺย “จกฺขุมนฺโต
 รูปานิ ทกฺขณฺตํติ;^๑ เอวเมว^๒ ภควตา อนेกปริยาเยน ฐมฺโม
 ปกาสิโต, เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมญจ
 ภิกฺขุสงฺฆญจ, อุปาสกํ มํ ภควา ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ
 สรณงฺคตฺนฺติ.”

[๖๗] “อนฺุวิจฺจการํ โข คหปติ กโรหิ, อนฺุวิจฺจกาโร
 ตุมฺหาทิสานํ ฅาตมฺนุสฺसानํ สาธุ โหติติ. อิมินาปาหํ^๔ ภนฺเต
 ภควโต ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย อตฺตมโน อภิริทฺโธ, ยํ มํ ภควา
 เอวมาห ‘อนฺุวิจฺจการํ โข คหปติ กโรหิ, อนฺุวิจฺจกาโร หิ^๕
 ตุมฺหาทิสานํ ฅาตมฺนุสฺसानํ สาธุ โหติติ. มํ หิ ภนฺเต
 อญฺญตติตฺถิยา สวากํ ลภิตฺวา เกวลกปฺปี นาลนฺทํ ปฏฺฐากํ
 ปริหเรยฺย” “อุปาลิ อมฺหากํ คหปติ สวากตฺตํ อุปคโตติ. อถ จ
 ปน มํ ภควา เอวมาห ‘อนฺุวิจฺจการํ โข คหปติ กโรหิ,
 อนฺุวิจฺจกาโร หิ^๕ ตุมฺหาทิสานํ ฅาตมฺนุสฺसानํ สาธุ โหติติ.
 เอสาหํ ภนฺเต ทฺุติยมฺปิ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมญจ
 ภิกฺขุสงฺฆญจ, อุปาสกํ มํ ภควา ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ
 สรณงฺคตฺนฺติ.

[๖๘] “ทีฆรตฺตํ โข เต คหปติ นิคฺคณฺจันํ โอปานภฺุตํ
 กุลํ, เยน เตสํ^๖ อุปคตानํ ปิณฺฑปาตํ” ทาทพฺพํ มญฺเญยฺยาสีติ.

^๑ อ. ทกฺขณฺตํติ

^๒ ส. สรณคตํ

^๓ ฅ.เต.,อ. หิสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ส.ฅ.,เต.,อ. ปิณฺฑกํ

^๕ ฅ.,เต.,อ. เอวเมว

^๖ ส.,อ. อิมินาปาหํ

^๗ ฅ.,เต.,อ. เนสํ

“อิมินาปาหิ ภนฺเต ภควโต ภิกฺขุโส มตฺตาย อตฺตมโน อภิตฺทฺโธ,
 ยํ มํ ภควา เอวมาห ‘ทีฆรตฺตํ โข เต คหปติ นิคฺคจฺจํ
 โอปานญฺตํ กุลํ, เยน เตสํ อุปคฺตानํ ปิณฑปาตํ ทาทพฺพํ
 มณฺเฑยฺยาสีติ. สุตํ เมตํ ภนฺเต ‘สมโณ โคตโม เอวมาห
 ‘มยฺหเมว ทานํ ทาทพฺพํ, นาญญฺเสํ ทานํ ทาทพฺพํ, มยฺหเมว
 สวากานํ ทานํ ทาทพฺพํ, นาญญฺเสํ สวากานํ ทานํ ทาทพฺพํ,
 มยฺหเมว ทินฺนํ มหปฺพลํ, นาญญฺเสํ ทินฺนํ มหปฺพลํ, มยฺหเมว
 สวากานํ ทินฺนํ มหปฺพลํ, นาญญฺเสํ สวากานํ ทินฺนํ มหปฺพลนฺติ.
 อถ จ ปน มํ ภควา นิคฺคเจสุปิ ทาเน สมากเปติ, อปิ จ
 ภนฺเต มยเมตถ กาลํ ชานิสฺสาม, เอสาหิ ภนฺเต ตติยมฺปิ
 ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธรรมญจ ภิกฺขุสงฺฆญจ, อุปาสกํ มํ
 ภควา ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณงฺคตฺนฺติ.

[๖๙] อถ โข ภควา อุปาลิสฺส คหปติสฺส อนุปฺพุพฺพิกถิ^๑
 กเถสิ, เสยฺยถิทํ. ทานกถํ สีลกถํ สกฺคกถํ กามานํ อาทีนํ โอการํ
 สงฺกิเลสํ, เนกขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อญฺญาสิ
 อุปาลิํ คหปติํ กลฺลจิตฺตํ มุฑฺฒจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุตฺถกจิตฺตํ
 ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกกัสิกา ธรรมเทสฺนา, ตํ
 ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทฺยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ
 วตฺถํ อปคตกาพกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏฺิคฺคณฺเฑยฺย; เอวเมว^๒
 อุปาลิสฺส คหปติสฺส ตสฺมีเยว อาสเน วิรชํ วิตมลํ ธรรมจกฺขุ
 อุตฺปาติ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. อถ โข
 อุปาลิ คหปติ ติฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปรีโยคาพฺพ-
 ธมฺโม ตินฺนวิจิกิจฺโจ วิคตกถํโกเถ เวสารชชปฺตโต อปรปจฺจโย

หมดอายุ 27/05/2566

^๑จ. อนุปฺพุพฺพิ กถิ.

^๒อ. เอวเมว

สตถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ “หนฺท จทานิ มยฺ ภนฺเต
คจฺฉาม พหุกิจฺจา มยฺ พหุกระณียาติ. “ยสฺสทานิ ตวํ คหปติ
กาลํ มณฺณสํสํติ.

[๗๐] อถ โข อุปาฬิ คหปติ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺโฆทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา,
เยน สกํ นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา โทวาริกํ อามนฺเตสิ
“อชฺชตคฺเค สมฺม โทวาริก อารามิ ทฺวารํ นิคฺคจฺฉานํ นิคฺคจฺฉินํ,
อนาวภูํ ทฺวารํ ภควโต สาวกานํ” ภิภฺขุนํ ภิภฺขุณฺนํ อุปาสกานํ
อุปาฬิกานํ, สเจ โกจิ นิคฺคจฺฉเ อาคจฺฉติ, ตเมณํ ตวํ เอวํ
วเพยฺยาสิ. ‘ติฏฺฐจ ภนฺเต มา ปาวิสิ, อชฺชตคฺเค อุปาฬิ คหปติ
สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต, อาวภูํ ทฺวารํ นิคฺคจฺฉานํ
นิคฺคจฺฉินํ, อนาวภูํ ทฺวารํ ภควโต สาวกานํ ภิภฺขุนํ ภิภฺขุณฺนํ
อุปาสกานํ อุปาฬิกานํ, สเจ เต ภนฺเต ปิณฺฑเกน อตฺถเ,
เอตฺถเว ติฏฺฐจ เอตฺถเว เต อาหริสฺสนฺตํสํติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข
โทวาริกอ อุปาฬิสฺส คหปติสฺส ปจฺจสฺสสํติ.

[๗๑] อสฺสสํสํ โข ทีฆตปสฺสํ นิคฺคจฺฉเ “อุปาฬิ กิร
คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโตติ. อถ โข ทีฆตปสฺสํ
นิคฺคจฺฉเ, เยน นิคฺคจฺฉเ นาฏฺฐปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
นิคฺคจฺฉ นาทฺฐปฺตตํ เอตทโวจ “สุตํ เมตํ ภนฺเต, อุปาฬิ กิร
คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโตติ. “อฏฺฐจฺฉานํ โข
เอตํ ตปสฺสํ อนวกาโส, ยํ อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย; จานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโณ
โคตโม อุปาฬิสฺส คหปติสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺยาติ. ทฺุตติยมปิ โข

ทิมตปสฺสี นิคณฺโจ นิคณฺจํ นาฏปฺตํ เอตทโวจ “สุตํ เมตํ
 ฆนฺเต, อุปาลิ กิร คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโตติ.
 “อฏฺฐจัน โข เอตํ ตปสฺสี อนวกาโส, ยํ อุปาลิ คหปติ สมณสฺส
 โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย, จานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ
 สมโณ โคตโม อุปาลิสฺส คหปติสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺยาติ.
 ตติยมปิ โข ทิมตปสฺสี นิคณฺโจ นิคณฺจํ นาฏปฺตํ เอตทโวจ
 “สุตํ เมตํ ฆนฺเต, อุปาลิ กิร คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
 สาวกตฺตํ อุปคโตติ. “อฏฺฐจัน โข เอตํ ตปสฺสี อนวกาโส,
 ยํ อุปาลิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย,
 จานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโณ โคตโม อุปาลิสฺส คหปติสฺส
 สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺยาติ. “หนฺนทาหํ ฆนฺเต จจฺฉามิ, ยาว ชานามิ,
 ยถิ วา อุปาลิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต,
 ยถิ วา โนติ. “คจฺฉ ตวํ ตปสฺสี ชานาหิ, ยถิ วา อุปาลิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต, ยถิ วา โนติ.

[๗๒] อถ โข ทิมตปสฺสี นิคณฺโจ, เยน อุปาลิสฺส
 คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อทฺทสา โข โทวาริโก ทิมตปสฺสี
 นิคณฺจํ ทูรโตว อากจฺฉนฺตํ, ทิสฺวาน ทิมตปสฺสี นิคณฺจํ เอตทโวจ
 “ติฏฺฐ ฆนฺเต มา ปาวิสิ, อชฺชตคฺเค อุปาลิ คหปติ สมณสฺส
 โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต, อวฏฺฐํ ทวารํ นิคณฺจัน นิคณฺจัน,
 อนาวฏฺฐํ ทวารํ ภควโต สาวกานํ ภิกฺขุณํ ภิกฺขุณีนํ อุปาสกานํ
 อุปาสิกานํ, สเจ เต ฆนฺเต ปิณฺฑทเกน อตฺโถ, เอตฺถเวย ติฏฺฐ
 เอตฺถเวย เต อหริสฺสนฺตํ. “น เม อาวุโส ปิณฺฑทเกน อตฺโถติ
 วตฺวา ตโต ปฏฺินิวตฺติตฺวา, เยน นิคณฺโจ นาฏปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตํ เอตทโวจ “สจฺจเยว โข ฆนฺเต

ยํ อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต, เอตํ โข
 เต อหํ ภนฺเต นาลตฺถํ 'น โข เม ตํ' ภนฺเต รุจฺจติ, ยํ อุปาฬิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส วาหํ อาโรเปยฺย, สมโณ हि ภนฺเต
 โคตโม มายาวิ อวฏฺฐนี มายํ ชานาติ, ยาย อญฺญตติตฺถิยานํ
 สาวเก อวฏฺฐเฏตีติ. "อวฏฺฐโฏ โข เต ภนฺเต อุปาฬิ คหปติ
 สมณฺเนน โคตเมน อวฏฺฐนียา มายายาติ. "อฏฺฐจันํ โข เอตํ
 ทิฆตปสฺสี"^๑ อนวกาโส, ยํ อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส
 สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย, จานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ สมโณ
 โคตโม อุปาฬิสฺส คหปติสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺยาติ. "ทุตฺติยมปิ โข
 ทิฆตปสฺสี นิคฺคญฺโจะ นิคฺคญฺจํ นาฏฺฐปฺตํ เอตทวโจ "สจฺจํเยว โข
 ภนฺเต, ยํ อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต,
 เอตํ โข เต อหํ ภนฺเต นาลตฺถํ 'น โข เม ภนฺเต รุจฺจติ, ยํ
 อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส วาหํ อาโรเปยฺย,
 สมโณ हि ภนฺเต โคตโม มายาวิ อวฏฺฐนี มายํ ชานาติ,
 ยาย อญฺญตติตฺถิยานํ สาวเก อวฏฺฐเฏตีติ. "อวฏฺฐโฏ โข เต
 ภนฺเต อุปาฬิ คหปติ สมณฺเนน โคตเมน อวฏฺฐนียา มายายาติ.
 "อฏฺฐจันํ โข เอตํ ตปสฺสี อนวกาโส, ยํ อุปาฬิ คหปติ สมณสฺส
 โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย; จานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ, ยํ
 สมโณ โคตโม อุปาฬิสฺส คหปติสฺส สาวกตฺตํ อุปคจฺเจยฺย;"^๓
 [๔] หนฺนท จาหํ ตปสฺสี คจฺฉามิ, ยาว"^๔ สามํเยว ชานามิ,
 ยทิ वा อุปาฬิ คหปติ, สมณสฺส โคตมสฺส สาวกตฺตํ อุปคโต,
 ยทิ वा โนติ.

^๑ฉ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.^๒ฉ.,เท.,อิ. ตปสฺสี^๓ฉ. อุปคจฺเจยฺยาติ^๔ฉ.,เท.,อิ. ตติยมปิ โข ทิฆตปสฺสี ๗เปฯ อุปคจฺเจยฺยาติ^๕ฉ. ยาว จาหํ

อถ โข นิคณฺโজ นาฏปฺตโต มหติยา นิคณฺจปริสาย สทฺธิ,
 เยน อุปาลิสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข
 โทวาริกโก นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ; ทิสฺวาน นิคณฺจํ
 นาฏปฺตตํ เอตทวโจ “ติฏฺฐ ฆนฺเต มา ปาวิสฺสิ, อชฺชตคฺเค อุปาลิ
 คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สวากตตํ อุปคโต, อวฏฺฐํ ทวาริ
 นิคณฺจํ นิคณฺจํ, อนาวฏฺฐํ ทวาริ ฆควโต สวากานํ. ภิกฺขุณฺ
 ภิกฺขุณฺ น อุปาสกานํ อุปาสิกานํ, สเจ เต ฆนฺเต ปิณฺฑทเกน
 อตฺถโก, เอตฺถเอว ติฏฺฐ, เอตฺถเอว เต อหริสฺสนฺตํ. “เตนหิ สมฺม
 โทวาริก, เยน อุปาลิ คหปติ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อุปาลิ
 คหปติ เอวํ วเทหิ ‘นิคณฺโজ [๑] นาฏปฺตโต มหติยา นิคณฺจปริสาย
 สทฺธิ พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตฺ, โส เต ทสฺสนกาโมติ. “เอวํ
 ฆนฺเตติ โข โทวาริกโก นิคณฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน
 อุปาลิ คหปติ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อุปาลิ คหปติ เอตทวโจ
 “นิคณฺโজ ฆนฺเต นาฏปฺตโต มหติยา นิคณฺจปริสาย สทฺธิ
 พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตฺ, โส เต ทสฺสนกาโมติ. “เตนหิ สมฺม
 โทวาริก มชฺฌิมา ย ทฺวารสาลาย อาสนานิ ปญฺญาเปหิตี.^๒
 “เอวํ ฆนฺเตติ โข โทวาริกโก อุปาลิสฺส คหปติสฺส ปฏิสฺสุตฺวา
 มชฺฌิมา ย ทฺวารสาลาย อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา, เยน อุปาลิ
 คหปติ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อุปาลิ คหปติ เอตทวโจ
 “ปญฺญตฺตานิ โข ฆนฺเต มชฺฌิมา ย ทฺวารสาลาย อาสนานิ,
 ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญสฺสีติ.

[๗๓] อถ โข อุปาลิ คหปติ, เยน มัชฌิมา ทวารสาลา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ยํ ตตฺถ อาสนํ อคฺคณฺจ เสฏฺฐณฺจ อุตฺตมณฺจ ปณฺีตณฺจ, ตตฺถ สามํ^๑ นิสีทิตฺวา โทวาริกํ อามนฺเตสิ “เตนहि สมฺม โทวาริก, เยน นิคณฺโจ นาฏปฺตโต, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ เอวํ วเทहि ‘อุปาลิ ฆนฺเต คหปติ เอวมาห ‘ปวิส กิร ฆนฺเต, สเจ อากงฺขสีติ. “เอวํ ฆนฺเตติ โข โทวาริกโก อุปาลิสฺส คหปติสฺส ปฏิสฺสตุวา, เยน นิคณฺโจ นาฏปฺตโต, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ เอตทวโจ “อุปาลิ ฆนฺเต คหปติ เอวมาห ‘ปวิส กิร ฆนฺเต, สเจ อากงฺขสีติ. อถ โข นิคณฺโจ นาฏปฺตโต มหติยา นิคณฺจปริสาย สทฺธิ, เยน มัชฌิมา ทวารสาลา, เตนุปลสงฺกมิ.

อถ โข อุปาลิ คหปติ ยํ สุกํ ปุพฺเพ ยโต ปสฺสติ นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ ทูรโตว อากจฺจนตํ, ทิสฺวาน ตโต ปจฺจุคฺคณฺตฺวา, ยํ ตตฺถ อาสนํ อคฺคณฺจ เสฏฺฐณฺจ อุตฺตมณฺจ ปณฺีตณฺจ, ตํ อุตฺตราสงฺเคน สมฺมชฺชิตฺวา^๒ ปรีคฺคเหตฺวา นิสีทาเปติ. โสทานิ, ยํ ตตฺถ อาสนํ อคฺคณฺจ เสฏฺฐณฺจ อุตฺตมณฺจ ปณฺีตณฺจ, ตตฺถ สามํ นิสีทิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ เอตทวโจ “สํวิชฺชนฺติ โข ฆนฺเต คหปติ” อาสนานิ, สเจ อากงฺขสิ นิสีทาติ. เอวํ วุตฺเต, นิคณฺโจ นาฏปฺตโต อุปาลิ คหปติ เอตทวโจ “อุมฺมตฺโตสิ ตวํ คหปติ, ทตฺโตสิ ตวํ คหปติ “คจฺฉามหํ ฆนฺเต สมณสฺส โคตมสฺส วาทำ อาโรเปสฺสามีติ คณฺตฺวาน มหตาสิ วาทสงฺฆาณฺเณ

^๑ อ.มค. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.อ. ปมชฺชิตฺวา

^๓ จ.เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ปฏิมุกโก อากโต, เสยฺยถาปิ คหปติ ปุริโส อณฺทหารโก คนฺตฺวา
 อุพฺภเตหิ อณฺเทหิ อากจฺเจยฺย, เสยฺยถา วา ปน คหปติ ปุริโส
 อกฺขิกหารโก คนฺตฺวา อุพฺภเตหิ อกฺขีหิ อากจฺเจยฺย, เอวเมว
 โข ตวํ คหปติ ‘คจฺฉามหิ ฆนฺเต สมณสฺส โคตมสฺส วาทํ
 อโรเปสฺสามีติ คนฺตฺวา มหตาสิ วาทสงฺฆาณฺเณ ปฏิมุกโก
 อากโต, อาวฺฏฺโฏ^๑ โขสิ ตวํ คหปติ สมณฺเณ โคตเมน
 อาวฺฏฺฏนิยา มายายาติ.

[๗๔] “ภทฺทิกา ฆนฺเต อาวฺฏฺฏนี มายา, กลฺยาณี
 ฆนฺเต อาวฺฏฺฏนี มายา, ปิยา เม ฆนฺเต ฌาติสาลิหิตา อิมาย
 อาวฺฏฺฏนิยา อาวฺฏฺฏเยยฺย, ปิยานมฺปิ เม อสฺส ฌาติสาลิหิตานํ
 ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย, สพฺเพ เจปิ ฆนฺเต ขตฺติยา อิมาย
 อาวฺฏฺฏนิยา อาวฺฏฺฏเยยฺย, สพฺเพสํ นมฺปิ สส ขตฺติยานํ ทิฆรตฺตํ
 หิตาย สุขาย, สพฺเพ เจปิ ฆนฺเต พฺราหฺมณา ชฺเปยฺ เวสฺสา
 ชฺเปยฺ สุกฺมา อิมาย อาวฺฏฺฏนิยา อาวฺฏฺฏเยยฺย, สพฺเพสํ นมฺปิ สส
 สุกฺมานํ ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย, สเทวโก เจปิ ฆนฺเต โลโก
 สมารโก สพฺรหฺมโก สสสมณพฺราหฺมณิ ปชา สเทวมนุสฺสา อิมาย
 อาวฺฏฺฏนิยา อาวฺฏฺฏเยยฺย,^๒ สเทวกสฺสปิ สส โลกสฺส สมารกสฺส
 สพฺรหฺมกสฺส สสสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย
 ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.”^๓ เตเนหิ ฆนฺเต อุปมํ เต กริสฺสามิ,
 อุปมายปิเรกจฺเจ วิมฺญฺ ปุริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ ชานนฺติ.^๔

^๑ ฉ., เท. อาวฺฏฺโฏสิ โข^๓ อ. อิติสทโท น ทิสฺสติ.^๒ ฉ., เท. อาวฺฏฺฏเยยฺย^๔ ฉ., เท., อ. อาชานนฺติ

[๗๕] ภูตปุพฺพํ ภูนฺเต อญฺญตรสฺส พฺรหฺมณฺสฺส ชินฺณสฺส
 วุฑฺฒสฺส มหฺลลกสฺส ทหรา มาณวิกา ปชาปตี อโหสิ คพฺภินิ
 อฺปวิชฌณา. อถ โข ภูนฺเต सा माณวिका तं प्ब्राह्मणं
 ऐतทवोจ “अञ्ज त्वं प्ब्राह्मण, आपणा मग्गग्गञ्जापकं गीณित्वा
 आनेहि, โย मे कुमारसฺส กิप्पนโก ภวิสฺสตีติ. เอวံ วุตฺเต,
 ภูนฺเต” โส พฺรหฺมโณ तं माण्विकं ऐतทवोจ “आคमेहि तาว
 गोति, ยาว विचायसि,^๑ सजे त्वं गोति कुमारं विचायिस्ससि, तस्सा
 ते ओหं आपणा मग्गग्गञ्जापकं गीณित्वा आนิสฺसामी, โย เต
 कुमारसฺส กิप्पนโก ภวิสฺสตี, सजे पन त्वं गोति कुमारं
 विचायिस्ससि, तस्सा ते ओหं आपणा मग्गग्गञ्जाปकं गीณित्वा
 आนิสฺसामी, या ते कुमारิกาย กิप्पนิกา ภวิสฺสตีติ. ทฺติยम्ปิ
 โข ภูนฺเต सा माณวिका तं प्ब्राह्मणं ऐतทवोจ “अञ्ज त्वं
 प्ब्राह्मण, आपणा मग्गग्गञ्जाปकं गीณित्वा आनेहि, โย मे
 कुमारसฺส กิप्पนโก ภวิสฺสตีติ. ทฺติยम्ปิ โข ภูนฺเต โส
 พฺรหฺมโณ तं माण्विकं ऐतทवोจ “आคमेहि तาว गोति, ยาว
 विचायसि, सजे त्वं गोति कुमारं विचायिस्ससि, तस्सा ते ओหं
 आपणा मग्गग्गञ्जाปकं गीณित्वा आนิสฺसामी, โย เต कुमारसฺส
 กิप्पนโก ภวิสฺสตี; सजे पन त्वं गोति कुमारं विचायिस्ससि,
 तस्सा ते ओหं आपणा มग्गग्गञ्जाปกं गीณित्वा आนิสฺสामी,
 या ते कुमारิกาย กิप्पนิกา ภวิสฺสตีติ. ตติยम्ปิ โข ภูนฺเต
 सा माณวिका तं प्ब्राหฺมณํ ऐตทวोจ “अञ्ज त्वं พฺรหฺมณ,
 आपणा มग्गग्गञ्जाปกं गीณित्वा आनेहि, โย मे कुमारสฺส

^๑ มคอ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๑ ฉ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ. วิชายติ

กัปปาปนโก ภวิสสตีติ. อถ โข ภนฺเต โส พุราหฺมณฺเ ตสฺสา
 มาณวิกาย สारตโต ปฏฺวิพทฺธจิตโต อาปณา มกฺกภูจฺจาปกั
 กิณฺติวฺวา อาเนตฺวํ ตํ มาณวิกํ เอตทวโจ “อัย เต โภติ
 มยา” อาปณา มกฺกภูจฺจาปโก กิณฺติวฺวา อาเนโต, โย เต
 กุมารกสฺส กัปปาปนโก ภวิสสตีติ. เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต ส
 มาณวิกา ตํ พุราหฺมณฺเ เอตทวโจ “คจฺฉ ตวํ พุราหฺมณ, อิมํ
 มกฺกภูจฺจาปกั อาทาย, เยน รตฺตปาณิ รชกปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกม;
 อุปสงฺกमितฺวา รตฺตปาณิ รชกปฺตตํ เอวํ วเทहि ‘อิจฺฉามหิ สมฺม
 รตฺตปาณิ อิมํ มกฺกภูจฺจาปกั ปิตาวเลปนํ นาม รงฺคชาตํ
 รชิตํ” อาโกฏฐิตปจฺจาโกฏฐิตํ” อุกฺกโตภาควิมฺภฺจนฺติ.

อถ โข ภนฺเต โส พุราหฺมณฺเ ตสฺสา มาณวิกาย สारตโต
 ปฏฺวิพทฺธจิตโต [๔] มกฺกภูจฺจาปกั อาทาย, เยน รตฺตปาณิ
 รชกปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกमितฺวา รตฺตปาณิ รชกปฺตตํ
 เอตทวโจ “อิจฺฉามหิ สมฺม รตฺตปาณิ อิมํ มกฺกภูจฺจาปกั
 ปิตาวเลปนํ นาม รงฺคชาตํ รชิตํ อาโกฏฐิตปจฺจาโกฏฐิตํ
 อุกฺกโตภาควิมฺภฺจนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต รตฺตปาณิ รชกปฺตโต
 ตํ พุราหฺมณฺเ เอตทวโจ “อัย โข เต ภนฺเต มกฺกภูจฺจาปโก
 รงฺคกฺขโม หิ โข, โน อาโกฏฐนฺกฺขโม โน วิมฺชชนฺกฺขโมติ.
 เอวเมว โข ภนฺเต พาลานํ นิคฺคณฺจํ วาโท รงฺคกฺขโม หิ โข
 พาลานํ, โน ปณฺหิตานํ, โน อนฺนุโยคกฺขโม, โน วิมฺชชนฺกฺขโม.

^๑ ฉ., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ส., อ. รณฺธิตํ

^๓ ฉ. อาโกฏฐิตปจฺจาโกฏฐิตํ

^๔ ฉ., เท., อ. ตํ

อถ โข ภนฺเต โส พุราหฺมโณ อปเรน สมเยน นวํ
 ทุสฺสยฺกํ อาทาย, เยน รตฺตปาณิ รชกปฺตโต, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา รตฺตปาณิ รชกปฺตํ เอตทวโจ “อิจฺฉามหํ สมฺม
 รตฺตปาณิ อิมํ นวํ ทุสฺสยฺกํ ปิตาวเลปนํ นาม รงฺกชาตํ
 รชิตํ อาโกฏฏิตปจฺจาโกฏฏิตํ อุกฺโกตฺตภาควิมฺภฺจฺจนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
 ภนฺเต รตฺตปาณิ รชกปฺตโต [๑] พุราหฺมณํ เอตทวโจ “อิทํ โข
 เต ภนฺเต นวํ ทุสฺสยฺกํ รงฺกขมฺมญฺเจว อาโกฏฏนฺกขมฺมญฺจ
 วิมฺชชนฺกขมฺมจฺจาติ. เอวเมว โข ภนฺเต ตสฺส ภควโต วาทो
 อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส รงฺกขโม เจว ปณฺหิตานํ โน
 พาลานํ อนฺโยคกฺขโม จ วิมฺชชนฺกขโม จาติ.

สราชิกา โข ตํ^๑ คหปติ ปริสา เอวํ ชานาติ “อุปาลิ
 คหปติ นิคฺคจฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส สาวโกติ. “กสฺส ตํ คหปติ
 สวากํ ธาเรมาติ. เอวํ วุตฺเต, อุปาลิ คหปติ อุกฺกจายาสนา
 เอกํสํ อุตฺตตราสงฺกํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลิมฺปิณาเมตฺวา
 นิคฺคจฺจํ นาฏปฺตํ เอตทวโจ “เตนหิ ภนฺเต สุโณหิ ยสฺสาหํ
 สวากโกติ;

[๗๖] ธีรฺสส วิคตโมหฺสส ปภินฺนขีลฺสส^๓ วิชิตวิขยฺสส
 อนิฆฺมสฺส สฺสสมจิตฺตสฺส พุทฺธสีลฺสส สารูปญฺญสฺส
 เวสมนฺตรสฺส^๔ วิมลสฺส ภควโต ตสฺส สวากโหมสมฺมิ.

อกถํกถิสฺส ตุสฺสิตสฺส วนฺตโลกามิสฺส มุทิตสฺส
 กตสมณฺสส มนุชฺสส อนฺติมสรีรฺสส^๕ นรฺสส

^๑ ฉ., เท., อ. ตํ

^๓ หมายเหตุ 27/05/2566
 ฉ., เท. ปภินนขีลสส

^๕ ฉ., อ. อนฺติมสาร์รสส

^๒ ฉ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. เวสฺสนฺตรสฺส

อโนปมสฺส วิรัชสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
อัสสยสฺส กุสลสฺส ^๑	เวนยิกสฺส สารถิวรสฺส
อนุตตรสฺส รุจิรชมฺมสฺส	นิกกงฺขสฺส ปภาสกรสฺส ^๒
มานจฉิทสฺส วีรสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
นิสภสฺส อปฺปเมยฺยสฺส	คมภีรสฺส โมนปตฺตสฺส
เขมฺภกรสฺส เวทสฺส ^๓	ชมฺมภูจสฺส สุตฺตตตสฺส
สงฺคาตคฺคสฺส มุตฺตสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
นาคสฺส ปนฺตเสนสฺส	ชีณสญฺโฆชนสฺส มุตฺตสฺส
ปฏิมนฺตกสฺส โมนสฺส	ปนฺนรชสฺส วีตราคสฺส
ทนฺตสฺส นิปฺปปญฺจสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
อิสฺสิตฺตมสฺส อกุหสฺส	เตวิชฺชสฺส พุรหฺมปตฺตสฺส
นุหตกสฺส ปทกสฺส	ปสฺสทุชฺส วิทิตเวทสฺส
ปฺริณฺททสฺส สกฺกสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
อริยสฺส ภาวิตตตสฺส	ปตฺติปตฺตสฺส เวยฺยาकरणสฺส
สติมโต วิปสฺสิสฺส	อนภินตสฺส โน อปนตสฺส
อาเนชสฺส ^๔ วสิปฺปตตสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.
สมฺมกฺกตสฺส ^๕ ฌายิสฺส	อนนฺคตนฺตรสฺส สุกฺทสฺส
อสิตสฺส อปฺปภีตสฺส ^๖	ปวิวิตฺตสฺส อคฺคปตฺตสฺส
ติณฺณสฺส ตารยนฺตสฺส	ภควโต ตสฺส สาวโกหมสฺมิ.

^๑ ส. กลสฺส
หมตอญ 21/05/2566

^๓ ส. เทวสฺส

^๕ ฉ. สมฺมกฺกตสฺส

^๒ ฉ.,เท. ปภาสกรสฺส

^๔ ฉ.,เท. อเนชสฺส

^๖ ส.,อิ. อปฺปหีนสฺส ฉ. หิตสฺส

สนฺตสฺส ฐาปณฺณสฺส มหาปณฺณสฺส วิตโณสฺส
 ตถาคตสฺส สุตตสฺส อปฺปฏิกุลสฺส อสมสฺส
 วิสสารทสฺส นิปฺณสฺส ภควโต ตสฺส สาวโกหฺมสมฺมิ.
 ตณฺหจฺฉิทสฺส พุทฺธสฺส วิตรูมสฺส อนฺุปลิตตสฺส
 อาหุเนยฺยสฺส ยกฺขสฺส อุตฺตมปฺกุลสฺส อตฺถสฺส
 มหโต ยสคฺคปฺตตสฺส ภควโต ตสฺส สาวโกหฺมสมฺมิตฺติ.

[๗๗] “กทา สณฺณพฺพา ปน เต คหปติ อิมे สมณสฺส
 โคตมสฺส วณฺณาติ. “เสยฺยถาปิ ภนฺเต นานาปฺปฺพานํ มหาปฺปฺพราสิ,
 ตเมนํ ทกฺโข มาลาการโ ว มาลาการนฺเตวาสี วา วิจิตฺตํ” มาลํ
 คณฺเจยฺย; เอวเมว โข ภนฺเต โส ภควา อนเภาวณฺโณ อนเภาสวณฺโณ,
 โก หิ ภนฺเต วณฺณารหสฺส วณฺณํ น กริสฺสตีติ.

อถ โข นิคฺคจฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส ภควโต สกฺกาโร
 อสหฺมานสฺส ตตฺถเภา อุนฺหํ โลหิตํ มุขโต อุกฺกจฺฉิตฺติ.”^๒

นฏฺฐํ อฺปาลิวาทสฺสuttํ^๓ นิฏฺฐิตํ.

๗. กุกฺกุโรวาทสฺสuttํ

[๗๘] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกลิเยสฺส^๔ วิหริติ,
 หลิฑฺทวสนํ นาม โกลียานํ นิคโม. อถ โข ปุณฺโณ จ โกลียปฺตโต
 โควติโก^๕ อเจโล จ เสนิโย กุกฺกุรวติโก, เยน ภควา, เทนฺุปลสงฺกมฺมิสุ;

^๑ อ. วิจิตร

^๒ ฉ. อุกฺกจฺฉิตฺติ

^๓ ฉ. อฺปาลิสฺสuttํ

^๔ อ. โกฬิเยสฺ

^๕ สฺยา. โควติโก, เอวมฺปรีป.

อุปสงฺกมิตฺวา ปุณฺณเณ โกลียปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. อจฺเจโล ปน เสนิโย กุกกุรวติโก ภควตา
 สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา กุกกุโรว
 ปลิกฺขชิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ปุณฺณเณ
 โกลียปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อโย ภนฺเต อจฺเจโล
 เสนิโย กุกกุรวติโก ทฺวกรการโก จมายนํ” นิภฺชิตฺตํ โภชนํ^๒
 ญฺชติ, ตสฺส ตํ กุกกุรวตํ ที่จฺมรตฺตํ สมตฺตํ สมาทินฺนํ, ตสฺส
 กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

“อลํ ปุณฺณ, ติฏฺฐเตตฺตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉิตฺติ. ทฺติยมฺปิ โข
 ปุณฺณเณ โกลียปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อโย ภนฺเต
 อจฺเจโล เสนิโย กุกกุรวติโก ทฺวกรการโก จมายนํ นิภฺชิตฺตํ โภชนํ
 ญฺชติ, ตสฺส ตํ กุกกุรวตํ ที่จฺมรตฺตํ สมตฺตํ สมาทินฺนํ, ตสฺส
 กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ. “อลํ ปุณฺณ, ติฏฺฐเตตฺตํ, มา มํ เอตํ
 ปุจฺฉิตฺติ. ตติยมฺปิ โข ปุณฺณเณ โกลียปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อโย ภนฺเต อจฺเจโล เสนิโย กุกกุรวติโก ทฺวกรการโก
 จมายนํ นิภฺชิตฺตํ โภชนํ ญฺชติ. ตสฺส ตํ กุกกุรวตํ ที่จฺมรตฺตํ
 สมตฺตํ สมาทินฺนํ, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

[๗๙] “อทฺธา โข เต อหํ ปุณฺณ น ลภามิ ‘อลํ ปุณฺณ,
 ติฏฺฐเตตฺตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉิตฺติ. อปิจฺ เต” อหํ พุฏฺฐาภิสฺสํ,
 อิทฺถ ปุณฺณ เอกจฺโจ กุกกุรวตํ ภาวเตติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ,
 กุกกุรฺสึลํ ภาวเตติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, กุกกุรฺจิตฺตํ ภาวเต

ปริปัญฺณ อพฺโพกิณฺณ, กุกฺกุราภปฺป ภาเวติ ปริปัญฺณ อพฺโพกิณฺณ,
 โส กุกฺกุรวตฺติ ภาเวตฺวา ปริปัญฺณ อพฺโพกิณฺณ, กุกฺกุรสีลํ
 ภาเวตฺวา ปริปัญฺณ อพฺโพกิณฺณ, กุกฺกุรจิตฺตํ ภาเวตฺวา ปริปัญฺณ
 อพฺโพกิณฺณ, กุกฺกุราภปฺป ภาเวตฺวา ปริปัญฺณ อพฺโพกิณฺณ,
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ กุกฺกุรานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ, สเจ
 โข ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ 'อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา
 ตเปน วา พุรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร
 วาติ. สาสฺส โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส' โข อหํ ปุณฺณ
 ทฺวินฺนํ คตฺตํ อญฺญตรํ คตฺติ วทามิ, นิริยํ วา ติรจฺฉานโยนี วา.
 อิติ โข ปุณฺณ สมฺปชฺชมานํ กุกฺกุรวตฺติ กุกฺกุรานํ สหพฺยตํ
 อุปเนติ; วิปชฺชมานํ นิริยนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อเจโล เสนิโย
 กุกฺกุรวติโก ปโรทิ, อสฺสฺสนิ ปวตฺเตสิ.

อถ โข ภควา ปุณฺณ โกลียปฺตฺตํ โควตีกํ เอตทโวจ
 “เอตํ โข เต อหํ ปุณฺณ นาลตฺถํ ‘อลํ ปุณฺณ, ติฏฺฐเตตํ, มา
 มํ เอตํ ปุจฺฉีติ. “นาหํ ภนฺเต เอตํ โรทามิ, ยํ มํ ภควา
 เอวมาห; อปิจ เม อิทํ ภนฺเต กุกฺกุรวตฺติ ที่ฆรตฺตํ สมตฺตํ
 สมาทินฺนํ. อयํ ภนฺเต ปุณฺณ โกลียปฺตฺโต โควติโก, ตสฺส
 ตํ โควตํ ที่ฆรตฺตํ สมตฺตํ สมาทินฺนํ, ตสฺส กา คติ, โก
 อภิสมฺปฺราโยติ. “อลํ เสนิย, ติฏฺฐเตตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉีติ.
 ทฺติยมฺปิ โข อเจโล เสนิโย ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อเจโล เสนิโย
 กุกฺกุรวติโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “อยํ ภนฺเต ปุณฺณ โกลียปฺตฺโต
 โควติโก, ตสฺส ตํ โควตํ ที่ฆรตฺตํ สมตฺตํ สมาทินฺนํ, ตสฺส
 กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

[๘๐] “อทฺธา โข เต อหํ เสนิย น ลภามิ ‘อลํ เสนิย, ติฏฺฐเตตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉิตี, อปิจ เต อหํ พุยากริสฺสามิ. อิทฺ เสนิย เอกจฺโจ โควตํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, โคสีลํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, โคจิตฺตํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, ควากปฺปํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ. โส โควตํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, โคสีลํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, โคจิตฺตํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, ควากปฺปํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณาคฺคฺชนํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. สเจ โข ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ ‘อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พุรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวณฺมตโร วาติ. สาสฺส โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส โข อหํ เสนิย ทฺวินฺนํ คตฺตํ อณฺมตฺรํ คตฺตํ วทามิ, นิริยํ วา ตिरจฺฉานโยนี วา. อิติ โข เสนิย สมฺปชฺชมานํ โควตํ คฺคฺชนํ สหพฺยตํ อุปเนติ วิปชฺชมานํ นิริยนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ปุณฺณเณ โกลิยปฺตฺโต โควติโก ปโรทิ, อสฺสฺสนิ ปวตฺเตสิ.

อถ โข ภควา อเจลํ เสนิยํ กุกกุรวตฺถิํ เอตทวโจ “เอตํ โข เต อหํ เสนิย นาลตฺถํ, อลํ เสนิย, ติฏฺฐเตตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉิตี. “นาหํ ภนฺเต เอตํ โรทามิ, ยํ มํ ภควา เอวมาห, อปิจ เม อิทํ ภนฺเต โควตํ ทิฆมฺมตฺตํ สมตฺตํ สมากินฺนํ, เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควติ, ปโหติ ภควา ตถา ฐมํ เทเสตฺถ, ยถา อหณฺเจวิมํ โควตํ ปชฺเหยฺยํ, อยณฺจ” อเจโล เสนิโย กุกกุรวตฺถิโก ตํ กุกกุรวตฺถํ ปชฺเหยฺยาติ. “เตนहि ปุณฺณํ สุณฺหาหิ

สาธุกัม มนสิกรโหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข ปุณฺณ โกลิยปฺตโต โควติโก ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ. ภควา เอตทวโจ

[๘๑] “จตุตาริมาณิ ปุณฺณ กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตุตาริ. อตฺถิ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ, อตฺถิ ปุณฺณ กมฺมํ สุกกํ สุกฺกวิปากํ, อตฺถิ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺหสฺสุกฺกํ กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ, อตฺถิ ปุณฺณ กมฺมํ อกณฺห์ อสฺสุกฺกํ อกณฺหอสฺสุกฺกวิปากํ [๑] กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตตีติ.”^๒

“กตมญฺจ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ. อิทฺ ปุณฺณ เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌมฺ”^๓ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. สพฺยาปชฺฌมฺ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, โส สพฺยาปชฺฌมฺ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺ โลกํ อุปฺปชฺชติ. ตเมณฺ สพฺยาปชฺฌมฺ โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ สพฺยาปชฺฌมา ผสฺสา ผุสนฺติ, โส สพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ ผุญฺโจ สมานो สพฺยาปชฺฌมฺ เวทนํ เวเทติ เอกนฺตทฺทุกฺขํ, เสยฺยถาปิ สตฺตา เนรยิกาติ.^๔ “อิตฺติ โข ปุณฺณ ภูตา ภูตสฺส อุปฺปตฺติ โหติ, ยํ กโรติ, เตน อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนเมตฺ”^๕ ผสฺสา ผุสนฺติ. เอวมฺปาหิ ปุณฺณ ‘กมฺมทายาทา สตฺตาติ วทามิ. อิทํ วุจฺจติ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ.

กตมญฺจ ปุณฺณ กมฺมํ สุกกํ สุกฺกวิปากํ. อิทฺ ปุณฺณ เอกจฺโจ อพฺยาปชฺฌมฺ”^๖ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌมฺ

^๑ สี., อี. กมฺม

^๒ หมายเหตุ 27/05/2566

^๓ ฉ. สพฺยาปชฺฌมฺ, เอวมฺปริปิ.

^๔ ฉ., เท., อี. อุปฺปนฺนเมณฺ, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ., เท., อี. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท., อี. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ. อพฺยาปชฺฌมฺ

วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 โส อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ
 อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌํ
 โลกํ อุปฺปชฺชติ. ตเมณฺ อพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปฺปนฺนํ สمانํ
 อพฺยาปชฺฌา ผสฺสา ผุสฺสนฺติ, โส อพฺยาปชฺฌเหิ ผสฺเสหิ ผุฏฺโฐ
 สมานो อพฺยาปชฺฌํ เวทณฺ เวเทติ เอกนฺตสุขํ, เสยฺยถาปิ เทวา
 สุกฺกิณฺหา. อิติ โข ปุณฺณ ภูตา ภูตสฺส อุปฺปตฺติ โหติ, ยํ
 กโรติ, เตน อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนเมตํ ผสฺสา ผุสฺสนฺติ. เอวมฺปาหํ
 ปุณฺณ ‘กมฺมทายาทา สตฺตาติ วทามิ. อิทํ วุจฺจติ [”] กมฺมํ
 สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ.

กตมญฺจ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺหสูกฺกํ กณฺหสูกฺกวิปากํ.
 อิทํ ปุณฺณ เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปฺปชฺชติ. ตเมณฺ
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ
 สพฺยาปชฺฌาปิ อพฺยาปชฺฌาปิ ผสฺสา ผุสฺสนฺติ, โส สพฺยาปชฺฌเหิปิ
 อพฺยาปชฺฌเหิปิ ผสฺเสหิ ผุฏฺโฐ สมานो สพฺยาปชฺฌมฺปิ
 อพฺยาปชฺฌมฺปิ เวทณฺ เวเทติ โวกิณฺณํ สุขทุกฺขํ,^๒ เสยฺยถาปิ

มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อิติ โข
 ปุณฺณ ภูตา ภูตสฺส อุปฺปตฺติ โหติ, ยํ กโรติ, เตเน อุปฺปชฺชติ,
 อุปฺปนฺนเมตฺถิ ผสฺสา ผุสฺสนฺติ, เอวมฺปาหิ ปุณฺณ “กมฺมทายาทา
 สตุตฺตาติ วทามิ. อิทํ วุจฺจติ ปุณฺณ กมฺมํ กณฺหสฺสุกํ
 กณฺหสฺสุกวิปากํ.

กตมณฺจ ปุณฺณ กมฺมํ อกณฺหํ อสฺสุกํ อกณฺหอสฺสุกวิปากํ
 [๑] กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ. ตตฺร ปุณฺณ ยมิทํ กมฺมํ กณฺหํ
 กณฺหวิปากํ ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมิทํ^๒ กมฺมํ สฺสุกํ
 สฺสุกวิปากํ ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมิทํ กมฺมํ กณฺหสฺสุกํ
 กณฺหสฺสุกวิปากํ ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา. อิทํ วุจฺจติ
 ปุณฺณ กมฺมํ อกณฺหํ อสฺสุกํ อกณฺหอสฺสุกวิปากํ กมฺมกฺขยาย
 สํวตฺตติ.” อิมานิ โข ปุณฺณ จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ
 อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา ปเวทิตานีติ.

[๘๒] เอวํ วุตฺเต, ปุณฺโณ โกลิยปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ
 ภนฺเต นิกฺกชฺชติ วา อุกฺกชฺชเยย, ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มฺหุสฺส วา มคฺคํ อัจฺฉิเยย, อนฺธกาเร วา เตลปฺชฺชติ
 ธาเรยฺย, ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ, เอวเมว โภตา โคตเมน
 อเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต. เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ
 คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, อุปาสกํ มํ ภควา” ธาเรตุ
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณงฺคตฺตติ.

^๑ ส.อ. กมฺม

^๒ ส.อ. ยมฺปิทํ

^๓ น. สํวตฺตติ

อเจโล^๑ เสนิโย กุกกุรวติโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ
 ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกฺชชิตํ วา
 อุกฺกฺชเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มฺพฺหสฺส วา มคฺคํ
 อาจิกฺขะยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺชฺชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต
 รุปานิ ทกฺขนฺตํ, เอวเมว โภตา โคตเมน อนนฺกปริยาเยน
 ฐมฺโม ปกาสิโต. เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ
 ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ลภะยฺยาหิ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก
 ปพฺพชฺชํ, ลภะยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. “โย โข เสนิย อณฺณติตฺติย-
 ปฺพุโ อิมสฺมี ฐมฺมวินเย อากฺขติ ปพฺพชฺชํ, อากฺขติ
 อุปสมฺปทํ, โส จตฺตาริ มาเส ปริวสตี จตฺตุนํ มาसानํ อจฺจเยน
 อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย.
 อปีจ เมตฺถ ปุคฺคลเวมตฺตตา วิทิตาติ.

“สเจ โข^๒ ภนฺเต อณฺณติตฺติยปฺพุพา อิมสฺมี ฐมฺมวินเย
 อากฺขนฺตา ปพฺพชฺชํ, อากฺขนฺตา อุปสมฺปทํ, [๓] จตฺตาริ มาเส
 ปริวสนฺติ, จตฺตุนํ มาसानํ อจฺจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ
 ปพฺพาเชนฺติ, อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย; อหิ จตฺตาริ วสฺसानิ
 ปริวสิสฺสามิ, จตฺตุนํ [๔] วสฺसानํ อจฺจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ
 ปพฺพาเชนฺติ,^๕ อุปสมฺปาเทนฺติ” ภิกฺขุภาวายาติ.

อลตฺถ โข อเจโล เสนิโย กุกกุรวติโก ภควโต สนฺติเก
 ปพฺพชฺชํ อลตฺถ อุปสมฺปทํ. อจิรฺอุปสมฺปทโน โข ปนายสฺมา
 เสนิโย เอโก รูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต

^๑ ฉ., เท., อ. ๗/๐๕ อเจโล ปน

^๓ ฉ., เท. เต

^๕ ฉ., เท., อ. ปพฺพาเชนฺตุ

^๒ ฉ., เท., อ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ อ. มํ

^๖ ฉ., เท., อ. อุปสมฺปาเทนฺตุ

นจิสเสว, ยสสตุถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตุตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสํ นํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ
 อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ
 พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณิยํ, นาปริ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ.
 อณฺณตโร จ” โข ปณายสฺมา เสนิโย อรหํ อโหสิตี.

สตฺถมํ กุกฺกุโรวาทสตฺถํ นิฏฺฐิตํ.

๘. อภยราชกุมารสตฺถํ

[๘๓] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ
 เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข อภโย ราชกุมารโ, เยน
 นิคณฺโจ นาฏปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตฺตํ
 อภิวาทเตวฺวา เอกมฺนตํ นิสิติ.

เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข อภยํ ราชกุมารํ นิคณฺโจ นาฏปฺตฺโต
 เอตทวโจ “เอहि ตวํ ราชกุมาร สมณฺสฺส โคตมฺสฺส วาทำ อารोเปहि,
 เอวํ เต กลยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิสฺสตี” “อภเยน ราชกุมารเณ
 สมณฺสฺส โคตมฺสฺส เอวํ มหิทฺธิกสฺส เอวํ มหानุภาวสฺส วาโท
 อารोปิโตติ. “ยถากถํ ปนาหํ ภนฺเต สมณฺสฺส โคตมฺสฺส เอวํ
 มหิทฺธิกสฺส เอวํ มหानุภาวสฺส วาทำ อารोเปสฺสามิตี. “เอहि ตวํ
 ราชกุมาร, เยน สมโณ โคตโม, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา สมณํ
 โคตมํ เอวํ วเทहि ‘ภาเสยฺย นฺุ โข ภนฺเต ตถาคโต ตํ วาจํ,
 ยา सा วาจา ปเรสํ อปฺปิยา อมฺนาปาติ. สเจ ปน” เต สมโณ

^๑ น.เท.,อ. จสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ อ. อพฺภุคฺคจฺฉิตฺติ

^๓ น.เท.,อ. ปนสทฺโท น ทิสฺสตี.

โคตโม เอวํ ปุณฺณโจ เอวํ พุยากรโธติ ‘ภาเสยฺย ราชกุมาร ตถาคโต
 ตํ วาจํ, ยา सा वाจา प्रसं अप्रिया मनापाति. तमेनं
 त्वं एवํ वथेयसि ओถ गिण्जरहि ते णन्ते पुण्णชเนन
 नानาकरणं. पुण्णชनोपि हि तं वาจं भाเสयฺย, ยา सा वाजा
 प्रसं अप्रिया मनापाति. सजे पन ते समणे कोตโม एवํ
 पुण्णโจ เอवํ พุยากรโธติ, “น ราชกุมาร ตถาคโต ตं วาจं
 भाเสयฺย, ยา सा वाजा प्रसं अप्रिया मनापाति, तमेनं त्वं
 एवํ वथेयसि ‘ओถ गिण्जरहि ते णन्ते เทวทโต พุยากรโต
 ‘आपायिโก เทวทโต, नेरयिโก เทवทโต, गप्पण्णโจ เทवทโต,
 ओतेकिञ्चो เทवทโต, ตाय ज पन ते वाजाय เทवทโต
 गुप्पितो ओहिสิ ओन्तตฺตมนोति. อิมं โข ते ราชกุมार समणे
 कोตโม อุมโตโกष्ठीकं पण्हं पुण्णโจ समाโน नेव सग्गच्छि^๑
 อุกคิลิต्तुं, नेว^๒ สग्गच्छิ ओคิลิต्तुं. เสยฺยธাপิ นาม ปุริสสฺस
 ओโยสิงฆาण्हกं กणฺเฐ วิลคคं, โส नेव สग्गุणेยฺย ओคิลิต्तुं,
 नेว^๒ สग्गุणेยฺย ओคิลิต्तुं; เอวเมว โข ते ราชกุมार समणे
 कोตโม อิมं อุมโตโกष्ठीकं पण्हं पुण्णโจ समाโน नेव सग्गच्छि
 ओคิลิต्तुं, नेव สग्गच्छि ओคิลิต्तุนฺติ.

“เอวํ ภาณเตติ โข อภโย ราชกุมารो นิคณฺจสฺส นาฏปฺตตสฺส
 ปฏิสสฺสตุวา อุมฺมจายาสนา นิคณฺจํ นาฏปฺตตํ อภิวาเทตุวา ปทกฺกขิณํ
 กตุวา, येन ภควา, เทนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา; ภควนฺตํ อภิวาเทตุวา
 เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

[๘๔] เอกมณฺตํ นิสินฺนสฺส โข อภยสฺส ราชกุมารสฺส
 สूरียํ โอลฺลเกตฺวา เอตทโหสิ “อกาโล โข อชฺช ภควโต วาทำ
 อาโรเปตุํ, เสวทานาหํ สเก นินฺเวสเน ภควโต วาทำ อาโรเปสฺสามีติ,
 ภควนฺตํ เอตทโวจ “อริวเสตฺถ เม ภนฺเต ภควา สุวตฺตนาถ
 อตฺตจตฺตโต ภตฺตนฺตํ. อริวเสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวน. อถ โข
 อภโย ราชกุมารโ ภควโต อริวสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข ภควา
 ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย,
 เยน อภยสฺส ราชกุมารสฺส นินฺเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข อภโย ราชกุมารโ ภควนฺตํ
 ปณฺเฑน ขาทนฺเฑน โภชนนฺเฑน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ.
 อถ โข อภโย ราชกุมารโ ภควนฺตํ ภูตฺตาวี โอนีตปตฺตปาณิ
 อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิ.

[๘๕] เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อภโย ราชกุมารโ ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “ภาเสยฺย นฺุ โข ภนฺเต ตถาคโต ตํ วาจํ ยา
 सा वाजा प्रसं अपिप्या मनापाति. “น เขวตฺถ” ราชกุมาร
 เอกํเสนาติ.

“เอตฺถ ภนฺเต อนสฺสํ นิคฺคจฺาติ.

“กึ ปน ตวํ ราชกุมาร เอวํ วเทสิตี.” “เอตฺถ ภนฺเต
 อนสฺสํ นิคฺคจฺาติ.

“อิธำหิ ภนฺเต เยน นิคณฺโจ นาฏปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมึ;^๑
 อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺจํ นาฏปฺตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสีทึ,
 เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนํ โข มํ ภนฺเต นิคณฺโจ นาฏปฺตฺโต เอตทวโจ
 “เอहि ตฺวํ ราชกุมาร สมณสฺส โคตมสฺส วาทํ อารोเปहि, เอวํ
 เต กลยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉินฺสสฺสตี” ‘อภเยน ราชกุมารเณ
 สมณสฺส โคตมสฺส เอวํ มหิทฺธิกสฺส เอวํ มหानุภาวสฺส วาทो
 อารोปิโตติ. เอวํ วุตฺเต, อหิ ภนฺเต นิคณฺจํ นาฏปฺตฺตํ เอตทวโจ
 ‘ยถากถํ ปนาหิ ภนฺเต สมณสฺส โคตมสฺส เอวํ มหิทฺธิกสฺส เอวํ
 มหानุภาวสฺส วาทํ อารोเปสฺสามิตี. ‘เอहि ตฺวํ ราชกุมาร, เยน
 สมโณ โคตโม เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา สมณํ โคตมํ เอวํ
 วเทहि ‘ภาเสยฺย นุ โข ภนฺเต ตถาคโต ตํ วาจํ, ยา सा วาจา
 ปเรสํ อปฺปิยา อมฺนาปาติ. สเจ เต สมโณ โคตโม เอวํ ปุณฺณโจ
 สมานอ^๓ เอวํ พุยากระโรติ ‘ภาเสยฺย ราชกุมาร ตถาคโต ตํ วาจํ,
 ยา सा วาจา ปเรสํ อปฺปิยา อมฺนาปาติ, ตเมนํ ตฺวํ เอวํ
 วเทยฺยาสิ ‘อถ กิณฺจรหิ เต ภนฺเต ปุณฺณชฺชเนน นานากรรม.
 ปุณฺณชฺชไนปิ หิ ตํ วาจํ ภาเสยฺย, ยา सा วาจา ปเรสํ อปฺปิยา
 อมฺนาปาติ. สเจ ปน เต สมโณ โคตโม เอวํ ปุณฺณโจ เอวํ
 พุยากระโรติ ‘น ราชกุมาร ตถาคโต ตํ วาจํ ภาเสยฺย, ยา सा
 วาจา ปเรสํ อปฺปิยา อมฺนาปาติ, ตเมนํ ตฺวํ เอวํ วเทยฺยาสิ
 ‘อถ กิณฺจรหิ เต ภนฺเต เทวทตฺโต พุยากระโรติ ‘อาปายิกอ
 เทวทตฺโต, เนรยิกอ เทวทตฺโต, กปฺปญฺโจ เทวทตฺโต, อเตกิจฺฉน
 เทวทตฺโตติ, ตาย จ ปน เต วาจาเย เทวทตฺโต กุปิโต อโหสิ

^๑ ฉ. เตนฺอุปสงฺกมึ^๒ อ. อพฺภุคฺคจฺฉินฺสสฺสตี^๓ ฉ., เท., อ. อัย ปาโร น ทิสฺสตี.

อนตฺตมโนติ. อิมํ โข เต ราชกุมาร สมโณ โคตโม อุมฺโตโกฏฺฐิํ
 ปญฺหํ ปุญฺโজ สมนโน เหนว สกฺขิตฺติ อุกฺคิลิตฺตํ, เหนว สกฺขิตฺติ โอคิลิตฺตํ.
 เสยฺยถาปิ นาม ปุริสสฺส อโยสิงฺฆาฏฺฐิํ กณฺเฑ วิลคฺคํ, โส เหนว
 สกฺกุกฺเณยฺย อุกฺคิลิตฺตํ, เหนว สกฺกุกฺเณยฺย โอคิลิตฺตํ; เอวเมว โข เต
 ราชกุมาร สมโณ โคตโม อิมํ อุมฺโตโกฏฺฐิํ ปญฺหํ ปุญฺโজ สมนโน
 เหนว สกฺขิตฺติ อุกฺคิลิตฺตํ, เหนว สกฺขิตฺติ โอคิลิตฺตุนฺติ.

[๘๖] เตน โข ปน สมเยน ททโร มนฺโท อุตฺตตานเสยฺยโก
 อภยสฺส ราชกุมารสฺส องฺเก นิสินฺโน โหติ. อถ โข ภควา อภยํ
 ราชกุมารํ เอตทวโจ “ตํ ก็ มณฺเฑสิ ราชกุมาร. สจายํ กุมารโ
 ตฺยหํ วา ปมาทมนฺวาย ชาติยา วา ปมาทมนฺวาย กฏฺฐํ วา
 กจลํ วา มุเข อาหเรยฺย, กิณฺติ ตํ” กเรยฺยาสีติ.

“อาหเรยฺยสฺสหาํ ภาณฺเต, สจหาํ” ภาณฺเต น สกฺกุกฺเณยฺยํ
 อาทิกเณว อาหริตฺตํ” วาเมน หตฺถเณ สีลํ ปรีคฺคเหตฺวา ทกฺขิณฺเนน
 หตฺถเณ วงฺกงฺคฺลึ กตฺวา^๔ สโลหิตมฺปิ อาหเรยฺยํ, ตํ กิสฺส เหตุ.
 อตฺถิ หิ^๕ เม ภาณฺเต กุมารเ อนุกมฺปาติ. “เอวเมว โข ราชกุมาร
 ยํ ตถาคโต วาจํ ชานาติ อญฺุตํ อตฺถจํ อนตฺถสญฺหิตํ, สจ จ
 ปเรสํ อปฺปิยา อมฺนาปา น ตํ ตถาคโต วาจํ ภาสติ. ยมฺปิ
 ตถาคโต วาจํ ชานาติ ญฺุตํ ตจฺจํ อนตฺถสญฺหิตํ, สจ จ ปเรสํ
 อปฺปิยา อมฺนาปา, ตมฺปิ ตถาคโต วาจํ น ภาสติ; ยมฺจ โข
 ตถาคโต วาจํ ชานาติ ญฺุตํ ตจฺจํ อตฺถสญฺหิตํ, สจ จ ปเรสํ
 อปฺปิยา อมฺนาปา, ตตฺร กาลญฺญ ตถาคโต โหติ ตสฺสา วาจา

^๑ ฉ., เท., อ. น

^๓ ส., ฉ., เท., อ. อาหตฺตํ

^๕ ฉ., เท., อ. หิสฺสโท น กิสฺสติ.

^๒ ฉ. สจ ภาณฺเต

^๔ ฉ. กริตฺวา

เวຍยากรณาย; ยํ ตถาคโต วาจํ ชานาติ อภุตํ อตจํ
 อนตฺถสณฺหิตํ, สํ จ ปเรสํ ปิยา มนาปํ, ตํ^๑ ตถาคโต วาจํ
 น ภาสตี, ยมฺปิ ตถาคโต วาจํ ชานาติ ภุตํ ตจํ อนตฺถสณฺหิตํ,
 สํ จ ปเรสํ ปิยา มนาปํ, ตมฺปิ ตถาคโต วาจํ น ภาสตี;
 ยณฺจ โข^๒ ตถาคโต วาจํ ชานาติ ภุตํ ตจํ อตฺถสณฺหิตํ, สํ จ
 ปเรสํ ปิยา มนาปํ ตตฺตร กาลณฺณํ ตถาคโต โหติ ตสฺสา
 วาจา ย พยากรณาย.^๓ ตํ กิสฺส เหตุ. อตฺถิ หิ^๔ ราชกุมาร
 ตถาคตสฺส สตฺเตสฺส อนุกมฺปาติ.

[๘๗] “เย เม ภนฺเต ขตฺติยปณฺธิตาปิ พุราหฺมณปณฺธิตาปิ
 คหปติปณฺธิตาปิ สมณปณฺธิตาปิ ปณฺหํ อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ
 อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉนฺติ, ปุพฺเพว นฺ โข เอตํ ภนฺเต ภควโต
 เจตโส ปรีวิตกฺกิตํ โหติ ‘เย มํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ ปุจฺฉิสนฺติ,
 เตสาหํ เอวํ ปุณฺโณ เอวํ พยากริสนฺสามีติ, อุทาหุ จานโสเวตํ
 ตถาคตํ ปฏฺฐิภาตีสติ. “เตนหิ ราชกุมาร ตณฺเฎเวตฺถ ปฏฺฐิปุจฺฉิสนฺสามิ,
 ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พยากรเยยฺยาสิ, ตํ กิ มณฺณสิ
 ราชกุมาร. กุสโล ตวํ รตฺสส อํคปจฺจกานนฺติ.

“เอวํ ภนฺเต กุสโล อหํ รตฺสส อํคปจฺจกานนฺติ. “ตํ
 กิ มณฺณสิ ราชกุมาร. เย ตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ ปุจฺฉเยยฺย
 ‘กิณฺนามิหํ รตฺสส อํคปจฺจกนฺติ; ปุพฺเพว นฺ โข เต เอตํ
 เจตโส ปรีวิตกฺกิตํ อสฺส ‘เย มํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ ปุจฺฉิสนฺติ,
 เตสาหํ เอวํ^๕ ปุณฺโณ^๕ เอวํ พยากริสนฺสามีติ อุทาหุ จานโสเวตํ ตํ^๖

^๑ ฉ., เท., อ. น. ๒๕๖๐

^๓ ฉ., เท., อ. เวຍยากรณาย

^{๔-๕} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. โขสฺสทโท น ทิสฺสนฺติ.

^๔ ฉ., เท., อ. ทิสฺสทโท น ทิสฺสนฺติ.

^๖ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสนฺติ.

ปฏิกาสะยาติ. อหิ หิ ฆนเต รติโก สณฺณโต กุสโล รตสฺส
 องฺคปจฺจกานํ, สพฺพานิ เม รตสฺส องฺคปจฺจกานิ สุวทิตานิ,
 จานโสเวตํ มํ ปฏิกาสะยาติ. “เอวเมว โข ราชกุมาร เย
 เต ขตฺติยปณฺธิตาปิ พุราหฺมณปณฺธิตาปิ คหปติปณฺธิตาปิ
 สมณปณฺธิตาปิ ปณฺหิ อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ อุปสงฺกमितฺวา
 ปุจฺฉิสฺสหนฺติ.” จานโสเวตํ ตถาคตํ ปฏิกาสิตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. สา หิ
 ราชกุมาร ตถาคตสฺส ฆมฺมชาตุ สุปฺปวิทฺธา, ยสฺสา ฆมฺมชาตุยา
 สุปฺปวิทฺชตฺตา จานโสเวตํ ตถาคตํ ปฏิกาสิตํ.

เอวํ วุตฺเต, อภโย ราชกุมารो ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ ฆนเต, อภิกฺกนฺตํ ฆนเต, เสยฺยถาปิ ฆนเต นิฏฺฐชฺชิตํ
 วา อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ
 อาจิกฺขะยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขมนฺโต รูปานิ
 ทกฺขณฺตํ’”^๑ เอวเมว ภควตา อนेกปริยาเยน ฆมฺโม ปกาสิตो,
 เอสาหิ ฆนเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฆมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ,
 อุปาสกํ มํ ภควา ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณูปตํ สรณงฺคตหนฺติ.

อภฺถมํ อภยราชกุมารสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕. พหุเวทนียสุตฺตํ

[๘๘] เอวเมว สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข ปณฺจกงฺโก ติปฺติ,
 เยนายสฺมา อุทายี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา आयสฺมนฺตํ อุทายี
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อ. ปุจฺฉนฺติ

^๒ อ. ทกฺขณฺตํ

เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส* ปญฺจกฺโข ฌปติ อายสฺมนฺตํ
อุทายี เอตทโวจ “กติ นฺ โข ฆนฺเต อุทายี เวทนา วุตฺตา
ภควตาทิ.

“ติสฺโส โข ฌปติ เวทนา วุตฺตา ภควตา; สุขา เวทนา,
ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา. อีมา โข ฌปติ ติสฺโส
เวทนา วุตฺตา ภควตาทิ. [๒] “น โข ฆนฺเต อุทายี ติสฺโส
เวทนา วุตฺตา ภควตา เทว เวทนา วุตฺตา ภควตา; สุขา
เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, ยายํ ฆนฺเต อทุกฺขมสุขา เวทนา,
สนฺตสฺมี เอสา ปณฺเฑเต สุขะ วุตฺตา ภควตาทิ. ทุตติยมฺปิ โข
อายสฺมา อุทายี ปญฺจกฺโข ฌปติ เอตทโวจ “น โข ฌปติ เทว
เวทนา วุตฺตา ภควตา; ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตา; สุขา
เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา, อีมา โข ฌปติ
ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตาทิ. ทุตติยมฺปิ โข ปญฺจกฺโข ฌปติ
อายสฺมนฺตํ อุทายี เอตทโวจ “น โข ฆนฺเต อุทายี ติสฺโส
เวทนา วุตฺตา ภควตา; เทว เวทนา วุตฺตา ภควตา; สุขา
เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, ยายํ ฆนฺเต อทุกฺขมสุขา เวทนา,
สนฺตสฺมี เอสา ปณฺเฑเต สุขะ วุตฺตา ภควตาทิ. ตติยมฺปิ โข
อายสฺมา อุทายี ปญฺจกฺโข ฌปติ เอตทโวจ “น โข ฌปติ เทว
เวทนา วุตฺตา ภควตา; ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตา; สุขา
เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา, อีมา โข ฌปติ
ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตาทิ. ตติยมฺปิ โข ปญฺจกฺโข ฌปติ
อายสฺมนฺตํ อุทายี เอตทโวจ “น โข ฆนฺเต อุทายี ติสฺโส

หมดอายุ 27/05/2566

* ฉ., เท., อ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒ ฉ., เท. เอว วุตฺเต, ปญฺจกฺโข ฌปติ อายสฺมนฺตํ อุทายี เอตทโวจ

เวทนา วุตตะตา ภควตา; เทว เวทนา วุตตะตา ภควตา; สุขา
 เวทนา, ทุกุขา เวทนา, ยายิ ภนฺเต อทุกขมสุขา เวทนา,
 สนฺตสมิเ อเสา ปณฺเฑเต สุขเ วุตตะตา ภควตาติ. เนว โข อสกุขิ^๑
 อายสฺมา อุทายิ ปญฺจกฺกํ ติปฺตี สญฺญาเปตฺตุ, น ปนาสกุขิ
 ปญฺจกฺกํ ติปฺติ อายสฺมนฺตํ อุทายิ สญฺญาเปตฺตุ.

[๘๙] อสฺสโสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต อุทายิสฺส
 ปญฺจกฺกํ ติปฺตินา สทฺธิ อิมํ กถาสลฺลาป. อถ โข อายสฺมา
 อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 อานนฺโท ยาวตโก อโหสิ อายสฺมโต อุทายิสฺส ปญฺจกฺกํ ติปฺตินา
 สทฺธิ กถาสลฺลาป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ. เอวํ
 วุตฺเต, ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “สนฺตญฺเอย โข
 อานนฺท ปริยายํ ปญฺจกฺกํ ติปฺติ อุทายิสฺส นาทฺพิณฺนุโมทิตฺ,
 สนฺตญฺเอย จ ปน ปริยายํ อุทายิ ปญฺจกฺกํ สส ติปฺติสฺส
 นาทฺพิณฺนุโมทิตฺ, เทวปานนฺท เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน,
 ติสฺโสปิ เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน, จตฺสโสปิ^๒ เวทนา
 วุตตะตา มยา ปริยาเยน,^๒ ปญฺจปิ เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน,
 จปิ เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน, อฏฺฐารสปิ เวทนา วุตตะตา
 มยา ปริยาเยน, จตฺตีสสปิ เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน,
 อฏฺฐสตมฺปิ เวทนา วุตตะตา มยา ปริยาเยน, เอวํ ปริยายเทสิโต
 โข อานนฺท มยา ฐมฺโม, เอวํ ปริยายเทสิเต โข อานนฺท มยา
 ฐมฺเม, เย อญฺญมญฺญสฺส สุภาสิตํ สุลปิตํ น สมฺนุชานิสฺสหนฺติ

น สมณุมณณิสฺสฺสนฺติ น สมณฺโมทิสฺสฺสนฺติ, เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ
 'ภณฺฑทนฺชาตา กลฺลชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสฺตฺตีหิ
 วิตุทฺตนา วิหริสฺสฺสนฺตฺติ.'^๑ เอวํ ปริยายเทสํโต โข อานนฺท มยา
 ฐมฺโม, เอวํ ปริยายเทสํเต โข อานนฺท มยา ฐมฺเม, ये
 อณฺณมณฺณสฺส สุภาสิตํ สฺสปีตํ สมณฺชานิสฺสฺสนฺติ สมณุมณณิสฺสฺสนฺติ
 สมณฺโมทิสฺสฺสนฺติ, เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ สมคฺคา สมฺโมทมาณา
 อวิวทมาणा ชีโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสฺสนฺตา
 วิหริสฺสฺสนฺติ.

[๙๐] ปญฺจ โข อิมํ อานนฺท กามคฺคณา, กตเม ปญฺจ.
 จกฺขุวิญญฺเอยยา รูปา อิกฺขจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสฺสณฺหิตา
 รชนียา, โสฺตวิญญฺเอยยา สทฺทา ๔เปฯ ฌานวิญญฺเอยยา คนฺธา
 ๔เปฯ ชิวฺหาวิญญฺเอยยา รสา ๔เปฯ กายวิญญฺเอยยา โผฏฺฐพฺพา
 อิกฺขจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสฺสณฺหิตา รชนียา; อิมํ โข
 อานนฺท ปญฺจ กามคฺคณา. ยํ โข อานนฺท อิมํ ปญฺจ กามคฺคเณ
 ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ; อิทํ วุจฺจติ กามสุขํ.

โย โข อานนฺท เอวํ วทฺเขยฺย 'เอตปรมํ สฺตฺตา สุขํ
 โสมนสฺสํ ปฏฺิสสฺสเวทฺนฺตฺตีติ, อิทมสฺส นานฺชานามิ, ตํ กิสฺส เหตุ.
 อตฺถานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ.
 กตมณฺจानนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
 ปณฺีตตรณฺจ. อิทานนฺท ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ
 ฐมฺเมหิ สฺวิตกฺกํ สฺวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อฺปฺสมปชฺช
 วิหริตฺติ; อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
 ปณฺีตตรณฺจ.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อ. อิติสฺสทโท น ทิสฺสติ.

โย โข อานนท เอวံ วเทยฺย ‘เอตปรมํ สตฺตา สุขํ
 โสมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทนํดีติ อิทมสฺส นานฺชานามิ, ตํ กิสฺส เหตุ.
 อตฺถานนฺท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กตมญฺจานนฺท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปณฺีตตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อิทานนฺท ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจารนํ รูปสฺมา อชฺชตฺต
 สมฺปสฺสาทนํ เจตสฺส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริच्चํ ปิตีสุขํ
 ทฺติยํ ฌานํ ๔เปยฺย ตติยํ ฌานํ ๔เปยฺย จตฺตฺตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ; อิทํ โข อานนท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺต
 ปณฺีตตฺตฺตฺต. [๑]

กตมญฺจานนฺท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺต
 ปณฺีตตฺตฺตฺต, อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพสฺส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา
 ปฏิชฺสญฺญานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต
 อากาสิตฺติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อิทํ โข อานนท
 เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺต ปณฺีตตฺตฺต.

กตมญฺจานนฺท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺต
 ปณฺีตตฺตฺต. อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพสฺส อากาสานญฺจายตนํ
 สมติกฺกมม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ; อิทํ โข อานนท เอตมฺหา สุขา ๔เปยฺย กตมญฺจานนฺท
 เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตฺตฺต ปณฺีตตฺตฺต, อิทานนฺท
 ภิกฺขุ สพฺพสฺส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมม “นตฺถิ” กิณฺจิตฺติ
 อากิณฺจญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อิทํ โข อานนท

เอตมฺหา สุขฺชา ๕เปฯ กตมญฺจानนฺท เอตมฺหา สุขฺชา อญฺญํ
 สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ, อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพโส
 อาภิกฺกญฺจณฺายตํ สมตฺติกมฺม เนวสญฺญานาสญฺจณฺายตํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ; อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา สุขฺชา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
 ปณฺีตตรณฺจ.

โย โข อานนฺท เอวํ วเทยฺย ‘เอตปรมํ สตฺตา สุขํ
 โสมนสฺสํ ปฏฺิสเวทนฺตํ อิทมสฺส นานฺุชานามิ, ตํ กิสฺส เหตุ.
 อตฺถานนฺท เอตมฺหา สุขฺชา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ.
 กตมญฺจानนฺท เอตมฺหา สุขฺชา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
 ปณฺีตตรณฺจ. อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺจณฺายตํ
 สมตฺติกมฺม สญฺญาเวทียตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อิทํ โข
 อานนฺท เอตมฺหา สุขฺชา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ.

[๙๑] จานํ โข ปเนตํ อานนฺท วิชฺชติ, ยํ อญฺญตฺติตฺถิยา
 ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺย ‘สญฺญาเวทียตนิโรธํ สมโน โคตโม
 อาห, ตณฺจ สุขสฺมี ปณฺญเปติ, ตยิทํ กิสฺส, ตยิทํ กถํสูติ.
 เอวํวาทีโน อานนฺท อญฺญตฺติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวมสฺส วจนียา
 ‘น โข อาวุโส ภควา สุขํเยว เวทนํ สนฺธาย สุขสฺมี ปณฺญเปติ,
 อปีจาวุโส ยตฺถ ยตฺถ สุขํ อุปลพฺภติ ยหิ ยหิ, ตํ ตํ ตถาคโต
 สุขสฺมี ปณฺญเปตฺติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิตฺติ.

นวมํ พหุเวทนียสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

๑๐. อปณณกสูตร^๑

[๙๒] เอวเมวเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกญจรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ, เยน สาလာ นาม โกสลานํ พุราหุมนคฺคาโม, ตทวสริ. อสฺสอัสสุ โข สาเลยฺยกา พุราหุมนคหปติกา “สมโณ ขลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลฺลา ปพฺพชิตฺโต โกสเลสุ จาริกญจรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ สาลํ อนุปฺปตฺโต. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา.’ โส อิมํ โลกํ สทฺเวกํ สมารกํ สพุทฺหมกํ สสฺสมณพุราหุมนํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา ปเวเทติ, โส ฐมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌเมกฺลฺยาณํ ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาทถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปรีปฺญณํ ปรีสุทฺธํ พุทฺหมจริยํ ปกาเสติ, สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ. อถ โข สาเลยฺยกา พุราหุมนคหปติกา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺจเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทียฺสุ, อปฺเปกฺจเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทียฺสุ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทียฺสุ, อปฺเปกฺจเจ เยน ภควา, เตนญฺชลิมนฺนาเมตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทียฺสุ, อปฺเปกฺจเจ ภควโต สนฺติเก นามโคตตํ สาเวตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทียฺสุ, อปฺเปกฺจเจ ตุณฺหิฏฺฐตา เอกมฺนตํ นิสฺสีทียฺสุ.

๑. มชฌน ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

[๙๓] เอกมฺนตํ นิสินฺเน โข สาเลยฺเยเก พุราหฺมณคหปติเก ภควา เอตทวโจ “อตฺถิ ปน โว คหปตโย โกจิ มนาโป สตุถา, ยสฺมี โว อาการวดี สทฺธา ปฏฺฐิตทฺธาติ. “นตฺถิ โข โน ฆนฺเต โกจิ มนาโป สตุถา, ยสฺมี โน อาการวดี สทฺธา ปฏฺฐิตทฺธาติ. “มนาปํ โว คหปตโย สตุถารํ อลฆนฺเตหิ อयํ อปณฺณโก ฐมฺโม สมหาทาย วตฺติตพฺโพ, อปณฺณโก हि คหปตโย ฐมฺโม สมตฺโต สมหินฺโน, โส โว ภวิสฺสตี ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. กตมํ จ คหปตโย อปณฺณโก ฐมฺโม.

[๙๔] สนฺติ คหปตโย เอเก สมณพุราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน “นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ, นตฺถิ หุตํ, นตฺถิ สุกฺกทฺถกฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, นตฺถิ อयํ โลโก, นตฺถิ ปโร โลโก, นตฺถิ มาตา, นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สตุตา โอปปาติกา, นตฺถิ โลเก สมณพุราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏฺธิปนฺนา, เย อิมญฺจ โลกํ ปรมฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา ปเวเทนฺตีสฺสิตฺติ. เตสญฺเวยว โข คหปตโย สมณพุราหฺมณานํ เอเก สมณพุราหฺมณา อฺชฺชวิปฺจจนีกฺวาทา, เต เอวมาหํสุ ‘อตฺถิ ทินฺนํ, อตฺถิ ยิฏฺฐํ, อตฺถิ หุตํ, อตฺถิ สุกฺกทฺถกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, อตฺถิ อयํ โลโก, อตฺถิ ปโร โลโก, อตฺถิ มาตา, อตฺถิ ปิตา, อตฺถิ สตุตา โอปปาติกา, อตฺถิ โลเก สมณพุราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏฺธิปนฺนา, ये อิมญฺจ โลกํ ปรมฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา ปเวเทนฺตีสฺสิตฺติ. ตํ ก็ มญฺญถ คหปตโย, นนฺเม สมณพุราหฺมณา อญฺญมญฺญํ^๑ อฺชฺชวิปฺจจนีกฺวาทาติ. เอวํ ฆนฺเต.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.อิ. อญฺญมญฺญสฺส

[๙๕] ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิกฺขจฺจโน 'นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิกฺขจฺจํ, นตฺถิ หุตํ, ๕เปยฺย เย
 อิมญฺจ โลกํ ปรมญฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา ปเวเทนฺตฺติ.
 เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิตํ กายสฺสจฺจิตํ วจีสฺสจฺจิตํ มโนสฺสจฺจิตํ;
 อิมเ ตโย กุสเล ฐมฺเม อภินิพฺพชฺเชตฺวา^๑ ยมิตํ กายทฺถจฺจิตํ
 วจิทฺถจฺจิตํ มโนทฺถจฺจิตํ; อิมเ ตโย อกุสเล ฐมฺเม สมากาย
 วตฺติสฺสนฺตฺติ, ตํ กิสฺส เหตุ. น หิ เต โภทนฺโต สมณพฺรหฺมณา
 ปสฺสนฺตฺติ อกุสลानํ ฐมฺมานํ อาทีนํ โอการํ สงฺกิลેสํ, กุสลานํ
 ฐมฺมานํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปกฺขํ. สนฺตํเยว โข ปน
 ปรี โลกํ 'นตฺถิ ปโร โลโกติสฺส ทิกฺขจฺจิ โหติ สาสฺส โหติ
 มิจฺฉาทิกฺขจฺจิ. สนฺตํเยว โข^๒ ปน ปรี โลกํ 'นตฺถิ ปโร โลโกติ
 สงฺกปฺเปติ, สฺวาสฺส โหติ มิจฺฉาสงฺกปฺโป. สนฺตํเยว โข ปน ปรี
 โลกํ 'นตฺถิ ปโร โลโกติ วาจํ ภาสตี, สาสฺส โหติ มิจฺฉาวาจา.
 สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ 'นตฺถิ ปโร โลโกติ อาห. เย เต
 อรหฺนฺโต ปฺรโลกวินฺโน, เตสมยํ ปจฺจนีกํ กโรตี. สนฺตํเยว โข
 ปน ปรี โลกํ; 'นตฺถิ ปโร โลโกติ ปรี สญฺญเปติ, สาสฺส
 โหติ อสทฺฐมฺมสญฺญตฺติ, ตาย จ ปน อสทฺฐมฺมสญฺญตฺติยา
 อตฺตตานุกฺกเสตี ปรี วมฺเภตี. อิตฺติ ปุพฺพเพว โข ปนสฺส สฺสึลฺลยํ
 ปหีนํ โหติ, ทฺสึลฺลยํ ปจฺจุปฺภุจตี; อยญฺจ มิจฺฉาทิกฺขจฺจิ มิจฺฉาสงฺกปฺโป
 มิจฺฉาวาจา อริยานํ ปจฺจนีกตา อสทฺฐมฺมสญฺญตฺติ อตฺตกฺกํสนา
 ปรวมฺภนา. เอวํสิเม^๓ อนนฺนํ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวณฺติ
 มิจฺฉาทิกฺขจฺจิปจฺจยา.

๑. มตฺตอ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

๑. น., เท., อ. อภินิพฺพชฺเชตฺวา

๒. น. โขสทฺโท น ทิสฺสตี.

๓. น. เอวํสฺสิเม, เอวํปฺริปี.

ตตฺร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสณฺณิจกฺขติ 'สเจ โข
 นตฺถิ ปโร โลโก, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา
 ปรมมรณา^๑ โสตุถิมตฺตานํ กริสฺสติ, สเจ โข อตฺถิ ปโร โลโก
 เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทฺวคฺคตฺติ
 วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชิสฺสติ. กามํ โข ปน มาหุ ปโร โลโก,
 โหตุ เนสํ ภวตํ สมณพฺรหฺมณานํ สจฺจํ วจัน, อถ จ ปนํ
 ภวํ ปุริสปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม วิญญูณํ คารยฺโห 'ทฺุสฺสีโล
 ปุริสปุคฺคโล มิจฺฉาทิฏฺฐิ นตฺถิกวาโทติ. สเจ โข อตฺถเว ปโร
 โลโก, เอวํ อิมสฺส โมโต ปุริสปุคฺคสฺส อุมฺยตฺถ กลิคฺคาโห,^๒
 ยญฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม วิญญูณํ คารยฺโห, ยญฺจ กายสฺส เกทา
 ปรมมรณา อปายํ ทฺวคฺคตฺติ วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชิสฺสติ. เอวมสฺสาयํ
 อปณฺณโก ฐมฺโม ทฺุสฺสมตฺโต สมากินฺโน เอกํสํ ผริตฺวา ติฏฺฐจฺติ,
 ริณฺจติ กุสลญฺจานํ.^๓

[๙๖] ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิฏฺฐิโน 'อตฺถิ ทินฺนํ ๗เปฯ เย อิมญฺจ โลกํ ปรมญฺจ โลกํ
 สยํ อภินฺญา สจฺจนิทฺตา ปเวเทนตฺติ. เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิทํ
 กายทฺุจฺจริตํ วจิทฺุจฺจริตํ มโนทฺุจฺจริตํ; อิเม ตโย อกุสเล ฐมฺเม
 อภินิพฺพชฺเชตฺวา^๔ ยมิทํ กายสฺจฺจริตํ วจิสฺจฺจริตํ มโนสฺจฺจริตํ; อิเม
 ตโย กุสเล ฐมฺเม สมากาย วตฺติสฺสนฺติ, ตํ กิสฺส เหตุ.
 ปสฺสนฺติ हि เต โภณฺโต สมณพฺรหฺมณา อกุสลานํ ฐมฺมานํ
 อาทีนํ โอการํ สงฺกิเลสํ กุสลานํ ฐมฺมานํ เนกขมฺเม อานิสฺส

^๑ฉ.,เท.,อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๒ฉ.,เท.,อ. กลิคฺคาโห

^๓ฉ.,เท.,อ. กุสล์ จานํ

^๔ฉ.,เท. อภินิพฺพชฺเชตฺวา

โวทานปฏฺขิ. สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ 'อตุถิ ปโร โลโกติสฺส
 ทิฏฺฐิ โหติ, สาสฺส โหติ สมฺมาทิฏฺฐิ. สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ
 'อตุถิ ปโร โลโกติ สงฺกปฺเปติ, สฺวาสฺส โหติ สมฺมาสงฺกปฺโป.
 สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ 'อตุถิ ปโร โลโกติ วาจํ ภาสติ,
 สาสฺส โหติ สมฺมาวาจา. สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ 'อตุถิ
 ปโร โลโกติ อาห. เย เต อรหฺนฺโต ปโรโลกวิทูโน, เตสมยฺ
 น ปจฺจนึกํ กโรติ. สนฺตํเยว โข ปน ปรี โลกํ 'อตุถิ ปโร
 โลโกติ ปรี สมฺมเปติ. สาสฺส โหติ สทฺธมฺมสมฺมตฺติ, ตาย จ
 ปน สทฺธมฺมสมฺมตฺติยา เนวตฺตานุกฺกํเสติ, น ปรี วมฺเภติ. อิติ
 ปุพฺพเพว โข ปนสฺส ทฺสฺสีลยฺ ปิณฺโณ โหติ, สฺสึลยฺ ปจฺจุปฺปฏิตํ;
 ยญฺจ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา อริยานํ
 อปฺปจฺจนึกตา สทฺธมฺมสมฺมตฺติ อนตฺตกฺกํสนา อปรวณฺนา.
 เอวํสิเม อนเนเก กุสลา ฐมา สมฺภวนฺติ สมฺมาทิฏฺฐิพฺจยา.

ตตฺร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ สเจ โข
 อตุถิ ปโร โลโก, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา
 ปรมมรณา สุคตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. กามํ โข ปน
 มาหุ ปโร โลโก, โหตุ เนสํ ภวตํ สมณพฺรหฺมณานํ สจฺจํ วจฺนํ,
 อถ จ ปนายํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม วิญญูณํ ปาสํโส
 'สีลวา ปุริสปุคฺคโล สมฺมาทิฏฺฐิ'^๑ อตุถิกวาโทติ. สเจ โข อตุเถว
 ปโร โลโก, เอวํ อิมสฺส โภโต ปุริสปุคฺคลสฺส อุมายตฺถ กมฺมคฺคาโห;^๒
 ยญฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม วิญญูณํ ปาสํโส, ยญฺจ กายสฺส เกทา

ปรมมรรณา สุกตีสํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสตี. เอวมสฺสายํ อปณณโก
ธมฺโม สุสมตฺโต สมากินฺโน อุกฺกมฺสํ ปริตฺวา ติฏฺฐติ, วิมฺจติ
อกุสลญฺจานํ.

[๔๗] สนฺติ คหปตโย เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน ‘กรโต การยโต, จินฺทโต เจทาปยโต, ปจโต
ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต, กิลมโต กิลมาปยโต,^๑ ผนฺทโต
ผนฺทาปยโต, ปาณมติปาตาปยโต,^๒ อทินฺนํ อาทียโต, สนฺธิ
จินฺทโต, นิลโลเป หรโต, เอกาการิกํ กรโต, ปริปนฺเถ ติฏฺฐโต,
ปรทาร์ คจฺฉโต, มุสา ภณฺโต, กรโต น กรียติ ปาป,
ขุรปริยนฺเตน เจปิ จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณ
เอกมฺสขลํ เอกมฺสปุณฺขํ กรเยย, นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาป, นตฺถิ
ปาปสฺส อาคโม, ทกฺขินฺ เจปิ คงฺคาย ตีรํ คจฺเจยฺย หนฺนโต
ฉาเตนฺโต จินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต ปจนฺโต ปาเจนฺโต, นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปาป, นตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, อุตฺตรํ เจปิ คงฺคาย
ตีรํ คจฺเจยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต, ยชนฺโต ยชาเปนฺโต,^๓ นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโม, ทาเนน ทเมน
สญฺญเมน สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโมติ.
เตสํเยว โข คหปตโย สมณพฺรหฺมณานํ เอเก สมณพฺรหฺมณา
อุชฺฐวิปจฺจนิกฺวาทา, เต เอวมาหํสุ ‘กรโต การยโต, จินฺทโต
เจทาปยโต, ปจโต ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต, กิลมโต
กิลมาปยโต, ผนฺทโต ผนฺทาปยโต, ปาณมติปาตาปยโต, อทินฺนํ

^๑ ส.อ. “โสจยโต กิลมยโตติ ปาจา ทิสฺสนฺติ.

^๒ ส.อ. ปาณมติมาปยโต

^๓ อ. ยาชนฺโต

อาทียโต, สนฺธิ จินฺทโต, นิลโลปํ หรโต, เอกาคาริกํ กโรโต, ปริปนฺเถ ติฏฺฐโต, พรทาร์ คจฺจนโต, มุสา ภณโต, กโรโต กรียติ ปาปํ, ขุรปริยนฺเตน เจปิ จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณฺเ เอกมฺสขลํ เอกมฺสปุณฺขํ กเรยฺย, อตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, อตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, ทกฺขิณํ เจปิ คจฺกาย ตีรํ คจฺเจยฺย, หนนฺโต ฆาเตนฺโต, จินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต, ปจฺนโต ปาเจนฺโต, อตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, อตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, อุตฺตรํ เจปิ คจฺกาย ตีรํ คจฺเจยฺย, ททนฺโต ทาเปนฺโต, ยชนฺโต ยชาเปนฺโต, อตฺถิ ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, อตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโม, ทาเนน ทเมน สญฺญเมน สจฺจวชฺเชน อตฺถิ ปุณฺณํ, อตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโมติ. ตํ ก็ มณฺณถ คหปตโย. นนฺเม สมณพฺรหฺมณา อณฺณมณฺณสฺส อชฺฐวิปจฺจนีกฺวาทาติ. เอวํ ภนฺเต.

[๔๘] “ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ‘กรโต การยโต, จินฺทโต เจทาปยโต, ปจโต ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต, กิลมโต กิลมาปยโต, ผนฺทโต ผนฺทาปยโต, ปาณมฺติปาตาปยโต, อทินฺนํ อาทียโต, สนฺธิ จินฺทโต, นิลโลปํ หรโต, เอกาคาริกํ กโรโต, ปริปนฺเถ ติฏฺฐโต, พรทาร์ คจฺจนโต, มุสา ภณโต, กโรโต น กรียติ ปาปํ, ขุรปริยนฺเตน เจปิ จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณฺเ เอกมฺสขลํ เอกมฺสปุณฺขํ กเรยฺย, นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, ทกฺขิณํ เจปิ คจฺกาย ตีรํ คจฺเจยฺย, หนนฺโต ฆาเตนฺโต, ๔เปยฺ ทาเนน ทเมน สญฺญเมน สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโมติ. เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิทํ กายสฺสจฺริตํ วจฺสจฺริตํ มโนสฺสจฺริตํ,

อิมะ ตโย กุสเล ฐมเม อภินิพฺพชฺเชตฺวา,^๑ ยมิทํ กายทฺถจฺจริตํ
 วจิทฺถจฺจริตํ มโนทฺถจฺจริตํ, อิมะ ตโย อกุสเล ฐมเม สมากาย
 วตฺติสฺสนนฺติ, ตํ กิสฺส เหตุ. น หิ เต โภโกโต สมณพฺรหฺมณา
 ปสฺสนนฺติ อกุสลานํ ฐมมานํ อาทีนํ โอการํ สงฺกิเลสํ, กุสลานํ
 ฐมมานํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปทํ. สนฺตํเยว โข ปน
 กิริยํ 'นตฺถิ กิริยาติสฺส ทิฏฺฐิ โหติ, สาสฺส โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ.
 สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'นตฺถิ กิริยาติ สงฺกปฺเปติ, สุวสฺส โหติ
 มิจฺฉาสงฺกปโป. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'นตฺถิ กิริยาติ วาจํ
 ภาสตี สาสฺส โหติ มิจฺฉาวาจา. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'นตฺถิ
 กิริยาติ อาห, เย เต อรหฺนโต กิริยวาทา, เตสมยํ ปจฺจนี้กํ
 กโรติ. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'นตฺถิ กิริยาติ ปรี สมฺมยาเปติ,^๒
 สาสฺส โหติ อสทฺฐมฺมสมฺมตฺติ, ตาย จ ปน อสทฺฐมฺมสมฺมตฺติยา
 อตฺตานุทกฺกเสติ, ปรี วมฺเภติ. อิติ ปุพฺเพว โข ปนสฺส สุกฺสีลยํ
 ปหีนํ โหติ, ทฺสุสฺสีลยํ ปจฺจุปฺภุจิตํ, อยฺเมว มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาสงฺกปโป
 มิจฺฉาวาจา อริยานํ ปจฺจนี้กตา อสทฺฐมฺมสมฺมตฺติ อตฺตทฺกฺกสนา
 ปรวมฺภนา. เอวํสิเม^๓ อเนเก ปาปกา อกุสลา ฐมมา สมฺภวานฺติ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิปปจฺจา.

ตตฺร คหปตโย วิมฺบญฺญ ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสถฺยจิกฺขติ สเจ โข
 นตฺถิ กิริยา, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณ^๔
 โสตฺถิมตฺตตานํ กริสฺสตี. สเจ โข อตฺถิ กิริยา, เอวมยํ ภวํ
 ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณอปาโย ทฺกฺกตฺตี วินิปาตํ

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ. อภินิพฺพชฺเชตฺวา

^๓ ฉ. เอวํสิเม

^๒ สฺยา. สมฺมยาเปติ

^๔ ฉ., เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสตี.

นिरยํ อุปปชฺชิสฺสตีติ. กามํ โข ปน มาหุ กิริยา, โหตุ เนสํ ภวตํ
 สมณพราหมณานํ สจฺจํ วจัน, อถ จ ปนํ ยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล
 ทิฏฺฐเจว ธมฺเม วิญญฺณํ การยฺโห ‘ทุสฺสีโล ปุริสปุคฺคโล ปุคฺคโล
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ อกิริยาวาโทติ. สเจ โข อตฺถเอว กิริยา, เอวํ อิมสฺส
 โภโต ปุริสปุคฺคสฺส อุมายตถ กลิคฺคาโห;^๑ ยถ จ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม
 วิญญฺณํ การยฺโห ยถ จ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ อปายํ ทุคฺคตี
 วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชิสฺสตีติ.^๒ เอวมสฺสายํ อปณฺณโก ธมฺโม
 ทุสฺสมตฺโต สมากินฺโน เอกํสํ ผริตฺวา ติฏฺฐจติ, ริณฺจติ กุสลญฺจัน.

[๙๙] ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพราหมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิฏฺฐิโน ‘กรโต การยโต, จินฺทโต เจทาปยโต, ปจโต ปจาปยโต,
 โสจโต โสจาปยโต, กิลมโต กิลมาปยโต, ผนฺทโต ผนฺทาปยโต,
 ปาณมตีปาตาปยโต, อทินฺนํ อาทียโต, สนฺธิ จินฺทโต, นิลโลป
 หรโต, เอกาการิกํ กโรโต, ปริปนฺเถ ติฏฺฐโต, พรทาร์ คจฺฉโต,
 มุสา ภณฺโต, กรโต กรียติ ปาปํ, ขุปรียนฺเตน เจปิ จกฺเคน โย
 อิมิสฺสา ปจวียา ปาณํ เอกมฺสขลํ เอกมฺสปุณฺขํ กเรยฺย, อตฺถิ
 ตโตนิทานํ ปาปํ, อตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, ทกฺขิณญเจปิ คงฺคาย
 ตีรํ คจฺเจยฺย หนนฺโต ฆาเตนฺโต, จินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต, ปจนฺโต
 ปาเจนฺโต, อตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, อตฺถิ ปาปสฺส อาคโม, อุตฺตรญเจปิ
 คงฺคาย ตีรํ คจฺเจยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต, ยชนฺโต ยชาเปนฺโต,
 อตฺถิ ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, อตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโม, ทาเนนํ ทเมน
 สญฺญเมนํ สจฺจวชฺเชน อตฺถิ ปุณฺณํ, อตฺถิ ปุณฺณสฺส อาคโมติ.
 เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิตํ กายทฺถจฺจริตํ วจิทฺถจฺจริตํ มโนทฺถจฺจริตํ,

^๑ ฉ., เท. กลิคฺคาโห, เอวมฺปริปิ.^๒ ฉ. อุปปชฺชิสฺสตี

อิเม ตโย อกุลเล ฐมฺเม อภินิพฺพชฺเชตฺวา,^๑ ยมิทํ กายสุจริตํ
 วจีสฺสุจริตํ มโนสุจริตํ, อิเม ตโย กุลเล ฐมฺเม สมากาย
 วตฺตติสฺสนฺตติ.^๒ ตํ กิสฺส เหตุ. ปสฺสนฺติ हि เต โภณโต
 สมณพฺราหฺมณา อกุลลानํ ฐมฺมานํ อาทีนํ โอการํ สงฺกิเลสํ,
 กุลลानํ ฐมฺมานํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปทํ. สนฺตํเยว
 โข ปน กิริยํ 'อตุถิ กิริยาติสฺส ทิฏฺฐิ โหติ, สาสฺส โหติ
 สมฺมาทิฏฺฐิ. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'อตุถิ กิริยาติ สงฺกปฺเปติ,
 สฺวาสฺส โหติ สมฺมาสงฺกปโป. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'อตุถิ
 กิริยาติ วาจํ ภาสติ, สาสฺส โหติ สมฺมาวาจา. สนฺตํเยว โข ปน
 กิริยํ 'อตุถิ กิริยาติ อาห, เย เต อรหฺนโต กิริยวาทา, เตสมยํ
 น ปจฺจเนกํ กโรติ. สนฺตํเยว โข ปน กิริยํ 'อตุถิ กิริยาติ ปรี
 สณฺณาเปติ, สาสฺส โหติ สทฺธมฺมสณฺณตฺติ, ตาย จ ปน
 สทฺธมฺมสณฺณตฺติยา เนวตฺตานุกกํเสติ น ปรี วมฺเภติ. อิติ ปุพฺเพว
 โข ปนสฺส ทุสฺสีลยํ ปหีนํ โหติ, สฺสีลยํ ปจฺจุปฺภุจิตํ, อยฺมจ
 สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา อริยานํ อปฺปจฺจเนกตา
 สทฺธมฺมสณฺณตฺติ อนตฺตํทุกกํสฺนา อปรวมฺภนา. เอวํสิเม อนเนเก
 กุลลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ สมฺมาทิฏฺฐิปจฺจยา.

ตตฺตร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสณฺนิจิขฺขติ สเจ โข
 อตุถิ กิริยา, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณ
 สุขตฺถิ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสติ. กามํ โข ปน มาหุ กิริยา, โหตุ
 เนสํ ภวตํ สมณพฺราหฺมณานํ สจฺจํ วจฺนํ, อถ จ ปนํยํ ภวํ
 ปุริสปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม วิญญู น ปาสฺโส 'สีลวา ปุริสปุคฺคโล

สมมาทิฏฐิ กิริยาโหติ. สเจ โข อตเถว กิริยา, เอว อิมสฺส
โภโต ปุริสปุคฺคสฺส อุมยตฺถ กฏฺฐคฺคาโห; ยญฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
วิญญฺหนํ ปาสํโส, ยญฺจ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา สุกฺตํ สคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. เอวมสฺสายํ อปณฺณโก ฐมฺโม สฺสสมตฺโต
สมาทินฺโน อุมยํสํ ฝริตฺวา ติฏฺฐจติ, วิญฺจติ อุกฺกุสลญฺจานํ.

[๑๐๐] สนฺติ คหปตโย เอเก สมณพฺรหฺมณฺหา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย,
อเหตฺุ อุปฺปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย
สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา, อเหตฺุ อุปฺปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธนฺติ, นตฺถิ
พลํ นตฺถิ วิริยํ นตฺถิ ปุริสธํโม, นตฺถิ ปุริสปรกฺกโม, สพฺเพ
สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ญฺตา สพฺเพ ชีวา อวสา
อพลา อวิริยา นียติสงฺคตฺติภาวปริณฺตา จเสววาภิชาติสฺสุ สุขทฺทุกฺขํ
ปฏฺฐิสฺสเวทนฺตฺติ. เตสํเยว โข คหปตโย สมณพฺรหฺมณฺหานํ เอเก
สมณพฺรหฺมณฺหา อชฺชวิปจฺจนีกฺวาทา, เต เอวมาหํสฺสุ ‘อตฺถิ เหตุ
อตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย, สเหตฺุ สปปจฺจยา สตฺตา
สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, อตฺถิ เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา, สเหตฺุ
สปปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธนฺติ, อตฺถิ พลํ อตฺถิ วิริยํ อตฺถิ
ปุริสธํโม อตฺถิ ปุริสปรกฺกโม, [๑] สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ
ปาณา สพฺเพ ญฺตา สพฺเพ ชีวา อวสา อพลา อวิริยา
นียติสงฺคตฺติภาวปริณฺตา จเสววาภิชาติสฺสุ สุขทฺทุกฺขํ ปฏฺฐิสฺสเวทนฺตฺติ.
ตํ กิ มณฺณถ คหปตโย. นนฺเม สมณพฺรหฺมณฺหา อณฺณมณฺณ^๒
อชฺชวิปจฺจนีกฺวาทาติ. เอวํ ภาณเต.

[๑๐๑] “ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
 เอวํทิฏฺฐิโน ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสฺยา,
 อเหตฺุ อปฺปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย
 สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา, อเหตฺุ อปฺปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺถมนฺติ, นตฺถิ
 พฺลํ นตฺถิ วิริยํ นตฺถิ ปุริสธามา, นตฺถิ ปุริสปรกฺกโม, สพฺเพ
 สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ญฺตา สพฺเพ ชีวา อวสา
 อพลา อวิริยา นิยตฺติสงฺกตฺตภาวปริณฺตา ฉเสววาภิชาติสฺส สุขทฺทุกฺขํ
 ปฏฺฐิสฺสเวทนฺตฺตติ. เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิทํ กายสฺสจฺจริตํ วจฺจิสฺสจฺจริตํ
 มโนสฺสจฺจริตํ, อิมํ ตโย กุสเล ฐมฺเม อภินิพฺพชฺเชตฺวา, ยมิทํ
 กายทฺจจฺจริตํ วจฺจิทฺจจฺจริตํ มโนทฺจจฺจริตํ, อิมํ ตโย อกุสเล ฐมฺเม
 สมากาย วตฺตติสฺสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น หิ เต โภโกโต
 สมณพฺรหฺมณา ปสฺสนฺติ อกุสลํ ฐมฺมานํ อาทีนํ โอการํ
 สงฺกิลฺลํ, กุสลํ ฐมฺมานํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปฺกขํ.
 สนฺตํเยว โข ปน เหตุ ‘นตฺถิ เหตุตฺติสฺส ทิฏฺฐิ โหติ, สาสฺส
 โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ. สนฺตํเยว โข ปน เหตุ ‘นตฺถิ เหตุตฺติ
 สงฺกปฺเปติ, สฺวาสฺส โหติ มิจฺฉาสงฺกปฺโป. สนฺตํเยว โข ปน
 เหตุ ‘นตฺถิ เหตุตฺติ วาจํ ภาสติ, สาสฺส โหติ มิจฺฉาวาจา.
 สนฺตํเยว โข ปน เหตุ ‘นตฺถิ เหตุตฺติ อห, เย เต อรหนฺโต
 เหตุวาทา, เตสมยํ ปจฺจนี้กํ กโรติ. สนฺตํเยว โข ปน เหตุ
 ‘นตฺถิ เหตุตฺติ ปรี สณฺณเปติ, สาสฺส โหติ อสทฺฐมฺมสณฺณตฺติ,
 ตาย จ ปน อสทฺฐมฺมสณฺณตฺติยา อตฺตานุกฺกํเสติ, ปรี วมฺเภติ.
 อิติ ปุพฺเพว โข ปนสฺส สฺสึลฺลํ ปหีนํ โหติ, ทฺสึลฺลํ
 ปจฺจุปฺภุจติ; อยฺมจ มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาสงฺกปฺโป มิจฺฉาวาจา
 อริยานํ ปจฺจนี้กตา อสทฺฐมฺมสณฺณตฺติ อตฺตานุกฺกํสฺนา ปรวมฺภนา.
 เอวํสิเม อเนเก ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวन्ติ มิจฺฉาทิฏฺฐิปจฺจยา.

ตตฺร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ สเจ โข
 นตฺถิ เหตุ, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา
 โสตฺถิมตฺตานํ กริสฺสติ. สเจ โข อตฺถิ เหตุ, เอวมยํ ภวํ
 ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺวคฺคตฺถิ วินิปาตํ
 นิริยํ อุปปชฺชิสฺสติ. กามํ โข ปน มาหุ เหตุ, โหตุ เนสํ
 ภวตํ สมณพฺรหฺมณานํ สจฺจํ วจัน, อถ จ ปนายนํ ภวํ
 ปุริสปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม วิญญูณํ คารยฺโห ‘ทฺสสึโล ปุริสปุคฺคโล
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ อเหตุกฺวาโทติ. สเจ โข อตฺถเอว เหตุ, เอวํ อิมสฺส
 โภโต ปุริสปุคฺคลสฺส อุกฺกตฺถ กลิตฺถาโห; ยถจ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม
 วิญญูณํ คารยฺโห ยถจ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ
 ทฺวคฺคตฺถิ วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชิสฺสติ. เอวมสฺสายนํ อปณฺณโก
 ฌมฺโม ทฺสสมตฺโต สมากินฺโน, เอกํสํ ผริตฺวา ติฏฺฐติ, ริณฺจติ
 กุสลญฺจานํ.

[๑๐๒] ตตฺร คหปตโย เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิฏฺฐิโน ‘อตฺถิ เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย,
 สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, อตฺถิ เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย
 สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา วิสุทฺถนฺติ; อตฺถิ
 พลํ อตฺถิ วิริยํ อตฺถิ ปุริสธามํ, อตฺถิ ปุริสปรภกฺกมํ, [๑] สพฺเพ
 สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ญฺตา สพฺเพ ชีวา อวสา
 อพลา อวิริยา นียตฺติสฺสคตฺตภาวปริณฺตา ฉเสววาภิชาติสฺสุ สุขทฺวคฺค
 ปฏิสฺสเวทนฺตฺติ. เตสเมตํ ปาฏิกงฺขํ, ยมิตํ กายทฺวคฺจจริตํ วจิทฺวคฺจจริตํ
 มโนทฺวคฺจจริตํ, อิมํ ตโย อกุสเล ฌมฺเม อภินิพฺพชฺเชตฺวา,^๒ ยมิตํ

กายสุจริตฺ วจีสุจริตฺ มโนสุจริตฺ, อิมะ ตโย กุสเล ฐมฺเม สมาทาย
 วตฺติสฺสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ปสฺสนฺติ หิ เต โภโกโต สมณพฺรหฺมณา
 อกุสลานํ ฐมฺมานํ อาทึนฺว โโอการํ สงฺกิเลสํ, กุสลานํ ฐมฺมานํ
 เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปทฺขํ. สนฺตํเยว โข ปน เหตุ 'อตฺถิ
 เหตุติสฺส ทิฏฺฐิ โหติ, สาสฺส โหติ สมฺมาทิฏฺฐิ. สนฺตํเยว โข ปน
 เหตุ 'อตฺถิ เหตุติ สงฺกปฺเปติ, สุวาสฺส โหติ สมฺมาสงฺกปฺโป.
 สนฺตํเยว โข ปน เหตุ 'อตฺถิ เหตุติ วาจํ ภาสตี, สาสฺส โหติ
 สมฺมาวาจา. สนฺตํเยว โข ปน เหตุ 'อตฺถิ เหตุติ อาห, เย เต
 อรหฺโตะ เหตุวาทา, เตสมยํ น ปจฺจนี้กํ กโรติ. สนฺตํเยว โข ปน
 เหตุ 'อตฺถิ เหตุติ ปรี สณฺณเปติ, สาสฺส โหติ สทฺธมฺมสณฺณตฺติ,
 ตาย จ ปน สทฺธมฺมสณฺณตฺติยา เนวตฺตานุกํเสติ, น ปรี วมฺเภติ.
 อิติ ปุพฺเพว โข ปนสฺส ทุสฺสีลยํ ปหีนํ โหติ, สฺสึลยํ ปจฺจุปฺภุจิตํ;
 ยถา สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา อริยานํ อปฺปจฺจนี้กตา
 สทฺธมฺมสณฺณตฺติ อนตฺตกุกัสนา อปรวมฺภนา. เอวํสิเม อนเนเก
 กุสลา ฐมฺมา สมฺภวานฺติ สมฺมาทิฏฺฐิปัจฺจยา.

ตตฺร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสถิจิขติ สเจ โข
 อตฺถิ เหตุ, เอวมยํ ภวํ ปุริสปุคฺคโล กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา
 สุกตํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสตี. กามํ โข ปน มาหุ เหตุ, โหตุ
 เนสํ ภวตํ สมณพฺรหฺมณานํ สจฺจํ วจัน, อถ จ ปนํยํ ภวํ
 ปุริสปุคฺคโล ทิฏฺฐเวย ฐมฺเม วิญญู นํ ปาสํโส 'สีลวา ปุริสปุคฺคโล
 สมฺมาทิฏฺฐิ เหตุวาโหติ. สเจ โข อตฺถเว^๑ เหตุ, เอวํ อิมสฺส โภโกโต
 ปุริสปุคฺคลสฺส อุภยตฺถ กฏฺฐคฺคาโห,^๒ ยถา ทิฏฺฐเวย ฐมฺเม วิญญู นํ

ปาสโส, ยณจ กายสส เกทา ปรมมรณา สุกตี่ สกคัม โลกั
 อุปปชชิสสตี. เอวมสสายั อปณณโก ฐมโม สุตมโตโต สมหาทินโน
 อุภยัสส ฝริตวา ติฏฐติ, ริญจติ อุกุสลญฺจานั.

[๑๐๓] สนฺติ คหปตโย เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินโน
 เอวํทิฏฺฐินโน 'นตฺถิ สพฺพโส อารุปฺปาติ. เตสํเยว โข คหปตโย
 สมณพฺรหฺมณานั เอเก สมณพฺรหฺมณา อุชฺฐวิปจฺจนีกฺวาทา, เต
 เอวมาหุสฺสุ 'อตฺถิ สพฺพโส อารุปฺปาติ. ตั กิ มณฺณถ คหปตโย.
 นนุเม สมณพฺรหฺมณา อณฺณมณฺณสฺส อุชฺฐวิปจฺจนีกฺวาทาติ. เอวํ
 ภาณเต. ตตฺตร คหปตโย ริญญ ปุริโส อิตฺติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ 'เย โข
 เต โภณโต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินโน เอวํทิฏฺฐินโน 'นตฺถิ สพฺพโส
 อารุปฺปาติ, อิทํ เม อทิฏฺฐัง. เยปิ เต โภณโต สมณพฺรหฺมณา
 เอวํวาทินโน เอวํทิฏฺฐินโน 'อตฺถิ สพฺพโส อารุปฺปาติ, อิทํ เม อวิทิตฺ.
 อหญฺเจว โข ปน อชานนฺโต อปสฺสนฺโต เอกํเสน อาทาย
 โวหเรยฺย 'อิทเมว สจฺจํ, โมชมณฺณนฺติ, น เม ตํ อสฺส ปฏฺฐิรูป.
 เย โข เต โภณโต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินโน เอวํทิฏฺฐินโน
 'นตฺถิ สพฺพโส อารุปฺปาติ, สเจ โข' เตสํ ภาวตํ สมณพฺรหฺมณานั
 สจฺจํ วจัน, จานเมตํ วิชฺชติ, เย เต เทวา รูปิโน มโนมยา,
 อปณฺณกั เม ตตฺตรูปปตฺติ ภวิสฺสตี. เย ปน เต โภณโต
 สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินโน เอวํทิฏฺฐินโน 'อตฺถิ สพฺพโส อารุปฺปาติ.
 สเจ เตสํ ภาวตํ สมณพฺรหฺมณานั สจฺจํ วจัน, จานเมตํ วิชฺชติ,
 เย เต เทวา อรูปิโน สญฺญามยา, อปณฺณกั เม ตตฺตรูปปตฺติ

ภวิสสติ. ทิสฺสนเต^๑ ไช ปน รูปาธิกรณํ ทณฺหาทานสตถาทาน-
 กลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํเปสฺสญฺญมฺสวาทา. นตฺถิ ไช ปเนตํ สพฺพโส
 อารูปเปติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย รูปานํเยว นิพฺพิทาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.

[๑๐๔] สนฺติ คหปตโย เอเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิกฺขิโน 'นตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ. เตสํเยว ไช คหปตโย
 สมณพฺราหฺมณานํ เอเก สมณพฺราหฺมณา อชฺฐวิปจฺจนิกฺวาทา เต
 เอวมาหํสุ 'อตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ. ตํ ก็ มณฺณถ คหปตโย.
 นนฺเม สมณพฺราหฺมณา อณฺณมณฺณสฺส อชฺฐวิปจฺจนิกฺวาทาติ. เอวํ
 ภนฺเต. "ตตฺร คหปตโย วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสณฺนิจิขฺติ 'เย ไช
 เต โภณฺโต สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน 'นตฺถิ สพฺพโส
 ภวนิโรธติ, อิทํ เม อทิกฺขํ. เยปิ เต โภณฺโต สมณพฺราหฺมณา
 เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน 'อตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ, อิทํ เม อวิทิตํ.
 อหฺมฺเจว ไช ปน อชานนฺโต อปสฺสนฺโต เอกํเสน อาทาย
 โวหเรยฺย 'อิทเมว สจฺจํ, โมชมณฺณนฺติ, น เม ตํ อสฺส ปฏีรूपํ.
 เย ไช เต โภณฺโต สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน
 'นตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ, สเจ เตสํ ภวตํ สมณพฺราหฺมณานํ
 สจฺจํ วจฺนํ, จานเมตํ วิชฺชติ, เย เต เทวา อรูปิโน สญฺญามยา,
 อปถณกํ เม ตตฺรปฺปตฺติ ภวิสสติ. เย ปน เต โภณฺโต สมณ-
 พฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน 'อตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ,
 สเจ เตสํ ภวตํ สมณพฺราหฺมณานํ สจฺจํ วจฺนํ, จานเมตํ วิชฺชติ,
 ยํ ทิกฺกฺเขว ฐมฺเม ปรีนิพฺพายิสฺสามิ. เย ไช เต โภณฺโต
 สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน 'นตฺถิ สพฺพโส ภวนิโรธติ,

เตสมยํ ทิฏฐิจิ สราคาย^๑ สนฺติเก สํโยคาย สนฺติเก อภินนฺทนาย
 สนฺติเก อชฺโฆसानาย สนฺติเก อูปาทานาย สนฺติเก. เย ปน เต
 โภโกโต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิจิโน 'อตฺถิ สพฺพโส
 ภวนิโรธติ, เตสมยํ ทิฏฐิจิ อสราคาย สนฺติเก อสํโยคาย สนฺติเก
 อนภินนฺทนาย สนฺติเก อนชฺโฆसानาย สนฺติเก อนูปาทานาย
 สนฺติเกติ. โส อิติ ปฏฺฐิสงฺขาย ภวานํเยว นิพฺพิตาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏฺฐิปนโน โหติ.

[๑๐๕] จตฺตาริเม คหปตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตาริ. อิทฺ คหปตโย เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 อตฺตนต์โป โหติ อตฺตปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต, อิทฺ คหปตโย
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปฺรนต์โป โหติ ปฺรปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต,
 อิทฺ คหปตโย เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนต์โป จ โหติ
 อตฺตปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต ปฺรนต์โป จ ปฺรปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต,
 อิทฺ คหปตโย เอกจฺโจ ปุคฺคโล เนวตฺตนต์โป จ โหติ
 นาทตฺตปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต น ปฺรนต์โป น ปฺรปฺริตาปนานุโยค-
 มนฺยุตฺโต, โส อนตฺตนต์โป อปฺรนต์โป ทิฏฺฐเจว ธมฺเม นิจฺจาทโต
 นิพฺพุโต สิตฺติภูโต สุขปฏฺฐิสํเวทึ พฺรหฺมภูเตน อตฺตนา วิหฺรติ.

[๑๐๖] กตโม จ คหปตโย ปุคฺคโล อตฺตนต์โป
 อตฺตปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต. อิทฺ คหปตโย เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 อเจลกโก โหติ มุตฺตจาโร, หตฺถาปเลขโน.^๒ ยถา กนฺทรกสฺสตุตฺต
 ตถา วิตฺถาโร. อิติ เอวรूपิ อนเภาวิหิตํ กายสฺส อาตาปน-
 ปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต วิหฺรติ. อयํ วุจฺจติ คหปตโย ปุคฺคโล
 อตฺตนต์โป อตฺตปฺริตาปนานุโยคมนฺยุตฺโต.

^๑ ฉ., เท. สราคาย^๒ ฉ., เท., อ. หตฺถาปเลขโน

กตโม จ คหปตโย ปุคฺคโล ปรนฺตโป ปรปฺริตাপนํ โยค-
มณฺยุตฺโต. อิทฺ คหปตโย [๑] ปุคฺคโล โอโรพฺภิกโก โหติ สฺฐกริกโก
โหติ ฯ เปฯ เย วา ปณฺณเณปี เกจิ กุรฺรภมฺมณฺตา. อयํ วุจฺจติ
คหปตโย ปุคฺคโล ปรนฺตโป ปรปฺริตাপนํ โยคมณฺยุตฺโต.

กตโม จ คหปตโย ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ อตฺต-
ปฺริตাপนํ โยคมณฺยุตฺโต, ปรนฺตโป จ ปรปฺริตاپนํ โยคมณฺยุตฺโต.
อิตฺ คหปตโย เอกจฺโจ ปุคฺคโล ราชา วา โหติ ขตฺติโย
มฺหุทฺธาวสิตฺโต ฯ เปฯ เตปี ทณฺทตฺตชฺชิตา ภยตฺตชฺชิตา อสฺสุมฺชา
โรทฺมานา ปริกมฺมานิ กโรนฺติ. อยํ วุจฺจติ คหปตโย ปุคฺคโล
อตฺตนฺตโป จ อตฺตปฺริตاپนํ โยคมณฺยุตฺโต, ปรนฺตโป จ
ปรปฺริตاپนํ โยคมณฺยุตฺโต.

กตโม จ คหปตโย ปุคฺคโล เหนวตฺตนฺตโป จ^๒ นาทฺต-
ปฺริตاپนํ โยคมณฺยุตฺโต, น ปรนฺตโป จ^๒ น ปรปฺริตاپนํ โยค-
มณฺยุตฺโต, โส อนตฺตนฺตโป อปรนฺตโป ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม นิจฺจํ ติ
นิพฺพุโต สีตฺธิภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ พุรฺหมภฺภูเตน อตฺตนา วิหฺรติ.
อิตฺ คหปตโย ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ฯ เปฯ โส อิมํ ปณฺจ นีวรเณ ปหาย เจตฺโส อุปฺกุกิเลเส
ปณฺณาย ทฺวพฺพลีกรเณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺกุสเลหิ ฐมฺเมหิ
สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปีติสฺสขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ
วิตกุกิวิจารณ์ รุปสมํ อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตฺโส เอโกทิกาวํ
อวิตกุกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปีติสฺสขํ ทฺวติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.

ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยัม ฌานัม อุปสมปชฺช วิหริติ. สุขสฺส จ
ปหานา ฯเปฯ จตฺตถัม ฌานัม อุปสมปชฺช วิหริติ.

โส เอวํ สมหิเต จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต ปรีโยทาเต อนงฺคเณ
วิคตฺวปฏิกิเลเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต ปุพฺเพ-
นิวาสานุสฺสติธายาเย จิตฺตัม อภินินฺนาเมติ. โส อนเภาวิหิตํ
ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตีมฺ เทวปิ ชาตียเ
ฯเปฯ อิติ สาการํ สอฺกฺกทฺทสํ อนเภาวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.
โส เอวํ สมหิเต จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต ปรีโยทาเต อนงฺคเณ
วิคตฺวปฏิกิเลเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต สุตฺตานิ
จตฺวปฺปตฺตธายาเย จิตฺตัม อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพเน จกฺขฺนา
วิสฺสุทฺเตน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สุตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน
หิเน ปณฺเฑเต สฺวณฺเณ ทฺวพฺพณฺเณ สฺกฺเต ทฺกฺคเต ฯเปฯ
ยถากมฺมฺปเค สุตฺเต ปชานาติ. โส เอวํ สมหิเต จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต
ปรีโยทาเต อนงฺคเณ วิคตฺวปฏิกิเลเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตฺเต
อาเนญชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยธายาเย จิตฺตัม อภินินฺนาเมติ. โส
'อิทํ ทฺวขฺนฺติ ยถาภฺตํ ปชานาติ ฯเปฯ 'อโย อาสวานิโรธคามินี
ปฏฺธิปทาติ ยถาภฺตํ ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต
กามาสวาปิ จิตฺตัม วิมฺจุจฺติ, ภวาสวาปิ จิตฺตัม วิมฺจุจฺติ, อวิชฺชาสวาปิ
จิตฺตัม วิมฺจุจฺติ, วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ, 'ชีณา ชาติ,
วฺฐิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ.
อโย วฺจุจฺติ คหปตโย ปุคฺคโล เนวตฺตนฺตโป นาทตฺตปรีตาปนาณฺโยค-
มนฺยุตฺโต น ปฺรนฺตโป น ปฺรปรีตาปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต, โส
อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม นิจฺจาทโต นิพฺพุโต
สตีฏฺโถ สุขปฏฺฐิสฺสเวที พุรหฺมญฺเตน อตฺตนา วิหริตฺติ.

เอวํ วุตฺเต, สาเลยฺยกา พุราหฺมณคหปติกา ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อภิกฺขณฺตํ โภ โคตม, อภิกฺขณฺตํ โภ โคตม; เสยฺยถาปิ
 โภ โคตม นิกฺขชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มฺพหสฺส วา มคฺคํ อจิกฺขเยย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ธาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต ฐปานิ ทกฺขณฺตํ;’ เอวเมว” โภตา โคตเมน
 อนेกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอเต มยฺ ภวณฺตํ โคตมํ
 สรณํ คจฺฉาม ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสเก โน ภวํ โคตโม
 ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปเต” สรณํคเตติ.

ทสมํ อปณฺณกสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ.

ปจฺโม คหปติวคฺโค.

ตสฺสทุทานํ

กนฺธนาครสํวโร^๑ โปตฺติโย ปุณ ชีวกภจฺโจ
 อุปาสิทโม ตถา กุกฺกุโร อภโย
 พหุเวทนีโยปิ จ อปณฺณกตาทสโม
 ปจฺโม ปวโร วคฺโค จ.

^๑ อ. ทกฺขณฺตํ

^๒ ฉ., เท., อ. เอวเมว

^๓ ฉ., เท. ปาณฺเปตํ

^๔ ฉ., เท. กนฺธนาครเสวโต จ

โปตฺติโย ปุณ ชีวกภจฺโจ

อุปาสิทโม กุกฺกุโรภโย

พหุเวทนียาปณฺณกโต ทสโม.

๒. ภิกขุขุคโค

๑. อุพราหุลโรวาทสุตต์^๑

[๑๐๗] เอวมเม สุตฺตํ- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา ราหุโล
อมพลภฺจิกายํ วิหริติ. อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลนา
วุฏฺฐิโต, เยเน อมพลภฺจิกา, เยนายสฺมา ราหุโล, เตนุปลงฺกมิ.
อหฺมสสา โข อายสฺมา ราหุโล ภควนฺตํ ทูโรโต ว อากจฺฉนฺตํ;
ทิสฺวาน อาสนํ ปณฺณาเปสิ อุทกณฺจ ปาทานํ. นิสิตฺติ ภควา
ปณฺณตฺเต อาสเน, นิสชฺช ปาทะ ปกฺขาละสิ. อายสฺมาปิ โข
ราหุโล ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.

[๑๐๘] อถ โข ภควา ปริตฺตํ อุทกาวเสสํ อุทกาธานะ
จเปตฺวา อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อามนฺเตสิ “ปสฺสสิ โน ตวํ ราหุล
อิมํ ปริตฺตํ อุทกาวเสสํ อุทกาธานะ จปีตนฺติ. เอวํ ภนฺเต. “เอวํ
ปริตฺตํ โข ราหุล เตสํ สามณฺณํ, เยสํ นตฺถิ สมฺปชานมฺสาวาทะ
ลชฺชาติ. อถ โข ภควา ตํ^๒ ปริตฺตํ อุทกาวเสสํ จทฺเทตฺวา
อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อามนฺเตสิ “ปสฺสสิ โน ตวํ ราหุล อิมํ” ปริตฺตํ
อุทกาวเสสํ จทฺทิตนฺติ. เอวํ ภนฺเต. “เอวํ จทฺทิตํ โข ราหุล
เตสํ สามณฺณํ, เยสํ นตฺถิ สมฺปชานมฺสาวาทะ ลชฺชาติ. อถ โข
ภควา ตํ อุทกาธานํ นิภฺกฺขชฺชิตฺวา อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อามนฺเตสิ
“ปสฺสสิ โน ตวํ ราหุล อิมํ อุทกาธานํ นิภฺกฺขชฺชิตนฺติ. เอวํ ภนฺเต.

“เสยฺยถาปี ราชูล รมฺโง นาโค อีสาทนฺโต อรุพฺพหฺวาภิชาโต”
 สงฺคามาวจโร, โส” สงฺคามคโต ปุริเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ,
 ปจฺฉิเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ, ปุริเมเนปี กาเยน กมฺมํ กโรติ,
 ปจฺฉิเมเนปี กาเยน กมฺมํ กโรติ, สีเสนปี กมฺมํ กโรติ, กณฺเณหิปี
 กมฺมํ กโรติ, ทนฺเตหิปี กมฺมํ กโรติ, นงฺคุญฺเณปี กมฺมํ กโรติ,
 รกฺขเตว โสณฺทํ. ตตฺถ หตฺถาโรหสฺส เอวํ โหติ ‘อัย โข รมฺโง
 นาโค อีสาทนฺโต อรุพฺพหฺวาภิชาโต” สงฺคามาวจโร สงฺคามคโต
 ปุริเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ, ปจฺฉิเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ,
 ปุริเมเนปี กาเยน กมฺมํ กโรติ, ปจฺฉิเมเนปี กาเยน กมฺมํ กโรติ,
 สีเสนปี กมฺมํ กโรติ, กณฺเณหิปี กมฺมํ กโรติ, ทนฺเตหิปี กมฺมํ
 กโรติ, นงฺคุญฺเณปี กมฺมํ กโรติ, รกฺขเตว โสณฺทํ. อปริจฺจตฺตํ
 โข รมฺโง นาคสฺส ชีวิตนฺติ. ยโต โข ราชูล รมฺโง นาโค
 อีสาทนฺโต อรุพฺพหฺวาภิชาโต สงฺคามาวจโร สงฺคามคโต ปุริเมหิปี
 ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ, ปจฺฉิเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ, ๔เป๕
 นงฺคุญฺเณปี กมฺมํ กโรติ, โสณฺทายปี กมฺมํ กโรติ. ตตฺถ
 หตฺถาโรหสฺส เอวํ โหติ ‘อัยจ ๔ โข รมฺโง นาโค อีสาทนฺโต
 อรุพฺพหฺวาภิชาโต สงฺคามาวจโร สงฺคามคโต ปุริเมหิปี ปาเทหิ

๔ จ., เท., อ. อย่า ไช

กมฺมํ กโรติ, ปจฺจิมเมหิปี ปาเทหิ กมฺมํ กโรติ, ปุริเมหิปี กาเยน
 กมฺมํ กโรติ, ปจฺจิมเมหิปี กาเยน กมฺมํ กโรติ, สีเสนปี กมฺมํ
 กโรติ, กณฺเณหิปี กมฺมํ กโรติ, ทนฺเตหิปี กมฺมํ กโรติ, นงฺคุฏฺฐเจนีปี
 กมฺมํ กโรติ, โสณฺทหายปี กมฺมํ กโรติ, ปริจฺจตฺตํ โข รมฺโฆ
 นาคสฺส ชีวิตํ. นตฺถิทานิ กิณฺณจิ รมฺโฆ นาคสฺส อกรณียนฺติ.
 เอวเมว โข ราชูล ยสฺส กสฺส จิ สมฺปชานมฺมุสวาเว นตฺถิ ลชฺชา.
 นาหิ ตสฺส กิณฺณจิ ปาปํ กมฺมํ^๑ อกรณียนฺติ วทามิ. ตสฺมาติห
 เต ราชูล 'หสฺสาปี น มุสา ภณิสฺสามีติ เอวเมว หิ เต ราชูล
 สิกฺขิตพฺพํ.

[๑๐๙] “ตํ ก็ มณฺณสิ ราชูล, กิณฺณจิโย อาทาโสติ.
 ปจฺจเวกฺขณตฺถเณ ภาณเตติ. “เอวเมว โข ราชูล ปจฺจเวกฺขิตฺวา
 ปจฺจเวกฺขิตฺวา กาเยน กมฺมํ กาทพฺพํ,^๒ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา
 วาจาเยน กมฺมํ กาทพฺพํ, ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา มนสา
 กมฺมํ กาทพฺพํ. ยเทว ตวํ ราชูล กาเยน กมฺมํ กตฺตูกาโม
 อโหสิ,^๓ ตเทว เต กายกมฺมํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ยณฺณํ โข อหํ อิห
 กาเยน กมฺมํ กตฺตูกาโม, อิห เม กายกมฺมํ อตฺตพฺยาพาธายปี
 สํวตฺเตยฺย, ปฺรพฺยาพาธายปี สํวตฺเตยฺย, อุกฺกยพฺยาพาธายปี
 สํวตฺเตยฺย. อุกฺกสฺสํ อิห กายกมฺมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ
 ตวํ ราชูล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวံ ชาเนยฺยาสิ ‘ยํ โข อหํ อิห
 กาเยน กมฺมํ กตฺตูกาโม, อิห เม กายกมฺมํ อตฺตพฺยาพาธายปี^๔
 สํวตฺเตยฺย, ปฺรพฺยาพาธายปี สํวตฺเตยฺย, อุกฺกยพฺยาพาธายปี
 สํวตฺเตยฺย, อุกฺกสฺสํ อิห กายกมฺมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อ. ยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ อ. กตฺตพฺพํ, เอวมฺปรีปี.

^๓ อ. โหสิ

^๔ สฺยา. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

เอวรูป เต ราลุ กาเยน กมัม สสกกัม น กรณีย. สเจ ปน
 ตวั ราลุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอว ชาเนยฺยาสี 'ยัม โข อหัม อิทํ
 กาเยน กมัม กตตุกามา, อิทํ เม กายกมัม เนวตตพฺยาพาธายปี
 สํวตฺเตยฺย, น ปรพฺยาพาธายปี สํวตฺเตยฺย, น อุกฺกยพฺยาพาธายปี
 สํวตฺเตยฺย, กุสลํ อิทํ กายกมัม สุขุทฺธํ สุขวิปากนฺติ. เอวรูป
 เต ราลุ กาเยน กมัม กรณีย.

กโรนฺเตนปี เต ราลุ กาเยน กมัม, ตทฺเหว เต
 กายกมัม ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยนฺนํ โข อหัม อิทํ กาเยน กมัม
 กโรมิ, อิทํ เม กายกมัม อตตพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ,
 ปรพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, อุกฺกยพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, อกุสลํ
 อิทํ กายกมัม ทุกฺขทฺธํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ^๑ ตวั ราลุ
 ปจฺจเวกฺขมาโน เอว ชาเนยฺยาสี 'ยัม โข อหัม อิทํ กาเยน
 กมัม กโรมิ, อิทํ เม กายกมัม อตตพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ,
 ปรพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, อุกฺกยพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, อกุสลํ
 อิทํ กายกมัม ทุกฺขทฺธํ ทุกฺขวิปากนฺติ, ปฏิสํหเรยฺยาสี ตวั
 ราลุ เอวรูป กายกมัม. สเจ ปน ตวั ราลุ ปจฺจเวกฺขมาโน
 เอว ชาเนยฺยาสี 'ยัม โข อหัม อิทํ กาเยน กมัม กโรมิ, อิทํ
 เม กายกมัม เนวตตพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, น ปรพฺยาพาธายปี
 สํวตฺตติ, น อุกฺกยพฺยาพาธายปี สํวตฺตติ, กุสลํ อิทํ กายกมัม
 สุขุทฺธํ สุขวิปากนฺติ. อนุปทฺทเชยฺยาสี ตวั ราลุ เอวรูป
 กายกมัม.

กตวาปี เต ราชูล กาเยน กมัมมํ ตเทว เต กายกมัมมํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ยณฺณุ โข อหํ อิทํ กาเยน กมัมมํ อกาสิ,
 อิทํ เม กายกมัมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อกุสลํ อิทํ กาเยน
 กมัมมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ ตวํ ราชูล ปจฺจเวกฺขมาโน
 เอวํ ชาเนยฺยาสิ ‘ยํ โข อหํ อิทํ กายกมัมมํ อกาสิ, อิทํ เม
 กายกมัมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อกุสลํ อิทํ กายกมัมมํ ทุกฺขทฺรยํ
 ทุกฺขวิปากนฺติ. เอวรูปํ เต ราชูล กายกมัมมํ สตฺถริ วา วิณฺญฺสุ วา
 สพฺรหฺมจาริสุ เทเสตพฺพํ วิวริตพฺพํ อุตฺตานีกาตพฺพํ. เทเสตฺวา
 วิวริตฺวา อุตฺตานีกตฺวา อายตී สํวรํ อาปชฺชิตพฺพํ. สเจ ปน
 ตวํ ราชูล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ ‘ยํ โข อหํ อิทํ
 กาเยน กมัมมํ อกาสิ อิทํ เม กายกมัมมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, น ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น อุภยพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, กุสลํ อิทํ กายกมัมมํ สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ. เตเนว
 ตวํ ราชูล ปิตีปาโมชฺเชน วิหเรยฺยาสิ อโหรรตฺตานุสึกฺขี กุสเลสุ
 ฐมฺเมสุ.

[๑๑๐] ยเทว ตวํ ราชูล วาจาย กมัมมํ กตฺตูกาโม อโหสิ,
 ตเทว เต วจีกมัมมํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ยณฺณุ โข อหํ อิทํ วาจาย
 กมัมมํ กตฺตูกาโม, อิทํ เม วจีกมัมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย,
 ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อกุสลํ
 อิทํ วจีกมัมมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ ตวํ ราชูล
 ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ ‘ยํ โข อหํ อิทํ วาจาย

กมฺมํ กตตุกาโม, อิทํ เม วจีกมฺมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย,
 ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อกุสลํ
 อิทํ วจีกมฺมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. เอวฺรูปํ เต ราหุล วาจาเย
 กมฺมํ สสํกํ น กรณียํ. สเจ ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน
 เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิทํ วาจาเย กมฺมํ กตตุกาโม, อิทํ
 เม วจีกมฺมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, น ปรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺเตยฺย, น^๑ อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย^๑ กุสลํ อิทํ วจีกมฺมํ
 สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ. เอวฺรูปํ เต ราหุล วาจาเย กมฺมํ กรณียํ.

กโรนฺเตนปิ เต ราหุล วาจาเย กมฺมํ, ตเทว เต วจีกมฺมํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยนฺนํ โข อหํ อิทํ วาจาเย กมฺมํ กโรมิ, อิทํ
 เม วจีกมฺมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อกุสลํ อิทํ วจีกมฺมํ
 ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ^๒ ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ
 ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิทํ วาจาเย กมฺมํ กโรมิ, อิทํ เม
 วจีกมฺมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อกุสลํ อิทํ วจีกมฺมํ ทุกฺขทฺรยํ
 ทุกฺขวิปากนฺติ. ปฏฺฐิสฺหเรยฺยาสิ ตวํ ราหุล เอวฺรูปํ วจีกมฺมํ. สเจ
 ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ
 อิทํ วาจาเย กมฺมํ กโรมิ, อิทํ เม วจีกมฺมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, น ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น อุภยพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, กุสลํ อิทํ วจีกมฺมํ สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ. อนุปทฺทฺเชยฺยาสิ
 ตวํ ราหุล เอวฺรูปํ วจีกมฺมํ.

กตวาปี เต ราหุล วาจา ย กมมํ ตเทว เต วจีกมมํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยณฺณ โข อหํ อิํ วาจา ย กมมํ อกาสิ,
 อิํ เม วจีกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปฺรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, อุกฺกุสลํ อิํ วจีกมมํ
 ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปាកนฺติ. สเจ^๒ ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ
 ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิํ วาจา ย กมมํ อกาสิ, อิํ เม
 วจีกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปฺรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺกุสลํ อิํ วจีกมมํ ทุกฺขทฺรยํ
 ทุกฺขวิปាកนฺติ. เอวรूपํ เต ราหุล วจีกมมํ สตฺถริ วา วิญญฺสุ
 วา สพฺรหฺมจาริสุ วา เทเสตพฺพํ วิวริตพฺพํ อุตฺตานิภาตพฺพํ,
 เทเสตฺวา วิวริตฺวา อุตฺตานิภาตฺวา อายตฺติ สํวรํ อาปชฺชิตพฺพํ. สเจ
 ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ
 อิํ วาจา ย กมมํ อกาสิ, อิํ เม วจีกมมํ เหนวตฺตพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, น ปฺรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น อุกฺกุสลํ
 สํวตฺตติ, กุสลํ อิํ วจีกมมํ สุขทฺรยํ สุขวิปាកนฺติ. เตเนว ตวํ
 ราหุล ปิตีปาโมชฺเชน วิหเรยฺยาสิ อโหโรตฺตานุสิทฺธิ^๑ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

[๑๑๑] 'ยเทว ตวํ ราหุล มนสา กมมํ กตฺตูกาโม อโหสิ,
 ตเทว เต มโนกมมํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยณฺณ โข อหํ อิํ มนสา
 กมมํ กตฺตูกาโม, อิํ เม มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย,
 ปฺรพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อุกฺกุสลํ
 อิํ มโนกมมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปាកนฺติ. สเจ ตวํ ราหุล
 ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิํ มนสา กมมํ

กตตุกาโม, อิหํ เม มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย,
 ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อุกฺกยพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, อุกฺกสํ
 อิหํ มโนกมมํ ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. เอวรูปํ เต ราหุล มนสา
 กมมํ สสํกํ น กรณียํ. สเจ ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน
 เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิหํ มนสา กมมํ กตตุกาโม, อิหํ
 เม มโนกมมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, น ปรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺเตยฺย, น อุกฺกยพฺยาพาธายปิ สํวตฺเตยฺย, กุสํลํ อิหํ มโนกมมํ
 สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ. เอวรูปํ เต ราหุล มนสา กมมํ กรณียํ.

กโรนฺเตนปิ เต ราหุล มนสา กมมํ, ตทฺเหว เต มโนกมมํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยนฺนํ โข อหํ อิหํ มนสา กมมํ กโรมิ,
 อิหํ เม มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, อุกฺกยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อุกฺกสํลํ อิหํ มโนกมมํ
 ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. สเจ ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ
 ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิหํ มนสา กมมํ กโรมิ, อิหํ เม
 มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺกยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, อุกฺกสํลํ อิหํ มโนกมมํ ทุกฺขทฺรยํ
 ทุกฺขวิปากนฺติ. ปฏฺฐิสํหเรยฺยาสิ ตวํ ราหุล เอวรูปํ มโนกมมํ. สเจ
 ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ
 อิหํ มนสา กมมํ กโรมิ, อิหํ เม มโนกมมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, น ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น อุกฺกยพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, กุสํลํ อิหํ มโนกมมํ สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ.
 อนุปทฺทฺเชยฺยาสิ ตวํ ราหุล เอวรูปํ มโนกมมํ.

กตวาปี เต ราหุล มนสา กมมํ ตทเว เต มโนกมมํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยณฺณ โข อหํ อิํ มนสา กมมํ อกาสิ,
 อิํ เม มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺสลํ อิํ มโนกมมํ
 ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. 'สเจ ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ
 ชาเนยฺยาสิ "ยํ โข อหํ อิํ มนสา กมมํ อกาสิ,
 อิํ เม มโนกมมํ อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 อุกฺสลํ อิํ มโนกมมํ
 ทุกฺขทฺรยํ ทุกฺขวิปากนฺติ. เอวรูป^๑ ปน^๒ เต ราหุล มโนกมฺเม อภฺยฺยิตพฺพํ^๓
 หรายิตพฺพํ ชิคฺฉจฺจิตพฺพํ,
 อภฺยฺยิตวา^๔ หรายิตวา ชิคฺฉจฺจิตวา
 อายตฺตี สํวรํ อปชฺชิตพฺพํ.
 สเจ ปน ตวํ ราหุล ปจฺจเวกฺขมาโน
 เอวํ ชาเนยฺยาสิ 'ยํ โข อหํ อิํ มนสา กมมํ อกาสิ,
 อิํ เม มโนกมมํ เนวตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 น ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 น อุกฺยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
 กุสลํ อิํ มโนกมมํ
 สุขทฺรยํ สุขวิปากนฺติ.
 เตเนว ตวํ ราหุล ปิตฺติปาโมชฺเชน วิหเรยฺยาสิ
 อโหโรตฺตานุสึกฺขี กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

[๑๑๒] เย हि เกจิ ราหุล อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา
 พุร่าหฺมณฺหา วา กายกมมํ ปริโสเชตฺถํ,
 วจีกมมํ ปริโสเชตฺถํ,
 มโนกมมํ ปริโสเชตฺถํ,
 สพฺเพ เต เอวเมว^๕ ปจฺจเวกฺขิตวา
 ปจฺจเวกฺขิตวา
 กายกมมํ ปริโสเชตฺถํ,
 ปจฺจเวกฺขิตวา
 ปจฺจเวกฺขิตวา
 วจีกมมํ ปริโสเชตฺถํ,
 ปจฺจเวกฺขิตวา
 ปจฺจเวกฺขิตวา
 มโนกมมํ ปริโสเชตฺถํ.

^๑ ฉ., เท. เอวรูป ๔ เปฯ มโนกมมํ

^๒ อ. ปนสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. อภฺยฺยิตพฺพํ

^๔ ฉ., เท. อภฺยฺยิตวา

^๕ ฉ., เท. เอวเมว, เอวมฺปิริ.

เยปิ हि เกจิ राहुल อนาคตमनुष्यान् समन्ना वा पुराहमन्ना
 वा कायगमम् प्रीतिरसुसन्ति, वीजगमम् प्रीतिरसुसन्ति, मन्त्रगमम्
 प्रीतिरसुसन्ति, सप्प पे ते एवमेव पञ्चवेกขित्वा पञ्चवेกขित्वा
 कायगमम् प्रीतिरसुसन्ति, पञ्चवेกขित्वा पञ्चवेกขित्वा वीजगमम्
 प्रीतिरसुसन्ति, पञ्चवेกขित्वा पञ्चवेกขित्वा मन्त्रगमम् प्रीतिरसुसन्ति.
 เยปิ हि เกจิ राहुल एतस्मिन् समन्ना वा पुराहमन्ना वा
 कायगमम् प्रीतिरसुसन्ति, वीजगमम् प्रीतिरसुसन्ति, मन्त्रगमम् प्रीतिरसुसन्ति,
 सप्प पे ते एवमेव^१ पञ्चवेกखित्वा पञ्चवेकखित्वा कायगमम्
 प्रीतिरसुसन्ति, पञ्चवेकखित्वा पञ्चवेकखित्वा वीजगमम् प्रीतिरसुसन्ति,
 पञ्चवेकखित्वा पञ्चवेकखित्वा मन्त्रगमम् प्रीतिरसुसन्ति. तस्मादिह
 ते^२ राहुल “पञ्चवेकखित्वा पञ्चवेकखित्वा कायगमम् प्रीतिरसुसन्ति,
 पञ्चवेकखित्वा पञ्चवेकखित्वा वीजगमम् प्रीतिरसुसन्ति,^३ पञ्चवेकखित्वा
 पञ्चवेकखित्वा मन्त्रगमम् प्रीतिरसुसन्ति” एवमहि ते^४ राहुल
 सिक्खितัพพนति.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา ราหุโล ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

ปจมนํ จุพราหุโลวาทสูตร^๕ นิฉฺฐิตํ.

^๑ ฉ. เอวเมว

^๒ อ. ปรีติรสุสาม

^๔ ฉ. อมพลภูจิกราหุโลวาทสูตร

^๒ ฉ., อ. อโย ปาโร น ทิสฺสตี.

^๔ อ. โว

๒. มหาราหุโลวาทสูตร^๑

[๑๑๓] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริตฺ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ
 นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตถิ ปิณฑาย ปาวิสิ. อายสฺมาปิ
 โข ราหุโล ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ภควนฺตํ
 ปิณฺณจิตฺ ปิณฺณจิตฺ อนุพฺพนฺธิ. อถ โข ภควา อปโลเกตฺวา อายสฺมนฺตํ
 ราหุลํ อามนฺเตสิ “ยงฺกิญฺจิ ราหุล รูปํ อตีตนาถตปฺปจฺจุปปนฺนํ
 อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา
 ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ,
 น เมโส อตฺตาทิ, เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพนฺติ.
 “รูปเมว นฺ โข ภควา รูปเมว นฺ โข สุขตฺตาทิ. “รูปมฺปิ ราหุล,
 เวทนาปิ ราหุล, สณฺณปิ ราหุล, สงฺขารปิ ราหุล, วิญฺญาณมฺปิ
 ราหุลาคิ.

อถ โข อายสฺมา ราหุโล “โก นฺชช” ภควตา สมฺมุขา
 โอวาทเณ โอวาทิตฺ คามํ ปิณฑาย ปวิสิสฺสตีติ, ตโต ปณฺนิวตฺติตฺวา
 อณฺเวยตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे นิสิทิ ปลฺลงกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ
 ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา. อทฺทสา โข อายสฺมา
 สารีปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อณฺเวยตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे นิสินฺนํ
 ปลฺลงกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา,
 ทิสฺวาน อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อามนฺเตสิ “อานาปานสตี ราหุล
 ภาวนํ ภาวเหิ, อานาปานสตี ราหุล ภาวนา ภาวิตา พหุลิกตา
 มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ.

[๑๑๔] อถ โข อายสฺมา ราหุโล สายณฺหสมยํ ปฏิสฺสฺสํ
 วุฏฺฐจิตฺ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 ราหุโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ ภาวิตา นุ โข ภนฺเต
 อานาปานสตี. กถํ พหุสีกตา มหปฺผลา โหตี มหานิสฺสาตี.

“ยงฺกิญฺจิ ราหุล รูปํ อชฺชตฺตํ ปจฺจตฺตํ กกฺขฬํ ขริคตํ
 อุปาทินฺนํ, เสยฺยถิทํ. เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ
 นหารู^๑ อฏฺฐี^๒ อฏฺฐิมิณฺช^๓ วฏฺกํ, หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิฬกํ
 ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ, ยํ วา ปนฺณณฺมปิ
 กิญฺจิ อชฺชตฺตํ ปจฺจตฺตํ กกฺขฬํ ขริคตํ อุปาทินฺนํ, อयํ วุจฺจติ
 ราหุล อชฺชตฺติกา ปจฺจตฺติกา. ยา เจว โข ปนฺ อชฺชตฺติกา
 ปจฺจตฺติกา, ยา จ พาหิรา ปจฺจตฺติกา, ปจฺจตฺติกาเรเวสา. ตํ ‘เนตํ มม,
 เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาตี เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย
 ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา ปจฺจตฺติกา
 นิพฺพิณฺหตี, ปจฺจตฺติกา จิตฺตํ วิราเชตี.

[๑๑๕] กตมา จ ราหุล อาโปธาตุ. อาโปธาตุ ลียา
 อชฺชตฺติกา ลียา พาหิรา. กตมา จ ราหุล อชฺชตฺติกา อาโปธาตุ.
 ยํ อชฺชตฺตํ ปจฺจตฺตํ อาโป อาโปคตํ อุปาทินฺนํ, เสยฺยถิทํ. ปิตฺตํ
 เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ ลิงฺฆาณิกา
 ลลิกา มุตฺตํ, ยํ วา ปนฺณณฺมปิ กิญฺจิ อชฺชตฺตํ ปจฺจตฺตํ อาโป
 อาโปคตํ อุปาทินฺนํ; อยํ วุจฺจติ ราหุล อชฺชตฺติกา อาโปธาตุ.

ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา อาโปธาทู, ยา จ พาหิรา
 อาโปธาทู, อาโปธาทูเรเวสา. ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น
 เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ.
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา อาโปธาทูยา นิพฺพินฺหติ
 อาโปธาทูยา จิตฺตํ วิราเชติ.

[๑๑๖] กตมา จ ราชูล เตโชธาทู. เตโชธาทู สียา
 อชฺฌตฺติกา สียา พาหิรา. กตมา จ ราชูล อชฺฌตฺติกา เตโชธาทู.
 ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ เตโช เตโชคตํ อุปาทินฺนํ, เสยฺยถิทํ. เยน จ
 สนฺตปฺติ,^๑ เยน จ ชีรติ,^๒ เยน จ ปริทฺยหติ, เยน จ อสิตํ
 ปิตํ. ขายิตํ สายิตํ สมฺมา ปริณามํ คจฺฉติ, ยํ วา ปนณฺณมฺปิ
 กิณฺณจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ เตโช เตโชคตํ อุปาทินฺนํ, อยํ วุจฺจติ
 ราชูล อชฺฌตฺติกา เตโชธาทู. ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา
 เตโชธาทู, ยา จ พาหิรา เตโชธาทู, เตโชธาทูเรเวสา. ตํ
 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา
 เตโชธาทูยา นิพฺพินฺหติ, เตโชธาทูยา จิตฺตํ วิราเชติ.

[๑๑๗] กตมา จ ราชูล วาโยธาทู. วาโยธาทู สียา
 อชฺฌตฺติกา สียา พาหิรา. กตมา จ ราชูล อชฺฌตฺติกา วาโยธาทู.
 ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ วาโย วาโยคตํ อุปาทินฺนํ, เสยฺยถิทํ.
 อุทฺทงฺคมา วาตา, อโหคมา วาตา, กุจฺฉิสฺยา วาตา, โกฏฺฐสฺยา^๓
 วาตา, องฺกมงฺคานุสาริโน วาตา, อสฺสาโส ปสฺสาโส,^๔ ยํ วา

^๑ น., เท. สนฺตปฺติ

^๒ น., เท. ชีรยติ

^๓ ฉ. โกฏฺฐาสฺยา

^๔ ฉ., เท. ปสฺสาโส อิติ

ปนณณมปิ กิณฺณจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ วาโย วาโยคตํ อุปาทินฺนํ,
 อยํ วุจฺจติ ราหุล อชฺฌตฺติกา วาโยชาตุ. ยา เจว โข ปน
 อชฺฌตฺติกา วาโยชาตุ, ยา จ พาหิรา วาโยชาตุ, วาโยชาตุเรเวสา.
 ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา
 วาโยชาตุยา นิพฺพินฺนฺทติ วาโยชาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ.

[๑๑๘] กตมา จ ราหุล อากาสชาตุ. อากาสชาตุ สียา
 อชฺฌตฺติกา สียา พาหิรา. กตมา จ ราหุล อชฺฌตฺติกา อากาสชาตุ.
 ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อากาสํ อากาสคตํ อุปาทินฺนํ, เสยฺยถิทำ.
 กณฺณจฺฉิทฺทํ นาสจฺฉิทฺทํ มุขทวารํ, เยน จ อสิตํ^๑ ปิตํ ขายิตํ
 สายิตํ อชฺโฆหรติ, ยตฺถ จ อสิตํ^๒ ปิตํ ขายิตํ สายิตํ สํติฏฺฐติ,
 เยน จ อสิตํ ปิตํ ขายิตํ สายิตํ อโรภาคา^๓ นิกฺขมฺติ, ยํ วา
 ปนณณมปิ กิณฺณจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อากาสํ อากาสคตํ
 อหํ อหคตํ วิวรํ วิวรคตํ อสมฺมุจฺจํ มํสโลหิเตหิ อชฺฌตฺตํ^๔
 อุปาทินฺนํ, อยํ วุจฺจติ ราหุล อชฺฌตฺติกา อากาสชาตุ. ยา เจว
 โข ปน อชฺฌตฺติกา อากาสชาตุ, ยา จ พาหิรา อากาสชาตุ,
 อากาสชาตุเรเวสา. ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา อากาสชาตุยา นิพฺพินฺนฺทติ, อากาสชาตุยา
 จิตฺตํ วิราเชติ.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. อสิตปิตขายิตสายิตํ

^๒ ฉ., เท., ทญ. อโรภาคํ

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

[๑๑๙] ปจวีสมํ^๑ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, ปจวีสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปามนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสณฺติ. เสยฺยถาปิ ราหุล ปจวียา สุกฺกิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, อสฺกฺกิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, กุณฺถคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, มุตฺตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, เขพฺพคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, ปุพฺพคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, โลหิตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, น จ เตน ปจวี อภฺนฺนียติ^๒ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา; เอวเมว โข ตวํ ราหุล ปจวีสมํ ภาวนํ ภาเวหิ ปจวีสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปามนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสณฺติ.

อาโปสมํ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, อาโปสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปามนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสณฺติ. เสยฺยถาปิ ราหุล อาโปสมํ สุกฺกิมฺปิ โชรณฺติ, อสฺกฺกิมฺปิ โชรณฺติ, กุณฺถคตมฺปิ โชรณฺติ, มุตฺตคตมฺปิ โชรณฺติ, เขพฺพคตมฺปิ โชรณฺติ, ปุพฺพคตมฺปิ โชรณฺติ, โลหิตคตมฺปิ โชรณฺติ, น จ เตน อาโป อภฺนฺนียติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา; เอวเมว โข ตวํ ราหุล อาโปสมํ ภาวนํ ภาเวหิ, อาโปสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปามนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสณฺติ.

เตโชสมํ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, เตโชสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปามนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสณฺติ. เสยฺยถาปิ ราหุล เตโช สุกฺกิมฺปิ ทฺหติ, อสฺกฺกิมฺปิ ทฺหติ, กุณฺถคตมฺปิ ทฺหติ, มุตฺตคตมฺปิ ทฺหติ, เขพฺพคตมฺปิ

ทหติ, ปุพฺพคตมฺปิ ทหติ, โลหิตคตมฺปิ ทหติ, น จ เตन เตโช
อฏฺฐิยติ वा หรายติ वा ชิคฺकुจฺจติ वा; เอวเมว โข ต्वํ ราหุล
เตโชสมํ ภาวนํ ภาวเหติ, เตโชสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต
อุปฺปนฺนา มนาปामนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสนฺติ.

วาโยสมํ ราหุล ภาวนํ ภาวเหติ, วาโยสมณฺหิ เต ราหุล
ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปामนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น
ปริยาทาย จสฺสนฺติ. เสยฺยถาปิ ราหุล วาโย สฺจิมฺปิ อุปฺวายติ,
อสุจิมฺปิ อุปฺวายติ, คฺคฺคตมฺปิ อุปฺวายติ, มุตฺตคตมฺปิ อุปฺวายติ,
เชพคตมฺปิ อุปฺวายติ, ปุพฺพคตมฺปิ อุปฺวายติ, โลหิตคตมฺปิ อุปฺวายติ,
น จ เตน วาโย อฏฺฐิยติ वा หรายติ वा ชิคฺकुจฺจติ वा; เอวเมว
โข ต्वํ ราหุล วาโยสมํ ภาวนํ ภาวเหติ, วาโยสมณฺหิ เต ราหุล
ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปामนาปา ผสฺสา จิตฺตํ น
ปริยาทาย จสฺสนฺติ.

อากาสสมํ ราหุล ภาวนํ ภาวเหติ, อากาสสมณฺหิ เต
ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปामนาปา ผสฺสา จิตฺตํ
น ปริยาทาย จสฺสนฺติ. เสยฺยถาปิ ราหุล อากาโส น กตฺถจิ
ปติฏฺฐิโต; เอวเมว โข ต्वํ ราหุล อากาสสมํ ภาวนํ ภาวเหติ,
อากาสสมณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต อุปฺปนฺนา มนาปामนาปา
ผสฺสา จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสนฺติ.

[๑๒๐] เมตฺตํ ราหุล ภาวนํ ภาวเหติ, เมตฺตณฺหิ เต ราหุล
ภาวนํ ภาวยโต, โย พฺยาปาโท, โส ปหิยิสฺสติ. กรุณํ ราหุล
ภาวนํ ภาวเหติ, กรุณณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต, ยา วิเหสา,
สา ปหิยิสฺสติ. มุทิตํ ราหุล ภาวนํ ภาวเหติ, มุทิตณฺหิ เต ราหุล
ภาวนํ ภาวยโต, ยา อรติ, सा ปหิยิสฺสติ. อุเปกฺขํ ราหุล ภาวนํ

ภาเวหิ, อุเปกขณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต, โย ปฏฺวิโฆ, โส ปหิยิสฺสติ. อสุภํ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, อสุภณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต, โย ราโค, โส ปหิยิสฺสติ. อนิจฺจสณฺณํ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, อนิจฺจสณฺณณฺหิ เต ราหุล ภาวนํ ภาวยโต, โย อสฺมิมาโน, โส ปหิยิสฺสติ.

[๑๒๑] อานาปานสตี^๑ ราหุล ภาวนํ ภาเวหิ, อานาปานสตี^๒ ราหุล ภาวิตา พหุสํกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. กถํ ภาวิตา จ ราหุล อานาปานสตี, กถํ พหุสํกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. อีธ ราหุล ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต วา สฺยณฺณาคารคโต วา นิสํหิตี ปลลงกํ อากุชิตวา อุชฺฐํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐาเปตฺวา, โส สโต ว อสฺสสตี, สโต ปสฺสสตี.

ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต 'ทีฆํ อสฺสสํมิตี ปชานาติ, ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต 'ทีฆํ ปสฺสสํมิตี ปชานาติ, รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต 'รสฺสํ อสฺสสํมิตี ปชานาติ, รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต 'รสฺสํ ปสฺสสํมิตี ปชานาติ. 'สพฺพกายปฏฺฐิสังเวที อสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ, 'สพฺพกายปฏฺฐิสังเวที ปสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ. 'ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ, 'ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ. 'ปีติปฏฺฐิสังเวที^๓ อสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ.

'ปีติปฏฺฐิสังเวที ปสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ. 'สุขปฏฺฐิสังเวที^๔ อสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ, 'สุขปฏฺฐิสังเวที ปสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ. 'จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสังเวที^๕ อสฺสสิสฺสํมิตี ลิกฺขติ.

^๑ ฉ., เท. อานาปานสตี

^๓ ฉ., เท. ปีติปฏฺฐิสังเวที, เอมุปริปิ.

^๕ ฉ., เท. จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสังเวที, เอมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อานาปานสตี ทิ เต

^๔ ฉ., เท. สุขปฏฺฐิสังเวที, เอมุปริปิ.

‘จิตตสงขารปฏิสัมวัตติ อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. ‘ปสฺสมภยํ
จิตตสงขารํ อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ‘ปสฺสมภยํ จิตตสงขารํ
ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. จิตตปฏิสัมวัตติ อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ,
‘จิตตปฏิสัมวัตติ ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. ‘อภิปโปมทยํ จิตตํ
อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ‘อภิปโปมทยํ จิตตํ ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.
‘สมาทหํ จิตตํ อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ‘สมาทหํ จิตตํ ปสฺสสึสสามีติ
สิกฺขติ. ‘วิโมจยํ จิตตํ อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, วิโมจยํ จิตตํ
ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

‘อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ‘อนิจฺจานุปสฺสี
ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. ‘วिरากานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ,
‘วिरากานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. ‘นิโรธานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ
สิกฺขติ, ‘นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ. ‘ปฏินิสสัคคานุปสฺสี
อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ‘ปฏินิสสัคคานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

เอวํ ภาวิตา โข^๒ ราหุล อานาปานสติ เอวํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา, เอวํ ภาวิตาย โข ราหุล
อานาปานสตินา เอวํ พหุลีกตายน, เยปิ เต จริมกา
อสุสสาปสุสสา,^๓ เตปิ วิทิตาว นิชฺฌนฺติ, โน อวิทิตาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา ราหุโล ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

ทฺติยํ มหาราหุโลวาทสูตรํ นิจฺจิตํ.

^๑ ฉ., เท. จิตตปฏิสัมวัตติ

^๒ ฉ., เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. อสุสสา

๓. จุพมालุญโกยวาทสุตฺต^๑

[๑๒๒] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ
 วิหริติ เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมโต
 มาลุญฺกยปฺตตสฺส รโหิตสฺส ปฏิสลลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกโก
 อุกฺกปาติ “ยานีมานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ ภควตา อพฺยากฺตานิ จปีตานิ
 ปฏิกฺกขิตฺตานิ ‘สสฺสโต โลโกติปิ, ‘อสฺสฺสโต โลโกติปิ, ‘อนฺตวา
 โลโกติปิ, ‘อนนฺตวา โลโกติปิ, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรนฺติปิ, ‘อญฺญํ ชีวํ
 อญฺญํ สรีรนฺติปิ, ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิปิ, ‘น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณาทิปิ, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิปิ,
 ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิปิ, ตานิ เม ภควา
 น พฺยากโรติ. ยานิ เม ภควา น พฺยากโรติ, ตมฺเม น รุจฺจติ,
 ตมฺเม น กฺขมติ, โสหิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิสฺสามิ.
 สเจ เม ภควา พฺยากริสฺสติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิ วา. เอวาทิ ภควติ
 พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ. โน เจ^๒ ภควา พฺยากริสฺสติ ‘สสฺสโต
 โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา,
 ‘อนนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรนฺติ วา, ‘อญฺญํ ชีวํ
 อญฺญํ สรีรนฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิ วา, ‘น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณาทิ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณาทิ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาทิ วา.
 เอวาทิ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ.

[๑๒๓] อถ ไช อายสฺมา มาลุงฺกยปฺตโต สายณฺหสมยํ
ปฏิสลฺลาณา วุฏฺฐิตโต, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช
อายสฺมา มาลุงฺกยปฺตโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๑๒๔] “อิธ มยฺหิ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส
เอวํ เจตสฺส ปรีวิตกฺโก อุทปาติ ‘ยานีมานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ ภควตา
อพฺยาगतานิ จปีตานิ ปฏิกฺขิตฺตานิ ‘สสฺสโต โลโกติปิ, ‘อสสฺสโต
โลโกติปิ, ‘อนฺตฺวา โลโกติปิ, ‘อนนฺตฺวา โลโกติปิ, ‘ตํ ชีวํ
ตํ สรีรณฺติปิ, ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรณฺติปิ, ‘โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺนาติปิ, ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติปิ, ‘โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติปิ, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺนาติปิ, ตานิ เม ภควา น พฺยากรโรติ. ยานิ เม ภควา
น พฺยากรโรติ, ตมฺเม น รุจฺจติ, ตมฺเม น กฺขมติ. สฺสํ ภควนฺตํ
อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิสฺสามิ, สเจ^๑ ภควา พฺยากริสฺสติ
‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตฺวา โลโกติ วา,
‘อนนฺตฺวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ วา, ‘อณฺณํ ชีวํ
อณฺณํ สรีรณฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา.
เอวํ ภควติ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ. โน เจ เม ภควา
พฺยากริสฺสติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา,^๒ ‘อสสฺสโต โลโกติ วา,^๒ ฯเปฯ
‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, เอวํ สิกฺขิ

หมดอายุ 27/05/2566

ปจจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. สเจ ภควา ชานาติ 'สสฺสโต
 โลโกติ, 'สสฺสโต โลโกติ เม ภควา พฺยากโรตุ. สเจ ภควา
 ชานาติ 'อสสฺสโต โลโกติ, 'อสสฺสโต โลโกติ เม ภควา
 พฺยากโรตุ. โน เจ ภควา ชานาติ 'สสฺสโต โลโกติ วา,
 'อสสฺสโต โลโกติ วา, อชานโต โข ปน อปสฺสโต เอตเทว
 อชุกํ โหติ, ยทิทํ 'น ชานามิ น ปสฺสามีติ. สเจ ภควา ชานาติ
 'อนฺตวา โลโกติ, 'อนฺตวา โลโกติ เม ภควา พฺยากโรตุ. สเจ
 ภควา ชานาติ 'อนนฺตวา โลโกติ, 'อนนฺตวา โลโกติ เม
 ภควา พฺยากโรตุ. โน เจ ภควา ชานาติ 'อนฺตวา โลโกติ วา,
 'อนนฺตวา โลโกติ วา, อชานโต โข ปน อปสฺสโต เอตเทว
 อชุกํ โหติ, ยทิทํ 'น ชานามิ น ปสฺสามีติ. สเจ ภควา ชานาติ
 'ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ, 'ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ เม ภควา พฺยากโรตุ.
 สเจ ภควา ชานาติ 'อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรณฺติ, 'อญฺญํ ชีวํ
 อญฺญํ สรีรณฺติ เม ภควา พฺยากโรตุ. โน เจ ภควา ชานาติ
 'ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ วา, 'อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรณฺติ วา,
 อชานโต โข ปน อปสฺสโต เอตเทว อชุกํ โหติ, ยทิทํ 'น
 ชานามิ น ปสฺสามีติ. สเจ ภควา ชานาติ 'โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺตาติ, 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ เม ภควา พฺยากโรตุ.
 สเจ ภควา ชานาติ 'น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ, 'น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ เม ภควา พฺยากโรตุ. โน เจ ภควา
 ชานาติ 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ วา, 'น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺตาติ วา, อชานโต โข ปน อปสฺสโต เอตเทว อชุกํ
 โหติ, ยทิทํ 'น ชานามิ น ปสฺสามีติ. สเจ ภควา ชานาติ
 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ, 'โหติ จ น จ โหติ

ตถาคโต ปรมมรณาติ เม ภควา พุยากโรตุ. สเจ ภควา ชานาติ
 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ, 'เนว โหติ น
 น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ เม ภควา พุยากโรตุ. โน เจ
 ภควา ชานาติ 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา,
 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, อชานโต
 โข ปน อปสฺสโต เอตเทว อชุกํ โหติ, ยทิทํ 'น ชานามิ
 น ปสฺสามิตี.

[๑๒๕] “กีนฺนุ โข” ตาหิ มาลุงฺกยปฺตฺต เอวํ อวจํ ‘เอहि
 ตวํ มาลุงฺกยปฺตฺต มยิ พุรหฺมจริยํ จร, อหฺนเต พุยากริสฺสามิ
 ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา,
 ‘อนนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรฺนฺติ วา, ‘อญฺญํ ชีวํ
 อญฺญํ สรีรฺนฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ
 วาติ. โน เหตุํ ภนฺเต. “ตวํ วา ปน มํ เอวํ อวจ ‘อหิ ภนฺเต
 ภควติ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ, ภควา เม พุยากริสฺสติ ‘สสฺสโต
 โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา,
 ‘อนนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรฺนฺติ วา, ‘อญฺญํ ชีวํ
 อญฺญํ สรีรฺนฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ
 วาติ. โน เหตุํ ภนฺเต. “อิติ กิร มาลุงฺกยปฺตฺต เนวาทนฺตํ วทามิ

‘เอहि ตวํ มาลุงฺกยปฺตต มยิ พุรหฺมจริยํ จร, อหฺนฺเต พุยากริสฺสามิ
 ‘สฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ๕เปฯ ‘เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วาติ. นปี^๑ กิร ตวํ วเทสิ
 ‘อหํ ภาณฺเต ภควติ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ, ภควา เม พุยากริสฺสติ
 ‘สฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ๕เปฯ ‘เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วาติ. เอวํ สหฺนฺเต โมฆปฺริส
 โก สหฺนฺโต กํ ปจฺจัจฺจิกฺขสิ.

[๑๒๖] โย โข มาลุงฺกยปฺตต เอวํ วเทยฺย ‘น ตาวาหํ
 ภควติ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ, ยาว เม ภควา น พุยากริสฺสติ
 ‘สฺสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา, ๕เปฯ ‘โหติ จ
 น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วาติ. อพฺยาगतเมว ตํ มาลุงฺกยปฺตต
 ตถาคเตน อสฺส, อถ ๕^๒ โส ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย. เสยฺยถาปิ
 มาลุงฺกยปฺตต ปฺริสฺส สลฺเลน วิทฺโธ อสฺส สวิเสณ คาพฺหปเลปนฺน,
 ตสฺส มิตฺตามจฺจา ฌาติสาโลหิตา ภิสฺสํ สลฺลกตฺตํ อุปฏฺฐเปยฺย;
 โส เอวํ วเทยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลฺลํ อหฺริสฺสามิ, ยาว น
 ตํ ปฺริสฺส ฆานามิ, เยนฺมฺหิ วิทฺโธ ‘ขตฺติโย วา พุราหฺมโณ วา
 เวสฺสโส วา สหฺนฺโต วาติ. โส เอวํ วเทยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ
 สลฺลํ อหฺริสฺสามิ, ยาว น ตํ ปฺริสฺส ฆานามิ, เยนฺมฺหิ วิทฺโธ
 ‘เอวํนาโม เอวํโคตฺโต อิติ วาติ. โส เอวํ วเทยฺย ‘น ตาวาหํ
 อิมํ สลฺลํ อหฺริสฺสามิ, ยาว น ตํ ปฺริสฺส ฆานามิ, เยนฺมฺหิ วิทฺโธ
 ‘ทีโฆ วา รสฺโส วา มชฺฌิโม วาติ. โส เอวํ วเทยฺย ‘น ตาวาหํ

อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ ปฺริสํ ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ
 ‘กาโฬ วา สาลโม วา มงฺคฺรจฺฉวี วาติ. โส เอวํ วทฺเตยฺย ‘น
 ตาวาหํ อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ ปฺริสํ ชานามิ, เยนมฺหิ
 วิทฺโธ ‘อสุกฺกสมิ^๒’ คาเม วา นิคเม วา นคเร วาติ. โส เอวํ
 วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ ชนฺํ
 ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ ‘ยถิ วา จาโป ยถิ วา โกทณฺโฑติ. โส
 เอวํ วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ
 ชยํ ชานามิ, ยายมฺหิ วิทฺโธ ‘ยถิ วา อกฺกสฺส ยถิ วา สณฺหสฺส^๓
 ยถิ วา นหารุสฺส ยถิ วา มรฺุวาย ยถิ วา ขีรปณฺณโนติ. โส เอวํ
 วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ กณฺฑํ
 ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ ‘ยถิ วา คจฺฉํ^๔ ยถิ วา โรปิมนฺติ. โส
 เอวํ วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ
 กณฺฑํ ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ ยสฺส ปตฺเตหิ วาชิตํ ‘ยถิ วา
 คิขฺฌสฺส ยถิ วา กงฺขสฺส^๕ ยถิ วา กุลลสฺส ยถิ วา โมรสฺส
 ยถิ วา สิตฺถิหนฺโนติ. โส เอวํ วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ อิมํ สลลํ
 อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ กณฺฑํ ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ ยสฺส
 นหารุณา ปริกฺขิตตํ ‘ยถิ วา ควสฺส^๖ ยถิ วา มหิสฺส^๗ ยถิ วา
 โรรฺวสฺส^๘ ยถิ วา เสมฺหารสฺสาติ. โส เอวํ วทฺเตยฺย ‘น ตาวาหํ
 อิมํ สลลํ อหริสฺสามิ, ยาว น ตํ กณฺฑํ^๙ ชานามิ, เยนมฺหิ วิทฺโธ
 ‘ยถิ วา สลลํ ยถิ วา ขุรปฺปี ยถิ วา เวกณฺณํ^{๑๐} [๑๐] ยถิ วา

^๑ ฉ., เท. อมุกฺกสมิ^๒ ส., อ. กจฺฉํ^๓ ส., อ. เอวํ 5/2566^๔ ฉ., เท. เภรวสฺส^๕ ส., ฉ., เท., อ. เวกณฺณํ^๖ ฉ., เท. สณฺหสฺส^๗ ฉ., เท., อ. กงฺกสฺส^๘ ฉ., เท. มหิสฺส^๙ ฉ., เท. สลลํ^{๑๐} ส., อ. ยถิ วา ควํ

นารัจ ยถิ วา วจฺจนฺตํ ยถิ วา กรวีรปตฺตนฺติ, อญฺญาตเมว
 ตํ มาลฺงฺกยปฺตตฺเตน ปุริเสน อสฺส, อถ โข" โส ปุริโส กาลํ
 กเรยฺย. เอวเมว โข มาลฺงฺกยปฺตตฺต โย เอวํ วเพยฺย 'น ตาวาหํ
 ภควติ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ, ยาว ตํ" เม ภควา น พุยากริสฺสติ
 'สสฺสโต โลโกติ วา, 'อสฺสฺสโต โลโกติ วา, 'อนฺตวา โลโกติ วา,
 'อนนฺตวา โลโกติ วา, 'ตํ ชีวํ ตํ สรีรนฺติ วา, 'อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ
 สรีรนฺติ วา, 'โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, 'น โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณาติ วา, 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา,
 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วาติ. อพฺยาगतเมว
 ตํ มาลฺงฺกยปฺตตฺต ตถาคเตน อสฺส, อถ โข" โส ปุคฺคโล กาลํ
 กเรยฺย.

[๑๒๗] "สสฺสโต โลโกติ มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ
 พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวํ โน. "อสฺสฺสโต โลโกติ
 มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวมปิ
 โน. 'สสฺสโต โลโกติ วา" มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ 'อสฺสฺสโต
 โลโกติ วา ทิฏฺฐิจฺยา สติ อตฺถเว ชาติ, อตฺถิ ชรา, อตฺถิ มรณํ,
 สนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา, เยสาหํ ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม
 นิฆาตํ ปณฺณเปมิ. "อนฺตวา โลโกติ มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ
 พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวํ โน. "อนนฺตวา โลโกติ
 มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวมปิ โน.
 'อนฺตวา โลโกติ มาลฺงฺกยปฺตตฺต ทิฏฺฐิจฺยา สติ 'อนนฺตวา โลโกติ วา
 ทิฏฺฐิจฺยา สติ อตฺถเว ชาติ, อตฺถิ ชรา, อตฺถิ มรณํ, สนฺติ

^๑ ฉ., เท., อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ สฺยา. วาสทโท น ทิสฺสติ.

โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา, เยสาคัม ทิฏฐเจว ธมฺเม นิฆาตํ
 ปณฺณเปมิ. 'ตํ ชีวํ ตํ สรรนฺติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ
 พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวํ โน. 'อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรนฺติ
 มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวมปิ
 โน. 'ตํ ชีวํ ตํ สรรนฺติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ 'อณฺณํ ชีวํ
 อณฺณํ สรรนฺติ วา ทิฏฺฐิจฺยา สติ อตฺถเถว ชาติ, ๔เปยฺ นิฆาตํ
 ปณฺณเปมิ. 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา
 สติ พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวํ โน. 'น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนาติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ
 เอวมปิ โน. 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ^๑ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา
 สติ 'น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา ทิฏฺฐิจฺยา สติ อตฺถเถว
 ชาติ, ๔เปยฺ เยสาคัม ทิฏฐเจว ธมฺเม นิฆาตํ ปณฺณเปมิ. 'โหติ จ
 น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ
 พุรหฺมจริยวาโส อภวิสฺสาติ เอวํ โน. 'เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ พุรหฺมจริยวาโส
 อภวิสฺสาติ เอวมปิ โน. 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนาติ [^๒] มาลุงฺกยปฺตตฺ ทิฏฺฐิจฺยา สติ 'เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา ทิฏฺฐิจฺยา สติ อตฺถเถว ชาติ,
 อตฺถิ ชรา, อตฺถิ มรณํ, สนฺติ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา,
 เยสาคัม ทิฏฐเจว ธมฺเม นิฆาตํ ปณฺณเปมิ.

[๑๒๘] ตสฺมาติห มาลุงฺกยปฺตตฺ อพฺยากตณฺจ เม
 อพฺยากตโต ชาเรถ พฺยากตณฺจ เม พฺยากตโต ชาเรถ. กิณฺจ

^๑ ฉ., เท., อ. ปรมฺมรณฺนาติ วา^๒ ฉ. ปรมฺมรณฺนาติ วา

มาลุงฺกยปฺตฺต มยา อพฺยาคตํ. 'สสฺสโต โลโกติ มาลุงฺกยปฺตฺต
 มยา อพฺยาคตํ, 'อสฺสโต โลโกติ มาลุงฺกยปฺตฺต' มยา อพฺยาคตํ,
 'อนฺตฺวา โลโกติ มาลุงฺกยปฺตฺต' มยา อพฺยาคตํ, 'อนฺนฺตฺวา โลโกติ
 มาลุงฺกยปฺตฺต' มยา อพฺยาคตํ, 'ตํ ชีวํ ตํ สรรีณฺติ มยา
 อพฺยาคตํ, 'อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรีณฺติ มยา อพฺยาคตํ, 'โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ มยา อพฺยาคตํ, 'น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนาติ มยา อพฺยาคตํ, 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนาติ มยา อพฺยาคตํ, 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนาติ มยา อพฺยาคตํ. กสฺมา เจตํ มาลุงฺกยปฺตฺต มยา
 อพฺยาคตํ. น เหนฺตํ มาลุงฺกยปฺตฺต อตฺถสณฺหิตํ,^๒ นาทิพฺรหฺมจฺริยํ,
 น^๓ นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสฺมา ย น
 อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ; ตสฺมา ตํ มยา
 อพฺยาคตํ. กิณฺจ มาลุงฺกยปฺตฺต มยา พฺยาคตํ. 'อิทํ ทุกฺขนฺติ
 มาลุงฺกยปฺตฺต มยา พฺยาคตํ, 'อຍ် ทุกฺขสมฺภูโยติ มยา
 พฺยาคตํ, 'อຍ် ทุกฺขนิโรธฺติ มยา พฺยาคตํ, 'อຍ် ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺิปปทาติ มยา พฺยาคตํ. กสฺมา เจตํ มาลุงฺกยปฺตฺต มยา
 พฺยาคตํ. เอตณฺหิ มาลุงฺกยปฺตฺต อตฺถสณฺหิตํ, เอตํ อาทิพฺรหฺมจฺริยํ,
 เอตํ^๔ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสฺมา ย อภิญฺญาย สมฺโพธาย
 นิพฺพานาย สํวตฺตติ; ตสฺมา ตํ มยา พฺยาคตํ. ตสฺมาติห
 มาลุงฺกยปฺตฺต อพฺยาคตณฺจ เม อพฺยาคตโต ธาเรถ, พฺยาคตณฺจ
 เม พฺยาคตโต ธาเรธาติ.

^๑ ฉ., เท., อี. ๗/๐๕/๒๕๖

^๓ สี. เนตํ

^๒ ฉ., เท. อตฺถสํหิตํ

^๔ ฉ., เท. อຍ် ปาโง น ทิสฺสติ.

อิทมวโจ ภควา. อตตมโน อายสฺมา มาลุงุภยปฺตโต^๑
ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

ตติยํ จุพฺพมามาลุงุโกยวาทสุตต์^๒ นิฏฺฐิตํ.

๔. มหามาลุงุโกยวาทสุตต์

[๑๒๙] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวาทถึยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“ภิกฺขโวติ. “ภทฺตเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ. ภควา เอตทวโจ
“ชาเรถ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว มยา เทสิตานิ ปณฺโฆรมภาคิยานิ
สณฺโฆชนานีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา มาลุงุภยปฺตโต ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อหํ โข ภนฺเต ชาเรมิ ภควตา เทสิตานิ ปณฺโฆรมภาคิยานิ
สณฺโฆชนานีติ. “ยถากถํ ปน ตวํ มาลุงุภยปฺตตฺต ชาเรสิ มยา
เทสิตานิ ปณฺโฆรมภาคิยานิ สณฺโฆชนานีติ. “สกุทายทิกฺขุจึ โข อหํ
ภนฺเต ภควตา โอรมภาคิยํ สณฺโฆชนํ เทสิตํ ชาเรมิ, วิจิกิจฺจ
โข อหํ ภนฺเต ภควตา โอรมภาคิยํ สณฺโฆชนํ เทสิตํ ชาเรมิ,
สีลพฺพตปฺรามาสํ โข อหํ ภนฺเต ภควตา โอรมภาคิยํ สณฺโฆชนํ
เทสิตํ ชาเรมิ, กามจฺจนฺทํ โข อหํ ภนฺเต ภควตา โอรมภาคิยํ
สณฺโฆชนํ เทสิตํ ชาเรมิ, พฺยาปาทํ โข อหํ ภนฺเต ภควตา
โอรมภาคิยํ สณฺโฆชนํ เทสิตํ ชาเรมิ, เอวํ โข อหํ ภนฺเต
ชาเรมิ ภควตา เทสิตานิ ปณฺโฆรมภาคิยานิ สณฺโฆชนานีติ.

กสฺส น^๑ โข นาม ตว^๒ มาลุงฺกยปฺตต มยา^๓ อิมานิ
 เอว^๔ ปณฺโฆจรมภาคิยานิ สณฺโฆชนานิ เทสิตานิ ชาเรสิ. นนุ
 มาลุงฺกยปฺตต อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อิมินา ตรฺรณฺูปเมน
 อุปารมฺเณน อุปารมฺภิสฺสนฺตติ. ทหฺรสฺส หิ มาลุงฺกยปฺตต กุมารสฺส
 มนฺทสฺส อุตฺตตานเสยฺยกสฺส “สกฺกาโยติปิ น โหติ. กุโต ปนสฺส
 อุปฺปชฺชิสฺสติ สกฺกายทิกฺขจฺจิ. อนฺุเสติ” เตวฺวสฺส สกฺกายทิกฺขจฺฉานฺุสโย,
 ทหฺรสฺส หิ มาลุงฺกยปฺตต กุมารสฺส มนฺทสฺส อุตฺตตานเสยฺยกสฺส
 ‘ธมฺมาติปิ น โหติ, กุโต ปนสฺส อุปฺปชฺชิสฺสติ ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา,
 อนฺุเสติ เตวฺวสฺส วิจิกิจฺฉานฺุสโย, ทหฺรสฺส หิ [๔] กุมารสฺส
 มนฺทสฺส อุตฺตตานเสยฺยกสฺส ‘สีลาติปิ น โหติ, กุโต ปนสฺส
 อุปฺปชฺชิสฺสติ สีเลสุ สีลพฺพตปฺรามาโส. อนฺุเสติ เตวฺวสฺส
 สีลพฺพตปฺรามาसानฺุสโย, ทหฺรสฺส หิ มาลุงฺกยปฺตต กุมารสฺส
 มนฺทสฺส อุตฺตตานเสยฺยกสฺส ‘กามาติปิ น โหติ, กุโต ปนสฺส
 อุปฺปชฺชิสฺสติ กาเมสุ กามจฺฉนฺโท, อนฺุเสติ เตวฺวสฺส กามราคานฺุสโย,
 ทหฺรสฺส หิ มาลุงฺกยปฺตต กุมารสฺส มนฺทสฺส อุตฺตตานเสยฺยกสฺส
 ‘สตุตฺตาติปิ น โหติ, กุโต ปนสฺส อุปฺปชฺชิสฺสติ สตุตฺเตสุ พยาปาโท,
 อนฺุเสติ เตวฺวสฺส พยาปาทานฺุสโย, นนุ มาลุงฺกยปฺตต อณฺณตติตฺถิยา
 ปริพฺพาชกา อิมินา ตรฺรณฺูปเมน อุปารมฺเณน อุปารมฺภิสฺสนฺตติ.
 เอว^๕ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ “เอตสฺส
 ภควา กาโล, เอตสฺส สุกต กาโล, ยํ ภควา ปณฺโฆจรมภาคิยานิ
 สณฺโฆชนานิ เทเสยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ชาเรสฺสนฺตติ.

^๑ ฉ., เท. นุสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. มยาสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ. อนฺุเสเตวฺวสฺส, เอวฺมฺปฺริปี.

^๔ ฉ. มาลุงฺกยปฺตต เท. หิ มาลุงฺกยปฺตต อ. หิ

มาลุงฺกยปฺตต

“เตนหานนุท สุธาหิ” สาธุกัม มนสิกโรหิ ภาสิสสามีติ. “เอวํ
ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนุโท ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ. ภควา
เอตทวโจ

[๑๓๐] “อิธานนุท อสฺสุตวา ปุณฺณชโน อริยานํ อทสฺสาวิ
อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺโธ อริยธมฺเม อวิเนโต สปุปริสาณํ อทสฺสาวิ
สปุปริธมฺมสฺส อโกวิทฺโธ สปุปริธมฺเม อวิเนโต สกฺกายทิฏฺฐิ-
ปริยฺยฺญจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ สกฺกายทิฏฺฐิปรเตน, อุปฺปนฺนํ จ
สกฺกายทิฏฺฐิยา นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส सा สกฺกายทิฏฺฐิ
ถามคตา อปฺปฏฺวิเนตา โอรมภาคิยสญฺโฆชนํ. วิจิกิจฺฉาปริยฺยฺญจิตฺเตน
เจตฺสา วิหฺรติ วิจิกิจฺฉาปรเตน, อุปฺปนฺนํ จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส सा วิจิกิจฺฉา ถามคตา อปฺปฏฺวิเนตา
โอรมภาคิยสญฺโฆชนํ. สीलพฺพตปฺรามาสปริยฺยฺญจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ
สีลพฺพตปฺรามาสปเรเตน, อุปฺปนฺนํ จ สीलพฺพตปฺรามาสฺส นิสฺสรณํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส โส สीलพฺพตปฺรามาโส ถามคโต
อปฺปฏฺวิเนโต โอรมภาคิยสญฺโฆชนํ กามราคปริยฺยฺญจิตฺเตน เจตฺสา
วิหฺรติ กามราคปรเตน, อุปฺปนฺนํ จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส โส กามราโค ถามคโต อปฺปฏฺวิเนโต
โอรมภาคิยสญฺโฆชนํ. พฺยาปาทปริยฺยฺญจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ พฺยาปาท-
ปรเตน, อุปฺปนฺนํ จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.
ตสฺส โส พฺยาปาโท ถามคโต อปฺปฏฺวิเนโต โอรมภาคิยสญฺโฆชนํ.

[๑๓๑] สุตวา จ โข อานนุท อริยสาวโก อริยานํ
ทสฺสาวิ อริยธมฺมสฺส โกวิทฺโธ อริยธมฺเม สุวิเนโต สปุปริสาณํ

หมดอายุ 27/05/2566

ทสฺสาวิ สปุปริสฺทมมสฺส โกวิโท สปุปริสฺทมเม สุวีนีโต น
 สกฺกายทิกฺขุจิปรียุญฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ น สกฺกายทิกฺขุจิปเรเตน,
 อุปปนฺนนาย จ สกฺกายทิกฺขุจียา นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ,
 ตสฺส सा สกฺกายทิกฺขุจิ สานุสยา ปหียติ.^๑ น วิจิกิจฺฉาปรียุญฺจิเตน
 เจตสา วิหฺรติ น วิจิกิจฺฉापเรเตน, อุปปนฺนนาย จ วิจิกิจฺฉาย
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส सा วิจิกิจฺฉา สานุสยา
 ปหียติ. น สीलพฺพตปฺรามาสปรียุญฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ น สीलพฺพต-
 ปฺรามาสปเรเตน, อุปปนฺนสฺส จ สीलพฺพตปฺรามาสส นิสฺสรณํ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส โส สीलพฺพตปฺรามาโส สานุสโย ปหียติ.
 น กามราคะปรียุญฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ น กามราคะปเรเตน,
 อุปปนฺนสฺส จ กามราคะสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส
 โส กามราโค สานุสโย ปหียติ. น พฺยาปาทปรียุญฺจิเตน เจตสา
 วิหฺรติ น พฺยาปาทปเรเตน, อุปปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส โส พฺยาปาโท สานุสโย ปหียติ.

[๑๓๒] โย อานนฺท มคฺโค ยา ปฏิปทา ปญฺจนํ
 โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย, ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ
 อนาคมฺม ปญฺโจรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ ฅสฺสติ วา ทกฺขติ^๒ วา
 ปชหิสฺสติ วาติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท มหโต
 รุกฺขสฺส ติกฺขุจโต สารวโต ตจํ อจฺเจตฺวา เฝคฺคํ “อจฺเจตฺวา
 สารจฺเจโท ภวิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ; เอวเมว โข อานนฺท
 โย มคฺโค ยา ปฏิปทา ปญฺจนํ โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ

^๑ ส. ปหียิสฺสติ^๒ ส.,อ. ทกฺขติ, เอวฺมฺปริปิ.

ปหานาย, ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ อนาคมม ปณฺโงรมภาคิยานิ
สณฺโงเชชนานิ ฅสฺสติ วา ทกฺขติ วา ปชหิสฺสติ วาติ เนตฺตํ
จํานํ วิชฺชติ.

โย จ โข อานนฺท มคฺโค ยา ปฏิปทา ปณฺจณฺ्हํ
โอรมภาคิยานํ สณฺโงเชชนานํ ปหานาย, ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ
อากมม ปณฺโงรมภาคิยานิ สณฺโงเชชนานิ ฅสฺสติ วา ทกฺขติ วา
ปชหิสฺสติ วาติ จํานเมตฺตํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท มหโต
รูกฺขสฺส ติฏฺฐโต สारวโต ตจฺจํ เจตฺวา เพคฺคํ เจตฺวา สारจฺเจโท
ภวิสฺสตีติ จํานเมตฺตํ วิชฺชติ; เอวเมว โข อานนฺท โย มคฺโค
ยา ปฏิปทา ปณฺจณฺ्हํ โอรมภาคิยานํ สณฺโงเชชนานํ ปหานาย
ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ อากมม ปณฺโงรมภาคิยานิ สณฺโงเชชนานิ
ฅสฺสติ วา ทกฺขติ วา ปชหิสฺสติ วาติ จํานเมตฺตํ วิชฺชติ.
เสยฺยถาปิ อานนฺท คงฺคา นทึ ปุรา อุกทสฺส สมติตฺติกา
กาทเปยฺยา, อถ โข^๑ ทุพฺพลโก ปุริโส อากจฺเจยฺย ‘อหํ อิมิสฺสา
คงฺกาย นทียา ติริยํ พาหาย โสตํ เจตฺวา โสตฺถินา ปาริ
คจฺจิสฺสามีติ,^๒ โส น สกฺกญฺเอยฺย คงฺกาย นทียา ติริยํ พาหาย
โสตํ เจตฺวา โสตฺถินา ปาริ คนฺตํ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺส
กสฺสจฺิ^๓ สกฺกายนิโรธาย ฐมฺเม เทสิยมาเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ
นปฺปสึทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมฺจุจติ. เสยฺยถาปิ โส ทุพฺพลโก
ปุริโส; เอวเมว เต ทฏฺฐพฺพา. เสยฺยถาปิ อานนฺท คงฺคา นทึ
ปุรา อุกทสฺส สมติตฺติกา กาทเปยฺยา, อถ พลฺวา ปุริโส
อากจฺเจยฺย ‘อหํ อิมิสฺสา คงฺกาย นทียา ติริยํ พาหาย โสตํ

ทตฺถอายุ 27/05/2566

^๑ จ., เท., อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ส., อ. คจฺจามีติ

^๓ จ. เยสํ เกสณฺจิ

เจตฺวา โสตฺถินา ปาริ คมิสฺสามีติ, โส สกฺกญฺเอยย คงฺคายนฺทียา ติริยํ พาทาย โสตํ เจตฺวา โสตฺถินา ปาริ คนฺตํ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺส กสฺสจि^๑ สกฺกายนิโรธาย ฐมฺเม เทสียมาเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสฺสิตติ สนฺติญฺจติ วิมฺุจฺจติ. เสยฺยถาปิ โส พลฺวา ปุริโส; เอวเมว^๒ เต ทญฺจพฺพา.

[๑๓๓] กตโม^๓ จ อานนฺท มคฺโค. กตมา จ ปฏิปทา^๔ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย. อิทานนฺท ภิกขุ อุปฺธิวิเวกา อกุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานา^๕ สพฺพโส กายทญฺจจุลฺลาณํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสฺสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ฐมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหโต สลฺลโต อมฺโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมฺนุปฺสฺสติ. โส เตหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปฏิปาเปติ;^๖ โส เตหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปฏิปาเปตฺวา^๗ อมตาย ชาติฺยุยา จิตฺตํ อุปสํหริติ 'เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพปฺริ-ปญฺนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย'^๘ วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถญฺจโต อาสวานํ ขยํ ปาปฺุณาติ, โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺุณาติ, เตเนว ฐมฺมราเคน ตาย ฐมฺมนฺทียา ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก โหติ ตตฺถ

^๑ ฉ. เยสํ เกสญฺจิ

^{๓-๔} อ. กตโม จานนฺท มคฺโค กตมา ปฏิปทา

^๕ ส. ฉ., เท., อ. ปฏิปาเปติ

^๗ ฉ., เท. ตณฺหกฺขโย

^๒ ฉ., เท. เอวเมเต

^๔ ส. ปหาณา

^๖ ส., ฉ., เท., อ. ปฏิปาเปตฺวา

ปรีนิพพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. อยมปิ โข อานนฺท
มคฺโค อัยฺ ปฏิปทา ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
ปหานาย.

ปุณ จปริ อานนฺท ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา ๔เปย
ทฺตุยิ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ๔เปย ตฺติยิ ฌานํ ๔เปย จตฺตฺถิ
ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ
สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ ๔เปย สญฺโฆชนานํ ปหานาย.

ปุณ จปริ อานนฺท ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมตฺติกฺกมา
ปฏฺชีสมญฺญานํ อฏฺฐงฺคมา^๑ นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต
อากาโสติ อากาसानญฺจายตณํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. โส ยเทว
ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ เต
ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต
อาพาธโต ปรโต ปโลภโต สญฺญโต อนตฺตโต สมฺนุสฺสติ. โส
เตหิ ธมฺમેหิ จิตฺตํ ปฏิปาเปติ, โส เตหิ ธมฺમેหิ จิตฺตํ ปฏิปาเปตฺวา
อมตาย ชาติฺยา จิตฺตํ อุปสํหริติ ‘เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺีตํ, ยทฺธิ
สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปฺธิปฏฺฐินิสฺสคฺโค ตณฺ्हกฺขโย วิราโค นิโรโธ
นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถภูจฺิโต อาสวานํ ขยํ ปาปฺณาติ, โน เจ
อาสวานํ ขยํ ปาปฺณาติ, เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทียา
ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ
ตตฺถ ปรีนิพพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. อยมปิ โข อานนฺท
มคฺโค อัยฺ ปฏิปทา ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย.

ปุณ จปริ อานนท ภิกขุ สพฺพโส อากาสาณญายตนํ
สมตฺติกกมฺม ‘อนนตํ วิญญาณนฺติ วิญญาณญายตนํ อุปสมฺปชฺช
วิหริติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ ๕เป๕ สญฺโฆชนานํ
ปหานาย.

ปุณ จปริ อานนท ภิกขุ สพฺพโส วิญญาณญายตนํ
สมตฺติกกมฺม ‘นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจณญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.
โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญญาณคตํ
เต ฐมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต
อาพาธโต ปรโต ปโลภโต สญฺญโต อนตฺตโต สมฺนุปสฺสติ.
โส เตหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปฏิปาเปติ; โส เตหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ
ปฏิปาเปตฺวา อมตาย ชาติฺยุยา จิตฺตํ อุปสํหริติ ‘เอตํ สนฺตํ เอตํ
ปณฺนิตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปธิปฺภินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
วิราโค นิโรธो นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถกฺกจฺจโต อาสวานํ ขยํ
ปาปฺปณาติ, โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺปณาติ, เตเนว ฐมฺมราเคน
ตาย ฐมฺมนนฺทียา ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา.
อัย^๑ ไช อานนท มคฺโค อัย ปฏิปทา ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปหานายาติ.

“เอโส เจ ภนฺเต มคฺโค เอสา ปฏิปทา ปญฺจนํ
โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย, อถ กิณฺจรหิ อีเชกฺจเจ
ภิกขุ เจโตวิมุตฺติโน, เอกฺจเจ ภิกขุ ปญฺญาวิมุตฺติโนติ. ‘เอตฺถ ไช
เตสาหิ^๒ อานนท อินฺทริยเวมตฺตตํ วทามิติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

จตุตฺถํ มหามาลุงฺโกยวาทสฺสจฺจํ นิฏฺฐิตํ.

๕. ภาททาลิสุตฺตํ

[๑๓๔] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ.
ภควา เอตทวโจ “อหํ โข ภิกฺขเว เอกาสนโภชนํ ภูณฺขามิ
เอกาสนโภชนํ โข อหํ ภิกฺขเว ภูณฺขมาโน อปฺปาพาทตฺถจ
สณฺขานามิ อปฺปาตงฺกตฺถจ ลหฺภูจฺจานญฺจ พลญฺจ ฆาสุวิหารญฺจ,
เอถ ตุมฺहेปิ ภิกฺขเว เอกาสนโภชนํ ภูณฺชถ, เอกาสนโภชนํ
โข ภิกฺขเว ตุมฺहेปิ ภูณฺขมานา อปฺปาพาทตฺถจ สณฺขานิสฺสถ
อปฺปาตงฺกตฺถจ ลหฺภูจฺจานญฺจ พลญฺจ ฆาสุวิหารญฺจจติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา ภาททาลิ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหํ
โข ภทฺเต น อสฺสหามิ เอกาสนโภชนํ ภูณฺชิตฺตุ, เอกาสนโภชนญฺหิ
เม ภทฺเต ภูณฺชโต สียา กุกฺกัจจํ, สียา วิปฺปฏฺฐิสาริติ. “เตนหิ
ตฺวํ ภาททาลิ ยตฺถ นินฺนติโต อสฺสสิ, ตตฺถ เอกเทสํ ภูณฺชิตฺวา
เอกเทสํ นีหริตฺวาปิ ปริภุญฺเชยฺยาสิ,^๑ เอวมฺปิ โข ตฺวํ ภาททาลิ
ภูณฺขมาโน เอกาสโน^๒ ยาเปสฺสสึติ. “เอวมฺปิ โข อหํ ภทฺเต น
อสฺสหามิ ภูณฺชิตฺตุ, เอวมฺปิ เม ภทฺเต ภูณฺชโต สียา กุกฺกัจจํ,

^๑ ฉ., เท., อ. ภูณฺเชยฺยาสิ

^๒ สยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

สียา วิปปฏิสาโรติ. อถ โข อายสฺมา ภทฺทาลิ ภควตา
 สิกฺขาปเท ปณฺณปิยมาเน^๑ ภิกฺขุสงฺฆเ สิกฺขิ สมาทิยมาเน
 อนุสฺสาหิ ปเวเทสิ. อถ โข อายสฺมา ภทฺทาลิ สพฺพนฺตํ เตมาสํ
 น ภควโต สมมุขีภาวํ อทาสิ, ยถาตํ สตถุ สาสเน สิกฺขาย
 อปริปรการี.

[๑๓๕] เตน โข ปน สมเยน สมพฺพหุลา ภิกฺขุ ภควโต
 จีวรกมฺมํ กโรนฺติ “นิมฺมิจฺจจิวิโร ภควา เตมาสจฺเจเยน จาริกํ
 ปกฺกมิสฺสตีติ. อถ โข อายสฺมา ภทฺทาลิ, เยน เต ภิกฺขุ,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี สมโมทิ; สมโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺนํ
 โข อายสฺมนฺตํ ภทฺทาลิ เต ภิกฺขุ เอตทวโจ “อิทํ โข อาวุโส
 ภทฺทาลิ ภควโต จีวรกมฺมํ กรียตี ‘นิมฺมิจฺจจิวิโร ภควา เตมาสจฺเจเยน
 จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ. อิงฺฆาวุโส ภทฺทาลิ เอตํ เทสํ^๒ สาธุกํ
 มนสิกโรหิ, มา เต ปจฺจนา ทฺกฺกกรตรํ อโหสีติ. “เอวมาวุโสติ
 โข อายสฺมา ภทฺทาลิ เตสํ ภิกฺขุณํ ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ.
 เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ภทฺทาลิ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามูพฺหํ ยถาอกุสลํ,
 โยหิ ภควตา สิกฺขาปเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆเ สิกฺขิ
 สมาทิยมาเน อนุสฺสาหิ ปเวเทสิ, ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ
 อจฺจยโต ปฏิกฺคณฺหาตุ อายตี สํวรายาติ.

“ตคฺชม ตวํ ภาททาลิ อจฺจุโย อจฺจุคฺมา ยถาพาลํ ยถามุพฺพหํ
 ยถาอกุสลํ, ยํ ตวํ มยา ลิกฺขปาเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆเ
 ลิกฺขํ สฺมาทียมาเน อนุสฺสาหํ ปเวเทสิ. สมโยปิ โข เต ภาททาลิ
 อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ. ภควา โข สาวตฺถิยํ วิหฺรติ, ภควาปิ
 มํ ชานิสฺสนฺติ ‘ภาททาลิ นาม ภิกฺขุ สตฺถุ สาสเน ลิกฺขาย
 อปริปฺปรการีติ, อยมฺปิ โข เต ภาททาลิ สมโย อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ.
 สมโยปิ โข เต ภาททาลิ อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ, สมฺพหุลา โข
 ภิกฺขุ สาวตฺถิยํ วสฺสํ อุปคตา, เตปิ มํ ชานิสฺสนฺติ ‘ภาททาลิ
 นาม ภิกฺขุ สตฺถุ สาสเน ลิกฺขาย อปริปฺปรการีติ, อยมฺปิ โข เต
 ภาททาลิ สมโย อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ. สมโยปิ โข เต ภาททาลิ
 อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ, สมฺพหุลา โข ภิกฺขุณิโย สาวตฺถิยํ วสฺสํ
 อุปคตา, ตาปิ มํ ชานิสฺสนฺติ ‘ภาททาลิ นาม ภิกฺขุ สตฺถุ สาสเน
 ลิกฺขาย อปริปฺปรการีติ, อยมฺปิ โข เต ภาททาลิ สมโย อปฺปฏฺวิทฺโธ
 อโหสิ. สมโยปิ โข เต ภาททาลิ อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ, สมฺพหุลา
 โข อุปาสิกาสาวตฺถิยํ ปฏฺวิสฺนฺติ, เตปิ มํ ชานิสฺสนฺติ, ภาททาลิ
 นาม ภิกฺขุ สตฺถุ สาสเน ลิกฺขาย อปริปฺปรการีติ, อยมฺปิ โข เต
 ภาททาลิ สมโย อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ. สมโยปิ โข เต ภาททาลิ
 อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ, สมฺพหุลา โข อุปาสิกาสาวตฺถิยํ ปฏฺวิสฺนฺติ,
 ตาปิ มํ ชานิสฺสนฺติ ‘ภาททาลิ นาม ภิกฺขุ สตฺถุ สาสเน ลิกฺขาย
 อปริปฺปรการีติ, อยมฺปิ โข เต ภาททาลิ สมโย อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ.
 สมโยปิ โข เต ภาททาลิ อปฺปฏฺวิทฺโธ อโหสิ, สมฺพหุลา โข
 นานาติตฺถิยา สมณพฺรหฺมณา สาวตฺถิยํ วสฺสํ อุปคตา, เตปิ มํ
 ชานิสฺสนฺติ ‘ภาททาลิ นาม ภิกฺขุ สมณสฺส โคตมสฺส สาวโก

เถรณตโร [๑] สตถุ สาสเน สีกขาย อปริปรการีติ, อยมปิ โข
เต ภทฺทาลิ สมโย อปฺปวิทฺโธ อโหสีติ.

“อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจมา ยถาพาลํ ยถามุพฺหํ
ยถากุสลํ, โยหํ ภควตา สีกขาปเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆे
สีกขํ สมาทิยมาเน อนุสฺสาหํ ปเวเทสี. ตสฺส เม ภนฺเต ภควา
อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺิคฺคณฺหาตุ อายตี สํวรายาติ. “ตคฺช มตุ
ภทฺทาลิ อจฺจโย อจฺจมา ยถาพาลํ ยถามุพฺหํ ยถากุสลํ, ยํ
ตวํ มया สีกขาปเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆे สีกขํ สมาทิยมาเน
อนุสฺสาหํ ปเวเทสี.

[๑๓๖] ตํ ก็ มณฺณสิ ภทฺทาลิ. อิธสฺส ภิกฺขุ อุกฺกโต-
ภาควิมุตฺโต, ตมฺหํ เอวํ วเทยฺย ‘เอहि เม ตวํ ภิกฺขุ ปงฺเก
สงฺกโม โหตีติ,^๑ อปิ นุ โข โส สงฺกเมยฺย วา อณฺเณน วา
กายํ สนฺนาเมยฺย ‘โนติ วา วเทยฺยาติ. โน เหตํ ภนฺเต. “ตํ
ก็ มณฺณสิ ภทฺทาลิ. อิธสฺส ภิกฺขุ ปณฺณาวิมุตฺโต, กายสฺกขี,
ทิกฺขิปปตฺโต, สทฺธาวิมุตฺโต, ฐมฺมานุสารี, สทฺธานุสารี. ตมฺหํ เอวํ
วเทยฺย ‘เอहि เม ตวํ ภิกฺขุ ปงฺเก สงฺกโม โหตีติ,^๒ อปิ นุ โข
โส สงฺกเมยฺย วา อณฺเณน วา กายํ สนฺนาเมยฺย ‘โนติ วา
วเทยฺยาติ. โน เหตํ ภนฺเต. “ตํ ก็ มณฺณสิ ภทฺทาลิ. อปิ นุ ตวํ
ภทฺทาลิ ตสฺมี สมเย อุกฺกโตภาควิมุตฺโต วา โหติ,^๓ ปณฺณาวิมุตฺโต วา
กายสฺกขี^๔ วา ทิกฺขิปปตฺโต วา สทฺธาวิมุตฺโต วา ฐมฺมานุสารี วา
สทฺธานุสารี วาติ. โน เหตํ ภนฺเต. “นनु ตวํ ภทฺทาลิ

^๑ จ. ภิกฺขุ

^๒ จ., เท. โหสิ

^๓ จ., เท., อ. โหตีติ

^๔ จ., เท. กายสฺกขี

ตสฺมี สมเย วิตฺโต ตุจฺโณ อปรทฺโชนฺติ. “เอวํ ภนฺเต, อจฺจโย มํ
ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามุพฺพหํ ยถากุสฺลํ, โยหํ ภควตา
สิกฺขาปเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆเ สิกฺขํ สมาทิยมาเน อนุสฺสาหํ
ปเวเทสี, ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏิคฺคณฺหาตุ
อายตี สํวรายาติ.

“ตคฺชม ตวํ ภาททาลิ อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามุพฺพหํ
ยถากุสฺลํ, ยํ ตวํ มยา สิกฺขาปเท ปณฺณปิยมาเน ภิกฺขุสงฺฆเ
สิกฺขํ สมาทิยมาเน อนุสฺสาหํ ปเวเทสี. ยโต จ ไช ตวํ
ภาททาลิ อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสี, ตนฺเต มยํ
ปฏิคฺคณฺหาเม, วุทฺธิ เหา ภาททาลิ อริยสฺส วินเย, โย อจฺจยํ
อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรตี อายตี สํวรํ อาปชฺชติ.

[๑๓๗] อิธ ภาททาลิ เอกจฺโจ ภิกฺขุ สตถุ สาสเน
สิกฺขาย อปริปฺปรการี โหติ, ตสฺส เอวํ โหติ ‘ยนฺนุนาหํ วิวิตตํ
เสนาสนํ ภเชยฺยํ อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคูหํ
สุสานํ วนปตฺถํ อพฺโปกาสํ ปลาลปฺนุชฺชํ, อปฺเปวนามาหํ อุตฺตริ^๑
มนุสฺสธมฺมา อลมฺริยฌาณทสฺสนวิเสสํ สจฺจิกเรยฺยนฺติ. โส วิวิตตํ
เสนาสนํ ภชติ อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคูหํ สุสานํ
วนปตฺถํ อพฺโปกาสํ ปลาลปฺนุชฺชํ, ตสฺส ตถา วูปกฏฺจสฺส วิหฺรโต
สตถาปิ อฺปวทติ, อนฺนุวิจฺ^๒ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี อฺปวทฺติ, เทวตาปิ
อฺปวทฺติ, อตฺตปิ อตฺตานํ อฺปวทติ, โส สตถารปิ อฺปวทิตฺโต
อนฺนุวิจฺ^๒ วิญฺญูหิ สพฺรหฺมจารีหิ อฺปวทิตฺโต เทวตาหิปิ อฺปวทิตฺโต

อตตนาปิ อตตนา^๑ อุปวทิต น อุตตริ^๒ มนุสฺสธมฺมา อลมรีย-
 ฌาณทสฺสนวิเสสํ สจฺจิกโรติ. ตํ กิสุส เหตุ. เอวฺมเหตํ^๓ ภทฺทาลิ
 โหติ, ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย อปริปรการิสฺส.

[๑๓๘] อิธ ปน ภทฺทาลิ เอกจฺโจ ภิกขุ สตถุ สาสเน
 สิग्ขาเย ปริปรการี โหติ, ตสฺส เอว โหติ 'ยณฺณนาหํ วิวิตตํ
 เสนาสนํ ภาเชยฺย อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคูหํ สุสานํ
 วนปตฺถํ อพฺโฌกาสํ ปลาลปฺญชฺ, อปฺเปวณามาคํ อุตตริ มนุสฺสธมฺมา
 อลมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ สจฺจิกเรยฺยนติ. โส วิวิตตํ เสนาสนํ
 ภาชติ อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคูหํ สุสานํ วนปตฺถํ
 อพฺโฌกาสํ ปลาลปฺญชฺ, ตสฺส ตถา วูปกฏฺฐสฺส วิหโรติ สตถาปิ
 น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญญู สพฺรหฺมจารี น อุปวทนฺติ, เทวตาปิ
 น อุปวทนฺติ, อตตนาปิ อตตนา น อุปวทติ. โส สตถารายิ
 อนุปวทิต อนุวิจฺจ วิญญูหิ สพฺรหฺมจารีหิ อนุปวทิต เทวตานิ
 อนุปวทิต อตตนาปิ อตตนา อนุปวทิต อุตตริ มนุสฺสธมฺมา
 อลมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ สจฺจิกโรติ, โส วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกชฺ ปีติสฺสขํ ปจฺม ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหโรติ, ตํ กิสุส เหตุ. เอวฺมเหตํ ภทฺทาลิ โหติ,
 ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปรการิสฺส.

[๑๓๙] ปุณ จปริ ภทฺทาลิ ภิกขุ วิตกุกวิจารานํ วูปสฺมา
 อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจาร์ สมาธิชฺ
 ปีติสฺสขํ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหโรติ, ตํ กิสุส เหตุ. เอวฺมเหตํ

^๑ หมายเหตุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อ. อตตนา, เอวฺมปริปิ.

^๒ ฉ. อุตตริ

^๓ ฉ. เอวฺมเหติ ตํ, เอวฺมปริปิ.

ภาททาลิ โหติ, ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปุรการิสส. ปุณ
จปรํ ภาททาลิ ภิกขุ ปีติยา จ วิราคะ ๔เปย ตติยํ ฌานํ
อุปสมบชช วิหริติ, ตํ กิस्स เหตุ. เอวเมหํ ภาททาลิ โหติ.
ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปุรการิสส.

ปุณ จปรํ ภาททาลิ ภิกขุ สุขสส จ ปหานา ๔เปย
จตุตถํ ฌานํ อุปสมบชช วิหริติ, ตํ กิस्स เหตุ. เอวเมหํ
ภาททาลิ โหติ, ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปุรการิสส.

โส เอวํ สมหิตเต จิตเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาเต อนงฺคเณ
วิคตฺวปฏิกิเลเส มุทฺทภูเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต ปุพฺเพ-
นิวาสานุสฺสติธมฺมาย จิตตํ อภินินฺนาเมติ. โส อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
อนุสฺสรติ, เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี ๔เปย อิติ สาการํ สอฺกฺทสํ
อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. ตํ กิस्स เหตุ. เอวเมหํ
ภาททาลิ โหติ, ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปุรการิสส.

โส เอวํ สมหิตเต จิตเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาเต อนงฺคเณ
วิคตฺวปฏิกิเลเส มุทฺทภูเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต สตฺตานํ
จตุปฺปาทธมฺมาย จิตตํ อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเทน
อติกฺกนฺตมานุสฺเสน สตฺเต ปสฺสตี จวฺมานเ อุปปชฺชมานเ หีเน
ปณฺเฑ สฺวณฺเ ทฺวพฺพณฺเ สฺกเต ทฺกฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต
ปชานาติ 'อิมเ วต โภณฺโต สตฺตา กายทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
๔เปย วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา, อิมเ วา ปน โภณฺโต สตฺตา
กายทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา ๔เปย สฺกตํ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ.
อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเทน อติกฺกนฺตมานุสฺเสน ๔เปย
ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, ตํ กิस्स เหตุ. เอวเมหํ ภาททาลิ
โหติ. ยถา ตํ สตถุ สาสเน สิग्ขาเย ปริปุรการิสส.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปรีโยทาเต อนนฺตเณ
 วิคตฺตูปกฺกิลเส มุทฺตฺตฺตฺเต กมฺมณียะ จิตฺเต อาเนญชฺชปฺตฺเต อาสวานํ
 ขยณาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ' ๗เปฯ 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐิพาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ; 'อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ อาสวสมุทฺทโยติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ อาสวนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ
 อาสวนิโรธคามินี ปฏฺฐิพาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส เอวํ
 ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, ทิฏฺฐจาสวาปิ
 จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ
 วิมฺจุจฺจติ, วิมุตฺตสฺสมี 'วิมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, ขีณา ชาติ, วุสิตํ
 พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. ตํ กิสฺส
 เหตุ. 'เอวญฺเหตํ ภทฺทาลิ โหติ, ยถา ตํ สตฺถุ สาสเน สีกฺขาย
 ปริปฺรการิสฺสาติ.

[๑๔๐] เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา ภทฺทาลิ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 "โก นฺุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยนมิเชกจฺจํ ภิกขุํ ปสฺยห
 ปสฺยห" การณํ กโรนฺติ. โก ปน ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย,
 เยนมิเชกจฺจํ ภิกขุํ โน ตถา ปสฺยห ปสฺยห การณํ กโรนฺตฺติ.

'อิธ ภทฺทาลิ เอกจฺโจ ภิกขุ อภินฺหาปตฺติโก โหติ,
 อาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน อญฺเณนญฺมํ ปฏฺฐิจรติ,
 พหิทฺธา กถํ อปนาเมติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ,
 น สมฺมา วตฺตติ, น โลมํ ปาเตติ, น นิตฺถารํ วตฺตติ, 'เยน
 สงฺโฆ อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ นาห. ตตฺร ภทฺทาลิ ภิกขุณฺ

เอวํ โหติ ‘อัย โข อาวุโส ภิกฺขุ อภินฺหาปตฺติโก, อาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน นานฺณณณณํ ปฏฺิจจติ, พหิทฺธา กถํ อปนาเมติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ, น สมฺมา วตฺตติ, น โลมํ ปาเตติ, น นิตฺถาริ^๑ วตฺตติ, ‘เยน สงฺฆเ อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ นาน. สาธุ วตฺตายสมฺนโต อิมสฺส ภิกฺขุโน ตถา ตถา อุปฺปริกฺขณ, ยถยิทํ^๒ อธิกรณํ น ชิปฺปเมว วุปสมฺเมยฺยาติ. ตสฺส โข เอวํ ภาททาลิ ภิกฺขุโน ภิกฺขุ ตถา ตถา อุปฺปริกฺขณฺติ, ยถยิทํ อธิกรณํ น ชิปฺปเมว วุปสมฺมติ.

[๑๔๑] อิทฺ ปน ภาททาลิ เอกจฺโจ ภิกฺขุ อภินฺหาปตฺติโก โหติ อาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน นานฺณณณณํ ปฏฺิจจติ, พหิทฺธา กถํ น อปนาเมติ, น โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ, สมฺมา วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, นิตฺถาริ วตฺตติ, ‘เยน สงฺฆเ อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ อาห. ตตฺร ภาททาลิ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ “อัย โข อาวุโส ภิกฺขุ อภินฺหาปตฺติโก อาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน นานฺณณณณํ ปฏฺิจจติ, พหิทฺธา กถํ น อปนาเมติ, น โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ, สมฺมา วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, นิตฺถาริ วตฺตติ, ‘เยน สงฺฆเ อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ อาห. สาธุ วตฺตายสมฺนโต อิมสฺส ภิกฺขุโน ตถา ตถา อุปฺปริกฺขณ, ยถยิทํ อธิกรณํ ชิปฺปเมว วุปสมฺเมยฺยาติ.” ตสฺส โข เอวํ ภาททาลิ ภิกฺขุโน ภิกฺขุ ตถา ตถา อุปฺปริกฺขณฺติ, ยถยิทํ อธิกรณํ ชิปฺปเมว วุปสมฺมติ.

๑ น.เต. เนตฺถาริ, เอวฺมุปริปี.

๒ ส.น.อ. ยถาสฺสิทํ, เอวฺมุปริปี.

๓ น.เต. วุปสมฺเมยฺยาติ, เอวฺมุปริปี.

[๑๔๒] อธิ ภทฺทาลิ เอกจฺโจ ภิกขุ อธิจฺจาปตฺติโก โหติ
 อนาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน อญฺเณนญฺญํ ปฏฺิจจติ,
 พหิทฺธา กถํ อปนาเมติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ,
 น สมฺมา วตฺตติ, น โลมํ ปาเตติ, น นิตฺถารํ วตฺตติ, ‘เยน
 สงฺฆโม อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ นาห. ตตฺร ภทฺทาลิ ภิกขุํ
 เอวํ โหติ “อัย โข อาวุโส ภิกขุ อธิจฺจาปตฺติโก อนาปตฺติพฺหุโล,
 โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน อญฺเณนญฺญํ ปฏฺิจจติ, พหิทฺธา กถํ
 อปนาเมติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ, น สมฺมา
 วตฺตติ, น โลมํ ปาเตติ, น นิตฺถารํ วตฺตติ, ‘เยน สงฺฆโม อตฺตมโน
 โหติ, ตํ กโรมีติ นาห. สาธุ วตฺตยสฺมนฺโต อิมสฺส ภิกขุโน ตถา
 ตถา อุปฺปริกฺขณ, ยถยิทํ อธิกรณํ น ชีปฺปเมว วุปฺสมเมยฺยาติ.
 ตสฺส โข เอวํ ภทฺทาลิ ภิกขุโน ภิกขุ ตถา ตถา อุปฺปริกฺขณฺติ,
 ยถยิทํ อธิกรณํ น ชีปฺปเมว วุปฺสมมฺติ.

[๑๔๓] อธิ ปน ภทฺทาลิ เอกจฺโจ ภิกขุ อธิจฺจาปตฺติโก
 โหติ อนาปตฺติพฺหุโล, โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน นาญเณนญฺญํ ปฏฺิจจติ,
 น พหิทฺธา กถํ อปนาเมติ, น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ
 ปาตุกโรติ, สมฺมา วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, นิตฺถารํ วตฺตติ, ‘เยน
 สงฺฆโม อตฺตมโน โหติ, ตํ กโรมีติ อาห. ตตฺร ภทฺทาลิ ภิกขุํ
 เอวํ โหติ “อัย โข อาวุโส ภิกขุ อธิจฺจาปตฺติโก อนาปตฺติพฺหุโล,
 โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน นาญเณนญฺญํ ปฏฺิจจติ, น พหิทฺธา กถํ
 อปนาเมติ, น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ, สมฺมา
 วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, นิตฺถารํ วตฺตติ, ‘เยน สงฺฆโม อตฺตมโน
 โหติ, ตํ กโรมีติ อาห. สาธุ วตฺตยสฺมนฺโต อิมสฺส ภิกขุโน ตถา

ตถา อุปปริกฺขณ, ยถยิทํ อธิกรณํ ชิปฺปเมว วูปสมฺเมยฺยาติ. ตสฺส
โฆ เอวํ ภาททาลิ ภิกฺขุโน ภิกฺขุ ตถา ตถา อุปปริกฺขณฺติ, ยถยิทํ
อธิกรณํ ชิปฺปเมว วูปสมฺมติ.

[๑๔๔] อิท ภาททาลิ เอกจฺโจ ภิกฺขุ สหฺชามตฺตเกน วหฺติ
เปมมตฺตเกน. ตตฺร ภาททาลิ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ “อัย โฆ อาวุโส
ภิกฺขุ สหฺชามตฺตเกน วหฺติ เปมมตฺตเกน, สเจ มยฺ อิมํ ภิกฺขุ
ปสฺสยฺห ปสฺสยฺห การณํ กาเรสฺสาม” ‘มา ยมฺปิสฺส ตํ สหฺชามตฺตกํ
เปมมตฺตกํ ตมฺหาปิ ปริหาเยตี. เสยฺยถาปิ ภาททาลิ ปุริสสฺส เอกํ
จกฺขุ, ตสฺส มิตฺตามจฺจา ฌาติสาลโหิตา ตํ เอกํ จกฺขุ รกฺเขยฺยํ
‘มา ยมฺปิสฺส ตํ เอกํ จกฺขุ ตมฺหาปิ ปริหาเยตี; เอวเมว โฆ
ภาททาลิ อีเชกจฺโจ ภิกฺขุ สหฺชามตฺตเกน วหฺติ เปมมตฺตเกน. ตตฺร
ภาททาลิ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ “อัย โฆ อาวุโส ภิกฺขุ สหฺชามตฺตเกน
วหฺติ เปมมตฺตเกน, สเจ มยฺ อิมํ ภิกฺขุ ปสฺสยฺห ปสฺสยฺห การณํ
กาเรสฺสาม ‘มา ยมฺปิสฺส ตํ สหฺชามตฺตกํ เปมมตฺตกํ ตมฺหาปิ
ปริหาเยตี. อัย โฆ ภาททาลิ เหตุ, อัย ปจฺจโย, เยนมิเชกจฺจ
ภิกฺขุ ปสฺสยฺห ปสฺสยฺห การณํ กาเรนฺติ,^๒ อัย ปน ภาททาลิ เหตุ,
อัย ปจฺจโย, เยนมิเชกจฺจ ภิกฺขุ น” ตถา ปสฺสยฺห ปสฺสยฺห การณํ
กาเรนฺตีติ.^๔

[๑๔๕] “โก นุ โฆ ฆนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน
ปฺพุเพ อปฺปตฺตานิ เจว สีกฺขาปทานิ อหฺสิ, พหุตฺรา จ ภิกฺขุ
อณฺณาย สณฺจหฺสิ. โก ปน ฆนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยนเนตฺรหิ

พหุตรานิ เจว ลิกฺขาปทานิ อเหสฺสุ,^๑ อปฺปตฺรา จ ภิกขุ อญฺจาย
สณฺจหนตฺติ.

“เอวเมหตฺ” ภาทฺทาลิ โหติ, สตุเตสฺสุ หายมานะสฺสุ สทฺธมฺเม
อนฺตรธายมานะ พหุตรานิ เจว ลิกฺขาปทานิ โหนฺติ, อปฺปตฺรา จ
ภิกขุ อญฺจาย สณฺจหนฺติ. น ตาว ภาทฺทาลิ สตุถา สาวกานํ
ลิกฺขาปทํ ปญฺญาเปติ, ยาว น อีเชกฺขเจ อาสวญฺจานียา ฐมฺมา
สงฺฆะ ปาตุภวณฺติ. ยโต จ โข ภาทฺทาลิ อีเชกฺขเจ อาสวญฺจานียา
ฐมฺมา สงฺฆะ ปาตุภวณฺติ, อถ สตุถา สาวกานํ ลิกฺขาปทํ
ปญฺญาเปติ เตสํเยว อาสวญฺจานียานํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิตาย. น
ตาว ภาทฺทาลิ อีเชกฺขเจ อาสวญฺจานียา ฐมฺมา สงฺฆะ ปาตุภวณฺติ,
ยาว น สงฺโฆ มหตฺตํ ปตฺโต โหติ. ยโต จ โข ภาทฺทาลิ สงฺโฆ
มหตฺตํ ปตฺโต โหติ, อถ อีเชกฺขเจ อาสวญฺจานียา ฐมฺมา สงฺฆะ
ปาตุภวณฺติ, อถ สตุถา สาวกานํ ลิกฺขาปทํ ปญฺญาเปติ เตสํเยว
อาสวญฺจานียานํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิตาย. น ตาว ภาทฺทาลิ อีเชกฺขเจ
อาสวญฺจานียา ฐมฺมา สงฺฆะ ปาตุภวณฺติ, ยาว น สงฺโฆ ลาภคฺคํ
ปตฺโต โหติ ยเปยฺย ยสคฺคํ ปตฺโต โหติ ยเปยฺย พาหุสจฺจํ ปตฺโต
โหติ ยเปยฺย รตฺตณฺณตฺตํ ปตฺโต โหติ. ยโต จ โข ภาทฺทาลิ สงฺโฆ
รตฺตณฺณตฺตํ ปตฺโต โหติ, อถ อีเชกฺขเจ อาสวญฺจานียา ฐมฺมา
สงฺฆะ ปาตุภวณฺติ, อถ สตุถา สาวกานํ ลิกฺขาปทํ ปญฺญาเปติ
เตสํเยว อาสวญฺจานียานํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิตาย.

[๑๕๖] อปฺปกา โข ตุมฺहे ภาทฺทาลิ เตน สมเยน
อหฺวตฺถ, ยทา โว อหํ อาชานียสฺสูปมํ ฐมฺมปริยายํ เทเสสฺสิ,

^๑ ฉ., เท. โหนฺติ

^๒ ฉ., เท. เอวเมตํ

ตํ สรสิ ตวํ^๑ ภาททาลิสฺสิตฺติ. โน เหนฺตํ ภาณเต. “ตตฺตร ภาททาลิ กํ^๒
 เหนฺตํ ปจฺเจสฺสิตฺติ. “โส หิ ญฺหนํ ภาณเต ทิฆมฺมรตฺตํ สตฺถุ สาสเน
 สิग्ฆาย อปริปฺปรการี อโหสิณฺติ. “น โข ภาททาลิ เอเสว เหนฺต
 เอส ปจฺจโย, อปิจ เม ตวํ ภาททาลิ ทิฆมฺมรตฺตํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจ วิทิตฺวา “นวายํ” โมฆปฺริโส มยา ฆมฺเม เทสิยมาเน
 อฏฺฐิกิตฺวา^๓ มนสิกิตฺวา สพฺพเจตโส สมณฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต
 ฆมฺมํ สฺสณฺนาตฺติ. อปิจ เต อหํ ภาททาลิ อาชานียสฺสูปมํ ฆมฺมปริยายํ
 เทสิสฺสามิ, ตํ สฺสณฺนาหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามิ. “เอวํ
 ภาณเตติ โข อายสฺมา ภาททาลิ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา
 เอตทวโจ

[๑๔๗] “เสยฺยถาปิ ภาททาลิ ทกฺโข อสฺสทมโก ภาทฺ
 อสฺสาชานียํ ลภิตฺวา ปจฺเมเนว มุขาทาเน การณํ กาเรติ. ตสฺส
 มุขาทาเน การณํ การิยมาณสฺส โหนฺติเยว วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ
 วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ, ยถาตํ อการิตปฺพุพฺพํ การณํ
 การิยมาณสฺส. โส อภินฺหการณา อนุปฺพุพฺพการณา ตสฺมี จาเน
 ปรินิพฺพายติ. ยโต โข ภาททาลิ ภาทฺโร อสฺสาชานีโย อภินฺหการณา
 อนุปฺพุพฺพการณา ตสฺมี จาเน ปรินิพฺพุโต โหติ, ตเมเน อสฺสทมโก
 อุตฺตริ^๔ การณํ กาเรติ ยุคาทาเน. ตสฺส ยุคาทาเน การณํ
 การิยมาณสฺส โหนฺติเยว วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ
 กานิจิ กานิจิ, ยถาตํ อการิตปฺพุพฺพํ การณํ การิยมาณสฺส. โส
 อภินฺหการณา อนุปฺพุพฺพการณา ตสฺมี จาเน ปรินิพฺพายติ. ยโต

^๑ น.เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ สฺยา. กิ

^๓ น.เท. น จายํ

^๔ น.เท. อฏฺฐิ กิตฺวา

^๕ น. อุตฺตริ

โฆ ภทฺทาลิ ภทฺโร อสฺสาชานีโย อภินฺหาการณา อญฺฺพุพฺพการณา
 ตสฺมี จาเน ปรีนิพฺพุโต โหติ. ตเมนนํ อสฺสทมโก อุตฺตริ^๑ การณํ
 กาเรติ อญฺฺกุกเม มณฺฺทเล ชุรกาเส^๒ ธาเว วรตฺเถ^๓ ราชคฺฤณ
 ราชวํเส อุตฺตमे ชเว อุตฺตमे หये อุตฺตमे สาขลฺเย. ตสฺส
 อุตฺตमे ชเว อุตฺตमे หये อุตฺตमे สาขลฺเย การณํ การิยมาณสฺส
 โหนฺติเยว วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ,
 ยถาถํ อการิตปฺพุพฺพิ การณํ การิยมาณสฺส. โส อภินฺหาการณา
 อญฺฺพุพฺพการณา ตสฺมี จาเน ปรีนิพฺพายติ. ยโต [^๔] โฆ ภทฺทาลิ
 ภทฺโร อสฺสาชานีโย อภินฺหาการณา อญฺฺพุพฺพการณา ตสฺมี จาเน
 ปรีนิพฺพุโต โหติ. ตเมนนํ อสฺสทมโก อุตฺตริ^๕ วณฺณิยํ จ พลียํ^๖ จ
 อญฺฺปเปวเจจฺจติ. อิมเหิ โฆ ภทฺทาลิ ทสฺหงฺเคเหิ สมนฺฺนาคโต ภทฺโร
 อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโกคฺโค, 'รณฺโฆ องฺคนฺเตว'^๗
 สงฺขยํ คจฺจติ.

เอวเมว โฆ ภทฺทาลิ ทสฺหิ ฐมฺเมเหิ สมนฺฺนาคโต ภิกฺขุ
 อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเณยฺโย อณฺฺชลิกรณฺนีโย อญฺฺตตรํ
 ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ.^๘ กตเมเหิ ทสฺหิ. อิทฺ ภทฺทาลิ ภิกฺขุ
 อเสชาย สมนฺมาทิฏฺฐิยา สมนฺฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมนฺมาสงฺกปฺเปน
 สมนฺฺนาคโต โหติ, อเสชาย สมนฺมาวาจาย สมนฺฺนาคโต โหติ,
 อเสเชน สมนฺมากมฺมนฺเตน สมนฺฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมนฺมาอาชีเวน
 สมนฺฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมนฺมาวายาเมน สมนฺฺนาคโต โหติ,

^๑ ฉ., เท. อุตฺตริ^๓ ฉ., เท. ทวตฺเต^๕ ฉ., เท. อุตฺตริ^๗ ฉ., เท., อี. องฺคนฺเตว^๒ สี., อี. ชุรกาเย^๔ ฉ. จ^๖ สี., อี. วลียณฺจ ฉ., เท. ปาณียณฺจ^๘ ฉ., เท., อี. โลกสฺส

อเสขาย สมุมาสติยา สมณฺหาคโต โหติ, อเสเชน สมุมาสมาธินา
 สมณฺหาคโต โหติ, อเสเชน สมุมาภาณน สมณฺหาคโต โหติ,
 อเสขาย สมุมาวิมุตติยา สมณฺหาคโต โหติ, อิมะหิ โข ภทฺทาลิ
 ทสฺหิ ฐมฺเมหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ อานุญโย โหติ, ปาหุญโย
 ทกฺขิณญโย อณฺชลิกรณฺญโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา ภทฺทาลิ ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

ปญฺจมํ ภทฺทาลิสฺสุตํ นิฏฺฐิตํ.

๖. ลหุกิโกปมสูตร^๑

[๑๔๘] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา องฺคุตฺตฺราเปสฺสุ
 วิหฺรติ อาปณฺํ นาม องฺคุตฺตฺราปานํ นิคโม. อถ โข ภควา
 ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย อาปณฺํ ปิณฺฑทาย ปาวิสฺสิ,
 อาปณฺเ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต,
 เยนณฺณตโร วนสณฺฑโท, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย, ตํ วนสณฺฑํ
 อชฺโฌคเหตฺวา อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ นิสฺสีทิ. อายสฺมาปิ
 โข อุทายี ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย อาปณฺํ
 ปิณฺฑทาย ปาวิสฺสิ, อาปณฺเ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ
 ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต, เยน โส วนสณฺฑโท, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย,
 ตํ วนสณฺฑํ อชฺโฌคเหตฺวา^๒ อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ
 นิสฺสีทิ. อถ โข อายสฺมโต อุทายิสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส

เอว เจตโส ปริวิตกโก อุทปาติ “พหุณฺ” วต โน ภควา
 ทุกขธมฺมานํ อปฺหตฺตา, พหุณฺ” วต โน ภควา สุขธมฺมานํ
 อปฺหตฺตา, พหุณฺ” วต โน ภควา อกุสลานํ ธมฺมานํ อปฺหตฺตา,
 พหุณฺ” วต โน ภควา กุสลานํ ธมฺมานํ อปฺหตฺตาติ. อถ โข
 อายสฺมา อุทายี สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลํหา วุฏฺฐิตฺ, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.

[๑๔๙] เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อุทายี ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหิตสฺส ปฏิสลฺลํหานฺตสฺส เอว
 เจตโส ปริวิตกโก อุทปาติ ‘พหุณฺ” วต โน ภควา ทุกขธมฺมานํ
 อปฺหตฺตา, พหุณฺ” วต โน ภควา สุขธมฺมานํ อปฺหตฺตา, พหุณฺ”
 วต โน ภควา อกุสลานํ ธมฺมานํ อปฺหตฺตา, พหุณฺ” วต
 โน ภควา กุสลานํ ธมฺมานํ อปฺหตฺตาติ. มยฺยํหิ ภนฺเต ปุพฺเพ
 สายณฺเจว ภุญฺชาม ปาโต จ ทิวา จ วิกาเล. อหุ โข โส
 ภนฺเต สมโย, ยํ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ‘อิงฺฆ ตุมฺहे ภิกฺขเว
 เอตํ ทิวา วิกาลโกชนํ ปชฺชเณติ, ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต อหุเทว
 อณฺณถตฺตํ, อหุเทว” โทมนสฺส ‘ยมฺปิ โน สหฺชา คหปติกา ทิวา
 วิกาเล ปณฺธิตํ ขาทนียํ โกชนนียํ เทนฺติ, ตสฺสปิ โน ภควา
 ปหานมาห, ตสฺสปิ โน สุกโต ปฏินิสฺสคฺคมาหาติ, เต มยฺ ภนฺเต
 ภควติ เปมณฺจ คารวณฺจ หิริณฺจ โอตตปฺปณฺจ สมปฺสสมานา
 เอวณฺตํ ทิวา วิกาลโกชนํ ปชฺหิมฺหา, เต มยฺ ภนฺเต สายณฺเจว
 ภุญฺชาม ปาโต จ, อหุ โข โส ภนฺเต สมโย, ยํ ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “อิงฺฆ ตุมฺहे ภิกฺขเว เอตํ รตฺตี วิกาลโกชนํ ปชฺชเณติ,

ตสฺส มยฺหิ ภนฺเต อหุทเว อญฺญตตฺตํ, อหุทเว โทมนสฺสํ 'ยมปิ
 โน อิมํ ทุวณฺโณ ภตฺตานํ ปณฺีตสงฺฆาตตรํ, ตสฺสปิ โน ภควา
 ปหานมาห, ตสฺสปิ โน สุคโต ปญฺินิสฺสคฺคมาหาติ, ภูตปุพฺพํ
 ภนฺเต อญฺญตโร ปุริโส ทิवा สุเปยฺยํ ลภิตฺวา ปชาปตี^๑ เอวมาห
 'หนฺท^๒ อิมํ นิทฺธิปถ, สายํ สพฺเพว สมคฺคา ภูทฺธิสฺสามาติ.
 ยากาจิ ภนฺเต สงฺขติโย, สพฺพา ตา รตฺตี, อปฺปา ทิवा, เต
 มยฺ ภนฺเต ภควติ เปมญฺจ คารวญฺจ หิริญฺจ โอตฺตปฺปญฺจ
 สมฺปสฺสมานา เอวณฺตํ รตฺตี วิกาลโกชนํ ปชฺหิมฺหา. ภูตปุพฺพํ
 ภนฺเต ภิกฺขุ รตฺตนฺธการติมิสายํ ปิณฺฑาย จรณฺตา จนฺทนิกมฺปิ
 ปวิสฺนฺติ, โอฬิคลฺเลปิ^๓ ปตฺตนฺติ, กณฺฏกฺราชมฺปิ^๔ อาโรหฺนฺติ,
 สุตฺตมฺปิ คาวี อาโรหฺนฺติ, มาณเวหิปิ สมากจฺจนฺติ กตกมฺเมหิปิ
 อกตกมฺเมหิปิ, มาตุคฺคาโมปิ เต อสทฺธมฺเมน นิมนฺเตติ. ภูตปุพฺพพาหํ
 ภนฺเต รตฺตนฺธการติมิสายํ ปิณฺฑาย จรามิ. อทฺทสา โข มํ
 ภนฺเต อญฺญตฺรา อิตฺถิ วิทฺชนฺตฺริกาย ภาชนํ โชรณฺตี, ทิสฺวา มํ
 ภิตา วิสฺสรหมกาสิ 'อพฺภุมฺเม^๕ ปิสฺวาโจ วต มนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
 อหิ ภนฺเต ตํ อิตฺถิ เอตทวโจ 'นาหิ^๖ ภคินิ ปิสฺวาโจ, ภิกฺขุ
 ปิณฺฑาย จิตฺติ ภิกฺขุสฺส อาตุมาเร, ภิกฺขุสฺส มาตุมาเร, วรณฺเต
 ภิกฺขุ ตินฺนฺเหณ โควิกนฺตเนน^๗ กุจฺฉิ ปริกนฺโต,^๘ น เตวว^๙ ยํ^{๑๐}
 รตฺตนฺธการติมิสายํ กุจฺฉิเหตุ ปิณฺฑาย จรสีติ.^{๑๑} ตสฺส มยฺหิ

^๑ ฉ., เท., อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. หนฺท จ อิมํ

^๓ ฉ., เท. โอฬิคลฺเลปิ

^๔ ส., อ. กณฺฏกาวตฺตมฺปิ ฉ., เท. กณฺฏกาวาฏมฺปิ

^๕ ฉ. อภุมฺเม

^๖ สฺยา. น

^๗ อิมํ โควิกนฺตเนน

^๘ อ. ปริกนฺโต

^๙ ฉ., เท. นเตวว วรํ

^{๑๐} ส. ยา อ. น เตวว ยา

^{๑๑} ส., อ. จรสาติ

ภนฺเต ตทฺถสฺสรโต เอวํ โหติ ‘พหุํนํ วต โน ภควา
 ทุฏฺฐชฺชมานํ อปฺหตฺตา, พหุํนํ วต โน ภควา สุขชฺชมานํ
 อปฺหตฺตา, พหุํนํ วต โน ภควา อกุสลํนํ ชฺชมานํ อปฺหตฺตา,
 พหุํนํ วต โน ภควา กุสลํนํ ชฺชมานํ อปฺหตฺตาติ.

[๑๕๐] เอวเมว ปนฺทายิ. อิทฺเทจฺเจ โมชฺชปฺริสา ‘อิทํ
 ปชฺชทฺธาติ มยา วุจฺจมานา เต เอวมาหํสุ ‘กํ ปนฺนิมฺมสฺส
 อปฺปมตฺตกสฺส โอรมตฺตกสฺส, อธิสฺสลิขเตวายํ สมฺมโนติ. เต
 ตณฺเฏว นปฺปชฺชนฺติ, มยิ จ อปฺปจฺจยํ อปฺปญฺจาเปนฺติ,^๑ เย จ
 ภิกฺขุ สิกฺขากามา. เตสนฺตํ อุตฺทายิ โหติ พลวํ พนฺธนํ ทพฺพํ
 พนฺธนํ ธิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ พนฺธนํ ญฺโล กลิงฺคโร.^๒ เสยฺยถาปิ
 อุตฺทายิ ลชฺฐกิกา สกฺกณิกา ปฺปติลตฺตาย พนฺธเนน พนฺธนา^๓ ตตฺถเฏว
 วธํ วา พนฺธํ วา มรณํ วา อาคเมติ. โย นุ โข อุตฺทายิ เอวํ
 วเทยฺย “เยน สา ลชฺฐกิกา สกฺกณิกา ปฺปติลตฺตาย พนฺธเนน พนฺธนา
 ตตฺถเฏว วธํ วา พนฺธํ วา มรณํ วา อาคเมติ. ตณฺหิ ตสฺสา
 อพลํ พนฺธนํ ทพฺพพลํ พนฺธนํ ปฺปติกํ พนฺธนํ อสํารกํ พนฺธนฺนฺติ,
 สมฺมา^๔ นุ โข โส อุตฺทายิ วทฺมานํ วเทยฺยาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.
 เยน สา ภนฺเต ลชฺฐกิกา สกฺกณิกา ปฺปติลตฺตาย พนฺธเนน พนฺธนา
 ตตฺถเฏว วธํ วา พนฺธํ วา มรณํ วา อาคเมติ. ตณฺหิ ตสฺสา
 พลวํ พนฺธนํ ทพฺพํ พนฺธนํ ธิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ พนฺธนํ ญฺโล
 กลิงฺคโรติ. “เอวเมว โข อุตฺทายิ อิทฺเทจฺเจ โมชฺชปฺริสา ‘อิทํ ปชฺชทฺธาติ
 มยา วุจฺจมานา เต เอวมาหํสุ “กํ ปนฺนิมฺมสฺส อปฺปมตฺตกสฺส

^๑ ฉ., เท., อ. ๐5/2561. อปฺปญฺจาเปนฺติ, เอวมฺปฺริปิ.

^๒ สฺยา. กพิงฺคโร, เอวมฺปฺริปิ.

^๓ ส., ฉ., เท., อ. พนฺธนา, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ อ. สมฺมณฺณ.

โอรัมตตกสฺส, อธิสฺสลิขเตวายํ สมโณติ. เต ตณฺเฏว นปฺปชฺชนฺติ,
มยิ จ อปฺปจฺจยํ อฺปฺภุจฺเปณฺติ, เย จ ภิกฺขุ สิกฺขากามา. เตสนฺตํ
อุทายิ โหติ พลวํ พนฺธนํ ทพฺพํ พนฺธนํ ธิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ
พนฺธนํ ญฺโล กลิงฺคโร.

[๑๕๑] อิทฺ ปนฺนุทายิ เอกจฺเจ กุลปฺตฺตา 'อิทํ ปชฺชหาติ
มยา วุจฺจมาณา เต เอวมาหํสุ 'กิํ ปณฺนิมฺมสฺส อปฺปมตฺตกสฺส
โอรัมตตกสฺส ปหาตพฺพสฺส, ยสฺส โน ภควา ปหานมาห, ยสฺส
โน สฺสคโต ปฏฺฐินิสฺสคฺคมาหาติ. เต ตณฺเฏว ปชฺชนฺติ, มยิ จ น
อปฺปจฺจยํ อฺปฺภุจฺเปณฺติ, เย จ ภิกฺขุ สิกฺขากามา, เต ตํ ปหาเย
อปฺโปสฺสสุกฺกา ปนฺนโลมา ปฺรทวฺตฺตา^๑ มิคฺฌเตน เจตฺสา วิหรณฺติ,
เตสนฺตํ อุทายิ โหติ อพลํ พนฺธนํ ทพฺพพลํ พนฺธนํ ปฺปติกํ พนฺธนํ
อสารกํ พนฺธนํ. เสยฺยถาปิ อุทายิ รณฺโณ นาโค อีสาทนฺโต
อุรฺรพฺพหฺวาภิชาโต^๒ สงฺคามาวจโร ทพฺพเหติ วรตฺเตติ^๓ พนฺธเนหิ
พนฺโธ^๔ อีสกํเยว กายํ^๕ สนฺนาเมตฺวา ตานิ พนฺธนานิ สยฺฉินฺนิตฺวา
สมฺปทาเลตฺวา เยนกาเม ปกฺกมติ. โย นฺุ โช อุทายิ เอวํ วเทยฺย
'เยหิ โส รณฺโณ นาโค อีสาทนฺโต อุรฺรพฺพหฺวาภิชาโต สงฺคามาวจโร
ทพฺพเหติ วรตฺเตติ พนฺธเนหิ พนฺโธ อีสกํเยว กายํ สนฺนาเมตฺวา
ตานิ พนฺธนานิ สยฺฉินฺนิตฺวา สมฺปทาเลตฺวา เยนกาเม ปกฺกมติ.
ตณฺเฎหิ ตสฺส พลวํ พนฺธนํ ทพฺพํ พนฺธนํ ธิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ
พนฺธนํ ญฺโล กลิงฺคโรติ, สมฺมา นฺุ โช โส อุทายิ วทมาโน
วเทยฺยาติ. โน เหตุํ ภาณเต. เยหิ ภาณเต โส รณฺโณ นาโค

^๑ ฉ., เท. ปฺรทตฺตวฺตฺตา, เอวมุปรีปิ.

^๒ อ. อุรฺรพฺพหฺวาภิชาโต, เอวมุปรีปิ.

^๓ อ. วรตฺเตติ

^๔ ฉ., เท. พนฺโธ, เอวมุปรีปิ.

^๕ ฉ., เท., อ. กายํ, เอวมุปรีปิ.

อิสาทนโต อรุฬฺหาวาภิชาโต สงฺคามาวจโร ทพฺเพหิ วรตฺเตหิ
 พนฺธเนหิ พนฺธโร อีสํเกว กายํ สนฺนาเมตฺวา ตานิ พนฺธนานิ
 สญฺจินฺทิตฺวา สมฺปทาเลตฺวา เยนกามํ ปกฺกมตี. ตณฺหิ ตสฺส อพฺลํ
 พนฺธนํ ๕เปฯ อสารกํ พนฺธนนฺตี. “เอวเมว โข อุทายิ อีเชกฺขเจ
 กุลปฺตฺตา ‘อิทํ ปชฺছาติ มยา วุจฺจมานา เต เอวมาหํสุ’ กิ
 ปนิมฺสฺส อปฺปมตฺตกสฺส โอรมตฺตกสฺส ปหาตพฺพสฺส, ยสฺส โน
 ภควา ปหานมาห, ยสฺส โน สุกฺโต ปฏฺินิสฺสคฺคมาหาตี. เต
 ตณฺเจว ปชฺছนฺตี, มยิ จ น อปฺปจฺจยํ อุปฺภฺจฺเจนฺตี, เย จ ภิกฺขุ
 สิกฺขากามา, เต ตํ ปหาย อปฺโปสฺสกุกา ปนฺนโลมา ปฺรทวฺตฺตา
 มิคฺฌเตน เจตฺสา วิหรนฺตี, เตสนฺตํ อุทายิ โหตี อพฺลํ พนฺธนํ
 [๑] ปฺตฺติกํ พนฺธนํ อสารกํ พนฺธนํ.

[๑๕๒] เสยฺยถาปิ อุทายิ ปุริโส ทลิตฺุโท อสฺสโก
 อนาฬิโย^๒ ตสฺสสฺส เอกํ อการกํ โอลฺลคฺควิลฺลคฺคํ กากาติทายี น
 ปรมฺรูป, เอกา กโฬปิกา^๓ โอลฺลคฺควิลฺลคฺคา น ปรมฺรูปา, เอกิสฺสา
 กุมฺภิยา ฐณฺณสมวาปกํ น ปรมฺรูป, เอกา ชายิกา น ปรมฺรูปา,
 โส อารามคตํ ภิกฺขุํ ปสฺเสยฺย สฺส
 ภูตฺตาวี สีตาย ฉายาย นิสินฺนํ อธิจฺจิตฺเต ยุตฺตํ. ตสฺส เอวมฺสฺส
 ‘สฺสํ วต โภ สามณฺณ, อาโรคฺย’^๔ วต โภ สามณฺณ, โส วตสฺส,
 โยหํ เกสมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพเชยฺยนฺตี. โส น สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 อการกํ โอลฺลคฺควิลฺลคฺคํ กากาติทายี น ปรมฺรูป ปหาย, เอกํ

^๑ น. เท. ๒๗/๓ พุฬล์ พนฺธนํ

^๓ น. เท. อ. ขโฬปิกา

^๒ น. เท. อ. อนาฬิโย

^๔ อ. อารุคฺย

กโฬปิกั^๑ โอลุคฺคฺวิลุคฺคํ น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกิสฺสา กุมฺภิยา
 ฌณฺณสมฺวาปกํ น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกํ ชายิกํ น ปรมฺรูปํ
 ปหาย เกสมสฺสํ โอลฺหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตุํ. โย นุ โข อุทายิ เอวํ วเทยฺย
 ‘เยहि โส ปุริโส พนฺธเนหิ พนฺโธ น สกฺโกติ เอกํ อคารกํ
 โอลุคฺคฺวิลุคฺคํ กากาติทายี น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกํ กโฬปิกํ
 โอลุคฺคฺวิลุคฺคํ น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกิสฺสา กุมฺภิยา ฌณฺณสมฺวาปกํ
 น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกํ ชายิกํ น ปรมฺรูปํ ปหาย เกสมสฺสํ
 โอลฺหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตฺตุํ. ตณฺหิ ตสฺส อพลํ พนฺธนํ ทพฺพพลํ พนฺธนํ ปฺปตฺติกํ
 พนฺธนํ อสํารกํ พนฺธนํ นตฺติ, สมฺมา นุ โข โส อุทายิ วทมาโน
 วเทยฺยาติ. โน เหตุํ ภาณเต. เยहि^๒ ภาณเต โส ปุริโส พนฺธเนหิ;
 พนฺโธ น สกฺโกติ เอกํ อคารกํ โอลุคฺคฺวิลุคฺคํ กากาติทายี น
 ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกํ กโฬปิกํ โอลุคฺคฺวิลุคฺคํ น ปรมฺรูปํ ปหาย,
 เอกิสฺสา กุมฺภิยา ฌณฺณสมฺวาปกํ น ปรมฺรูปํ ปหาย, เอกํ ชายิกํ
 น ปรมฺรูปํ ปหาย, เกสมสฺสํ โอลฺหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตุํ. ตณฺหิ ตสฺส พลวํ
 พนฺธนํ ทพฺพํ พนฺธนํ ธิรํ พนฺธนํ อปฺปตฺติกํ พนฺธนํ ญฺโโล
 กลิงฺคโรติ. เอวเมว โข อุทายิ อิคฺเชจฺเจ โมฆปุริสา ‘อิทํ
 ปชฺชเถว มยา วุจฺจมานา เต เอวมาหํสุ “กึ ปณฺนิมสฺส
 อปฺปมตฺตกสฺส โอรมตฺตกสฺส, อธิสฺสลิขเตวายํ สมฺโนติ. เต
 ตณฺเฑว นปฺปชฺชนฺติ มยิ จ อปฺปจฺจยํ อุปฺภวฺสเปนฺติ, เย จ ภิกฺขุ

^๑ ฉ., เท. ขโฬปิกํ, เอวมุปริปิ.^๒ ฉ., เท., อ. เยहि โส ภาณเต

สิกขาากามา, เตสนนฺตํ อุทายิ โหติ พลวํ พนฺธนํ ทพฺพหํ พนฺธนํ
ถิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ พนฺธนํ ญฺโล กลิงฺคโรติ.

[๑๕๓] “เสยฺยถาปิ อุทายิ คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา
อทุโธ มหทฺธโน มหาโมโค เนกานํ นิกฺขคณานํ จโย เนกานํ
ธณฺณคณานํ จโย เนกานํ เขตฺตคณานํ จโย เนกานํ วตฺถคณานํ
จโย เนกานํ ภริยคณานํ จโย เนกานํ ทาสคณานํ จโย เนกานํ
ทาสีคณานํ จโย โส อารามคตํ ภิกฺขุํ ปสฺเสยฺย, สุโรตฺตหตฺถปาหํ
มณฺณณํ โภชนํ ภูตฺตาวิ สิตาย ฉายาย นิสินฺนํ อธิจิตฺเต ยุตฺตํ.
ตสฺส เอวมสฺส ‘สุขํ วต โภ สามณฺณ, อาโรคฺยํ วต โภ
สามณฺณ, โส วตสฺส, โยหํ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ
วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. โส
สกุณฺเณยฺย เนกานิ นิกฺขคณานิ ปหาย, เนกานิ ธณฺณคณานิ
ปหาย, เนกานิ เขตฺตคณานิ ปหาย, เนกานิ วตฺถคณานิ ปหาย,
เนกานิ ภริยคณานิ ปหาย, เนกานิ ทาสคณานิ ปหาย, เนกานิ
ทาสีคณานิ ปหาย, เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตุ. โย นุ โข อุทายิ
เอวํ วเทยฺย ‘เยहि โส คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา พนฺธเนหิ
พนฺโธ สกุโกติ เนกานิ นิกฺขคณานิ ปหาย, เนกานิ ธณฺณคณานิ
ปหาย, เนกานิ เขตฺตคณานิ ปหาย, เนกานิ วตฺถคณานิ ปหาย,
เนกานิ ภริยคณานิ ปหาย, เนกานิ ทาสคณานิ ปหาย, เนกานิ
ทาสีคณานิ ปหาย, เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตุ. ตณฺเหิ ตสฺส พลวํ
พนฺธนํ ทพฺพหํ พนฺธนํ ถิรํ พนฺธนํ อปฺปติกํ พนฺธนํ ญฺโล กลิงฺคโรติ

สมฺมา นุ ไช โส อุทายิ วทมานโน วเทยฺยาติ. โน เหติ ฆนฺเต.
 เยหิ ฆนฺเต โส คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา พนฺธเนหิ พนฺโธ
 สกฺโกติ เนกานิ นิกฺขคณานิ ปหาย เนกานิ ฌณฺณคณานิ ปหาย,
 เนกานิ เขตฺตคณานิ ปหาย, เนกานิ วตฺถคณานิ ปหาย, เนกานิ
 ภริยคณานิ ปหาย, เนกานิ ทาสคณานิ ปหาย, เนกานิ ทาสคณานิ
 ปหาย, เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทเตตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตํ. ตณฺหิ ตสฺส อพลํ พนฺธนํ ทุพฺพลํ
 พนฺธนํ ปฺตฺติกํ พนฺธนํ อสํารกํ พนฺธนนฺติ. “เอวเมว ไช อุทายิ
 อิธกจฺเจ กุลปฺตฺตา ‘อิทํ ปชฺชถาติ มยา วุจฺจมานา เต เอวมาหํสุ
 “กํ ปณฺิมสฺส อปฺปมตฺตกสฺส โอรมตฺตกสฺส ปหาตพฺพสฺส, ยสฺส
 โน ภควา ปหานมาห, ยสฺส โน สฺสคโต ปฏฺินิสฺสคฺคมาหาติ. เต
 ตณฺเฏว ปชฺชนฺติ, มยิ จ น อปฺปจฺจยํ อุปฺภฺจเปณฺติ, เย จ ภิกฺขุ
 สิกฺขากามา, เต ตํ ปหาย อปฺโปสฺสกุภา ปนฺนโลมา ปรรทฺตฺตา
 มิคฺฌเตน เจตฺสา วิหรนฺติ, เตสนฺตํ อุทายิ โหติ อพลํ พนฺธนํ
 ทุพฺพลํ พนฺธนํ ปฺตฺติกํ พนฺธนํ อสํารกํ พนฺธนํ.

[๑๕๔] จตฺตาโรเม อุทายิ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตาโร. อิธฺอุทายิ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุปฺธิปหานาย
 ปฏฺิปนฺโน โหติ อุปฺธิปฏฺินิสฺสคฺคาย, ตเมณํ อุปฺธิปหานาย ปฏฺิปนฺนํ
 อุปฺธิปฏฺินิสฺสคฺคาย อุปฺธิปฏฺิสํยุตฺตา สรสงฺกปฺปา สมฺมาจรนฺติ. โส
 เต อธิวาสติ นปฺปชฺหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ” น
 อนภาวํคเมติ. อิมํ ไช อหํ อุทายิ ปุคฺคลํ ‘สํยุตฺโตติ วทามิ, โน
 วิสํยุตฺโต. ตํ กิสฺส เหตุ. อิณฺทริยเวมตฺตตฺตา हि เม อุทายิ อิมสฺมี

ปุคฺคเล วิทิตา. อิทฺ ปนฺทายิ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุปธิปหานาย
 ปฏิปนฺโน โหติ อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย, ตเมณฺ์ อุปธิปหานาย ปฏิปนฺนํ
 อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย อุปธิปฏิสํยุตฺตา สรสงฺกปฺปา สมฺมทาจฺรณฺติ. โส
 เต นาทฺวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ อนภาวงฺคเมติ.
 อิมมปิ โข อหํ อุทายิ ปุคฺคลํ 'สํยุตฺโตติ วทามิ, โน วิสํยุตฺโต.
 ตํ กิสฺส เหตุ. อินฺทฺริยเวมตฺตตฺตา หิ เม อุทายิ อิมสฺมี ปุคฺคเล
 วิทิตา. อิทฺ ปนฺทายิ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุปธิปหานาย ปฏิปนฺโน
 โหติ อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย, ตเมณฺ์ อุปธิปหานาย ปฏิปนฺนํ
 อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย กทาจิ กรหจิ สติสมฺโมสา อุปธิปฏิสํยุตฺตา
 สรสงฺกปฺปา สมฺมทาจฺรณฺติ. ทนฺโห อุทายิ สตฺตฺปาโท, อถ โข นํ
 ขิปปเมว ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ อนภาวงฺคเมติ. เสยฺยถาปิ
 อุทายิ ปุริโส ทิวสฺสนฺตฺเต^๑ อโยกฺกฺวาทฺเห เทว วา ตีณิ วา
 อุทกมุสฺสิตานิ นิปาเตยฺย. ทนฺโห อุทายิ อุทกมุสฺสิตานํ นิปาโต,
 อถ โข นํ ขิปปเมว ปฺริกฺขยํ ปฺริยาทานํ คจฺเจยฺย; เอวเมว
 โข อุทายิ อีเชกจฺโจ ปุคฺคโล อุปธิปหานาย ปฏิปนฺโน
 โหติ อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย, ตเมณฺ์ อุปธิปหานาย ปฏิปนฺนํ
 อุปธิปฏินิสฺสคฺคาย กทาจิ กรหจิ สติสมฺโมสา อุปธิปฏิสํยุตฺตา
 สรสงฺกปฺปา สมฺมทาจฺรณฺติ. ทนฺโห อุทายิ สตฺตฺปาโท, อถ โข นํ
 ขิปปเมว ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ อนภาวงฺคเมติ. อิมมปิ
 โข อหํ อุทายิ ปุคฺคลํ 'สํยุตฺโตติ วทามิ, โน วิสํยุตฺโต. ตํ กิสฺส
 เหตุ. อินฺทฺริยเวมตฺตตฺตา หิ เม อุทายิ อิมสฺมี ปุคฺคเล วิทิตา.

mnong 27/05/2566

^๑ ฉ. ทิวสฺสนฺตฺเต

อิธ ปนุทายิ เอกจฺโจ ปุคฺคโล ‘อุปฺธิ ทฺกฺขสฺส มฺหณฺติ
 อิตฺติ วิทิตฺวา นิรุปฺธิ โหติ อุปฺธิสฺสชฺเย วิมฺตฺโต. อิมํ ไช อหํ
 อุทายิ ปุคฺคลํ ‘วิสํยุตฺโตติ วทามิ, โน สํยุตฺโต. ตํ กิสฺส เหตุ.
 อินฺทฺริยเวมตฺตตา हि เม อุทายิ อิมสฺมี ปุคฺคเล วิทิตา. อิเม^๑ ไช
 อุทายิ จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.”

[๑๕๕] ปณฺจ ไช อิเม อุทายิ กามคฺคณา. กตเม ปณฺจ.
 จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา กามฺปสณฺหิตา
 รชนียา. โสตวิญญฺเอยฺยา สทฺทา ชฺเปช ฆานวิญญฺเอยฺยา คณฺธา
 ชฺเปช ชิวหาวิญญฺเอยฺยา รสา ชฺเปช กายวิญญฺเอยฺยา โผฏฺฐพฺพา
 อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา กามฺปสณฺหิตา รชนียา. อิเม ไช
 อุทายิ ปณฺจ กามคฺคณา. ยํ ไช อุทายิ อิเม ปณฺจ กามคฺคณฺ
 ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อิทํ วุจฺจติ กามสุขํ มิพฺพหฺสุขํ^๒
 ปุณฺณชฺชนสุขํ อนนฺริยสุขํ ‘น อาเสวิตพฺพํ” น ภาเวตพฺพํ น
 พหุลীগาตพฺพํ, ภายิตพฺพํ เอตสฺส สุขสฺสาติ วทามิ.

[๑๕๖] อิธฺทายิ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ชฺเปช ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสฺมา ชฺเปช ทฺุตติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ปิตฺติยา จ วิราคา ชฺเปช ตตฺติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. สุขสฺส จ ปหานา ชฺเปช จตฺตตฺตํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิทํ วุจฺจติ เนกฺขมฺมสุขํ วิเวกสุขํ^๔ อุปสมฺมสุขํ
 สมฺโพธิสุขํ^๕ ‘อาเสวิตพฺพํ ภาเวตพฺพํ พหุลীগาตพฺพํ, น ภายิตพฺพํ
 เอตสฺส สุขสฺสาติ วทามิ.

^๑ อ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ส., อ. มีพฺพหฺสุขํ

^๓ ฉ., เท. เสวิตพฺพํ

^๔ ฉ., เท. ปวิเวกสุขํ

^๕ ฉ., เท., อ. สมโพธิสุขํ

อิฐุทหายิ ภิกขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๕เปยฺ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ. อิํ ไซ อหํ อุทายิ อนิชฺชิตสฺมี วทามิ. กิณฺจ ตตฺถ
 อนิชฺชิตสฺมี. ยะเทว^๑ ตตฺถ วิตกฺกวิจฺจารา อนิรุทฺธา โหนฺติ, อิํ ตตฺถ
 อนิชฺชิตสฺมี. อิฐุทหายิ ภิกขุ วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสฺมา ๕เปยฺ ทุตฺติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิทมฺปิ ไซ อหํ อุทายิ อนิชฺชิตสฺมี วทามิ.
 กิณฺจ ตตฺถ อนิชฺชิตสฺมี. ยะเทว ตตฺถ ปิติสฺสํ อนิรุทฺธํ โหติ, อิํ
 ตตฺถ อนิชฺชิตสฺมี. อิฐุทหายิ ภิกขุ ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปยฺ ตติยํ
 ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิทมฺปิ ไซ อหํ อุทายิ อนิชฺชิตสฺมี
 วทามิ. กิณฺจ ตตฺถ อนิชฺชิตสฺมี. ยะเทว ตตฺถ อุเปกฺขาสฺสํ อนิรุทฺธํ
 โหติ, อิํ ตตฺถ อนิชฺชิตสฺมี. อิฐุทหายิ ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา
 ๕เปยฺ จตฺตตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิํ ไซ อหํ อุทายิ
 อนเนชฺชิตสฺมี^๒ วทามิ.

อิฐุทหายิ ภิกขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๕เปยฺ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิํ ไซ อหํ อุทายิ 'อนลฺลนฺติ วทามิ, 'ปชฺชถาติ
 วทามิ, 'สมตฺติกฺกมถาติ วทามิ. โก จ ตสฺส สมตฺติกฺกโม. อิฐุทหายิ
 ภิกขุ วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสฺมา ๕เปยฺ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺติกฺกโม. อิทมฺปิ ไซ อหํ อุทายิ 'อนลฺลนฺติ
 วทามิ, 'ปชฺชถาติ วทามิ, 'สมตฺติกฺกมถาติ วทามิ. โก จ ตสฺส
 สมตฺติกฺกโม. อิฐุทหายิ ภิกขุ ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปยฺ ตติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺติกฺกโม. อิทมฺปิ ไซ อหํ
 อุทายิ 'อนลฺลนฺติ วทามิ, 'ปชฺชถาติ วทามิ, 'สมตฺติกฺกมถาติ วทามิ.
 โก จ ตสฺส สมตฺติกฺกโม. อิฐุทหายิ ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา
 ๕เปยฺ จตฺตตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺติกฺกโม.

อิทมปิ โข อหิ อุทายิ ‘อนลนฺติ วทามิ, ‘ปชฺหเถตติ วทามิ,
 ‘สมตฺตีกุมเถตติ วทามิ. โก จ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิธฺทายิ ภิกฺขุ
 สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺตีกุมมา ปฏฺฐิมสณฺณานํ อตฺถกฺมา นานตฺต-
 สณฺณานํ อมณสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตํ
 อุปสมปฺชช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิทมปิ โข อหิ
 อุทายิ ‘อนลนฺติ วทามิ, ‘ปชฺหเถตติ วทามิ, ‘สมตฺตีกุมเถตติ วทามิ.
 โก จ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิธฺทายิ ภิกฺขุ สพฺพโส อากาसानญฺจายตํ
 สมตฺตีกุมม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตํ อุปสมปฺชช
 วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิทมปิ โข อหิ อุทายิ ‘อนลนฺติ
 วทามิ, ‘ปชฺหเถตติ วทามิ, ‘สมตฺตีกุมเถตติ วทามิ. โก จ ตสฺส
 สมตฺตีกุมโม. อิธฺทายิ ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตํ สมตฺตีกุมม
 ‘นตฺติ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจญฺจายตํ อุปสมปฺชช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส
 สมตฺตีกุมโม. อิทมปิ โข อหิ อุทายิ ‘อนลนฺติ วทามิ, ‘ปชฺหเถตติ
 วทามิ, ‘สมตฺตีกุมเถตติ วทามิ. โก จ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิธฺทายิ ภิกฺขุ
 สพฺพโส อากิณฺจญฺจายตํ สมตฺตีกุมม เวนสณฺณานาสณฺณายตํ
 อุปสมปฺชช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิทมปิ โข อหิ อุทายิ
 ‘อนลนฺติ วทามิ, ‘ปชฺหเถตติ วทามิ, ‘สมตฺตีกุมเถตติ วทามิ. โก จ
 ตสฺส สมตฺตีกุมโม. อิธฺทายิ [๑] สพฺพโส เวนสณฺณานาสณฺณายตํ
 สมตฺตีกุมม สณฺณาวะทยิตนโรธํ อุปสมปฺชช วิหฺรติ, อยํ ตสฺส
 สมตฺตีกุมโม. อิติ โข อหิ อุทายิ เวนสณฺณานาสณฺณายตนสฺสปี
 ปหานํ วทามิ. ปสฺสสิ โน ตวํ อุทายิ ตํ สณฺโณชฺชนํ อณฺเฏ วา
 ญฺลํ วา, ยสฺสาหํ โน ปหานํ วทามิ. “โน เหตํ ภนฺเตติ.

อานนทสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมీสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสินฺเน ไช
 เต ภิกฺขุ ภควา เอตทวโจ “กิณฺหุ ตุมฺहे ภิกฺขเว อจุจาสทฺทา
 มหาสทฺทา เกวณฺณฺวา มณฺเฑ มจฺจํ” วิโลเปนฺติตฺติ. “อิมานิ ภนฺเต
 สาริปฺตตโมคฺคผลฺลานปฺปมฺขานิ ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสฺตานิ จาตุมํ
 อนุปฺปตฺตานิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย, เตเม อากนฺตฺกา ภิกฺขุ เนวาสิกฺเกหิ
 ภิกฺขุหิ สทฺธี ปฏิสมฺโมทมาณา เสนาสนานิ ปญฺญาปยมาณา
 ปตฺตจิวฺรานิ ปฏิสามยมาณา อจุจาสทฺทา มหาสทฺทาติ. “คจฺจน
 ภิกฺขเว, ปณฺหาเมมิ โว, น โว มม สนฺติเก วตฺถพฺพนฺติ. “เอวํ
 ภนฺเตติ ไช เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา อญฺญาสาสนา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
 ปกฺกมీสุ.

[๑๕๘] เตน ไช ปน สมเยน จาตุเมยฺยกา สกฺยา
 สนฺถาคาเร สนฺนิปตฺติตา โหณฺติ เกนจิเทว กรณียเณ. อทฺทสํ^๒
 ไช จาตุเมยฺยกา สกฺยา เต ภิกฺขุ ทูรโตว อากจฺจนฺเต; ทิสฺวาน,
 เยน เต ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมీสุ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทวโจ
 “หนฺนท กหิ ปน ตุมฺहे อายสฺมนฺโต คจฺจนฺตาติ. “ภควตา ไช
 อาวุโส ภิกฺขุสงฺโฆ ปณฺหามิโตติ. “เตนหายสฺมนฺโต มฺหุตฺตํ นิสีทถ,
 อปฺเปวณาม มยฺ สกฺกุณฺเอยาม ภควนฺตํ ปสาเทตฺนฺติ. “เอวมาวุโสติ
 ไช เต ภิกฺขุ จาตุเมยฺยกานํ สกฺยานํ ปจฺจสฺสิสฺสุ. อถ ไช
 จาตุเมยฺยกา สกฺยา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมీสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสินฺนา ไช

จาตุเมยฺยกา สกฺยา ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภินนฺทตฺตํ ภนฺเต ภควา
 ภิกขุสงฺฆํ, อภิวทตฺตํ ภนฺเต ภควา ภิกขุสงฺฆํ, เสยฺยถาปิ ภนฺเต
 ภควตา ปุพฺเพ ภิกขุสงฺโฆ อนุคฺคหิโต; เอวเมว ภควา เอตฺรหิ
 อนุคฺคณฺหาตฺตํ ภิกขุสงฺฆํ; สนฺเตตฺถ ภนฺเต ภิกขุ นว อจิริปพฺพชิตา
 อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อลภนฺตานํ
 สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม. เสยฺยถาปิ ภนฺเต พิชานํ
 ตฺรณานํ อุทกํ อลภนฺตานํ, สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม;
 เอวเมว” ภนฺเต สนฺเตตฺถ ภิกขุ นว อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา
 อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อลภนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ,
 สียา วิปริณาโม. เสยฺยถาปิ ภนฺเต วจฺจนฺตสฺส ตฺรณฺตสฺส มาตฺรํ
 อปสฺสนฺตสฺส สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม; เอวเมว โข
 ภนฺเต สนฺเตตฺถ ภิกขุ นว อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ,
 เตสํ ภควนฺตํ อปสฺสนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม.
 อภินนฺทตฺตํ ภนฺเต ภควา ภิกขุสงฺฆํ, อภิวทตฺตํ ภนฺเต ภควา
 ภิกขุสงฺฆํ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ภควตา ปุพฺเพ ภิกขุสงฺโฆ อนุคฺคหิโต;
 เอวเมว ภควา เอตฺรหิ อนุคฺคณฺหาตฺตํ ภิกขุสงฺฆนฺติ.

[๑๕๙] อถ โข พุรฺหมา สหฺมปติ ภควโต เจตฺสา เจโต
 ปริวิตกฺกมญฺญา, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ^๑
 วา พหํ ปสาเรยฺย; ปสํริตํ วา พหํ สมฺมิณฺชเยยฺย;^๒ เอวเมว
 พุรฺหมโลเก อนฺตรหิโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหสิ. “อถ โข
 พุรฺหมา สหฺมปติ เอกํสํ อุตฺตฺราสงฺกํ กริตฺวา, เยเน ภควา,

^๑ จ.,เท.,อ. เอวเมว โข

^๒ จ.,เท. สมฺมิณฺชิตํ

^๓ จ.,เท. สมฺมิณฺชเยยฺย

เตนณฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภินฺนุทฺตุ ภนฺเต
 ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ, อภิวทฺตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ, เสยฺยถาปิ
 ภนฺเต ภควตา ปุพฺเพ ภิกฺขุสงฺโฆ อนุคฺคหิโต; เอวเมว ภควา
 เอตฺรหิ อนุคฺคณฺหาตุ ภิกฺขุสงฺฆํ, สนฺเตตฺถ ภนฺเต ภิกฺขุ นฺวา
 อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย
 อลภนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม. เสยฺยถาปิ ภนฺเต
 ฬิชาณํ ตฺรุณณํ อุทกํ อลภนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ, สียา
 วิปริณาโม; เอวเมว” ภนฺเต สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นฺวา อจิริปพฺพชิตา
 อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อลภนฺตานํ
 สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม. เสยฺยถาปิ ภนฺเต วจฺจนฺตสฺส
 ตฺรุณฺตสฺส มาตฺรํ อปสฺสนนฺตสฺส สียา อญฺญถตฺตํ, สียา วิปริณาโม,
 เอวเมว โข ภนฺเต สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นฺวา อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา
 อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ อปสฺสนนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ, สียา
 วิปริณาโม. อภินฺนุทฺตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ, อภิวทฺตุ ภนฺเต
 ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ภควตา ปุพฺเพ ภิกฺขุสงฺโฆ
 อนุคฺคหิโต; เอวเมว” ภควา เอตฺรหิ อนุคฺคณฺหาตุ ภิกฺขุสงฺฆมฺนฺติ.

[๑๖๐] อสภฺขีสุ โข จาตุเมยฺยกา จ สกฺยา พฺรหฺมา จ
 สหฺมปฺติ ภควนฺตํ ปสาเทตฺถ ฬิชฺฐปฺเมน จ ตฺรุณฺณปฺเมน จาติ. อถ
 โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺลลาโน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อุฏฺเฐถาวุโส,”
 คณฺหถ ปตฺตจิวฺรํ, ปสาทิโต ภควา จาตุเมยฺยเกหิ จ สกฺเยหิ
 พฺรหฺมฺนา จ สหฺมปฺตินา ฬิชฺฐปฺเมน จ ตฺรุณฺณปฺเมน จาติ.

๑ น.,เท.,อิ. เอวเมว โข

๒ อ. เอวเมว

๓ ส.,อิ. อุฏฺเฐถาวุโส

[๑๖๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว อุมิภยํ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 กุลปฺโต สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ 'โอดิตฺตโนมฺหิ
 ชาติยา ชราย มรณฺณ' โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสฺหิ, ทุกฺโขติตฺตโนมฺหิ ทุกฺขปเรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺญาเยถาติ. ตเมนํ ตถา ปพฺพชิตํ
 สมานํ สพฺรหฺมจารี โวทหนฺติ อานุสาสนฺติ 'เอวฺนเต อภิกฺกมิตพฺพํ,
 เอวฺนเต ปฏิกฺกมิตพฺพํ, เอวฺนเต อาโลกิตพฺพํ, เอวฺนเต วิโลกิตพฺพํ,
 เอวฺนเต สมฺมิมฺขิตพฺพํ,^๒ เอวฺนเต ปสาริตพฺพํ, เอวฺนเต สงฺฆาภิ-
 ปตฺตจิวํ ธารेतพฺพนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มยํ' ปุพฺเพ อคาริยภฺตฺตา
 สมานา อญฺเญ โวทามปิ อานุสาสามปิ,^๔ อิมํ ปนฺมฺหากํ ปุตฺตมตฺตา
 มญฺเญ นตฺตมตฺตา มญฺเญ อมฺहे โวทิตพฺพํ อานุสาสิตพฺพํ
 มญฺเญนฺตํ. โส สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อุมิภยสฺส ภีโต สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต. 'อุมิภยนฺติ โข
 ภิกฺขเว โกรธฺปายาสฺสฺสํ อธิวณฺ.

[๑๖๓] กตมณฺจ ภิกขเว กุมภีลภยํ. อิท ภิกขเว เอกจุโจ
 กุลปุตโต สหุสา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตो โหติ ‘โอติณฺโณมฺหิ
 ชาติยา ชราย มรเณน โสเกहि ปริเทเวहि ทุกฺเขहि โทมนสฺเสहि
 อุปายาเสहि, ทุกฺโขติณฺโณ ทุกฺขอปรโต, อปฺเปวนาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญญาเยถาคิ. ตเมเน เตว ปพฺพชิตํ
 สมานํ สพรหมจารี โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ ‘อิทํ เต ขาทิตพฺพํ,
 อิทํ เต น ขาทิตพฺพํ, อิทํ เต ภูฏชิตพฺพํ, อิทํ เต น ภูฏชิตพฺพํ,

๑ ส.อ. ชรามรณน

^๓ จ., เท., อี. มย โข

^๒ จ.,เท. สมินชิตพัพ

^๔ จ.,เท. โอวาทาม อนุสาสาม

อิทํ เต สายิตพฺพํ, อิทํ เต น สายิตพฺพํ, อิทํ เต ปาตพฺพํ,
 อิทํ เต น ปาตพฺพํ, กปฺปิยํ เต ขาทิตพฺพํ, อกปฺปิยํ เต น
 ขาทิตพฺพํ, กปฺปิยํ เต ญฺญชิตพฺพํ, อกปฺปิยํ เต น ญฺญชิตพฺพํ,
 กปฺปิยํ เต สายิตพฺพํ, อกปฺปิยํ เต น สายิตพฺพํ, กปฺปิยํ เต
 ปาตพฺพํ, อกปฺปิยํ เต น ปาตพฺพํ, กाले เต ขาทิตพฺพํ, วิกाले
 เต น ขาทิตพฺพํ, กาลे เต ญฺญชิตพฺพํ, วิกाले เต น
 ญฺญชิตพฺพํ, กาลे เต สายิตพฺพํ, วิกाले เต น สายิตพฺพํ, กาลे
 เต ปาตพฺพํ, วิกाले เต น ปาตพฺพนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘มยํ
 โข ปุพฺเพ อคาริยภูตา สมานา, ยํ อิจฺฉาม, ตํ ขาทาม; ยํ น
 อิจฺฉาม, น ตํ ขาทาม; ยํ อิจฺฉาม, ตํ ญฺญชาม, ยํ น อิจฺฉาม,
 น ตํ ญฺญชาม; ยํ อิจฺฉาม, ตํ สายาม; ยํ น อิจฺฉาม, น ตํ
 สายาม; ยํ อิจฺฉาม, ตํ ปิวาม;^๑ ยํ น อิจฺฉาม, น ตํ ปิวาม;^๒
 กปฺปิยมฺปิ ขาทาม, อกปฺปิยมฺปิ ขาทาม; กปฺปิยมฺปิ ญฺญชาม,
 อกปฺปิยมฺปิ ญฺญชาม; กปฺปิยมฺปิ สายาม, อกปฺปิยมฺปิ สายาม;
 กปฺปิยมฺปิ ปิวาม, อกปฺปิยมฺปิ ปิวาม; กาลेปิ ขาทาม, วิกालेปิ
 ขาทาม; กาลेปิ ญฺญชาม, วิกालेปิ ญฺญชาม; กาลेปิ สายาม,
 วิกालेปิ สายาม; กาลेปิ ปิวาม, วิกालेปิ ปิวาม; ยมฺปิ โน
 สหฺชา คหฺปติกา ทิवा วิกाले ปณฺตีตํ ขาทนฺนํ^๓ โภชนนฺนํ เทนฺติ,
 ตตฺถปิเม มุขาวรณํ มณฺเฑ กโรนฺตฺติ. โส ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
 หีนายาวตฺตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กุมฺภีลภยสฺส ภีโต ลิกฺขํ
 ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต. ‘กุมฺภีลภยนฺติ โข ภิกฺขเว โอิทริกตฺตสฺเสตํ
 อธิวณฺโณ.

^๑ พมดล ๒๗/๐๕/๒๕๖๖^๑ ส.อ. ปิปาม^๒ อ. ขาทนฺนํ โภชนนฺนํ

[๑๖๔] กตมณฺจ ภิกฺขเว อวณฺณภยํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ กุลปฺโต สหฺชา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ
 ‘โอยฺติณฺโณมฺหิ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ
 โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ทุกฺโขติณฺโณ ทุกฺขปรโต, อปฺเปวณาม
 อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถถาติ. โส เอวํ
 ปพฺพชิตฺโต สมนโน ปุพฺพณฺหสมยํ^๑ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺติ, อรกฺขิตฺเตเนว กาเยน
 อรกฺขิตาย วาจาย อณฺุฏฺฐิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทริเยหิ. โส
 ตตฺถ ปสฺสตี คหปตี วา คหปติปฺตํ วา ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ
 สมฺปปีตํ สมงฺคิฏฺฐํ ปรีจายมานํ.^๒ ตสฺส เอวํ โหติ ‘มยฺ’^๓ ปุพฺเพ
 อการิยภูตา สมนนา ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ สมฺปปีตา สมงฺคิฏฺฐา
 ปรีจาริมฺหา,^๔ สํวิชฺชนฺเต^๕ โข กุเล โภคา สกฺกา โภเค จ ภูณฺชิตุํ
 ปุณฺณานิ จ กาดฺدنฺติ. โส สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. อยํ
 วุจฺจตี ภิกฺขเว อวณฺณภยสฺส ภีโต สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต.
 “อวณฺณภยนฺติ โข ภิกฺขเว ปณฺจนฺเนตํ กามคฺุณฺหานํ อธิวณฺ.

[๑๖๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว สุกฺกาภยํ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 กุลปฺโต สหฺชา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ ‘โอยฺติณฺโณมฺหิ
 ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาเสหิ, ทุกฺโขติณฺโณ ทุกฺขปรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถถาติ. โส เอวํ ปพฺพชิตฺโต
 สมนโน ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คามํ วา

^๑ อ. ปุพฺพนฺหสมยํ

^๒ น.เท.,อ. มยฺ โข

^๔ น.เท. สํวิชฺชนฺติ โข ปน เม

^๒ น.เท. ปรีจายมานํ

^๔ ส.อ. ปรีจาริมฺหา ปรีจาริตฺมฺหา

นิคมฺ ภา ปิณฺฑทาย ปวิสติ, อรฺกฺขิตฺเตเนว กาเยน อรฺกฺขิตาย
 วาจาเย อนฺุปฏฺฐิตาย สติยา อสฺสฺวเตหิ อินฺทฺริเยหิ. โส ตตฺถ
 ปสฺสตี มาตุคามํ ทฺพนฺนิวตถํ ภา, ทฺพปารฺตํ ภา, ตสฺส มาตุคามํ
 ทิสฺวา ทฺพนฺนิวตถํ ภา, ทฺพปารฺตํ ภา, ราโค จิตฺตํ อนฺุทฺธํเสตี.
 โส รากานฺุทฺธํเสน^๑ จิตฺเตน ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตตี. อຍ
 วุจฺจตี ภิกฺขเว สฺสฺสกาภยสฺส ภีโต ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต.
 “สฺสฺสกาภยนฺตี โข ภิกฺขเว มาตุคามสฺสเสตํ อธิวจฺนံ.

อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ภยานิ อีเธกฺจฺเจ ปุคฺคเล
 อิมสฺมี ฆมฺมวินเย อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตฺเต ปาฏิกงฺขิตพฺพานีตี.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทฺนฺตี.

สตุตฺมํ จาตุมฺสตุตํ นิฏฺฐิตํ.

๘. นพกปานสตุตํ

[๑๖๖] เอวฺมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหฺรตี
 นพกปาเน ปลาสวเน. เตเน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลฺลา
 อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา กุลปฺตฺตา ภควนฺตํ อฺทฺทิสฺส สทฺธา
 อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตา โหนฺตี. อายสฺมา จ อนฺุรฺทฺโธ
 อายสฺมา จ ภทฺทียो^๒ อายสฺมา จ กิมฺพิโล^๓ อายสฺมา จ
 ภคฺ อายสฺมา จ โกณฺฑณฺโณ^๔ อายสฺมา จ เรวโต อายสฺมา
 จ อานนฺโท อญฺเญ จ อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา กุลปฺตฺตา.

^๑ ส.,อ. รากานฺุทฺธํเสน

^๓ ฉ.,เท. กิมฺโล

^๒ ส.,อ. นนฺทีย

^๔ ส.,อ. กุณฺฑธาน

เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต อพฺโลกาเส
 นิสินฺโน โหติ. อถ โข ภควา [^๑] กุลปฺตเต อารพฺภ ภิกขุ
 อามนฺเตสิ “เย เต ภิกฺขเว กุลปฺตตา มมฺ อุตฺติสฺส สทฺธา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, กจฺจิ เต ภิกฺขเว [^๒] อภิตา
 พฺรหฺมจริเยติ. [^๓] เต ภิกขุ ตฺถเห อเหสฺสุ. ทฺติยมฺปิ โข ภควา
 เต กุลปฺตเต อารพฺภ ภิกขุ อามนฺเตสิ “เย เต ภิกฺขเว กุลปฺตตา
 มมฺ อุตฺติสฺส สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, กจฺจิ เต
 ภิกฺขเว ภิกขุ อภิตา พฺรหฺมจริเยติ. ทฺติยมฺปิ โข เต ภิกขุ
 ตฺถเห อเหสฺสุ. ตติยมฺปิ โข ภควา เต กุลปฺตเต อารพฺภ ภิกขุ
 อามนฺเตสิ “เย เต ภิกฺขเว กุลปฺตตา มมฺ อุตฺติสฺส สทฺธา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, กจฺจิ เต ภิกฺขเว ภิกขุ อภิตา
 พฺรหฺมจริเยติ. ตติยมฺปิ โข เต ภิกขุ ตฺถเห อเหสฺสุ.

[๑๖๗] อถ โข ภควโต เอตทฺโหสิ “ยณฺฺนนาหํ เตว^๔
 กุลปฺตเต ปุจฺเจยฺยนฺติ. อถ โข ภควา อายสฺมนตํ อนฺรุตฺตํ
 อามนฺเตสิ “กจฺจิ ตุมฺहे อนฺรุตฺตา อภิตา พฺรหฺมจริเยติ. “ตคฺช
 มยํ ภนฺเต อภิตา พฺรหฺมจริเยติ. “สาธุ สาธุ อนฺรุตฺตา, เอตํ โข
 อนฺรุตฺตา ตุมฺหากํ ปฏฺฐึปํ กุลปฺตตานํ สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตานํ, ยํ ตุมฺहे อภิตเมยฺยาถ พฺรหฺมจริเย, เยน ตุมฺहे
 อนฺรุตฺตา ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคตา ปจฺเมน วยสา
 สฺสกาพฺเกสา กามे ปรีกฺขฺยเมยฺยาถ, เตน ตุมฺहे อนฺรุตฺตา
 ภทฺเรน^๕ โยพฺพเนน สมนฺนาคตา ปจฺเมน วยสา สฺสกาพฺเกสา

^๑ ฉ., เท., อ. เต

^๒ ฉ., เท. เอวํ วุตเต

^๓ ฉ., เท. ภทฺเรนปิ

^๔ ฉ., เท., อ. ภิกขุ

^๕ ฉ., เท. เต

อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, เต^๑ โข ปน ตุมฺเห อนฺรุตฺตา
 เนว ราชานินฺตา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, น โจรานินฺตา
 อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, น อਿณฺถุณฺณา อการสุมมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตา, น ภยฺภูณฺณา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, น
 อาชีวิกาปกตา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, ‘อปิจ โขมฺหิ
 โอติณฺโณ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ
 โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ทุกฺโขติณฺโณ ทุกฺขปเรโต, อปฺเปวณาม
 อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺญาเยถาติ. นนุ
 ตุมฺเห อนฺรุตฺตา เอวํ สทฺธา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิตาติ.
 เอวํ ภนฺเต. “เอวํ ปพฺพชิตฺเตน จ ปน อนฺรุตฺตา กุลปฺตฺเตน
 กิมนฺสฺส กรณียํ. วิเวกํ อนฺรุตฺตา กาเมหิ วิเวกํ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ
 ปีติสฺสํ นาทิคจฺจติ อณฺเฏ วา ตโต สนฺตตรํ. ตสฺส อภิชฺฌาปิ
 จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ, พฺยาปาโทปิ จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ,
 ถีนมิตฺถมฺปิ^๒ จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ, อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจมฺปิ จิตฺตํ
 ปรียาทาย ติฏฺฐติ, วิจิกิจฺจาปิ จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ, อรตีปิ^๓
 จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ, ตนฺทีปิ จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐติ, วิเวกํ
 อนฺรุตฺตา กาเมหิ วิเวกํ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ ปีติสฺสํ นาทิคจฺจติ
 อณฺเฏ วา ตโต สนฺตตรํ.

วิเวกํ อนฺรุตฺตา กาเมหิ วิเวกํ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ ปีติสฺสํ
 อธิคจฺจติ อณฺเฏ วา ตโต สนฺตตรํ. ตสฺส อภิชฺฌาปิ จิตฺตํ น
 ปรียาทาย ติฏฺฐติ, พฺยาปาโทปิ จิตฺตํ น ปรียาทาย ติฏฺฐติ,
 ถีนมิตฺถมฺปิ จิตฺตํ น ปรียาทาย ติฏฺฐติ, อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจมฺปิ จิตฺตํ

^๑ฉ.,เท.,อ. เต จ โข

^๒ฉ. ถีนมิตฺถมฺปิ, เอมฺปริปิ.

^๓ฉ.,เท. อรตีปิ, เอมฺปริปิ.

น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, วิจิกิञฺฉาปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ,
 อรติปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ตนฺทีปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย
 ติฏฺฐติ, วิเวกํ อนุรฺรทฺชา กาเมहि วิเวกํ อกุสเลहि ฆมฺเมहि ปิตีสุขํ
 อธิคจฺฉนติ อญฺญํ วา ตโต สนฺตตรํ.

[๑๖๘] กิณฺติ โว อนุรฺรทฺชา มยิ โหติ ‘เย อาสวา
 สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา’ สทฺธา ทุกฺขวิปากา आयตี ชาตฺชรา-
 มรณฺนิยา อปฺปหีนา เต ตถาคตสฺส, ตสฺมา ตถาคโต สงฺขาเยกํ
 ปฏฺวิเสวติ, สงฺขาเยกํ อธิวาเสติ, สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเชติ, สงฺขาเยกํ
 วินฺนเทตฺตีติ. “เอว”^๒ โข โน ภนฺเต ภควติ โหติ ‘เย อาสวา
 สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา आयตี ชาตฺชรา-
 มรณฺนิยา, ปหีนา’^๓ เต ตถาคตสฺส, ตสฺมา ตถาคโต สงฺขาเยกํ
 ปฏฺวิเสวติ, สงฺขาเยกํ อธิวาเสติ, สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเชติ, สงฺขาเยกํ
 วินฺนเทตฺตีติ. [๔] ‘สาธฺมฺ สาธฺมฺ อนุรฺรทฺชา, ตถาคตสฺส อนุรฺรทฺชา,
 เย อาสวา สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา
 आयตี ชาตฺชรา-มรณฺนิยา, ปหีนา เต อุจฺฉินฺนํมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา
 อนภาวํกตา’^๔ आयตี อนุปฺปาทฆมฺมา, เสยฺยถาปิ อนุรฺรทฺชา ตาโล
 มตฺถกจฺฉินฺโน อภพฺโพ ปุณฺ วิรูปฺพหิยา; เอวเมว โข อนุรฺรทฺชา
 ตถาคตสฺส, เย อาสวา สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา
 ทุกฺขวิปากา आयตี ชาตฺชรา-มรณฺนิยา, ปหีนา [๖] อุจฺฉินฺนํมฺมลา
 ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตี อนุปฺปาทฆมฺมา, ตสฺมา ตถาคโต
 สงฺขาเยกํ ปฏฺวิเสวติ, สงฺขาเยกํ อธิวาเสติ, สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเชติ,
 สงฺขาเยกํ วินฺนเทตฺตีติ.

^๑ ส.,อิ. โปโนภวิกา

^๒ น.,เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๓ น.,เท. อปฺปหีนา

^๔ ส.,น.,เท.,อิ. อนภาวกตา

^๕ น.,เท. น โข โน ภนฺเต

^๖ ส.,ยา. เอว โข ๔เปฯ สงฺขาเยกํ วินฺนเทตฺตีติ.

^๗ น.,เท. เต

ตั้ง ก็ มณฺณสิ อนุรุธา. กัมม อตฺถวสํ สมปสฺสสมาโน
 ตถาคโต สาวเก อพฺภตฺตีเต กาลกเต อุปฺปตฺตีสฺส พุยากโรติ 'อสุ
 อมฺตร อุปฺปนฺโน,^๑ อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโนติ. "ภควมฺมูลกา"^๒ โน
 ภนฺเต ธมฺมา ภควเนตฺตติกา ภควปฺปฏิสรณา, สาธุ วต ภนฺเต
 ภควนฺตํเยว ปฏฺฐิภาตฺตฺว เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก, ภควโต สุตฺวา
 ภิกขุ ชาเรสฺสนฺตฺติ. "น โข อนุรุธา ตถาคโต ชนฺกฺหนตฺถํ,
 น ชนฺลปนตฺถํ, น ลาภสฺสการสิโลกานิสฺสตฺถํ, น 'อิติ มํ ชโน
 ชานาตุติ สาวเก อพฺภตฺตีเต กาลกเต" อุปฺปตฺตีสฺส พุยากโรติ 'อสุ
 อมฺตร อุปฺปนฺโน, อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโนติ. สนฺติ จ โข อนุรุธา
 กุลปฺตฺตา สทฺธา โอปารเวทา โอปารปามุชฺชา,^๔ เต ตํ สุตฺวา
 ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสฺสรนฺติ, เตสํ ตํ อนุรุธา โหติ ที่มฺรตฺตํ
 หิตาย สุขาย.

[๑๖๙] อิธานุรุธา ภิกขุ สฺฐนาติ 'อิตถนฺนาโม ภิกขุ
 กาลกโต^๕ โส ภควตา พุยากโต 'อณฺณาย สณฺจหฺตี. น^๖ โข โน
 ภนฺเต ภควติ เอวํ โหติ 'เย อาสวา สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา
 สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺตี ชาติชฺรามรณียา, อุปฺปหฺินา เต
 ตถาคตสฺส, ตสฺมา ตถาคโต สงฺขาเยกํ ปฏฺฐิเสวติ, สงฺขาเยกํ
 อธิวาเสติ, สงฺขาเยกํ ปริวชฺเชติ, สงฺขาเยกํ วินฺนเตตฺติ.^๗ โส
 โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐโจ วา โหติ อนุสฺสวสฺสโต วา
 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ, เอวํธมฺโม โส อายสฺมา

^๑ ฉ. เท. อุปฺปนฺโน, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ. เท. ๒๗/๐ กาลกเต

^๔ ฉ. เท. กาลกโต

^๒ อ. ภควมฺมูลกา

^๔ ฉ. เท. อุปารเวทา อุปารปามุชฺชา

^๖ ฉ. เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อโหสิ อิติปิ, เอวंपญโณ โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ, เอวံวิหารี
 โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ, เอวံ วิมุตโต โส อายสฺมา อโหสิ
 อิติปิติ. โส ตสฺส สทฺธมฺจ สீลมฺจ สุตมฺจ จาคมฺจ ปญฺญมฺจ
 อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตาย^๑ จิตฺตํ อุปสํหริ. เอวมปิ โข อนุรุตฺตา
 ภิกฺขุโน ผาสฺวหาโร โหติ.

อิธานุรุตฺตา ภิกฺขุ สฺนฺนาติ 'อิตถนฺนาโม ภิกฺขุ กาลกโต,
 โส ภควตา พุยากโต 'ปญฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
 ปริกฺขยา โอปปาติโก, ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา
 โลกาติ. โส โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐิํ วา โหติ
 อนุสฺสวสฺสโต วา 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ, เอวํธมฺโม
 ๕เป๕ เอวंपญโณ ๕เป๕ เอวံวิหารี ๕เป๕ เอวံ วิมุตโต โส
 อายสฺมา อโหสิ อิติปิติ. โส ตสฺส สทฺธมฺจ สี่ลมฺจ สุตมฺจ
 จาคมฺจ ปญฺญมฺจ อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริ.
 เอวมปิ โข อนุรุตฺตา ภิกฺขุโน ผาสฺวหาโร โหติ.

อิธานุรุตฺตา ภิกฺขุ สฺนฺนาติ 'อิตถนฺนาโม ภิกฺขุ กาลกโต,
 โส ภควตา พุยากโต 'ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
 ราคโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา
 ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสตีติ. โส โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐิํ วา
 โหติ อนุสฺสวสฺสโต^๒ วา 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ,
 เอวํธมฺโม ๕เป๕ เอวंपญโณ ๕เป๕ เอวံวิหารี ๕เป๕ เอวံ วิมุตโต
 โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิติ. โส ตสฺส สทฺธมฺจ สี่ลมฺจ สุตมฺจ
 จาคมฺจ ปญฺญมฺจ อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริ.
 เอวมปิ โข อนุรุตฺตา ภิกฺขุโน ผาสฺวหาโร โหติ.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. ตทตฺตาย, เอวมฺปรีปิ.

^๒ ฉ., เท. อนุสฺสวสฺสโต, เอวมฺปรีปิ.

อิธานุรุธา ภิกขุ สุกขาติ 'อิตถนุณาโม ภิกขุ กาลกโต, โส ภควตา พุยากโต 'ติณณํ สญโฆชนานํ ปริกขยา โสตาปนโน อวินิปาตธมโม นียโต สมโพธิปรายโนติ. โส โข ปนสส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐวา ภาหิตี อนุสฺสวสฺสโต วา 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํธมฺโม ๕เปฯ เอวंपญฺโฆ ๕เปฯ เอวํวิหารี ๕เปฯ เอวํ วิมุตโต โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปีติ. โส ตสฺส สทฺธมฺจ สึลมฺจ สุตมฺจ จาคมฺจ ปญฺณมฺจ อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตาย^๑ จิตฺตํ อุปสํหริ. เอวมฺปิ โข อนุรุธา ภิกขุโน ผาสฺวึหาโร ภาหิตี.

[๑๗๐] อิธานุรุธา ภิกขุนี้ สุกขาติ 'อิตถนุณามา ภิกขุนี้ กาลกตา,^๒ สา ภควตา พุยากตา 'อญฺเวย สญฺจหิตี. สา โข ปนสฺสา ภคินี สามํ ทิฏฺฐวา ภาหิตี อนุสฺสวสฺสตา^๓ วา 'เอวํสึลา สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํธมฺมา สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวंपญฺญา สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํวิหารินี สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํ วิมุตตา สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปีติ. สา ตสฺสา สทฺธมฺจ สึลมฺจ สุตมฺจ จาคมฺจ ปญฺณมฺจ อนุสฺสรนฺตี ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริ. เอวมฺปิ โข อนุรุธา ภิกขุนี้ยา ผาสฺวึหาโร ภาหิตี.

อิธานุรุธา ภิกขุนี้ สุกขาติ 'อิตถนุณามา ภิกขุนี้ กาลกตา, สา ภควตา พุยากตา 'ปญฺจนนํ โอรมภาคิยานํ สญโฆชนานํ ปริกขยา โอปปาติกา, ตตฺถ ปรีนิพฺพายินี อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา โลกาติ. สา โข ปนสฺสา ภคินี สามํ ทิฏฺฐวา ภาหิตี

^๑ฉ.,เท. ตทตฺตาย, เอวมฺปริปิ.

^๒ฉ.,เท. กาลงฺกตา, เอวมฺปริปิ.

^๓ฉ.,เท. อนุสฺสวสฺสตา, เอวมฺปริปิ.

อนุสฺสวสฺสตา วา 'เอวํสีลา सा भक्तिं ओहसि इतिปิ, एवञ्चมา
 सा भक्तिं ओहसि इतिปิ, एवंपญญา सा भक्तिं ओहसि इतिปิ,
 एवံविहारिणी सा भक्तिं ओहसि इतिปิ, एवํ विमुत्ता सा भक्तिं
 ओहसि इतिปิ. सा तสฺसा सत्तญ्जํ सीลญ्जํ सुत्तญ्जํ จาคญ्जं
 ปญญญञ्जํ अनुสฺสรนฺती तถตฺตया จิต्तं อุปसํहरति. เอวมปิ โข
 अनुरुत्ता भिक्षुनिया मासुविहारो होति.

อิธานुरुत्ता भिक्षुणी सुณาติ 'อิตถนฺนามา भिक्षुणी กาลกตา,
 सा भควता พุยากตา 'ติณฺณํ สมฺโมเชนानํ ปริกฺขया
 ราคโทสโมหานํ ตนฺตุตา สกทาคามินี สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตุวา
 ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสตีติ. सा โข ปนสฺสา भक्तिं सामं ทิฏ्ฐา वा
 होति अनुสฺสวสฺสตา วา 'เอวํสีลา सा भक्तिं ओहसि इतिปิ,
 एवञ्चमा अपेฯ एवंपญญา अपेฯ एवံविहारिणी अपेฯ เอวํ
 विमुत्ता सा भक्तिं ओहसि इतिปิ. सा तสฺसा सत्तญ्जํ सीลญ्जํ
 सुत्तญ्जํ จาคญ्जํ ปญญญञ्जํ अनुสฺสรนฺती तถตฺตया จิต्तं อุปसํहरति.
 เอวมปิ โข अनुरुत्ता भिक्षुनिया मासुविहारो होति.

อิธานुरुत्ता भिक्षุणी सुณาติ 'อิตถนฺนามา भिक्षุणी กาลกตา,
 सा भควता พุยากตา 'ติณฺณํ สมฺโมเชนानํ ปริกฺขया โสตาปนฺนา
 อวินิปาตธฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ. सा โข ปนสฺสา भक्तिं
 सामं ทิฏ्ฐา वा होति अनुสฺสวสฺสตา วา 'เอวํสีลา सा भक्तिं
 ओहसि इतिปิ, एवञ्चमा अपेฯ एवंपญญา अपेฯ एวံविहारिणी
 अपेฯ เอวํ วิมุत्ता सा भक्तिं ओहसि इतिปิ. सा तสฺसा
 सत्तญ्जํ सीลญ्जํ सुत्तญ्जํ จาคญ्जํ ปญญญञ्จํ अनुสฺสรนฺती तถตฺตया
 จิต्तं อุปสํहरति. เอวมปิ โข अनुरुत्ता भिक्षुनिया मासुविहारो होति.

[๑๗๑] อิทานุรุทฺฐา อุปาสโก สุณฺหาติ 'อิตถนฺนาโม อุปาสโก กาลกโต, โส ภควตา พุยาโกโต 'ปญฺจนฺโณ โอรมภาตียานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธฺมโม ตสฺมา โลกาติ. โส โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐโห วา โหติ อนุสฺสวสฺสุโต วา 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํธฺมโม โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวंपญฺโณ โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํวิหารี โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํ วิมุตฺโต โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ. โส ตสฺส สทฺธมฺมจ สึลมฺมจ สุตมฺมจ จาคมฺมจ ปญฺณมฺมจ อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหริติ. เอวมปิ โข อนุรุทฺฐา อุปาสกสฺส ผาสฺสวหาโร โหติ.

อิทานุรุทฺฐา อุปาสโก สุณฺหาติ 'อิตถนฺนาโม อุปาสโก กาลกโต, โส ภควตา พุยาโกโต 'ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ ตณฺทตฺตา สกทาคามิ สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสตีติ. โส โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐโห วา โหติ อนุสฺสวสฺสุโต วา 'เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํธฺมโม ๕เปยฺ เอวंपญฺโณ ๕เปยฺ เอวํวิหารี ๕เปยฺ เอวํ วิมุตฺโต โส อายสฺมา อโหสิ อิตฺติปิ. โส ตสฺส สทฺธมฺมจ สึลมฺมจ สุตมฺมจ จาคมฺมจ ปญฺณมฺมจ อนุสฺสรนฺโต ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหริติ. เอวมปิ โข อนุรุทฺฐา อุปาสกสฺส ผาสฺสวหาโร โหติ.

อิทานุรุทฺฐา อุปาสโก สุณฺหาติ 'อิตถนฺนาโม อุปาสโก กาลกโต, โส ภควตา พุยาโกโต 'ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺโน อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. โส โข ปนสฺส อายสฺมา สามํ ทิฏฺฐโห วา โหติ อนุสฺสวสฺสุโต วา

‘เอวํสึโล โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิ, เอวํมฺโม ๕เปฯ เอวंपญฺเอย
 ๕เปฯ เอวํวิหารี ๕เปฯ เอวํ วิมุตฺโต โส อายสฺมา อโหสิ อิติปิติ.
 โส ตสฺส สทฺธมฺจ สึลมฺจ สุตมฺจ จาคมฺจ ปญฺณมฺจ อนุสฺสรนฺโต
 ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริติ. เอวมฺปิ โข อนุรุธฺตา อุปาสกสฺส
 ผาสฺวิหาโร โหติ.

[๑๗๒] อิธานุรุธฺตา อุปาสิกา สุณฺหาติ ‘อิตฺถนฺนามา
 อุปาสิกา กาลกตา, สา ภควตา พุยากตา ‘ปญฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ
 สมฺมโยชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติกา, ตตฺถ ปรีนิพฺพายินี
 อนาวตฺติชฺชมา ตสฺมา โลกาติ. สา โข ปนสฺสา ภคินี สามํ
 ทิฏฺฐา วา โหติ อนุสฺสวสฺสุตา วา ‘เอวํสึลา สา ภคินี อโหสิ
 อิติปิ, เอวํมฺมา ๕เปฯ เอวंपญฺเอย ๕เปฯ เอวํวิหารินี ๕เปฯ เอวํ
 วิมุตฺตา สา ภคินี อโหสิ อิติปิติ. สา ตสฺสา สทฺธมฺจ สึลมฺจ
 สุตมฺจ จาคมฺจ ปญฺณมฺจ อนุสฺสรนฺตี ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริติ.
 เอวมฺปิ โข อนุรุธฺตา อุปาสิกาย ผาสฺวิหาโร โหติ.

อิธานุรุธฺตา อุปาสิกา สุณฺหาติ ‘อิตฺถนฺนามา อุปาสิกา
 กาลกตา, สา ภควตา พุยากตา ‘ติณฺณํ สมฺมโยชนานํ ปริกฺขยา
 รากโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามินี สกิทฺเทว อิมํ โลกํ อาคณฺตฺวา
 ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสตีติ. สา โข ปนสฺสา ภคินี สามํ ทิฏฺฐา วา
 โหติ อนุสฺสวสฺสุตา วา ‘เอวํสึลา สา ภคินี อโหสิ อิติปิ,
 เอวํมฺมา ๕เปฯ เอวंपญฺเอย ๕เปฯ เอวํวิหารินี ๕เปฯ เอวํ วิมุตฺตา
 สา ภคินี อโหสิ อิติปิติ. สา ตสฺสา สทฺธมฺจ สึลมฺจ สุตมฺจ
 จาคมฺจ ปญฺณมฺจ อนุสฺสรนฺตี ตถตฺตาย จิตฺตํ อุปสํหริติ. เอวมฺปิ
 โข อนุรุธฺตา อุปาสิกาย ผาสฺวิหาโร โหติ.

อิธานุรุธา อุปาสิกา สุนาติ 'อิตถนุณามา อุปาสิกา
กาลกตา, สา ภควตา พุยากตา 'ติณณํ สมฺมโณชนานํ ปริกฺขยา
โสตาปนฺนา อวินิปาตธมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ. สา โข
ปนฺนสฺสา ภคินี สามํ ทิฏฺฐา วา โหติ อนุสฺสวสฺสุตา วา 'เอวํสีลา
สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํธมฺมา สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ,
[*] เอวํวิหารินี สา ภคินี อโหสิ อิตฺติปิ, เอวํ วิมุตฺตา สา ภคินี
อโหสิ อิตฺติปิ. สา ตสฺสา สทฺธมฺมจ สึลมฺมจ สุตมฺมจ จาคมฺมจ
ปญฺณมฺมจ อนุสฺสรนฺตี ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหฺรติ. เอวมปิ โข
อนุรุธา อุปาสิกาย ฆาสุวิหาโร โหติ.

อิตฺติ โข อนุรุธา ตถาคโต น ชนฺกุหนตฺถํ, น ชนฺลปนตฺถํ,
น ลาภสํกการสิโลกานิสํสตฺถํ, น 'อิตฺติ มํ ชโน ชานาตุติ สาวเก
อพฺภตฺตีเต กาลกเต อุปฺปตฺตีสฺสุ พุยากโรติ 'อสุ อมฺตฺร อุปฺปนโน,^๒
อสุ อมฺตฺร อุปฺปนโนติ,^๒ สนฺติ^๓ โข อนุรุธา กุลปฺตฺตา สทฺธา
โอพารเวทา^๔ โอพารปามุชฺชา,^๔ เต ตํ สุตฺวา ตถตฺตตาย จิตฺตํ
อุปสํหฺรติ. เตสนํ อนุรุธา โหติ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อนุรุธุโธ ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิติ.

อฏฺฐมํ นพกปानสฺสตุตํ นิฏฺฐิตํ.

^๑ ฉ., เท. เอวํปณฺณา ๔ เปช อิตฺติปิ

^๓ ฉ., เท., อ. สนฺติ จ โข

^๒ ฉ., เท., อ. อุปฺปนโน

^{๔-๔} ฉ., เท. อุปารเวทา อุปารปามุชฺชา

๙. โคลิสุสถานิสุตตัม^๑

[๑๙๓] เอวมุเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน โคลิสุธานี^๒ นาม
ภิกฺขุ อารณฺณโก^๓ ปทสมาจาโร^๔ สงฺฆมชฺเฌ โอสภฺเฏ โหติ
เกณจิเทว กรณียเน. ตตฺร โข อายสฺมา สารีปฺตโต โคลิสุธานี
นาม ภิกฺขุ อารพฺภ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

‘อารณฺณิกะนาวุโส’^๕ ภิกฺขุณา สงฺฆคเตเน สงฺฆะ วิหรนฺเตเน
สพฺรหฺมจารีสุ สคารเวเน ภวิตพฺพํ สปปติสฺเสน. สเจ อาวุโส
อารณฺณโก ภิกฺขุ สงฺฆคโต สงฺฆะ วิหรนฺโต สพฺรหฺมจารีสุ อคารโว
โหติ อปฺปติสฺโส, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาริ ‘กิมฺปนินมสฺสายสฺมโต
อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเฌ เสริวิหาเรน, โย อยมายสฺมา
สพฺรหฺมจารีสุ อคารโว โหติ อปฺปติสฺโสติ, ตสฺส^๖ ภวนฺติ
วตฺตาริ. ตสฺมา อารณฺณิกะเน ภิกฺขุณา สงฺฆคเตเน สงฺฆะ วิหรนฺเตเน
สพฺรหฺมจารีสุ สคารเวเน ภวิตพฺพํ สปปติสฺเสน. (๑)

อารณฺณิกะนาวุโส ภิกฺขุณา สงฺฆคเตเน สงฺฆะ วิหรนฺเตเน
อาสนกฺุสเลน ภวิตพฺพํ ‘อิติ เถเร จ ภิกฺขุ นานูปชชฺช นิสีทิสฺสามิ,
นเว จ ภิกฺขุ น อาสนเนน ปฏฺิพาหิสฺสามีติ. สเจ อาวุโส
อารณฺณโก ภิกฺขุ สงฺฆคโต สงฺฆะ วิหรนฺโต น อาสนกฺุสโล
โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาริ ‘กิมฺปนินมสฺสายสฺมโต อารณฺณิกสฺส

^๑ ส.อ. คลิสุสถานิสุตตัม ฉ.,เท. คลิยนิสุตต

^๒ ส.อ. คลิสุธานี, เอวมุปริป. ฉ.,เท. คลิยานิ

^๓ สยา. อารณฺณโก

^๔ ฉ.,เท. ปทสมาจาโร

^๕ หมายเหตุ 27/05/2566

^๖ สยา. อารณฺณิกะนาวุโส, เอวมุปริป.

^๗ ส.อ. อปฺปติสฺโสติสส

เอกสสารญเเย เสรีวิหาเรน, โย อยมายสุมา [๑] อภิสมาจาริกมปิ
 ฅมมํ น ชานาตีติ,^๒ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร. ตสฺมา
 อารญญิเกน ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน อาสนกฺุสเลน
 ภวิตพฺพํ. (๒)

อารญญิเกนาวิโส ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 อภิสมาจาริกมปิ ฅมโม ชานิตพฺโพ. สเจ อาวิโส อารญญิโก
 ภิกขุ สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต อภิสมาจาริโกปิ ฅมมํ น
 ชานาติ. ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'กิมฺปนินิสฺสายสมฺโต อารญญิกสฺส
 เอกสสารญเเย เสรีวิหาเรน, โย อยมายสุมา อภิสมาจาริกมปิ
 ฅมมํ น ชานาตีติ. ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร. ตสฺมา อารญญิเกน
 ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน อภิสมาจาริโกปิ ฅมโม
 ชานิตพฺโพ. (๓)

อารญญิเกนาวิโส ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 นาติกาเลน คาโม ปวิสิตพฺโพ, น^๓ ทิवा ปฏิกกมิตพฺพํ. สเจ
 อาวิโส อารญญิโก ภิกขุ สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต อติกาเลน
 คามํ ปวิสติ, ทิवा^๔ ปฏิกกมิตีติ.^๕ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร
 'กิมฺปนินิสฺสายสมฺโต อารญญิกสฺส เอกสสารญเเย เสรีวิหาเรน, โย
 อยมายสุมา อติกาเลน คามํ ปวิสติ, ทิवा ปฏิกกมิตีติ, ตสฺส^๖
 ภวนฺติ วตฺตาโร. ตสฺมา อารญญิเกน ภิกขุณา สงฺฆคเตน
 สงฺฆเ วิหรนฺเตน นาติกาเลน คาโม ปวิสิตพฺโพ, น ทิवा
 ปฏิกกมิตพฺพํ. (๔)

^๑ ฉ., เท. อาสนกฺุสโล น โหติ

^๓ ฉ. นาทิตวา

^๕ ฉ., เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ชานาตีติสฺส

^๔ ฉ., เท. อติทิวา

^๖ อ. ปฏิกกมิตีติสฺส

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกฺขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 น ปุเรภตฺตํ ปจฺฉาภตฺตํ กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺชิตพฺพํ. สเจ
 อาวุโส อารณฺณิโก ภิกฺขุ สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต ปุเรภตฺตํ
 ปจฺฉาภตฺตํ กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺชติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารो
 ‘อยนฺนุณิมสฺสายสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสอารณฺเ เสรีวิหาเรน
 วิหรโต วิกาเล จริยา พหุลิกตา, ตเมณฺ สงฺฆคตมฺปิ สมฺมาจรตฺติติ,^๑
 ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกฺขุณา สงฺฆคเตน
 สงฺฆเ วิหรนฺเตน น ปุเรภตฺตํ ปจฺฉาภตฺตํ กุเลสุ จาริตฺตํ
 อาปชฺชิตพฺพํ. (๕)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกฺขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 อนฺนุทฺเตน ภวิตพฺพํ อจฺปเลน. สเจ อาวุโส อารณฺณิโก ภิกฺขุ
 สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต อฺนุทฺโต โหติ จปโล, ตสฺส ภวนฺติ
 วตฺตารอ ‘อิทนฺนุณิมสฺสายสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสอารณฺเ
 เสรีวิหาเรน วิหรโต อฺนุทฺจํ จาปลยํ พหุลิกตํ, ตเมณฺ สงฺฆคตฺปิ
 สมฺมาจรตฺติติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกฺขุณา
 สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน อนฺนุทฺเตน ภวิตพฺพํ อจฺปเลน. (๖)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกฺขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 อมฺขเรน ภวิตพฺพํ อวิกิณฺณวาเจน. สเจ อาวุโส อารณฺณิโก
 ภิกฺขุ สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต มฺขโร โหติ วิกิณฺณวาโจ, ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนนิมสฺสายสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสอารณฺเ
 เสรีวิหาเรน, โย อยมายสฺมา มฺขโร วิกิณฺณวาโจติ,^๒ ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกฺขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ
 วิหรนฺเตน อมฺขเรน ภวิตพฺพํ อวิกิณฺณวาเจน. (๗)

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. สมฺมาจรตฺติสฺส, เอวมฺปรี. ^๒ อ. วิกิณฺณวาโจติสฺส

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 สุวเจน^๑ ภวิตพฺพํ กลฺยาณมิตฺเตน. สเจ อาวุโส อารณฺณิโก ภิกขุ
 สงฺฆคโต สงฺฆเ วิหรนฺโต ทุพฺพโจ โหติ ปาปมิตฺโต. ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนินฺมสฺสายสมฺมโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเ
 เสริวิหาเรน, โย อยมายสฺมา ทุพฺพโจ ปาปมิตฺโตติ, ตสฺส ภวนฺติ
 วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกขุณา สงฺฆคเตน สงฺฆเ วิหรนฺเตน
 สุวเจน ภวิตพฺพํ กลฺยาณมิตฺเตน. (๘)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกขุณา อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺตทฺวารเ
 ภวิตพฺพํ. สเจ อาวุโส อารณฺณิโก ภิกขุ อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺตทฺวารอ^๒
 น โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนินฺมสฺสายสมฺมโต อารณฺณิกสฺส
 เอกสฺสสารณฺเ เสริวิหาเรน, โย อยมายสฺมา อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺตทฺวารอ
 น โหตีติ,^๓ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกขุณา
 อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺตทฺวารเ ภวิตพฺพํ. (๙)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกขุณา โภชเน มตฺตตณฺณนา ภวิตพฺพํ.
 สเจ อาวุโส อารณฺณิโก ภิกขุ โภชเน อมตฺตตณฺณ โหติ, ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนินฺมสฺสายสมฺมโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเ
 เสริวิหาเรน, โย อยมายสฺมา โภชเน อมตฺตตณฺณ^๔ โหตีติ, ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน ภิกขุณา โภชเน มตฺตตณฺณนา
 ภวิตพฺพํ. (๑๐)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกขุณา ชาคริยํ อนฺนยฺยตฺเตน ภวิตพฺพํ.
 สเจ อาวุโส อารณฺณิโก ภิกขุ ชาคริยํ อนฺนยฺยตฺโต โหติ, ตสฺส

^๑ ๗๖๓๒ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ส. สุพฺพเจน

^๒ ฉ., เท., อ. อคฺคตฺตทฺวารอ

^๓ ฉ., เท. อคฺคตฺตทฺวารอติ อ. อคฺคตฺตทฺวารอติสส ^๔ ฉ., เท. อมตฺตตณฺณติ อ. อมตฺตตณฺณติสส

ภวนฺติ วตฺตารโ ‘กิมฺปนฺนิมฺสฺสา ยสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺส อารณฺณเย
 เสรีวิหาเรน, โย อายมา ยสมฺมา ชาคริยํ อนนฺยุตฺโต’^๑ โหติติ, ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตารโ. ตสมฺมา อารณฺณิกเกน ภิกฺขุณา ชาคริยํ อนนฺยุตฺเตน
 ภวิตพฺพํ. (๑๑)

อารณฺณิกเกนา วุโส ภิกฺขุณา อารทฺธวิริเยน ภวิตพฺพํ. สเจ
 อาวุโส อารณฺณิกโก ภิกฺขุ กุสฺสโต โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ
 ‘กิมฺปนฺนิมฺสฺสา ยสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺส อารณฺณเย เสรีวิหาเรน, โย
 อายมา ยสมฺมา กุสฺสโต’^๒ โหติติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ. ตสมฺมา
 อารณฺณิกเกน ภิกฺขุณา อารทฺธวิริเยน ภวิตพฺพํ. (๑๒)

อารณฺณิกเกนา วุโส ภิกฺขุณา อุปญฺจิตตตินา ภวิตพฺพํ. สเจ
 อาวุโส อารณฺณิกโก ภิกฺขุ มุญฺจสฺสตีติ โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ
 ‘กิมฺปนฺนิมฺสฺสา ยสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺส อารณฺณเย เสรีวิหาเรน, โย
 อายมา ยสมฺมา มุญฺจสฺสตีติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ. ตสมฺมา อารณฺณิกเกน
 ภิกฺขุณา อุปญฺจิตตตินา ภวิตพฺพํ. (๑๓)

อารณฺณิกเกนา วุโส ภิกฺขุณา สมหิเตน ภวิตพฺพํ. สเจ
 อาวุโส อารณฺณิกโก ภิกฺขุ อสมฺมาหิโต โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ
 ‘กิมฺปนฺนิมฺสฺสา ยสมฺโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺส อารณฺณเย เสรีวิหาเรน,
 โย อายมา ยสมฺมา อสมฺมาหิโตติ,’^๓ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ. ตสมฺมา
 อารณฺณิกเกน ภิกฺขุณา สมหิเตน ภวิตพฺพํ. (๑๔)

อารณฺณิกเกนา วุโส ภิกฺขุณา ปญฺญวตา ภวิตพฺพํ. สเจ
 อาวุโส อารณฺณิกโก ภิกฺขุ ทฺวปฺปญฺญโย โหติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ

‘กิมฺปนินฺนสฺสายสฺมโต อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเณ เสริวิหาเรน,
โย ออยมายสฺมา ทุปฺปณฺโณติ,^๑ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา
อารณฺณิกเณ ภิกฺขุณา ปณฺณวตา ภวิตพฺพ. (๑๕)

อารณฺณิกเณหาสุ ภิกฺขุณา อภิธมฺเม อภิวินเย โยโค กรณฺโณ.
สนฺตารุโส อารณฺณิกํ ภิกฺขุํ อภิธมฺเม อภิวินเย ปณฺหํ ปุจฺจิตาโร.
สเจ ฮาสุ อารณฺณิกโก ภิกฺขุ อภิธมฺเม อภิวินเย ปณฺหํ
ปุณฺโณ น สมฺปายติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนินฺนสฺสายสฺมโต
อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเณ เสริวิหาเรน, โย ออยมายสฺมา
อภิธมฺเม อภิวินเย ปณฺหํ ปุณฺโณ น สมฺปายติ,^๒ ตสฺส ภวนฺติ
วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิกเณ ภิกฺขุณา อภิธมฺเม อภิวินเย โยโค
กรณฺโณ. (๑๖)

อารณฺณิกเณหาสุ ภิกฺขุณา, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา
อติกฺกมฺม รุปे อารุปฺปา, ตตฺถ โยโค กรณฺโณ. สนฺตารุโส
อารณฺณิกํ ภิกฺขุํ, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุปे
อารุปฺปา, ตตฺถ [“] ปุจฺจิตาโร. สเจ ฮาสุ อารณฺณิกโก ภิกฺขุ,
เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุปे อารุปฺปา, ตตฺถ ปณฺหํ
ปุณฺโณ น สมฺปายติ. ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ ‘กิมฺปนินฺนสฺสายสฺมโต
อารณฺณิกสฺส เอกสฺสสารณฺเณ เสริวิหาเรน, โย ออยมายสฺมา, เย
เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุปे อารุปฺปา, ตตฺถ ปณฺหํ ปุณฺโณ
น สมฺปายติ,^๓ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิกเณ
ภิกฺขุณา, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุปे อารุปฺปา, ตตฺถ
โยโค กรณฺโณ. (๑๗)

อารณฺณิเกนาวุโส ภิกฺขุณา อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม โยโค กรณียโย.
 สนฺตาวุโส อารณฺณิกํ ภิกฺขุํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม ปณฺหํ ปุจฺจिताโร.
 สเจ อาวุโส อารณฺณิกโก ภิกฺขุ อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม ปณฺหํ ปุฏฺฐโจ น
 สมฺปายติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารो ‘กิมฺปิณิสฺสายสมฺโต อารณฺณิกสฺส
 เอกสฺสธารณฺเย เสริวิหาเรน, โย อยมายสฺมา, ยสฺสตุถาย ปพฺพชฺชิตฺ,
 ตมตฺถํ” น ชานาตีติ.^๒ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารอ. ตสฺมา อารณฺณิเกน
 ภิกฺขุณา อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม โยโค กรณียโยติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสฺมนตฺตํ สารีปุตฺตํ
 เอตทวโจ “อารณฺณิเกเนว นุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุณา
 อิมे ธมฺมา สมาทาย วตฺติตพฺพา, อุทากุ คามนฺตวิหารินาปีติ.
 อารณฺณิเกนปิ โข อาวุโส โมคฺคัลลาน ภิกฺขุณา อิมे ธมฺมา
 สมาทาย วตฺติตพฺพา, ปเคว คามนฺตวิหารินาติ.

นวมํ โคลิสฺสทานิสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๐. กิฏาكيرิสุตฺตํ

[๑๗๔] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา กาสีสุ จาริกํ
 จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “อหํ โข ภิกฺขเว อณฺณตฺเรว รตฺติโกชนา ภุญฺชามิ
 อณฺณตฺร โข ปนาหํ ภิกฺขเว รตฺติโกชนา ภุญฺชมาโน อปฺปาปาชตณฺจ
 สณฺชานามิ อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหุญฺจानณฺจ พลณฺจ ผาสฺสุวิหารณฺจ.
 เอถ ตุมฺहेปิ ภิกฺขเว อณฺณตฺเรว รตฺติโกชนา ภุญฺชถ, อณฺณตฺร

โฆ ปน ภิกขเว ตุมเหปิ รตติโกชนา ภูณชมานา อปฺปาพาทตณฺจ
 สณฺชานิสฺสถ อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหุญฺจानณฺจ พลณฺจ ฆาสุวิหารณฺจาทิ.
 “เอวํ ภาณเตติ โฆ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสอสุ. อถ โฆ ภควา
 กาสีสุ อนฺนุพฺพเพน จาริกํ จรมาโน, เยน กิฏฺฐาคิริ นาม กาสีนํ
 นิคโม, ตทาสริ. ตตฺร สุกํ ภควา กิฏฺฐาคิริสฺมี วิหริติ กาสีนํ
 นิคเม.

[๑๗๕] เตน โฆ ปน สมเยน อสฺสชิปนฺนพฺพสุกา นาม
 ภิกขุ กิฏฺฐาคิริสฺมี อาวาสิกา โหนฺติ. อถ โฆ สมฺพหุลา ภิกขุ,
 เยน อสฺสชิปนฺนพฺพสุกา ภิกขุ, เตนฺนุสํกมฺมีสุ; อุสํกมิตฺวา
 อสฺสชิปนฺนพฺพสุเก ภิกขุ เอตทโวจํ “ภควา โฆ อาวุโส
 อณฺณตเรว รตติโกชนา ภูณชติ ภิกขุสงฺฆโม จ, อณฺณตฺร โฆ
 ปนาวุโส รตติโกชนา ภูณชมานา อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานนฺติ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหุญฺจानณฺจ พลณฺจ ฆาสุวิหารณฺจ, เอถ ตุมเหปิ
 อาวุโส อณฺณตเรว รตติโกชนา ภูณชถ, อณฺณตฺร โฆ ปนาวุโส
 ตุมเหปิ รตติโกชนา ภูณชมานา อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานิสฺสถ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหุญฺจानณฺจ พลณฺจ ฆาสุวิหารณฺจาทิ.

เอวํ วุตฺเต, อสฺสชิปนฺนพฺพสุกา ภิกขุ เต ภิกขุ เอตทโวจํ
 “มยํ โฆ อาวุโส สายณฺเจว ภูณชาม ปาโต จ ทิवा จ วิกาเล,
 เต มยํ สายณฺเจว ภูณชมานา ปาโต จ ทิवा จ วิกาเล
 อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานาม อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหุญฺจानณฺจ พลณฺจ
 ฆาสุวิหารณฺจ, เต มยํ กิ สนฺทิกฺกจิกํ หิตฺวา กาลิกํ อนฺธาวิสฺสาม,
 สายณฺเจว มยํ ภูณชิสฺสาม ปาโต จ ทิवा จ วิกาเลติ.

ยโต โข เต ภิกขุ นาสิกขีสุ อสฺสชิปนฺนพฺพสุเก
 ภิกขุ สมฺมาเปตฺตุ, อถ เต^๑ ภิกขุ,^๒ เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทึสุ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธ มยฺ ภนฺเต,
 เยเน อสฺสชิปนฺนพฺพสุกา ภิกขุ, เตนฺอุปสงฺกมิมฺหา;^๓ อุปสงฺกมิตฺวา
 อสฺสชิปนฺนพฺพสุเก ภิกขุ เอตทวโจมฺหา” ‘ภควา โข อาวุโส
 อณฺณตฺเรว รตฺติโกชฺชา ภุณฺขติ ภิกขุสงฺโฆ จ, อณฺณตฺร โข
 ปนาวุโส รตฺติโกชฺชา ภุณฺขมานา อปฺปาพาตตณฺจ สมฺชานนฺติ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ ฆาสุวิหารณฺจ, เอถ ตุมฺहेปิ
 อาวุโส อณฺณตฺเรว รตฺติโกชฺชา ภุณฺขถ, อณฺณตฺร โข ปนาวุโส
 ตุมฺहेปิ รตฺติโกชฺชา ภุณฺขมานา อปฺปาพาตตณฺจ สมฺชานิสฺสถ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ ฆาสุวิหารณฺจจติ

เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต อสฺสชิปนฺนพฺพสุกา ภิกขุ อมฺเห
 เอตทวโจ ‘มยฺ โข อาวุโส สายณฺเจว ภุณฺขาม ปาโต จ ทิवा จ
 วิกาเล, เต มยฺ สายณฺเจว ภุณฺขมานา ปาโต จ ทิवा จ วิกาเล
 อปฺปาพาตตณฺจ สมฺชานาม อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ
 ฆาสุวิหารณฺจ, เต มยฺ ก็ สนฺทิฏฺฐิกํ หิตฺวา กาลิกํ อนุชาวิสุสสาม,
 สายณฺเจว มยฺ ภุณฺขิสฺสสาม ปาโต จ ทิवा จ วิกาเลติ. ยโต โข
 มยฺ ภนฺเต นาสิกขิมฺหา^๔ อสฺสชิปนฺนพฺพสุเก ภิกขุ สมฺมาเปตฺตุ, อถ
 มยฺ เอตมตฺถํ ภควโต อารโหเจมาติ.

๑-๑ หมายเหตุ 27/05/2566
 ๑. น.,เท.,อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๓. น.,เท.,อ. เอตทวโจมฺหา

๒. น.,เท.,อ. เตนฺอุปสงฺกมิมฺหา

๔. น.,เท.,อ. นาสิกขิมฺหา

[๑๗๖] อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกขุ อามนฺเตสิ
 “เอहि ตวํ ภิกขุ มม วจเนน อสฺสชิปนฺนพฺพสฺสเก ภิกขุ อามนฺเตสิ
 ‘สตถายสฺมณฺเต อามนฺเตตฺถิติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกขุ
 ภควโต ปฏิสสฺสวาทา, เยเน อสฺสชิปนฺนพฺพสฺสกา ภิกขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อสฺสชิปนฺนพฺพสฺสเก ภิกขุ เอตทวโจ “สตถายสฺมณฺเต
 อามนฺเตตฺถิติ. “เอวมาวุโสติ โข อสฺสชิปนฺนพฺพสฺสกา ภิกขุ ตสฺส
 ภิกขุโน ปฏิสสฺสวาทา, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทียสฺส. เอกมณฺตํ นิสินฺเน โข
 อสฺสชิปนฺนพฺพสฺสเก ภิกขุ ภควา เอตทวโจ “สจฺจํ กิร ภิกขเว
 สมฺพหุลา ภิกขุ ตุมฺहे อุปสงฺกมิตฺวา เอตทวโจ ‘ภควา โข
 อาวุโส อญฺญตรเรว รตฺติโกชนา ภุญฺชติ ภิกขุสงฺฆเ จ, อญฺญตร โข
 ปนาวุโส รตฺติโกชนา ภุญฺชมานา อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานนฺติ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ ผาสฺสวิหารณฺจ, เอถ ตุมฺहेปิ
 อาวุโส อญฺญตรเรว รตฺติโกชนา ภุญฺชต, อญฺญตร โข ปนาวุโส
 ตุมฺहेปิ รตฺติโกชนา ภุญฺชมานา อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานิสฺสถ
 อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ ผาสฺสวิหารณฺจจติ

เอวํ วุตฺเต, กิร ภิกขเว ตุมฺहे เต ภิกขุ เอวํ อวจฺจุตฺถ
 ‘มยํ โข ปนาวุโส สายณฺเจว ภุญฺชาม ปาโต จ ทิวา จ วิกาเล,
 เต มยํ สายณฺเจว ภุญฺชมานา ปาโต จ ทิวา จ วิกาเล
 อปฺปาพาทตณฺจ สณฺชานาม อปฺปาตงฺกตณฺจ ลหฺภูจฺฉานณฺจ พลณฺจ
 ผาสฺสวิหารณฺจ, เต มยํ ก็ สนฺทิกฺกจิกํ หิตฺวา กาลิกํ อนุชาวิสฺสาม,
 สายณฺเจว มยํ ภุญฺชิสฺสาม ปาโต จ ทิวา จ วิกาเลติ.

เอวํ ภนฺเต.

[๑๗๗] “กินฺนุ เม ตุมฺเห ภิกฺขเว เอวํ ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ ‘ยงฺกิญฺจายํ ปุริสปุคฺคโล ปฏิสฺสเวเทติ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺส อกุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, กุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺตีสฺส. โน เหนฺตํ ภาณเต. “นฺนุ เม ตุมฺเห ภิกฺขเว เอวํ ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ ‘อิธกจฺจสฺส เอวรูปํ^๑ สุขํ เวทนํ เวทียโต^๒ อกุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, กุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, อิธ ปนฺนกจฺจสฺส เอวรูปํ สุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, กุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, อิธกจฺจสฺส เอวรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, กุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, อิธ ปนฺนกจฺจสฺส เอวรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, กุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, อิธกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, กุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, อิธ ปนฺนกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺติ, กุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺตีสฺส.”

เอวํ ภาณเต.

[๑๗๘] “สาธุ ภิกฺขเว, มया เจตํ ภิกฺขเว อณฺเฑาตํ อภวิสฺส อทิจฺฉํ อวิทิตํ อสจฺฉิกตํ อมุสฺสิตํ^๓ ปณฺณาย ‘อิธกจฺจสฺส เอวรูปํ สุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมฺมา อภิวทฺธนฺติ, กุสลา ฐมฺมา ปริหาณนฺตีสฺส, เอวมเห^๔ อชานนฺโต ‘เอวรูปํ สุขํ เวทนํ ปชฺชเถว วทฺธยํ, อปิ นฺนุ เม เอตํ ภิกฺขเว เอวรูปํ^๕ อภวิสฺสาติ.

^๑ จ., เท. ยํ เอวรูปํ

พิมพ์อายุ 27/05/2566

^๓ ส., จ., เท., อ. อมุสฺสิตํ, เอวรูปปริปี.

^๕ จ., เท. ปติรูปํ, เอวรูปปริปี.

^๒ จ., เท. เวทียโต, เอวรูปปริปี.

^๔ จ., เท. เอวามํ, เอวรูปปริปี.

โน เหต์ ภนฺเต. “ยสฺมา จ โข เอตํ ภิกฺขเว มยา ฌาตํ ทิฏฺฐํ
 วิทิตํ สจฺฉิกตํ ผุสิตํ” ปณฺณาย ‘อิธกจฺจสฺส เอวฺรูปํ สุขํ เวทนํ
 เวทียโต อกุสลา ฐมา อภิวทฺธนฺตํ, กุสลา ฐมา ปริหาณนฺตํ,
 ตสฺมาหิ ‘เอวฺรูปํ สุขํ เวทนํ ปชฺหาติ วทามิ. มยา เจตํ ภิกฺขเว
 อณฺดาตํ อภวิสฺส อทิฏฺฐํ อวิทิตํ อสจฺฉิกตํ อผุสิตํ ปณฺณาย
 ‘อิธกจฺจสฺส เอวฺรูปํ สุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา
 ปริหาณนฺตํ, กุสลา ฐมา อภิวทฺธนฺตํ, เอวมหิ อชานนฺโต
 ‘เอวฺรูปํ สุขํ เวทนํ อุปสมฺปชฺช วิหรณฺตํ วทเยยฺ, อปี นฺ เม
 เอตํ ภิกฺขเว ปฏฺฐึปํ อภวิสฺสาติ. โน เหต์ ภนฺเต. “ยสฺมา จ โข
 เอตํ ภิกฺขเว มยา ฌาตํ ทิฏฺฐํ วิทิตํ สจฺฉิกตํ ผุสิตํ ปณฺณาย
 ‘อิธกจฺจสฺส เอวฺรูปํ สุขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา
 ปริหาณนฺตํ, กุสลา ฐมา อภิวทฺธนฺตํ, ตสฺมาหิ ‘เอวฺรูปํ สุขํ
 เวทนํ อุปสมฺปชฺช วิหรณฺตํ วทามิ.

[๑๗๙] มยา เจตํ ภิกฺขเว อณฺดาตํ อภวิสฺส อทิฏฺฐํ
 อวิทิตํ อสจฺฉิกตํ อผุสิตํ ปณฺณาย ‘อิธกจฺจสฺส เอวฺรูปํ ทุกฺขํ
 เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา อภิวทฺธนฺตํ, กุสลา ฐมา
 ปริหาณนฺตํ, เอวมหิ อชานนฺโต ‘เอวฺรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ ปชฺหาติ
 วทเยยฺ, อปี นฺ เม เอตํ ภิกฺขเว ปฏฺฐึปํ อภวิสฺสาติ. โน เหต์
 ภนฺเต. “ยสฺมา จ โข เอตํ ภิกฺขเว มยา ฌาตํ ทิฏฺฐํ วิทิตํ
 สจฺฉิกตํ ผุสิตํ ปณฺณาย ‘อิธกจฺจสฺส เอวฺรูปํ ทุกฺขํ” เวทนํ
 เวทียโต อกุสลา ฐมา อภิวทฺธนฺตํ, กุสลา ฐมา ปริหาณนฺตํ,
 ตสฺมาหิ ‘เอวฺรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ ปชฺหาติ วทามิ. มยา เจตํ

ภิกขเว อญฺเฏวตํ อภวิสฺส อทิกฺขจํ อวิทิตํ อสจฺจนิกตํ อมุสฺสิตํ
 ปญฺณาย 'อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา
 ฐมา ปรีหานฺติ, กุสลา ฐมา อภิวทฺธมนฺตํ, เอวมหํ อชานนฺโต
 'เอวรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ อุปสมฺปชฺช วิหระถาติ วเทยฺย, อปี นุ เม
 เอตํ ภิกขเว ปฏฺฐูปํ อภวิสฺสาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. ยสฺมา จ โข
 เอตํ ภิกขเว มยา ญตํ ทิกฺขจํ วิทิตํ สจฺจนิกตํ มุสฺสิตํ ปญฺณาย
 'อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา
 ปรีหานฺติ, กุสลา ฐมา อภิวทฺธมนฺตํ, ตสฺมาหํ เอวรูปํ ทุกฺขํ
 เวทนํ อุปสมฺปชฺช วิหระถาติ วทามิ.

[๑๘๐] มยา เจตํ ภิกขเว อญฺเฏวตํ อภวิสฺส อทิกฺขจํ
 อวิทิตํ อสจฺจนิกตํ อมุสฺสิตํ ปญฺณาย 'อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ
 เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา อภิวทฺธมนฺติ, กุสลา ฐมา
 ปรีหานฺตํ, เอวมหํ อชานนฺโต 'เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ เวทนํ
 ปชฺหาถาติ วเทยฺย, อปี นุ เม เอตํ ภิกขเว ปฏฺฐูปํ อภวิสฺสาติ.
 โน เหนฺตํ ภนฺเต. ยสฺมา จ โข เอตํ ภิกขเว มยา ญตํ ทิกฺขจํ
 วิทิตํ สจฺจนิกตํ มุสฺสิตํ ปญฺณาย 'อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ
 เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา อภิวทฺธมนฺติ, กุสลา ฐมา
 ปรีหานฺตํ, ตสฺมาหํ 'เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ เวทนํ ปชฺหาถาติ
 วทามิ. มยา เจตํ ภิกขเว อญฺเฏวตํ อภวิสฺส อทิกฺขจํ อวิทิตํ
 อสจฺจนิกตํ อมุสฺสิตํ ปญฺณาย 'อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ เวทนํ
 เวทียโต อกุสลา ฐมา ปรีหานฺติ, กุสลา ฐมา อภิวทฺธมนฺตํ,
 เอวมหํ อชานนฺโต 'เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ เวทนํ อุปสมฺปชฺช
 วิหระถาติ วเทยฺย, อปี นุ เม เอตํ ภิกขเว ปฏฺฐูปํ อภวิสฺสาติ.

โน เหติ ฆนเต. “ยสฺมา จ โข เอติ ภิกฺขเว มยา ฌาติ ทิฏฺฐจํ
 วิทิตํ สจฺจนิตํ ผุสิตํ ปญฺญาเย ‘อิเธกจฺจสฺส เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ
 เวทนํ เวทียโต อกุสลา ฐมา ปรีหายนฺติ, กุสลา ฐมา
 อภิวทฺตมนฺตํ, ตสฺมาหํ ‘เอวรูปํ อทุกฺขมสฺสํ เวทนํ อุปสมปชฺช
 วิหรธามิ วทามิ.

[๑๘๑] นาคํ ภิกฺขเว สพฺเพสฺสเยว ภิกฺขุณฺโณ ‘อปฺปมาเทน
 กรณียนฺติ วทามิ; น ปนาคํ ภิกฺขเว สพฺเพสฺสเยว ภิกฺขุณฺโณ ‘น
 อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหฺนโต
 ชีณาสวา วุสิตวฺนโต กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทฺตธา
 ปรีกฺขีณภวสญฺโฆชนา สมฺมทญฺญา วิมุตฺตา, ตถารูปานาคํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณฺโณ ‘น อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 กตฺตเตสํ อปฺปมาเทน, อภพฺพา เต ปมชฺชิตุํ. เย จ โข เต
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสชา” อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ
 ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ, ตถารูปานาคํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ‘อปฺปมาเทน
 กรณียนฺติ วทามิ, ตํ กิสฺส เหตุ. อปฺเปวณาม^๑ อิมะ^๒ อายสฺมนโต
 อนฺุโลมิกานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวมาณา กลฺยาณมิตฺเต ภาชมาณา
 อินฺทริยานิ สมฺนฺนายนมาณา, ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ, ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ
 ทิฏฺฐเจว ฐมาเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหเรยฺยนฺติ.
 อิมํ โข อหํ ภิกฺขเว อิมสํ ภิกฺขุณฺโณ อปฺปมาทผลํ สมฺปสฺสमानอ
 ‘อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ.

[๑๘๒] สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี, กตฺเม สตฺต. อุภโตภาควิมุตฺโต ปญฺญาวิมุตฺโต กายสกฺขี^๑
ทิจฺฉิปปตฺโต สทฺธาวิมุตฺโต ฐมฺมานุสारी สทฺธานุสारी.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล อุภโตภาควิมุตฺโต. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุป
อารูปปา, เต กาเยน ผุสฺสิตฺวา^๒ วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา
อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺติ, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล
อุภโตภาควิมุตฺโต. อิมสฺส ไช อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ‘น อปฺปมาเทน
กรณียนฺติ วทามิ, ตํ กิสฺส เหตุ. กตฺนตฺสส อปฺปมาเทน อภพฺโพ
โส ปมชฺชิตฺตุ. (๑)

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล ปญฺญาวิมุตฺโต. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุป
อารูปปา, เต น^๓ กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา
อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล
ปญฺญาวิมุตฺโต. อิมสฺสปิ ไช อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ‘น อปฺปมาเทน
กรณียนฺติ วทามิ, ตํ กิสฺส เหตุ, กตฺนตฺสส อปฺปมาเทน
อภพฺโพ โส ปมชฺชิตฺตุ. (๒)

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล กายสกฺขี. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุป
อารูปปา, เต กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา
เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ สฺยา. กายสกฺขี, เอวมฺปฺริปี.

^๒ ส.อิ. ผุสฺสิตฺวา, เอวมฺปฺริปี.

^๓ เท. นสฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

กายสกขี.^๑ อิมสฺส โข อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ‘อปฺปมาเทน
กรณียนฺติ วทามิ, ตํ กิสฺส เหตุ. ‘อปฺเปวณาม อยมายสฺมา
อนฺโละมิกานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต ภาชมาโน
อินฺทฺริยานิ สมณฺหณานยมาโน, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ
ทิกฺขฺเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ.
อิมํ โข อหํ ภิกฺขเว อิมสฺส ภิกฺขุโน อปฺปมาทผลํ สมฺปสฺสมาโน
‘อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทิกฺขฺจิปฺปตฺโต.^๒ อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุเป
อารุปฺปา, เต น กาเยน ผุสิตฺวา วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา
เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺขิณา โหนฺติ, ตถาคตปฺปเวทิตา จสฺส ฐมฺมา
ปญฺญาย โวทิกฺขฺจา โหนฺติ โวจฺริตา, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
ทิกฺขฺจิปฺปตฺโต. อิมสฺสปิ โข อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ‘อปฺปมาเทน
กรณียนฺติ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ. ‘อปฺเปวณาม อยมายสฺมา
อนฺโละมิกานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต ภาชมาโน
อินฺทฺริยานิ สมณฺหณานยมาโน, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ
ทิกฺขฺเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ.
อิมํ โข อหํ ภิกฺขเว อิมสฺส ภิกฺขุโน อปฺปมาทผลํ สมฺปสฺสมาโน
อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ. (๔)

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สทฺธาวิมฺุตโต. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุเป

อารุปฺปา, เต น กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส
 ทิสฺวา เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺขีณา โหหนฺติ, ตถาคเต จสฺส
 สทฺธา นิวิฏฺฐา โหติ มฺลชาตา ปติฏฺฐिता, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล สทฺธาวิมุตโต. อิมสฺสปี โข อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 ‘อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ, ตํ กิสฺส เหตุ. ‘อปฺเปวนาม
 อยมายสฺมา อนฺุโลมิกานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต
 ภาชมาโน อินฺทฺริยานิ สมฺนฺานายมาโน, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา
 สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ. ตทฺถตฺตรํ พุรหฺมจฺริย-
 ปรีโยสานํ ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหเรยฺยาติ. อิมํ โข อหํ ภิกฺขเว อิมสฺส ภิกฺขุโน อปฺปมาทผลํ
 สมฺปสฺสมาโน อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ. (๕)

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ฌมฺมานุสาริ. อิธ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รੂเป
 อารุปฺปา. เต น กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ, ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา
 เอกจฺเจ^๑ อาสวา ปริกฺขีณา^๒ โหหนฺติ, ตถาคตปฺปเวทิตา จสฺส
 ฌมฺมา ปญฺญาย มตฺตโส นิชฺฌานํ ฌมฺนฺติ, อปฺิจสฺส อิม
 ฌมฺมา โหหนฺติ, เสยฺยถิทํ. สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ
 สมารินฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ฌมฺมานุสาริ.
 อิมสฺสปี โข อหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ‘อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ,
 ตํ กิสฺส เหตุ. ‘อปฺเปวนาม อยมายสฺมา อนฺุโลมิกานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต ภาชมาโน อินฺทฺริยานิ สมฺนฺานายมาโน,
 ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,

^๑ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.^๒ อ. อปริกฺขีณา

ตทนต์ตรั พุรหมจริยปริโยसानัน ทิฏฐเจว ฐมเม สยัม อภิญญา
 สจจิกตวา อุปสมปชช วิหเรยยาติ. อิมัม โข อหัม ภิกขเว อิมสฺส
 ภิกขุโน อุปปมาทผลัม สมปสฺสमानโน 'อุปปมาเทน กรณียนฺติ
 วทามิ. (๖)

กตโม จ ภิกขเว ปุคฺคโล สทฺธานุสारी. อิธ ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล, เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุปเป
 อารุปฺปา. เต น กาเยน ผุสฺติวาทา วิหริตี, ปณฺณาย จสฺส ทิสฺวา
 เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺขีณา^๑ โหณฺติ, ตถาคเต จสฺส สทฺธามตฺตัม
 โหติ เปมมตฺตัม, อปิจสฺส อิมเ ฐมฺมา โหณฺติ, เสยฺยถิทํ. สทฺธินฺทริยัม
 วิริยินฺทริยัม สตินฺทริยัม สมาธินฺทริยัม ปณฺณินฺทริยัม, อयัม วุจฺจติ
 ภิกขเว ปุคฺคโล สทฺธานุสारी. อิมสฺสปิ โข อหัม ภิกขเว ภิกขุโน
 'อุปปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ, ตัม กิสฺส เหตุ. 'อุปเปวนาม
 อยมายสฺมา อนฺุโลมิกานิ เสนาสฺนานิ ปฏฺิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต
 ภชมาโน อินฺทริยานิ สมนฺนํนํยมาโน, ยสฺสสตถาย กุลปฺตฺตา
 สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยัม ปพฺพชฺชณฺติ, ตทนต์ตรั พุรหมจริย-
 ปริโยसानัน ทิฏฐเจว ฐมเม สยัม อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช
 วิหเรยยาติ. อิมัม โข อหัม ภิกขเว อิมสฺส ภิกขุโน อุปปมาทผลัม
 สมปสฺสमानโน 'อุปปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ. (๗)

[๑๘๓] นาหัม ภิกขเว อาทิกะเนว อญฺญาราชนํ วทามิ,
 อปิจ ภิกขเว อนฺุปฺพพฺพิสฺสกา อนฺุปฺพพฺพิกริยา อนฺุปฺพพฺพิปฺพา
 อญฺญาราชนา โหติ. กถญฺจ ภิกขเว อนฺุปฺพพฺพิสฺสกา อนฺุปฺพพฺพิกริยา
 อนฺุปฺพพฺพิปฺพา อญฺญาราชนา โหติ. อิธ ภิกขเว สทฺธาชฺาโต

อุปสงฺกมติ, อุปสงฺกมฺนุโต ปยิริุปาสติ, ปยิริุปาสฺนุโต โสตํ โอทหติ,
 โอหิตโสโต ฐมฺมํ สุณฺหาติ, สุตฺวา ฐมฺมํ ฐาเรติ, ฐตํ ฐมฺมานํ
 อตฺถํ อุปฺปริกฺขติ, อตฺถํ อุปฺปริกฺขโต ฐมฺมา นิชฺฌานํ ชมฺนติ,
 ฐมฺมนิชฺฌานกฺขณฺติยา สติ, จนฺโท ชายติ, จนฺทชาโต อุตฺสฺสหติ,
 อุตฺสฺสहितฺวา^๑ ตฺูเลติ, ตฺูลยิตฺวา ปทหติ, ปทิตฺตโต สฺมาโน กาเยน
 เจว ปรมํ สจฺจํ สจฺจิกโรติ, ปญฺญาย จ นํ อติวิชฺฌมฺ ปสฺสติ.
 สปิ นาม ภิกฺขเว สทฺธา นาโหสิ, ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว
 อุปสงฺกมฺนํ นาโหสิ, สปิ นาม ภิกฺขเว ปยิริุปาสนา นาโหสิ,
 ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว โสตาธานํ นาโหสิ, ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว
 ฐมฺมสฺสวณํ นาโหสิ, สปิ นาม ภิกฺขเว ฐมฺมธารณา นาโหสิ,
 สปิ นาม ภิกฺขเว อตฺถูปฺปริกฺขตา^๒ นาโหสิ, สปิ นาม ภิกฺขเว
 ฐมฺมนิชฺฌานกฺขณฺติ นาโหสิ, โสปิ นาม ภิกฺขเว จนฺโท นาโหสิ,
 โสปิ นาม ภิกฺขเว อุตฺสฺสาโห นาโหสิ, สปิ นาม ภิกฺขเว ตฺูลนา
 นาโหสิ, ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว ปธานํ นาโหสิ. วิปฺปฏฺฐิปปนฺนาตฺถ
 ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐิปปนฺนาตฺถ ภิกฺขเว, กิฏฺฐเรวเม ภิกฺขเว โมชมฺปฺริสา
 อปฺกุกฺกตา อิมสฺมา ฐมฺมวินยา.

[๑๘๔] อตฺถิ ภิกฺขเว จตฺตูปฺปทํ เวยฺยาकरणํ, ยสฺสทฺทิกฺกฺจสฺส
 วิญญู ปุริโส นจิรสฺเสว ปญฺญาย^๓ อตฺถํ อาชาเนยฺย, อุทฺทิสฺสิสฺสาม^๔
 โว ภิกฺขเว, อาชานิสฺสธ เมตฺนติ. เก จ มยฺ ภนฺเต เก จ
 ฐมฺมสฺส อญฺญาตาโรติ. “โยปิ โส ภิกฺขเว สตฺถา อามิสฺครุโก^๕
 อามิสฺทายาโท อามิสฺเหสิ สํสฺสฺสฺส วิหริติ, ตสฺสปายํ เอวรูปิ

^๑ ฉ., เท. อุตฺสฺสาเหตฺวา

^๒ ฉ., เท., อ. อตฺถูปฺปริกฺขา

^๓ ฉ. ปญฺญายตฺถ

^๔ ฉ., เท., อ. อุทฺทิสฺสิสฺสามิ

^๕ ฉ., เท., อ. อามิสฺครุ

ปโณปนวิยา^๑ น อุเปติ 'เอวมจ โน อสส, อถ นํ กเรยาม,
 น จ โน เอวมสส, น นํ กเรยามาติ. กิมปน ภิกขเว ยํ
 ตถาคโต สพฺพโส อามิสฺส วิสฺสฏฺโง วิหฺรติ, สทฺธสฺส ภิกขเว
 สวากสฺส สตฺถุ สาสเน ปรีโยคยห^๒ วตฺตโต อยมนฺธมโม โหติ
 "สตฺถา ภควา, สวโกหฺมสมิ, ชานาติ ภควา, นาหํ ชานามิติ.
 สทฺธสฺส ภิกขเว สวากสฺส สตฺถุ สาสเน ปรีโยคยห วตฺตโต
 รุพฺพหนียํ^๓ สตฺถุ สาสนํ โหติ โอชวณฺตํ. สทฺธสฺส ภิกขเว
 สวากสฺส สตฺถุ สาสเน ปรีโยคยห วตฺตโต อยมนฺธมโม โหติ.
 'กามํ ตโจ จ นหารุ จ อญฺจิ จ อวสฺสสฺส^๔ เม^๕ สรีเร
 อวสฺสสฺส^๖ มํสโลหิตํ ยนฺตํ ปุริสธามเนน ปุริสวิริเยน ปุริสปรกุกเมเน
 ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปาปฺณิตฺวา วิริยสฺส สณฺจานํ^๗ ภวิสฺสตีติ.
 สทฺธสฺส ภิกขเว สวากสฺส สตฺถุ สาสเน ปรีโยคยห วตฺตโต
 ทฺวินนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ 'ทิจฺจเจว ธมฺเม อญฺญา,
 สติ วา อุปาทิสฺเสเส อนาคามิตาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทนต์.

ทสมํ กิฏฺฐาคิริสฺสุตํ นิฏฺฐิตํ.

ทฺติโย ภิกฺขวคฺโค.

^๑ ส.อ. ปโณปนวิธา

^๓ อ. รุพฺพหนียํ

^๕ จ.เท.อ. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ ส.อ. สณฺจานํ

^๒ ส.อ. ปรีโยคาย จ.เท. ปรีโยคาหิย

^๔ สยา. อวสฺสสฺส

^๖ ส.อ. อุปสฺสสฺส

ตสุสุททาน

กฤษณราชหุลสสุตโลโก มาลุงกยปุตโต จ ภททาลินาโม
 ทิซขุททสหมปติยาจนา^๑ นาพกีปทริรินาโม^๒ อสโม ปวโร

ทุตติโย วรวคโค.

๓. ปริพฺพาชกคฺโค

๑. จุฬวจุณคโคตฺตสุตฺต^๑

[๑๘๕] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหรติ มหาวเน กุฎาคารสาละยํ. เตเน โข ปน สมเยเน วจุณคโคตฺโต ปริพฺพาชโก เอกปฺนุทฺธีเก ปริพฺพาชการาเม ปฏฺวิสติ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลี ปิณฺทาย ปาวีสี. อถ โข ภควโต เอตทโหสี “อติปฺปโค โข ตาว เวสาลียํ ปิณฺทาย จริตุํ, ยนฺนุนาหํ, เยเน เอกปฺนุทฺธีโก ปริพฺพาชการาโม, เยเน วจุณคโคตฺโต ปริพฺพาชโก, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข ภควา, เยเน เอกปฺนุทฺธีโก ปริพฺพาชการาโม, เยเน วจุณคโคตฺโต ปริพฺพาชโก, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข วจุณคโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ ทูโรโต^๒ อากฺขณฺตํ, ทิสฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอตฺถ โข ภนฺเต ภควา สุวาคํ ภนฺเต ภควโต, จิรสุสํ โข ภนฺเต ภควา อิมํ ปริยายมกาสี, ยทิทํ อิธาคมนาย, นิสีทฺตุ ภนฺเต ภควา, อิธมาสนํ ปณฺณตฺตนฺติ. นิสีทิตฺถิ ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน. วจุณคโคตฺโตปิ โข ปริพฺพาชโก อณฺณตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิตฺถิ.

เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข วจุณคโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “สุตฺเมตํ ภนฺเต, สมโณ คโคตโม สพฺพณฺณํ สพฺพทสฺสาวิ อปริเสสํ ฅาณทสฺสนํ ปฏฺชีขานาติ, จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ

สตุตตสส จ ชาครสส จ สดตัม สมิติ ฌาณทสสนัม ปจจุปฏิจิตนติ,
 เย เต ฆนเต เอวมาหังสุ ‘สมโณ โคตโม สพฺพญญฺ สพฺพทสฺสาวิ
 อปริเสสํ ฌาณทสสนัม ปฏิจานาติ, จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ
 สตุตตสส จ ชาครสส จ สดตัม สมิติ ฌาณทสสนัม ปจจุปฏิจิตนติ,
 กจฺจิ เต ฆนเต ภควโต วุตฺตวาทีโน, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน
 อพฺภาจิกฺขนติ, ฌมฺมสฺส จานุฌมฺมํ พฺยากรโณติ, น จ โกจิ
 สหฌมฺมิโก วาทานุวาโท คารยฺหิ จานํ อาคจฺจตีติ. “เย เต วจุณ
 เอวมาหังสุ ‘สมโณ โคตโม สพฺพญญฺ สพฺพทสฺสาวิ อปริเสสํ
 ฌาณทสสนัม ปฏิจานาติ, จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ สตุตตสส จ
 ชาครสส จ สดตัม สมิติ ฌาณทสสนัม ปจจุปฏิจิตนติ, น เม เต
 วุตฺตวาทีโน, อพฺภาจิกฺขนติ จ ปน มนฺเต^๑ อสตา อญฺเฏนาติ.

[๑๘๖] “กถิ พฺยากรมานา ปน มยฺ ฆนเต วุตฺตวาทีโน
 เจว ภควโต อสฺสาม, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺขเยยฺย, ฌมฺม
 สฺส จานุฌมฺมํ พฺยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฌมฺมิโก วาทานุวาโท
 คารยฺหิ จานํ อาคจฺเจยฺยาติ.

“เตวิชฺโช สมโณ โคตโมติ โข วจุณ พฺยากรมานา
 วุตฺตวาที เจว เม อสฺส, น จ มํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺขเยยฺย,
 ฌมฺมสฺส จานุฌมฺมํ พฺยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฌมฺมิโก วาทานุวาโท
 คารยฺหิ จานํ อาคจฺเจยฺย. อหิ หิ วจุณ ยาวเทว อากงฺขามิ,
 อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสรามิ. เสยฺยถิทำ. เอกมฺปิ ชาตี

เทวปิ ชาตโย ๕เป๕ อิติ สาการํ สอุทฺทสํ อเนกวิหิตํ
ปฺพเพณิवासํ อนุสฺสรามิ. อหํ หิ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขามิ,
ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสฺสุทฺธเณ อตฺติกนฺตมานุสเกน สตุเต ปสฺสามิ
จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หิเน ปณฺีเต สุวณฺฺเณ ทฺพพณฺฺเณ สฺคเต
ทฺคเต ๕เป๕ ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานามิ. อหํ หิ วจฺจ
อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตติํ ปญฺญาวิมฺตติํ ทิฏฺฐเจว ฅมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปฺสมปชฺช วิหรามิ.

‘เตวฺชฺชो สมณเ โคตโมติ โช วจฺจ พฺยากรมาโน
วุตฺตวาที เจว เม อสฺส, น จ มํ อฏฺเฐน อพฺภาจิกฺเขยฺย,
ฅมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฅมฺมิโก วาทานฺฺวาโท
การยฺหํ จานํ อาคจฺเจยฺยาติ.

เอวํ วุตฺเต, วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อตุถิ นฺุ โช โภ โคตม โกจิ คิหิ คิหิสฺสญฺเฒชนํ อุปฺปหาย
กายสฺส เกทา ทฺกฺขสฺสนฺตกโรติ.” “นตุถิ โช วจฺจ โกจิ คิหิ
คิหิสฺสญฺเฒชนํ อุปฺปหาย กายสฺส เกทา ทฺกฺขสฺสนฺตกโรติ.”

“อตุถิ ปน โภ โคตม โกจิ คิหิ คิหิสฺสญฺเฒชนํ อุปฺปหาย
กายสฺส เกทา สคฺคูปโคติ. “น” โช วจฺจ เอกํเยว สตํ น เทว
สตานิ น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ น ปญฺจ สตานิ,
อถ โช ภยฺโยว, เย คิหิ คิหิสฺสญฺเฒชนํ อุปฺปหาย กายสฺส เกทา
สคฺคูปคาติ.”^๒

^๑อิ. ทฺกฺขสฺสนฺตํ กโรติ

^๒๒๒๒ ๒๒๒ ๒๒๒

๒๒๒. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ. อิท ปน “อตุถิ โช วจฺจ โกจิ คิหิ คิหิสฺสญฺเฒชนํ
อุปฺปหาย กายสฺส เกทา สคฺคูปโคติ อิมํ ปาจา ทิสฺสนฺติ.

“อตุถิ นุ โข โภ โคตม โภจิ อาชีวโก กายสฺส เกทา
 ทุกฺขสฺส นฺตกโรติ. “นตุถิ โข วจฺจน โภจิ อาชีวโก กายสฺส เกทา
 ทุกฺขสฺส นฺตกโรติ.

“อตุถิ ปน โภ โคตม โภจิ อาชีวโก กายสฺส เกทา
 สคฺคูปโคติ. “อิโต โข โส วจฺจน เอกนวุโต กปโป ยมห์
 อนุสฺสรามิ, นาภิชานามิ กญฺจิ อาชีวกํ สคฺคูปคํ อญฺญตร เอเกน,
 โส” จาปิ กมฺมวาที กิริยวาทีติ. “เอวํ สนฺเต โภ โคตม สฺสญฺญ
 อหํ ติตฺถายตน์ อนุตฺมโส สคฺคูปเคนาติ.” “เอวํ [”] วจฺจน สฺสญฺญ
 อหํ ติตฺถายตน์ อนุตฺมโส สคฺคูปเคนาปีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก
 ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

ปจฺม จูฬวจฺจนโคตฺตสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๒. อคฺคิวัจฺจนโคตฺตสุตฺตํ^๑

[๑๘๗] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข วจฺจนโคตฺโต
 ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สทฺธี สมฺโมทิกิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
 นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “กิณฺณุ โข โภ โคตม “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ
 โมฆมมฺญนฺติ เอวํทิฏฺฐี”^๒ ภวํ โคตโมติ.

^๑ ฉ., เท., อ. โสปาสิ

^๒ อ. เอวํ สนฺเต

^๓ ฉ., เท., อ. เอวํทิฏฺฐิ

^๔ ฉ., เท., อ. สคฺคูปเคนาปีติ

^๕ ฉ. อคฺคิวัจฺจนสุตฺต

“น โข อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้ ‘สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึ ปน โภ โคตม ‘อสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. น โข อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้
‘อสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึนฺนุ โข โภ โคตม ‘อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. “น โข อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้
‘อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึ ปน โภ โคตม ‘อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. “น โข อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้
‘อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึนฺนุ โข โภ โคตม ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. น โข อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้
‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึ ปน โภ โคตม ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ, อิทเมว
สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. “น โข อหิ วจน
เอวํทิกฺขจี้ ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กึนฺนุ โข โภ โคตม ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา,
อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. “น โข อหิ
วจน เอวํทิกฺขจี้ ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ. “กึ ปน โภ โคตม ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา,
อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ เอวํทิกฺขจี้ ภวํ โคตโมติ. “น โข
อหิ วจน เอวํทิกฺขจี้ ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ
โมกฺขมณฺณนฺติ.

“กิณฺณุ โข โภ โก โคตม ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺหา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ.
 “น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺหา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ.

“กึ ปน โภ โก โคตม ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺหา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ.
 “น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺหา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ.

[๑๘๘] “กิณฺณุ โข โภ โก โคตม ‘สสฺสโต โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ” โคตโมติ อิติ ปุณฺณโจ समाโน
 ‘น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ
 โมฆมณฺณนฺติ วเทสิ. ‘กึ ปน โภ โก โคตม ‘อสสฺสโต โลโก,
 อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ อิติ ปุณฺณโจ
 समाโน ‘น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘อสสฺสโต โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ วเทสิ. ‘กิณฺณุ โข โภ โก โคตม ‘อนฺตวา โลโก,
 อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ อิติ ปุณฺณโจ
 समाโน ‘น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ
 โมฆมณฺณนฺติ วเทสิ. ‘กึ ปน โภ โก โคตม ‘อนฺนฺตวา โลโก,
 อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ อิติ ปุณฺณโจ
 समाโน ‘น โข อหํ วจฺจน เอวํทิฏฺฐี ‘อนฺนฺตวา โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ วเทสิ. ‘กิณฺณุ โข โภ โก โคตม, ‘ตํ ชีวํ ตํ
 สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เอวํทิฏฺฐี ภาวํ โคตโมติ อิติ

ปฏฺฐโจ समाโน 'น โข อหํ วजฺจน เหวํทิกฺขจिํ 'ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ,
 อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ. 'กึ ปน โภ โคตม 'อณฺณ
 ชีวํ อณฺณํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ เหวํทิกฺขจिํ ภา
 โคตโมติ อิติ ปฏฺฐโจ समाโน 'น โข อหํ วจฺจน เหวํทิกฺขจिํ
 'อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ.
 'กิณฺณุ โข โภ โคตม 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ
 โมชฺสมณฺณนฺติ เหวํทิกฺขจिํ ภา โคตโมติ อิติ ปฏฺฐโจ समाโน 'น โข
 อหํ วจฺจน เหวํทิกฺขจिํ 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ
 โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ.

"กึ ปน โภ โคตม 'น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา,
 อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ เหวํทิกฺขจิํ ภา โคตโมติ อิติ ปฏฺฐโจ
 समाโน 'น โข อหํ วจฺจน เหวํทิกฺขจิํ 'น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ. 'กิณฺณุ โข โภ
 โคตม 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ
 โมชฺสมณฺณนฺติ เหวํทิกฺขจิํ ภา โคตโมติ อิติ ปฏฺฐโจ समाโน 'น โข
 อหํ วจฺจน เหวํทิกฺขจิํ 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา,
 อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ. 'กึ ปน โภ โคตม 'เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ
 เหวํทิกฺขจิํ ภา โคตโมติ อิติ ปฏฺฐโจ समाโน 'น โข อหํ วจฺจน
 เหวํทิกฺขจิํ 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว
 สจฺจํ โมชฺสมณฺณนฺติ วเทสิ.

"กึ ปน ภาวํ^๑ โคตโม^๒ อาทีนํ สมฺปสฺสสมาโน เหวํ อิมานิ
 สพฺพโส ทิกฺขจิคตานิ อนุปคโตติ.

[๑๘๙] “สสฺสโต โลโกติ โข วจฺจ ทิฏฺฐิจิตฺตเมตฺตํ ทิฏฺฐิจิตฺตหณํ
 ทิฏฺฐิจิกนฺตารอ^๑ ทิฏฺฐิจิวิสุกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺพนฺทิตํ ทิฏฺฐิจิสณฺโณชนํ สทฺทุกขํ
 สวิฆาตํ สอฺปปายาสํ สปริพาหํ น นิพฺพุทฺธิยา น วิราคยา น
 นิโรธาย น อฺปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น
 นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ‘อสฺสสโต โลโกติ โข วจฺจ ยเปยฺย ‘อนฺนตฺวา
 โลโกติ โข วจฺจ ยเปยฺย ‘อนฺนตฺวา โลโกติ โข วจฺจ ยเปยฺย
 ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ โข วจฺจ ยเปยฺย ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรณฺติ
 โข วจฺจ ยเปยฺย ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ โข วจฺจ ยเปยฺย
 ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ โข วจฺจ ยเปยฺย ‘โหติ จ น จ
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ โข วจฺจ ยเปยฺย ‘เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ โข วจฺจ ทิฏฺฐิจิตฺตเมตฺตํ ทิฏฺฐิจิตฺตหณํ
 ทิฏฺฐิจิกนฺตารอ ทิฏฺฐิจิวิสุกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺพนฺทิตํ ทิฏฺฐิจิสณฺโณชนํ สทฺทุกขํ
 สวิฆาตํ สอฺปปายาสํ สปริพาหํ น นิพฺพุทฺธิยา น วิราคยา น
 นิโรธาย น อฺปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย
 สํวตฺตติ. อิมํ โข อหํ วจฺจ อาทึนํว สมฺปสฺสสมาโน เอวํ อิมานิ
 สพฺพโส ทิฏฺฐิจิตฺตานิ อนฺุปคโตติ.

“อตฺถิ ปน โภโต โคตมสฺส กิณฺณจิ ทิฏฺฐิจิตฺตนฺติ. “ทิฏฺฐิจิตฺตนฺติ
 โข วจฺจ อปฺนิตเมตฺตํ ตถาคตสฺส, ทิฏฺฐจฺญเหตฺตํ วจฺจ ตถาคเตน
 ‘อิตฺติ รุปํ, อิตฺติ รุปสฺส สมฺภูโต, อิตฺติ รุปสฺส อตฺถงฺคโม;^๒ อิตฺติ
 เวทนา, อิตฺติ เวทนาย สมฺภูโต, อิตฺติ เวทนาย อตฺถงฺคโม; อิตฺติ
 สณฺญา, อิตฺติ สณฺญาย สมฺภูโต, อิตฺติ สณฺญาย อตฺถงฺคโม; อิตฺติ
 สงฺขารํ; อิตฺติ สงฺขารานํ สมฺภูโต, อิตฺติ สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม; อิตฺติ

วิญญานํ, อิติ วิญญานสฺส สมุทโย, อิติ วิญญานสฺส อตฺถงฺกโมติ.
ตสฺมา 'ตถาคโต สพฺพมณฺณิตานํ สพฺพมตฺถิตานํ' สพฺพาหงฺการ-
มมฺงการมานานุสฺยานํ^๒ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปฏินิสฺสคฺคา
อนุปาทา วิมุตฺโตติ วทามิติ.

[๑๙๐] “เอวํ วิมุตฺตจิตฺโต ปน โภ โก โคตม ภิกฺขุ กุหิ
อุปฺปชฺชตฺติติ.” “อุปฺปชฺชตฺติติ โข วจฺจ น อุเปติ. “เตนहि โภ โก โคตม
น อุปฺปชฺชตฺติติ. “น อุปฺปชฺชตฺติติ โข วจฺจ น อุเปติ. “เตนहि โภ
โคตม อุปฺปชฺชติ จ น จ อุปฺปชฺชตฺติติ. “อุปฺปชฺชติ จ น จ
อุปฺปชฺชตฺติติ โข วจฺจ น อุเปติ. “เตนहि โภ โก โคตม เนว
อุปฺปชฺชติ น น อุปฺปชฺชตฺติติ. “เนว อุปฺปชฺชติ น น อุปฺปชฺชตฺติติ
โข วจฺจ น อุเปติ.

“เอวํ วิมุตฺตจิตฺโต ปน โภ โก โคตม ภิกฺขุ กุหิ อุปฺปชฺชตฺติติ
อิติ ปุณฺณโจ สมานิ “อุปฺปชฺชตฺติติ” วจฺจ น อุเปตฺติติ วเทสิ. “เตนहि
โภ โก โคตม น อุปฺปชฺชตฺติติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ “น อุปฺปชฺชตฺติติ
โข วจฺจ น อุเปตฺติติ วเทสิ. “เตนहि โภ โก โคตม อุปฺปชฺชติ จ
น จ อุปฺปชฺชตฺติติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ “อุปฺปชฺชติ จ น จ
อุปฺปชฺชตฺติติ โข วจฺจ น อุเปตฺติติ วเทสิ. “เตนहि โภ โก โคตม เนว
อุปฺปชฺชติ น น อุปฺปชฺชตฺติติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ “เนว อุปฺปชฺชติ
น น อุปฺปชฺชตฺติติ โข วจฺจ น อุเปตฺติติ วเทสิ. เอตฺถาหํ โภ
โคตม อญฺญานมาปาที, เอตฺถ สมฺโมหมาปาที. ยापิ เม เอสา

^๑ ฉ., เท., อ. สพฺพมณฺณิตานํ

^๒ ส., อ. สพฺพอหิงการมมฺงการ- ฉ., เท. สพฺพอหิงการ-

^๓ ฉ., เท., อ. อุปฺปชฺชตฺติติ, เอวมฺปริปิ. ^๔ ฉ., เท. อุปฺปชฺชตฺติติ โข

โกโต โคตมสฺส ปุริเมน กถาสลฺลาเปน อหุ ปสathamตฺตา, สapi
เม เอตฺรหิ อนุตฺรหิตาติ.

“อลฺลหิ เต วจฺจ อญฺญาณาย, อลํ สมฺโมหาย, คมฺภีโร
หยัง” วจฺจ ฐมฺโม ทุทฺทโส ทุรฺนุโพโส สนฺโต ปณฺโติ อตฺถกาวจโร
นิปฺโปเน ปณฺทิตเวทนีโย, โส ตยา ทุชฺชาโน อญฺญทิจฺเจน
อญฺญกฺขนฺติเกน อญฺญรฺจิกเกน อญฺญตฺถโยเคน” อญฺญตฺถาจริยเกน.”

[๑๙๑] เตนหิ วจฺจ ตํเยเวตฺถ ปฏฺฐิจฺจิสฺสามิ, ยถา เต
ขเมยฺย ตถา ตํ^๑ พุยากรเยยาสิ, ตํ ก็ มญฺญสิ วจฺจ. สเจ
เต ปุโรโต อคฺคิ ขเลยฺย, ชาเนยฺยาสิ ตวํ ‘อัยฺ เม ปุโรโต
อคฺคิ ขลตีติ.

“สเจ เม โก โคตม ปุโรโต อคฺคิ ขเลยฺย, ชาเนยฺยาสิ
‘อัยฺ เม ปุโรโต อคฺคิ ขลตีติ.

“สเจ ปน ตํ วจฺจ เอวํ ปุจฺเจยฺย ‘โย เต อัยฺ ปุโรโต
อคฺคิ ขลติ, อัยฺ อคฺคิ ก็ ปฏฺฐิจฺจ ขลตีติ, เอวํ ปุฏฺฐโจะ ตวํ วจฺจ
กิณฺติ พุยากรเยยาสีติ.

“สเจ มํ โก โคตม เอวํ ปุจฺเจยฺย ‘โย เต อัยฺ ปุโรโต
อคฺคิ ขลติ, อัยฺ อคฺคิ ก็ ปฏฺฐิจฺจ ขลตีติ, เอวํ ปุฏฺฐโจะ อหํ โก
โคตม เอวํ พุยากรเยยํ ‘โย เม ปุโรโต อคฺคิ ขลติ, อัยฺ อคฺคิ
ติณฺณกฏฺฐปาทานํ ปฏฺฐิจฺจ ขลตีติ.

“สเจ วจฺจ” ปุโรโต โส อคฺคิ นิพฺพาเยยฺย, ชาเนยฺยาสิ
ตวํ ‘อัยฺ เม ปุโรโต อคฺคิ นิพฺพุโตติ.

^๑ จ., เท. หาย

^๒ จ., เท. อญฺญตฺถโยเคน

^๓ จ., เท. อญฺญตฺถาจริยเกน

^๔ จ., เท. น

^๕ จ., เท., อ. สเจ เต วจฺจ

“สเจ เม โภ โคตม ปุรโต โส อคฺคิ นิพฺพายะย, ฆาเนยฺยาหิ ‘อัย เม ปุรโต อคฺคิ นิพฺพุโตติ.

“สเจ ปน ตํ วจฺจ เอวํ ปุจฺเจยฺย ‘โย เต อัย ปุรโต อคฺคิ นิพฺพุโต, โส อคฺคิ อิตฺถ กตมํ ทิสฺส คโต, ปุรตฺถิมํ वा ปจฺจิมํ वा อุตฺตรํ वा ทกฺขิณํ วาติ เอวํ ปุณฺณโจ ตวํ วจฺจ ‘กิณฺติ พุยากระยฺยาสีติ. “น อูเปติ โภ โคตม, ยญฺหิ โส โภ โคตม อคฺคิ ติณกฺกฺจฺจุปาทานํ ปฏฺิจจ ชลติ” ตสฺส จ ปรียาทานา อญฺญสฺส จ อนฺุปหารา อนาหารโ นิพฺพุโตเตวว สงฺขยํ กจฺจตีติ.

[๑๙๒] “เอวเมว โข วจฺจ เยน รุเปณ ตถาคตํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญาเปยฺย, ตํ รูปํ ตถาคตสฺส ปหีนํ อุจฺฉิณฺหฺมุลํ ตาลาวตฺถุกตํ อนภาวํกตํ”^๑ อายตี อนฺุปปาทธมมํ, รูปสงฺขาวิมุตฺโต”^๒ โข วจฺจ ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยโย ทฺวปฺปรีโยคาพุโ. เสยฺยถาปิ มหาสมฺพุทฺโ ‘อฺปฺปชฺชตีติ”^๓ น อูเปติ, ‘น อฺปฺปชฺชตีติ น อูเปติ, ‘อฺปฺปชฺชติ จ น จ อฺปฺปชฺชตีติ น อูเปติ, ‘เนว อฺปฺปชฺชติ น น อฺปฺปชฺชตีติ น อูเปติ. ยาย เวทนาย ตถาคตํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญาเปยฺย, สา เวทนา ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉิณฺหฺมุลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา”^๔ อายตี อนฺุปปาทธมมา, เวทนา-สงฺขาวิมุตฺโต”^๕ โข วจฺจ ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยโย

^๑ ฉ., เท., อ. อชลิ

^๒ ฉ., เท., อ. รูปสงฺขยวิมุตฺโต

^๓ ฉ., เท. อนภาวํกตา, เอวมุปริปิ.

^๔ ฉ., เท. อนภาวํกตํ เอวมุปริปิ.

^๕ ฉ., เท. อฺปฺปชฺชตีติ, เอวมุปริปิ.

^๖ ฉ., เท. เวทนาสงฺขยวิมุตฺโต

ทฺฐปฺปรีโยคาพฺโห. เสยฺยถาปิ มหาสมฺมทฺโท ‘อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ,
 ‘น อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ, ‘อุปฺปชฺชติ จ น จ อุปฺปชฺชตีติ
 น อุเปติ, ‘เนว อุปฺปชฺชติ น น อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ.

ยาย สญฺญาย ตถาคตํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญาเปยฺย,
 สา สญฺญา ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมุลา ตาลาวตฺถุกตา
 อนภาวํคตา आयตฺตี อนฺนุปฺปาทธมฺมา, สญฺญาสงฺขาวิมฺุตโต^๑ ไช
 วจฺจ ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺฐปฺปรีโยคาพฺโห. เสยฺยถาปิ
 มหาสมฺมทฺโท ‘อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ, ‘น อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ,
 ‘อุปฺปชฺชติ จ น จ อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ, ‘เนว อุปฺปชฺชติ น น
 อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ.

เยหิ สงฺขารेหิ ตถาคตํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญาเปยฺย,
 เต สงฺขารา ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมุลา ตาลาวตฺถุกตา
 อนภาวํคตา आयตฺตี อนฺนุปฺปาทธมฺมา, สงฺขารสงฺขาวิมฺุตโต^๒ ไช
 วจฺจ ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺฐปฺปรีโยคาพฺโห. เสยฺยถาปิ
 มหาสมฺมทฺโท ‘อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ, ‘น อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ,
 ‘อุปฺปชฺชตีติ จ น จ อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ, ‘เนว อุปฺปชฺชติ น
 น อุปฺปชฺชตีติ น อุเปติ.

เยน วิญฺญาเณน ตถาคตํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญาเปยฺย,
 ตํ วิญฺญาณํ ตถาคตสฺส ปหีนํ อุจฺฉินฺนมุลํ ตาลาวตฺถุกตํ
 อนภาวํคตํ आयตฺตี อนฺนุปฺปาทธมฺมํ, วิญฺญาณสงฺขาวิมฺุตโต^๓ ไช
 วจฺจ ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺฐปฺปรีโยคาพฺโห. เสยฺยถาปิ

^๑ ฉ. สญฺญาสงฺขยวิมฺุตโต

^๒ ฉ. สงฺขารสงฺขยวิมฺุตโต

^๓ ฉ. วิญฺญาณสงฺขยวิมฺุตโต

มหาสมุทโท ‘อุปฺปชฺชตฺติติ น อฺเปติ, ‘น อฺอุปฺปชฺชตฺติติ น อฺเปติ,
‘อุปฺปชฺชติ จ น จ อฺอุปฺปชฺชตฺติติ น อฺเปติ, ‘เนว อฺอุปฺปชฺชติ น น
อฺอุปฺปชฺชตฺติติ น อฺเปตฺติติ.’^๑

เอวํ วุตเต, วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพชาโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
 ‘เสยฺยถาปิ โภ โคตม คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทฺฐเร
 มหาสาลรฺกฺโข,^๒ ตสฺส อนิจฺจตา สาขापฺลสฺส^๓ ปลฺลชฺเชยฺย,^๔
 ตจฺจปฺปปฏิกา ปลฺลชฺเชยฺยํ เฝคฺคํ ปลฺลชฺเชยฺย,^๕ โส อปเรน สมเยน
 อปคตสาขापฺลโส อปคตตจฺจปฺปปฏิโก อปคตเฝคฺคโก สฺสทฺธ^๕ สาเร
 ปติฏฺฐิจฺโง; เอวเมว โภโต โคตมสฺส ปาวจัน อปคตสาขापฺลสฺส
 อปคตตจฺจปฺปปฏิกํ อปคตเฝคฺคกํ สฺสทฺธ^๖ สาเร ปติฏฺฐิจิตํ, อภิกฺกนฺตํ
 โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ โภ โคตม
 นิกฺกขฺชิตํ วา อุกฺกขฺชเยยฺย, ปฏฺฐิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มฺพหสฺส วา
 มคฺคํ อาจิกฺขเยยฺย, อนุทฺทการเ วา เตลปฺชฺชิตํ ทาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต
 รฺูปานิ ทกฺขณฺตீติ; เอวเมว โภตา โคตเมน อนเภปรียาเยน ทมโม
 ปกาสิโต, เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ทมฺมญฺจ
 ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาसกํ มํ ภวํ โคตโม ทาเรตุ อชฺชตคฺเค
 ปาณฺุเปตํ สรณํกตฺตุนฺติ.

ທຸຕິຍໍ ອຄຸຕິວຈຸນໂຄຕຸຕສຸຕຸຕໍ ນິຣູຈິຕໍ.

^๑ จ.,เท. น อุเปติ

๓-๓ ๑. สภาปาลา ปลุชเชยย์

๕ ฉ.,เท.,อี. สุกุโธ อสส

๒ ส. มหาสาพรุกโข

៥ ច. ដេកុត ប្រសូតុធម្មប្ប

๖ ฉ.,เท.,อ. สุทนต์

๓. มหาวจฺจนโคตฺตสุตฺตํ^๑

[๑๙๓] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
 เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา,
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “ทีฆมรตฺตาทํ โภจตา โคตเมน สหกถี, สาธุ เม ภวํ โคตโม
 สงฺขิตฺเตน กุสลากุสลํ เทเสตฺตุติ.

“สงฺขิตฺเตนปิ โข เต อหํ วจฺจน กุสลากุสลํ เทเสยฺยํ,
 วิตฺถาเรนปิ โข เต อหํ วจฺจน กุสลากุสลํ เทเสยฺยํ, อปิจ เต
 อหํ วจฺจน สงฺขิตฺเตน กุสลากุสลํ เทเสสฺสามิ, ตํ สุณฺหาหิ สาธุกํ
 มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ โภจติ โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก
 ภควโต ปจฺจสุสฺสสิ. ภควา เอตทวโจ

(กุสลากุสลดชฺชมา)

[๑๙๔] “โลโภ โข วจฺจน อกุสลํ, อโลโภ โข^๒ วจฺจน^๒
 กุสลํ, โทโส โข วจฺจน อกุสลํ, อโทโส โข วจฺจน กุสลํ, โมโห โข
 วจฺจน อกุสลํ, อโมโห โข วจฺจน กุสลํ, อิติ โข วจฺจน อิมํ ตโย
 ชฺชมา อกุสลา, ตโย ชฺชมา กุสลา.

ปาณาติปาโต โข วจฺจน อกุสลํ, ปาณาติปาตา เวรมณิ
 กุสลํ, อทินฺนาทานํ โข วจฺจน อกุสลํ, อทินฺนาทานา เวรมณิ
 กุสลํ, กาเมสุมิจฺฉาจารอ โข วจฺจน อกุสลํ, กาเมสุมิจฺฉาจारा

หมดอายุ 27/05/2566

เวรมณี กุสลํ, มุสาวาทो โข วจฺจ อกุสลํ, มุสาวาทา เวรมณี
 กุสลํ, ปิสฺสุณา วาจา โข วจฺจ อกุสลํ, ปิสฺสุณาย วาจาเย เวรมณี
 กุสลํ, ผรุสา วาจา โข วจฺจ อกุสลํ, ผรุสาย วาจาเย เวรมณี
 กุสลํ, สมฺมปฺปลาโป โข วจฺจ อกุสลํ, สมฺมปฺปลาปา เวรมณี
 กุสลํ, อภิชฺฌมา โข วจฺจ อกุสลํ, อนภิชฺฌมา กุสลํ, พยาปาโท โข
 วจฺจ อกุสลํ, อพยาปาโท กุสลํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ โข วจฺจ อกุสลํ,
 สมฺมาทิฏฺฐิจิ กุสลํ, อิติ โข วจฺจ อิมํ ทส ธมฺมา อกุสลา, ทส
 ธมฺมา กุสลา.

ยโต โข วจฺจ ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อฺจุฉินฺนํมฺูลา
 ตาลาวตฺตูกตา อนภาวํคตา อายตฺตี อนุปฺปาตธมฺมา, โหติ^๑ โส
 ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสิตวา กตกรณฺเญโย โอหิตภาโร
 อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺชีณภาวสณฺโณชโน สมฺมทณฺเฎนา วิมุตฺโตติ.

(อริยสาวกุปฺปมาณา)

[๑๙๕] “ติฏฺฐตฺถุ ภวํ โคตโม, อตฺถิ ปน^๒ โภโต โคตมสฺส
 เอกภิกฺขุ^๓ สาวโก [๔] อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ
 ปณฺเฎนาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ธมฺเม สยํ อภินฺเฎนา สจฺฉนิกตฺวา
 อุปสมฺมปชฺช วิหรตฺตีติ. “น โข วจฺจ เอกํเยว สตํ น เทว
 สตานิ น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ น ปณฺจ สตานิ อถ^๔
 โข วจฺจ ภิกฺขุโยว, เย ภิกฺขุ มม สาวกา อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปณฺเฎนาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ธมฺเม สยํ อภินฺเฎนา
 สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺมปชฺช^๕ วิหรนฺตฺตีติ.

^๑ ฉ., เท. โส โหติ

^๒ ฉ., เท. ปน เต

^๓ ฉ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ฉ., เท. เอกภิกฺขุปี

^๔ ฉ., เท. โย

^๕ ฉ., เท. อถ โข ภิกฺขุโย ว

^๖ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

“ติฏฺฐจตุ ภวํ โคตโม, ติฏฺฐจฺนตฺตํ ภิกฺขุ, อตฺถิ ปน ภโถ
โคตมสฺส เอกภิกฺขุณฺปิ สาวิกา”^๑ อาสวานํ ขยา อนาคตํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา
อุปสมฺบปฺชฺช วิหรตฺติติ. “น โข วจฺจน เอกํเยว สตํ น เทว สตานิ
น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ น ปญฺจ สตานิ, อถ โข
ภิกฺขุโยว, ยา ภิกฺขุณฺนิโย มม สาวิกา อาสวานํ ขยา อนาคตํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺบปฺชฺช วิหรนฺตฺติติ.

“ติฏฺฐจตุ ภวํ โคตโม, ติฏฺฐจฺนตฺตํ ภิกฺขุ, ติฏฺฐจฺนตฺตํ ภิกฺขุณฺนิโย,
อตฺถิ ปน ภโถ โคตมสฺส เอกุปาสโกปิ สาวโก คิหิ โอทาตฺวสโน
สพฺรหฺมจาริ,^๒ ปญฺจนนํ โอรัมภาคิยานํ สมฺมโยชนานํ ปริกฺขยา
โอปปาติโก ตตฺถ ปรีนิพฺพายี”^๓ อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกาติ.
“น โข วจฺจน เอกํเยว สตํ น เทว สตานิ น ตีณิ สตานิ
น จตฺตาริ สตานิ น ปญฺจ สตานิ, อถ โข ภิกฺขุโยว, ये
อุปาสกา มม สาวกา คิหิ โอทาตฺวสนา สพฺรหฺมจาริโน”^๔ ปญฺจนนํ
โอรัมภาคิยานํ สมฺมโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ
ปรีนิพฺพายิโน อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา โลกาติ.

“ติฏฺฐจตุ ภวํ โคตโม, ติฏฺฐจฺนตฺตํ ภิกฺขุ, ติฏฺฐจฺนตฺตํ ภิกฺขุณฺนิโย,
ติฏฺฐจฺนตฺตํ อุปาสกา, คิหิ โอทาตฺวสนา สพฺรหฺมจาริโน, อตฺถิ
ปน ภโถ โคตมสฺส เอกุปาสโกปิ สาวโก คิหิ โอทาตฺวสโน
กามภิกฺขิ สาสนฺกโร โอวาทปตฺติกโร, ติณฺณวิจิกฺกโณ วิคตกถฺกโณ

๑ หนตฺถาย ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

๑ ฌ., เท. สาวิกา ยา

๓ ส. ปรีนิพฺพายิ

๒ ฌ., เท. พฺรหฺมจาริ โย

๔ ฌ., เท. พฺรหฺมจาริโน, เอวฺมุปฺปรี.

เวสสชชปฺปตฺโต อปรปฺปจโย สตฺถุ สาสเน วิหรตฺติ. “น โข
วจฺจนฺ เอกํเยว สตํ น เทว สตานิ น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ
สตานิ น ปญฺจ สตานิ, อถ โข ภิกฺขุโยว, เย อุปาสกา มม
สวกา, คิหิ โอทาทวสนา กามภิกฺโข สาสนกรา โอวาทปติกรา
ติณฺณวิจิกิจฺจา วิคตกถํกถา เวสสชชปฺปตฺตา อปรปฺปจยา สตฺถุ
สาสเน วิหรนฺตฺติ.

“ติฏฺฐตฺถ ภวํ โคตโม, ติฏฺฐนฺตฺถ ภิกฺขุ, ติฏฺฐนฺตฺถ ภิกฺขุณีโย,
ติฏฺฐนฺตฺถ อุปาสกา คิหิ โอทาทวสนา สพฺรหฺมจาริโน, ติฏฺฐนฺตฺถ
อุปาสกา คิหิ โอทาทวสนา กามภิกฺโข, อตฺถิ ปน ภิกฺขุ
โคตมสฺส เอกุปาสิกาปิ สวิกา คิหิ โอทาทวสนา สพฺรหฺมจารินิ
[๑] ปญฺจนฺ โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา
ตตฺถ ปรีนิพฺพายินิ อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา โลกาติ. “น โข วจฺจนฺ
เอกํเยว สตํ น เทว สตานิ น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ
น ปญฺจ สตานิ, อถ โข ภิกฺขุโยว, ยา อุปาสิกา มม สวิกา
คิหิณีโย โอทาทวสนา สพฺรหฺมจารินิโย ปญฺจนฺ โอรัมภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ ปรีนิพฺพายินิโย
อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา โลกาติ.

“ติฏฺฐตฺถ ภวํ โคตโม, ติฏฺฐนฺตฺถ ภิกฺขุ, ติฏฺฐนฺตฺถ ภิกฺขุณีโย,
ติฏฺฐนฺตฺถ อุปาสกา คิหิ โอทาทวสนา สพฺรหฺมจาริโน, ติฏฺฐนฺตฺถ
อุปาสกา คิหิ โอทาทวสนา กามภิกฺโข, ติฏฺฐนฺตฺถ อุปาสิกา
คิหิณี โอทาทวสนา สพฺรหฺมจารินิโย, อตฺถิ ปน ภิกฺขุ โคตมสฺส
เอกุปาสิกาปิ สวิกา คิหิณี โอทาทวสนา กามภิกฺขุ สาสนกรา

โอวาทปติกรร, [๑] ตินฺณวิจิเกจฺจา วิคตกถํกถา เวสสารชฺชปฺปตฺตา
 อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน วิหรตีติ. “น โข วจฺจน เอกํเยว
 สํ น เทว สตานิ น ตินฺนิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ น
 ปญฺจ สตานิ, อถ โข ภิกฺขุโยว, ยา อุปาสิกา มม สาวิกา
 คิหิณีโย โอทาทวสนา กามโมคิณีโย สาสนกรร โอวาทปติกรร
 ตินฺณวิจิเกจฺจา วิคตกถํกถา เวสสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ
 สาสเน วิหรนฺตีติ.

(ธมฺมาราธกตา)

[๑๙๖] “สเจ หิ โภ โก โคตม อิมํ ธมฺมํ ภวํเยว โคตโม
 อาราทโก อภวิสฺส, โน จ โข ภิกฺขุ อาราทกา อภวิสฺสํสฺส,
 เอวมิทํ พุรหฺมจริยํ อปฺปริปฺปรี อภวิสฺส เตนฺงเคน, ยสฺมา จ
 โข โภ โก โคตม อิมํ ธมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราทโก ภิกฺขุ จ
 อาราทกา, เอวมิทํ พุรหฺมจริยํ ปริปฺปรี เตนฺงเคน.

สเจ หิ โภ โก โคตม อิมํ ธมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราทโก
 อภวิสฺส, ภิกฺขุ จ อาราทกา อภวิสฺสํสฺส, โน จ โข ภิกฺขุณีโย
 อาราทิกา อภวิสฺสํสฺส, เอวมิทํ พุรหฺมจริยํ อปฺปริปฺปรี อภวิสฺส
 เตนฺงเคน, ยสฺมา จ โข โภ โก โคตม อิมํ ธมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม
 อาราทโก ภิกฺขุ จ อาราทกา ภิกฺขุณีโย จ อาราทิกา, เอวมิทํ
 พุรหฺมจริยํ ปริปฺปรี เตนฺงเคน.

สเจ หิ โภ โก โคตม อิมํ ธมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราทโก
 อภวิสฺส, ภิกฺขุ จ อาราทกา อภวิสฺสํสฺส, ภิกฺขุณีโย จ อาราทิกา

อภิวิสสัส, โน จ โข อุปาสกา คิหิ โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน
อาราธกา อภิวิสสัส, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ อปฺปปริปุริ อภิวิส
เตนงฺเคน, ยสฺมา จ โข โภ โคตม อิมํ ฐมํ ภวญฺเจว โคตโม
อาราธโก ภิกฺขุ จ อาราธกา ภิกฺขุณีโย จ อาราธิกา อุปาสกา จ
คิหิ โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน อาราธกา, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ
ปริปุริ เตนงฺเคน.

สเจ หิ โภ โคตม อิมํ ฐมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราธโก
อภิวิสส, ภิกฺขุ จ อาราธกา อภิวิสสัส, ภิกฺขุณีโย จ อาราธิกา
อภิวิสสัส, อุปาสกา จ คิหิ โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน อาราธกา
อภิวิสสัส, โน จ โข อุปาสกา คิหิ โอทาตวสนา กามภคิโน
อาราธกา อภิวิสสัส, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ อปฺปปริปุริ อภิวิส
เตนงฺเคน, ยสฺมา จ โข โภ โคตม อิมํ ฐมํ ภวญฺเจว โคตโม
อาราธโก ภิกฺขุ จ อาราธกา ภิกฺขุณีโย จ อาราธิกา อุปาสกา จ
คิหิ โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน อาราธกา อุปาสกา จ คิหิ
โอทาตวสนา กามภคิโน อาราธกา, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ ปริปุริ
เตนงฺเคน.

สเจ หิ โภ โคตม อิมํ ฐมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราธโก
อภิวิสส, ภิกฺขุ จ อาราธกา อภิวิสสัส, ภิกฺขุณีโย จ อาราธิกา
อภิวิสสัส, อุปาสกา จ คิหิ โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน อาราธกา
อภิวิสสัส, อุปาสกา จ คิหิ โอทาตวสนา กามภคิโน อาราธกา
อภิวิสสัส, โน จ โข อุปาสกา คิหิโนโย โอทาตวสนา
สพฺรหฺมจาริโนโย อาราธิกา อภิวิสสัส, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ อปฺปปริ
อภิวิสส เตนงฺเคน, ยสฺมา จ โข โภ โคตม อิมํ ฐมํ ภวญฺเจว

โคตโม อาราทโก ภิกขุ จ อาราทกา, ภิกขุณีโย จ อาราทิกา,
 อุปาสกา จ คีหี โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน อาราทกา อุปาสกา จ
 คีหี โอทาตวสนา กามภคิโน อาราทกา อุปาสิกา จ คีหิณีโย
 โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริณีโย อาราทิกา, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ ปริปฺปรี
 เตนงฺเคน. สเจ หิ โภ โคตม อิมํ ฅมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม
 อาราทโก อภวิสฺส, ภิกขุ จ อาราทกา อภวิสฺสํ, ภิกขุณีโย จ
 อาราทิกา อภวิสฺสํ, อุปาสกา จ คีหี โอทาตวสนา สพฺรหฺมจาริโน
 อาราทกา อภวิสฺสํ, อุปาสกา จ คีหี โอทาตวสนา กามภคิโน
 อาราทกา อภวิสฺสํ, อุปาสิกา จ คีหิณีโย โอทาตวสนา
 สพฺรหฺมจาริณีโย อาราทิกา อภวิสฺสํ, โน จ โข อุปาสิกา
 คีหิณีโย โอทาตวสนา กามภคิณีโย อาราทิกา อภวิสฺสํ, เอวมิํทํ
 พฺรหฺมจริยํ อปฺปริปฺปรี อภวิสฺส เตนงฺเคน, ยสฺมา จ โข โภ
 โคตม อิมํ ฅมฺมํ ภวญฺเจว โคตโม อาราทโก ภิกขุ จ อาราทกา
 ภิกขุณีโย จ อาราทิกา อุปาสกา จ คีหี โอทาตวสนา
 สพฺรหฺมจาริโน อาราทกา อุปาสกา จ คีหี โอทาตวสนา
 กามภคิโน อาราทกา อุปาสิกา จ คีหิณีโย โอทาตวสนา
 สพฺรหฺมจาริณีโย อาราทิกา อุปาสิกา จ คีหิณีโย โอทาตวสนา
 กามภคิณีโย อาราทิกา, เอวมิํทํ พฺรหฺมจริยํ ปริปฺปรี เตนงฺเคน.

(สมถวิปัสสนาภาวนา)

[๑๙๗] เสยฺยถาปิ โภ โคตม คงฺคา นทึ สมฺมุตฺตนิหฺนนา
 สมฺมุตฺตโปณฺนา สมฺมุตฺตปพฺภารา สมฺมุตฺตํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ; เอวเมวายํ
 โภโต โคตมสฺส ปริสา สคฺคญฺจปพฺพชิตา นิพฺพานนิหฺนนา
 นิพฺพานโปณฺนา นิพฺพานปพฺภารา นิพฺพานํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ.

อภิกุณฺหํ โภ โคตม, อภิกุณฺหํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ นิกุณฺหชิตํ วา
 อุกุณฺหเชยฺย, ปฏิจฺจนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ
 อาจิกุเชยฺย, อนุทธกาเร วา เตลปชฺชิตํ ฐาเรยฺย 'จกฺขมนฺโต
 ฐาปานิ ทกฺขณฺตํ; เอวเมว โภตา โคตเมน อนนฺทปริยาเยน ฐมฺโม
 ปกาสิโต, เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมญฺจ
 ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ลเภยฺยาหํ โภโต โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ,
 ลเภยฺยํ อุปสมฺมปทนต์. "โย โข วจฺจ อญฺญตฺตติยปฺพโพ อิมสฺมี
 ฐมฺมวินเย อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ อากงฺขติ อุปสมฺมปทํ, โส จตฺตารो
 มาเส ปริวสติ, จตฺตุนํ มาसानํ อจฺจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ
 ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺมาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย, อปิจ เขวตฺถ"^๑
 ปุคฺคลเวมตฺตตา วิทิตาติ.

สเจ ภนฺเต อญฺญตฺตติยปฺพพา อิมสฺมี ฐมฺมวินเย
 อากงฺขนฺตา ปพฺพชฺชํ อากงฺขนฺตา อุปสมฺมปทํ จตฺตารो มาเส
 ปริวสนฺติ, จตฺตุนํ มาसानํ อจฺจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺติ
 อุปสมฺมาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย, อหํ จตฺตาริ วสฺसानิ ปริวสิสฺสามิ,
 [๒] จตฺตุนํ วสฺसानํ อจฺจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺตุ
 อุปสมฺมาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ. อลตฺถ โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาซโก
 ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺมปทํ.

อจิรฺอุปสมฺมปฺนโน โข ปนายสฺมา วจฺจโคตฺโต
 อทฺธมาสฺสุปสมฺมปฺนโน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
 อายสฺมา วจฺจโคตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ "ยาวตกํ ภนฺเต เสเชน

ณฺณ เสงฺฆาย วิชฺชทาย ปตฺตพฺพํ, อนุปฺปตฺตํ มยา,^๑ อุตฺตริ^๒ เม
ภควา ฐมฺมํ เทเสตฺตติ. “เตนหิ ตวํ วจฺจ เทว ฐมฺเม อุตฺตริ^๓
ภาเวหิ สมถญฺจ วิปสฺสนญฺจ, อิมเ โข เต วจฺจ เทว ฐมฺมา
อุตฺตริ^๓ ภาวิตา สมโถ จ วิปสฺสนา จ อเนกธาตูปฺปฏิเวธาย
สํวตฺตติสฺสนฺติ.

(ฉพภิญญา)

[๑๙๘] โส ตวํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ ‘อเนกวิหิตํ
อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺภเวยฺยํ, เอโกปิ หุตฺวา พหุชาปิ อสฺสํ, พหุชาปิ
หุตฺวา เอโก อสฺสํ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ
ติโรปพฺพตํ อสขฺชมาโน คจฺเจยฺยํ, เสยฺยถาปิ อากาเส; ปจฺวียปิ
อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ กเรยฺยํ, เสยฺยถาปิ อุตฺเท; อุตฺเทปิ อภิชฺชมาเน
คจฺเจยฺยํ, เสยฺยถาปิ ปจฺวีย; อากาเสปิ ปลฺลงฺเกน สงฺกเมยฺยํ,^๔
เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺุณเ; อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมฺหิทฺธิเก
เอวฺมฺหานุภาเว ปาณินา ปริมฺเสยฺยํ ปริมฺชฺเชยฺยํ, ยาว พุรฺหมโลกาปิ
กาเยน^๕ สํวตฺเตยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺุขิภพฺพตํ ปาปฺุณิสฺสสิ,
สฺติ สฺติ อายตเน. (๑)

โส ตวํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ ‘ทิพฺพาย โสตฺธาตฺฐยา
วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสกาย อฺุภ สทฺเท สฺุณฺเยยฺยํ, เสยฺยถิ^๖
ทิพฺเพ จ มานุสเก^๗ จ เย ทฺูเร สนฺติเก จาติ. ตตฺร ตตฺเรว
สกฺุขิภพฺพตํ ปาปฺุณิสฺสสิ, สฺติ สฺติ อายตเน. (๒)

^๑ ฉ., เท. ตํ มยา

^๒ ฉ., เท. อุตฺตริ จ เม

^๓ ฉ., เท. อุตฺตริ

^๔ ฉ., เท., อี. กเมยฺยํ

^๕ ฉ., เท., อี. กาเยน วสํ วตฺเตยฺยํ

^๖ ฉ., เท., อี. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ. มานุเส

โส ตวํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ 'ปรสฺตฺตานํ
 ปรปฺปคฺคฺลานํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ, สราคํ วา จิตฺตํ
 'สราคํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตฺราคํ วา จิตฺตํ 'วีตฺราคํ จิตฺตฺนฺติ
 ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ 'สโทสํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโทสํ วา
 จิตฺตํ 'วีตโทสํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโมหํ วา จิตฺตํ 'สโมหํ
 จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโมหํ วา จิตฺตํ 'วีตโมหํ จิตฺตฺนฺติ
 ปชาเนยฺยํ, สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'สงฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ,
 วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'วิกฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, มหคฺคตํ วา
 จิตฺตํ 'มหคฺคตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ
 'อมหคฺคตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, สอฺุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'สอฺุตฺตรํ
 จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, อนฺุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'อนฺุตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ
 ปชาเนยฺยํ, สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ 'สฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ,
 อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ 'อสฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, วิมฺุตฺตํ วา
 จิตฺตํ 'วิมฺุตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ, อวิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ 'อวิมฺุตฺตํ
 จิตฺตฺนฺติ ปชาเนยฺยํ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพํ ปาปฺณิสฺสสิ,
 สติ สติ อายตเน. (๓)

โส ตวํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ 'อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
 อนุสฺสเรยฺยํ, เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาตีโย ติสฺโสปิ
 ชาตีโย จตฺสโสปิ ชาตีโย ปณฺจปิ ชาตีโย ทสฺปิ ชาตีโย วีสมฺปิ
 ชาตีโย ตีสมฺปิ ชาตีโย จตฺตาฬีสมฺปิ^๑ ชาตีโย ปณฺณาสมฺปิ
 ชาตีโย ชาตีสตมฺปิ^๒ ชาตีสหสฺสมฺปิ ชาตีสตสหสฺสมฺปิ^๒ อเนกปิ

^๑ ส.อ. จตฺตารีส เท. จตฺตาสีปิ

^{๒-๒} จ. สตมฺปิ ชาตีโย สหสฺสมฺปิ ชาตีโย สตสหสฺสมฺปิ ชาตีโย

สํวฏฏกปเป อเนกปิ วิวฏฏกปเป อเนกปิ สํวฏฏวิวฏฏกปเป,
 ‘อมุตราสี เอว์นาโม เอว์โคตโต เอว์วณฺเณ เอว์มาหาโร เอว์
 สุขทุกขปฏิสํเวที เอว์มายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อมุตร อุทปาที
 ตตฺตราปาสี เอว์นาโม เอว์โคตโต เอว์วณฺเณ เอว์มาหาโร เอว์
 สุขทุกขปฏิสํเวที เอว์มายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อิธูปนฺโนติ,
 อิติ สาการิ สอุทฺทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยนฺติ.
 ตตฺตร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปฺณิสฺสสิ, สติ สติ อายตเน. (๔)

โส ตํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ ‘ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเชน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สตฺเต ปสฺสเยยฺย, จวมาเน
 อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุขเต ทฺถคฺเต,
 ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชาเนยฺย ‘อิเม วต โภณฺโต สตฺตา
 กายทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺจิตฺตจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
 มโนทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺจาทิฏฺฐิกา
 มิจฺจาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา
 อปายํ ทฺถคฺตํ วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา, อิเม วา ปน โภณฺโต
 สตฺตา กายสฺสจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺจิตฺตจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
 มโนสฺสจฺริเตน สมฺนฺนาคตา อริยานํ อนฺุอุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา
 สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สฺคตํ
 สคฺคํ โสภํ อุปฺปนฺนาติ, อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเชน
 อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สตฺเต ปสฺสเยยฺย จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน
 หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุขเต ทฺถคฺเต, ยถากมฺมุเปเค
 สตฺเต ปชาเนยฺยนฺติ. ตตฺตร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปฺณิสฺสสิ,
 สติ สติ อายตเน. (๕)

โส ตวํ วจฺจ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ 'อาสวานํ ขยา
อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ
ปาปฺปณิสฺสสิ, สติ สติ อายตเนติ. (๖)

[๑๙๙] อถ โข อายสฺมา วจฺจโคตฺโต ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อญฺ्ञายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข อายสฺมา วจฺจโคตฺโต เอโก
วูปกฺกฺวจิ อุปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว,
ยสฺสสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺนฺติ,
ตทนฺตตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภวฺญาสิ. อณฺณตโร โข
ปนายสฺมา วจฺจโคตฺโต อรหฺตํ อโหสิ.

[๒๐๐] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลา ภิกฺขุ ภควนฺตํ
ทสฺสนาย คจฺจนฺติ. อทฺทสา โข อายสฺมา วจฺจโคตฺโต เต ภิกฺขุ
ทฺฐโรโตว อากจฺจนฺเต; ทิสฺวาน,^๑ เยน เต ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทวโจ "หนฺท กหํ ปน ตุมฺहे
อายสฺมนฺโต คจฺจนฺตาติ. ภควนฺตํ โข มยํ อาวุโส ทสฺสนาย
คจฺจนฺตาติ. "เตนหายสฺมนฺโต มม วจฺเนน ภควโต ปาทะ สิริสา
วณฺทถ, [๒] "วจฺจโคตฺโต ภนฺเต ภิกฺขุ ภควโต ปาทะ สิริสา

วณฺหติ, เอวญฺจ วเทติ ‘ปริจิณฺโณ เม ภควา, ปริจิณฺโณ เม
 สุขโตติ. “เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต วจฺจนโคตฺตสฺส
 ปจฺจสฺสสุ. อถ โข เต ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึสุ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อายสฺมา ภนฺเต
 วจฺจนโคตฺโต ภควโต ปาเท สิริสา วณฺหติ, เอวญฺจ วเทติ
 ‘ปริจิณฺโณ เม ภควา, ปริจิณฺโณ เม สุขโตติ. “ปฺพุเพว เม
 ภิกฺขเว วจฺจนโคตฺโต ภิกฺขุ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตो ‘เตวิชฺโช
 วจฺจนโคตฺโต ภิกฺขุ มหิทฺธิโก มหानุภาโวติ. เทวตาปิ เม เอตมตฺถํ
 อารोเจสุ. “เตวิชฺโช ภนฺเต วจฺจนโคตฺโต ภิกฺขุ มหิทฺธิโก
 มหानุภาโวติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทฺนติ.

ตติยํ มหาวจฺจนโคตฺตสุตฺตํ นิฉฺจितํ.

๔. ทิฆนขสุตฺตํ

[๒๐๑] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหรติ
 คิชฺฌกุญฺเฏ ^[๑] สุกรขตายํ. อถ โข ทิฆนฺโข ปริพฺพาชโก, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺเมทิ,
 สมฺเมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อญฺจาสิ. เอกมฺนตํ
 จิตฺโต โข ทิฆนฺโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหฺมฺหิ โภ

โคตม เอวํวาทิ เอวํทิกฺขจि 'สพฺพํ เม น ขมตีติ. "ยาปิ โข เต
 เอสา อคฺคิเวสฺสณ ทิกฺขจि 'สพฺพํ เม น ขมตีติ. "เอสापि เต ทิกฺขจि
 น ขมตีติ. "เอสา เจ เม โภ โคตม ทิกฺขจि ขเมยฺย 'ตํปิสฺส"
 ตาทิสเมว, ตํปิสฺส ตาทิสเมวาติ. "อโต โข เต อคฺคิเวสฺสณ พหุ
 หิ พหุตฺรา โลกสฺมี, ये เอวมาหंसु 'ตํปิสฺส ตาทิสเมว, 'ตํปิสฺส
 ตาทิสเมวาติ, ते तणฺเजว ทิกฺขจि นปฺปชฺชนฺติ, อणฺเญจ ทิกฺขจि
 อุปาทิยन्ति. อโต โข เต อคฺคิเวสฺสณ ตณฺหิ หิ ตณฺहतฺรา โลกสฺมี,
 ये เอวมาหंसु 'ตํปิสฺส ตาทิสเมว, ตํปิสฺส ตาทิสเมวาติ, ते
 तणฺเजव ทิกฺขจि ปชฺชนฺติ, อणฺเญจ ทิกฺขจि न उपาทिยन्ति.

สนฺติ^๒ อคฺคิเวสฺสณ เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
 เอวํทิกฺขจิโน 'สพฺพํ เม ขมตีติ. สนฺติ อคฺคิเวสฺสณ เอเก
 สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจิโน 'สพฺพํ เม น ขมตีติ."
 สนฺติ อคฺคิเวสฺสณ เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจิโน
 'เอกจํจํ เม ขมตี, เอกจํจํ เม น ขมตีติ. ตตฺร^๔ อคฺคิเวสฺสณ ये
 เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจิโน 'สพฺพํ เม ขมตีติ,
 เตสมยํ ทิกฺขจิ สราคาย สนฺติเก สโยคาย สนฺติเก อภินนฺทนาย
 สนฺติเก อชฺโฌसानาย สนฺติเก อุปาทานาย สนฺติเกติ. ตตฺร
 อคฺคิเวสฺสณ ये เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจิโน
 'สพฺพํ เม น ขมตีติ, เตสมยํ ทิกฺขจิ อสาราคาย สนฺติเก

^๑ ฉ., เท., อ. ตํปิสฺส, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ. นกขมตี

^๒ ฉ., เท., อ. สนฺตคฺคิเวสฺสณ

^๔ ฉ., อ. ตตฺรคฺคิเวสฺสณ, เอวมุปริปี.

อสโยคาย สนฺติเก อนภินนุทนาย สนฺติเก อนชฺโฆसानาย
สนฺติเก อนุปาทานาย สนฺติเกติ.

[๒๐๒] เอวํ วุตฺเต, ที่ฉนโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อุกฺกํเสติ”^๑ เม ภวํ โคตโม ทิฏฺฐิคตํ, สมฺกุกํเสติ
เม ภวํ โคตโม ทิฏฺฐิคตนฺติ. “ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ‘เอกจํจํ เม ขมตฺติ,
เอกจํจํ เม น ขมตฺตีติ, ยา หิ^๒ เตสํ ขมตฺติ, สายํ ทิฏฺฐิ สราคาย”^๓
สนฺติเก สโยคาย^๔ สนฺติเก อภินนุทนาย สนฺติเก อชฺโฆसानาย
สนฺติเก อนุปาทานาย สนฺติเก, ยา หิ เตสํ น ขมตฺติ, สายํ ทิฏฺฐิ
อสาราคาย สนฺติเก อสโยคาย สนฺติเก อนภินนุทนาย สนฺติเก
อนชฺโฆसानาย สนฺติเก อนุปาทานาย สนฺติเกติ.

ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน ‘สพฺพํ เม ขมตฺตีติ, ตตฺถ วิญญู ปุริโส อิติ
ปฏฺฐิสญฺจิขติ ‘ยา โข เม อयํ ทิฏฺฐิ ‘สพฺพํ เม ขมตฺตีติ, อิมญฺเจ
อหํ ทิฏฺฐิ ญาณสา ปรามาสา^๕ อภินิวิสฺส โวหเรยฺย ‘อิทเมว สจจํ
โมขมณฺณนฺติ, ทวีหิ เม อสฺส วิคฺคโห; โย จายํ สมโณ วา
พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ ‘สพฺพํ เม น ขมตฺตีติ, โย
จายํ สมโณ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ ‘เอกจํจํ เม
ขมตฺติ, เอกจํจํ เม น ขมตฺตีติ, อิเมหิ เม^๖ อสฺส ทวีหิ วิคฺคโห.
อิติ วิคฺคเห สติ วิวาโท, วิวาเท สติ วิฆาโต, วิฆาเต สติ

^๑ ส.อ. อุกฺกํเสติ

^๒ ส.อ. โข เนสํ

^๓ ฉ.เท. สาราคาย

^๔ ฉ. สญฺโฆคาย

^๕ เท. ปรามาสฺส, เอวมฺปริปี.

^๖ ฉ.เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ, เอวมฺปริปี.

วิหเสสา. อิติ โส วิคฺคหณฺจ วิวาทณฺจ วิฆาตณฺจ วิหเสณฺจ อุตฺตนิ
สมฺปสฺสมาโน ตณฺเจว ทิฏฺฐิํ ปชฺหติ, อณฺณณฺจ ทิฏฺฐิํ น
อุปาทียติ. เอวเมตาสฺม ทิฏฺฐิํนํ ปหานํ โหติ, เอวเมตาสฺม ทิฏฺฐิํนํ
ปฏินิสฺสคฺโค โหติ.

[๒๐๓] ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เป เต สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน 'สพฺพํ เม น ชมตีติ, ตตฺร^๑ วิญฺญ
ปุริโส อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ 'ยา โข เม อัยํ ทิฏฺฐิ 'สพฺพํ เม น
ชมตีติ, อิมณฺเจ อหํ ทิฏฺฐิํ ถามสา ปรามาสา อภินิวิสฺส
โวหเรยฺย 'อิทเมว สจฺจํ โมจฺจมณฺณนฺติ, ทวีหิ เม อสฺส วิคฺคโห;
โย จายํ สมโน วา พฺรหฺมโน วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ 'สพฺพํ
เม ชมตีติ, โย จายํ สมโน วา พฺรหฺมโน วา เอวํวาที
เอวํทิฏฺฐิ 'เอกจฺจํ เม ชมติ, เอกจฺจํ เม น ชมตีติ, อิเมหิ เม
ทวีหิ อสฺส วิคฺคโห. อิติ วิคฺคเห สติ วิวาทो, วิวาทे สติ
วิฆาโต, วิฆาเต สติ วิหเสสา. อิติ โส วิคฺคหณฺจ วิวาทณฺจ
วิฆาตณฺจ วิหเสณฺจ อุตฺตนิ สมฺปสฺสมาโน ตณฺเจว ทิฏฺฐิํ ปชฺหติ,
อณฺณณฺจ ทิฏฺฐิํ น อุปาทียติ. เอวเมตาสฺม ทิฏฺฐิํนํ ปหานํ โหติ,
เอวเมตาสฺม ทิฏฺฐิํนํ ปฏินิสฺสคฺโค โหติ.

[๒๐๔] ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เป เต สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน 'เอกจฺจํ เม ชมติ, เอกจฺจํ เม น ชมตีติ,
ตตฺร วิญฺญ ปุริโส อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ 'ยา โข เม อัยํ ทิฏฺฐิ
'เอกจฺจํ เม ชมติ, เอกจฺจํ เม น ชมตีติ, อิมณฺเจ อหํ ทิฏฺฐิํ
ถามสา ปรามาสา อภินิวิสฺส โวหเรยฺย 'อิทเมว สจฺจํ โมจฺจมณฺณนฺติ,

ทวี่หิ เม อสฺส วิคฺคโห; โย จายํ สมโน วา พฺรหฺมโน วา
 เอวํวาทิ เอวํทิกฺขจฺจิ 'สพฺพํ เม ขมตฺติ, โย จายํ สมโน วา
 พฺรหฺมโน วา เอวํวาทิ เอวํทิกฺขจฺจิ 'สพฺพํ เม น ขมตฺติ, อิมหิ
 เม อสฺส ทวี่หิ วิคฺคโห. อิติ วิคฺคเห สติ วิวาทो, วิวาทะ สติ
 วิฆาโต, วิฆาเต สติ วิหะสา. อิติ โส วิคฺคหณฺจ วิวาทณฺจ
 วิฆาตณฺจ วิหะสณฺจ อตฺตนิ สมฺปสฺสสมาโน ตณฺเจะ ทิกฺขจฺจิ ปชฺหติ,
 อณฺเณณฺจ ทิกฺขจฺจิ น อุปาทิยติ. เอวเมตาสํ ทิกฺขจฺจํ ปหานํ โหติ,
 เอวเมตาสํ ทิกฺขจฺจํ ปฏินิสฺสัคโค โหติ.

[๒๐๕] อัย โข ปน อคฺคิเวสฺสน^๑ กาโย รุปี
 จาตุมฺมหาภูติโก^๒ มาตาเปตฺติกสมฺภโว โอทนฺกฺมมาสุปฺจโย^๓
 อนิจฺจุจฺฉาทนปริมฺพุทฺชนภาทนวิพุทฺชนธฺมโม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต
 คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สุณฺณโต
 อนตฺตโต สมฺนุปสฺสิตพฺโพ. ตสฺสิมํ กายํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต
 คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สุณฺณโต
 อนตฺตโต สมฺนุปสฺสโต, โย กายสฺมิมิ กายจฺฉนฺโท^๔ กายสิเนหิ^๕
 กายนุวยตา, สา ปหิยติ.

ติสฺโส โข อิมา อคฺคิเวสฺสน เวทนา; สุขา เวทนา,
 ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา. ยสฺมิมิ อคฺคิเวสฺสน สมเป

^๑ ฉ., เท. ปนคฺคิเวสฺสน

พิมพ์ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๓ ฉ. โอทนฺกฺมมาสุปฺจโย

^๕ ฉ., เท. กายเสนฺโท

^๒ ฉ. จาตุมฺมหาภูติโก

^๔ ฉ., เท. กายจฺฉนฺโท

สุขํ เวทนํ เวเทติ, เหนว ตสฺมี สมเย ทุกฺขํ เวทนํ เวเทติ, น
 อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวเทติ, สุขํเยว ตสฺมี สมเย เวทนํ เวเทติ.
 ยสฺมี อคฺคิเวสฺสน สมเย ทุกฺขํ เวทนํ เวเทติ, เหนว ตสฺมี สมเย
 สุขํ เวทนํ เวเทติ, น อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวเทติ, ทุกฺขํเยว ตสฺมี
 สมเย เวทนํ เวเทติ. ยสฺมี อคฺคิเวสฺสน สมเย อทุกฺขมสุขํ เวทนํ
 เวเทติ, เหนว ตสฺมี สมเย สุขํ เวทนํ เวเทติ, น ทุกฺขํ เวทนํ
 เวเทติ, อทุกฺขมสุขํเยว ตสฺมี สมเย เวทนํ เวเทติ. สุขา^๑
 อคฺคิเวสฺสน^๒ อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา ขยตฺตมา วยตฺตมา
 วิราตตฺตมา นิโรธตฺตมา. ทุกฺขาปิ โข อคฺคิเวสฺสน อนิจฺจา
 สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา ขยตฺตมา วยตฺตมา วิราตตฺตมา
 นิโรธตฺตมา. อทุกฺขมสุขาปิ โข อคฺคิเวสฺสน เวทนา อนิจฺจา
 สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา ขยตฺตมา วยตฺตมา วิราตตฺตมา
 นิโรธตฺตมา. เอวํ ปสฺสํ อคฺคิเวสฺสน สุตฺวา อริยสาวโก สุขายปิ
 เวทนาย นิพฺพินฺหติ, ทุกฺขายปิ เวทนาย นิพฺพินฺหติ, อทุกฺขมสุขายปิ
 เวทนาย นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺลจฺจติ, วิมฺลตฺตสฺมี
 'วิมฺลตฺตมิตฺติ' ฌาณํ โหติ, 'ซีณา' ชาตฺติ, วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตฺตํ
 กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ. เอวํ วิมฺลตฺตจิตฺโต โข
 อคฺคิเวสฺสน ภิกฺขุ น เกณจิ สํวทติ, น เกณจิ วิวทติ, ยณฺจ^๓ โข
 โลเก วุตฺตํ, เตน โวหฺรติ อปฺรามสนฺติ.

^๑ จ.,เท. สุขายปิ โข

^๒ จ.,เท. อคฺคิเวสฺสน เวทนา, เอวมุปรีปิ.

^๓ จ.,เท. ยณฺจ โลเก

[๒๐๖] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สาริปฺตโต
ภควโต ปิฎฺฐจิตฺโต นิสินฺโน^๑ ภควนฺตํ วิชฺยมาโน.^๒ อถ โข อายสฺมโต
สาริปฺตตสฺส เอตทโหสิ “เตสํ เตสํ กิร โน ภควา ฐมฺมานํ
อภิญญา ปหานมาห, เตสํ เตสํ กิร โน สุกโต ฐมฺมานํ อภิญญา
ปฏินิสฺสคฺคมาหาติ. อิติ หิทำ อายสฺมโต สาริปฺตตสฺส ปฏิสณฺจิกฺขโต
อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺบุจฺจิ. ที่ฉนวนขลุ่ต ปริพฺพาชกสฺส วิรชํ
วิตมลํ ฐมฺมจกฺขุ อุกฺพาติ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺทยฐมฺมํ สพฺพนฺตํ
นิโรธฐมฺมนฺติ.

อถ โข ที่ฉนวนโข ปริพฺพาชโก ทิฎฺฐจฺฐมฺโม ปตฺตจฺฐมฺโม
วิทิตจฺฐมฺโม ปริโยคาคพฺพจฺฐมฺโม ตินฺนณฺวิจิกฺกโณ วิคตกถํโก
เวสสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปี โภ
โคตม นิกฺกขุชฺชิตํ วา อุกฺกขุชฺเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
มฺหุพฺพสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกเชยฺย, อนุทฺทกาเร วา เตลปชฺชิตํ
ธาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ; เอวเมว” โภตา โคตเมว
อเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอสาหิ ภควนฺตํ โคตมํ สรณํ
คจฺฉามิ ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ฐาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตฺตํ.

จตุตฺถํ ที่ฉนวนขลุ่ตํ นิฎฺฐิตํ.

๕. มาณฺฑิยสุตฺตํ

[๒๐๗] เอวมฺเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา กุรุสุ^๑ วิหริตฺถิ กมฺมาสฺสรมมํ^๒ นาม กุรุณํ นิคโม ภารทฺวาชโคตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส อคฺยาคาเร ตินฺสนุถารเก.^๓ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย กมฺมาสฺสรมมํ ปิณฺฑทาย ปาวิสฺสิ, กมฺมาสฺสรมฺเม ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต, เยเน อณฺเวยตโร วณฺสณฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; ทิวาวิหาราย ตํ วณฺสณฺทํ อชฺโฌคาเหตฺวา อณฺเวยตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ นิสฺสีทิ.

อถ โข มาณฺฑิยโย^๔ ปริพฺพาชโก ชงฺขมาวิหารํ อนุจฺงกมฺมาโน อนุจฺจวมาโน, เยเน ภารทฺวาชโคตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส อคฺยาคารํ, เตนฺอุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข มาณฺฑิยโย ปริพฺพาชโก ภารทฺวาชโคตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส อคฺยาคาเร ตินฺสนุถารกํ ปณฺเวยตฺตํ ทิสฺวาน ภารทฺวาชโคตฺตํ พฺราหฺมณํ เอตทวโจ “กสฺส นวํ” สมฺม โภโต ภารทฺวาชสฺส อคฺยาคาเร ตินฺสนุถารโก ปณฺเวยตฺโต สมณฺเสยฺยานุรูปํ มณฺเวยติ. “อตฺถิ โภ มาณฺฑิยโย สมณฺโณ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชฺชิตฺโต, ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺทุ อนุตฺตโร ปุริสทมฺมसारถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ตสฺเสสา โภโต โคตมสฺส เสยฺยา ปณฺเวยตฺตาดิ.

^๑อิ. กุรุสุ

^๒พ.ม.อ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
^๓อิ. ตินฺสนุถารเก

^๔ส.ฉ.ท.อ. นวํ โภโต

^๑อิ. กมฺมาสฺสรมมํ, เอวมฺปริปิ.

^๔ส.อิ. มาณฺฑิยโย

“ทุทฺทิฏฺฐํ วัต โภ ภารทฺวาช อทฺทสาม, เย มยฺ ตสฺส
 โภโต โคตมสฺส ภูนฺหนสฺส^๑ เสยฺยํ อทฺทสามาติ. “รกฺขสฺสเสตํ
 มาณฺฑิย วาจํ รกฺขสฺสเสตํ มาณฺฑิย วาจํ, พหุ หิ
 ตสฺสเสว^๒ โภโต โคตมสฺส ขตฺติยปณฺธิตาปี พฺราหฺมณปณฺธิตาปี
 คหปติปณฺธิตาปี สมณปณฺธิตาปี อภิปปสนฺนา วินีตา อริเย
 ฌายเย ฌมฺเม กุสเลติ.

“สมมุขา เจปิ มยฺ ภารทฺวาช ตํ ภวนฺตํ โคตมํ
 ปสฺเสยฺยาม สมมุขาปี นํ วเทยฺยาม ภูนฺหนโน^๓ สมโน โคตโมติ.
 ตํ กิสฺส เหตุ. เอวณฺหิ โน สุตฺเต โอจฺรตีติ. “สเจ ตํ โภโต
 มาณฺฑิยสฺส อครุ อารโจะยฺยามี^๔ ตสฺส สมณสฺส โคตมสฺสาติ.
 “อปโปสฺสกุโก ภวํ ภารทฺวาโช วุตฺโต จ^๕ นํ วเทยฺยาติ.

[๒๐๘] อสฺสิสฺส โข ภควา ทิพฺพาย โสตธาตฺฐา วิสฺสุทฺธาย
 อติกฺกนฺตมานุสกาย ภารทฺวาชโคตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส มาณฺฑิเยน
 ปริพฺพาชเกน สทฺธี อิมํ กถาสลฺลาป. อถ โข ภควา สายณฺหสมยฺ
 ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตฺ, เยน ภารทฺวาชโคตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส
 อคฺยาการํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิสฺสีทิ^๖ ปณฺยตฺเต ตินฺสนนฺตรเก.
 อถ โข ภารทฺวาชโคตฺโต พฺราหฺมณ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินํ โข ภารทฺวาชโคตฺตํ
 พฺราหฺมณํ ภควา เอตทวโจ “อหุ ปน เต ภารทฺวาช มาณฺฑิเยน

^๑ ส.,ฉ.,อ. ภูนฺหนโน

^๓ ส.,ฉ.,เท.,อ. ภูนฺหน

^๕ ฉ.,เท. ว

^๒ ฉ.,เท. ตสฺส

^๔ ส.,อ. อารโจะยฺยามี ฉ.,เท. อารโจะยฺยามี ตํ

^๖ ฉ.,เท. นิสฺสีทิ ภควา

ปริพพาชเคน สหุธิ อิมเวยว ตินสนุถารกั อารพภ โกจิเทว
กถาสลลาโปติ. เอว วุตเต, ภารทวาชโคตโต พุราหุมนเณ สวัคโค
โลมัญญาชาโต ภควนตัม “เอตทโวจ เอตเทว โข ปน มย โภโต
โคตมสส อโรเจตุกามา, อถ จ ปน ภว โคตโม อนกฺขาทเวยว”
อกฺขาสีติ.^๑

อยมฺจ^๒ หิทำ ภควโต ภารทวาชโคตเตน พุราหุมนเณ
สหุธิ อนฺตรากถา วิปฺปกถา โหติ. อถ โข มาคณฺฑิโย ปริพฺพาชโก
ชงฺฆาวีหาริ อนฺจกฺกมาโน อนฺวิจจมาโน, เยน ภารทวาชโคตตสส
พุราหุมนสส อคฺยาคาริ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควตา สหุธิ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณีนํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข มาคณฺฑิยํ ปริพฺพาชกํ
ภควา เอตทโวจ

[๒๐๙] “จกฺขุ”^๓ โข มาคณฺฑิย ฐปารามํ ฐปรตํ ฐปสมฺมุทิตํ,
ตํ ตถาคตสส ทนฺตํ คฺคตํ รกฺขิตํ สํวตํ, ตสส จ สํวราย ฐมฺมํ
เทเสติ, อิทนฺนุ เต เอตํ มาคณฺฑิย สนฺธาย ภาสีตํ ‘ภฺวนฺหนโน’^๔
สมฺโณ โคตโมติ. “เอตเทว ปน เม โภ โคตม สนฺธาย ภาสีตํ
‘ภฺวนฺหนโน สมฺโณ โคตโมติ, ตํ กิสฺส เหตุ. เอวมฺหิ โน สุตเต
โอจฺจเรตฺติ. “โสตํ โข มาคณฺฑิย สหฺทธารามํ ๔เปย ฌานํ โข
มาคณฺฑิย คณฺฐารามํ ๔เปย ชิวฺหา โข มาคณฺฑิย รสารามา

๑-๕ อ. อนกฺขานเวยว อกาสีติ

๓ จ., เท., อ. จกฺขุ

๒ จ., เท. อยมฺจ หิ

๔ จ., เท., อ. ภฺวนฺ

รสรตา รสสมมุติตา, สา ตถาคตสฺส ทนฺตา คฺคฺคฺตา รกฺขิตา
 สํวฺตา, ตสฺส จ สํวฺราย ฅมฺมํ เทเสติ, อิทนฺนํ เต เอตํ ไช"
 มาณูทัย สนฺชาย ภาสิตํ 'ภูณฺหโน' สมโน โคตโมติ. "เอตเทว
 ไช ปน เม โภ โคตม สนฺชาย ภาสิตํ 'ภูณฺหโน' สมโน
 โคตโมติ, ตํ กิสฺส เหตุ. เอวณฺหิ โน สุตฺเต โอจฺรตีติ. "กาโย
 ไช มาณูทัย โผฏฺฐพฺพาราโม ฅเปยฺ มโน ไช มาณูทัย
 ฅมฺมาราโม ฅมฺมรโต ฅมฺมสมมุติโต, โส ตถาคตสฺส ทนฺโต คฺคฺคฺโต
 รกฺขิตโต สํวฺโต, ตสฺส จ สํวฺราย ฅมฺมํ เทเสติ, อิทนฺนํ เต เอตํ
 มาณูทัย สนฺชาย ภาสิตํ 'ภูณฺหโน' สมโน โคตโมติ. เอตเทว
 ไช ปน เม โภ โคตม สนฺชาย ภาสิตํ 'ภูณฺหโน' สมโน
 โคตโมติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวณฺหิ โน สุตฺเต โอจฺรตีติ.

[๒๑๐] ตํ ก็ มณฺณสิ มาณูทัย. อิเชกฺโข จกฺขุวิญญฺเยยฺเห
 รูปฺเห ปริจาริตปฺพุโพ อสฺส อิกฺกฺเจहि กนฺเตहि มนาเปहि ปิยรูปฺเห
 กามฺปสณฺหิเตहि รชนีเยहि, โส อปเรณ สมเยน รูปานํเยว สมฺมทญฺจ
 อฏฺฐงฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
 รูปตณฺหํ ปหาย รูปปริพาหํ ปฏฺวิโนเทตฺวา วิคตปิปาโส อชฺฌตฺตํ
 วุปฺสนฺตจิตฺโต วิหเรยฺย, อิมสฺส ปน เต มาณูทัย กิมสฺส
 วจฺนียนฺติ. "น กิณฺจ โภ โคตม. "ตํ ก็ มณฺณสิ มาณูทัย.
 อิเชกฺโข โสตวิญญฺเยยฺเห สทฺเทहि ฅเปยฺ ฅมานวิญญฺเยยฺเห
 กนฺเชहि ฅเปยฺ ฅวิหาวิญญฺเยยฺเห รเสहि ฅเปยฺ กายวิญญฺเยยฺเห
 โผฏฺฐพฺเพहि ปริจาริตปฺพุโพ อสฺส อิกฺกฺเจहि กนฺเตहि มนาเปहि
 ปิยรูปฺเห กามฺปสณฺหิเตहि รชนีเยहि, โส อปเรณ สมเยน

โผฏฐัพพานันเยว สมุททยญจ อฏฺฐงฺกมญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ
 นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา โผฏฐัพพตณฺ्हํ ปหาย โผฏฐัพพ-
 ปริพาหํ ปฏฺวิโนเทตฺวา วิคตปิปาโส อชฺชตตํ รูปสนฺตจิตฺโต
 วิหเรยฺย, อิมสฺส ปน เต มาคณฺฑิย กิมสฺส วจนียนฺติ. “น กิณฺจ
 โภ โคตม.

[๒๑๑] “อหํ โข ปน มาคณฺฑิย ปุพฺเพ อาการิยภูโต
 สมานํ ปณฺจหิ กามคฺเชหิ สมปฺปิโต สมงฺคิภูโต ปริจาเรสี
 จกฺขุวิญญฺเยยฺยหิ รูปเปหิ อิกฺขเจหิ กนฺเตหิ มนาเปหิ ปิยรูปเปหิ
 กามฺปสณฺ्हิตฺเตหิ รชนีเยหิ, โสตวิญญฺเยยฺยหิ สทฺเทหิ ๕เปย
 ฌานวิญญฺเยยฺยหิ คนฺธฺเหหิ ๕เปย ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยหิ รเสหิ ๕เปย
 กายวิญญฺเยยฺยหิ โผฏฐัพฺเพหิ อิกฺขเจหิ กนฺเตหิ มนาเปหิ ปิยรูปเปหิ
 กามฺปสณฺ्हิตฺเตหิ รชนีเยหิ. ตสฺส มยฺหํ มาคณฺฑิย ตโย ปาสาทา
 อหฺลํ; เอโก วสฺสิโก, เอโก เหมนฺติโก, เอโก คิมฺหิโก. โส โข
 อหํ มาคณฺฑิย วสฺสิเก ปาสาท [๑] จตฺตาโร มาเส นิปฺปฺริเสหิ
 ตฺริเยหิ^๒ ปริจาริยมาโน^๓ น เหมจฺจาปาสาทํ โอโรหามิ. โส อปเรน
 สมเยน กามานันเยว สมุททยญจ อฏฺฐงฺกมญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ
 นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา กามตณฺ्हํ ปหาย กามปริพาหํ
 ปฏฺวิโนเทตฺวา วิคตปิปาโส อชฺชตตํ รูปสนฺตจิตฺโต วิหรามิ. โส
 อญฺเเย สตฺเต ปสฺสามิ กามेषฺส อวิตฺราเค กามตณฺฺหาหิ ขชฺชมาเน
 กามปริพาเหเน ปริทฺยหฺมาเน กามे ปฏฺวิเสวนฺเต, โส^๔ เตสํ น
 ปิเหมมิ, น ตตฺถ อภिरามมิ, ตํ กิสฺส เหตุ. ยา หยํ มาคณฺฑิย

^๑ ฉ. เท. วสฺสิเก

^๒ ฉ. ตฺริเยหิ

^๓ ฉ. ปริจาริยมาโน

รติ อณฺณตฺเรว กาเมหิ อณฺณตฺร อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ, อปี ทิพฺพํ
สมชฺคฺคยฺห ติฏฺฐจติ, ตาย รติยา รมมาโน หีนสฺส น ปีเหมิ, น
ตตฺถ อภिरามิ.

[๒๑๒] เสยฺยถาปี มาณฺฑิย คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา
อทุโฆ มหทฺธโน มหาโกโค ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ สมปฺปิโต
สมงฺคิฏฺฐโต ปรีจาเรยฺย จกฺขุวิญญฺเยยฺเหหิ รูปฺเปหิ อิกฺุจฺเจหิ กนฺเตหิ
มณาเปหิ ปิยฺรูปฺเปหิ กามฺปสณฺหิตฺเตหิ รชนีเยหิ, โสตฺวิญญฺเยยฺเหหิ
สทฺเทหิ ๕เป๕ ฌานวิญญฺเยยฺเหหิ คนฺธฺเรหิ ๕เป๕ ชิวหาวิญญฺเยยฺเหหิ
รเสหิ ๕เป๕ กายวิญญฺเยยฺเหหิ โผฏฺฐพฺเพหิ อิกฺุจฺเจหิ กนฺเตหิ
มณาเปหิ ปิยฺรูปฺเปหิ กามฺปสณฺหิตฺเตหิ รชนีเยหิ. โส กาเยน สุจฺริตํ
จฺริตฺวา วาจาเยน สุจฺริตํ จฺริตฺวา มนฺสา สุจฺริตํ จฺริตฺวา กายสฺส
ภาทา ปรมฺมรณฺหา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺย เทวานํ
ตาวตฺตีสานํ สหพฺยตํ. โส ตตฺถ นนฺทเน วเน อจฺจนฺราสงฺฆปรีวฺโต
ทิพฺเพหิ ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ สมปฺปิโต สมงฺคิฏฺฐโต ปรีจาเรยฺย.
โส ปสฺเสยฺย คหปตฺตี วา คหปติปฺตฺตํ วา ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ
สมปฺปิโต สมงฺคิฏฺฐโต ปรีจาริยมาโน.

ตํ ก็ มณฺณสิ มาณฺฑิย. อปี นฺุ โส เทวปฺตฺโต นนฺทเน
วเน อจฺจนฺราสงฺฆปรีวฺโต ทิพฺเพหิ ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ สมปฺปิโต
สมงฺคิฏฺฐโต ปรีจาริยมาโน อมฺุสฺส คหปติสฺส วา คหปติปฺตฺตสฺส วา
ปีเหยย, มานุสฺสานํ วา ปณฺจหนํ กามคฺุณฺหานํ มานุสฺสเกหิ วา
กาเมหิ อาวฏฺเฏยฺยาติ.

“โน เหตุ” โภ โคตม, ตํ กิस्स เหตุ. मानุสเกहि โภ
 โคตม กามะहि ทิพพกามา^๒ อภิกกนตตรา จ ปณิตตรา จาติ;
 “เอวเมว โข อหํ มาคณฺฑิย ปุพฺเพ อาคาริยฺภูโต สมานो ปญฺจहि
 กามคฺเณहि สมปฺปิโต สมงฺคิฺภูโต ปรีจาเรสี จกฺขุวิญญेเยเยहि รุเปहि
 อिฏฺฐเจहि กนฺเตहि มนาเปहि ปิยฺรูเปहि กามฺปสณฺ्हิตฺเตहि รชนีเยहि,
 โสตวิญญेเยเยहि สทฺθεहि ฯเปฯ ฆานวิญญेเยเยहि คนฺเธहि ฯเปฯ
 ชิวหาวิญญेเยเยहि รเสहि ฯเปฯ กายวิญญेเยเยहि โผฏฺฐพฺเพहि อिฏฺฐเจहि
 กนฺเตहि มนาเปहि ปิยฺรูเปहि กามฺปสณฺ्हิตฺเตहि รชนีเยहि. โส อปเรน
 สมเยน กามานํเยว สมุทฺตญจ อฏฺฐจฺจนฺญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ
 นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา กามตณฺ्हํ ปหาย กามปริพาหํ
 ปฏฺวิโนเทตฺวา วิคตปิปาโส อชฺฌตฺตํ รูปสนฺตจิตฺโต วิหรามิ. โส
 อหํ” อญฺเฆ สตฺเต ปสฺสามิ กามะสุ อวீตฺราเค กามตณฺหาहि
 ขชฺชมานะ กามปริพาเหณ ปรีทฺยหฺมานะ กามะ ปฏฺวิเสวนฺเต, โส
 เตสํ น ปิเหมมิ, น ตตฺถ อภिरามมิ, ตํ กิस्स เหตุ. ยา หยํ
 มาคณฺฑิย รติ อญฺณตฺเรว กามะहि อญฺณตฺร อกฺุสเลहि ฐมฺเมहि
 อปิ ทิพฺพํ สุขํ สมธฺคิคฺคฺยห ติฏฺฐจติ, ตาย รติยา รมมานो หีนสฺส
 น ปิเหมมิ, น ตตฺถ อภिरามมิ.

^๑ น.,เท.,อ. ใน หิ

^๒ อ. ทิพพา กามา

^๓ น.,เท.,อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

[๒๑๓] เสยฺยถาปิ มาณฺฑิย กุญฺจิ ปุริโส อรุคฺตโต
 ปกุกคฺตโต กิมิหิ ขชฺชมาโน นฺเชหิ วณฺมุขานิ วิปฺปตฺตจฺจมาโน
 อํคารกาสุยา กายํ ปริตาเปยฺย. ตสฺส มิตฺตามจฺจา ฌาติสาลิหิตา
 ภิสกํ สลฺลกตฺตํ อุปฺภุจฺจาเปยฺย, ตสฺส โส ภิสกโก สลฺลกตฺโต
 เกสชฺช กเรยฺย, โส [๑] เกสชฺช อาคมฺม กุญฺเจหิ ปริมุจฺเจยฺย,
 อโรโค อสฺส สุขี เสรี สยวสี เยนกามงฺคโม. โส อญฺญํ กุญฺจิ
 ปุริสํ ปสฺเสยฺย อรุคฺตํ ปกุกคฺตํ กิมิหิ ขชฺชมานํ นฺเชหิ
 วณฺมุขานิ วิปฺปตฺตจฺจมานํ อํคารกาสุยา กายํ ปริตาเปนฺตํ.

ตํ ก็ มณฺเฑสิ มาณฺฑิย. อปิ นฺ โส ปุริโส อมฺุสฺส
 กุญฺจิสฺส ปุริสสฺส ปิเหยฺย อํคารกาสุยา วา เกสชฺชํ ปฏฺิเสวนาย
 วาติ. “โน”^๑ เหตฺ”^๒ โภ โคตม, ตํ กิสฺส เหตฺ. โรเค หิ โภ โคตม
 สติ, เกสชฺเชน กรณียํ โหติ, โรเค อสติ, เกสชฺเชน กรณียํ
 น โหติตีติ; “เอวเมว โข อหํ มาณฺฑิย ปุพฺเพ อาการิยฺภูโต
 สมานํ ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหสิ สมปฺปิโต สมงฺคิภูโต ปริจาเรสิ
 จกฺขุวิญฺเฌยฺเยหิ รุเปหิ อิกฺุญฺเจหิ กนฺเตหิ มนาเปหิ ปิยฺรูเปหิ
 กามฺุปฺสณฺหิเตหิ รชฺนีเยหิ โสตวิญฺเฌยฺเยหิ สทฺุเทหิ ๔เปฯ
 ฌานวิญฺเฌยฺเยหิ คนฺเฑหิ ๔เปฯ ชิวฺหาวิญฺเฌยฺเยหิ รเสหิ ๔เปฯ
 กายวิญฺเฌยฺเยหิ โผฏฺุจพฺุเพหิ อิกฺุญฺเจหิ กนฺเตหิ มนาเปหิ ปิยฺรูเปหิ
 กามฺุปฺสณฺหิเตหิ รชฺนีเยหิ. โส อปฺเรน สมเยน กามานํเยว
 สมฺุทฺยณฺจ อฏฺุจงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
 ยถาภูตํ วิทิตฺวา กามตณฺหํ ปหาย กามปฺริพาหํ ปฏฺิวิโนเทตฺวา

วิคตปิปาโส อชฺฌตตํ รูปสนฺตจิตฺโต วิหรามิ. โส อญฺเฆ สดฺเต
ปสุสํมิ กาเมสุ อวิตราเค กามตณฺหาหิ ขชฺชมาเน กามปริพาเหณ
ปริทຍหฺมาเน กามे ปฏฺวิเสวนฺเต, โส เตสํ น ปิเหมมิ, น ตตฺถ
อภิรํมามิ, ตํ กิสุส เหตุ. ยา หยํ มาคณฺทีย รติ อญฺญตฺเรว
กาเมหิ อญฺญตฺร อกฺกุสเลหิ รมฺเมหิ อปี ทิพฺพํ สุขํ สมธิคฺคยฺห
ติฏฺฐจฺติ, ตาย รติยา รมมาโน หีนสุส น ปิเหมมิ, น ตตฺถ
อภิรํมามิ.

[๒๑๔] เสยฺยถาปี มาคณฺทีย กุฏฺฐจี้ ปุริโส อรุคตฺโต
ปฏกคตฺโต กิมิหิ ขชฺชมาโน นเชหิ วณฺมุขานิปี วิปฺปตจฺจมาโน
องฺคารกาสุยา กายํ ปริตาเปยฺย, ตสฺส มิตฺตามจฺจา ฌาติสาโลหิตา
ภิสกํ สลฺลกตฺตํ อุปฏฺฐเปยฺย, ตสฺส โส ภิสกํโก สลฺลกตฺโต
ภสชฺชํ กเรยฺย, โส [๙] ภสชฺชํ อาคมม กุฏฺฐเจหิ ปริมุจฺเจยฺย,
อโรโค อสุส สุขี เสรี สยฺวสี เยนกามงฺคโม. ตเมณฺ
เทว พลวณฺโต ปุริสา นานาพาหาสุ คเหตุวา องฺคารกาสุยา^๒
อุปกทฺตเมยฺย.

ตํ ก็ มณฺณสิ มาคณฺทีย. อปี นุ โส ปุริโส อิติ จิตฺ^๓
เจว กายํ สนฺนาเมยฺยาติ. “เอวํ โภ โคตม. ตํ กิสุส เหตุ. อสุ
หิ โภ โคตม อคฺคิ ทฺวํขสมฺผลฺโส เจว มหาภิตาโป จ
มหาปริพาโห จาติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ มาคณฺทีย. อิทานิ^๔ เจว นุ
โฆ โส อคฺคิ ทฺวํขสมฺผลฺโส เจว มหาภิตาโป จ มหาปริพาโห
จ, อุทาหุ ปุพฺเพปิ โส อคฺคิ ทฺวํขสมฺผลฺโส เจว มหาภิตาโป จ

^๑ ฉ., เท., อ./05/566

^๓ ฉ., เท. จิติ

^๒ ฉ., ทย. องฺคารกาสุ

^๔ ฉ., เท. อิทาเนว

มหาปริพาโห จาติ. “อิทานิ เจว โภ โคตม โส อคฺคิ
 ทุกฺขสมฺผสฺโส เจว มหาภิตาโป จ มหาปริพาโห จ, ปุพฺเพปิ
 โส อคฺคิ ทุกฺขสมฺผสฺโส เจว มหาภิตาโป จ มหาปริพาโห จ,
 อสฺ จ^๑ โภ โคตม กุญฺญี ปุริโส อรุคฺตโต ปกุกคฺตโต กิมิหิ
 ขชฺชมานโน นเขหิ วณฺมุขานิ วิปฺปตฺตจฺจมานโน อุปฺหตฺตินฺทริโย
 ทุกฺขสมฺผสฺเสยว^๒ อคฺคิสฺมี สุขมิตฺติ วิปรีตสณฺณํ ปจฺจุลตฺถาติ;
 เอวเมว โข มาณฺฑิย อตีตมฺปิ อทฺธานํ กามา ทุกฺขสมฺผสฺสา
 เจว มหาภิตาปา จ มหาปริพาหา จ, อนาคตมฺปิ อทฺธานํ กามา
 ทุกฺขสมฺผสฺสา เจว มหาภิตาปา จ มหาปริพาหา จ เอตฺรหิปี
 ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ กามา ทุกฺขสมฺผสฺสา เจว มหาภิตาปา
 จ มหาปริพาหา จ, อิมे จ มาณฺฑิย สตฺตา กาเมสฺสุ
 อวี้ตฺราคา กามตณฺหาหิ ขชฺชมานา กามปริพาเหณ ปฺริทฺยหฺมานา
 อุปฺหตฺตินฺทริยา ทุกฺขสมฺผสฺเสยว กาเมสฺสุ สุขมิตฺติ วิปรีตสณฺณํ
 ปจฺจุลตฺถุ.

[๒๑๕] เสยฺยถาปี มาณฺฑิย กุญฺญี ปุริโส อรุคฺตโต
 ปกุกคฺตโต กิมิหิ ขชฺชมานโน นเขหิ วณฺมุขานิ วิปฺปตฺตจฺจมานโน
 องฺการกาสุยา กายํ ปฺริตาเปติ, ยถา ยถา หิ [^๓] มาณฺฑิย
 อสฺ กุญฺญี ปุริโส อรุคฺตโต ปกุกคฺตโต กิมิหิ ขชฺชมานโน นเขหิ
 วณฺมุขานิ วิปฺปตฺตจฺจมานโน องฺการกาสุยา กายํ ปฺริตาเปติ, ตถา^๔
 ตถา ตสฺเสว^๕ ตานิ วณฺมุขานิ อสฺจิตฺรานิ เจว โหนฺติ
 ทฺถุคฺคณฺฐตฺรานิ จ ปฺตฺติกตฺรานิ จ, โหติ เจว กาจิ สาทมตฺตา

๑ นมตอาณ 27/05/2566

^๑ ส.,อิ. อสฺ หิ จ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ยถา ยถา โข

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ทุกฺขสมฺผสฺโส เจว

^{๔-๕} ฉ.,เท. ตถา ตถาสฺส

อสุสาทมตฺตา, ยทิทํ วนฺมุขานิ^๑ กณฺฑวณฺเหตุ;^๒ เอวเมว โข
 มาคณฺฑทีย สตฺตา กาเมสฺсу อวิตราคา กามตณฺหาหิ ขชฺชมานา
 กามปริพาเหณ [๒] ปริทฺยหมานา กามे ปฏฺวิเสวณฺติ, ยถา ยถา
 [๓] มาคณฺฑทีย สตฺตา กาเมสฺсу อวิตราคา กามตณฺหาหิ ขชฺชมานา
 กามปริพาเหณ [๒] ปริทฺยหมานา กามे ปฏฺวิเสวณฺติ, ตถา ตถา
 เตสํ^๔ สตฺตานํ กามตณฺหา เจว ปวทุตฺตติ กามปริพาเหณ
 ปริทฺยหนฺติ เจว,^๕ โหติ เจว กาจิ^๖ สาตมตฺตา อสุสาทมตฺตา,
 ยทิทํ ปญฺจ กามคฺุณเ ปฏฺวิจฺจ.

ตํ ก็ มณฺเณสิ มาคณฺฑทีย. อปี นุ เต ทิฏฺฐโจ วา สุโต วา
 ราชา วา ราชมหามตฺโต วา ปญฺจหิ กามคฺุณเหสิ สมปฺปิโต
 สมงฺคิฏฺฐโต ปริจาริยมาโน กามตณฺหํ อปฺปฬาย กามปริพาหํ
 อปฺปฏฺวิโนเทตฺวา วิคตปิปาโส อชฺชตฺตํ รูปสนฺตจิตฺโต วิหาสิ
 วา วิหรติ วา วิหริสฺสติ วาติ. โน หิทํ โภ โก โคตม. “สาธุ
 มาคณฺฑทีย มยาปิ โข เอตํ มาคณฺฑทีย เหนว ทิฏฺฐจํ น สุตํ, ราชา
 วา ราชมหามตฺโต วา ปญฺจหิ กามคฺุณเหสิ สมปฺปิโต สมงฺคิฏฺฐโต
 ปริจาริยมาโน กามตณฺหํ อปฺปฬาย กามปริพาหํ อปฺปฏฺวิโนเทตฺวา
 วิคตปิปาโส อชฺชตฺตํ รูปสนฺตจิตฺโต วิหาสิ วา วิหรติ วา
 วิหริสฺสติ วา. อถ โข มาคณฺฑทีย เย หิ เกจิ สมณฺหา วา
 พุราหุมนฺหา วา วิคตปิปาสา อชฺชตฺตํ รูปสนฺตจิตฺตา วิหิสฺสุ^๗ วา
 วิหรณฺติ วา วิหริสฺสนฺติ วา, สพฺเพ เต กามานํเยว สมุทฺยญฺจ
 อฏฺฐจฺจคมญฺจ อสุสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา

^๑ ฉ., เท. วนฺมุขานํ กณฺฑวณฺเหตุ

^๒ ฉ., เท. ยถา ยถา โข

^๔ ฉ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ ส. วิหริสฺสุ, เอวมฺปรี. ฉ., เท. วิหาสิ

^๒ ฉ., เท. จ

^๔ ฉ. เตสํ เตสํ

^๖ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

กามตณฺหํ ปหาย กามปริพาหํ ปฏฺวิโนทเตว วิคตปิปาสา อชฺฌตฺตํ
 รูปสนฺตจิตฺตา วิหํสุ วา วิหรนฺติ วา วิหริสฺสนฺติ วาติ. อถ ไช
 ภควา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทानํ อุทาเนสิ

“อาโรคฺยปรมา ลาภา นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ
 อฏฺฐจฺกโก จ มคฺคานํ เขมํ อมตคามินฺนติ.

[๒๑๖] เอวํ วุตฺเต, มาณฺฑิโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาว
 สุภาสิตญฺจิทํ โภตา โคตเมน ‘อาโรคฺยปรมา ลาภา นิพฺพานํ
 ปรมํ สุขนฺติ, มยาปิ ไช เอตํ โภ โคตม สุตํ ปุพฺพกานํ
 ปริพฺพาชกานํ อจฺฉริยปาจฺรียานํ ภาสमानานํ ‘อาโรคฺยปรมา ลาภา
 นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ, ตยิทํ โภ โคตม สเมตฺติติ. “ยํ ปน
 เต [๑] มาณฺฑิย สุตํ ปุพฺพกานํ ปริพฺพาชกานํ อจฺฉริยปาจฺรียานํ
 ภาสमानานํ ‘อาโรคฺยปรมา ลาภา นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ,
 กตมนฺตํ อาโรคฺย. กตมนฺตํ นิพฺพานนฺติ. เอวํ วุตฺเต, มาณฺฑิโย
 ปริพฺพาชโก สกาเนว สุทํ^๒ คตฺตานิ ปาณินา อโนมชฺชติ “อิทนฺตํ
 โภ โคตม อาโรคฺย, อิทนฺตํ นิพฺพานํ, อหํ^๓ โภ โคตม เอตฺรหิ
 อโรโค สุขี, น มํ กิณฺณจิ อาพาธตฺติติ.

[๒๑๗] “เสยฺยธาปี มาณฺฑิย ชจฺจนฺโต ปุริโส, โส
 น ปสฺเสยฺย กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย นีลกานิ รูปานิ,

^๑ ฉ., เท., อ. เอตํ

^๒ ฉ. สุตฺตานิ

^๓ ฉ., เท., อ. อหณฺนิ

น ปสฺสเยยฺย ปิตกานิ รูปานิ, น ปสฺสเยยฺย โลหิตกานิ รูปานิ,
 น ปสฺสเยยฺย มณฺฑเชฏฺฐิกานิ^๑ รูปานิ, น ปสฺสเยยฺย สมวิสมํ, น
 ปสฺสเยยฺย ตารกรูปานิ, น ปสฺสเยยฺย จนฺทิมสฺสุริเย. โส สฺสณฺเอยฺย
 จกฺขุมโต ภาสमानสฺส ‘ເຈກໍ ວຕ ໂກ ໂອຫາຕໍ ວຕຸຕໍ ອກີຣູປໍ ນິມມລໍ
 ສຸຈິນຕີ.^๒ ໂສ ໂອຫາຕປຣິເຍສນໍ ຈເຣຍຍ, ຕເມນໍ ອນຸພຕໂຣ ປຸຣິໂສ
 ເຕລມສິກເຕນ^๓ ສາຜຸພຈີວເຣນ^๔ ວມເຈຍຍ ‘ອິທນຸເຕ ອມໂກ ປຸຣິສ
 ໂອຫາຕໍ ວຕຸຕໍ ອກີຣູປໍ ນິມມລໍ ສຸຈິນຕີ. ໂສ ຕໍ ປຣືຖຸຄຸຄຸເຍຍ
 ປຣືຖຸຄຸຄຸເຕວາ ປາຣຸເປຍຍ, ປາຣຸເປຕວາ ອຕຸຕມໂນ ອຕຸຕມນວາຈໍ
 ນິຈຸຈາເຣຍຍ ‘ເຈກໍ ວຕ ໂກ ໂອຫາຕໍ ວຕຸຕໍ ອກີຣູປໍ ນິມມລໍ ສຸຈິນຕີ.

ຕໍ ກໍ ມນຸຍສິ ມາຄຸນຸທິຍ. ອປິ ນຸ ໂສ ສຈຸຈນຸໂໄ ປຸຣິໂສ
 ສານນຸໂຕ ປສຸສນຸໂຕ ອມຸ ເຕລມສິກຕໍ ສາຜຸພຈີວຣໍ ປຣືຖຸຄຸຄຸເຍຍ,
 ປຣືຖຸຄຸຄຸເຕວາ ປາຣຸເປຍຍ, ປາຣຸເປຕວາ ອຕຸຕມໂນ ອຕຸຕມນວາຈໍ
 ນິຈຸຈາເຣຍຍ ‘ເຈກໍ ວຕ ໂກ ໂອຫາຕໍ ວຕຸຕໍ ອກີຣູປໍ ນິມມລໍ ສຸຈິນຕີ,
 ອຸຫາຜຸ ຈກຊຸມໂຕ ສທຸຮາຍາຕີ.

“ອສານນຸໂຕ ຫິ ໂກ ໂຄຕມ ອປສຸສນຸໂຕ ອສຸ^๕ ໂສ ສຈຸຈນຸໂໄ
 ປຸຣິໂສ ອມຸ ເຕລມສິກຕໍ ສາຜຸພຈີວຣໍ ປຣືຖຸຄຸຄຸເຍຍ, ປຣືຖຸຄຸຄຸເຕວາ
 ປາຣຸເປຍຍ, ປາຣຸເປຕວາ ອຕຸຕມໂນ ອຕຸຕມນວາຈໍ ນິຈຸຈາເຣຍຍ ‘ເຈກໍ
 ວຕ ໂກ ໂອຫາຕໍ ວຕຸຕໍ ອກີຣູປໍ ນິມມລໍ ສຸຈິນຕີ, ອຸຫາຜຸ” ຈກຊຸມໂຕ
 ສທຸຮາຍາຕີ. “ເວເມວ ໂໄ ມາຄຸນຸທິຍ ອນຸພຕິຕຸຕິຍາ ປຣິພຸພາສກາ
 ອນຸຮາ ອຈກຊຸກາ ອສານນຸຕາ ອາໂຣຄຸຍໍ ອປສຸສນຸຕາ “ນິພຸພານໍ,

^๑ ຈ.,ເທ. ມນຸຊິງຸການີ

^๓ ຈ.,ເທ. ເຕລມສິກເຕນ

^๔ ຈ.,ເທ. ອຍໍ ປາໂຈ ນ ທິສຸສຕີ.

^๒ ຈ.,ເທ. ສຸຈິຕີ, ເວມຸປຣິປິ.

^๔ ຈ.,ເທ. ສາຜຸພຈີວເຣນ, ເວມຸປຣິປິ.

^๕ ຈ.,ເທ., ອ. ອຍໍ ປາໂຈ ນ ທິສຸສຕີ.

อถ จ ปณิฆํ คากัณฺโณ ภาสณฺติ อาโรคฺยปรมา ลาภา นิพฺพานํ ปรมํ
สุขนฺติ. ‘ปฺพุพฺเพเกหเสสา มาณฺฑิย อรหณฺเตหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ
คากา ภาสิตา

‘อาโรคฺยปรมา ลาภา นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ
อฏฺฐจฺงคิโก จ มคฺคานํ เขมํ อมตคามินฺนติ

[๒๑๘] เอสา^๑ เอตฺรหิ อนุปฺพุพฺเพน ปุณฺณชฺชนคากา.^๒ อัย
โย มาณฺฑิย กายโรคฺยโต คณฺทกฺยโต สลฺลกฺยโต อหฺมกฺยโต
อาพาธกฺยโต, โส ตฺวํ อิมํ กายํ โรคฺยตํ คณฺทกฺยตํ สลฺลกฺยตํ
อหฺมกฺยตํ อาพาธกฺยตํ ‘อิทฺถนํ โภ โกตม อาโรคฺย, อิทฺถนํ นิพฺพานนฺติ
วเทสิ. ตํ หิ เต มาณฺฑิย อริยํ จกฺขุ นตฺถิ, เยน ตฺวํ อริเยน
จกฺขุนา อาโรคฺย ชาเนยฺยาสิ, นิพฺพานํ ปสฺสเยยฺยาสิตฺติ. เอวํ
ปสฺสนฺโน อหํ โภโต โกตมสฺส, ปโหติ เม ภวํ โกตโม ตถา ชมฺมํ
เทเสตฺถ, ยถาหํ อาโรคฺย ชาเนยฺยํ, นิพฺพานํ ปสฺสเยยฺยนติ.

[๒๑๙] “เสยฺยถาปิ มาณฺฑิย ชจฺจนฺโต ปุริโส, [”]
น ปสฺสเยย กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ, น ปสฺสเยย นิลกานิ รูปานิ,
น ปสฺสเยย ปิตกานิ รูปานิ, น ปสฺสเยย โลหิตกานิ รูปานิ,
น ปสฺสเยย มณฺเชฏฺฐิกานิ รูปานิ, น ปสฺสเยย สมวิสมํ, น
ปสฺสเยย ตารกรูปานิ, น ปสฺสเยย จนฺทิมสฺสุริเย. ตสฺส มิตฺตามจฺจา
ณฺติสาลอฺหิตา ภิสกํ สลฺลกตฺตํ อฺปปจฺจาเปยฺยํ, ตสฺส โส ภิสกโก

สลลกตโต เกสชชํ กเรยฺย, โส ตํ เกสชชํ อากมฺม น จกฺขุณิ
 อุปฺปาเทยฺย, น^๑ จกฺขุณิ วิโสเชยฺย. ตํ ก็ มณฺณสิ มาคณฺฑิย.
 นนฺุ โส เวชฺโซ ยาวเทว กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อสฺสาติ.
 “เอวํ โภ โคตม; “เอวเมว โข มาคณฺฑิย อหณฺเจว^๒” เต ชมฺม
 เทเสยฺย ‘อิทนต์ อโรคฺย, อิทนต์ นิพฺพานนฺติ. โส ตวํ อโรคฺย
 น ชาเนยฺยาสิ, นิพฺพานํ น ปสฺเสยฺยาสิ, โส มมสฺส กิลมโถ,
 สา มมสฺส วิเหสาติ. “เอวํ ปสนฺโน อหํ โภโต โคตมสฺส, ปโหติ
 เม ภวํ โคตโม ตถา ชมฺม เทเสตฺถ, ยถาหํ อโรคฺย ชาเนยฺย,
 [๒] นิพฺพานํ ปสฺเสยฺยนฺติ.

[๒๒๐] “เสยฺยถาปิ มาคณฺฑิย ชจฺจนฺโฆ ปุริโส, โส น
 ปสฺเสยฺย กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย นีลกานิ รูปานิ, น
 ปสฺเสยฺย ปิตกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย โลหิตกานิ รูปานิ, น
 ปสฺเสยฺย มณฺเชฏฺฐิกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย สมวิสมํ, น
 ปสฺเสยฺย ตารกรูปานิ, น ปสฺเสยฺย จนฺทิมสฺริเย. โส สฺสณฺเยย
 จกฺขมฺโต ภาสมานสฺส “เชกํ วต โภ โอทาทํ วตฺถํ อภिरูปี
 นิมฺมลํ สฺจินฺติ. โส โอทาทปริเยสนํ จเรยฺย, ตเมनํ อณฺณตโร
 ปุริโส เตลมสิกเตน สาหุพฺจีวเรน วณฺเจยฺย ‘อิทนต์ อมฺโภ
 ปุริส โอทาทํ วตฺถํ อภिरูปี นิมฺมลํ สฺจินฺติ. โส ตํ ปฏฺิคฺคณฺเหยฺย
 ปฏฺิคฺคเหตฺวา ปารุเปยฺย, ตสฺส มิตฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา
 ภิสกํ สลลกตตํ อุปฺปจฺจาเปยฺย, ตสฺส โส ภิสกโก สลลกตโต
 เกสชชํ กเรยฺย อฺทฺธวิเรจฺนํ อโรวิเรจฺนํ อณฺชนํ ปจฺจณฺชนํ
 นตฺถกมฺม. โส ตํ เกสชชํ อากมฺม จกฺขุณิ อุปฺปาเทยฺย, จกฺขุณิ

วิโสธะยฺย, ตสฺส สห จกฺขุปฺปาทา โย อสฺกสฺมึ^๑ เตลมสิกเต
 สาหุพฺจีวเร จนฺทราโค, โส ปหีเยถ, ตณฺเฏ^๒ ปฺริสํ อมิตฺตโตปิ
 ทเหยฺย, ปจฺจตฺถิกโตปิ ทเหยฺย, อปิจ ชีวิตา โวโรเปตพฺพํ
 มณฺเฎยฺย, ทีฆมรตฺตํ วต โภ อหํ อิมินา ปฺริเสน เตลมสิกเตน
 สาหุพฺจีวเรน นิกโต วณฺณจิตฺโต ปลฺลทฺโร^๓ 'อิทฺถเต อมฺโภ ปฺริส
 โอทาทํ วตฺถํ อภีรूपํ นิมฺมลํ สฺวจินฺตติ;

เอวเมว โข มาคณฺฑิย อหณฺเฏว เต ฐมฺมํ เทเสยฺย
 'อิทฺถตํ อาโรคฺย, อิทฺถตํ นิพฺพานนฺติ. โส ตวํ อาโรคฺย
 ชาเนยฺยาสิ, นิพฺพานํ ปสฺเสยฺยาสิ, ตสฺส เต สห จกฺขุปฺปาทา
 โย ปณฺจสฺสูปาทานกฺขนฺธสฺส จนฺทราโค, โส ปหีเยถ, อปิจ
 เต เอวมสฺส 'ทีฆมรตฺตํ วต โภ อหํ อิมินา จิตฺเตน นิกโต
 วณฺณจิตฺโต ปลฺลทฺโร, อหณฺเฏ^๔ รูปเยว อฺปาทียมาโน อฺปาทียี,
 เวทณฺเฎว อฺปาทียมาโน อฺปาทียี, สณฺณเฎว อฺปาทียมาโน อฺปาทียี,
 สงฺขารเฎว อฺปาทียมาโน อฺปาทียี, วิญฺญาณเฎว อฺปาทียมาโน
 อฺปาทียี, ตสฺส เม อฺปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ,
 ชาติปจฺจยา ชรามรณํ, โสภปริเทวทฺทกฺขโทมนสฺสอุปายาสา สมฺภวณฺติ,
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺทกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโว โหตีติ. “เอวํ
 ปสนฺโน อหํ โภโต โคตมสฺส, ปโหติ เม ภวํ โคตโม ตถา ฐมฺมํ
 เทเสตฺถ, ยถาหํ อิมมฺหา อาสนา อนนฺโท วุฏฺฐเหยฺยนฺติ.

[๒๒๑] “เตนहि ตวํ มาคณฺฑิย สปฺปฺริเส ภเชยฺยาสิ,
 ยโต โข ตวํ มาคณฺฑิย สปฺปฺริเส ภเชสฺสสิ,^๕ ตโต ตวํ

^๑ ฉ., เท., อ. อมฺสฺมึ

^๒ ฉ., เท., อ. ตณฺจ น

^๓ ส., อ. ปลฺลทฺโร, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ ฉ., เท., อ. อหณฺทิ

^๕ ฉ., เท. ภชิสฺสสิ

มาคณฺฑิย สทฺธมฺมํ โสสฺสสฺสิ, ยโต โข ตวํ มาคณฺฑิย สทฺธมฺมํ
 โสสฺสสฺสิ, ตโต ตวํ มาคณฺฑิย ฐมฺมานุฐมฺมํ ปฏฺฐิพชฺชิสฺสสฺสิ, ยโต
 โข ตวํ มาคณฺฑิย ฐมฺมานุฐมฺมํ ปฏฺฐิพชฺชิสฺสสฺสิ, ตโต [๑] ตวํ
 มาคณฺฑิย สามํเยว ฅสฺสสฺสิ สามํ ทกฺขิสฺสสฺสิ” “อิเม โรคา
 คณฺหา สลฺลา, อิธ โรคา คณฺหา สลฺลา อปริเสสา นิริชฺฌนฺติ,
 ตสฺส เม อุปาทานนโรธา ภาวนโรโร, ภาวนโรธา ชาตินโรโร,
 ชาตินโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิริชฺฌนฺติ,
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺทุกฺขทฺทฺนฺธสฺส นโรโร โหตีติ.

(มาคณฺฑิยปฺปพฺพชฺชูปสมฺปทา)

[๒๒๒] เอวํ วุตฺเต, มาคณฺฑิโย ปริพฺพาซโก ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ
 โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏฺฐิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มฺหุพฺพสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขเยยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ฐาเรยฺย ‘จกฺขุมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ.” เอวเมว โภตา โคตเมน
 อเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอสาหํ ภาวนฺตํ โคตมํ สรณํ
 คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, ลเภยฺยาหํ โภโต โคตมสฺส
 สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ.

“โย โข มาคณฺฑิย อณฺณตติตฺถิยปฺพโป อิมสฺมี ฐมฺมวินยเ
 อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ, อากงฺขติ อุปสมฺปทํ, โส จตฺตาโร มาเส ปริวสติ
 จตฺนํ มานํ อจฺเจเยน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺติ
 อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย, อปิจ เมตฺถ ปุคฺคลเวมตฺตตา วิทิตาติ.

^๑ น. โข

^๒ อ. ทกฺขิสฺ

^๓ อ. ทกฺขินฺติ

“สเจ ภนฺเต อณฺณตติตฺถิยปฺพุพา” อิมสฺมี ฐมฺมวินเย
 อากฺขณฺดา^๒ ปพฺพชฺช อากฺขณฺดา^๓ อุปสมฺปทํ จตฺตาริ มาเส
 ปริวสนฺติ,^๔ จตฺนํ มาสํ อจฺเจน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ
 ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ [^๕], อหิ จตฺตาริ วสฺसानิ
 ปริวสิสฺสามิ จตฺนํ [^๖] วสฺसानิ อจฺเจน อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ
 ปพฺพาเชนฺตุ อุปสมฺปาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ.

อลตฺถ โข มาคณฺทียิ ปรีพฺพาชโก ภควโต สนฺติเก
 ปพฺพชฺช, อลตฺถ อุปสมฺปทํ. อจิรฺอุปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา
 มาคณฺทียิ เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต
 วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺช, ตทฺนฺตฺตริ พุรหฺมจฺริยปรีโยสํ ทิฏฺฐเฐ
 ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, ‘ซีณา ชาติ,
 วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณิยํ, นาปริ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ.
 อณฺณตโร โข ปนายสฺมา มาคณฺทียิ อรหฺตํ อโหสิตี.

ปญฺจมํ มาคณฺทียสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

๖. สนทกสูตร

[๒๒๓] เอวฺมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ
 วิหรติ โฆสิตารามे. เตเน โข ปน สมเยเน สนทโก ปรีพฺพาชโก
 ปิลกฺขคฺุหายํ^๑ ปฏฺิวสตี มหิตฺยา ปรีพฺพาชกปริสาย สทฺธิ ปญฺจมตฺเตหิ

^๑ ฉ. อณฺณตติตฺถิยปฺพุพา อากฺขติ

^{๒-๓} ฉ. อากฺขติ

^๔ ฉ. ปริวสติ

^๕ ฉ., เท., อ. ภิกฺขุภาวาย

^๖ อ. มี

^๗ ฉ. ปพฺพเชนฺติ

^๘ ฉ. มิลกฺขคฺุหายํ

ปริพพาชกสเทหิ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สายณฺหสมยํ
 ปฏิสฺสณานา วุฏฺฐิตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อายามาสุโส, เยน
 เทวกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก, เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺตํ คฺคฺคาทสฺสณายาติ. “เอวมาสุโสติ
 โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺสสุ. อถ โข
 อายสฺมา อานนฺโท สมฺพนฺนฺเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ, เยน เทวกฺกฺกฺกฺกฺกฺก,
 เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺตํ. เตน โข ปน สมเยน สนฺทโก ปริพพาชโก
 มหตฺติยา ปริพพาชกปริสาย สทฺธิ นิสินฺโน โหติ อุนฺนาทินฺนียา
 อุจฺจาสทฺทมฺมหาสทฺทาย^๑ อเนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ กถเณตฺติยา,
 เสยฺยถิ. ราชกถํ โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยุตฺตกถํ
 อนนฺทกถํ ปานกถํ วตฺตกถํ สยณกถํ มาลากถํ คณฺฐกถํ ฌาตีกถํ
 ยานกถํ คามกถํ นิคมกถํ นครกถํ ชนปทกถํ อิตฺถีกถํ [๒]
 สฺฐรกถํ วิสิชากถํ กุมฺภจฺฉานกถํ กุมฺภทาสิกถํ^๒ ปุพฺพเปตฺตกถํ
 นานตฺตกถํ โลกกฺขายิกํ สมฺมตฺตกฺขายิกํ อิตฺถิภาวภาวกถํ อิตฺติ วา.
 อทฺทสา โข สนฺทโก ปริพพาชโก อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ทูรโต ว
 อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน สกํ ปริสํ สณฺจเปสิ^๓ “อปฺปสทฺททา โภณฺโต
 โหนฺตุ, มา โภณฺโต สทฺทมกตฺถ, อยํ สมณสฺส โคตมสฺส สาวโก
 อาคจฺฉติ สมณฺโณ อานนฺโท, ยาวตา โข ปน สมณสฺส โคตมสฺส
 สาวกา โกสมฺพิยํ ปฏฺวิสฺนฺติ, อยนฺเตสํ อณฺณตโร สมณฺโณ
 อานนฺโท อปฺปสทฺทกามา โข ปน เต อายสฺมนฺโต อปฺปสทฺทวินีตา
 อปฺปสทฺทสฺส วณฺณวาทีโน, อปฺเปวณาม อปฺปสทฺทํ ปริสํ วิทิตฺวา
 อุปสงฺกมิตพฺพํ มณฺเฑยฺยาติ. อถ โข เต ปริพพาชกา ตฺถนฺหิ
 อเหสิ.

^๑ อิมํ อจฺจาสทฺทาย มหาสทฺทาย^๒ ฉ. เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.^๓ ฉ. ปุริสกถํ^๔ ฉ. เท. สณฺจาเปสิ

[๒๒๔] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน สนฺทโก
 ปรีพฺพาชโก, เตนฺอุปสงฺกมิ. อถ โข ปน^๑ สนฺทโก ปรีพฺพาชโก
 อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “เอตฺถ โข ภวํ อานนฺโท, สุวาคตฺ^๒
 โภโต อานนฺทสฺส, จิรสฺสํ โข ภวํ อานนฺโท อิมํ ปรียายมกาสิ,
 ยทิตํ อิธาคมนาย, นิสิตฺตุ ภวํ อานนฺโท, อิทมาสนํ ปญฺญตฺตนฺติ.
 นิสิตฺติ โข อายสฺมา อานนฺโท ปญฺญตฺเต อาสเน. สนฺทโกปิ โข
 ปรีพฺพาชโก อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ.

เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โข สนฺทกํ ปรีพฺพาชกํ อายสฺมา
 อานนฺโท เอตทวโจ “กาย นฺตฺถ สนฺทก เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺหา,
 กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาติ. “ติฏฺฐเตสสา โภ อานนฺท
 กถา, ยาย มยํ เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺหา, เนสสา โภโต
 อานนฺทสฺส กถา ทูลลภา ภวิสฺสติ ปจฺฉาปิ สวนาย, สาธุ วต
 ภวนฺตํเยว อานนฺทํ ปฏฺิภาตฺถ สเก อจฺริยเก ฐมฺมี กถาติ. “เตนหิ
 สนฺทก สฺสุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ โภติ โข
 สนฺทโก ปรีพฺพาชโก อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อายสฺมา
 อานนฺโท เอตทวโจ “จตฺตาโรเม สนฺทก เตน ภควตา ชานตา
 ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อพฺรหฺมจฺริยวาสา อกฺขาตา,
 จตฺตาริ จ อนฺสฺสาสิกานิ พฺรหฺมจฺริยานิ อกฺขาตานิ, ยตฺถ วิญญู
 ปุริโส สสฺสกํ พฺรหฺมจฺริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต^๓ จ นาราเชยฺย
 ฌายํ ฐมฺมํ กุสลนฺติ. “กตเม ปน เต [๔] อานนฺท เตน

ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเตน จตฺตารโ
อพฺรหฺมจิริยวาสา อกฺขาตา, จตฺตาริ จ อนสฺสาสิกานิ พฺรหฺมจิริยานิ
อกฺขาตานิ, ยตถ วิญญู ปุริโส สสกุํ พฺรหฺมจิริยํ น วเสยฺย,
วสนฺโต จ นารายเญย ฌายํ ฌมมํ กุสลนฺติ.

[๒๒๕] “อิธ สนฺทก เอกจฺโจ สตุถา เอวํวาที โหติ
เอวํทิจฺฉี ‘นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ, นตฺถิ หุตํ, นตฺถิ สุกฺกทกฺกฏฺฐานํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, นตฺถิ อยํ โลโก, นตฺถิ ปโร^๑ โลโก,
นตฺถิ มาตา, นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สตุตา โอปปาติกา, นตฺถิ
โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏฺธิปฺนฺนา, เย อิมญฺจ
โลกํ ปรมฺยจฺ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทนฺติ,
จาตุมฺมหาภุตฺติโก อยํ ปุริโส, ยทา กาลํ กโรติ, ปจฺวี ปจฺวิกายํ
อนฺุเปติ อนฺุปคจฺจติ, อาโป อาโปกายํ อนฺุเปติ อนฺุปคจฺจติ,
เตโช เตโชกายํ อนฺุเปติ อนฺุปคจฺจติ, วาโย วาโยกายํ อนฺุเปติ
อนฺุปคจฺจติ, อากาสํ อินฺทฺริยานิ สงฺกมฺนฺติ, อาสนฺทิปญฺจมา ปุริสา
มตํ อาทาย คจฺจนฺติ ยาว อาพฺพนา, ปทานิ ปญฺญายนฺติ,
กาโปตกานิ อฏฺฐีนิ ภวนฺติ, ภสฺสมฺนฺตา หุตฺติโย, ทตฺตฺปญฺญตฺตํ
ยทฺธิทํ ทานํ, เตสํ ตฺวจฺฉิ^๒ มุสา วิลาโป เยเกจิ อตฺถิกวาทํ วทนฺติ,
พาลे จ ปญฺธิเต จ กายสฺส เกทา อุจฺฉิขฺชนฺติ วินสฺสนฺติ,
น โหณฺติ ปรมฺมรณฺตาติ.

มลาคนฺธวิเลปนํ ฐาเรนฺโต ฐาตรูปฺรชตํ สาทิยนฺโต อิมินา
โกตา สตุถารว สมนสมคฺติโก ภวิสฺสามิ อภิสมฺปรายํ, โสหํ ก็
ชานนฺโต ก็ ปสฺสนฺโต อิมสฺมี สตุถริ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ,
โส 'อพุรหฺมจริยวโส อยฺหนฺติ อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พุรหฺมจริยา
นิพฺพิชฺช' ปกฺกมติ. อयํ โช สนฺทกฺ เตเน ภควตา ชานตา
ปสฺสตา อรหฺตา สมนาสมฺพุทฺเธเน ปจฺโม อพุรหฺมจริยวโส
อกฺขาโต, ยตฺถ วิญญู ปุริโส สสฺสกํ พุรหฺมจริยํ น วเสยฺย,
วสนฺโต จ นารวเชยฺย ญายํ ฐมมํ กุสฺลํ.

[๒๒๖] ปุณฺ จปฺริ สนฺทกฺ อิทฺเทจฺโจ สตุถา เอวฺวาทิ
โหติ เอวฺวาทิ จิ "กรโต การยโต, จินฺทโต เจทาปยโต, ปจโต
ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต,^๒ กิลมโต กิลมาปยโต," ผนฺทโต
ผนฺทาปยโต, ปาณมฺติปาตาปยโต, อทินฺนํ อาทียโต, สนฺธี
จินฺทโต, นิลโลเป หรโต, เอกาการิกํ กรโต, ปริปนฺเถ ติฏฺฐโต,
ปรทาร์ คจฺจโต, มุสา ภณฺโต, กรโต น กรียติ, ปาป
ขุรปริยฺนฺเตเน เจปิ จกฺเกเน โย อิมิสฺสา ปจวียา ปาเณ เอกํ
มฺสขลํ เอกํ มฺสปุณฺขํ กรเยย, นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, นตฺถิ
ปาปสฺส อากโม, ทกฺขิณฺณเจปิ คจฺกาย ตีรํ คจฺเจยฺย หนฺนฺโต
ฉวเตนฺโต, จินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต, ปจนฺโต ปาเจนฺโต, นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อากโม, อุตฺตรณฺเจปิ คจฺกาย
ตีรํ คจฺเจยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต, ยชนฺโต ยชาเปนฺโต, นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโม, ทาเนน ทเมน
สญฺญเมเน สจฺจวชฺเชเน นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ.

๑ ส. นิพฺพิชฺชาปฺกมติ

๒ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๓ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ตตฺร สนฺทก วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ 'อัย โข
 ภวํ สตฺถา เอวํวาทิ เอวํทิจฺฉิ 'กรโต การยโต, จินฺทโต
 เจทาปยโต, ปจโต ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต, กิลมโต
 กิลมาปยโต, ผนฺทโต ผนฺทาปยโต, ปาณมตีปาตาปยโต, อทินฺนํ
 อาทียโต, สนฺธิ จินฺทโต, นิลโลปํ หรโต, เอกาคาริกํ กรโต,
 ปริปนฺเถ ติจฺฉโต, พรทาร์ คจฺฉโต, มุสา ภณฺโต, กรโต น
 กรียติ ปาปํ, ขุรปริยฺนฺเตน เจปิ จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา
 ปาณํ เอกํ มํสขลํ เอกํ มํสปุณฺขํ กเรยฺย, นตฺถิ ตโตนิทานํ
 ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อากโม, ทกฺขิณฺณเจปิ คงฺคาย ตีรํ คจฺเจยฺย
 หนฺนโต ฆาเตนฺโต, จินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต, ปจนฺโต ปาเจนฺโต,
 นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อากโม, อุตฺตรณฺเจปิ
 คงฺคาย ตีรํ คจฺเจยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต, ยชนฺโต ยชาเปนฺโต,
 นตฺถิ ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโม, ทาเนน ทเมน
 สณฺณเมน สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ.
 สเจ อิมิสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ, อกเตน เม
 เอตฺถ กตํ, อวฺสึเตน เม เอตฺถ วฺสึตํ, อุโปปิ มยฺ เอตฺถ
 สมสฺมา สามณฺณํ ปตฺตา, โย จาหํ น วทามิ 'อุภินฺนํ กุรฺตํ'
 น กรียติ ปาปนฺติ. อติเรกํ โข ปณฺิมสฺส โภโต สตฺถุโน นคฺคิยํ
 มุณฺหิยํ อุกฺกุฏิกปฺปชานํ เกสมสฺสโลจนํ, โยหํ ปุตฺตสมฺพาชฺชนํ
 อชฺฌาวสนฺโต กาสิกจฺนฺทนํ ปจฺจนฺุโณนฺโต มาลาคนฺทวิเลปนํ
 ฐาเรนฺโต ชาติรุปรชฺตํ สาทิยนฺโต อิมินา โภตา สตฺถารา
 สมสมคฺติโก ภวิสฺสามิ อภิสมฺปรายํ, โสหํ ก็ ชานนฺโต ก็

ปสสนโต อิมสมี สตุถริ พุรหมจริย จริสสามิ, โส 'อพุรหมจริยวาโส
 อยนติ อิติ วิทิตวา ตสมา พุรหมจริยา นิพพิชช ปกุกมติ.
 อยं โข สนฺทก เตन ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมพุทฺเธน ทฺติโย อพุรหมจริยวาโส อกฺขาโต, ยตถ วิณฺญ
 ปุริโส สสกาํ พุรหมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ นารายเญ
 ฌายํ ฌมํ กุสลํ.

[๒๒๗] ปุณ จปรํ สนฺทก อิคฺเชจฺจ สตุถา เอวํวาทิ
 โหติ เอวํทิกฺขจि 'นตฺถิ เหตุ, นตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย,
 อเหตุ อปฺปจฺจยา สตุตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย
 สตุตฺตานํ วิสุทฺธิยา, อเหตุ อปฺปจฺจยา สตุตฺตา วิสุทฺธมฺนฺติ, นตฺถิ
 พลํ, นตฺถิ วิริยํ, นตฺถิ ปุริสธามา, นตฺถิ ปุริสปรกฺกโม, สพุเพ
 สตุตฺตา สพุเพ ปาณา สพุเพ ญฺฐา สพุเพ ชีวา อวสา
 อพลา อวิริยา นียติสงฺคตภาวปริณตา จเสววาภิชาติสฺส สุขทฺกขํ
 ปฏิสเวทนฺตํ.

ตตฺร สนฺทก วิณฺญ ปุริโส อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ 'อยं โข
 ภวํ สตุถา เอวํวาทิ เอวํทิกฺขจิ 'นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ
 สงฺกิลฺลสาย, อเหตุ อปฺปจฺจยา สตุตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ, นตฺถิ เหตุ
 นตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ วิสุทฺธิยา, อเหตุ อปฺปจฺจยา สตุตฺตา
 วิสุทฺธมฺนฺติ, นตฺถิ พลํ, นตฺถิ วิริยํ, นตฺถิ ปุริสธามา, นตฺถิ
 ปุริสปรกฺกโม, สพุเพ สตุตฺตา สพุเพ ปาณา สพุเพ ญฺฐา สพุเพ
 ชีวา อวสา อพลา อวิริยา นียติสงฺคตภาวปริณตา จเสววาภิชาติสฺส
 สุขทฺกขํ ปฏิสเวทนฺตํ. สเจ อิมสฺส โกโต สตุถโน สจฺจํ วจฺนํ,
 อกเตน เม เอตฺถ กตํ, อวฺสึเตน เม เอตฺถ วฺสึตํ, อุกโปปี มยํ

เอตถ สมสฺมา สามณฺณํ ปตฺตา, โย จาหํ น วทามิ ‘อุโภ
 อเหตุ อปฺปจฺยา วิสฺขุณฺณิสฺสามาติ. อติเรกํ โข ปนฺนิมฺสฺส โภโต
 สตฺถุโน นคฺคิยํ มุณฺหิยํ อุกฺกุฏิกปฺปชานํ เกสฺมสฺสฺสโลจนํ, โยหํ
 ปตฺตสมฺพาธสฺยนํ อชฺฌมาวสนฺโต กาสิกจหนฺนํ ปจฺจนฺโภนฺโต
 มาลาคนฺธวิเลปนํ ธาเรนฺโต ชาตฺรุปรชตํ สาทิยนฺโต อิมินา
 โภตา สตฺถารา สมสมคฺติโก ภวิสฺสามิ อภิสฺมปฺรายํ, โสหํ ก็
 ชานนฺโต ก็ ปสฺสนฺโต อิมสฺมี สตฺถริ พฺรหฺมจฺริยํ จริสฺสามิ
 โส ‘อพฺรหฺมจฺริยวาโส อยฺนฺติ อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พฺรหฺมจฺริยา
 นิพฺพิชฺช ปกฺกมติ. อयํ โข สนฺทก เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธเน ตติโย อพฺรหฺมจฺริยวาโส อกฺขาโต, ยตถ
 วิญญู ปุริโส สสฺกํ พฺรหฺมจฺริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
 นารายเญย ฌายํ ฌมฺมํ กุสฺลํ.

[๒๒๘] ปุณ จปรี สนฺทก อิเชกจฺโจ สตฺถา เอวํวาทิ
 โหติ เอวํทิกฺขจฺจิ ‘สตฺติเม กายา อกฺขา อกฺขวิชา อนิมฺมิตา
 อนิมฺมาตา วณฺณา กุณฺณจฺจา ऐสิกฺกจฺจาวิญฺจิตา, เต น อิญฺชนฺติ
 น วิปริณาเมนฺติ นาณณฺมณฺณํ พฺยาพาเชนฺติ, นาลํ อณฺณมณฺณสฺส
 สุขาย วา ทุกฺขาย วา สุขทุกฺขาย วา, กตฺเม สตฺต. ปจฺวีกาโย
 อาโปกาโย เตโชกาโย วาโยกาโย สุขฺเข ทุกฺখে ชีเว สตฺตเม,^๑
 อิมเ สตฺต กายา อกฺขา อกฺขวิชา อนิมฺมิตา อนิมฺมาตา วณฺณา
 กุณฺณจฺจา ऐสิกฺกจฺจาวิญฺจิตา, เต น อิญฺชนฺติ, น วิปริณาเมนฺติ,
 นาณณฺมณฺณํ พฺยาพาเชนฺติ, นาลํ อณฺณมณฺณสฺส สุขาย วา
 ทุกฺขาย วา สุขทุกฺขาย วา, ตตฺถ นตฺถิ หนฺตา วา ฌาเตตา วา

หมดอายุ 27/05/2566

โสตา วา สาเวตา วา วิญญาตา วา วิญญาเปตา วา, โยปี^๑
 ตินฺนุเหณ สตุเถน สีสํ จินฺนทติ, น โกจิ กณฺจิจิ ชีวิตา โวโรเปติ,
 สุตตฺถนํ เตวว กายานมฺมตฺเรน สตุถิ วิวรมนุสฺสปตติ. จุทฺทส ไช
 ปนิมานิ โยนิปฺปมฺขสฺสทสฺสทานิ สญฺจิจฺจ^๒ สตานิ จ จ สตานิ
 ปญฺจ จ กมฺมโน สตานิ ปญฺจ จ กมฺมานิ ตีณิ จ กมฺมานิ
 กมฺเม จ อทฺธกมฺเม จ ทวญฺจิปฺปปฏิปทา ทวญฺจนฺตรกปฺปา
 จพาภิชาติโย อญฺจ ปุริสญฺมิโย เอกฺกนปณฺณาส อาชีวสเต^๓
 เอกฺกนปณฺณาส ปริพฺพาชกสเต เอกฺกนปณฺณาส นาคาวาสสเต วีเส
 อินฺทริยสเต ตีเส นิริยสเต จตฺตีส รชฺชชาตฺโย สตุตฺต สยฺยนิคฺคพฺภา
 สตุตฺต อสยฺยนิคฺคพฺภา สตุตฺต นิคฺคณฺจิกพฺภา สตุตฺต เทวา สตุตฺต
 มานุสสา สตุตฺต ปิสาจา สตุตฺต สรา สตุตฺต ปวฺงฺกา สตุตฺต^๔ ปาสาณ^๕
 สตุตฺต ปปาตา สตุตฺต ปปาตสตานิ สตุตฺต สุปินา สตุตฺต สุปินสตานิ
 จุฬาสีติ^๖ มหากปฺปิโน^๗ สตสฺสทสฺสทานิ, ยานิ. พาเล จ ปณฺทิตเต จ
 สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสหนฺติ. ตตฺถ นตฺถิ ‘อิมินาหํ
 สีเลน วา วตฺเตน วา ตเปน วา พุรฺหมจฺริเยน วา อปฺปปริปกํ วา
 กมฺมํ ปรีปาเจสฺสามิ, ปรีปกํ วา กมฺมํ ผุสฺส ผุสฺส
 พฺยนฺตํกริสฺสามีติ,’^๘ เหวํ นตฺถิ โทณมิตเต สุขทุกฺขเ, ปรียนฺตกเต
 สํสारे, นตฺถิ หายนวทฺธมฺเน, นตฺถิ อุกกํสาวกํเส. เสยฺยถาปี นาม
 สุตตฺตคฺคฺเพ ชิตฺเต นิพฺเพชฺยมานเมว ปเลติ, เอวเมว พาเล จ
 ปณฺทิตเต จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสหนฺตํ.

^๑ ส.,อ. ยะปิ

^๓ ฉ.,เท. อาชีวกสเต

^๕ ฉ.,เท. จุลาสีติ

^๗ ฉ.,เท. พฺยนฺตํ กริสฺสามีติ

^๒ ฉ.,เท.,อ. สญฺจิจิ จ

^{๔-๕} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสหนฺติ.

^๖ ส.,อ. มหากปฺปิโน

ตตฺร สนฺทก วิณฺญ ปุริโส อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ 'อัย โข
 ภวํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิกฺขติ 'สตฺติเม กายา อกฺขา อกฺขวิธา
 อนิมฺมิตา อนิมฺมาตา วณฺณา กุณฺณจฺจา ऐสิกฺกจฺจา ยิกฺกจิตฺตา, เต น
 อิญฺชนฺติ, น วิปริณาเมนฺติ, นาณณมณฺณํ พยาพาเชนฺติ, นาลํ
 อณณมณฺณสฺส สุขาย วา ทุกฺขาย วา สุขทุกฺขาย วา, กตฺเม
 สตฺต. ปจฺวีกาโย อาโปกาโย เตโชกาโย วาโยกาโย สุขฺเช ทุกฺเช
 ซีเว สตฺตเม. อิมํ สตฺต กายา อกฺขา อกฺขวิธา อนิมฺมิตา
 อนิมฺมาตา วณฺณา กุณฺณจฺจา ऐสิกฺกจฺจา ยิกฺกจิตฺตา, เต น อิญฺชนฺติ,
 น วิปริณาเมนฺติ, นาณณมณฺณํ พยาพาเชนฺติ, นาลํ อณณมณฺณสฺส
 สุขาย วา ทุกฺขาย วา สุขทุกฺขาย วา, ตตฺถ นตฺถิ หนฺตา วา
 ฆาเตตา วา โสตา วา สาเวตา วา วิณฺณตา วา วิณฺญาเปตา วา,
 โยปิ ตินฺนฺเห สตฺเถน สีสํ จินฺหติ, น โกจิ กณฺจि ซีวิทฺตา
 ไวรโรเปติ, สตฺตณฺนํ เตวว กายานมฺนตฺเรน สตฺถํ วิวรมฺนุปฺปตฺติ.
 จุทฺทส โข ปนิมานิ โยนิปฺปมฺขสฺตสฺส สหสฺसानิ สฏฺฐิจฺฉจ สตานิ จ จ
 สตานิ ปณฺจ จ กมฺมุโน สตานิ ปณฺจ จ กมฺมานิ ตีณิ จ
 กมฺมานิ กมฺเม จ อทฺธกมฺเม จ ทฺวฏฺฐิจฺฉปฺปฏิปทา ทฺวฏฺฐจฺฉนฺตรกปฺปา
 จ พากิชาติโย อฏฺฐจ ปุริสฏฺฐมิโย เอกฺกนปณฺณาส อาชีวสเต^๑
 เอกฺกนปณฺณาส ปรีพฺพาชกสเต เอกฺกนปณฺณาส นาคาวาสสเต วิเส
 อินฺทฺริยสเต ตีเส นีรยสเต จตฺตีส รโฆชาตุโย สตฺต สณฺณิคพฺภา
 สตฺต อสณฺณิคพฺภา สตฺต นิคณฺจิคพฺภา สตฺต เทวา สตฺต
 มานุสา สตฺต ปิสาจา สตฺต สรา สตฺต ปวฺงฺกา สตฺต ปาสานา
 สตฺต ปปาตา สตฺต ปปาตสตานิ สตฺต สฺปิณา สตฺต สฺปินสตานิ

จุฬาสีติ^๑ มหากปปิโน สตสหสฺसानิ, ยานิ พาลे จ ปณฺหิตे จ
 สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสหนฺติ. ตตฺถ นตฺถิ
 'อิมินาหํ สีเลเน วา วตฺเตเน วา ตเปเน วา พุรหฺมจริเยเน วา
 อปฺปริปกํ วา กมฺมํ ปรีปาเจสฺสามิ, ปรีปกํ วา กมฺมํ ผุสฺส
 ผุสฺส พุยนฺตํกริสฺสามิ^๒, เหวํ นตฺถิ โทณมิตฺเต สุขทุกฺขे,
 ปรียนฺตกเต สํสारे, นตฺถิ หายนวทฺธเน, นตฺถิ อุกกํสาวกํเส.
 เสยฺยถาปิ นาม สุตฺตคฺุเพ ขิตฺเต นิพฺเพชฺชิตฺวาเมว ปเลติ;
 เอวเมว พาลे จ ปณฺหิตे จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ
 กริสฺสหนฺตํ. สเจ ปน^๓ อิมสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจัน,
 อกเตเน เม เอตฺถ กตํ, อวฺสึเตเน เม เอตฺถ วฺสึตํ, อุกฺโกปิ มยํ
 เอตฺถ สมสมมา สามญฺญํ ปตฺตา, โย จายํ^๔ น วทามิ 'อุกฺโก
 สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสามาติ. อติเรกํ ไช
 ปนิมสฺส โภโต สตฺถุโน นคฺุคิยํ มุณฺหิยํ อุกฺกุฏิกปฺปชานํ
 เกสมสฺสโลจัน, โยหํ ปุตฺตสมฺพาซสยํ อชฺฌาวสนฺโต กาสิกจหนฺ
 ปจฺจนฺโพนฺโต มาลาคนฺธวิเลปนํ ธาเรนฺโต ชาตฺรุปรชตํ สาทิยนฺโต
 อิมินา โภตา สตฺถารา สมสมคฺติโก ภวิสฺสามิ อภิสมฺปรายํ, โสหํ
 ก็ ชานนฺโต ก็ ปสฺสนฺโต อิมสฺมี สตฺถริ พุรหฺมจริยํ จริสฺสามิ.
 โส 'อพุรหฺมจริยวาโส อยนฺติ อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พุรหฺมจริยา
 นิพฺพิชฺช ปกฺกมติ. อयํ ไช สนฺทก เตเน ภควตา ชานตา
 ปสฺสตา อรหตา สมมาสมฺพุทฺเธเน จตฺตฺโถ อพุรหฺมจริยวาโส
 อกฺขาโต, ยตฺถ วิญญู ปุริโส สสฺสํ พุรหฺมจริยํ น วเสยฺย,
 วสนฺโต จ^๕ นารายเญย ญายํ ฐมฺมํ กุสลํ.

^๑ฉ.เท. จุฬาสีติ

^๒ฉ.เท. พุยนฺตํ กริสฺสามิ

^๓อ. ปนสฺสทเ น ทิสฺสติ.

^๔ฉ.เท. โย จาหํ

^๕อ. วา

“อิเม โข สนฺทก เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
สมฺมาสมพุทฺเธเน จตฺตาริ อพฺรหฺมจริยวาสา อกฺขาตา, ยตฺถ
วิญญู ปุริโส สสฺกํ พฺรหฺมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
นารายะย ฌายํ ฌมฺมํ กุสลนฺติ.

“อจฺฉริยํ โภ อานนฺท, อพฺภุตํ โภ อานนฺท, ยาวณฺจิทํ
เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธเน จตฺตาริ
อพฺรหฺมจริยวาสาว สมานา ‘อพฺรหฺมจริยวาสาติ อกฺขาตา, ยตฺถ
วิญญู ปุริโส สสฺกํ พฺรหฺมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
นารายะย ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.’ กตมานิ ปน ตานิ โภ อานนฺท
เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธเน จตฺตาริ
อนสฺสาสิกานิ พฺรหฺมจริยานิ อกฺขาตานิ, ยตฺถ วิญญู ปุริโส
สสฺกํ พฺรหฺมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ นารายะย ฌายํ ฌมฺมํ
กุสลนฺติ.

[๒๒๙] “อิธ สนฺทก เอกจฺโจ สตฺถา สพฺพญญู สพฺพทสฺสาวิ
อปริเสสํ ฌาณทสฺสนํ ปฏฺฐิชานาติ ‘จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ
สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สตฺตํ สมิตํ ฌาณทสฺสนํ ปจฺจุปฏฺฐิจิตนฺติ.
โส สุญฺญมฺปิ อการํ ปวิสติ, ปิณฺฑมฺปิ น ลภติ, กุกฺกุโรปิ ทํสติ^๑
จณฺเฑนปิ หตฺธินา สมากจฺจติ, จณฺเฑนปิ อสฺเสน สมากจฺจติ,
จณฺเฑนปิ โคเณน สมากจฺจติ, อิตฺถิยาปิ ปุริสสฺสปิ นามมฺปิ
โคตฺตมฺปิ ปุจฺจติ, คามสฺสปิ นิคมสฺสปิ นามมฺปิ มคฺคมฺปิ ปุจฺจติ.

โส “กิมิทนฺติ ปุณฺณโจ สมานโ, สญฺญํ เม อการํ ปวิสิตพฺพํ
 อโหสิ, เตเน ปาวิสี, ปิณฺทํ^๑ เม อลทฺธพฺพํ อโหสิ, เตนาลทฺธ,^๒
 กุกฺกุเรน ทํสิตพฺพํ อโหสิ, เตนมฺหิ ทญฺโจ, จณฺเฑน หตฺถินา
 สมากนฺตพฺพํ อโหสิ, เตเน สมากมী,^๓ จณฺเฑน อสฺเสน สมากนฺตพฺพํ
 อโหสิ, เตเน สมากมী, จณฺเฑน โคณฺเนน สมากนฺตพฺพํ อโหสิ,
 เตเน สมากมী, อิตฺถียาปิ ปุริสสฺสปิ นามมฺปิ โคตฺตมฺปิ ปุจฺฉิตพฺพํ
 อโหสิ, เตเน ปุจฺฉี, คามสฺสปิ นิคมสฺสปิ นามมฺปิ มคฺคมฺปิ
 ปุจฺฉิตพฺพํ อโหสิ, เตเน ปุจฺฉินฺติ.^๔ ตตฺตร สนฺทก วิวญฺญ ปุริโส
 อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ ‘อัย โข ภวํ สตฺถา สพฺพญฺญ สพฺพทสฺสาวิ
 อปริเสสํ ฅาณทสฺสนํ ปฏฺฐิขานาติ ‘จฺรโต จ เม ติฏฺฐจฺโต จ
 สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สตฺตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ ปจฺจุปฺปจฺจิตนฺติ.
 โส สญฺญมฺปิ อการํ ปวิสติ, ปิณฺทมฺปิ น ลภติ, กุกฺกุโรปิ
 ทํสติ, จณฺเฑนปิ หตฺถินา สมากจฺจติ, จณฺเฑนปิ อสฺเสน
 สมากจฺจติ, จณฺเฑนปิ โคณฺเนน สมากจฺจติ, อิตฺถียาปิ ปุริสสฺสปิ
 นามมฺปิ โคตฺตมฺปิ ปุจฺฉติ, คามสฺสปิ นิคมสฺสปิ นามมฺปิ มคฺคมฺปิ
 ปุจฺฉติ. โส ‘กิมิทนฺติ ปุณฺณโจ สมานโ, สญฺญํ อการํ ปวิสิตพฺพํ
 อโหสิ, เตเน ปาวิสี, ปิณฺทํ เม อลทฺธพฺพํ อโหสิ, เตนาลทฺธ,
 กุกฺกุเรน ทํสิตพฺพํ อโหสิ, เตนมฺหิ ทญฺโจ, จณฺเฑน หตฺถินา
 สมากนฺตพฺพํ อโหสิ, เตเน สมากมী, จณฺเฑน อสฺเสน สมากนฺตพฺพํ
 อโหสิ, เตเน สมากมী, จณฺเฑน โคณฺเนน สมากนฺตพฺพํ อโหสิ,
 เตเน สมากมী, อิตฺถียาปิ ปุริสสฺสปิ นามมฺปิ โคตฺตมฺปิ ปุจฺฉิตพฺพํ

^๑ เท. ปิณฺทํ

^๓ ส.อ. สมากม

^๒ ฉ.,เท.,อ. เตเน นาลทฺธ

^๔ ส.อ. เตเนปฺปจฺฉินฺติ

อโหสิ, เตน ปุจฺฉี, คามสฺสปี นิคมสฺสปี นามมฺปี มคฺคมฺปี
 ปุจฺฉิตพฺพํ อโหสิ, เตน ปุจฺฉินฺติ. โส 'อนสฺสาสิกํ' 'อิทํ
 พุรหฺมจริยนฺติ อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พุรหฺมจริยา นิพฺพิชฺช ปกฺกมตี.
 อิทํ โข สนฺทก เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปจฺมํ อนสฺสาสิกํ พุรหฺมจริยํ อกฺขาตํ, ยตถ
 วิญญู ปุริโส สสฺสกํ พุรหฺมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
 นาราเชยฺย ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.

[๒๓๐] ปุณ จปรํ สนฺทก อิเชกฺจโจ สตฺถา อนุสฺสวโก
 โหติ อนุสฺสวสฺสจโจ. โส อนุสฺสเวน อิติหีติหปรมฺปฺรา ปิฎฺฐกสมฺปทาย
 ฌมฺมํ เทเสตี. อนุสฺสวิกัสฺส โข ปน สนฺทก สตฺถโน อนุสฺสวสฺสจฺจสฺส
 สฺสสฺสตุตฺมปี โหติ, ทุสฺสตุตฺมปี โหติ, ตถาปี โหติ, อญฺญถาปี โหติ.
 ตตฺตร สนฺทก วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ 'อัย โข ภวํ
 สตฺถา อนุสฺสวโก อนุสฺสวสฺสจโจ. โส อนุสฺสเวน อิติหีติหปรมฺปฺรา
 ปิฎฺฐกสมฺปทาย ฌมฺมํ เทเสตี. อนุสฺสวิกัสฺส โข ปน สนฺทก"
 สตฺถโน อนุสฺสวสฺสจฺจสฺส สฺสสฺสตุตฺมปี โหติ, ทุสฺสตุตฺมปี โหติ, ตถาปี
 โหติ, อญฺญถาปี โหติ. โส 'อนสฺสาสิกํ' 'อิทํ พุรหฺมจริยนฺติ อิติ
 วิทิตฺวา ตสฺมา พุรหฺมจริยา นิพฺพิชฺช ปกฺกมตี.'^๒ อิทํ โข สนฺทก
 เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ทฺวติยํ
 อนสฺสาสิกํ พุรหฺมจริยํ อกฺขาตํ, ยตถ วิญญู ปุริโส สสฺสกํ
 พุรหฺมจริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ นาราเชยฺย ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.

[๒๓๑] ปุณ จปรํ สนฺทก อิเชกฺจโจ สตฺถา ตกฺกํ โหติ
 วัมฺบิสฺส. โส ตกฺกปริยาหตํ วัมฺบิสฺสจฺจริตํ สยฺมปฏิภาณํ ฌมฺมํ เทเสตี.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ส. นิพฺพิชฺชาปกฺกมตี

ตักกิสฺส โข ปน สนฺทก สตฺถุโน วีมฺสิสฺส สุตกฺกิตมฺปิ โหติ,
 ทุตตกฺกิตมฺปิ โหติ, ตถาปิ โหติ, อญฺญถาปิ โหติ. ตตฺร สนฺทก
 วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ 'อัย โข ภวํ สตฺถา ตกฺกํ วีมฺสึ.
 โส ตกฺกปริยาหตํ วีมฺสํสาณฺจริตํ สยํปฏฺฐิกานํ ฐมฺมํ เทเสติ. ตกฺกิสฺส
 โข ปน สตฺถุโน วีมฺสิสฺส สุตกฺกิตมฺปิ โหติ, ทุตตกฺกิตมฺปิ โหติ,
 ตถาปิ โหติ, อญฺญถาปิ โหติ. โส 'อนสฺสาสิกํ 'อิทํ พุรฺหมจฺริยนฺติ
 อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พุรฺหมจฺริยา นิพฺพิชฺช ปกฺกมติ. อิทํ โข
 สนฺทก เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺธเตน
 ตติยํ อนสฺสาสิกํ พุรฺหมจฺริยํ อภฺยาตํ, ยตถ วิญญู ปุริโส สสฺกํ
 พุรฺหมจฺริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ นาราเชยฺย ฌายํ ฐมฺมํ กุสลํ.

[๒๓๒] ปุณ จปรํ สนฺทก อิเชกฺจโจ สตฺถา มนฺโท [๑]
 โมมุโห.^๑ โส มนฺทตฺตา โมมุหตฺตา^๒ ตถา ตถา^๓ ปณฺหํ ปุญฺโง
 สมานอ วาจาวิกฺเขป อापชฺชติ อมฺราวิกฺเขป "เอวฺนฺติปิ^๔ เม โน,
 ตถาติปิ^๕ เม โน, อญฺญถาติปิ^๖ เม โน, โนติปิ เม โน, โน
 โนติปิ เม โนติ. ตตฺร สนฺทก วิญญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ
 'อัย โข ภวํ สตฺถา มนฺโท โมมุโห. โส มนฺทตฺตา โมมุหตฺตา
 ตถา ตถา ปณฺหํ ปุญฺโง สมานอ วาจาวิกฺเขป อापชฺชติ
 อมฺราวิกฺเขป 'เอวฺนฺติปิ เม โน, ตถาติปิ เม โน, อญฺญถาติปิ เม
 โน, โนติปิ เม โน, โน โนติปิ เม โนติ. โส 'อนสฺสาสิกํ อิทํ
 พุรฺหมจฺริยนฺติ อิติ วิทิตฺวา ตสฺมา พุรฺหมจฺริยา นิพฺพิชฺช ปกฺกมติ.

^๑ ฉ., เท., อ. โหติ

^๒ หมายเหตุ 27/05/2566

^๓ ฉ., เท. ตตถ ตตถ, เอวฺมฺปริปิ.

^๔ ส., อ. ตถาปิ

^๕ ทย. โมมุโห, โมมุหตฺตา, เอวฺมฺปริปิ.

^๖ ส., อ. เอวฺมฺปริ

^๗ ส., อ. อญฺญถาปิ

อิทํ โข สนฺทก เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมพุทฺธเตน จตฺตถํ อนสฺสาสิกํ พุทฺทมจิริยํ อกฺขาตํ, ยตถ
 วิญญู ปุริโส สสฺกํ พุทฺทมจิริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
 นาราเชยฺย ฌายํ ฌมมํ กุสลนฺติ.”

อิมานิ โข สนฺทก เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมพุทฺธเตน จตฺตาริ อนสฺสาสิกานิ พุทฺทมจิริยานิ อกฺขาตานิ,
 ยตถ วิญญู ปุริโส สสฺกํ พุทฺทมจิริยํ น วเสยฺย, วสนฺโต จ
 นาราเชยฺย ฌายํ ฌมมํ กุสลนฺติ.

“อจฺจิริยํ โภ อานนฺท, อพฺภุตํ โภ อานนฺท, ยาวณฺจิทํ
 เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเตน จตฺตาริ
 อนสฺสาสิกานเณ พุทฺทมจิริยานิ ‘อนสฺสาสิกานิ พุทฺทมจิริยานีติ
 อกฺขาตานิ, ยตถ วิญญู ปุริโส สสฺกํ พุทฺทมจิริยํ น วเสยฺย,
 วสนฺโต จ นาราเชยฺย ฌายํ ฌมมํ กุสลํ. โส ปน โภ อานนฺท
 สตฺถา กิวาทิ กิมกฺขาเย,^๒ ยตถ วิญญู ปุริโส สสฺกํ พุทฺทมจิริยํ
 วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย ฌายํ ฌมมํ กุสลนฺติ.

(จตฺตาริ ฌานานิ)

[๒๓๓] “อิธ สนฺทก ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ
 สมฺมาสมพุทฺธโต วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
 ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโต ภควา ๔เปช^๓ โส
 อิเม ปญฺจ นีวรณํ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญาย

ทพฺพลีกรณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฃมฺเมหิ สวิตกํ
 สวิจารํ วิเวกํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฃนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ยสฺมี
 โข ปน^๑ สนฺทก สตฺถริ สวโก เอวรูป โอฬารวิเสสํ อธิคจฺจติ,
 ตตฺถ วิญฺญ ปุริโส สสกํ พุรหฺมจริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ
 อาราเชยฺย ฃายํ ฃมฺมํ กุสลํ.

ปน จปรํ สนฺทก ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจารนํ รูปสมฺมา ฃเปย
 ทฺติยํ ฃนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ยสฺมี โข ปน สนฺทก^๒ สตฺถริ
 สวโก เอวรูป โอฬารวิเสสํ อธิคจฺจติ, ตตฺถ วิญฺญ ปุริโส
 สสกํ พุรหฺมจริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย ฃายํ ฃมฺมํ
 กุสลํ.

ปน จปรํ สนฺทก ภิกฺขุ ปิตียา จ วิราคา ฃเปย ตติยํ
 ฃนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ยสฺมี โข ปน สนฺทก สตฺถริ สวโก
 เอวรูป โอฬารวิเสสํ อธิคจฺจติ, ตตฺถ วิญฺญ ปุริโส สสกํ
 พุรหฺมจริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย ฃายํ ฃมฺมํ กุสลํ.

ปน จปรํ สนฺทก ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ
 ปหานา ฃเปย จตฺตํ ฃนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ยสฺมี โข ปน
 สนฺทก สตฺถริ อริยสวโก^๓ เอวรูป โอฬารวิเสสํ อธิคจฺจติ, ตตฺถ
 วิญฺญ ปุริโส สสกํ พุรหฺมจริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย
 ฃายํ ฃมฺมํ กุสลํ.

^๑ฉ.,เท.,อ. ๐๕/๖ อัย ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๒ส.,ฉ.,เท.,อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ฉ.,เท. สวโก

(ติสฺโส วิชฺชา)

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสุทฺเต ปฺริโยทาเต อนงฺกณ
 วิคตฺวปฺกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต^๑
 ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติธฺมาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส อนेกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาตีโย
 ๔เปยฺ อิติ สาการํ สอฺทุทฺทสํ อนेกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.
 ยสฺมี โข ปน สนฺทก สตฺถริ สาวโก เอวรูป โสพารวิเสสํ
 อธิคจฺจติ, ตตฺถ วิมฺญฺ ปุริโส สสฺกํ พุรฺหมจฺริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ
 อาราเชยฺย ฌายํ ฌมฺมํ กุสฺลํ.

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสุทฺเต ปฺริโยทาเต อนงฺกณ
 วิคตฺวปฺกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต สตฺตานํ
 จุตฺตปฺปาทธฺมาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพน จกฺขฺนา
 วิสฺสุทฺเตน อติกฺกนฺตมานุสฺเสน สตฺเต ปสฺสติ จวฺมานे อุปฺปชฺชวฺมานे
 หีเน ปณฺเฑ สฺวณฺเณ ทฺวพฺพณฺเณ สฺคเต ทฺคคเต ๔เปยฺ
 ยถากมฺมุปเค สตฺเต ปชานาติ. ยสฺมี โข ปน สนฺทก สตฺถริ
 สาวโก เอวรูป โสพารวิเสสํ อธิคจฺจติ, ตตฺถ วิมฺญฺ ปุริโส
 สสฺกํ พุรฺหมจฺริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย ฌายํ ฌมฺมํ
 กุสฺลํ.

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสุทฺเต ปฺริโยทาเต อนงฺกณ
 วิคตฺวปฺกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต อาสวํ
 ขยธฺมาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ.^๒ โส 'อิทํ ทฺวขฺนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, 'อโย ทฺวขฺสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อโย ทฺวขฺนิโรธติ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. อาเนชฺชปฺปตฺเต, เอวมฺปริปิ. ^๒ สฺยา. อภินินฺนาเมติ

ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ
ปชานาติ, ๕เป๕ อัยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ
ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ
วิมฺมจฺจติ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ,
วิมุตฺตสฺมี 'วิมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, 'ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. ยสฺมี โข ปน
สนฺทก สตฺถริ สาวโก เอวรูป โอฬารวิเสสํ อธิคจฺจติ, ตตฺถ
วิญญู ปุริโส สสฺสํ พุรหฺมจฺริยํ วเสยฺย, วสนฺโต จ อาราเชยฺย
ฌายํ ฌมฺมํ กุสลนฺติ.

(ปญฺจจฺานอนชฺฌมาจฺริยา)

[๒๓๔] "โย ปน โส โภ อานนฺท ภิกฺขุ อรหํ ซีณาสโว
วุสฺสิตวา กตกรณียโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภว-
สญฺโฆชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, ปริกฺขญฺเชยฺย โส กาเมติ. "โย
โส สนฺทก ภิกฺขุ อรหํ ซีณาสโว วุสฺสิตวา กตกรณียโย โอหิตภาโร
อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภวสญฺโฆชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต,
อภพฺโพ โส ปญฺจ^๑ จานานิ อชฺฌมาจฺริตฺ; อภพฺโพ ซีณาสโว
ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ ปาณ^๒ ซีวิตา โวโรเปตฺ, อภพฺโพ ซีณาสโว
ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทาตฺ, อภพฺโพ ซีณาสโว ภิกฺขุ
เมถุนํ ฌมฺมํ ปฏฺธิเสวิตฺ, ^๓ อภพฺโพ ซีณาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมุสา
ภาสิตฺ, อภพฺโพ ซีณาสโว ภิกฺขุ สนนฺธิการกํ กาเม ปริกฺขญฺชิตฺ,

^๑ ฉ.,เท. ๒๗/๑๕/๒๕๖๖
ฉ.,เท. ปญฺจจฺานานิ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ปาณ

^๓ ฉ.,เท. ปฏฺธิเสวิตฺ

เสยฺยถาปี ปุพฺเพ อากาสิญฺโตะ. โย โส สนฺทก ภิกฺขุ อรหํ
 ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณียो โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต
 ปริกฺขีณภวสญฺโฆชนो สมฺมทญฺเฆา วิมุตฺโต, อภพฺโพ โส อิมานิ
 ปณฺจ จานานิ อชฺฌมาจริตฺตุนฺติ.

[๒๓๕] “โย ปน โส โภ อานนฺท ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว
 วุสิตวา กตกรณียो โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภว-
 สญฺโฆชนो สมฺมทญฺเฆา วิมุตฺโต, ตสฺส จรโต เจว ติฏฺฐโต จ
 สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สดตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ ปจฺจุปฺภุจิตํ
 “ขีณา เม อาสวาติ. “เตนहि สนฺทก อุปมฺนฺเต กริสฺสามิ,
 อุปมายปิเชกฺจเจ วิญญู ปุริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ.
 เสยฺยถาปี สนฺทก ปุริสสฺส หตฺถปาทา จินฺนา, ตสฺส จรโต
 เจว ติฏฺฐโต จ สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สดตํ สมิตํ ชานาติ
 ‘จินฺนา เม หตฺถปาทาติ อุทาหุ ปจฺจเวกฺขมาโน ชานาติ “จินฺนา
 เม หตฺถปาทาติ; “น โข โภ อานนฺท โส ปุริโส สดตํ
 สมิตํ ชานาติ ‘จินฺนา เม หตฺถปาทาติ. อปิจ โข ปน น
 ปจฺจเวกฺขมาโน ชานาติ ‘จินฺนา เม หตฺถปาทาติ. “เอวเมว โข
 สนฺทก โย โส ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณียो
 โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภวสญฺโฆชนो สมฺมทญฺเฆา
 วิมุตฺโต, ตสฺส จรโต เจว ติฏฺฐโต จ สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ
 สดตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ น ปจฺจุปฺภุจิตํ ‘ขีณา เม อาสวาติ อปิจ
 โข ปน น ปจฺจเวกฺขมาโน ชานาติ ‘ขีณา เม อาสวาติ.

[๒๓๖] กิ่ว พหุกา ปน โภ อานนท อิมสฺมี ฐมฺมวินเย
 นิยุยาตาโรติ. “น โข สนฺทก เอกิเยว สตํ น เทว สตานิ
 น ตีณิ สตานิ น จตฺตาริ สตานิ น ปญจ สตานิ, อถ โข
 ภิกฺขุโยว เย อิมสฺมี ฐมฺมวินเย นิยุยาตาโรติ. “อจฺจริยํ โภ
 อานนท, อพฺภุตํ โภ อานนท, น จ นาม สธฺมโมกฺกัสนา
 ภวิสฺสติ, น ปรรธมฺวมฺภนา, อายตเนว^๑ ฐมฺมเทสนา, ตาว
 พหุกา จ นิยุยาตาโร ปญฺญาธิสฺสณฺติ, อิมเ ปนาชีวกา
 ปุตฺตมตตาย ปุตฺตา อตฺตानณฺเจว อุกฺกัสนฺติ ปเร จ วมฺเภณฺติ,
 ตโย เจว นิยุยาตาโร ปญฺญาเปณฺติ. เสยฺยถิํ. นนฺทํ วจฺจํ กิํ,
 สงฺกิจฺจํ, มกฺขลํ โคสาลนฺติ. อถ โข สนฺทโก ปริพฺพาซโก สกํ
 ปริสํ อามนฺเตสิ “จรณฺตุ โภนฺโต, สมณเ โคตเม พุรหฺมจริยวาโส,
 นทานิ สุกฺรํ อมฺเหหิ ลาภสฺสการสิโลเก ปริจฺจชิตฺตุนฺติ.

อิติ หิํ สนฺทโก ปริพฺพาซโก สกํ ปริสํ อุกฺโขเชสิ
 ภควติ พุรหฺมจริเยติ.

ฉฐํ สนฺทกสฺส ตํ นิฏฺฐิตํ.

๗. มหาสกุลฺลทายิสฺสุตํ

[๒๓๗] เอวฺมเม สุตฺติ:- เอกิํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ
 เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน สมนฺพหุลา
 อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ปริพฺพาซกา โมรนิวาเป ปริพฺพาซการาเม
 ปฏฺวิสณฺติ, เสยฺยถิํ. อนฺนภาโร^๒ วรตโร^๓ สกุลฺลทายี^๔ จ

^๑ฉ. เท. อ. จ

^๓สี. วรโร ฉ. เท. อ. วรโร

^๒อ. อนฺคาโร

^๔ฉ. เท. สกุลฺลทายี, เอวฺมปริปิ.

ปริพฺพชาชโก อณฺเณ จ อภิญญาตา อภิญญาตา ปริพฺพชาชกา.
 อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 ราชคหํ ปิณฑทาย ปาวิสฺสิ. อถ โข ภควโต เอตทโหสิ
 “อติปฺปโค โข ตาว ราชคเห ปิณฑทาย จริตฺถ, ยนฺนุนาหํ, เยน
 โมรนิวาโป ปริพฺพชาชการาโม, เยน สกลุทายิ จ” ปริพฺพชาชโก,
 เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข ภควา, เยน โมรนิวาโป
 ปริพฺพชาชการาโม, เตนฺอุปสงฺกมิ.

เตน โข ปน สมเยน สกลุทายิ ปริพฺพชาชโก มหติยา
 ปริพฺพชาชกปริสาย สทฺธิ นิสินฺโน โหติ อุณฺนาทินิยา อุจฺจาสทฺท-
 มหาสทฺททาย อเนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ กถเณติยา, เสยฺยถิทํ.
 ราชกถํ โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยุตฺตกถํ อนนฺนกถํ
 ปานกถํ วตฺถกถํ สยณกถํ มาลากถํ คนฺธกถํ ฌาติกถํ ยานกถํ
 คามกถํ นิคมกถํ นครกถํ ชนปทกถํ อิตฺถีกถํ สุรกถํ วิชิชากถํ
 กุมฺภจฺฉานกถํ กุมฺภทาสีกถํ^๒ ปุพฺพเปตกถํ นานตฺตกถํ โลกกฺขายิกํ
 สมฺมุตฺตกฺขายิกํ อิติภาวภวกถํ อิติ วา. อทฺทสา โข สกลุทายิ
 ปริพฺพชาชโก ภควนฺตํ ทูรโต ว อากจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน สกํ ปริสฺส
 สณฺจเปสิ^๓ “อปฺปสทฺททา โภณโต โหณฺตุ, มา โภณโต สทฺทมกตฺถ,
 อยํ สมโณ โคตโม อากจฺฉติ, อปฺปสทฺทกาโม โข ปน โส
 อายสฺมา อปฺปสทฺทวณฺณวาที,^๔ อปฺเปวนาม อปฺปสทฺทํ ปริสฺส
 วิทิตฺวา อุปสงฺกमितพฺพํ มณฺเณยฺยติ. อถ โข เต ปริพฺพชาชกา
 ตฺถุหิ อเหสฺสุ. อถ โข ภควา, เยน สกลุทายิ ปริพฺพชาชโก,

^๑ ฉ., เท., อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.^๒ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.^๓ ฉ. สณฺจาเปติ อ. สณฺจาเปสิ^๔ ฉ., เท., อ. อปฺปสทฺทสฺส วณฺณวาที

๒๘๖ สุตตนต์ปิฎก มัชฌิมนิคายสส มัชฌิมปณณาสกปาติ [๓. ปริพพาซก

เตนุปลสงฺกมิ. อถ โข สกฺกุลฺทายิ ปริพฺพาซโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
“เอตฺตํ โข ภนฺเต ภควา, สุวาคตํ” ภนฺเต ภควโต, จิรสุสํ โข
ภนฺเต ภควา อิมํ ปริยายมกาสิ, ยทิทํ อิธาคมนาย; นิสิตฺตํ
ภนฺเต ภควา, อิทมาสนํ ปณฺณตฺตนฺติ. นิสิตฺติ ภควา ปณฺณตฺเต
อาสเน. สกฺกุลฺทายิปิ โข ปริพฺพาซโก อณฺณตรํ นิจํ อาสนํ
คเหตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ. เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โข สกฺกุลฺทายิ
ปริพฺพาซกํ ภควา เอตทวโจ

[๒๓๘] “กาย นุตถ อุทายิ เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺหา,
กา จ ปน วอ อนฺตรากถา วิปฺปกตฺตาติ. “ติฏฺฐเตเสสา ภนฺเต กถา,
ยาย มยฺย เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺหา, เนเสสา ภนฺเต กถา ภควโต
ทูลลภา ภวิสฺสติ ปจฺฉาปิ สวนาย, ปุริมานิ ภนฺเต ทิวसानิ
ปุริมตฺรานิ นานาติตฺถิยานํ สมณพฺรหฺมณานํ กุตฺตฺทลสาลาเย
สนฺนิสินฺหานํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาติ ลามา วต
โก องฺกมคฺชานํ, สุลทฺธ^๒ วต โภ องฺกมคฺชานํ, ยตฺติเม^๓
สมณพฺรหฺมณา สงฺฆิโน คณิโน คณาจฺริยา ฌาตา ยสฺสสิโน
ติตฺถกฺรา สารุสมฺมตา พหุชนสฺส, ราชคหํ วสฺสาวาสํ อุปคตา.”
อยมฺปิ โข ปุรโณ กสฺสโป สงฺฆิ เจว คณิ จ คณาจฺริโย ฌาโต
ยสฺสสิ ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส, โสปิ ราชคหํ วสฺสาวาสํ
อุปคโต. อยมฺปิ โข มกฺขลฺลิ โคสาโล ๕เป๕ อชิตฺโต เกสกมฺพโล

^๑ อ. ลอ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๒ อ. ลอ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๓ ส.อ. ยตฺติเม ฉ.,เท. ตตฺติเม

^๒ ฉ.,เท. สุลทฺธลาภา

^๔ ฉ.,เท.,อ. โอสฐา

ฯเปฯ ปกฺกฺทโร กจฺจายโน ฯเปฯ สมฺชโย เวลฺลภฺจปฺตโต^๑ ฯเปฯ
 นิคฺคฺชโร นาฏฺปฺตโต สงฺฆี เจว คณิ จ คณฺาจริโย ฌาโต ยสฺสสึ
 ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส, โสปี ราชคหิ วสฺสาวาสํ
 อุปคโต. อยมฺปิ โข สมฺโน โคตโม สงฺฆี เจว คณิ จ
 คณฺาจริโย ฌาโต ยสฺสสึ ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส, โสปี
 ราชคหิ วสฺสาวาสํ อุปคโต. โก นฺุ โข อิมํสํ ภาวตํ
 สมณพฺราหฺมณานํ สงฺฆิณํ คณิณํ คณฺาจริยานํ ฌาตานํ ยสฺสสึ
 ติตฺถกรานํ สารุสมฺมตานํ พหุชนสฺส สวากานํ สกฺกโต ครุคฺคโต
 มานิตโต ปุชฺชิตโต. กถมฺจ ปน สวากา สกฺกตฺวา ครุคฺคตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหรนฺตีติ.

[๒๓๙] ตตฺเรกจฺเจ เอวมาหิํสุ 'อัย โข ปุรโณ กสฺสโป
 สงฺฆี เจว คณิ จ คณฺาจริโย ฌาโต ยสฺสสึ ติตฺถกโร
 สารุสมฺมโต พหุชนสฺส, โส โข สวากานํ น สกฺกโต น ครุคฺคโต
 น มานิตโต น ปุชฺชิตโต, น จ ปน ปุรณํ กสฺสโป สวากา สกฺกตฺวา
 ครุคฺคตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺตี. ภูตปุพฺพํ ปุรโณ กสฺสโป อนํกสฺตาย
 ปริสาย ฐมฺมํ เทเสสิ. ตตฺร อญฺเฏตโร ปุรณสฺส กสฺสปสฺส
 สวากो สทฺทมกาสี 'มา โภณโต ปุรณํ กสฺสโป เอตมตฺถํ ปุจฺฉิตฺถ,
 เนโส เอตํ ชานาติ, มยเมตํ ชานาม, อมฺเห เอตมตฺถํ ปุจฺฉณ,
 มยเมตํ ภาวตํ^๒ พยากริสฺสามาติ. ภูตปุพฺพํ ปุรโณ กสฺสโป พาหา
 ปคฺคยฺห กนฺทนโต น ลภติ 'อปฺปสทฺทา โภณโต โหณฺตุ, มา
 โภณโต สทฺทมกตฺถ, เนเต ภวนฺเต ปุจฺฉนฺตี, อมฺเห เอเต

ปฺจุฉนฺติ, มยเมเตสํ พุยากริสฺสามีติ.” พหุ โข ปน ปุรณฺสส กสฺสปสฺส^๒ สาวกา วาทำ อารोเปตฺวา อปฺกนฺตา “น ตวํ อิมํ ฌมฺมวินยํ อาชานาสิ, อหํ อิมํ ฌมฺมวินยํ อาชานามิ, กี ตวํ อิมํ ฌมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ, มิจฺฉาปฺปฏิปन्नโน ตวมสิ, อหฺมสมฺมิ สมฺมาปฺปฏิปन्नโน, สหิตมฺเม, อสหิตนฺเต, ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ, อธิจฺฉินฺนฺเต”^๓ วิปฺราวตฺตํ อารอฺปิโต เต วาโท, นิคฺคหิโตสิ, จร วาทปฺปโมกฺขาย, นิพฺเพเชหิ^๔ วา สเจ ปโหสีติ. อิติ ปุรโณ กสฺสโป สาวกานํ น สกฺกโต น ครุํกโต น มานีโต น ปุชฺชิตอ, น จ ปน ปุรณํ กสฺสปํ สาวกา สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ อกฺกุจฺโจะ จ ปน ปุรโณ กสฺสโป ฌมฺมกฺโกเสนาติ.

เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “อยมฺปิ โข มกฺขลิ โคสาโล ๔เปยฺ อชิตอ เกสกมฺพลอ^๕ ๔เปยฺ ปกฺกุโร^๖ กจฺจายโน ๔เปยฺ สณฺชโย เวลฺลภฺตฺวา ๔เปยฺ นิคฺคจฺโจะ นาฏฺพฺตฺวา สงฺฆี เจว คณิ จ คณฺาจริโย ฌาโต ยสฺสสิ ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส, โสปี”^๗ สาวกานํ น สกฺกโต น ครุํกโต น มานีโต น ปุชฺชิตอ, น จ ปน นิคฺคจฺจํ นาฏฺพฺตฺวํ สาวกา สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. ภูตปฺพุพฺพํ นิคฺคจฺโจะ นาฏฺพฺตฺวา อเนกสตาย ปริสาย ฌมฺมํ เทเสสิ.^๘ ตตฺร อณฺฺตโร นิคฺคจฺสส นาฏฺพฺตฺตสฺส สาวโก สทฺทมกาสิ “มา โภณฺโต นิคฺคจฺจํ นาฏฺพฺตฺวํ”^๙ เอตมตฺถํ

^๑ ฉ., เท., อ. พุยากริสฺสามาติ

^๒ อ. อวิจฺฉินฺนฺเต

^๓ อ. เกสกมฺพลี

^๔ ฉ., เท., อ. โส จ โข

^๕ เท. นิคฺคจฺสส นาฏฺพฺตฺตสฺส

^๖ ฉ., อ. นิพฺเพเชหิ

^๗ ฉ., เท., อ. ปกฺกุโร

^๘ ฉ., เท. เทเสติ

ปฺจุฉิตฺถ, เนโส เอตํ ชานาติ, มยเมตํ ชานาม, อมฺเห เอตมตฺถํ
 ปฺจุฉณ, มยเมตํ ภวตํ^๑ พุยากริสฺสามาติ. ภูตปฺพุพฺพํ นิคณฺโজ
 นาฏปฺพุตฺโต พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺโต น ลภติ 'อปฺปสทฺทา
 โภณฺโต โหณฺตุ, มา โภณฺโต สทฺทมกตฺถ, เนเต ภวนฺเต
 ปฺจุฉนฺติ, อมฺเห เอเต ปฺจุฉนฺติ, มยเมเตสํ^๒ พุยากริสฺสามาติ.
 พหุ โข ปน นิคณฺจสฺส นาฏปฺพุตฺตสฺส สาวกา วาทำ อารोเปตฺวา
 อปฺกนฺตา 'น ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ, อหํ อิมํ ฐมฺมวินยํ
 อาชานามิ, กี ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานิสฺสสฺสิ, มิจฺฉาปฺปฏิปन्नโน
 ตวมสฺสิ, อหฺมสฺมิ สมฺมาปฺปฏิปन्नโน, สหิตมฺเม, อสหิตนฺเต, ปฺเร
 วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปฺเร อวจ, อธิจฺฉินฺนฺเต
 วิปฺราวตฺตํ, อารอฺปิโต เต วาโท, นิคฺคหิโตสฺสิ, จร วาทปฺปโมกฺขาย,
 นิพฺเพเชหิ^๓ วา สเจ ปโหสฺสีติ. อิติ นิคณฺโจ นาฏปฺพุตฺโต สาวกานํ
 น สกฺกโต น ครุํกโต น มานีโต น ปุชฺชิตฺโต, น จ ปน นิคณฺจํ
 นาฏปฺพุตฺตํ สาวกา สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ,
 อุกฺกุจฺจ จ ปน นิคณฺโถ นาฏปฺพุตฺโต ฐมฺมกฺโกเสนาติ.

(พุทธคารวตา)

[๒๔๐] เอกจฺเจ เอวมาหํสุ 'ออยมฺปิ^๔ โข สมณฺโณ โคตโม
 สงฺฆิ เจว คณิ จ คณาจฺริโย ฌาโต ยสฺสสฺสี ติตฺถกโร
 สาธุสมฺมโต พหุชนสฺส, โส จ โข สาวกานํ สกฺกโต ครุํกโต
 มานีโต ปุชฺชิตฺโต, สมณญฺจ ปน โคตมํ สาวกา สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา

อุปนิสสาย วิหรนฺติ. ภูตปุพฺพํ สมโณ โคตโม อเนกสตาย
 ปริสาย ฐมฺมํ เทเสสิ. ตตร อญฺจตโร สมณสฺส โคตมสฺส
 สาวโก อุกกาสิ. ตเมนมญฺจตโร สพฺรหฺมจารี ชนฺนุเกน^๑ ฆฏฺเฐสิ
 'อปฺปสทฺโท อายสฺมา โหตุ, มา อายสฺมา สทฺทมกาสิ, สตถา โน
 ภควา ฐมฺมํ เทเสตฺติติ.^๒ ยสฺมี สมเย สมโณ โคตโม อเนกสตาย
 ปริสาย ฐมฺมํ เทเสสิ,^๓ เนว ตสฺมี สมเย สมณสฺส โคตมสฺส
 สาวกานํ ขิปิตสทฺโท วา โหติ อุกกาสิตสทฺโท วา, ตเมนํ
 มหาชนกาโย^๔ ปจฺจาสีสมานฺรูป^๕ ปจฺจุปฺภุจฺจิโต โหติ 'ยนฺโน
 ภควา ฐมฺมํ ภาสิสฺสติ, ตนฺโน โสสฺสามาติ. เสยฺยถาปิ นาม
 ปุริโส จาตุมฺมหาปเถ ขุทฺท^๖ มํ อเนลกํ ปิเพยฺย,^๗ ตเมนํ
 มหาชนกาโย ปจฺจาสีสมานฺรูป ปจฺจุปฺภุจฺจิโต อสฺส; เอวเมว
 ยสฺมี สมเย สมโณ โคตโม อเนกสตาย ปริสาย ฐมฺมํ เทเสติ,
 เนว ตสฺมี สมเย สมณสฺส โคตมสฺส สาวกานํ ขิปิตสทฺโท วา
 โหติ อุกกาสิตสทฺโท วา, ตเมนํ มหาชนกาโย ปจฺจาสีสมานฺรูป
 ปจฺจุปฺภุจฺจิโต โหติ 'ยนฺโน ภควา ฐมฺมํ ภาสิสฺสติ, ตนฺโน
 โสสฺสามาติ. เยปิ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา สพฺรหฺมจารีหิ
 สมปโยเชตฺวา ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตนฺติ, เตปิ สตถฺโน^๘
 เจว วณฺณวาทีโน โหन्ติ, ฐมฺมสฺส จ วณฺณวาทีโน โหन्ติ,
 สงฺฆสฺส จ วณฺณวาทีโน โหन्ติ, อตฺตครหิโนเยว โหन्ติ
 อนญฺจครหิโน "มยเมวมหา" อลกฺขิกา, มยํ อปฺปปฺปญฺญา, เย"^๙

^๑ ส. ชนฺนุเกน ฉ. ชนฺนุเกน

^๒ ฉ., เท. เทเสติ

^๕ ฉ., เท. ปจฺจาสีสมานฺรูป

^๗ ส. อปฺปิเพยฺย

^๙ ส. มยเมวตฺถ

^๒ ฉ. เทเสตฺติ

^๔ อ. ชนกาโย

^๖ ฉ., เท. ขุทฺทมํ

^๘ ฉ., เท., อ. สตถฺ

^{๑๐} ฉ., เท. เต

มยํ เอวํ สุวากุขาเต ฐมฺมวินยเ ปพฺพชิตฺวา น สกฺขิมหา^๑
 ยาวซีวํ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พุรฺหมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ. เต อารามิกญฺจ
 วา อุปาสกญฺจ วา ปญฺจสฺส^๒ สิกฺขาปเทสฺส สมากาย วตฺตุนฺติ.
 อิติ สมณเ โคตโม สาวกานํ สกฺกโต ครุทฺโต มานีโต ปุชฺชิตो,
 สมณญฺจ ปน โคตมํ สาวกา สกฺกตฺวา ครุทฺตฺวา อุปนิสฺสาย
 วิหรนฺตฺติ.

[๒๔๑] “กตฺติ ปน ตวํ อุทายิ มยิ ฐมฺเม สมนุสฺสสฺสิ,
 เยहि มม^๓” สาวกา สกฺกโรนฺติ ครุทฺโรนฺติ มาเนนฺติ ปุชฺเชนฺติ;
 สกฺกตฺวา ครุทฺตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺตฺติ. “ปญฺจ โข อหํ
 ภาณเต ภาควติ ฐมฺเม สมนุสฺสสํมิ, เยहि ภาควนฺตํ สาวกา
 สกฺกโรนฺติ ครุทฺโรนฺติ มาเนนฺติ ปุชฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. กตเม ปญฺจ. ภควา हि ภาณเต อปฺปาหาโร,
 อปฺปาหารตาย จ วณฺณวาทิ, ยมฺปิ ภาณเต ภควา อปฺปาหาโร
 อปฺปาหารตาย จ วณฺณวาทิ อิมํ โข อหํ ภาณเต ภาควติ ปจฺมํ
 ฐมฺมํ สมนุสฺสสํมิ, เยเน ภาควนฺตํ สาวกา สกฺกโรนฺติ ครุทฺโรนฺติ
 มาเนนฺติ ปุชฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. (๑)

ปฺน จปรี ภาณเต ภควา สนฺตฺตฺตฺจฺจ อิตฺตฺตฺเรน จีวเรน,
 อิตฺตฺตฺรจีวรสนฺตฺตฺตฺจฺจ จ วณฺณวาทิ, ยมฺปิ ภาณเต ภควา สนฺตฺตฺตฺจฺจ
 อิตฺตฺตฺเรน จีวเรน, อิตฺตฺตฺรจีวรสนฺตฺตฺตฺจฺจ จ วณฺณวาทิ, อิมํ โข

๑ น.เต.,อ. นาสกฺขิมหา

๒ น.,เท.,อ. นาสกฺขิมหา

๓ น.,เท. มม

๔ น.,เท. ปญฺจสิกฺขาปเท

อหํ ภนฺเต ภควติ ทฺติยํ ฅมฺมํ สมนุปสฺสामी, เยन ภควนฺตํ
สวกา สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ; สกฺกตฺวา
ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. (๒)

ปุณ จปรํ ภนฺเต ภควา สนฺตุญฺโজ อิตฺตเรณ ปิณฺทปาเตน,
อิตฺตฺรปิณฺทปาตสนฺตุญฺจิยา จ วณฺณวาทิ, ยมฺปิ ภนฺเต ภควา
สนฺตุญฺโজ อิตฺตเรณ ปิณฺทปาเตน, อิตฺตฺรปิณฺทปาตสนฺตุญฺจิยา จ
วณฺณวาทิ, อิมํ โข อหํ ภนฺเต ภควติ ตฺติยํ ฅมฺมํ สมนุปสฺสामी,
เยน ภควนฺตํ สวกา สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ;
สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. (๓)

ปุณ จปรํ ภนฺเต ภควา สนฺตุญฺโজ อิตฺตเรณ เสนาสเนน,
อิตฺตฺรเสนาสนสนฺตุญฺจิยา จ วณฺณวาทิ, ยมฺปิ ภนฺเต ภควา
สนฺตุญฺโজ อิตฺตเรณ เสนาสเนน, อิตฺตฺรเสนาสนสนฺตุญฺจิยา จ
วณฺณวาทิ, อิมํ โข อหํ ภนฺเต ภควติ จตฺตํ ฅมฺมํ สมนุปสฺสामी,
เยน ภควนฺตํ สวกา สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ;
สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. (๔)

ปุณ จปรํ ภนฺเต ภควา ปวิวิตฺโต, ปวิเวกสฺส จ
วณฺณวาทิ, ยมฺปิ ภนฺเต ภควา ปวิวิตฺโต, ปวิเวกสฺส จ
วณฺณวาทิ, อิมํ โข อหํ ภนฺเต ภควติ ปญฺจมํ ฅมฺมํ สมนุปสฺสामी,
เยน ภควนฺตํ สวกา สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ;
สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. (๕)

อิเม โข อหํ ภนฺเต ภควติ ปญฺจ ฅมฺเม สมนุปสฺสामी,
เยहि ภควนฺตํ สวกา สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ;
สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺตํ.

[๒๔๒] “อปฺปาหาโร สมโณ โคตโม, อปฺปาหารตาย จ
 วณฺณวาทีติ อิติ เจ มํ อุทายิ สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ
 มาเนยฺยํ ปฺมุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ, สนฺติ
 โข ปน เม อุทายิ สาวกา โกสกาหาราปิ อหฺมโกสกาหาราปิ
 เวลฺลวหาราปิ” อหฺมเวลฺลวหาราปิ, อหํ โข ปนุทายิ อปฺเปกทา
 อิมินา ปตฺเตน สมตฺตติกมฺปิ ภูทฺชามิ ภิกฺขุโยปิ ภูทฺชามิ.
 ‘อปฺปาหาโร สมโณ โคตโม, อปฺปาหารตาย จ วณฺณวาทีติ
 อิติ เจ มํ อุทายิ สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ มาเนยฺยํ
 ปฺมุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ, เย เต อุทายิ
 มม สาวกา โกสกาหาราปิ อหฺมโกสกาหาราปิ เวลฺลวหาราปิ,
 อหฺมเวลฺลวหาราปิ, น มนฺเต อิมินา ฐมฺเมน สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ
 มาเนยฺยํ ปฺมุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. (๑)

๒๙๔ สุตตนุตปิฎก มหุณนิมิกายสส มหุณนิมปณณาสกปาลิ [๓. ปริพพาซก

สกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา
 อฺปนฺนํ สสยํ วิหเรยฺยํ. เย เต อุกฺทายี มม สวากา ปัสสฺสูลิกา
 ลฺลวจฺจิวรรธา, เต สฺสํสาณา วา สงฺการกฺกุณฺเณ วา ปาปณฺณิกา วา
 นนฺตกาณิ อฺจุจฺฉินฺตฺวา สงฺฆาภูมึ กริตฺวา ธาเรนฺตฺติ. น มนฺเต อิมินา
 ธมฺเมเน สกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา
 ครุทฺทตฺวา อฺปนฺนํ สสยํ วิหเรยฺยํ. (๒)

‘สนฺตฺตฺถุโจ สมนเณ โคตโม อิตธีตเรน ปิณฑปาเตน,
อิตธีตเรปิณฑปาตสนฺตฺตฺถุจฺจยา จ วณฺณวาทีติ อิติ เจ มํ อุทายิ
สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุฑเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา
ครุฑตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. สนฺติ โข ปน เม อุทายิ
สาวกา ปิณฑปาตिका สปทานจาริโน อัจฺจาปเก^๑ วตฺเต^๒ รตา
เต อนฺตรฆริ ปวิฏฺฐา สมานา อาสเนนปิ นิมนฺตียมานา น
สาทียนฺติ. อหํ โข ปนุทายิ อปฺเปกหา นิมนฺตเนปิ ภูณฺชามิ
สาสินํ โอรทํ วิจิตกาพกํ อเนกสฺสูป อเนกพฺยณฺชนํ, “สนฺตฺตฺถุโจ
สมนเณ โคตโม อิตธีตเรน ปิณฑปาเตน, อิตธีตเรปิณฑปาต-
สนฺตฺตฺถุจฺจยา จ วณฺณวาทีติ อิติ เจ มํ อุทายิ สาวกา สกฺกเรยฺยํ
ครุฑเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุฑตฺวา อุปนิสฺสาย
วิหเรยฺยํ. เย เต อุทายิ มม สาวกา ปิณฑปาตिका สปทานจาริโน
อัจฺจาปเก วตฺเต รตา, เต อนฺตรฆริ ปวิฏฺฐา สมานา อาสเนนปิ
นิมนฺตียมานา น สาทียนฺติ. น มนฺเต อิมินา ฆมฺเมเน^๓ สกฺกเรยฺยํ
ครุฑเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ. สกฺกตฺวา ครุฑตฺวา อุปนิสฺสาย
วิหเรยฺยํ. (๓)

‘สนฺตุฏฺโง สมนเณ โคตโม อิตฺตเรน เสนาสเนน,
 อิตฺตเรสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา จ วนฺณวาทีติ อิติ เจ มํ อุทายิ
 สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา
 ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. สนฺติ โข ปน เม อุทายิ
 สาวกา รุกฺขมฺมูลิกา อพฺโฆกาสิกา, เต อฏฺฐ มาเส จนนํ น
 อุเปนฺติ. อหํ โข ปนุทายิ อปฺเปกทา กุฎฺฐาคาเรสฺสปี วิหรามิ
 อุลลิตตฺวารลิตเตสฺส นีวาเตสฺส ผุสฺสิตคฺคเพสฺส^๑ ปิหิตฺวาตปาเนสฺส.
 ‘สนฺตุฏฺโง สมนเณ โคตโม อิตฺตเรน เสนาสเนน, อิตฺตเร-
 เสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา จ วนฺณวาทีติ อิติ เจ มํ อุทายิ สาวกา
 สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. เย เต อุทายิ มม สาวกา รุกฺขมฺมูลิกา
 อพฺโฆกาสิกา, เต^๒ อฏฺฐ มาเส จนนํ น อุเปนฺติ, น มนฺเต
 อิมินา ฐมฺเมน สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา
 ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. (๔)

‘ปวิวิตฺโต สมนเณ โคตโม ปวิเวกสฺส จ วนฺณวาทีติ
 อิติ เจ มํ อุทายิ สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุทเรยฺยํ^๓ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ;
 สกฺกตฺวา ครุทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. สนฺติ โข ปน
 เมธ อุทายิ สาวกา อารญญกา ปนฺตานิ^๔ เสนาสนานิ^๕
 อรญฺณวนปตฺถานิ [๕] อชฺโฆคเหตฺวา วิหรนฺติ, เต อนวทฺตมมาสํ
 สงฺฆมชฺฌเณ โอสรณฺติ ปาติโมกฺขทุทฺเทสาย, อหํ โข ปนุทายิ
 อปฺเปกทา อาภิณฺโณ วิหรามิ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณีหิ อุปาสเกหิ

^๑ ส. อ. ผุสฺสิตคฺคเพสฺส

^๒ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ จ., เท. ครุํ กเรยฺยํ ครุํ กตฺวา อ. ครุทเรยฺยํ ครุทตฺวา

^๔ จ., เท., อ. ปนฺตฺเสนาสนา

^๕ จ., เท., อ. ปนฺตานิ เสนาสนานิ, เอวมฺปริปี.

อุปาสิกาหิ รณฺเณ ราชมฺหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ.
 'ปวิวิตฺโต สมฺโณ โคตโม, ปวิเวกสฺส จ วณฺณวาทีติ อิติ เจ
 มํ อุทายิ สาวกา สกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ;
 สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. เย เต อุทายิ มม
 สาวกา อารณฺณกา ปนฺตานิ เสนาสนานิ อรณฺณวนปตฺถานิ
 อชฺโฌคเหตฺวา วิหรนฺติ, เต อนฺวทฺตมฺมาสํ สงฺฆมฺมชฺเฌ โอสรณฺติ
 ปาติโมกฺขทุทฺเทสาย. น มนฺเต อิมินา ฐมฺเมน สกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ
 มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยํ; สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. (๕)

อิติ โข อุทายิ น มํ^๑ สาวกา อิมฺเห ปญฺจหิ ฐมฺเมหิ
 สกฺกโรนฺติ ครุทฺทโรนฺติ มาเนนฺติ ปุชฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ.

(ปญฺจครุกรรมเหตฺว)

[๒๔๓] อตฺถิ โข อุทายิ อญฺเณ จ ปญฺจ ฐมฺมา, เยหิ
 ปญฺจหิ ฐมฺเมหิ มม^๒ สาวกา สกฺกโรนฺติ ครุทฺทโรนฺติ มาเนนฺติ
 ปุชฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. กตเม ปญฺจ.
 อิธฺุทายิ มม สาวกา อธิสฺสีเล สมฺภาเวนฺติ 'สึลฺวา สมฺโณ โคตโม
 ปรมฺเณ สึลกฺขนฺนฺเณ สมนฺนาคโตติ. ยมฺุทายิ^๓ มม^๔ สาวกา
 อธิสฺสีเล สมฺภาเวนฺติ 'สึลฺวา สมฺโณ โคตโม ปรมฺเณ สึลกฺขนฺนฺเณ
 สมนฺนาคโตติ. อयํ โข อุทายิ ปจฺโม ฐมฺโม, เยน มม สาวกา
 สกฺกโรนฺติ ครุทฺทโรนฺติ มาเนนฺติ ปุชฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺทตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ.

^๑ จ., เท., อ. มม

^๓ จ., เท. ยมฺุทายิ อ. ยํ ปนฺุทายิ, เวมฺปริปิ.

^๔ จ., เท. มม, เวมฺปริปิ.

[๒๔๔] ปุณ จปรํ อุทายิ มม สาวกา อภิกุณฺเต
 ฅาณทสฺสเน สมฺภาเวณฺติ “ชานฺเวยวหา สมฺโณ โคตโม ‘ชานามิตี,
 ปสฺสเวยวหา สมฺโณ โคตโม ‘ปสฺสามิตี, อภิญฺฅาย สมฺโณ
 โคตโม ฅมฺมํ เทเสตี, โน อนภิญฺฅาย, สนิทานํ สมฺโณ โคตโม
 ฅมฺมํ เทเสตี, โน อนิทานํ, สปะปาฏิหาริยํ สมฺโณ โคตโม
 ฅมฺมํ เทเสตี, โน อปะปาฏิหาริยนฺติ. ยมฺมูทายิ มม สาวกา
 อภิกุณฺเต ฅาณทสฺสเน สมฺภาเวณฺติ ‘ชานฺเวยวหา สมฺโณ โคตโม
 ‘ชานามิตี, ปสฺสเวยวหา สมฺโณ โคตโม ‘ปสฺสามิตี, อภิญฺฅาย
 สมฺโณ โคตโม ฅมฺมํ เทเสตี, โน อนภิญฺฅาย. สนิทานํ สมฺโณ
 โคตโม ฅมฺมํ เทเสตี, โน อนิทานํ. สปะปาฏิหาริยํ สมฺโณ โคตโม
 ฅมฺมํ เทเสตี, โน อปะปาฏิหาริยนฺติ. อัย โช อุทายิ ทฺฐติโย
 ฅมฺโม, เยเน มม สาวกา สกฺกโรณฺติ ครุฑโรณฺติ มาเนณฺติ
 ปุเชณฺติ; สกฺกตฺวา ครุฑตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรณฺติ.

[๒๔๕] ปุณ จปรํ อุทายิ มม สาวกา อธิปญฺฅาย
 สมฺภาเวณฺติ “ปญฺฅววา สมฺโณ โคตโม ปรมเณ ปญฺฅากุชฺชนฺเต
 สมฺนฺนาคโต, ตํ วต อนาคตํ วา วาทปะถํ น ทกฺขติ, อุปฺปนฺนํ
 วา ปรปะปวาทํ น สหฅมฺเมเน สุนิคุคฺคหิตํ นิคุคฺคหิสฺสตีตี.” เนตํ
 จานํ วิชฺชติ. ตํ กิ มญฺญสิ อุทายิ. อปี นฺ เม สาวกา
 เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา อนฺตรนฺตรา กถํ โอบาเตยฺยณฺติ.
 โน เหนฺตํ ภาณเต. น โช ปนาหํ อุทายิ สาวเกสฺส อนุสาสนี
 ปจฺจาสีสามิ,^๒ อญฺญทตฺถุ^๓ มมฺเวยว สาวกา อนุสาสนี ปจฺจาสีสนฺติ.

ยมฺพทา^๑ มม สาวกา อธิปญฺญา ย สมฺภาเวนฺติ ‘ปญฺญา สมโณ
โคตโม, ปรมเณ ปญฺญาทฺชนฺเชน สมณฺนาโคโต. ตํ วต^๒ อนาคตํ วา
วาทปถํ น ทกฺขติ, อุปฺปนฺนํ วา ปรรปฺปวาทํ น สหสมฺเมณ
สฺสนิกฺคหิตํ^๓ นิกฺคหิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. อयํ โข อฺทายิ
ตติโย ฐมฺโม, เยน มม สาวกา สกฺกโรนฺติ ครุทฺกโรนฺติ มาเนนฺติ
ปฺปฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺกตฺวา อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺติ.

[๒๔๖] ปุณ จปริ อฺทายิ มม สาวกา เยน ทฺกฺขเณ
ทฺกฺโขติณฺณา ทฺกฺโขปเรตา, เต มํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ทฺกฺโข อริยสจฺจํ
ปฺจุฉนฺติ. เตสํ ทฺกฺโข อริยสจฺจํ ปุณฺโณ พฺยากรมฺมิ,^๔ เตสํ
จิตฺตํ อาราธมิ ปญฺหสฺส เวยฺยากรเณน, เต มํ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ทฺกฺโขสมุทฺยํ ๔เปยฺ ทฺกฺโขนิโรธํ ๔เปยฺ ทฺกฺโขนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ
อริยสจฺจํ ปฺจุฉนฺติ, เตสํ ทฺกฺโขนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ อริยสจฺจํ ปุณฺโณ
พฺยากรมฺมิ, เตสํ จิตฺตํ อาราธมิ ปญฺหสฺส เวยฺยากรเณน.
ยมฺพทา มม สาวกา เยน ทฺกฺขเณ ทฺกฺโขติณฺณา ทฺกฺโขปเรตา,
เต มํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ทฺกฺโข อริยสจฺจํ ปฺจุฉนฺติ, เตสํ ทฺกฺโข
อริยสจฺจํ ปุณฺโณ พฺยากรมฺมิ, เตสํ จิตฺตํ อาราธมิ ปญฺหสฺส
เวยฺยากรเณน, เต มํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ทฺกฺโขสมุทฺยํ ๔เปยฺ ทฺกฺโขนิโรธํ
๔เปยฺ ทฺกฺโขนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ อริยสจฺจํ ปฺจุฉนฺติ, เตสํ
ทฺกฺโขนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ อริยสจฺจํ ปุณฺโณ พฺยากรมฺมิ, เตสํ
จิตฺตํ อาราธมิ ปญฺหสฺส เวยฺยากรเณน. อยํ โข อฺทายิ จตฺตฺโถ
ฐมฺโม, เยน มม สาวกา สกฺกโรนฺติ ครุทฺกโรนฺติ มาเนนฺติ
ปฺปฺเชนฺติ; สกฺกตฺวา ครุทฺกตฺวา อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺติ.

^๑ จ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๑๖ ยมฺพทา อ. ย. ปนฺทายิ, เอมฺปริปิ.

^๓ จ., เท. นิกฺคหิตํ

^๒ อ. วตสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ อ. พฺยากรมฺมิ, เอมฺปริปิ.

[๒๔๗] ปุณ จปริ อุกุทายิ อุกุขาทา มยา สาวกานัน
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนุหา เม สาวกา จตุตาโร สติปญฺจาเน
 ภาเวนฺติ. อิกุทายิ ภิกฺขุ กายะ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี
 สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส เวทนาสุ
 เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ
 ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตตฺร จ ปน เม สาวกา พหุ
 อภิญฺญาไวสานปารมิตฺตตา วิหฺรนฺติ.

ปุณ จปริ อุกุทายิ อุกุขาทา มยา สาวกานัน ปฏิปทา,
 ยถาปฏิปนุหา เม สาวกา จตุตาโร สมฺมปฺปชาเน ภาเวนฺติ.
 อิกุทายิ ภิกฺขุ อนุปฺปนฺหานัน ปาปกานัน อุกุสลานัน ฐมฺมานัน
 อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารมฺhati จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
 ปทหฺติ. อนุปฺปนฺหานัน ปาปกานัน อุกุสลานัน ฐมฺมานัน ปหานาย
 ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารมฺhati จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหฺติ.
 อนุปฺปนฺหานัน กุสลานัน ฐมฺมานัน อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ
 วิริยํ อารมฺhati จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหฺติ. อนุปฺปนฺหานัน กุสลานัน
 ฐมฺมานัน จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปุลลํ ภาวนาย
 ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารมฺhati จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
 ปทหฺติ. ตตฺร จ ปน เม สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสานปารมิตฺตตา
 วิหฺรนฺติ.

(จตุตถาโร อธิติปาตา)

ปุณ จปริ อุกาธิ อุกาธาตา มยา สากาณ ปฏิปทา,
ยถาปฏิปนนา เม สากา จตุตถาโร อธิติปาเท ภาเวติ. อธิติ
ภิกขุ จนนทสมาธิปธานสงขารสมนุหาคตํ อธิติปาทำ ภาเวติ, วิริย-
สมาธิปธานสงขารสมนุหาคตํ อธิติปาทำ ภาเวติ, จิตตสมาธิปธาน-
สงขารสมนุหาคตํ อธิติปาทำ ภาเวติ, วิมสาสมาธิปธานสงขาร-
สมนุหาคตํ อธิติปาทำ ภาเวติ. ตตฺร จ ปน เม สากา พหุ
อภิญญาโอสานปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

(ปญฺจินฺทริยานิ)

ปุณ จปริ อุกาธิ อุกาธาตา มยา สากาณ ปฏิปทา,
ยถาปฏิปนนา เม สากา ปญฺจินฺทริยานิ ภาเวติ. อธิติ
ภิกขุ สทฺธิทฺธิรียํ ภาเวติ อุปสมคามิ สมโพธิคามิ, วิริยทฺธิรียํ
ภาเวติ ๔เปยฺ สติทฺธิรียํ ภาเวติ ๔เปยฺ สมาธิทฺธิรียํ ภาเวติ ๔เปยฺ
ปญฺณินฺทริยานิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมโพธิคามิ. ตตฺร จ ปน เม
สากา พหุ อภิญญาโอสานปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

(ปญฺจ พลาณิ)

ปุณ จปริ อุกาธิ อุกาธาตา มยา สากาณ ปฏิปทา,
ยถาปฏิปนนา เม สากา ปญฺจ พลาณิ ภาเวติ. อธิติ
ภิกขุ สทฺธาพลํ ภาเวติ อุปสมคามิ สมโพธิคามิ, วิริยพลํ ภาเวติ
๔เปยฺ สติพลํ ภาเวติ ๔เปยฺ สมาธิพลํ ภาเวติ ๔เปยฺ ปญฺญาพลํ
ภาเวติ อุปสมคามิ สมโพธิคามิ. ตตฺร จ ปน เม สากา พหุ
อภิญญาโอสานปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

ปุน จปรี อุกทายิ อุกุขาทา มยา สาวกานํ ปฏฺฐิปทา,
 ยถาปฏฺฐิปนฺหา เม สาวกา สตฺต โพชฺฌนํเก ภาเวนฺติ. อิทฺฐทายิ
 ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ, ฐมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ ๔เปย
 วิริยสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ ๔เปย ปิตฺติสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ ๔เปย
 ปสฺสทฺฐิสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ ๔เปย สมาริสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ
 ๔เปย อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนํคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. ตตฺร จ ปน เม สาวกา พหุ
 อภิญญาโวसानปารมิปฺปตฺตา วิหรนฺติ.

ปุน จปรี อุกทายิ อุกุขาทา มยา สาวกานํ ปฏฺฐิปทา,
 ยถาปฏฺฐิปนฺหา เม สาวกา อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺติ.
 อิทฺฐทายิ ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิจิ ภาเวติ, สมฺมาสงฺกปฺปํ ภาเวติ, สมฺมาวาจํ
 ภาเวติ, สมฺมากมฺมหนฺตํ ภาเวติ, สมฺมาอาชีวํ ภาเวติ, สมฺมาวายามํ
 ภาเวติ, สมฺมาสตี ภาเวติ, สมฺมาสมาธิ ภาเวติ. ตตฺร จ ปน
 เม สาวกา พหุ อภิญญาโวसानปารมิปฺปตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๔๘] ปุน จปรี อุกทายิ อุกุขาทา มยา สาวกานํ
 ปฏฺฐิปทา, ยถาปฏฺฐิปนฺหา เม สาวกา อฏฺฐ วิโมกฺเข^๑ ภาเวนฺติ.

รูปี รูปานิ ปสฺสตี, อยํ ปจฺโม วิโมกฺโข. อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี
 พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี; อยํ ทฺติโย วิโมกฺโข. สุภนฺเตว อธิมฺตโต
 โหตี; อยํ ตติโย วิโมกฺโข. สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมตฺติกกมา^๑
 ปฏฺวิสสญฺญานํ อฏฺฐจฺจมา นานตฺตสญฺญานํ อมฺนสิการา ‘อนนฺโต
 อากาโสติ อากาसानญฺจายตํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี; อยํ
 จตฺตโถ วิโมกฺโข. สพฺพโส อากาसानญฺจายตํ สมตฺติกกมฺม
 “อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี; อยํ
 ปญฺจโม วิโมกฺโข. สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตํ สมตฺติกกมฺม “นตฺถิ
 กิณฺจิตฺติ อากิณฺจญฺจายตํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี; อยํ ฉกฺขโจ วิโมกฺโข.
 สพฺพโส อากิณฺจญฺจายตํ สมตฺติกกมฺม เนวสญฺญานาสญฺจายตํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริตี; อยํ สตฺตโม วิโมกฺโข. สพฺพโส
 เนวสญฺญานาสญฺจายตํ สมตฺติกกมฺม สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช
 วิหริตี; อยํ อฏฺฐโม วิโมกฺโข. ตตฺตร จ ปน เม สาวกา พหุ
 อภิญฺญาไวสาณปารมิตฺตตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๔๙] ปุณ จปริ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปन्นา เม สาวกา อฏฺฐ อภิภายตฺตานิ ภาเวนฺติ.

‘อชฺฌตฺตํ รูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ
 สุวณฺณทูปฺพพณฺณานิ, ตานิ อภิกุญฺย ชานามิ ปสฺสสามีติ เอวํสญฺญี
 โหตี; อิทํ ปจฺมํ อภิภายตํ.

‘อชฺฌตฺตํ รูปสณฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ
 อปฺปมาณานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุญฺย ชานามิ ปสฺสามิตี
 เอวํสณฺณํ โหติ; อิทํ ทฺติยํ อภิภายตฺนํ.

‘อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ
 ปริตฺตานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุญฺย ชานามิ ปสฺสามิตี
 เอวํสณฺณํ โหติ; อิทํ ตติยํ อภิภายตฺนํ.

‘อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ
 อปฺปมาณานิ [๖] ตานิ อภิภุญฺย ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณํ
 โหติ; อิทํ จตฺตตฺถํ อภิภายตฺนํ.

‘อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ นีลานิ
 นีลวณฺณานิ นีลนิตฺสฺสนานิ นีลนิกาสานิ. เสยฺยถาปิ นาม อุมฺมาร-
 ปุปฺผ^๑ นีลํ นีลวณฺณํ นีลนิตฺสฺสนํ นีลนิกาสํ, เสยฺยถาปิ วา ปน
 ตํ วตฺถํ พารายณเสยฺยํ อุกฺโกตฺตภาควิมตฺถํ^๒ นีลํ นีลวณฺณํ
 นีลนิตฺสฺสนํ^๓ นีลนิกาสํ, เอวเมว^๔ อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ เอโก
 พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนิตฺสฺสนานิ
 นีลนิกาสานิ, ตานิ อภิภุญฺย ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณํ โหติ;
 อิทํ ปญฺจมํ อภิภายตฺนํ.

‘อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปิตานิ
 ปิตวณฺณานิ ปิตนิตฺสฺสนานิ ปิตนิกาสานิ. เสยฺยถาปิ นาม
 กณฺณการปุปฺผ^๕ ปิตํ [๗] ปิตวณฺณํ^๖ ปิตนิตฺสฺสนํ ปิตนิกาสํ,

^๑ จ., อ. สุวณฺณทพฺพณฺณานิ

^๒ อ. อุกฺโกตฺตภาควิมตฺถํ

^๓ อ. เอวเมว

^๔ จ., เท., อ. ปิตํ

^๕ อ. อุมฺมาปุปฺผ จ., เท. อุมฺมาปุปฺผ

^๖ อ. นีลนิตฺสฺสนํ

^๗ จ., เท. กณฺณการปุปฺผ

^๘ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

เสยฺยถาปิ^๑ วา ปน ตํ วตฺถํ พาราณเสยฺยํ อุกฺกโตภาควิมตฺถํ
 ปิตํ ปิตวณฺณํ ปิตนิตฺตํ ปิตนิกาสํ; เอวเมว^๒ อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญี
 เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปิตานิ ปิตวณฺณานิ ปิตนิตฺตํ
 ปิตนิกาสานิ, ตานิ อภิภุจฺย ชานามิ ปสฺสามีตี เอวสญฺญี โหติ;
 อิทํ จญฺจํ อภิภายตํ.

‘อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี
 โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนิตฺตํ โลหิตกนิกาสานิ.
 เสยฺยถาปิ นาม พนฺธุชฺชวกฺปฺปํ โลหิตกํ โลหิตกวณฺณํ
 โลหิตกนิตฺตํ โลหิตกนิกาสํ, เสยฺยถาปิ วา ปน ตํ
 วตฺถํ พาราณเสยฺยํ อุกฺกโตภาควิมตฺถํ โลหิตกํ โลหิตกวณฺณํ
 โลหิตกนิตฺตํ โลหิตกนิกาสํ; เอวเมว อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญี
 เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ
 โลหิตกนิตฺตํ โลหิตกนิกาสานิ; ตานิ อภิภุจฺย ชานามิ
 ปสฺสามีตี เอวสญฺญี โหติ; อิทํ สุตตมํ อภิภายตํ.

‘อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี
 โอทาทานิ โอทาทวณฺณานิ โอทาทนิตฺตํ โอทาทนิกาสานิ.
 เสยฺยถาปิ นาม โอสธิตารกา^๓ โอทาทา โอทาทวณฺณา
 โอทาทนิตฺตํ โอทาทนิกาสา, เสยฺยถาปิ วา ปน ตํ
 วตฺถํ พาราณเสยฺยํ อุกฺกโตภาควิมตฺถํ โอทาทํ โอทาทวณฺณํ
 โอทาทนิตฺตํ โอทาทนิกาสํ; เอวเมว อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญี
 เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี โอทาทานิ โอทาทวณฺณานิ

^๑ จ. เสยฺยถา

^๒ อ. เอวเมว, เอวมฺปริป.

^๓ ส. โอสธิตารกา

โอทาตนิทสฺสนานิ โอทาตนิภาसानิ, ตานิ อภิภูยฺย ชานามิ
ปสฺสามีติ เอวํสณฺณํ โหติ; อิํ อญฺจมํ อภิภายตํ. ตตฺร จ ปน
เม สาวกา พหุ อภิญญาไวสานปารมิปฺปตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๕๐] ปุณ จปริ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
ปฏฺวิปทา, ยถापฏฺวิปนฺนา เม สาวกา ทส กสิณายตนาณิ ภาเวนฺติ.
ปจฺวิกสิณเมโก สณฺณชานาติ อุกฺกมฺโห ติริยํ อนฺวयํ^๑ อปฺปมาณํ,
อาโปกสิณเมโก สณฺณชานาติ ฯเปฯ เตโชกสิณเมโก สณฺณชานาติ
ฯเปฯ วาโยกสิณเมโก สณฺณชานาติ ฯเปฯ นีลกสิณเมโก สณฺณชานาติ
ฯเปฯ ปิตกสิณเมโก สณฺณชานาติ ฯเปฯ โลหิตกสิณเมโก สณฺณชานาติ
ฯเปฯ โอทาตกสิณเมโก สณฺณชานาติ ฯเปฯ อากาสกสิณเมโก
สณฺณชานาติ ฯเปฯ วิญฺญาณกสิณเมโก สณฺณชานาติ อุกฺกมฺโห
ติริยํ อนฺวयํ อปฺปมาณํ. ตตฺร จ ปน เม สาวกา พหุ
อภิญญาไวสานปารมิปฺปตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๕๑] ปุณ จปริ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
ปฏฺวิปทา, ยถापฏฺวิปนฺนา เม สาวกา จตฺตาริ ฌานานิ^๒ ภาเวนฺติ.
อิธฺทายิ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ
สฺวิจาร์ วิเวกชํ ปิติสฺสขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหรติ. โส
อิมเมว กายํ วิเวกเชน ปิติสฺสฺเสน อภิสนฺนเณติ ปริสนฺนเณติ ปรีปฺุเรติ,

ปริปฺพรติ, นาสฺส กิณฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเซน ปิตฺติสฺสเซน
 อปฺมุตฺ^๑ โหติ. เสยฺยถาปิ อุทายิ ทกฺโข นฺหาปโก^๒ วา
 นฺหาปกนฺเตวาสี วา กัสสาเล นฺหานียจฺจนฺณานิ อาภีริตฺวา อุทเกน
 ปริปฺโผสกํ^๓ สนฺเนยฺย, สาสฺส^๔ นฺหานียปิณฺที^๕ เสฺนหานุคฺคตา^๖
 เสฺนหาปเรตา^๗ สนฺตรพาหิรา ผุฏฺฐา เสฺนเหฺน, น จ ปคฺชฺวริณี;
 เอวเมว โข อุทายิ ภิกฺขุ อิมเมว กายํ วิเวกเซน ปิตฺติสฺสเซน
 อภิสนฺเนติ ปริสนฺเนติ ปริปฺพรติ ปริปฺพรติ, นาสฺส กิณฺจิ สพฺพาวโต
 กายสฺส วิเวกเซน ปิตฺติสฺสเซน อปฺมุตฺ โหติ.

ปฺน จปริ อุทายิ ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจารานํ ฐปฺสมา ๗เปฯ
 ทฺตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. โส อิมเมว กายํ สมาธิเซน
 ปิตฺติสฺสเซน อภิสนฺเนติ ปริสนฺเนติ ปริปฺพรติ ปริปฺพรติ, นาสฺส กิณฺจิ
 สพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเซน ปิตฺติสฺสเซน อปฺมุตฺ โหติ. เสยฺยถาปิ
 อุทายิ อุทกรหฺโท คมฺภีโร^๘ อุพฺภิโตทโก,^๙ ตสฺส เนวสฺส ปฺรตฺติมาฯ
 ทิสาย อุทกสฺสายมฺขํ, น ปจฺจิมาย ทิสาย อุทกสฺสายมฺขํ, น
 อุตฺตราย ทิสาย อุทกสฺสายมฺขํ, น ทกฺขิณาย ทิสาย อุทกสฺสายมฺขํ,
 เทโว จ กาเลน กาลํ สมฺมาธารี อนฺุปฺปเวจฺเจยฺย. อถ โข ตมฺหา
 [๑๐] อุทกรหฺทา สีตา วาริธารา อุพฺภิชฺชิตฺวา ตเมว อุทกรหฺทํ
 สีเตน วารินา อภิสนฺเนยฺย ปริสนฺเนยฺย ปริปฺพรयेยฺย ปริปฺพรयेยฺย,
 นาสฺส กิณฺจิ สพฺพาวโต อุทกรหฺทสฺส สีเตน วารินา อปฺมุตฺ

^๑ จ., เท. อปฺมุฏฺ

^๓ จ., เท. ปริปฺโผสกํ ปริปฺโผสกํ

^๕ ส., อ. นฺหานียปิณฺที

^๗ จ., อ. เสฺนหาปเรตา เท. เสฺนหาปเรโต

^๘ จ., เท., อ. อุพฺภิโตทโก

^๒ ส., อ. นฺหาปโก

^๔ จ., เท. สาย

^๖ ส. สุภานุกฺตา อ. สเนหนุกฺตา

^๘ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๐} จ., เท. ว อ. จ

อสุส; เอวเมว โข อุทายิ ภิกฺขุ อิมเมว กายํ สมာธิเชน
ปิตฺติสฺสฺเชน อภิสนฺนเณติ ปริสนฺนเณติ ปริปฺปเรติ ปริปฺปฺพรติ, นาสฺส
กิณฺณจิ สพฺพพาวโต กายสฺส สมာธิเชน ปิตฺติสฺสฺเชน อปฺปฺมุตํ โหติ.

ปุณ จปริ อุทายิ ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปฯ ตตฺติยํ
ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหฺรติ. โส อิมเมว กายํ นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเชน
อภิสนฺนเณติ ปริสนฺนเณติ ปริปฺปเรติ ปริปฺปฺพรติ. นาสฺส กิณฺณจิ สพฺพพาวโต
กายสฺส นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเชน อปฺปฺมุตํ โหติ. เสยฺยถาปิ อุทายิ
อุปฺปฺลีนียํ วา ปทุมินียํ วา ปุณฺณทรีกีนียํ วา อปฺเปกฺกจฺจฺจฺจํ
อุปฺปฺลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺณทรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก
สํวทฺธมานิ^๑ อุทกานุกฺคตานิ อนฺโตนิมฺมุกฺคโปสฺสิตานิ,^๒ ตานิ ยาว จ^๓
อคฺคา ยาว จ มฺมฺลา สีเตน วารินา อภิสนฺนํ นานิ ปริสนฺนํ นานิ
ปริปฺปฺรานิ ปริปฺปฺมุตานิ, นาสฺส^๔ กิณฺณจิ สพฺพพาวตํ อุปฺปฺลานํ วา
ปทุมานํ วา ปุณฺณทรีกานํ วา สีเตน วารินา อปฺปฺมุตํ อสุส;
เอวเมว อุทายิ ภิกฺขุ อิมเมว กายํ นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเชน อภิสนฺนเณติ
ปริสนฺนเณติ ปริปฺปเรติ ปริปฺปฺพรติ, นาสฺส กิณฺณจิ สพฺพพาวโต กายสฺส
นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเชน อปฺปฺมุตํ โหติ.

ปุณ จปริ อุทายิ ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ๕เปฯ จตฺตถุถุ
ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหฺรติ. โส อิมเมว กายํ ปริสุทฺธเชน เจตฺสา
ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสินฺโน โหติ, นาสฺส กิณฺณจิ สพฺพพาวโต
กายสฺส ปริสุทฺธเชน เจตฺสา ปริโยทาเตน อปฺปฺมุตํ โหติ. เสยฺยถาปิ
อุทายิ ปุริโส โอทาเตน วตฺถเณ สีสํ ปารุปีตฺวา นิสินฺโน อสุส,

๑ ส.,อ. สํวทฺธานิ

๒ จ.,เท.,อ. อนฺโต นิมฺมุกฺคโปสฺสินิ

๓ จ.,เท.,อ. จคฺคา

๔ ส. น เนสํ

นาสส กิณฺจิ สพฺพาวโต กายสส โอทาเตน วตฺถเณ อปฺมุตฺติ
อสฺส; เอวเมว โข อุทายิ ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ปริสฺสุทฺเตน เจตสา
ปริโยทาเตน ฌริตฺวา นิสินฺโน โหติ, นาสส กิณฺจิ สพฺพาวโต
กายสส ปริสฺสุทฺเตน เจตสา ปริโยทาเตน อปฺมุตฺติ โหติ. ตตฺร จ
ปน เม สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสาณปารมิตฺตตา วิหรนฺติ.

[๒๕๒] ปน จปรี อุทายิ อกฺขาตา มยา สาวกานํ
ปฏฺธิปทา, ยถापฏฺธิปนฺนา เม สาวกา เอวํ ปชานนฺติ 'อัย โข เม
กาโย รุปี จาตุम्मหาภุติโก มาตาเปตฺติกสมฺภโว โอตฺถกฺกมาสุปฺจโย
อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทนภោทนวิทฺธัสนธมฺโม, อิทญฺจ ปน เม วิญฺญาณํ
เอตฺถ สิตํ เอตฺถ ปฏฺธิพทฺธํ. เสยฺยถาปิ อุทายิ มณิ เวพฺพริโย สุโก
โชติมา' อฏฺฐังโส สุปริกมฺมกโต อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน สพฺพการ-
สมฺปนฺโน ตตฺรสฺส^๒ สุตฺตํ อาวูตํ นิลํ วา ปิตํ วา โลหิตํ วา
โอทาทํ วา ปณฺทฺสฺสุตฺตํ วา, ตเมเน จกฺขมา ปุริโส หตฺถเก กริตฺวา
ปจฺจเวกฺเขยฺย 'อัย โข มณิ เวพฺพริโย สุโก โชติมา อฏฺฐังโส
สุปริกมฺมกโต อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน สพฺพการสมฺปนฺโน ตตฺริทํ สุตฺตํ
อาวูตํ นิลํ วา ปิตํ วา โลหิตํ วา โอทาทํ วา ปณฺทฺสฺสุตฺตํ วาติ;
เอวเมว โข อุทายิ อกฺขาตา มยา สาวกานํ ปฏฺธิปทา,
ยถापฏฺธิปนฺนา เม สาวกา เอวํ ปชานนฺติ^๓ 'อัย โข เม กาโย
รูปี จาตุम्मหาภุติโก มาตาเปตฺติกสมฺภโว โอตฺถกฺกมาสุปฺจโย

อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทณภททวิทฺธัสนนฺธโม, อิทญจ ปน เม^๑
 วิญฺญาณํ เอตถ สิตํ เอตถ ปฏฺวิพทฺชนฺติ. ตตฺร จ ปน เม
 สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสานปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

(๒. มโนมยิทฺธิ)

[๒๕๓] ปุณ จปริ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา อิมมฺหา กายา อญฺญํ
 กายํ อภินิมฺมินฺนฺติ รูปิ มโนมยํ สพฺพวงฺคปจฺจํ^๒ อหีนินฺทริยํ.^๓
 เสยฺยถาปิ อุกฺทายิ ปุริโส มุณฺชมฺหา อีสิกํ อุกฺพาเหยฺย, ตสฺส
 เอวมสฺส^๔ ‘อัย^๕ อีสิกา,^๖ อัย มุณฺช, อญฺเอย มุณฺช, อญฺเอย
 อีสิกา, มุณฺชมฺหา เตวฺว อีสิกา อุกฺพาพฺหาติ.’^๗ เสยฺยถาปิ วา
 ปนฺทายิ ปุริโส อสึ โกลิยา อุกฺพาเหยฺย,^๘ ตสฺส เอวมสฺส
 ‘อัย อสึ, อัย โกลิ, อญฺเอย อสึ, อญฺเอย^๙ โกลิ, โกลิยา
 เตวฺว อสึ อุกฺพาพฺหาติ. เสยฺยถาปิ วา^{๑๐} ปนฺทายิ ปุริโส อหิ
 กรณฺทา อุกฺทเรยฺย, ตสฺส เอวมสฺส ‘อัย อหิ, อัย กรณฺโท,
 อญฺเอย อหิ, อญฺเอย กรณฺโท, กรณฺทา เตวฺว อหิ อุกฺพาโตติ;
 เอวเมว โข อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ ปฏิปทา,
 ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา อิมมฺหา กายา อญฺญํ กายํ
 อภินิมฺมินฺนฺติ รูปิ มโนมยํ สพฺพวงฺคปจฺจํ อหีนินฺทริยํ. ตตฺร จ
 ปน เม สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสานปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

^๑ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. อภินินฺทริยํ, เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. อัย/๒๕ มุณฺช อัย อีสิกา

^๔ ฉ., เท., อ. ปพฺพาพฺหาติ

^๕ อ. อญฺเอย

^๖ ฉ., เท., อ. สพฺพวงฺคปจฺจํ, เอวมฺปริปิ.

^๗ อ. เอวมฺจสฺส

^๘ อ. อีสิกา, เอวมฺปริปิ.

^๙ ฉ., เท., อ. ปพฺพาเหยฺย, เอวมฺปริปิ.

^{๑๐} อ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

(๓. อิทฺธิวิธิ)

[๒๕๔] ปุณ จปริ อุกฺทายิ อุกฺขาทา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนนฺหา เม สาวกา อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ
 ปจฺจนฺโณนฺติ; เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหณฺติ, พหุชาปิ หุตฺวา เอโก
 โหณฺติ,^๑ อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ
 อสชฺชมานา คจฺจนฺติ, เสยฺยถาปิ อากาเส. ปจฺวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ
 กโรณฺติ, เสยฺยถาปิ อุกฺเท. อุกฺเทปิ อภิชฺชมาเน คจฺจนฺติ, เสยฺยถาปิ
 ปจฺวิยํ. อากาเสปิ ปลฺลสงฺเกน กมนฺติ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺกนา.^๒
 อิเมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวํหิทฺธิเก เอวํหานฺนภาเว ปาณินา ปริมสนฺติ
 ปริมชฺชนฺติ, ยาว พุรฺหมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตนฺติ. เสยฺยถาปิ
 อุกฺทายิ ทกฺโข กุมฺภกาโร वा กุมฺภการณฺเตวาสี वा สุปฺริกมฺมกตาย
 มตฺติกาย ยํยเทว ภาชนวิกตී อากงฺเขยฺย, ตนฺตเทว กเรยฺย
 อภินิปลฺผาเทยฺย, เสยฺยถา वा ปนฺทายิ ทกฺโข ทนฺตกาโร वा
 ทนฺตการณฺเตวาสี वा สุปฺริกมฺมกตสฺมี ทนฺตสฺมี ยํยเทว ทนฺตวิกตී
 อากงฺเขยฺย, ตนฺตเทว กเรยฺย อภินิปลฺผาเทยฺย, เสยฺยถา वा
 ปนฺทายิ ทกฺโข สฺวณฺณกาโร वा สฺวณฺณการณฺเตวาสี वा
 สุปฺริกมฺมกตสฺมี สฺวณฺณสฺมี ยํยเทว สฺวณฺณวิกตī อากงฺเขยฺย,
 ตนฺตเทว กเรยฺย อภินิปลฺผาเทยฺย; เอวเมว โข อุกฺทายิ อุกฺขาทา
 มยา สาวกานํ ปฏิปทา, ยถาปฏิปนนฺหา เม สาวกา อเนกวิหิตํ
 อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโณนฺติ; เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหณฺติ, พหุชาปิ
 หุตฺวา เอโก โหณฺติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ
 ติโรปพฺพตํ อสชฺชมานา คจฺจนฺติ, เสยฺยถาปิ อากาเส. ปจฺวิยาปิ

อุมมุชฺชนิมมุชฺช กโรนฺติ, เสยฺยถาปิ อุกฺเก. อุกฺเกปิ อภิชฺชมาเน
 คจฺจนฺติ, เสยฺยถาปิ ปจฺวิยํ. อากาเส^๑ ปลฺลงฺเกน กมนฺติ, เสยฺยถาปิ
 ปกฺขี สกุณฺา.^๒ อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมหิตฺติเก เอวฺมahanuภาเว
 ปาณินา ปริมสนฺติ ปริมชฺชนฺติ, ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน
 วสํ วตฺเตนฺติ. ตตฺตร จ ปน เม สาวกา พหฺม อภิญฺญาไวสาณ-
 ปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

(๔. ทิพฺพโสฺตถาณํ)

[๒๕๕] ปุณ จปรํ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา ทิพฺพาย โสฺตธาตฺยา
 วิสฺสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสกาย อุกฺโก สทฺเท สฺสณฺติ ทิพฺเพ จ
 มานุเส จ เย พุเร สนฺติเก จ. เสยฺยถาปิ อุกฺทายิ พลฺวา
 สงฺขรโม อปฺปกสิเรน^๓ จ^๔ จตฺตทฺทิสฺสา^๕ วิญฺญาเปยฺย; เอวเมว ไช
 อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม
 สาวกา ทิพฺพาย โสฺตธาตฺยา วิสฺสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสกาย^๖ อุกฺโก
 สทฺเท สฺสณฺติ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย พุเร สนฺติเก จ. ตตฺตร
 จ ปน เม สาวกา พหฺม อภิญฺญาไวสาณปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

(๕. เจโตปริยถาณํ)

[๒๕๖] ปุณ จปรํ อุกฺทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา ปรสฺตถาณํ ปรปฺปคฺคถาณํ

^๑ ฉ., เท., อ. อากาเสปิ

^๓ ฉ., เท., อ. อปฺปกสิเรนเว

^๔ ฉ. จาตฺตทฺทิสฺสา

^๒ ฉ., เท., อ. สกุณ

^๔ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท., อ. อติกฺกนฺตมานุสกาย

เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานนฺติ; สราคํ วา จิตฺตํ 'สราคํ จิตฺตนฺติ
 ปชานนฺติ, วิตราคํ วา จิตฺตํ 'วิตราคํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สโทสํ วา
 จิตฺตํ 'สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, วิตโทสํ วา จิตฺตํ 'วิตโทสํ
 จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สโมหํ วา จิตฺตํ 'สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ,
 วิตโมหํ วา จิตฺตํ 'วิตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ
 'สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, วิภฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'วิภฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ
 ปชานนฺติ, มหคฺคตํ วา จิตฺตํ 'มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ,
 อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ 'อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สอฺตฺตรํ วา
 จิตฺตํ 'สอฺตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, อนฺตฺตรํ วา จิตฺตํ 'อนฺตฺตรํ
 จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สมหิตํ วา จิตฺตํ 'สมहितํ จิตฺตนฺติ
 ปชานนฺติ, อสมहितํ วา จิตฺตํ 'อสมहितํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ,
 วิมฺุตตํ วา จิตฺตํ 'วิมฺุตตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, อวิมฺุตตํ วา จิตฺตํ
 'อวิมฺุตตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ. เสยฺยถาปิ อุกฺทายิ อิตฺถิ วา
 ปุริโส วา ทหโร ยฺวํ มนุสฺสชนกชาติโก อาทาสฺส วา ปริสฺสทุเช
 ปริโยทาสฺส อจฺเจ วา อุกฺทปตฺเต สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน
 สกณิกํ^๑ วา 'สกณิกนฺติ' ปชาเนยฺย,^๒ อกณิกํ^๓ วา 'อกณิกนฺติ
 ปชาเนยฺย;^๓ เอวเมว โข อุกฺทายิ อุกฺทาสฺมา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปตฺตนา เม สาวกา ปรสตฺตานํ ปรปฺกฺคฺลณํ
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานนฺติ; สราคํ วา จิตฺตํ 'สราคํ จิตฺตนฺติ
 ปชานนฺติ, วิตราคํ วา จิตฺตํ 'วิตราคํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สโทสํ วา
 จิตฺตํ 'สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, วิตโทสํ วา จิตฺตํ 'วิตโทสํ

๑-๑๒ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๖

๓-๓ ส. สกนิกงุคํ วา สกนิกงุคหุตติ

^๒ จ.,เท.,อี. ชานैया

๓-๓ ส. ออกฉีกงคํ วา ออกฉีกงคนติ ชาเนยย

จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ, สโมหํ วา จิตฺตํ ๕เปย วิตโมหํ วา จิตฺตํ
 ๕เปย สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย
 มหคฺคตํ วา จิตฺตํ ๕เปย อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ ๕เปย สอฺตฺตรํ วา
 จิตฺตํ ๕เปย อนฺตฺตรํ วา จิตฺตํ ๕เปย สมหิตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย
 อสมहितํ วา จิตฺตํ ๕เปย วิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย อวิมฺุตฺตํ วา
 จิตฺตํ 'อวิมฺุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานนฺติ. ตตฺร จ ปน เม สาวกา
 พหุ อภิญญาไวสาณปารมิปปตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๕๗] ปุณ จปรี อุกทายิ อุกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏฺฐิปปทา, ยถาปฏฺฐิปปนฺนา เม สาวกา อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ
 อนฺุสฺสรนฺติ. เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ
 ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปณฺจปิ ชาติโย ทสปิ ชาติโย วิสมฺปิ
 ชาติโย ตีสมฺปิ ชาติโย จตฺตาทิสมฺปิ ชาติโย ปณฺณาสมฺปิ
 ชาติโย ชาตีสตมฺปิ ชาตีสหสฺสมฺปิ ชาตีสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ
 สํวณฺณกปฺเป อเนเกปิ วิวณฺณกปฺเป อเนเกปิ สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป,
 อมฺุตฺราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํ
 สุขทฺกฺขปฏฺฐิสฺสเวที เอวมายฺยุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อมฺุตฺร
 อุทปาที, ตตฺรปาสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร
 เอวํ สุขทฺกฺขปฏฺฐิสฺสเวที เอวมายฺยุปรียนฺโต, โส ตโต จโต
 อธิฐฺฐปนฺโนติ. อิติ สาการิ สอฺกฺทเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ
 อนฺุสฺสรนฺติ. เสยฺยถาปิ อุกทายิ ปุริโส สกมฺหา คามา อณฺณํ คามํ
 คจฺเจยฺย, ตมฺหาปิ คามา อณฺณํ คามํ คจฺเจยฺย, โส ตมฺหา
 คามา สกํเยว คามํ ปจฺจาคจฺเจยฺย. ตสฺส เอวมสฺส 'อหํ โข

สกมฺหา คามา อมฺ คามํ อากจฺฉิ, ตตฺร เอวํ อฏฺฐาสี เอวํ
 นิสีทึ เอวํ อภาสี เอวํ ตฺถนฺทึ อโหสี, ตมฺหาปิ คามา อมฺ^๑
 คามํ อากจฺฉิ, ตตฺราปิ เอวํ อฏฺฐาสี เอวํ นิสีทึ เอวํ อภาสี
 เอวํ ตฺถนฺทึ อโหสี, โสเมหิ ตมฺหา คามา สกํเยว คามํ
 ปจฺจาตโตตติ; เอวเมว โข อุทายิ อกฺขาทา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
 อนุสฺสรนฺติ. เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาตีโย ๗เปฯ อิติ
 สาการิ สอฺทุเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรนฺติ. ตตฺร จ
 ปน เม สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสาณปารมิตฺตตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๕๘] ปุณ จปริ อุทายิ อกฺขาทา มยา สาวกานํ
 ปฏิปทา, ยถาปฏิปนฺนา เม สาวกา ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ
 อตฺติกกนฺตมานุสเกณ สตฺเต ปสฺสนฺติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หิเน
 ปณฺเฑเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทฺถคฺเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต
 ปชานนฺติ 'อิเม วต โภณโต สตฺตา กายทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
 วจฺจิตฺตจฺริเตน สมฺนฺนาคตา มโนทฺถจฺริเตน สมฺนฺนาคตา, อริยานํ
 อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺถคฺตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา, อิเม
 วา ปน โภณโต สตฺตา กายสฺสจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺจิตฺตจฺริเตน
 สมฺนฺนาคตา มโนสฺสจฺริเตน, สมฺนฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา
 สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา

ปรมมรณา สุกตํ สกคํ โลกํ อุปปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเตน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสนนฺติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน
 หีนเ ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกเต ทุกฺคเต ยถากมฺมุเปเค
 สตฺเต ปชานนฺติ. เสยฺยถาปสฺสุ^๑ อุทายิ เทว อคารา สทฺวารา,
 ตตร^๒ จกฺขุมา ปุริโส มชฺเฌ จิโต ปสฺเสยฺย มนุสฺเส เคเห
 ปวิสฺสนฺเตปิ นิกฺขมฺนฺเตปิ อนุสฺจรฺนฺเตปิ^๓ อนุวิจรฺนฺเตปิ; เอวเมว โข
 อุทายิ อกฺขาตา มยา สาวกานํ ปฏฺิปปทา, ยถापฏฺิปปนฺนา เม
 สาวกา ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเตน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต
 ปสฺสนนฺติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีนเ ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ
 สุกเต ทุกฺคเต ๕เปยฺย ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานนฺติ. ตตร จ
 ปน เม สาวกา พหุ อภิญฺญาไวสํยานปารมฺปิปปตฺตา วิหรนฺติ.

[๒๕๙] ปุณ จปริ อุทายิ อกฺขาตา มยา สาวกานํ
 ปฏฺิปปทา, ยถापฏฺิปปนฺนา เม สาวกา อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจ ว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ. เสยฺยถาปิ อุทายิ ปพฺพตสงฺเขเป อุทกรหฺโท
 อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน อนาวิโล, ตตร จกฺขุมา ปุริโส ตีเร จิโต
 ปสฺเสยฺย สิปปิกสมฺพุทฺถมฺปิ^๔ สกฺขรกจฺลมฺปิ มจฺจคฺคมฺพมฺปิ จรฺนตมฺปิ
 ติฏฺฐจฺนตมฺปิ. ตสฺส เอวมสฺส ‘อัย โข อุทกรหฺโท อจฺโฉ
 วิปฺปสนฺโน อนาวิโล, ตตฺริเม สิปปิกสมฺพุทฺถาปิ สกฺขรกจฺลาปิ^๕

^๑ ส. อ. ๒. เสยฺยถาปสฺสุทฺตํ น., เท. เสยฺยถาปิ อุทายิ

^๒ ส. อ. ตตฺถ

^๓ น., เท. อนุจกฺกนฺเตปิ

^๔ น., เท., อ. สิปปิกสมฺพุทฺถมฺปิ, เอวมฺปิ.

^๕ อ. ปิสฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

๓๑๖ สุตตนต์ปิฎก มัชฌิมนิกายสส มัชฌิมปณณาสกปาฬิ [๓. परिपुषाचक

मज्जकुम्भापि जरुत्तिपि तिग्गुत्तुत्तिपि; ऐवमेव च उतायि अकुखाता
मया सावकानि पण्डिता, यथापण्डिताना मे सावका आसवानि
ख्या अनासवं जेतोविमुत्तं पण्णाविमुत्तं तिग्गुज्जेव चमे सयं
अभियन्ता सज्जिकत्वा उपसम्पत्तु विहरन्ति. तत्तु ज पन् मे
सावका पण्णु अभियन्तावसानपारमिपत्तुता विहरन्ति. अयं च
उतायि पण्णो मे चमे, येन मम सावका सकुक्करोन्ति कुरुक्करोन्ति
मानन्ति पुत्तन्ति; सकुक्कत्वा कुरुक्कत्वा उपनिस्सया विहरन्ति.

अमे च उतायि पण्ण चमे, येहि मम सावका
सकुक्करोन्ति कुरुक्करोन्ति मानन्ति पुत्तन्ति; सकुक्कत्वा कुरुक्कत्वा
उपनिस्सया विहरन्ति.

अथवा. अत्तमन् सकुक्कताय परिपुषाचको अत्त
पासितं अभिन्नेति.

सत्तमं महासकुक्कतायसत्तं निग्गितं.

८. समणमुत्तिकासत्तं

[२६०] ऐवमेव सुत्तः- ऐकं समं अत्ता सावत्तियं
विहत्ति चेतवने अनात्तिपण्णिकसस आरामे. तेन च पन् समयेन
अकुत्ताहमाने परिपुषाचको समणमुत्तिकापत्तो^१ समयपुत्तात्तके
दिण्णुत्ताजिरे^२ ऐकसात्तिके मल्लिकाय आरामे पण्णिसत्ति^३ महत्तिया
परिपुषाचकपरिसाय सत्ति पण्णमत्ततेहि परिपुषाचकसत्तेहि. अत्त च
पण्णगङ्गोत्ते पत्ति सावत्तिया निग्गमि त्वात्तिसस अत्तन्तं

^๑ ส.อ. สมณมุฏิกากาปุตโต, เอวมุปริปิ.

^๒ ส.,น.,เท.,อ. ดินทุากาจิเร, เอวมุปริปิ.

ทสฺสนาย. อถ โข ปญฺจกฺกสฺส ธปฺตีสฺส เอตทโหสิ “อกาโล โข
 ดาว ภควนฺตํ ทสฺสนาย, ปฏฺิสลฺลีนํ ภควา, มโนภาวนียานมฺปิ
 ภิกฺขุณฺ อสมโย ทสฺสนาย, ปฏฺิสลฺลีนํ มโนภาวนียา ภิกฺขุ,
 ยนฺนฺนาหํ เยน สมยปฺปวาทโก ติณฺฑุกาจีโร เอกสาลิโก มลฺลิกาย
 อาราโม, เยน อุคฺคาหมาโน ปริพฺพาชโก สมณมฺหุทฺติกาปฺตฺโต,
 เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข ปญฺจกฺกโค ธปฺติ, เยน สมยปฺปวาทโก
 ติณฺฑุกาจีโร เอกสาลิโก มลฺลิกาย อาราโม, เตนฺอุปสงฺกมิ.

เตน โข ปน สมเยน อุคฺคาหมาโน ปริพฺพาชโก
 สมณมฺหุทฺติกาปฺตฺโต มหติยา ปริพฺพาชกปริสาย สทฺธิ นิสินฺโน
 โหติ อุณฺนาทินิยา อุจฺจาสทฺทมหาสทฺทาย อนेกวิหิตํ ติรจฺฉานกถํ
 กถเณติยา. เสยฺยถิทํ. ราชกถํ โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ
 ภยกถํ ยฺยทฺธกถํ อนฺนกถํ ปานกถํ วตฺถกถํ สยนกถํ มาลากถํ
 คนฺธกถํ ฃาติกถํ ยานกถํ คามกถํ นิคมกถํ นครกถํ ชนปทกถํ
 อิตฺถิกถํ สุรกถํ วิสิขากถํ กุมฺภจฺฉานกถํ กุมฺภทาสิกถํ ปุพฺพเปตฺตกถํ
 นานตฺตกถํ โลกกฺขายิกํ สมฺมทกฺขายิกํ อิติภาวภาวกถํ อิติ วา.

อทฺทสา โข อุคฺคาหมาโน ปริพฺพาชโก สมณมฺหุทฺติกาปฺตฺโต
 ปญฺจกฺกํ ธปฺตี ทูรโต อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน สกํ ปริสํ สณฺจเปสิ^๑
 “อปฺปสทฺทา โภณโต โหนฺตุ, มา โภณโต สทฺทมกตฺถ, อยฺ
 สมณสฺส โคตมสฺส สาวโก อาคจฺฉติ ปญฺจกฺกโค ธปฺติ. ยาวตา
 โข ปน สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา คิหิ โอทาตวสนา สาวตฺถิยํ
 ปฏฺิวสนฺติ, อยฺ เตสํ อณฺณตโร ปญฺจกฺกโค ธปฺติ, อปฺปสทฺทกามา
 โข ปน เต อายสฺมนโต อปฺปสทฺทวินีตา อปฺปสทฺทสฺส

วณณวาทีโน, อปฺเปวณาม อปฺปสทฺทํ ปริสํ วิทิตฺวา อุปสงฺกมิตพฺพํ
มณฺเฑยฺยาติ. อถ โข เต ปริพฺพาชกา ตฺถเหิ อเหสิ.

[๒๖๑] อถ โข ปญฺจกฺโข ติปฺติ, เยน อุคฺคาหมาโน
ปริพฺพาชโก สมณมฺหุทฺธิกาปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
อุคฺคาหมาเนน ปริพฺพาชเกน สมณมฺหุทฺธิกาปฺตเตน สทฺธี สมฺโมทิ;
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ.

เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข ปญฺจกฺโข ติปฺตี อุคฺคาหมาโน
ปริพฺพาชโก สมณมฺหุทฺธิกาปฺตโต เอตทวโจ “จตฺุหิ โข อหํ ติปฺตี”
ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ ปุริสปุคฺคํ ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนกุสฺลํ ปรมกุสฺลํ
อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ อโยชฺฌํ. กตเมหิ จตฺุหิ. อิท ติปฺติ น
กาเยน ปาปกํ^๑ กมฺมํ กโรติ น ปาปิกํ^๒ วาจํ ภาสติ, น ปาปกํ
สงฺกปฺเปิ สงฺกปฺเปติ, น ปาปกํ อาชีวํ อาชีวติ, อิมะหิ โข
อหํ ติปฺติ จตฺุหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ ปุริสปุคฺคํ ปญฺญาเปมิ
สมฺปนฺนกุสฺลํ ปรมกุสฺลํ อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ อโยชฺฌนฺติ.

อถ โข ปญฺจกฺโข ติปฺติ อุคฺคาหมานสฺส ปริพฺพาชกสฺส
สมณมฺหุทฺธิกาปฺตตสฺส ภาสิตํ เณว อนินฺนํ นปฺปฏิกฺโกสิ;
อนินฺนํทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ “ภควโต
สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามิตี. อถ โข
ปญฺจกฺโข ติปฺติ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

^๑ ฌ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
ฌ., เท. กปฺหติ

^๒ ฌ., เท. ปาปกมฺม

^๓ ฌ., เท. ปาปกํ

ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
ปญฺจกงฺโก ถปติ, ยาวตโก อโหสิ อุกคาหมาเนน ปริพฺพาซเกน
สมณมุนีทิกาสฺสวณํ สทฺธิ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต
อาโรเจสิ.

[๒๖๒] เอวํ วุตฺเต, ภควา ปญฺจกงฺกํ ถปตึ เอตทวโจ
“เอวํ สนฺเต โข ถปติ ททโร กุมารโ มนฺโท อุตฺตานเสยฺยโก
สมฺปนฺนกุสโล ภวิสฺสติ ปรมกุสโล อุตฺตมปฺปตฺติปตฺโต สมณो
อโยชฺโณ, ยถา อุกคาหมานสฺส ปริพฺพาซกสฺส สมณมุนีทิกาสฺสวณํ
วณํ. ททรสฺส หิ ถปติ กุมารสฺส มนฺทสฺส อุตฺตานเสยฺยกสฺส
'กาโยติปิ น โหติ, กุโต ปน กาเยน ปาปกํ กมมํ กริสฺสติ
อณฺเฏตฺร ฌนฺทิตมตฺตา. ททรสฺส หิ ถปติ กุมารสฺส มนฺทสฺส
อุตฺตานเสยฺยกสฺส 'วจาติปิ น โหติ, กุโต ปน ปาปิกํ" วาจํ
ภาสิสฺสติ อณฺเฏตฺร โรทิตมตฺตา. ททรสฺส หิ ถปติ กุมารสฺส
มนฺทสฺส อุตฺตานเสยฺยกสฺส 'สงฺกปฺโปติปิ น โหติ, กุโต ปน
ปาปกํ สงฺกปฺโป สงฺกปฺปิสฺสติ อณฺเฏตฺร วิกุชฺชิตมตฺตา.” ททรสฺส
หิ ถปติ กุมารสฺส มนฺทสฺส อุตฺตานเสยฺยกสฺส 'อาชีโวติปิ น
โหติ, กุโต ปน ปาปกํ อาชีวํ อาชีวิสฺสติ อณฺเฏตฺร มาตฺถุ ถณฺณา.
เอวํ สนฺเต โข ถปติ ททโร กุมารโ มนฺโท อุตฺตานเสยฺยโก
สมฺปนฺนกุสโล ภวิสฺสติ ปรมกุสโล อุตฺตมปฺปตฺติปตฺโต สมณो
อโยชฺโณ, ยถา อุกคาหมานสฺส ปริพฺพาซกสฺส สมณมุนีทิกาสฺสวณํ
วณํ.

[๒๖๓] จตุหิ โข อหิ ธปติ ฐมเมหิ สมนุหาคตํ
 ปุริสปุคฺคํ ปณฺญาเปมิ น เจว สมฺปนฺนกุสํ น ปรมกุสํ น
 อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ อโยชณฺ, อปีจิมํ ทหฺรํ กุมารํ มนุหํ
 อุตฺตานเสยฺยํ สมชฺคคฺคหํ ติฏฺฐจติ. กตเมหิ จตุหิ. อิธ ธปติ น
 กาเยน ปาปํ กมฺมํ กโรติ, น ปาปํ วาจํ ภาสติ, น ปาปํ
 สงฺกปเป สงฺกปเปติ, น ปาปํ อาชีวํ อาชีวติ, อิมะหิ โข อหิ
 ธปติ จตุหิ ฐมเมหิ สมนุหาคตํ ปุริสปุคฺคํ ปณฺญาเปมิ น เจว
 สมฺปนฺนกุสํ น ปรมกุสํ น อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ อโยชณฺ,
 อปีจิมํ ทหฺรํ กุมารํ มนุหํ อุตฺตานเสยฺยํ สมชฺคคฺคหํ ติฏฺฐจติ.

ทสสิ โข อหิ ธปติ ฐมเมหิ สมนุหาคตํ ปุริสปุคฺคํ
 ปณฺญาเปมิ สมฺปนฺนกุสํ ปรมกุสํ อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ
 อโยชณฺ. อิมะ อกุสลา สีลา, ตมห์^๑ ธปติ “เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.
 อิโตสมุจฺจํ อกุสลา สีลา, ตมห์ ธปติ “เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.
 อิธ อกุสลา สีลา อปริเสสา นีรุชฺฌนฺติ, ตมห์ ธปติ “เวทิตพฺพนฺติ
 วทามิ. เอวํ ปฏฺวิปนฺโน อกุสลา นํ สีลา นํ นิโรธาย ปฏฺวิปนฺโน
 โหติ, ตมห์ ธปติ ‘เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.

อิมะ กุสลา สีลา, ตมห์ ธปติ ‘เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.
 อิโตสมุจฺจํ กุสลา สีลา, ตมห์ ธปติ ‘เวทิตพฺพนฺติ วทามิ. อิธ
 กุสลา สีลา อปริเสสา นีรุชฺฌนฺติ, ตมห์ ธปติ ‘เวทิตพฺพนฺติ
 วทามิ. เอวํ ปฏฺวิปนฺโน กุสลา นํ สีลา นํ นิโรธาย ปฏฺวิปนฺโน
 โหติ, ตมห์ ธปติ ‘เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.

อิเม อกุสลา สงกปฺปา, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.
 อิตฺตสมฺมุจฺจนา อกุสลา สงกปฺปา, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ
 วทามิ. อิทฺ อกุสลา สงกปฺปา อปริเสสา นิสฺซุณฺนฺติ, ตมห์ ถปติ
 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ. เอวํ ปฏฺวิปนฺโน อกุสลานํ สงกปฺปานํ
 นิโรธาย ปฏฺวิปนฺโน โหติ, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.

อิเม กุสลา สงกปฺปา, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.
 อิตฺตสมฺมุจฺจนา กุสลา สงกปฺปา, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ
 วทามิ. อิทฺ กุสลา สงกปฺปา อปริเสสา นิสฺซุณฺนฺติ, ตมห์ ถปติ
 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ. เอวํ ปฏฺวิปนฺโน กุสลานํ สงกปฺปานํ นิโรธาย
 ปฏฺวิปนฺโน โหติ, ตมห์ ถปติ 'เวทิตพฺพนฺติ วทามิ.

[๒๖๔] กตเม จ ถปติ อกุสลา สีลา. อกุสลํ กายกมฺมํ
 อกุสลํ วจีกมฺมํ ปาปโก อาชีโว, อิเม วุจฺจนฺติ ถปติ อกุสลา
 สีลา.

อิเม จ ถปติ อกุสลา สีลา กิสมฺมุจฺจนา. สมฺมุจฺจนา มปิ
 เนสํ วุตฺตํ. 'จิตฺตสมฺมุจฺจนา ติสฺส วจฺนียํ. กตมํ จิตฺตํ. จิตฺตมฺปิ หิ
 พหุ อเนกวิธํ นานปฺปการกํ, ยํ^๑ จิตฺตํ^๒ สราคํ สโทสํ สโมหํ,
 อิตฺตสมฺมุจฺจนา อกุสลา สีลา. อิเม จ ถปติ อกุสลา สีลา กุหิ
 อปริเสสา นิสฺซุณฺนฺติ. นิโรธํปิ เนสํ วุตฺโต. อิทฺ ถปติ ภิกฺขุ
 กายทฺถจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาเวติ, วจีทฺถจฺจริตํ ปหาย
 วจิสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, มโนทฺถจฺจริตํ ปหาย มโนสุจฺจริตํ ภาเวติ, มิจฺฉาชีว

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. สจิตฺตํ

๓๒๒ สุตตตปิฎก มัชฌิมนิคายสส มัชฌิมปณณาสกปาฬิ [๓. ปริพพาชก

ปหาย สมฺมาชีเวน ชีวิต^๑ กปฺเปติ, เอตฺเถเต อกุสลา สีลา
อปฺริเสสา นีรุชฺฌนฺติ.

กถํ ปฏฺฐิปนฺโน [๒] ฅปติ อกุสลํ สีลํ นีโรธาย
ปฏฺฐิปนฺโน โหติ. อีธ ฅปติ ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
อกุสลํ ฅมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฅนฺทํ ฅเนติ วายมติ วิริยํ
อารมฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลํ
ฅมฺมานํ ปหานาย ฅนฺทํ ฅเนติ วายมติ วิริยํ อารมฺติ จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฅมฺมานํ อนุปฺปาทาย
ฅนฺทํ ฅเนติ วายมติ วิริยํ อารมฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ
อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฅมฺมานํ จิตฺตํ อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย
เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา ฅนฺทํ ฅเนติ วายมติ วิริยํ
อารมฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. เอวํ ปฏฺฐิปนฺโน โข ฅปติ
อกุสลํ สีลํ นีโรธาย ปฏฺฐิปนฺโน โหติ.

[๒๖๕] กตเม จ ฅปติ กุสลา สีลา. กุสลํ กายกมฺมํ
กุสลํ วจีกมฺมํ อาชีวปาริสฺสุทฺธิ^๓ โข อหํ ฅปติ สีลสฺมี วทามิ;
อิมะ วุจฺจนฺติ ฅปติ กุสลา สีลา.

อิมะ จ ฅปติ กุสลา สีลา กัสสมฺมจฺ्ञานา. สมฺมจฺ्ञานมฺปิ
เนสํ วุตฺตํ. 'จิตฺตสมฺมจฺ्ञานาติสฺส วจฺนีย^๔. กตมํ จิตฺตํ. จิตฺตมฺปิ หิ
พหุ อเนกวิธํ นานปฺปการกํ, ยํ จิตฺตํ วีตฺราคํ วีตฺโทสํ วีตฺโมหํ,
อิโตสมฺมจฺ्ञานา กุสลา สีลา.

^๑ เท., อ. ชีวีก

^๒ ฉ., อ. จ

^๓ ส. อาชีวปาริสฺสุทฺธิ ฉ., เท. อาชีวปาริสฺสุทฺธิ

^๔ ส. วจฺนียา

อิมะ จ ถปติ กุสลา สีลา กุหี อปริเสสา นิรุชฌนติ.
 นิโรธปิ เนสํ วุตฺโต. อธิ ถปติ ภิกขุ สีลวา โหติ โน จ
 สีลมโย, ตณฺจ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ยถาภูตํ ปชานาติ,
 ยตถสฺส เต กุสลา สีลา อปริเสสา นิรุชฌนติ.

กถํ ปฏิปนฺโน จ ฅปติ กุสลํ สีสํ นโรธาย
 ปฏิปนฺโน โหติ. อธิ ฅปติ ภิกขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
 อกุสลํ ฅมฺมานํ อนุปฺปาทย จนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ
 อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
 อกุสลํ ฅมฺมานํ ปหานาย อเปย อนุปฺปนฺนํ กุสลํ
 ฅมฺมานํ อนุปฺปาทย อเปย อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฅมฺมานํ จิตฺตํ
 อสมฺโมสาย ภิชฺโชภาวํ เวปฺลุลาย ภาวนํ ปาริปุริยา จนฺทํ
 ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. เหว
 ปฏิปนฺโน โข ฅปติ กุสลํ สีสํ นโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.

[๒๖๖] กตเม จ ฌปติ อกุสลา สงกปฺปา. กามสงกปฺโป
 พยาบาทสงกปฺโป วิหีสาสงกปฺโป; อิมะ วุจฺจนฺติ ฌปติ อกุสลา
 สงกปฺปา.

อิมะ จ ฌปติ อกุสลา สงกปโป กัสสมุจฺจานา. สมุจฺจานมปิ
 เนสํ วุตฺตํ. ‘สญฺเญาสมุจฺจานาติสฺส วจนียํ. กตมา สญฺเญา.
 สญฺเญาปิ หิ พหุ อเนกวิธา นานปฺปการกา,^๑ ยา กามสญฺเญา
 พยาปาทสญฺเญา วิหีสาสญฺเญา, อิตฺตสมุจฺจานา อกุสลา สงกปโป.

อีเม จ ฤๅติ อกุสลา สงกป๒ปา กุหี อปริเส๒สา
 นิรุ๒ณ๒ติ. นิโร๒ชิ๒ปิ เน๒สิ วุ๒ต๒โต. อี๒ธ ฤๅติ ฤๅก๒ขุ วิ๒วิ๒จ๒เจ๒ว

^๑ อ. นานปฎการิกา, เอมูปริปี.

๓๒๔ สุตตตณฺตปิฎก มชฺฌิมนิกายสฺส มชฺฌิมนิพนฺณาสกปาฬิ [๓. ปริพฺพาชก

กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสลํ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิติสฺสํ
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. เอตฺถเต อกุสลา สงฺกปฺปา
อปฺริเสสา นิสฺสํวณฺติ.

กถํ ปฏิปนฺโน จ ฅปฺติ อกุสลาํ สงฺกปฺปาํ นิโรธาย
ปฏิปนฺโน โหติ. อิท ฅปฺติ ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺนาํ ปาปกาํ
อกุสลาํ ฐมฺมาํ อนฺุปฺปาทาย จฺนํ ฅเนติ วายมฺติ วิริยํ
อารกฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนฺุปฺปนฺนาํ ปาปกาํ
อกุสลาํ ฐมฺมาํ ปหานาย ฅเปยฺ อนฺุปฺปนฺนาํ กุสลาํ
ฐมฺมาํ อนฺุปฺปาทาย ฅเปยฺ อนฺุปฺปนฺนาํ กุสลาํ ฐมฺมาํ
จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺลฺลํ ภาวนาย ปาริปุริยา
จฺนํ ฅเนติ วายมฺติ วิริยํ อารกฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.
เอวํ ปฏิปนฺโน โข ฅปฺติ อกุสลาํ สงฺกปฺปาํ นิโรธาย
ปฏิปนฺโน โหติ.

[๒๖๗] กตเม จ ฅปฺติ กุสลา สงฺกปฺปา. เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป
อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหีสาสสงฺกปฺโป; อิมํ วุจฺจณฺติ ฅปฺติ กุสลา
สงฺกปฺปา.

อิมํ จ ฅปฺติ กุสลา สงฺกปฺปา กีสมฺมฺจฺจํ. สมฺมฺจฺจํ
เนสํ วุตฺตํ. ‘สณฺณาสมฺมฺจฺจํ วิสฺสํ วจฺนียํ. กตมา สณฺณา.
สณฺณาปี หิ พฺหุ อนฺเภาวํ นานปฺปการกา, ยา^๑ เนกฺขมฺมสณฺณา
อพฺยาปาทสณฺณา อวิหีสาสณฺณา, อิตฺถสมฺมฺจฺจํ กุสลา สงฺกปฺปา.

อิมํ จ ฅปฺติ กุสลา สงฺกปฺปา กุหิ อปฺริเสสา นิสฺสํวณฺติ.
นิโรธํ เนสํ วุตฺโต. อิท ฅปฺติ ภิกฺขุ วิตกุกวิจารานํ ฐปฺสมา

ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมุปชช วิหริติ. เอตฺเถเต กุสลา สงฺกปฺปา
อปริเสสา นิสฺสํวณฺติ.

กถํ ปฏิปนฺโน จ ฌปติ กุสลานํ สงฺกปฺปานํ นิโรธาย
ปฏิปนฺโน โหติ. อิทฺ ฌปติ ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
อกุสลาณํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทาย จนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ
อารภาติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
อกุสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย ฯเปฯ อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ
ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย ฯเปฯ อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฐมฺมานํ จิตฺตํ
อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลาเย ภาวนาย ปาริปุริยา จนฺทํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภาติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. เอวํ
ปฏิปนฺโน โข ฌปติ กุสลาณํ สงฺกปฺปานํ นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.

[๒๖๘] กตเมหิ จาหํ ฌปติ ทสฺหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ
ปฺริสฺสํคฺคํ ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนํกุสํ ปรมํกุสํ อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ
สมณํ อโยชฺฌมํ. อิทฺ ฌปติ ภิกฺขุ อเสขาย สมฺมาทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต
โหติ, อเสเชน สมฺมาสงฺกปฺเปน สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย
สมฺมาวาจาย สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมฺมากมฺมฺนฺเตน
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมฺมาอาชีเวน สมฺนฺนาคโต โหติ,
อเสเชน สมฺมาวาจาเมเนน สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย สมฺมาสติยา
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมฺมาสมาธิเนน สมฺนฺนาคโต โหติ,
อเสเชน สมฺมาญาณเนน สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย สมฺมาวิมุตฺติยา
สมฺนฺนาคโต โหติ. อิมฺเห โข อหํ ฌปติ ทสฺหิ ฐมฺเมหิ
สมฺนฺนาคตํ ปฺริสฺสํคฺคํ ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนํกุสํ ปรมํกุสํ
อุตฺตมปฺปตฺติปตฺตํ สมณํ อโยชฺฌมฺนฺติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน ปญฺจกฺโข ติปฺติ ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิตี.

อภฺจํ สมณฺมุณฺทิกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕. จุฬสกุลฺลทายิสฺสุตฺตํ

[๒๖๙] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ,
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน สกุลฺลทายี
ปริพฺพาชโก โมรนิวาเป ปริพฺพาชการาเม ปฏฺวิสฺติ มหฺติยา
ปริพฺพาชกปริสาย สทฺธิ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย, येन ราชคฺห์, เตน ปิณฺฑทาย
ปาวีสี. อถ โข ภควโต เอตทฺโหสี “อติปฺปโค โข ตาว ราชคฺเห”
ปิณฺฑทาย จริตฺ, ยนฺนฺนาหํ, येन โมรนิวาโป ปริพฺพาชการาโม,
येन สกุลฺลทายี ปริพฺพาชโก, เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข ภควา,
येन โมรนิวาโป ปริพฺพาชการาโม, เตนฺอุปสงฺกมิ.

เตน โข ปน สมเยน สกุลฺลทายี ปริพฺพาชโก มหฺติยา
ปริพฺพาชกปริสาย สทฺธิ นิสินฺโน โหติ อุนฺนาทินิยา อุจฺจาสทฺท-
มหาสทฺทาย อเนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ กถเณตฺติยา. เสยฺยถิํ. ราชกถํ
โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยฺยทฺธกถํ อนฺนกถํ ปานกถํ
วตฺถกถํ สยณกถํ มาลากถํ คณฺฐกถํ ฅาตีกถํ ยานกถํ คามกถํ
นิคมกถํ นครกถํ ชนปทกถํ อิตฺถีกถํ สุรกถํ วิชิชากถํ
กุมภฏฺฐจานกถํ กุมภทาสิกกถํ ปุพฺพเปตกถํ นานตฺตกถํ โลกกฺขายิกํ

สมุทฺททกฺขายิกํ อิติภาวภาวกถํ อิติ วา. อทฺทสา โข สกลุทายิ
 ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ; ทิสฺวาน สกํ ปริสฺ
 สณฺจเปสึ^๑ “อปฺปสทฺทา โภณโต โหนฺตุ, มา โภณโต สทฺทมกตฺถ,
 อยํ สมโน โคตโม อากจฺจติ. อปฺปสทฺทกาโม โข ปน โส
 อายสฺมา อปฺปสทฺทสฺส วณฺณวาที, อปฺเปวณาม อปฺปสทฺทํ ปริสฺ
 วิทิตฺวา อุปสงฺกमितพฺพํ มณฺเฑยฺยาติ. อถ โข เต ปริพฺพาชกา
 ตฺถเห อเหสิ.

[๒๗๐] อถ โข ภควา, เยเน สกลุทายิ ปริพฺพาชโก,
 เตนฺอุปสงฺกมิ. อถ โข สกลุทายิ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “เอตฺถ โข ภนฺเต ภควา, สุวาคถํ^๒ ภนฺเต ภควโต, จิรสฺส โข
 ภนฺเต ภควา อิมํ ปริยายมกาสิ, ยทิทํ อิธาคมนาย. นิสิตฺถ
 ภนฺเต ภควา, อิทมาสนํ ปณฺณตฺตนฺติ. นิสิตฺถิ ภควา ปณฺณตฺเต
 อาสเน. สกลุทายิปิ โข ปริพฺพาชโก อณฺณตฺรํ นิจํ อาสนํ
 คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺถิ; เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข สกลุทายี
 ปริพฺพาชกํ ภควา เอตทโวจ “กาย นฺตฺถ อุทายิ เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนินฺนินฺนา, กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตฺตาติ.

“ติฏฺฐเตสสา ภนฺเต กถา, ยาย มยํ เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนินฺนินฺนา, เนสสา ภนฺเต กถา ภควโต ทูลลภา ภวิสฺสติ
 ปจฺฉาปิ สวณาย, ยทาหํ ภนฺเต อิมํ ปริสฺส อนฺอุปสงฺกนฺโต โหมิ,
 อถายํ ปริสา อนเณกวิหิตํ ติรจฺฉานกถํ กถเณตฺถิ นิสินฺนา โหติ.
 ยทา จ โข อหํ ภนฺเต อิมํ ปริสฺส อุปสงฺกนฺโต โหมิ, อถายํ

ปริสา มมฺเวย มุขํ โอลฺลเกนฺตี^๑ นิสินฺนา โหติ ‘ยนฺโน สมณโ
โคตโม อุทายิ ฐมฺมํ ภาสิสฺสตี, ตนฺโน^๒ โสสฺสสามาติ. ยทา ปน
ภนฺเต ภควา อิมํ ปริสํ อุปสงฺกนฺโต โหติ, อถ จ^๓ อหฺมฺเจว
อยนฺจ ปริสา ภควโต^๔ มุขํ โอลฺลเกนฺตี^๕ นิสินฺนา โหติ ‘ยนฺโน
ภควา ฐมฺมํ ภาสิสฺสตี, ตนฺโน^๖ โสสฺสสามาติ.

[๒๗๑] “เตนฺหิ อุทายิ ตณฺเวยเวตฺถ ปฏฺฐิภาตฺถ, ยถา มํ
ปฏฺฐิภาเสยฺยาติ.

“ปริมานิ ภนฺเต ทิวสานิ ปริมตฺรานิ สพฺพพญฺญ สพฺพทสฺสาวิ
อปริเสสํ ฅาณทสฺสนํ ปฏฺฐิชาณมาโน ‘จฺรโต จ เม ติฏฺฐจฺโต จ
สฺสุตตสฺส จ ชาครสฺส จ สตตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ ปจฺจุปฏฺฐิจิตฺตํ,
โส มยา ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ปณฺหํ ปุณฺณโจ สมานอ อยฺเยนณฺณํ
ปฏฺฐิจริ, พหิทฺฐากถํ อปนาเมสิ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ
ปาตฺวากาสิ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต ภควนฺตํเวย อารพฺภ สตี^๗
อุทปาติ ‘อโห ฐฺน ภควา, อโห ฐฺน สฺสคโต, โย อิมํ ฐมฺมานํ
สฺสกุสโลติ.”

“โก ปเนโส อุทายิ สพฺพพญฺญ สพฺพทสฺสาวิ อปริเสสํ
ฅาณทสฺสนํ ปฏฺฐิชาณมาโน ‘จฺรโต จ เม ติฏฺฐจฺโต จ สฺสุตตสฺส จ
ชาครสฺส จ สตตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ ปจฺจุปฏฺฐิจิตฺตํ, โส ตยา
ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ปณฺหํ ปุณฺณโจ สมานอ อยฺเยนณฺณํ ปฏฺฐิจริ,
พหิทฺฐากถํ อปนาเมสิ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตฺวากาสิติ.
นิคณฺโจ ภนฺเต นาฏฺฐปฺตฺโตติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อุลฺลเกนฺตี

^๒ ฉ., เท., อ. จสฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๓ ฉ., เท., อ. อุลฺลเกนฺตา

^๔ สยา. กุสโล

^๕ ฉ., เท. อยํ ปาโร น ทิสฺสตี.

^๖ อ. ภควโต

^๗ ส., อ. ปิตี

โย โข อุทายิ อเนกวิหิตं ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺย.
 เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย ๗เป๗ อิติ สากาโร
 สอฺทุเทสํ อเนกวิหิตं ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺย. โส วา มํ
 ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ปณฺหิ ปุจฺเจยฺย, ตํ วาหิ ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ
 ปณฺหิ ปุจฺเจยฺย, โส วา เม ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ปณฺหสฺส
 เวยฺยาการณฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย, ตสฺส วาหิ ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ
 ปณฺหสฺส เวยฺยาการณฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย.

โย^๑ โข อุทายิ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺธเณ อติกฺกนฺต-
 มานุสเสน สตุเต ปสฺเสยฺย จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หิเน ปณฺเฑ
 สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกเต ทุกฺคเต ๗เป๗ ยถากมฺมุเปเค สตุเต
 ปชาเนยฺย. โส วา มํ อปรนฺตํ อารพฺภ ปณฺหิ ปุจฺเจยฺย, ตํ
 วาหิ อปรนฺตํ อารพฺภ ปณฺหิ ปุจฺเจยฺย, โส วา เม อปรนฺตํ
 อารพฺภ ปณฺหสฺส เวยฺยาการณฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย, ตสฺส วาหิ
 อปรนฺตํ อารพฺภ ปณฺหสฺส เวยฺยาการณฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย.

อปิจฺจาทายิ ติฏฺฐจตุ ปุพฺพนฺโต, ติฏฺฐจตุ อปรนฺโต, ฌมฺมนฺเต
 เทเสสฺสามิ ‘อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ, อิมสฺส อุปฺปชฺชติ,
 อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌตีติ.

“อหณฺทฺหิ ภนฺเต ยาวตกมฺปิ เม อิมินา อตฺตภาเวน
 ปจฺจณฺญตํ, ตมฺปิ นปฺปโหมิ อิติ สากาโร สอฺทุเทสํ อนุสฺสริตุํ, กุโต
 ปนาหิ อเนกวิหิตं ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริตฺสสามิ, เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ
 ชาตี เทวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย ๗เป๗ อิติ สากาโร
 สอฺทุเทสํ อเนกวิหิตं ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริตฺสสามิ, เสยฺยถาปิ ภควา.

“ทีฆาปิ โข เต เอสา อุทายิ ผเรยฺย. “ยสฺมา ภาณเต
 วนฺธนา อญฺโฆ วนฺธโน อุตฺตริตโร वा ปณฺีตตโร वा นตฺถิ, โส
 ปรโม วนฺธโนติ วเทสิ, ตญฺจ วนฺธนํ น ปญฺญาเปสิ.”^๑ เสยฺยถาปิ
 อุทายิ ปุริโส เอวํ วเทยฺย “อหํ ยา อิมสฺมี ชนปเท ชนปทกลฺยาณํ,
 ตํ อิจฺฉามิ ตํ กาเมมีติ. ตเมनํ เอวํ วเทยฺย ‘อมฺโห ปุริส ยํ
 ตวํ ชนปทกลฺยาณํ อิจฺฉสิ กาเมสิ, ชานาสิ ตํ ชนปทกลฺยาณํ
 ‘ขตฺติยํ वा พุราหฺมณํ वा เวสฺสี वा สุทฺธิํ วาติ. อิติ ปุณฺโณ
 โนติ วเทยฺย. ตเมนํ เอวํ วเทยฺย, ‘อมฺโห ปุริส ยํ ตวํ
 ชนปทกลฺยาณํ อิจฺฉสิ กาเมสิ, ชานาสิ ตํ ชนปทกลฺยาณํ
 “เอวํวณฺธนา”^๒ เอวํโคตฺตา อิติ วาติ ๕เปฯ ทีฆา वा รสฺสา वा
 มชฺฌิมา”^๓ वा กาฬี वा สามา वा มงฺคุรจฺฉวี วาติ, ‘อมฺกสฺมี
 นาม”^๔ คาเม वा นิคเม वा นคเร วาติ. อิติ ปุณฺโณ โนติ
 วเทยฺย. ตเมนํ เอวํ วเทยฺย ‘อมฺโห ปุริส ยํ ตวํ น ชานาสิ
 น ปสฺสสิ, ตํ ตวํ อิจฺฉสิ กาเมสีติ. อิติ ปุณฺโณ ‘อามาติ วเทยฺย.

“ตํ ก็ มณฺเณสิ อุทายิ. นนุ เอวํ สนฺเต ตสฺส ปุริสสฺส
 อปฺปาฏิหิริกตํ”^๕ ภาสิตํ สมฺปชฺชตีติ.

“อทฺธา โข ภาณเต เอวํ สนฺเต ตสฺส ปุริสสฺส อปฺปาฏิหิริกตํ
 ภาสิตํ สมฺปชฺชตีติ.

“เอวเมว โข ตวํ อุทายิ ‘ยสฺมา ภาณเต วนฺธนา อญฺโฆ
 วนฺธโน อุตฺตริตโร वा ปณฺีตตโร वा นตฺถิ, โส ปรโม วนฺธโนติ
 วเทสิ, ตญฺจ วนฺธนํ น ปญฺญาเปสีติ.

^๑ จ.,เท.,ป. ปญฺญาเปสิ

^๒ จ.,เท.,อ. เอวํนามา

^๓ ส. มชฺฌา वा

^๔ จ.,เท.,อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๕ จ.,เท.,อ. อปฺปาฏิหิริกตํ

“เสยฺยถาปิ ภนฺเต มณิ เวพฺพริโย สุภो ชฺชติมา” อฏฺฐังโส
สุปริกมฺมกโต ปณฺทกมฺพเล นิกุขิตโต ภาสเตว” ตปเตว วิโรจเตว,^๒
เอวํวณฺโณ อตฺตตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺนาติ.

[๒๗๓] “ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ โย วา มณิ เวพฺพริโย
สุภो ชฺชติมา” อฏฺฐังโส สุปริกมฺมกโต ปณฺทกมฺพเล นิกุขิตโต
ภาสเตว ตปเตว วิโรจเตว, โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย กิมิ
ขชฺชูปนโก, อิมํสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร
จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวายํ ภนฺเต รตฺตนฺธการติมิสาย กิมิ ขชฺชูปนโก, อํ
อิมํสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย กิมิ
ขชฺชูปนโก โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย เตลปฺปทีโป, อิมํสํ อุภินฺนํ
วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวายํ ภนฺเต รตฺตนฺธการติมิสาย เตลปฺปทีโป, อํ อิมํสํ
อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย
เตลปฺปทีโป, โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย มหาอคฺคิกฺขนฺโ, อิมํสํ
อุภินฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวายํ ภนฺเต รตฺตนฺธการติมิสาย มหาอคฺคิกฺขนฺโ, อํ
อิมํสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

^๑ น., เท., อ. ชาติมา

^{๒-๒} ส. อ. ภาสติ จ ตปติ จ วิโรจติ จ, เอวํปริปี. น., เท. ภาสเต จ ตปเต จ
วิโรจติ จ

^๓ น., เท., อ. ชาติมา

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุกฺทายิ. โย วา รตฺตนฺธการติมิสาย
อคฺคิกฺขนฺโ,“ ยํ วา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ วิทุเช วิคตวลาหเก
เทเว โอสธิตารกา, อิมสํ อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺเณ
อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยายํ ภาณเต รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ วิทุเช วิคตวลาหเก
เทเว โอสธิตารกา, อยํ อิมสํ อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ
ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุกฺทายิ. ยํ วา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ วิทุเช
วิคตวลาหเก เทเว โอสธิตารกา, โย วา ตทหุโปสเถ ปณฺเณรเส
วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว อภิกฺโท” อทฺธมรตฺตสมยํ จนฺโท, อิมสํ
อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺเณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวํ ภาณเต ตทหุโปสเถ ปณฺเณรเส วิทุเช วิคตวลาหเก
เทเว อภิกฺโท อทฺธมรตฺตสมยํ จนฺโท, อยํ อิมสํ อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ
อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุกฺทายิ. โย วา ตทหุโปสเถ ปณฺเณรเส
วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว อภิกฺโท อทฺธมรตฺตสมยํ จนฺโท, โย วา
วสฺसानํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว
อภิกฺโท มชฺฌนฺติกสมยํ สุริโย, อิมสํ อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ กตโม
วณฺเณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวํ ภาณเต วสฺसानํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิทุเช
วิคตวลาหเก เทเว อภิกฺโท มชฺฌนฺติกสมยํ สุริโย, อยํ อิมสํ
อุกฺกนฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

“ตโต^๑ โข เต อุทายิ พหุ हि พหุตฺรา เทวา, ये
 อิมस्स จนุทิมสุรียานं आणा^๒ नानुगोन्ति, दयाहं पचानामि, ओ
 ज पनाहं न वतामि ‘यस्समा वण्णा ओणโณ वणโณ อุตฺตรितโร
 वा ปณีตตโร वा नตฺถิติ. ओ ज पन त्वं उทायि ‘यวयं
 वणโण किमिना चชुषेपनकेन निहितโร^๓ ज गिलिगुज्जโร^๔ ज, सो
 प्रमो वण्णेति वत्थि,^๕ दग्धं वण्णं न पण्णापेसीति. ओज्झि
 ण्णवा गถं, ओज्झिं सुत्तो गถन्ति.

“กึ ปน ทวํ อุทายิ เอวํ วत्थิ ‘ओज्झिं ण्णवा गथं,
 ओज्झिं सुत्तो गถन्ति. “ओम्हाกं णन्ते सगे आजरियगे एवํ โหति
 ‘ओं प्रमो वण्णे, ओं प्रमो वण्णेति. ते मयं णन्ते णक्वता
 सगे आजरियगे समनुญชัยमाना समनुकहायमाना समनुणासियमाना
 रित्ता तुज्जा अपरुत्ताति.

[๒๗๔] “กึ ปนุทายิ อตฺถิ เอกนฺตสุโข โลโก. อตฺถิ
 อาการวตี ปฏฺฐิพา เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ.

“ओम्हाกं णन्ते सगे आजरियगे एवํ โहति ‘अत्थि
 เอกनฺตสุโข โลโก, अत्थि อากारवती पठ्ठिพา เอกनฺตสุขसฺस
 โลกसฺस सจฺฉิกิริยาयाति.

“กตมา ปน सा อุทายิ อาการวती ปฏฺฐิพา เอกนฺตสุขสฺส
 โลกสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. “อิธ णन्ते เอกज्जे पाणातिपाตं ปหาย
 पाणातिपाता ปฏ्विरโต โหติ, อทินฺนาทานं ปหาย อทินฺนาทานา

^๑ ส. ओ โข จ., เท., อ. ओโต โข ^๒ ส. आणाय เต

^๓ ส., อ. นินฺตโร

^๔ จ., เท., อ. ปติกิฏจโร

^๕ ส., อ. วत्थิ

ปฏิวีโรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารย์ ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารย์
 ปฏิวีโรโต โหติ, มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวีโรโต โหติ,
 อญฺญตรํ วา ปน ตโปคฺคณํ สમાทาย วตฺตติ, อयํ โข สา ฆนฺเต
 อาการวตี ปฏิปทา เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. ยสฺมี สมเย ปาณาติปาตํ ปหาย
 ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ, เอกนฺตสุขี วา ตสฺมี สมเย อตฺตา
 โหติ สุขทุกฺขี วาติ. “สุขทุกฺขี ฆนฺเตติ.”

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. ยสฺมี สมเย อทินฺนาทานํ ปหาย
 อทินฺนาทานา ปฏิวีโรโต โหติ, เอกนฺตสุขี วา ตสฺมี สมเย อตฺตา
 โหติ สุขทุกฺขี วาติ. “สุขทุกฺขี ฆนฺเตติ.”

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. ยสฺมี สมเย กาเมสุมิจฺฉาจารย์
 ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารย์ ปฏิวีโรโต โหติ, เอกนฺตสุขี วา ตสฺมี
 สมเย อตฺตา โหติ สุขทุกฺขี วาติ. “สุขทุกฺขี ฆนฺเตติ.”

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. ยสฺมี สมเย มุสาวาทํ ปหาย
 มุสาวาทา ปฏิวีโรโต โหติ, เอกนฺตสุขี วา ตสฺมี สมเย อตฺตา
 โหติ สุขทุกฺขี วาติ. “สุขทุกฺขี ฆนฺเตติ.”

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. ยสฺมี สมเย อญฺญตรํ ตโปคฺคณํ
 สમાทาย วตฺตติ, เอกนฺตสุขี วา ตสฺมี สมเย อตฺตา โหติ
 สุขทุกฺขี วาติ. “สุขทุกฺขี ฆนฺเตติ.”

“ตํ ก็ มณฺณสิ อุทายิ. อปี นุ โข โวกิณฺณสุขทุกฺขํ
 ปฏิปทํ อากมฺม เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺฉิกิริยา โหตีติ. “อจฺฉิทํ
 ภควา กถํ, อจฺฉิทํ สุขโต กถนฺติ.”

หมตอญ 27/05/2566

“กั ปน ตวํ อุทายิ เอวํ วเทสิ ‘อจฺจิทํ ภควา กถํ,
อจฺจิทํ สุคโต กถนฺติ. “อมฺหากํ ภนฺเต สเก อจฺจริยเก เอวํ โหติ
‘อตฺถิ เอกนฺตสุโข โลโก, อตฺถิ อาการวดี ปฏฺวิปทา เอกนฺตสุขสฺส
โลกสฺส สจฺจิกิริยาयाติ. เต มยํ ภนฺเต ภควตา สเก อจฺจริยเก
สมนฺยุญฺชียมานา สมนฺคคาหียมานา สมนฺภาสียมานา วิตฺตา ตุจฺจา
อปรทฺธาปิ.”

[๒๗๕] “กั ปน ภนฺเต อตฺถิ เอกนฺตสุโข โลโก, อตฺถิ
อาการวดี ปฏฺวิปทา เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺจิกิริยาयाติ. “อตฺถิ
โข อุทายิ เอกนฺตสุโข โลโก, อตฺถิ อาการวดี ปฏฺวิปทา
เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺจิกิริยาयाติ.

“กตมา ปน सा ภนฺเต อาการวดี ปฏฺวิปทา เอกนฺตสุขสฺส
โลกสฺส สจฺจิกิริยาयाติ.

“อิธฺอุทายิ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมहि ๕เป๕ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสฺมา ๕เป๕ ทฺตยํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. ปีติยา จ วิราคา ๕เป๕ ตตฺตยํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อयํ โข सा อุทายิ อาการวดี ปฏฺวิปทา
เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺจิกิริยาयाติ.

“กัณฺหนุ” โข सा ภนฺเต อาการวดี ปฏฺวิปทา เอกนฺตสุขสฺส
โลกสฺส สจฺจิกิริยา, สจฺจิกโต หิสฺส ภนฺเต เอตฺตาวตา เอกนฺตสุโข
โลโก โหตีติ.

“น ขวสฺส” อุทายิ เอตตาวตา เอกนฺตสุโข โลโก สจฺจิกโต
โหติ, อาการวตี เตวว सा ปฏิปทา เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส
สจฺจิกิริยาयाติ.

เอวํ วุตฺเต, สกฺกุลทายิสฺส ปฏิพฺพาชกสฺส ปริสา อุณฺหาทินิ
อุจฺจาสมุทฺตมหาสมุทฺตา อโหสิ “เอตถ มยฺ อนุสฺสาม สาจริยา,
เอตถ มยฺ อนุสฺสาม”^๒ สาจริยา, น มยฺ อิตฺโต ภิกฺขุ โย อุตฺตริตฺรํ
ปชานามาติ.

อถ โข สกฺกุลทายิ ปฏิพฺพาชโก เต ปฏิพฺพาชเก อปฺปสมุทฺเท
กตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “กิตฺตาวตา ปนสฺส ภาณฺเต เอกนฺตสุโข
โลโก สจฺจิกโต โหตีติ. “อิธฺอุทายิ ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา
ฯเปฯ จตฺตตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ยาวตา”^๓ เทวตา
เอกนฺตสุขํ โลกํ อุปปณฺนา. ตาหิ เทวตาหิ สทฺธิ สนฺติฏฺฐติ
สลลปติ สากจฺฉํ สสมาปชฺชติ. เอตตาวตา ขวสฺส อุทายิ เอกนฺตสุโข
โลโก สจฺจิกโต โหตีติ.

[๒๗๖] “เอตสฺส ญฺน ภาณฺเต เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส
สจฺจิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ ภควติ พุรหฺมจริยํ จรณฺตีติ. “น โข อุทายิ
เอตสฺส”^๔ เอกนฺตสุขสฺส โลกสฺส สจฺจิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ มยิ พุรหฺมจริยํ
จรณฺติ. อตฺถิ โข อุทายิ อณฺเณว ฌมฺมา อุตฺตริตฺรา จ ปณฺีตตรา จ,
เยสํ สจฺจิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺตีติ.

“กตเม ปน เต ภาณฺเต ฌมฺมา อุตฺตริตฺรา จ ปณฺีตตรา จ,
เยสํ สจฺจิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ ภควติ พุรหฺมจริยํ จรณฺตีติ. “อิธฺอุทายิ

^๑ ฉ., เท. น ขวสฺส

^๒ ส. ปนสฺสาม

^๓ ฉ., เท. ยา ตา

^๔ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ตถาคโต โลเก อุปปชชติ อรหํ สมมาสมพุทฺโธ วิชชาจรณสมปนฺโน
 สุตโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควา ฯเปฯ

โส อิมะ ปณฺจ นีวรณะ ปหาย เจตโส อุปกุกิลเส
 ปณฺณาย ทุพฺพลีकरणะ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมปชฺช วิหริติ, อยมฺปิ โข อุทายิ ฌมฺโม อุตฺตริตโร จ
 ปณฺีตตโร จ, ยสฺส สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺติ.

ปุณ จปริ อุทายิ ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ รูปสมา ฯเปฯ
 ทฺติยํ ฌานํ ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ ฯเปฯ จตฺตมํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิหริติ, อยมฺปิ โข อุทายิ ฌมฺโม อุตฺตริตโร จ ปณฺีตตโร จ,
 ยสฺส สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺติ.

โส เอวํ สમાหิตะ จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต ปรีโยทาเต อนงฺคณะ
 วิคตูปกุกิลเส มุทฺฎฺฐเต กมฺมณิเย จิตเต อาเนชฺชปฺตเต^๑
 ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติธายาญ จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย
 ฯเปฯ อิติ สาการิ สอฺภูทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.
 อยมฺปิ โข อุทายิ ฌมฺโม อุตฺตริตโร จ, ปณฺีตตโร จ ยสฺส
 สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิกฺขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺติ.

โส เอวํ สમાหิตะ จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต ปรีโยทาเต อนงฺคณะ
 วิคตูปกุกิลเส มุทฺฎฺฐเต กมฺมณิเย จิตเต อาเนชฺชปฺตเต สุตฺตานํ
 จุตฺตปฺปาตธายาญ จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเตน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺเสน สุตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน
 หิเน ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทฺกคฺเต ฯเปฯ

^๑ อ. อาเนชชปตเต, เอวมปริปิ.

ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานาติ. อยมฺปิ โข อุทายิ ฌมฺโม
 อุตฺตริตโร จ ปณฺีตตโร จ, ยสฺส สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิက္ขุ มยิ
 พุรหฺมจริยํ จรณฺติ.

โส เอวํ สสมาหิตะ จิตฺเต ปริสฺสุทฺเต ปริโยทาเต อนนฺคณ
 วิคตฺตูปกฺกิละเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ
 ขยณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขสมุทฺทโยติ ฯเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธโรติ ฯเปฯ
 ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อิเม อาสวาติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อัยํ อาสวสมุทฺทโยติ ฯเปฯ ‘อัยํ อาสวนิโรธโรติ
 ฯเปฯ ‘อัยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส
 เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, ภวาสวาปิ
 จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, วิมุตฺตสฺมี ‘วิมุตฺตมิตฺติ
 ฌาณํ โหติ, ‘ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณฺียํ, นาปริ
 อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. อัยํ^๑ โข อุทายิ ฌมฺโม อุตฺตริตโร จ
 ปณฺีตตโร จ, ยสฺส สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิက္ขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺติ.
 อิเม โข อุทายิ ฌมฺมา อุตฺตริตรา จ ปณฺีตตรา จ, เยสํ
 สจฺฉิกิริยาเหตุ ภิက္ขุ มยิ พุรหฺมจริยํ จรณฺตีติ.

(สกุฬุทายิปุพฺพชา)

[๒๗๗] เอวํ วุตฺเต, สกุฬุทายิ ปรีพฺพาชโก ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ ภนฺเต
 นิกฺกฺชชิตํ วา อุกฺกฺชเชยฺย, ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มฺพฺหสฺส วา
 มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺชฺชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ จ., เท. อยมฺปิ โข

๓๔๐ สุตตนต์ปิฎก มัชฌิมนิกายสุต มัชฌิมปณณาสกปาฬิ [๓. ปริพพาชก

รูปานิ ทกฺขณตฺติ,^๑ เอวเมว^๒ ภควตา อนเภปริยาเยน ฐมโม
ปกาสิโต ‘เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมมญฺจ
ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ลเภยยาหิ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช,
ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, สกฺกุลฺทายิสฺส ปริพฺพาชกสฺส ปริสา สกฺกุลฺทายี
ปริพฺพาชกํ เอตทวโจ^๓ “มา ภวํ อุทายิ สมเณ โคตเม พุรหฺมจริยํ
จริ, มา ภวํ อุทายิ อจฺริโย หุตฺวา อนฺเตवासึวสํ วสิ.
เสยฺยถาปิ นาม อุทกมณฺนิโก หุตฺวา อุทเทกนิโก^๔ อสฺส. เอวํ
สมฺปทมิทํ โภโต อุทายิสฺส ภวิสฺสติ, มา ภวํ อุทายิ สมเณ
โคตเม พุรหฺมจริยํ จริ, มา ภวํ อุทายิ อจฺริโย หุตฺวา
อนฺเตवासึวสํ วสฺสีติ.

อิติ หิทํ สกฺกุลฺทายิสฺส ปริพฺพาชกสฺส ปริสา สกฺกุลฺทายี
ปริพฺพาชกํ อนฺตรายมกาสิ ภควติ พุรหฺมจริเยติ.

นวมํ จุพฺพสกฺกุลฺทายิสฺส ตํ นิญฺจติ.

๑๐. เวชนสฺส ตํ^๕

[๒๗๘] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข เวชนสฺ^๖ ปริพฺพาชโก,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ;

^๑ อ. ทกฺขณตฺติ

^๒ ฉ., เท., อ. เอวเมว

^๓ ฉ., เท. เอตทวโจ

^๔ ฉ., เท. อุทกมณฺนิโก

^๕ อ. เวชนสฺส ตํ, เอวเมวปริ. ฉ., เท. เวชนสฺส ตํ

^๖ อ. เวชนสฺส, เอวเมวปริ. ฉ., เท. เวชนสฺส

สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสารेतฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจาสิ. เอกมนฺตํ
จิโต โข เวชณโส ปริพฺพาชโก ภควโต สนฺตึเก อุทํ นํ อุทาเนสิ
“อัยํ ปรมโ วณฺโณ อัยํ ปรมโ วณฺโณติ.

“กึ ปน ตฺวํ กจฺจาน เหวํ วเทสิ ‘อัยํ ปรมโ วณฺโณ,
อัยํ ปรมโ วณฺโณติ, กตโม [*] ปรมโ วณฺโณติ. “ยสฺมา โภ
โคตม วณฺณา อญฺเญ วณฺโณ อุตฺตริตโร วา ปณฺีตโร วา
นตฺถิ, โส ปรมโ วณฺโณติ. “กตโม โส กจฺจาน วณฺโณ, ยสฺมา
วณฺณา อญฺเญ วณฺโณ อุตฺตริตโร วา ปณฺีตโร วา นตฺถิ. “ยสฺมา โภ
โคตม วณฺณา อญฺเญ วณฺโณ อุตฺตริตโร วา ปณฺีตโร วา นตฺถิ, โส ปรมโ วณฺโณติ.

“ทีฆาปิ โข เต เอสา กจฺจาน ผเรยฺย ‘ยสฺมา โภ โคตม
วณฺณา อญฺเญ วณฺโณ อุตฺตริตโร วา ปณฺีตโร วา นตฺถิ, โส
ปรมโ วณฺโณติ วเทสิ,^๒ ตณฺจ วณฺณํ น ปณฺเฑาเปสิ, เสยฺยถาปิ
กจฺจาน ปุริโส เหวํ วเทยฺย ‘อหํ ยา อิมสฺมี ชนปเท
ชนปทกฺลยาณึ, ตํ อิจฺฉามิ ตํ กาเมมิตฺติ. ตเมนํ เหวํ วเทยฺย
‘อมฺโภ ปุริส ยํ ตฺวํ ชนปทกฺลยาณึ อิจฺฉสิ กาเมสิ, ชานาสิ ตํ
ชนปทกฺลยาณึ ‘ขตฺติยึ วา พุราหฺมณึ วา เวสฺสี วา สุทฺธิ วาติ.
อิตฺติ ปุณฺโณ โนติ วเทยฺย. ตเมนํ เหวํ วเทยฺย ‘อมฺโภ ปุริส ยํ
ตฺวํ ชนปทกฺลยาณึ อิจฺฉสิ กาเมสิ, ชานาสิ ตํ ชนปทกฺลยาณึ
‘เอวํวณฺณา เหวํโคตฺตา อิตฺติ วาติ ฯเปฯ ‘ทีฆา วา รสฺสา วา
มชฺฌิมา วา กาฬี วา สามา วา มงฺคฺรจฺฉวี วาติ ‘อมฺกสฺมี นาม

คามะ วา นิคมะ วา นคเร วาติ. อิติ ปุณฺณโจ “โนติ วเทยฺย.
ตเมเน เอวํ วเทยฺยํ ‘อมโภ ปุริส ยํ ตวํ น ชานาสี น ปสฺสสี,
ตํ ตวํ อิจฺฉสี กาเมสํติ. อิติ ปุณฺณโจ อามาติ วเทยฺย.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน นนุ เอวํ สนฺเต ตสฺส ปุริสสฺส
อปฺปาฏิหิริกตํ ภาสีตํ สมฺปชฺชตํติ. “อทฺธา โข โภ โคตม เอวํ
สนฺเต ตสฺส ปุริสสฺส อปฺปาฏิหิริกตํ ภาสีตํ สมฺปชฺชตํติ; “เอวเมว
โข ตวํ กจฺจาน ‘ยสฺมา โภ โคตม วณฺณมา อณฺโณ วณฺโณ
อุตฺตริตโร วา ปณฺีตโร วา นตฺถิ, โส ปรมํ วณฺโณติ วเทสิ,
ตณฺจ วณฺณํ น ปณฺญาเปสํติ. “เสยฺยถาปิ โภ โคตม มณฺนิ
เวพุริโย สุโภ ชิตฺติมา” อฏฺฐังโส สุปริกมฺมกโต ปณฺทุกมฺพล
นิกฺขิตโต ภาสเตว” ตปเตว วิโรจเตว,^๒ เอวํวณฺโณ อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมมรณาติ.

[๒๗๙] “ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน. โย วา มณฺนิ เวพุริโย
สุโภ ชิตฺติมา อฏฺฐังโส สุปริกมฺมกโต ปณฺทุกมฺพล นิกฺขิตโต
ภาสเตว ตปเตว วิโรจเตว, โย วา รตฺตนุชการติมิสาย กิมิ
ชฺชชฺชปนโก, อิมํสํ อุกฺกนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตโร จ
ปณฺีตโร จาติ.

“ยวายํ โภ โคตม รตฺตนุชการติมิสาย กิมิ ชฺชชฺชปนโก,
อโย อิมํสํ อุกฺกนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺีตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน. โย วา รตฺตนุชการติมิสาย กิมิ
ชฺชชฺชปนโก, โย วา รตฺตนุชการติมิสาย เตลปฺปทีโป, อิมํสํ
อุกฺกนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺีตโร จาติ.

^๑ น.เท.,อ. ชิตฺติมา, เอวมุปริปี.

^{๒-๒} อ. ภาสติ จ ตปติ จ วิโรจติ จ น.,เท. ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจติ จ, เอวมุปริปี.

“ยวாயํ โภ โคตม รตฺตนุทธการตฺมิสาย เตลปฺปทีโป, อัย
อิมสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน, โย วา รตฺตนุทธการตฺมิสาย
เตลปฺปทีโป, โย วา รตฺตนุทธการตฺมิสาย มหาอคฺคิกฺขนฺโธ, อิมสํ
อุภินฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวாயํ โภ โคตม รตฺตนุทธการตฺมิสาย มหาอคฺคิกฺขนฺโธ,
อัย อิมสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน. โย วา รตฺตนุทธการตฺมิสาย
มหาอคฺคิกฺขนฺโธ, ยา วา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ วิทุเช วิคตวลาหเก
เทเว โอสธิตารกา อิมสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ
อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวாயํ โภ โคตม รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ วิทุเช วิคตวลาหเก
เทเว โอสธิตารกา, อัย อิมสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ
ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจาน. ยา วา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ
วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว โอสธิตารกา, โย วา ตทหุโปสเถ
ปณฺุณรเส วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว อภิทอ อหุตฺมรตฺตสมยํ
จนฺโท, อิมสํ อุภินฺนํ วณฺณนํ กตโม วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร จ
ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวாயํ โภ โคตม ตทหุโปสเถ ปณฺุณรเส วิทุเช
วิคตวลาหเก เทเว อภิทอ อหุตฺมรตฺตสมยํ จนฺโท, อัย อิมสํ
อุภินฺนํ วณฺณนํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ กจฺจํ. โย วา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส
 วิทฺเช วิคตวลาหเก เทเว อภิโท อทฺตมรตฺตสมยฺ จนฺโท, โย วา
 วสฺसानํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิทฺเช วิคตวลาหเก เทเว
 อภิโท มชฺฌนฺตีกสมยฺ สุริโย, อิมํ อุกินฺนํ วณฺณํ กตโม
 วณฺโณ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ยวํ โภ โคตม วสฺसानํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย
 วิทฺเช วิคตวลาหเก เทเว อภิโท มชฺฌนฺตีกสมยฺ สุริโย, อยํ
 อิมํ อุกินฺนํ วณฺณํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“ตโต” โข เต กจฺจํ พหุ^๒ หิ พหุตรา เทวา, เย
 อิมํ จนฺทิมสุริยานํ อาภา นานุโกนฺติ, ตฺยาหํ ปชานามิ, อถ จ
 ปนาหํ น วทามิ ยสฺมา วณฺณา อญฺโฆ วณฺโณ อุตฺตริตโร วา”
 ปณฺีตตโร วา” นตฺถิตี, อถ จ ปน ตวํ กจฺจํ “ยวํ วณฺโณ
 กิมิชา ชฺชชฺชปนเกน นินฺตโร^๔ จ กิลิฏฺจตโร^๕ จ, โส ปรม
 วณฺโณติ วเทสิ, ตณฺจ วณฺณํ น ปณฺญาเปสิ.”

[๒๘๐] “ปณฺจ โข อิมํ กจฺจํ กามคฺคณา, กตเม ปณฺจ.
 จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺขุจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสญฺหิตา
 รชนียา. โสตฺวิญญฺเยยฺยา สทฺทา ชฺเปยฺ ฆานวิญญฺเยยฺยา คนฺธา
 ชฺเปยฺ ชิวหาวิญญฺเยยฺยา รสา ชฺเปยฺ กายวิญญฺเยยฺยา โผฏฺฐพฺพา
 อิกฺขุจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสญฺหิตา รชนียา. อิมํ โข

^๑ จ., เท., อ. อโต

^๒ ส., อ. พหุหิ

^๓ จ., เท., อ. จ

^๔ ส., อ. นินฺตโร

^๕ จ., เท., อ. ปตฺติกฺกจฺจตโร จ

^๖ อ. ปณฺญาเปสิติ

กิจจาน ปญจ กามคุณา. ยํ โข กิจจาน อิมะ ปญจ กามคุณะ
ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ; อิทํ วุจฺจติ กามสฺขํ. อิติ
กาเมहि กามสฺขํ, กามสฺสา กามคฺคสฺขํ ตตฺถ อคฺคมกฺขายตีติ.

เอวํ วุตฺเต, เวณสฺสํ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาว สฺภาสิตมฺปิ
ภอตา โคตเมน ‘กาเมहि กามสฺขํ, กามสฺสา กามคฺคสฺขํ ตตฺถ
อคฺคมกฺขายตีติ. [๑] “ทุชฺชานํ โข เอตํ กิจจาน ตยา อญฺญทิจฺเจน
อญฺญกฺขนฺติเจน อญฺญรฺจฺเจน อญฺญตฺถโยเคน” อญฺญถาจริยเจน”
“กามํ” วา กามสฺขํ วา กามคฺคสฺขํ วาติ.” ยะ โข เต กิจจาน
ภิกฺขุ อรหฺนฺโต ขีณาสวา วุสิตวฺนฺโต กตกรณียา โอหิตภารา
อนฺุปฺตตฺตสทฺตธา ปริกฺขีณภาวสญฺโฆชนา สมฺมทญฺญา วิมุตฺตา, เต
โย เอตํ ชาเนยฺยํ กามํ วา กามสฺขํ วา กามคฺคสฺขํ วาติ.

[๒๘๑] เอวํ วุตฺเต, เวณสฺสํ ปริพฺพาชโก กุปฺโต
อนตฺตมโน ภควนฺตํเยว ขุสฺเสนฺโต ภควนฺตํเยว วมฺเภนฺโต
ภควนฺตํเยว วทมาน “สมฺโณ” โคตโม ปาปิโต ภวิสฺสตีติ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “เอวเมว ปนิเชกฺจเจ” สมณพฺรหฺมณา
อชานนฺตา ปุพฺพนฺตํ อปสฺสนฺตา” อปรนฺตํ, อถ จ ปน ‘ขีณา

^๑ ฉ., เท., อ. กาเมहि โภ โคตม กามสฺขํ กามสฺสา กามคฺคสฺขํ ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ

^๒ ฉ., เท. อญฺญตฺรโยเคน

^๓ ฉ., เท. อญฺญตฺราจริยเจน

^๔ ฉ., เท. ๒๗ กามา วา

^๕ ฉ., เท., อ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ อ. สมฺโณ จ

^๗ ส. อ. ปนิเชเก

^๘ สยา. อชานนฺตา

ชาติ, วุสิตํ พุรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตตยาติ
ปชานามาติ ปฏิจานนติ, เตสมิํ ภาสิตํ หสฺสํกํเยว สมฺปชฺชติ,
ลามกํเยว สมฺปชฺชติ, วิตถกํเยว สมฺปชฺชติ, ตุจฺจกํเยว สมฺปชฺชตฺติ.

“เย โข เต กจฺจํน สมณพฺราหฺมณา อชานนฺตา ปุพฺพนฺตํ
อปสฺสนฺตา” อปรนฺตํ, ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจริยํ, กตํ กรณียํ,
นาปรํ อิตถตตยาติ ปชานามาติ ปฏิจานนติ, เตสํ โสเยว
สหฺมมิกโก นิคฺคโห โหติ, อปจ กจฺจํน ติฏฺฐตฺตํ ปุพฺพนฺโต,
ติฏฺฐตฺตํ อปรนฺโต, เอตฺตํ วิญญู ปุริโส อสฺสํ อมายาวิ อชฺชชาติโก,
อหฺมณฺสาสามิ, อหํ ฆมฺมํ เทเสมิ, ยถาณฺุสิฏฺฐจํ ตถา ปฏิปชฺชมาโน
นจิรสฺเสว สามณฺเณว ฅสฺสติ สามํ ทกฺขิตฺติ,^๒ เอวํ กิรายสฺมา”
พฺนฺธนา วิปฺปโมกฺโข โหติ, ยทิทํ อวิชฺชาพฺนฺธนา. เสยฺยถาปิ
กจฺจํน ททโร กุมารโ มนฺโท อุตฺตํนเสยฺยโก กณฺจปณฺจเมหิ
พฺนฺธเนหิ พนฺโธ^๔ อสฺส สุตฺตพฺนฺธเนหิ, ตสฺส วุฑฺฒิมํวาย
อินฺทฺริยานํ ปรีปากมํวาย ตานิ พนฺธนานิ มุญฺเจยฺย,^๕ โส
‘โมกฺโขมฺหิตฺติ โข ชาเนยฺย, โน จ พนฺธนํ; เอวเมว โข กจฺจํน
เอตฺตํ วิญญู ปุริโส อสฺสํ อมายาวิ อชฺชชาติโก, อหฺมณฺสาสามิ,
อหํ ฆมฺมํ เทเสมิ, ยถาณฺุสิฏฺฐจํ ตถา ปฏิปชฺชมาโน นจิรสฺเสว
สามณฺเณว ฅสฺสติ, สามํ ทกฺขิตฺติ, เอวํ กิรายสฺมา พนฺธนา
วิปฺปโมกฺโข โหติ, ยทิทํ อวิชฺชาพฺนฺธนาติ.

^๑ สยา. อชานนฺตา

เมตฺตอายุ 27/05/2566

^๓ ส.,ฉ.,เท.,อ. กิร สมฺมา

^๔ ฉ.,เท.,อ. มุญฺเจยฺย

^๒ ส.,อ. ทกฺขิตฺติ

^๕ ฉ.,เท.,อ. พนฺโธ

เอวํ วุตฺเต, เวณฺโส ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺขณฺตํ โภ โคตม, อภิกฺขณฺตํ โภ โคตม, ะเปฯ อุปาสกํ มํ
 ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตนฺติ.

ทสมํ เวณฺสสฺสฺสฺสฺสํ นิฏฺฐิตํ.

ตติโย ปริพฺพาชกวคฺโค.

ตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสํ

ปุณฺธุริ อคฺคิ สหกฺคินาโม
 ทีฆนฺโข ปุณ ภาณฺธุริโคตฺโต^๑
 สนฺทกฺกทายิ^๒ มุณฺทิกปฺตฺโต
 มณฺโโก^๓ ตถา กจฺจาโน วรฺวคฺโค.

๔. ราชวคฺโค

๑. ฃฏิกการสุตฺตํ

[๒๘๒] เอวมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา โภสเลสุ จาริกํ
จรติ มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ. อถ โข ภควา มคฺคา โอบกมฺม
อณฺณตรสฺมี ปเทเส สิตํ ปาตุวากาสิ. อถ โข อายสฺมโต
อานนฺทสฺส เอตทโหสิ “โก หนุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต
สิตสฺส ปาตุกมฺมาย. น อการเณน” ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตติ.
อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เอกํสํ อุตฺตราสงคํ^๒ กริตฺวา,^๓ เยน
ภควา, เตนณฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก หนุ โข
ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย. น
อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตติ.

“ภูตปุพฺพํ อานนฺท อิมสฺมี ปเทเส เวภพิคํ^๔ นาม
นิคโม^๕ อโหสิ อิทฺโธ เจว ฝิโต จ พหุชฺโณ อากิณฺณมนฺุสโส.
เวภพิคํ โข อานนฺท นิคมํ กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
อุปนิสฺสาย วิหาสิ. อิทฺ^๖ สุทํ อานนฺท กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส อาราโม อโหสิ. อิทฺ สุทํ อานนฺท กสฺสโป
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ นิสินฺโน^๗ ภิกขุสงฺฆํ โอวทตฺติ.

^๑ ส. อการเณ

^๒ ฉ., เท., อ. กตฺวา

^๓ ฉ., เท., อ. คามนิคโม

^๔ ส., ฉ., อ. นิสินฺนโก

^๕ ส., ฉ., เท., อ. จิวํ

^๖ ส., ฉ., เท. เวภพิคํ อ. เวภพิคํ

^๗ ส. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท จตุคฺคณ^๑ สงฺฆาฏฏ
ปณฺณาเปตฺวา^๒ ภควนฺตํ เอตทวโจ “เตนหิ ภนฺเต ภควา นิสิตฺตฺ,
เอวายํ ภูมิปฺปเทโส ทฺวี่หิ อรหฺนฺเตหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ ปรีกฺขตฺโต
ภวิสฺสตีติ. นิสิตฺติ ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน; นิสชฺช โข ภควา
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ

“ภูตปุพฺพํ อานนฺท อิมสฺมี ปเทเส เวภพิคํ นาม นิคโม
อโหสิ อิทฺโธ เจว ฝีโต จ พหุชฺชน อากิณฺณมนุสฺสโส. เวภพิคํ
โข อานนฺท นิคมํ กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธโ
อุปนิสฺสาย วิหาสิ. อิทฺ สฺมํ อานนฺท กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อารามํ อโหสิ. อิทฺ สฺมํ อานนฺท กสฺสโป
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธโ นิสินฺโน^๓ ภิกฺขุสงฺฆํ โอวทติ.

[๒๘๓] ‘เวภพิเค โข อานนฺท นิคเม ฃฏฏฏฏฏฏฏ นาม
กุมฺภการโ ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อุปฏฺฐาโก
อโหสิ อคฺคุปฏฺฐาโก. ฃฏฏฏฏฏฏฏ โข อานนฺท กุมฺภการสฺส
โชติปาโล นาม มาณโว สหาโย อโหสิ ปิยสหาโย. อถ โข
อานนฺท ฃฏฏฏฏฏฏฏ กุมฺภการโ โชติปาลํ มาณวํ อานนฺเตสิ
‘อายาม สมฺม โชติपाल, กสฺสโป ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ
ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสาม, สารุสมฺมตณฺหิ เม ตสฺส ภควโต
ทสฺสนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาคี.

เอวํ วุตฺเต, อานนฺท โชติปาโล มาณโว ฃฏฏฏฏฏฏฏ กุมฺภการํ
เอตทวโจ ‘อํ สมฺม ฃฏฏฏฏฏฏฏ, กิ ปน เตน มุณฺฑเกน สมณฺเณน

ทิฏฐิเจนาติ. ทุตติยมปิ โข อานนุท ขเปยฺย ตติยมปิ โข อานนุท
 ฌฏิการิ กุมภการิ โชติपालํ มาณวํ เอตทวโจ ‘อายาม สมฺม
 โชติपाल, กสฺสปี ภควนฺตํ อรหฺนํตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิสฺสาม, สารุสมฺมตณฺหิ เม ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ. ตติยมปิ โข อานนุท โชติปาโล มาณโว
 ฌฏิการิ กุมภการิ เอตทวโจ ‘อลํ สมฺม ฌฏิการ, ก็ ปน เตน
 มุณฺทเกน สมณฺเณน ทิฏฐิเจนาติ. ‘เตนหิ สมฺม โชติपाल
 โสตฺตีสินานํ’ อาทาย นทึ คมิสฺสาม สินายิตฺตุนฺติ. ‘เอวํ สมฺมาติ
 โข อานนุท โชติปาโล มาณโว ฌฏิการสฺส กุมภการสฺส ปจฺจสฺโสสิ.
 ‘อถ โข อานนุท ฌฏิการิ จ กุมภการิ โชติปาโล จ มาณโว
 โสตฺตีสินานํ อาทาย นทึ อคมฺสฺ สินายิตฺตํ.

[๒๘๔] อถ โข อานนุท ฌฏิการิ กุมภการิ โชติपालํ
 มาณวํ อามนฺเตสิ ‘อัยํ สมฺม โชติपाल, กสฺสปสฺส ภควโต
 อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อวิทฺฐเร อาราโม, อายาม สมฺม
 โชติपाल, กสฺสปี ภควนฺตํ อรหฺนํตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิสฺสาม, สารุสมฺมตณฺหิ เม ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ. เอวํ วุตฺเต, อานนุท โชติปาโล มาณโว
 ฌฏิการิ กุมภการิ เอตทวโจ ‘อลํ สมฺม ฌฏิการ, ก็ ปน
 เตน มุณฺทเกน สมณฺเณน ทิฏฐิเจนาติ. ทุตติยมปิ โข อานนุท
 ขเปยฺย ตติยมปิ โข อานนุท ฌฏิการิ กุมภการิ โชติपालํ
 มาณวํ เอตทวโจ ‘อัยํ สมฺม โชติपाल กสฺสปสฺส ภควโต
 อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อวิทฺฐเร อาราโม, อายาม สมฺม

โชติปาล กสสปิ ภควนตํ อรหนตํ สมมาสมพุทฺธํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิสฺสาม, สาธุสมมตญฺหิ เม ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต
 สมมาสมพุทฺธสฺสาติ. ตติยมปิ โข อานนฺท โชติปาโล มาณโว
 ฃฏิกการํ กุมภการํ เอตทวโจ ‘อลํ สมฺม ฃฏิกการ, ก็ ปน เตน
 มุณฺทเกน สมณฺเณน ทิฏฺฐเจนาติ.

อถ โข อานนฺท ฃฏิกการโร กุมภการโร โชติปาลํ มาณวํ
 โอวฏฺฐิกาย^๑ ปรามสิตฺวา เอตทวโจ ‘อยํ สมฺม โชติปาล กสสปสฺส
 ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส อวิทูเร อาราโม, อายาม สมฺม
 โชติปาล, กสสปิ ภควนตํ อรหนตํ สมมาสมพุทฺธํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิสฺสาม, สาธุสมมตญฺหิ เม ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต
 สมมาสมพุทฺธสฺสาติ. อถ โข อานนฺท โชติปาโล มาณโว โอวฏฺฐิกํ
 วินิเวเจตฺวา^๒ ฃฏิกการํ กุมภการํ เอตทวโจ ‘อลํ สมฺม ฃฏิกการ,
 ก็ ปน เตน มุณฺทเกน สมณฺเณน ทิฏฺฐเจนาติ. อถ โข อานนฺท
 ฃฏิกการโร กุมภการโร โชติปาลํ มาณวํ สีสฺนหาตํ^๓ เกสฺสสุ
 ปรามสิตฺวา เอตทวโจ ‘อยํ สมฺม โชติปาล กสสปสฺส ภควโต
 อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส อวิทูเร อาราโม, อายาม สมฺม
 โชติปาล, กสสปิ ภควนตํ อรหนตํ สมมาสมพุทฺธํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิสฺสาม, สาธุสมมตญฺหิ เม ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต
 สมมาสมพุทฺธสฺสาติ. อถ โข อานนฺท โชติปาลสฺส มาณวสฺส
 เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, ยตฺร หิ นามายํ
 ฃฏิกการโร กุมภการโร อิตฺตฺรชฺชโจ สมานอ อมฺหากํ สีสฺนหาตานํ

^๑ ฉ.เท. โอวฏฺฐิกาย^๒ ฉ. วินิเวจฺเจตฺวา^๓ ส. สีสํ นหาตํ อ. สีสฺนหาตํ ฉ.เท. สีสํหาตํ

เกเสสุ ปรามสิตวา^๑ มณฺเณสฺสติ, น วติทํ โอรกํ มณฺเณ
ภวิสฺสตีติ. ฌฏฺฐิการํ กุมฺภการํ เอตทโวจ 'ยาเวตโทหิปี'^๒ สมฺม
ฌฏฺฐิการาติ. 'ยาเวตโทหิปี สมฺม ไชติปาโล, ตถา หิ ปน เม สาธุ
สมฺม ตํ ตสฺส ภควโต ทสฺสนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.
'เตนหิ สมฺม ฌฏฺฐิการ มุญจ, คมิสฺสามาติ.

[๒๘๕] อถ โข อานนฺท ฌฏฺฐิกาโร จ กุมฺภการโร
ไชติปาโล จ มาณโว, เยน กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ,
เตนุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ฌฏฺฐิกาโร กุมฺภการโร กสฺสโป ภควนฺตํ
อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. ไชติปาโล
ปน มาณโว กสฺสเปณ ภควตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สทฺฐี
สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อานนฺท ฌฏฺฐิกาโร กุมฺภการโร
กสฺสโป ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจ "อัย เม
ภนฺเต ไชติปาโล มาณโว สหาโย ปิยสหาโย, อิมสฺส ภควา
ธมฺมํ เทเสตฺตุติ.

อถ โข อานนฺท กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ฌฏฺฐิการญฺจ กุมฺภการํ ไชติปาโลญฺจ มาณวํ ธมฺมียา กถาย
สนฺทสฺเสสิ สมากเปสิ สมฺมุตฺเตเชสิ สมฺปหึเสสิ. อถ โข
อานนฺท ฌฏฺฐิกาโร จ กุมฺภการโร ไชติปาโล จ มาณโว กสฺสเปณ
ภควตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ธมฺมียา กถาย สนฺทสฺสิตา
สมากปีตา สมฺมุตฺเตชิตา สมฺปหึสิตา กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา อุกฺกจายาสนา

^๑ ฉ., เท., อ. ปรามสิตพฺพ ^๒ ฉ., เท. ยาวตาโทหิปี, เวมุปริปี.

กสฺสปี ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ
กตฺวา ปกฺกมึสฺสุ.

[๒๘๖] อถ โข อานนฺท ชฺชิตฺติปาโล มาณโว ฃฏิกการํ
กฺุมภการํ เอตทโวจ “อิมํ^๑ นฺ ตวํ สมฺม ฃฏิกการ ฐมมํ สฺสณฺนโต,
อถ จ ปน^๒ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺสีติ.” “นนฺ จ^๓ มํ สมฺม
ชฺชิตฺติपाल ชานาสิ ‘อนฺเช ชินฺณเณ มาตาปิตโร โปเสมีติ. เตนฺหิ
สมฺม ฃฏิกการ อหํ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺสีสามีติ.

อถ โข อานนฺท ฃฏิกการโร จ กฺุมภการโร ชฺชิตฺติปาโล จ
माणโว, เยน กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธโร, เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ;
อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสปี ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสึทึสฺสุ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อานนฺท ฃฏิกการโร
กฺุมภการโร กสฺสปี ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจ
“อัยฺ เม ภนฺเต ชฺชิตฺติปาโล มาณโว สหาโย ปิยสหาโย, อิมํ
ภควา ปพฺพชาเชตฺตติ. อลตถ โข อานนฺท ชฺชิตฺติปาโล มาณโว
กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ,
อลตถ อุปสมฺปทํ.

[๒๘๗] อถ โข อานนฺท กสฺสโป ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺธโร อจิรฺอุปสมฺปนฺเน^๔ ชฺชิตฺติปาเล มาณเว^๕ อทฺธม-
มาสฺอุปสมฺปนฺเน^๖ เวภพิเเค ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน พารานสี,
เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนฺุปฺพเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน พารานสี,
ตทวสริ.

^๑ ส. อิงฆ
พมดอญ ๒/๗๐5/2566

^๒ ฉ., เท. ปพฺพชฺสีสตี

^{๓-๔} ส. อจิรฺอุปสมฺปนฺโน ชฺชิตฺติปาโล มาณโว

^๕ อ. น

^๖ ฉ., เท., อ. จสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๗ อ. อทฺธมาสฺอุปสมฺปนฺเน

ตตร สุกฺโก อานนฺท กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 พาราณสียํ วิหริติ อัสสิปตเน มิคทาเย. อสฺสิสฺสि โข อานนฺท กิกิ^๑
 กาสีราชา “กสฺสโป กิร ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ พาราณสี
 อนุปฺปตฺโต พาราณสียํ วิหริติ อัสสิปตเน มิคทาเยติ. อถ โข
 อานนฺท กิกิ กาสีราชา ภทฺธานิ ภทฺธานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา
 ภทฺรํ ยานํ อภีรुหิตฺวา ภทฺเรหิ ภทฺเรหิ ยานेหิ พาราณสียา
 นิยุยาสิ มหจฺจราชานุภาเวน^๒ กสฺสโป ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ
 สมฺมาสมฺพุทฺธํ ทสฺสนาย, ยาวตีกา ยานสฺส ภูมि ยานเน คนฺตฺวา
 ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโกว, येन กสฺสโป ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสโป ภควนฺตํ
 อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภีวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข อานนฺท กิกิ กาสีราชานํ กสฺสโป
 ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสเสสิ
 สมาทเปสิ สมฺมุตเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถ โข อานนฺท กิกิ
 กาสีราชา กสฺสเปเน ภควตา อรหฺตา สมฺมาสมฺพุทฺเธเน ฐมฺมียา
 กถาย สนฺทสฺสิตฺโต สมาทปิตฺโต สมฺมุตเตชิตฺโต สมฺปหंसิตฺโต กสฺสโป
 ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทวโจ “อธฺวาเสตฺถ เม ภนฺเต
 ภควา สุวตฺตนาย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ. อธฺวาเสสิ โข
 อานนฺท กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตฺถนฺหิภาเวน.
 อถ โข อานนฺท กิกิ กาสีราชา กสฺสปสฺส ภควโต อรหฺโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อธฺวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา กสฺสโป ภควนฺตํ
 อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภีวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข อานนท กิกิ กาสีราชา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก
 นิเวสเน ปณฺีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา^๑ ปณฺฑมฺุทิกสฺส^๒
 สาลิโน วิจิตกาพากํ อนนฺทสฺส ปณฺฑมฺุทิกสฺส กสฺสปสฺส ภควโต
 อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส กาลํ อารojaเปสิ “กาโล ภนฺเต,
 นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.

[๒๘๘] อถ โข อานนท กสฺสโป ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยน
 กิกิสฺส กาสีรณฺโณ นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต
 อาสเน นิสิตฺติ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณ. อถ โข อานนท กิกิ
 กาสีราชา พุทฺธปฺปมฺุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺีเตน ขาทนียเณ โภชนียเณ
 สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถ โข อานนท กิกิ กาสีราชา
 กสฺสโป ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ภูตฺตาวิ โอนีตปตฺตปาณิ
 อณฺณตฺรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน
 โข อานนท กิกิ กาสีราชา กสฺสโป ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ
 เอตทวโจ “อริวเสตฺถุ เม ภนฺเต ภควา พาราณสียํ วสฺสาवासํ,
 เอวรูปํ สงฺฆสฺส อุปฏฺฐาณํ ภวิสฺสตีติ. “อลํ มหาราช, อริวฺฐุโจ
 เม วสฺสาวาโสติ. ทฺุตติยมฺปิ โข อานนท ๔เปฯ ตติยมฺปิ โข
 อานนท กิกิ กาสีราชา กสฺสโป ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ
 เอตทวโจ “อริวเสตฺถุ เม ภควา พาราณสียํ วสฺสาवासํ, เอวรูปํ
 สงฺฆสฺส อุปฏฺฐาณํ ภวิสฺสตีติ. “อลํ มหาราช, อริวฺฐุโจ เม
 วสฺสาวาโสติ. อถ โข อานนท กิกิสฺส กาสีรณฺโณ “น เม

^๑ ส. ปฏิปาเทตฺวา^๒ ส.อิ. ปณฺฑมฺุทิกสฺส ฉ.เท. ปณฺฑมฺุทิกสฺส

กสสโป ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ อธิวาเสสิ^๑ พาราณสียั
วสสาवासนติ อหุเทว อณณตตัม, อหุ โทมณสสั. อถ ไช
อานนท กิกิ กาสีราชา กสสปี ภควนตัม อรหนตัม สมมาสมพุทฺธั
เอตทโวจ “อตุถิ นุ ไช ภนฺเต อณโณ โกจิ มยา อุပ္ภวจาตโรติ.

“อตุถิ มหาราช เวภพิคัม นาม นิคโม ตตถ ฌฎีกาโร
นาม กุมภกาโร, โส เม อุပ္ภวจาโก อคฺคอุပ္ภวจาโก, ตุຍหิ ไช
ปน มหาราช ‘น เม กสสโป ภควา อรหิ สมมาสมพุทฺธั
อธิวาเสสิ^๒ พาราณสียั วสสาवासนติ อตุเถว^๓ อณณตตัม, อตุถิ
โทมณสสั, ตยิทํ ฌฎีกาเร^๔ กุมภกาเร^๕ นตุถิ น จ ภวิสสติ.
ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร พุทฺธั สรณํ คโต ฐมมํ สรณํ
คโต สงฺฆมํ สรณํ คโต, ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร
ปาณาติปาตา ปฎีวิริโต, อทินฺนาทานา ปฎีวิริโต, กาเมสุมิจฺจจาจารา
ปฎีวิริโต, มุสาวาทา ปฎีวิริโต, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฎีวิริโต,
ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต, ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต, สงฺฆเ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต, อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต,
ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร ทุกฺขเ นิกฺกงฺโข, ทุกฺขสมุทฺเต
นิกฺกงฺโข. ทุกฺขนิโรธเ นิกฺกงฺโข, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฎีปทาย
นิกฺกงฺโข. ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร เอกภตฺติโก พุรหฺมจาริ
สีลวา กลฺยาณฐมฺโม. ฌฎีกาโร ไช มหาราช กุมภกาโร
นิกฺขิตตมณิสฺสุวณฺโณ อเปตชาตฺรปรชโต. ฌฎีกาโร ไช มหาราช

^๑ ๓๓๐๖๖-๒๗/๐๕/๒๕๖๖
ฉ., เท., อ. อธิวาเสติ, เอวมุปริปี.

^๒ อ. อตุถิ

^๓ ฉ., เท., อ. อธิวาเสติ, เอวมุปริปี.

^{๔-๕} ฉ., เท. ฌฎีกาโรสส กุมภกาโรสส

กมุภกาโร น มุสเลน,^๑ น สหตฺถา ปจฺวิญจ^๒ ขนฺติ, ยํ โหติ
 กุลปลุคฺคํ วา มุสิกกุกฺโกโร^๓ วา, ตํ กาเชน อหริตฺวา ภาชนํ
 กริตฺวา, เอวมาห ‘เอตถ โย อิจฺฉติ ตณฺหุลปติภสฺตานิ วา
 มุคฺคปติภสฺตานิ^๔ วา กาพายปติภสฺตานิ^๕ วา นิกฺขิปีตฺวา ยํ
 อิจฺฉติ, ตํ^๖ หรตฺตุติ. ฃฏิกการโร โข มหาราช กมุภกาโร อนฺเช
 ชินฺเณ มาตาปีตโร โปเสติ. ฃฏิกการโร โข มหาราช กมุภกาโร
 ปญฺจนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺเฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก
 ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติชฺชโม ตสฺมา โลกา.

[๒๘๙] เอกมิตาหํ มหาราช สมยํ เวภพิเเค นาม
 นิคเม^๗ วิหรามิ. อถ ขวาทํ มหาราช ปุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา
 ปตฺตจฺีวรมาทาย, เยน ฃฏิกการสฺส กมุภการสฺส มาตาปีตโร,
 เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ฃฏิกการสฺส กมุภการสฺส มาตาปีตโร
 เอตทวโจ ‘หนฺท โก นฺ โข อยํ ภคโว^๘ คโตติ. “นิกฺขนฺโต โข
 เต ภนฺเต อฺฏจาโก, อโต^๙ กุมฺภียา โอทนํ คเหตุวา ปรีโยคา
 สฺสปี คเหตุวา ปรีภุชชาติ. อถ ขวาทํ มหาราช กุมฺภียา โอทนํ
 คเหตุวา ปรีโยคา สฺสปี คเหตุวา ปรีภุชิตฺวา อฺฏจายาสนา
 ปกฺกามิ.^{๑๐} อถ โข มหาราช ฃฏิกการโร กมุภกาโร, เยน
 มาตาปีตโร, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา มาตาปีตโร เอตทวโจ
 ‘โก กุมฺภียา โอทนํ คเหตุวา ปรีโยคา สฺสปี คเหตุวา ปรีภุชิตฺวา

^๑ ฉ. ปณฺณมุสโส

^๒ ฉ. เท. มุสิกกุกฺโกโร

^๓ อี. ฃฏิกการพายปติภสฺตานิ

^๔ ฉ. เท. อี. คามนิคเม

^๕ ฉ. เท. อนฺโตกุมฺภียา

^๖ ฉ. เท. อี. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ อี. มุคฺคปทิตฺตานิ

^๘ เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ. เท. อี. ภคโว

^{๑๐} ฉ. เท. ปกฺกามิ

อุฏฺฐายาสนา ปกฺกนฺโตติ. “กสฺสโป ตาต ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ กุมฺภิยา โอทนํ คเหตฺวา ปรีโยคา สฺวปํ คเหตฺวา
 ปรีญฺชิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกนฺโตติ. อถ โข มหาราช
 ฌฏฺฐิการสฺส กุมฺภการสฺส เอตทโหสิ “ลาภา วต เม, สฺลทฺธํ วต
 เม, ยสฺส เม กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เอวํ
 อภิวิสฺสฏฺโงติ. อถ โข มหาราช ฌฏฺฐิการํ กุมฺภการํ อทฺธมฺมาสํ
 ปิติสฺขํ น วิชฺหิ, สตฺตาทํ มาตาปิตูนํ.

[๒๙๐] เอกมิตาหํ มหาราช สมยํ ตตฺถเว เวภพิเณ นาม
 นิคเม” วิหฺรามิ. อถ ขวาทํ มหาราช ปุพฺพพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย, เยน ฌฏฺฐิการสฺส กุมฺภการสฺส มาตาปิตโร,
 เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา ฌฏฺฐิการสฺส กุมฺภการสฺส มาตาปิตโร
 เอตทโวจํ “หนฺท โก นฺ โข อयํ ภคโว” คโตติ. “นิกฺขนฺโต โข
 เต ภนฺเต อุปฺภจฺจโก, อโต กโฬปียา กุมฺมาสํ คเหตฺวา ปรีโยคา
 สฺวปํ คเหตฺวา ปรีญฺชิตฺวา. อถ ขวาทํ มหาราช กโฬปียา
 กุมฺมาสํ คเหตฺวา ปรีโยคา สฺวปํ คเหตฺวา ปรีญฺชิตฺวา อุฏฺฐายาสนา
 ปกฺกามิ. อถ โข มหาราช ฌฏฺฐิการํ กุมฺภการํ, เยน มาตาปิตโร,
 เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา มาตาปิตโร เอตทโวจํ “โก กโฬปียา
 กุมฺมาสํ คเหตฺวา ปรีโยคา สฺวปํ คเหตฺวา ปรีญฺชิตฺวา อุฏฺฐายาสนา
 ปกฺกนฺโตติ. “กสฺสโป ตาต ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ กโฬปียา
 กุมฺมาสํ คเหตฺวา ปรีโยคา สฺวปํ คเหตฺวา ปรีญฺชิตฺวา อุฏฺฐายาสนา
 ปกฺกนฺโตติ. อถ โข มหาราช ฌฏฺฐิการสฺส กุมฺภการสฺส เอตทโหสิ
 “ลาภา วต เม, สฺลทฺธํ วต เม, ยสฺส เม กสฺสโป ภควา อรหํ

สมมาสมพุทโธ เอว อภิวิสสฏุจติ.^๑ อถ โข มหาราช ฃฏิกการ
กุมภการ อหุตมมาส ปิติสุข น วิชหิ,^๒ สตุตาห มาตาปิตูน.

[๒๙๑] เอกมิตาห มหาราช สมย ตตุเถว เวภพิเค
นาม นิคเม วิหรามิ. เตน โข ปน สมเยน กุฏี^๓ โอวสสติ.
อถ ขวาท มหาราช ภิกขุ อามนุเตสี “คจจถ ภิกขเว ฃฏิกการสส
กุมภการสส นิเวสเน ติถน ชาณาถาติ. เอว วุตเต, มหาราช เต
ภิกขุ ม เอตทโวจุ “นตถิ โข ภนเต ฃฏิกการสส กุมภการสส
นิเวสเน ติถน, อตถิ จ ขวาสส อาเวสน^๔ ติถจจทนนติ. “คจจถ
ภิกขเว ฃฏิกการสส กุมภการสส อาเวสน อุตติถน กโรถาติ.
อถ โข เต มหาราช ภิกขุ ฃฏิกการสส กุมภการสส อาเวสน
อุตติถนมกัสุ. อถ โข มหาราช ฃฏิกการสส กุมภการสส
มาตาปิตโร เต ภิกขุ เอตทโวจุ “เก อาเวสน อุตติถน กโรนตติ.
“ภิกขุ ภคินิ, กสสปสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสส กุฏี
โอวสสตีติ. “หรรถ ภนเต, หรรถ ภทรมุขาติ. อถ โข มหาราช
ฃฏิกาโร กุมภกาโร, เยน มาตาปิตโร, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา
มาตาปิตโร เอตทโวจ “เก อาเวสน อุตติถนมกัสุติ. “ภิกขุ ตาต,
กสสปสส กิร ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสส กุฏี โอวสสตีติ.
อถ โข มหาราช ฃฏิกการสส กุมภการสส เอตทโหสิ “ลาภา
วต เม, สุลทฐ วต เม, ยสส เม กสสโป ภควา อรห
สมมาสมพุทโธ เอว อภิวิสสฏุจติ. อถ โข มหาราช ฃฏิกการ
กุมภการ อหุตมมาส ปิติสุข น วิชหิ, สตุตาห มาตาปิตูน.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. อภิวิสสโตโก

^๓ ส. กนฐกุฏี อ. กุฏี

^๒ ฉ., เท. วิชหติ, เอวมุปริปี.

^๔ ฉ., เท. อาเวสเน

อถ โข ตัม महाराज आवेस्सं सपुप्फं तेमास्सं आकासज्जनं
 ओज्जास्सि, न जातिवस्सि,^๑ เอवुरुโป ज महाराज ञ्णिकाโร
 गुमभकारोति. लामा गन्ते ञ्णिकारस्स गुमभकारस्स, सुत्त^๒
 गन्ते ञ्णिकारस्स गुमभकारस्स, यस्स गक्खा ऐवं ओविस्सण्णोति.

[๒๙๒] อถ โข อานนุท กิกิ กาสีราชา ञ्णिकारस्स
 गुमभकारस्स ปญจमतตานิ ตณ्हุลลวาทสตานิ ปาहेสิ ปณ्हุ-
 มุทิกस्स^๓ सालिโน ตทูปิยญจ सुपेय्यं. อถ โข เต อานนุท
 ราชปริสา ञ्णिकारं गुमभकारं อุปสงกमित्वा เอतทโวจ्जु “อิมานิ^๔
 โว^๕ गन्ते ปญจमतตานิ ตณ्हุลลวาทสตานิ กิกินา กาสีราชเณ
 ปหิตานิ ปณ्हุมุทิกस्स सालิโน ตทูปิยญจ सुपेय्यं, तानि गन्ते
 ปฏิกคณ्हธาตุติ.^๕ “ราชา โข พหุกิจโจ พหุกรณีโย, อลमเม
 रणोव वो होतुति. “सिया โข पन ते अाननुत एवमस्स ‘ओवो
 नून तेन समयेन चोतिपालो माणवो ओहोसीति. न चो पनेत्तं
 अाननुत ऐवं तण्हपुप्फं, ओहं तेन समयेन चोतिपालो माणवो
 ओहोसीति.

อิทมโวจ गक्खा. ओत्तมโน आयस्समा अाननुतो गक्खโต
 गาสित्तं ओगिन्नุทีति.

ปจมं ञ्णिकारสุตตं นิฏฐิตं.

^๑ ฉ., เท. เทโวติวสสิ

^๒ ฉ., เท. สุลทฐา

^๓ ฉ., เท. ๒๗ ปณ्हุปฏกสส อ. ปณ्हุมุทิกสส, เอวมุปริปี.

^{๔-๕} ฉ., เท. อิมานิ โข อ. อิมานิ เต

^๕ ฉ., เท. ปฏิกคณ्हธาตุติ

๒. รกฎपालสูตร

[๒๙๓] เอวเมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา กุรุสฺส จาริกญจรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ, เยน ฤๅลโกฏฺฐจิตฺ* นาม กุรุณํ นิคโม, ตทวสริ. อสฺสิสฺสํ โข ฤๅลโกฏฺฐจิตกา พุราหฺมณคหปติกา “สมโณ ขลฺล โภ, โคตโม สกฺยปฺตโต สกฺยกุลา ปพฺพชิตโต กุรุสฺส จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ ฤๅลโกฏฺฐจิตํ อนุปฺปตโต, ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺสคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารกํ สพุรหฺมกํ สสฺสมณพุราหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลยาณํ มชฺฌกฺลยาณํ ปรีโยสานกฺลยาณํ สาทถํ สพฺยณฺชนํ, เกวลปรีปฺนฺณํ ปรีสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ, สาทฺธํ โข ปน ตถารูปานํ อรหตฺตํ ทสฺสนํ โหติตีติ.

อถ โข ฤๅลโกฏฺฐจิตกา พุราหฺมณคหปติกา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺขเจ ภควนฺตํ อภิวเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺส, อปฺเปกฺขเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทึสฺส; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺส, อปฺเปกฺขเจ, เยน ภควา, เตนฺณขลิมฺปณาเมตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺส, อปฺเปกฺขเจ ภควโต สนฺตึเก นามโคตฺตํ สาวะตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺส, อปฺเปกฺขเจ

ตุณ्हีภูตา เอกมนต์ นิสีทิสฺส. เอกมนต์ นิสินฺเน โข ฤลลโกฏฐิตเก
 พุราหุมนคหปติเก ภควา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมหาทเปสิ
 สมุตเตเชสิ สมฺปหํเสสิ.

[๒๙๔] เตน โข ปน สมเยน รฏฺฐปาโล นาม กุลปฺตโต
 ตสฺมีเยว ฤลลโกฏฐิตเ อคฺคกฺกิลสฺส^๑ ปฺตโต ติสฺส^๒ ปริสายํ
 นิสินฺโน โหติ. อถ โข รฏฺฐपालสฺส กุลปฺตตสฺส เอตทโหสิ “ยถา
 ยถา ขวาทํ ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สุกฺรํ
 อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺพุณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ
 พุรหุมนจิริยํ จริตฺตํ, ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โอิหาเรตฺวา กาสายานิ
 วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. อถ
 โข ฤลลโกฏฐิตกา พุราหุมนคหปติกา ภควตา ฐมฺมียา กถาย
 สนฺทสฺสิตา สมหาทปิตา สมุตเตชิตา สมฺปหํสิตา ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามีสฺส. อถ โข รฏฺฐปาโล กุลปฺตโต
 อจิรปฏฺกนฺเตสฺส ฤลลโกฏฐิตเกสฺส พุราหุมนคหปติเกสฺส, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนต์ นิสีทิ.
 เอกมนต์ นิสินฺโน โข รฏฺฐปาโล กุลปฺตโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “ยถา ยถาทํ ภนฺเต ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ
 สุกฺรํ อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺพุณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ
 พุรหุมนจิริยํ จริตฺตํ, อิจฺฉามหํ ภนฺเต เกสมสฺสํ โอิหาเรตฺวา
 กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตํ,
 ลภเยยฺยหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลภเยยฺยํ อุปสมฺมปทฺนฺติ.

[๙] “อนุญญาโตสิ ปน ตวํ รฐจปาล มาตาปิตุหิ อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. “น โขหิ ภาณเต อนุญญาโต มาตาปิตุหิ
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. “น โข รฐจปาล ตถาคตา
 อนอนุญญาตํ มาตาปิตุหิ ปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺตํ. “สฺวหิ ภาณเต ตถา
 กริสฺสามิ, ยถา มํ มาตาปิตโร อนุชานิสฺสนฺติ อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺชายาติ.

[๒๙๕] อถ โข รฐจปาลํ กุลปุตฺโต อญฺญาสาสนา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยเน มาตาปิตโร,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มาตาปิตโร เอตทวโจ “อมฺมตาตา
 ยถา ยถาหิ ภควตา ฐมมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สฺกํ อการํ
 อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺปณฺณํ เอกนฺตปริสฺสทฺธํ สงฺขลิตํ พุรหฺมจริยํ
 จริตฺตํ, อิจฺฌามหิ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺจุทาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺตํ, อนุชานาถ มํ
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.

เอวํ วุตฺเต, รฐจปาลสฺส กุลปุตฺตสฺส มาตาปิตโร รฐจปาลํ
 กุลปุตฺตํ เอตทวโจ “ตวํ โขสิ ตาต รฐจปาล อมฺหากํ
 เอกปุตฺตโก ปิโย มนาโป สฺสเชทฺโต สฺสปริหโต,^๒ น ตวํ ตาต
 รฐจปาล กิณฺจิทฺตํ ทุกฺขสฺส ชานาสิ, เอहि^๓ ตวํ ตาต รฐจปาล
 ภุณฺช จ ปิว จ ปริจาเรหิ จ ภุณฺชนฺโต ปิวนฺโต ปริจาเรณฺโต
 กาเม ปริภุณฺชนฺโต ปุณฺณานิ กโรนฺโต อภิรมสฺส น ตํ มยํ
 อนุชานาม อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย. มรเณนปิ เต มยํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ. ทย. ปพฺพาเชตฺต มํ ภควา

^๒ ฉ. เท. อ. สฺสปริภโต, เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ. “เอहि ตวํ ตาต ๔เปยฺย ปพฺพชฺชายาติ อิมเ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อกามกา วินา ภวิสสาม, กิ ปน มยํ ตํ ชีวนตํ อญฺชานิสสาม
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.

ทุตฺติยมฺปิ โข ๕เปฯ ตตฺติยมฺปิ โข รหฺจปาโล กุลปฺตโต
มาตาปิตโร เอตทโวจ “อมฺมตาท ยถา ยถาหํ ภควตา ฐมมํ เทสิตํ
อาชานามิ, นยิทํ สุกฺริ อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺพณฺณํ
เอกนฺตปริสฺสุทฺธิํ สงฺขลิตฺตํ พุรหฺมจริยํ จริตฺตํ, อิจฺฉามหิ เกสมสฺสํ
โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชฺชิตฺตํ, อญฺชานาถ มํ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.
ตตฺติยมฺปิ โข รหฺจपालสฺส กุลปฺตตสฺส มาตาปิตโร รหฺจपालํ
กุลปฺตตํ เอตทโวจํ “ตฺวํ โขสิ ตาท รหฺจपाल อมฺหากํ เอกปฺตตโก
ปิโย มนาโป สุเชริโต สุขปริหโต, น ตฺวํ ตาท รหฺจपाल กสฺสจฺจิ
ทฺกฺขสฺส ชานาสิ, เอहि, ตฺวํ ตาท รหฺจपाल ภุญฺช จ ปิว จ,
ปริจาเรहि จ, ภุญฺชนฺโต ปิวนฺโต ปริจาเรณฺโต กาเม ปริภุญฺชนฺโต
ปฺญฺญานิ กโรณฺโต อภิรมสฺส, น ตํ มยํ อญฺชานาม อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย. มรณฺเณปิ เต มยํ อกามกา วินา
ภวิสสาม, กิ ปน มยํ ตํ ชีวนตํ อญฺชานิสสาม อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.

[๒๙๖] อถ โข รหฺจปาโล กุลปฺตโต [^๑] “น มํ
มาตาปิตโร อญฺชานนฺติ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ ตตฺถ
อนนฺตรหิตาย ภูมียา นิปชฺชิ “อิธ”^๒ วา เม มรณํ ภวิสสตี

^๑ ส.อ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
๑ ส.อ. มาตาปิตุสฺส ปพฺพชฺช อลภมาโน

^๒ ฉ., เท., อ. อิธ

ปพฺพชฺชา วาติ. อถ^๑ โข รมฺจปาลโ ส กุลปฺตโต เอกมฺปิ ภตฺตํ
น ภฺณชฺช, เทวปิ ภตฺตานิ น ภฺณชฺช, ตีณฺปิ ภตฺตานิ น ภฺณชฺช,
จตฺตาริปิ ภตฺตานิ น ภฺณชฺช, ปณฺจปิ ภตฺตานิ น ภฺณชฺช, จปิ
ภตฺตานิ น ภฺณชฺช, สตฺตปิ ภตฺตานิ น ภฺณชฺช.^๒

อถ โข รมฺจปาลสฺส กุลปฺตตสฺส มาตาปิตโร รมฺจปาลํ
กุลปฺตตํ เอตทวโจ “ตฺวํ โขสิ” ตาต รมฺจปาล อมฺหากํ
เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป สฺสเชติโต สฺสปริหโต, น ตฺวํ ตาต
รมฺจปาล กสฺสจิ ทฺกฺขสฺส ชานาสิ, อญฺเจहि ตาต รมฺจปาล ภฺณชฺช จ
ปิ ว จ ปริจาเรहि จ, ภฺณชฺชนฺโต ปิวนฺโต ปริจาเรณฺโต กาเม
ปริภฺณชฺชนฺโต ปุณฺณานิ กโรณฺโต อภิรมสฺส, น ตํ มยฺ อญฺชานาม
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชชย. ^๓ มรเณนปิ เต มยฺ อกามกา
วินา ภวิสฺสาม, ก็ ปน มยฺ^๔ ตํ^๕ ชีวนฺตํ อญฺชานิสฺสาม
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชชยวาติ. เอวํ วุตฺเต, รมฺจปาลโ
กุลปฺตโต ตฺถนฺทึ อโหสิ. ทฺติยมฺปิ โข รมฺจปาลสฺส กุลปฺตตสฺส
มาตาปิตโร รมฺจปาลํ กุลปฺตตํ เอตทวโจ ๗เปฯ ทฺติยมฺปิ โข
รมฺจปาลโ กุลปฺตโต ตฺถนฺทึ อโหสิ. ตฺติยมฺปิ โข รมฺจปาลสฺส
กุลปฺตตสฺส มาตาปิตโร รมฺจปาลํ กุลปฺตตํ เอตทวโจ “ตฺวํ โขสิ
ตาต รมฺจปาล อมฺหากํ เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป สฺสเชติโต
สฺสปริหโต, น ตฺวํ ตาต รมฺจปาล กิณฺจิ ทฺกฺขสฺส ชานาสิ,
อญฺเจहि ตาต รมฺจปาล ภฺณชฺช จ ปิ ว จ ปริจาเรहि จ, ภฺณชฺชนฺโต

^๑ ส. อ. อยํ ปาโ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ตฺวํ โข ตาต

^๓ น. อยํ ปาโ น ทิสฺสติ.

^๔ อ. อยํ ปาโ น ทิสฺสติ.

^๕ เท. เต

ปิวन्हโต ปริจาเรन्हโต กาเม ปริภุญชन्हโต ปุณณานิ กโรन्हโต
 อภิรมสฺส, น ตํ มยํ อนุชานาม อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย.
 มรณนปิ เต มยํ อกามกา วินา ภวิสฺสาม, ก็ ปน มยํ
 ตํ ชีวนตํ อนุชานิสฺสาม อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.
 ตติยมปิ โข รหฺจปาโล กุลปฺตโต ตฺถเห อโหสิ.

[๒๙๗] อถ โข รหฺจपालสฺส กุลปฺตตสฺส สหายกา, [๑]
 เยน รหฺจปาโล กุลปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา รหฺจपालํ
 กุลปฺตตํ เอตทวโจ "ตฺวํ โขสิ" สมฺม รหฺจपाल มาตาปิตฺตุนํ
 เอกปฺตตโก ปิโย มนาโป สฺสฺเชติโต สฺสฺสฺปริหโต, น ตฺวํ สมฺม
 รหฺจपाल กสฺสจิ ทฺถกฺขสฺส ชานาสิ. อญฺเจहि สมฺม รหฺจपाल ภุญฺช จ
 ปิว จ ปริจาเรहि จ, ภุญฺชन्हโต ปิวन्हโต ปริจาเรन्हโต กาเม
 ปริภุญฺชन्हโต ปุณณานิ กโรन्हโต อภิรมสฺส, น ตํ มาตาปิตโร
 อนุชานนฺติ^๑ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย. มรณนปิ เต
 มาตาปิตโร อกามกา วินา ภวิสฺสนฺติ, ก็ ปน เต ตํ ชีวนตํ
 อนุชานิสฺสนฺติ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. เอวํ วุตฺเต,
 รหฺจปาโล กุลปฺตโต ตฺถเห อโหสิ. ทฺติยมปิ โข ๔เปยฺ ตติยมปิ
 โข รหฺจपालสฺส กุลปฺตตสฺส สหายกา รหฺจपालํ กุลปฺตตํ
 เอตทวโจ "ตฺวํ โขสิ" สมฺม รหฺจपाल มาตาปิตฺตุนํ เอกปฺตตโก
 ปิโย มนาโป สฺสฺเชติโต สฺสฺสฺปริหโต, ๔เปยฺ อญฺเจहि สมฺม
 รหฺจपाल ภุญฺช จ ปิว จ ปริจาเรहि จ, ภุญฺชन्हโต ปิวन्हโต
 ปริจาเรन्हโต กาเม ปริภุญฺชन्हโต ปุณณานิ กโรन्हโต อภิรมสฺส,

^๑ อ. รหฺจपालสฺส กุลปฺตตสฺส มาตาปิตฺตุนํ ปฏิสฺสฺวา

^๒ ส., อ. โข สมฺม

^๓ น., เท., อ. อนุชานิสฺสนฺติ

น ตั มาตาปิตโร อนุชานนติ อการสมา อนุการิยं ปพพชชาย.
 มรณนปี เต มาตาปิตโร อกามกา วินา ภวิสสนติ, ก็ ปน เต
 ตั ชีวนตัม อนุชานิสสนติ อการสมา อนุการิยं ปพพชชายาติ.
 ตติยมปิ โข ฐฎปาโล กุลปุตโต ตุน्हี อโหสิ.

[๒๙๘] อถ โข ฐฎปาโล กุลปุตตสส สहायกา, येन
 ฐฎปาโล กุลปุตตสส มาตาपितरो, तेनुपसंगमिस्सु; อุปसंगमित्वा
 ฐฎปาโล กุลปุตตสส มาตาपितरो เอतทวโจ “อมมตาด ऐसो
 ฐฎปาโล กุลपุตโต ตตเถว อนนฺตรหิตาย ภูมिया निपन्नो ‘อิธ’
 वा मे मरुन् भविससि पपपचचा वाति, सजे तुमहे ฐฎपालं
 กุลปุตตัม นานุชานิสสถ อการสมา อนุการิยं ปพพชชาย,
 ตตเถว” มรณं भविससि,^๑ สजे ปน तुमहे ฐฎपालं กุลปุตตัม
 อนุชานิสสถ อการสมา อนุการิยं ปพพชชาย, ปพพชิต्ठिปี न
 त्थविससि, सजे ฐฎปาโล กุลปุตโต नाภिमिससि อการสมา
 อนุการิยं ปพพชชาย, का जसस्^๒ अण्णमा कति भविससि, อิच्च
 पञ्जाकमिससि, अनुचानाถ ฐฎपालं กุลปุตตัม อการสมา อนุการิยं
 ปพพชชายาติ. “อนุชานาม ताता, ฐฎपालं กุลปุตตัม อการสมา
 อนุการิยं ปพพชชาย ปพพชิต्ठेन ज पन ते^๓ มาตาपितโร
 อุत्तสเสตพพาติ. อถ โข ฐฎปาโล กุลปุตตสส สहायกา,
 येन ฐฎปาโล กุลपุตโต, तेनुपसंगमिस्सु; อุปसंगमित्वा ฐฎपालं

^๑ ฉ., เท., ๒๗/๖๖๖

^๒ ส. ตตเถวสส

^๓ ฉ., เท., อ. อากมิสสติ

^๔ ส. กา จสส

^๕ ฉ., เท., อ. อย ปาโจ น ทิสฺสติ.

กุลปุตต์ เอตทโวจ [๑] อนุญญาโตสิ มาตาปิตุหิ อการสุมานคาริยํ ปพพชชาย, ปพพชิตน จ ปน เต มาตาปิตโร อุตทสเสตพพาติ.

[๒๙๙] อถ โข รฏฺฐปาโล กุลปุตฺโต อฏฺฐหิตฺวา พลํ คาเหตุวา,^๒ เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข รฏฺฐปาโล กุลปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “อนุญญาโตมฺหิ อหํ ภนฺเต มาตาปิตุหิ อการสุมานคาริยํ ปพพชชาย, ปพพชเชตฺถ มํ ภควาติ. อลตถ โข รฏฺฐปาโล กุลปุตฺโต ภควโต สนฺติเก ปพพชชํ, อลตถ อุปสมฺบทํ. อถ โข ภควา อจิรฺอุปสมฺปนฺเน आयสฺมนฺเต รฏฺฐปาเล อทฺธมาสุปสมฺปนฺเน อุลลโกฏฺฐิจเต ยถาภีรนฺตํ วิหริทฺวา, เยน สาวตฺถิ, เตน จาริกํ ปกุกามิ อนุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน, เยน สาวตฺถิ ตทวสริ.

ตตฺร สุกํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถ-
ปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข आयสฺมา รฏฺฐปาโล เอโก รูปกฏฺฐโจ
อุปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตถาย
กุลปุตฺตา สมฺมเทว อการสุมานคาริยํ ปพพชนฺติ, ตทนต์ตฺรํ
พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
อุปสมฺบชฺช วิहाสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ,

^๑ ฉ. เท. อฏฺฐเจหิ สมฺม รฏฺฐปาโล อิ. ตวํ โข สมฺม รฏฺฐปาโล มาตาปิตุณฺนํ เอกปุตฺตโก
ปิโย มนาโป สุขเข จิตฺโต สุขปริภาโต; น ตวํ สมฺม รฏฺฐปาโล กสฺสจฺจิ ทุกฺขสฺส ชานาสิ.
อฏฺฐเจหิ ภุชฺช จ ปิว จ ปริจาเรหิ จ, ภุชฺชนฺโต ปิวนฺโต ปริจาเรณฺโต กาเม
ปริภุชฺชนฺโต ปญฺญานํ กโรนฺโต อภีรรมสฺส

^๒ อ. คเหตุวา

นาปริ อิตฺถตฺตาทาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร โข ปนายสฺมา
รวฺจปาลโ อรหตฺ อโหสิ.

อถ โข อายสฺมา รวฺจปาลโ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข อายสฺมา รวฺจปาลโ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิจฺฉามหํ
ภนฺเต มาตาปิตโร อุตฺทสฺเสตฺตุ, สเจ มํ ภควา อนฺุชานาตีติ. อถ
โข^๑ อายสฺมโต รวฺจปาลสฺส เจตสา เจโต ปริจฺจ^๒ มนฺสากาสิ,
ยถา^๓ ภควา อณฺณาสิ “อภพฺโพ โข รวฺจปาลโ กุลปฺตโต สิกฺข
ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺตุนฺติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ รวฺจปาลํ
เอตทวโจ “ยสฺสิทานิ^๔ รวฺจปาล กาลํ มณฺณสิตฺติ. อถ โข อายสฺมา
รวฺจปาลโ อญฺญายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยน อุลฺลโกฏฺฐจิตฺ, เตน
จาริกํ ปกฺกามิ, อนฺุပ္พุเพน จาริกํ จรมาโน, เยน อุลฺลโกฏฺฐจิตฺ,^๕
ตทวสริ.

ตตฺร สฺสํ อายสฺมา รวฺจปาลโ อุลฺลโกฏฺฐจิตฺเต วิหริตฺติ
รณฺโณ โกรพฺยสฺส มิคาคีเร.^๖ อถ โข อายสฺมา รวฺจปาลโ
ปฺพุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย อุลฺลโกฏฺฐจิตฺ ปิณฺฑาทาย
ปาวิสฺสิ. อุลฺลโกฏฺฐจิตฺเต สปทานํ ปิณฺฑาทาย จรมาโน, เยน สกปิตุ
นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต
รวฺจปาลสฺส ปิตา มชฺฌิมาย ทวารสาลาย อุลฺลิกฺขาเปติ. อุตฺทสา
โข อายสฺมโต รวฺจปาลสฺส ปิตา อายสฺมนฺตํ รวฺจปาลํ ทูรโต ว

^๑ ฉ., เท., อี. ๗/๐๕/๒๕๕

^๓ ส., อี. ยทา

^๕ ฉ., เท. อุลฺลโกฏฺฐจิโก

^๒ ส., อี. ปริวิตกํ

^๔ ฉ., เท., อี. ยสฺสิทานิ ตวํ

^๖ ฉ., เท. มิคจีเร, เอวมฺปริปิ.

อาคจันนํ ทิสฺวาน เอตทวโจ “อิมเหิ มุณฺฑเกหิ สมณเกหิ
อมฺหากํ เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป ปพฺพาชิตฺติ. อถ โข
อายุสฺมา รหฺจปาโล สกปิตุ นิเวสเน เนว ทานํ อลตฺถ, น
ปจฺจกฺขานํ, อณฺณทตฺถํ” อุกโกสเมว อลตฺถ.

เตน โข ปน สมเยน อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส ฌาติทาสี
อาภิโทสิกํ กุมฺมาลํ จทฺเทตฺถกามา โหติ. อถ โข อายุสฺมา
รหฺจปาโล ตํ ฌาติทาสี เอตทวโจ “สเจ ตํ ภคินี จทฺทนียธมฺมํ,
อิธ เม ปตฺเต อาภีราติ. อถ โข อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส
ฌาติทาสี ตํ อาภิโทสิกํ กุมฺมาลํ อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส ปตฺเต
อาภีรณฺตี หตฺถานญฺจ ปาทานญฺจ สรสฺส จ นิमितฺตํ อคฺคเหสิ.

[๓๐๐] อถ โข อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส ฌาติทาสี
เยนายสฺมโต รหฺจपालสฺส มาตา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส มาตริ เอตทวโจ “ยคฺขมฺเย ชาเนยฺยาสิ,
อยฺยปฺตฺโต รหฺจปาโล อนฺุปปตฺโตติ. “สเจ เข สจฺจํ” ภาณสิ,
อทาสี” ตํ” กโรมีติ.” อถ โข อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส มาตา,
เยนายสฺมโต รหฺจपालสฺส ปิตา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
อายุสฺมโต รหฺจपालสฺส ปิตริ เอตทวโจ “ยคฺเชว คหปติ
ชาเนยฺยาสิ รหฺจปาโล กิร กุลปฺตฺโต อนฺุปปตฺโตติ.

เตน โข ปน สมเยน อายุสฺมา รหฺจปาโล ตํ อาภิโทสิกํ
กุมฺมาลํ^๔ อณฺณตริ กุทฺทํ^๕ นิสฺสาย ปริภุญฺชติ. อถ โข

^๑ ฉ., เท., อ. อณฺณทตฺถ

^{๓-๓} อ. อายุ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
^๒ อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ ส., ฉ. กุณฺณมฺลํ เท. กุทฺทมฺลํ

^{๒-๒} ส., อ. สจฺจํ วทสิ อทาสี ภวสิติ

^๕ ส. ปุติกุมฺมาลํ

อายุสมโต ฐาปณสฺส ปิตา, เยนายสฺมา ฐาปณโล, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายุสมนฺตํ ฐาปณํ เอตทวโจ “อติ นาม
 ตาต ฐาปณ อภิโทสิกํ กุมมาสํ ปริภุญฺชิสฺสสิ, นนฺ ตาต
 ฐาปณ สกํ เคหํ คนฺตพฺพนฺติ. “กฺโต โน คหปติ อมฺหากํ
 เคหํ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ. อนคารา” มยํ คหปติ,
 อคมมฺหา โข เต คหปติ เคหํ, ตตฺถ เวน ทานํ อลตฺถมฺหา,
 น ปจฺจกฺขานํ, อณฺณทตฺถํ อกฺโกสเมว อลตฺถมฺหาติ. “เอहि
 ตาต ฐาปณ ฆรํ คมิสฺสามาติ. “อลํ คหปติ, กตํ เม อชฺช
 ภตฺตกิจฺจนฺติ. “เตนฺหิ ตาต ฐาปณ อธิวาสฺหิ สุวตฺตนาถ
 ภตฺตนฺติ. อธิวาสฺหิ โข อายุสฺมา ฐาปณโล ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข อายุสมโต ฐาปณสฺส ปิตา อายุสมโต
 ฐาปณสฺส อธิวาสนํ วิทิตฺวา, เยน สกํ นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา หริเตน^๒ โคมเยน ปจฺวียา อุปลิम्เปตฺวา^๓ มนฺตํ
 หิริญฺญสฺวณฺณสฺส ปุณฺชํ การาเปตฺวา เทว^๔ ปุณฺเช การาเปตฺวา
 เอกํ หิริญฺญสฺส เอกํ สฺวณฺณสฺส มนฺตา ปุณฺชา อหฺสิ. โอรโต
 จิโต ปุริโส ปารโต จิตํ ปุริสํ น ปสฺสติ ตถา ปารโต จิโต
 โอรโต จิตํ เต ปุณฺเช^๕ กิลฺยเชหิ ปฏิจฺฉาหาเปตฺวา มชฺฌเ^๖
 อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา ติโรกรณิยํ ปริกฺขิปิตฺวา^๗ อายุสมโต
 ฐาปณสฺส ปุราณทฺตฺติยเก อามนฺเตสิ “เอถ ตฺมเห วชฺสเก เยน
 อลงฺกาเรน อลงฺกตา ปุพฺเพ ปุตฺตสฺส^๘ ฐาปณสฺส^๙ ปิยา
 โหถ มนาปา, เตนฺ อลงฺกาเรน อลงฺกโรถาติ.

^๑ อิมตฺตอณาการา^๑

^{๓-๓} ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๕-๕} ฉ., เท., อ. ฐาปณสฺส กุลปุตฺตสฺส

^{๒-๒} ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๔-๔} ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

[๓๐๑] อถ โข อายสุมโต ฐาปาลสส ปิตา ตสสา
 รตติยา อจฺเจเน สเก นิเวสเน ปณฺธิตํ ขาทนํ โภชนํ
 ปฏฺยิทวา เปตฺวา อายสุมโต ฐาปาลสส กาลํ อาโรเจสิ “กาโล
 ตาต ฐาปาล, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถ โข อายสุมมา ฐาปาลो
 ปุพฺพพณฺหสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย, เยน สกปิตุ นิเวสนํ,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข
 อายสุมโต ฐาปาลสส ปิตา ตํ หิรณฺณสฺวณฺณสส ปุณฺชํ
 วิวราเปตฺวา อายสุมนฺตํ ฐาปาลํ เอตทโวจ “อิทํ เต ตาต
 ฐาปาล มตฺติกํ ฐนํ อณฺณํ เปตฺติกํ, อณฺณํ เปตฺตามหํ,” สกฺกา
 ตาต ฐาปาล โภเค จ ภูณฺชิตุํ ปุณฺณานิ จ กาทุํ, เอहि ตวํ
 ตาต ฐาปาล สิฏฺฐิ^๒ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺวา โภเค จ
 ภูณฺชสฺส ปุณฺณานิ จ กโรหิตฺติ. “สเจ เม ตวํ คหปติ วจนํ
 กเรยฺยาสิ, อิมํ หิรณฺณสฺวณฺณสส ปุณฺชํ สกฺกฺเขสุ आरोเปตฺวา,
 นิพฺพาหาเปตฺวา มชฺเฌ คงฺคาย นทฺิยา โสเต โอสีทาเปยฺยาสิ,”
 ตํ กิสฺส เหตุ. อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ हि เต คหปติ ตโตนิทานํ
 โสกปริเทวทฺกฺขโทมนสฺส
 ปุราณทฺตฺติยิกา ปจฺเจกํ ปาเทสุ คเหตฺวา อายสุมนฺตํ ฐาปาลํ
 เอตทโวจ “กิตฺติสา นาม ตาต อยฺยปฺตฺต อจฺฉราย, ยาสํ ตวํ
 เหตุ พุรหฺมจฺริยํ จรสิตฺติ. “น โข มยํ ภคินิ อจฺฉรานํ เหตุ
 พุรหฺมจฺริยํ จรามาติ. “ภคินิ วาเทเน โน อยฺยปฺตฺโต ฐาปาลो
 สมฺมทาจฺรตฺติติ [๔] ตตฺถเภา มุจฺจिता ปปตฺตีสฺส. อถ โข อายสุมมา

๑ หนตฺตํ ๒๗/๑๕/๒๕๖๖
 ๑. น. อ. ปิตามหํ

๒ ส. น. เท. อ. โอปฺลาเปยฺยาสิ

๒. น. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๔. น. เท. ตา

รฆุปาโล ปิตรํ เอตทโวจ “สเจ คหปติ โภชนํ ทาทพฺพํ,
 เทถ, มา โน วิहेเจถาติ. “ภุญฺช ตาต รฆุปาล นิฏฺฐิตํ
 ภตฺตุนฺติ. อถ โข อายสฺมโต รฆุปาลสฺส ปิตา อายสฺมนฺตํ
 รฆุปาลํ ปณฺเฑน ขาทนฺเฑน โภชนเฑน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ
 สมฺปวาเรสิ.

[๓๐๒] อถ โข อายสฺมา รฆุปาโล ภุตฺตาวี
 โอนีตปตฺตปาณิ จิตฺโก ว อีมา คากา อภาสิ

“ปสฺส จิตฺตกตํ พิมฺพํ	อรุกายํ สมุสฺสิตํ
อาตุรํ พหุสงฺกปฺปํ	ยสฺส นตฺถิ ชฺวํ จิตฺติ.
ปสฺส จิตฺตกตํ รูปํ	มณฺเฑนา กุณฺฑเลน จ
อฏฺฐจิตฺเตน ^๒ โอนทฺธํ	สท วตฺถเภมิ โสภติ.
อลตฺตกกตา ปาทา	มุขํ จุณฺณณกมฺภุชิตํ
อลํ พาลสฺส โมหาย	โน จ ปารคเวสิโน.
อฏฺฐปาทกตา เกสา	เนตฺตทา อณฺชนมฺภุชิตา
อลํ พาลสฺส โมหาย	โน จ ปารคเวสิโน.
อณฺชนีว ^๓ นวา จิตฺตา ^๔	ปฺปติกาโย อลงฺกโต
อลํ พาลสฺส โมหาย	โน จ ปารคเวสิโน.
โอทฺธิ มิคโว ปาสํ	นาสทา ^๕ วากรํ มิโค
ภุตฺตวา นีวาปํ คจฺฉามิ ^๕	กนฺทนฺเต มิคพฺนฺชเกติ.

๑ พม.๒๒๙. 217/05/2566

^๑ อ. อฏฺฐจิตฺตเจน

^๒ ส. เท. นาสาทา

^{๒-๒} ฉ., เท. อณฺชนีวณฺณวา จิตฺตา

^๔ ส. อ. คจฺฉาม

อถ โข อายสฺมา รหฺจปาโล จิตโก ว อีมา คาทา
ภาสิตวา, เยน รณโณ โกรพยสฺส มิคาจิรํ, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมฺเล ทิวาวิหารํ นิสิตฺติ.

[๓๐๓] อถ โข ราชา โกรพโย มิคว อามนฺเตสิ
“โสเชหิ [๑] มิคว มิคาจิรํ อุกฺกมณฺณมฺมี, คจฺจาม สุกฺกมฺมี ทสฺสนายาติ.
“เอวํ เทวาติ โข มิคโว รณโณ โกรพยสฺส ปฏิสสฺสฺสวา มิคาจิรํ
โสเชนฺโต อทฺทส อายสฺมนฺตํ รหฺจปาลํ อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมฺเล
ทิวาวิหารํ นิสินฺนํ ทิสฺวาน, เยน ราชา โกรพโย, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ โกรพยํ เอตทวโจ “สุทฺธํ โข เต เทว
มิคาจิรํ, อตฺถิ เจตฺถ รหฺจปาโล นาม กุลปฺตฺโต, อิมสฺมีเยว
ถุลลโกฏฺฐจิตฺเต อคฺคกฺกุลิกสฺส ปฺตฺโต ยสฺส”^๒ ตวํ อภินฺทํ กิตฺตยมาโน
อโหสิ, โส อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมฺเล ทิวาวิหารํ นิสินฺนโนติ.

“เตนหิ สมฺม มิคว อลนฺทานชฺช อุกฺกมณฺณมฺยา ตเมวทานิ
มยํ ภวนฺตํ รหฺจปาลํ ปยิริปาสิสฺสามาติ.

อถ โข ราชา โกรพโย “ยํ ตตฺถ ขาถนียํ โภชนียํ
ปตฺติยตฺตํ, ตํ สพฺพํ วิสขฺเขธาติ วตฺวา ภทฺธานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา
ภทฺธํ ยานํ อภिरูหิตฺวา ภทฺเธหิ ภทฺเธหิ ยานเหิ ถุลลโกฏฺฐจิตฺตมฺหา
นียฺยาสิ มหจฺจราชานุกาเวน”^๓ อายสฺมนฺตํ รหฺจปาลํ ทสฺสนาย.
ยาวตฺติกา ยานสฺส ภูมि, ยานเณ คนฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา
ปตฺติโกว อสฺสฏฺาย อสฺสฏฺาย ปริสาย, เยนายสฺมา รหฺจปาโล,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา รหฺจปาเลน สทฺธี สมฺไมทิ;

^๑ ๗๗๔๒ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
ฉ., เท., อ. สมม

^๒ เท. อสส

^๓ ฉ., เท. มหจฺจ ราชานุกาเวน

สมโมทนีย กถิ สาราณียี วิตติสาเรตวา เอกมหนตฺ อฏฺฐาสิ.
 เอกมหนตฺ จิโต โข ราชา โกรพโย อายสมหนตฺ รัชกาลํ
 เอตทวโจ “อิธ ภวํ รัชปาโล กฏฺฐตฺถเร” นิสิตฺตฺติ. “อลํ
 มหาราช นิสิตฺ ตวํ นิสินฺโน อหํ สเก อาสเนติ. นิสิตฺ โข
 ราชา โกรพโย ปณฺณตฺเต อาสเน. นิสชช โข ราชา โกรพโย
 อายสมหนตฺ รัชกาลํ เอตทวโจ

[๓๐๔] “จตุตาริมา นิ โภ รัชกาล ปาริชฺฌณานิ, เยหิ
 ปาริชฺฌณเยหิ สมณฺหาคตา อิธกจฺเจ เกสมสฺสํ โอหาเรตวา
 กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ.
 กตมานิ จตุตาริ. ชราปาริชฺฌณํ พฺยาสิปาริชฺฌณํ โภคปาริชฺฌณํ
 ฌาติปาริชฺฌณํ.

กตมํ^๒ โภ รัชกาล ชราปาริชฺฌณํ. อิธ โภ รัชกาล
 เอกจฺเจ ชินฺโน โหติ วุทฺโธ^๓ มหฺลลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต.
 โส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘อหํ โขมฺหิ เอตฺรหิ ชินฺโน วุทฺโธ
 มหฺลลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต; น โข ปน มยา สุกฺรํ
 อนธฺคิตํ^๔ วา โภคํ^๕ อธิคฺนฺตุ อธิคฺตํ^๕ วา โภคํ^๕ ผาตี กาทุํ,
 ยนฺนฺนาหํ เกสมสฺสํ โอหาเรตวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตวา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ. โส เตน ชราปาริชฺฌณเณ
 สมณฺหาคโต เกสมสฺสํ โอหาเรตวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตวา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ; อิทํ วุจฺจติ โภ รัชกาล

^๑ ส.ฉ.เท.อิ. หตฺตตฺถเร

^๒ ฉ.เท.อิ. กตมํ จ

^๓ ส.อิ. วุทฺโธ

^{๔-๕} ส.อิ. อนธฺคิตา วา โภคา, เอวฺมุปริปี.

^{๕-๕} ส.อิ. อธิคฺตา วา โภคา, เอวฺมุปริปี.

ชราปาริชาญญ์. ภวฺ โข ปน รฏฺฐปาโล เอตฺรหิ ททโร ยฺว
 สฺสกาพเกโส ภทฺเรน โยพพเนน สมณฺหาคโต ปจฺเมน วยสา, ตํ
 โภโต รฏฺฐपालสฺส ชราปาริชาญญ์ นตฺถิ. ก็ ภวฺ รฏฺฐปาโล ฅตฺวา
 วา ทิสฺวา วา สุตฺวา วา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. (๑)

กตมญฺจ ปน^๑ โภ รฏฺฐपाल พฺยาธิปาริชาญญ์. อิทฺ โภ
 รฏฺฐपाल เอกจฺโจ อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิตฺ พาพฺพหคิลาน. โส
 อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ “อหํ โขมฺหิ เอตฺรหิ อาพาธิโก ทุกฺขิตฺ
 พาพฺพหคิลาน, น โข ปน มยา สฺกรํ อนนฺทิตํ วา โภคํ
 อธิคนฺตุํ อธิคตํ วา โภคํ ฅาตี กาทํ, ยนฺนุนาหิ เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนการิยํ
 ปพฺพชเยยฺนติ. โส เตน พฺยาธิปาริชาญญเณน สมณฺหาคโต เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนการิยํ
 ปพฺพชติ; อิทํ วุจฺจติ โภ รฏฺฐपाल พฺยาธิปาริชาญญ์. ภวฺ โข
 ปน รฏฺฐปาโล เอตฺรหิ อปฺปาพาโช อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา
 คหณิยา สมณฺหาคโต นาตีสิตาย นาจฺจุณฺหาย, ตํ โภโต
 รฏฺฐपालสฺส พฺยาธิปาริชาญญ์ นตฺถิ. ก็ ภวฺ รฏฺฐปาโล ฅตฺวา วา
 ทิสฺวา วา สุตฺวา วา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. (๒)

กตมญฺจ โภ รฏฺฐपाल โภคปาริชาญญ์. อิทฺ โภ รฏฺฐपाल
 เอกจฺโจ อทฺโธ โหติ มหทฺทโน มหาโภโค, ตสฺส เต โภคา
 อณฺุพฺพเพน ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ. โส อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ “อหํ โข
 ปฺพเพ อทฺโธ อโหสี มหทฺทโน มหาโภโค, ตสฺส เม เต โภคา

อนุปุพฺเพน ปริกฺขยํ คตา, น โข ปน มยา สุกฺรํ อนนฺทิกเต^๑ วา
 โภเค^๒ อธิคฺนฺตํ อธิคเต วา โภเค ฆาตี กาทํ, ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพเชยฺยนฺติ. โส เตन โภคปาริชูณฺเณ สมนฺนาคโต เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺติ; อิทํ วุจฺจติ โภ ฐฎปาฬ โภคปาริชูณฺณํ. ภวํ โข ปน
 ฐฎปาโล อิมสฺมีเยว ฤลลโกฏฺฐิจิเต อคฺคกฺกุลิกสฺส ปฺตโต, ตํ โภโต
 ฐฎปาฬสฺส โภคปาริชูณฺณํ นตฺถิ. กิํ ภวํ ฐฎปาโล ฃตฺวา วา
 ทิสฺวา วา สุตฺวา วา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺ. (๓)

กตมญฺจ โภ ฐฎปาฬ ฃาติปาริชูณฺณํ. อิท โภ ฐฎปาฬ
 เอกจฺจสฺส พฺหุ โหนฺติ มิตฺตามจฺจา ฃาติสาลิหิตา, ตสฺส เต
 ฃาตกา อนุปุพฺเพน ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ. โส อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ
 “มมํ โข ปุพฺเพ พฺหุ อหฺเร^๓ มิตฺตามจฺจา ฃาติสาลิหิตา, ตสฺส
 เม เต^๒ ฃาตกา” อนุปุพฺเพน ปริกฺขยํ คตา, น โข ปน มยา
 สุกฺรํ อนนฺทิกเต วา โภเค อธิคฺนฺตํ อธิคเต วา โภเค ฆาตี กาทํ,
 ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. โส เตน ฃาติปาริชูณฺเณ
 สมนฺนาคโต เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺติ; อิทํ วุจฺจติ โภ ฐฎปาฬ
 ฃาติปาริชูณฺณํ. โภโต โข ปน ฐฎปาฬสฺส อิมสฺมีเยว ฤลลโกฏฺฐิจิเต
 พฺหุ มิตฺตามจฺจา ฃาติสาลิหิตา, ตํ โภโต ฐฎปาฬสฺส

ณัติปาริชาตญณํ นตฺถิ. ก็ ภวํ ฐฏฺฐปาโล ญตฺวา วา ทิสฺวา วา
 สุตฺวา วา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. (๔)

“อิมานิ ไช” ฐฏฺฐपाल จตฺตาริ ปาริชาตญณานิ, เยหิ
 ปาริชาตญณเหหิ สมณฺหาคตา อิธะกัจเจ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา
 กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ.
 ตานิ โภโต ฐฏฺฐपालสฺส นตฺถิ. ก็ ภวํ ฐฏฺฐปาโล ญตฺวา วา
 ทิสฺวา วา สุตฺวา วา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺติ.

[๓๐๕] “อตฺถิ ไช มหาราช เตเน ภควตา ชานตา
 ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธเน จตฺตาริ ฐมฺมุทฺเทสะ อุกฺกิฏฺฐา,
 ยมห์” ญตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ อการสฺมา อนการิยํ
 ปพฺพชิตฺ. กตเม จตฺตาริ. ‘อุปนียติ โลโก อทฺฐโวติ ไช มหาราช
 เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธเน ปจฺโม
 ฐมฺมุทฺเทโส อุกฺกิฏฺฐโ, ยมห์ ญตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ
 อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. ‘อตาณ” โลโก อนภิสฺสโรติ ไช
 มหาราช เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธเน
 ทฺติโย ฐมฺมุทฺเทโส อุกฺกิฏฺฐโ, ยมห์ ญตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา
 จ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. ‘อสฺสโก โลโก สพฺพํ ปหาย
 คมนีเยนฺติ ไช มหาราช เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมพุทฺเธเน ตฺติโย ฐมฺมุทฺเทโส อุกฺกิฏฺฐโ, ยมห์ ญตฺวา จ
 ทิสฺวา จ สุตฺวา จ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺ. ‘อุโน โลโก
 อตฺตโต ตณฺหาทาโสติ ไช มหาราช เตเน ภควตา ชานตา

^๑ ฉ., อ. ไช โภ

^๒ ฉ., เท., อ. เย อหํ, เอวมุปริปิ.

^๓ อ. อตฺตาณ, เอวมุปริปิ.

ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน จตฺตโก ฌมฺมุทฺเทโส อุตฺติฏฺโฐ,
 ยมฺหํ ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตฺ. อิเม โข มหาราช เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน จตฺตารุ ฌมฺมุทฺเทสา อุตฺติฏฺฐา, ยมฺหํ
 ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺติ.

[๓๐๖] “อุปนียติ” โลโก อทุชฺชเวติ ภวํ รมฺจปาลโ อห
 อิมสฺส ปน^๒ โภ รมฺจปาล ภาสิตสฺส กถํ อตฺตโก ทฏฺฐพฺโพติ.
 “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อโหสิ ตวํ วิสตีวสฺสทุทฺเทสิโกปิ
 ปณฺณวิสตีวสฺสทุทฺเทสิโกปิ หตฺถิสฺมีปิ กตาวิ อสฺสสฺมีปิ กตาวิ
 รตฺสฺมีปิ กตาวิ ฌนฺสฺมีปิ กตาวิ ฌรฺสฺมีปิ กตาวิ อูรฺพลీ
 พาหุพลీ อลฺมตฺโต สงฺคามาวจโรติ. “อโหสิมฺหํ โภ รมฺจปาล
 วิสตีวสฺสทุทฺเทสิโกปิ ปณฺณวิสตีวสฺสทุทฺเทสิโกปิ หตฺถิสฺมีปิ กตาวิ
 อสฺสสฺมีปิ กตาวิ รตฺสฺมีปิ กตาวิ ฌนฺสฺมีปิ กตาวิ ฌรฺสฺมีปิ กตาวิ
 อูรฺพลీ พาหุพลీ อลฺมตฺโต สงฺคามาวจโร. อปฺเปกทาหํ โภ รมฺจปาล
 อิทฺธิมา^๓ มณฺเณ,^๓ น อตฺตโน พเลน สมสมํ สมฺนุปสฺสามีติ. “ตํ
 ก็ มณฺณสิ มหาราช, เอวเมว ตวํ เอตฺรหิปี^๔ อูรฺพลీ พาหุพลీ
 อลฺมตฺโต สงฺคามาวจโรติ. “โน หิทำ โภ รมฺจปาล, เอตฺรหิ
 ชินฺโน วุทฺโธ มหฺลลโก อทุชฺชเวติ วโยอนุปฺปตฺโต, อสฺสีติโก^๕ เม^๖
 วโย วตฺตติ, อปฺเปกทาหํ โภ รมฺจปาล อิทฺธิ ปาทำ กริสฺสามีติ.
 “อณฺเณเนว ปาทำ กโรมีติ. “อิทํ โข ตํ มหาราช เตเน ภควตา

^๑ จ.เต. ๒๗/อุปนียติ, เอวมฺปริปี.

^๒ จ.,เต. ปนสฺสโก น ทิสฺสติ.

^{๓-๓} ส. อิทฺธิมา จ มณฺเณ จ.,เต.,อ. อิทฺธิมา ว มณฺเณ ^๔ จ.,เต.,อ. ปิสฺสโก น ทิสฺสติ.

^๕ จ.,เต.,อ. อาสฺสีติโก

^๖ อ. อโย ปาโร น ทิสฺสติ.

ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเชน สนฺธาย ภาสิตํ
 ‘อุปฺนียติ โลโก อทฺฐโวติ, ยมห์ ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ. “อจฺจริยํ โภ รฏฺฐपाल, อพฺภุตํ
 โภ รฏฺฐपाल, ยาว สฺภาสิตฌจิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเชน ‘อุปฺนียติ โลโก อทฺฐโวติ. อุปฺนียติ हि
 โภ รฏฺฐपाल โลโก อทฺฐโว. (๒)

“สํวิชฺชนเต โข โภ รฏฺฐपाल, อิมสฺมี ราชกุเล หตฺถิกายาปิ
 อสฺสกายาปิ รกฺกกายาปิ ปตฺติกายาปิ, เย” อมฺหากํ อาปทาสุ
 ปริโยทาย วตฺติสฺสนฺติ. ‘อตาณฺ โลโก อนภิสฺสโรติ ภวํ รฏฺฐปาโล
 อาห, อิมสฺส ปน โภ รฏฺฐपाल ภาสิตสฺส กถํ อตฺถิ ทฏฺฐพฺโพติ.
 “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อตฺถิ เต โกจิ อณฺุสายิกิ อาพาโชติ.
 “อตฺถิ เม โภ รฏฺฐपाल อณฺุสายิกิ อาพาโช, อปฺเปกทา มํ โภ
 รฏฺฐपाल มิตฺตามจฺจา ฌาติสาลิหิตา ปริวเรตฺวา จิตา โหนฺติ
 ‘อิทานิ ราชา โกรพฺโย กาลํ กริสฺสตี, อิทานิ ราชา โกรพฺโย
 กาลํ กริสฺสตีติ. ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, ลภสิ ตวํ เต
 มิตฺตามจฺเจ ฌาติสาลิหิตเต อายนฺตุ เม โภนฺโต มิตฺตามจฺจา
 ฌาติสาลิหิตา, สพฺเพว สนฺตา อิมํ เวทนํ สํวิภชถ, ยถาหํ
 ลหฺกตฺริกํ เวทนํ เวทียะยฺนฺติ, อุทาทุ ตวํเยว ตํ เวทนํ
 เวทียสฺสีติ. “นาหํ โภ รฏฺฐपाल ลภามิ เต มิตฺตามจฺเจ ฌาติสาลิหิตเต
 ‘อายนฺตุ เม โภนฺโต มิตฺตามิจฺจา ฌาติสาลิหิตา. สพฺเพว สนฺตา
 อิมํ เวทนํ สํวิภชถ, ยถาหํ ลหฺกตฺริกํ เวทนํ เวทียะยฺนฺติ,
 อถ โข อหเมว ตํ เวทนํ เวทียามีติ. “อิทํ โข ตํ มหาราช

เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺธเตน สนฺธาย
 ภาสิตํ ‘อตาโณ โลโก อนภิสฺสโรติ ยมห์ ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ
 สุตฺวา จ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺติ. “อจฺฉริยํ โภ ฐาปณ,
 อพฺภุตํ โภ ฐาปณ, ยาว สฺมาสิตตฺตจิทํ เตน ภควตา ชานตา
 ปัสสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺธเตน ‘อตาโณ โลโก อนภิสฺสโรติ,
 อตาโณ หิ โภ ฐาปณ โลโก อนภิสฺสโร. (๒)

สํวิชฺชติ โข โภ ฐาปณ อิมสฺมี ราชกุเล ปหุตํ
 หิรัณฺยสุวณฺณํ ภูมิกตตฺตจ. “อสฺสโก โลโก, สพฺพํ
 ปหาเย คมนิยฺนติ ภวํ ฐาปณ อาห, อิมสฺส ปน โภ ฐาปณ
 ภาสิตสฺส กถํ อตฺถุ ทฏฺฐพฺโพติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ มหาราช, ยถา
 ตวํ เอตฺรหิ ปณฺจหิ กามคฺเชหิ สมฺปปีโต สมงฺคิฏฺโตะ ปริจาเรสิ,
 ลจฺฉสิ ตวํ ปฺรตฺถาปี ‘เอวเมวาทํ อิมเหเว ปณฺจหิ กามคฺเชหิ
 สมฺปปีโต สมงฺคิฏฺโตะ ปริจาเรมิตฺติ, อุทาหุ อณฺเณ อิมํ โภคํ
 ปฏฺฐิพฺพชิตฺตสฺส, ตวํ ปน ยถากมฺมํ คมิตฺตสฺส. “ยถาทํ โภ
 ฐาปณ เอตฺรหิ ปณฺจหิ กามคฺเชหิ สมฺปปีโต สมงฺคิฏฺโตะ
 ปริจาเรมิ, นาทํ ลจฺฉามิ ปฺรตฺถาปี ‘เอวเมวาทํ อิมเหเว ปณฺจหิ
 กามคฺเชหิ สมฺปปีโต สมงฺคิฏฺโตะ ปริจาเรมิตฺติ, อถ โข อณฺเณ
 อิมํ โภคํ ปฏฺฐิพฺพชิตฺตสฺส, อหํ ปน ยถากมฺมํ คมิตฺตสฺส. “อิทํ
 โข ตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา
 สมฺมาสมฺพุทฺธเตน สนฺธาย ภาสิตํ ‘อสฺสโก โลโก, สพฺพํ ปหาเย
 คมนิยฺนติ, ยมห์ ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ อการสฺมา
 อนการิยํ ปพฺพชิตฺติ. “อจฺฉริยํ โภ ฐาปณ, อพฺภุตํ โภ ฐาปณ,

ยาว สุภาสิตตณฺจิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
สมฺมาสมพุทฺธเรน ‘อสฺสโก โลโก, สพุทฺธํ ปหาเย คมนียนฺติ,
อสฺสโก หิ โภ รฏฺฐपाल โลโก, สพุทฺธํ ปหาเย คมนียํ.

‘อุโน โลโก อติตฺโต ตณฺหาทาโสติ ภวํ รฏฺฐปาโล อาห,
อิมสฺส ปน โภ รฏฺฐपाल ภาสิตสฺส กถํ อตฺถเก ทฏฺฐพฺโพติ.
“ตํ ก็ มณฺเฑสิ มหาราช, ผีตํ กุรํ อชฺฌาวสสีติ. “เอวํ โภ
รฏฺฐपाल ผีตํ กุรํ อชฺฌาวสามีติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ มหาราช, อิธ
เต ปุริโส อากฺขเจยฺย ปุรตฺถิมาเย ทิสาย สทฺธายโก ปจฺจยโก.
โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺย ‘ยคฺเช มหาราช ชาเนยฺยาสิ,
อหํ อากฺขณามิ ปุรตฺถิมาเย ทิสาย, ตตฺถทฺทสํ มหนตฺตํ ชนปทํ
อิทฺธมฺเจว ผีตณฺจ พหุชนํ อากิณฺณมนุสฺสํ, พหุ ตตฺถ หตฺถิกายา
อสฺสกายา รกฺกายา ปตฺติกายา, พหุ ตตฺถ ทนฺดาชินํ,^๑ พหุ
ตตฺถ หิรณฺณสฺวณฺณํ อกตณฺเจว กตณฺจ, พหุ ตตฺถ อิตฺถิ-
ปริคฺคโห, สกฺกา ว^๒ ตาวตฺตเกน พลตฺเถน อภิวินฺนิตฺตํ, อภิวินฺน
มหาราชาคิ, กิณฺติ นํ กรเญยาสีติ. “ตมฺหิ มยํ โภ รฏฺฐपाल
อภิวินฺนชฺชย อชฺฌาวเสยฺยามาติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ มหาราช, อิธ
เต ปุริโส อากฺขเจยฺย ปจฺจิมาย ทิสาย ยเปยฺย อุตฺตราย
ทิสาย ยเปยฺย ทกฺขิณาย ทิสาย ยเปยฺย ปรสมฺพุทฺธโต สทฺธายโก
ปจฺจยโก. โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺย ‘ยคฺเช มหาราช
ชาเนยฺยาสิ, อหํ อากฺขณามิ ปรสมฺพุทฺธโต, ตตฺถทฺทสํ มหนตฺตํ
ชนปทํ อิทฺธมฺเจว ผีตณฺจ พหุชนํ อากิณฺณมนุสฺสํ, พหุ ตตฺถ
หตฺถิกายา อสฺสกายา รกฺกายา ปตฺติกายา, พหุ ตตฺถ ทนฺดาชินํ,
พหุ ตตฺถ หิรณฺณสฺวณฺณํ อกตณฺเจว กตณฺจ, พหุ ตตฺถ

อิตฺถิปริคฺคโห, สกฺกา ว ตาวตฺตเกน พฺลตฺถเนน อภิวิชินิตุํ, อภิวิชิน
 มหाराชาติ, กิณฺติ นํ กเรยฺยาสีติ. “ตมฺปิ มยฺ โภ รฏฺฐपाल
 อภิวิชฺชีย อชฺฌาวเสยฺยามาติ. “อิทํ โข ตํ มหาราช เตเน ภควตา
 ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สนฺชาย ภาสิตํ ‘อุโน
 โลโก อติตฺโต ตณฺหาทาโสติ, ยมฺหํ ญตฺวา จ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺติ. “อจฺจริยํ โภ รฏฺฐपाल, อพฺภุตํ
 โภ รฏฺฐपाल, ยาว สุกฺกาสิตถฺจิทํ เตเน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ‘อุโน โลโก อติตฺโต ตณฺหาทาโสติ.
 อุโน हि โภ รฏฺฐपाल โลโก อติตฺโต ตณฺหาทาโสติ.

อิทมฺวโจ อายสฺมา รฏฺฐปาโล อิทํ วตฺวา อถาปรํ
 เอตทวโจ

[๓๐๗] “ปสฺสสามิ โลเก สวเน มนุสฺเส
 ลทฺธาน วิตฺตํ น ททนต์ติ โมหา
 ลุทฺธา ฐนํ สนฺนิจยํ กโรนฺติ
 ภิชฺชโย จ กามे อภิปตฺถยन्ตติ.

ราชา ปสฺยห* ปจฺวี วิชิตฺวา
 สสาครนฺตํ มหิมาวสนฺโต
 โอรัม สมฺพุทฺทสฺส อติตฺตรูป
 ปารํ สมฺพุทฺทสฺสปิ ปตฺถเยถ.

ราชา จ อญฺเญ จ พหุ มนุสฺสา
 อวิตตณฺหา มรณํ อุเปนฺติ
 อุनाव หุตฺวาน ชนฺตติ เทหิ
 กามेहि โลกมฺหิ นหตฺถิ ติตฺติ.

กนฺทนต์ติ นํ ฌาติ ปกัรีย เกเส
 อโห วตานิ อมราติ จาหุ
 วตฺเถน นํ ปารุตํ นีหริตฺวา
 จิตํ สมากาย ตโต ทนฺตติ.

โส ทยฺหติ สฺสุเลหิ ตฺตฺตฺตฺมาโน
 เอเกน วตฺเถน ปหาย โภเค
 น มียฺยมานสฺส ภวนฺติ ตาณา
 ฌาตี จ มิตฺตา อถ วา สหaya.

ทายาทกา ตสฺส ธนํ หรณฺติ
 สตฺโต ปน กจฺจติ เยน กมมํ
 น มียฺยมานํ ธนมนฺเวติ กิณฺจ^๑
 ปฺตฺตา จ ทารา จ ธนญฺจ รณฺณจ.

น ทิชมายฺยํ ลภเต ธเนน
 น จาปี วิตฺเตน ชรํ วิหณฺติ
 อปฺปกณฺจิทํ ชีวิตฺมาหุ ชีรา
 อสฺสสฺสํ วิปฺปริณามธมฺมํ.

อหฺมา ทลิตฺทา จ ผุสณฺติ ผสฺสํ
 พาโล จ ชีโร จ ตเถว ผุญฺโจ
 พาโล หิ พาลุยา วชิโตว เสติ
 ชีโร จ น เวรติ ผสฺสผุญฺโจ.

ตสฺมา หิ ปญฺญาว ธเนน เสยฺโย
 ยาย โวसानํ อิทาธิคจฺจติ
 อพฺโยสิตตฺตา^๑ หิ ภวามเวสฺสุ
 ปาปานิ กมฺมานิ กโรหนฺติ โมหา.

อุเปติ คพฺภณฺจ ปรมฺจ โลกํ
 สํสารมาปชฺช ปรมฺปราย
 ตสฺสปปปญฺโธ อภิสทฺทหนฺโต
 อุเปติ คพฺภณฺจ ปรมฺจ โลกํ.

โจโร ยถา สนฺธิมุเข คหิโต
 สกมฺมฺนา หณฺณติ ปาปชฺมโม
 เอวํ ปชา เปจฺจ ปรมฺหิ โลเก
 สกมฺมฺนา หณฺณติ ปาปชฺมมา.^๒

กามา หิ จิตฺรา มรฺฐรา มโนรมา
 วิรูปฺฐเปณ มณฺเณติ จิตฺตํ
 อาทีนํว กามคฺุณฺเสฺสุ ทิสฺวา
 ตสฺมาหํ ปพฺพชฺชิตฺมฺหิ ราช.

ทุมฺปฺผลาเนว^๓ ปตฺนฺติ มาณวา^๔
 ทหฺรา จ วุฑฺฒา จ สรรเภาทา
 เอตํ^๕ วิทิตฺวา^๕ ปพฺพชฺชิตฺมฺหิ ราช
 อปณฺณกํ สามณฺณเมว เสยฺโยติ.

ทฺฤติยํ รฏฺจปาลสฺสตุตฺ นิฏฺฐิตํ.

^๑ ส.อ. อโสสิตตฺตา

^๔ อ. มานวา

^๒ ฉ., เท., อ. ปาปชฺมโม

^{๕-๕} ส. เอวํ ทิสฺวา ฉ., เท., อ. เอตํปิ ทิสฺวา

^๓ อ. ทุมฺปฺผลานีว

๓. มฆเทวสุตต์^๑

[๓๐๘] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา มิถิลาโย วิหริติ มฆเทวมุพพาเน. อถ โข ภควา อญญตรสุมิ ปเทเส สิตํ ปาตุวากาสิ. อถ โข อายสุมโต อานนทสฺส เอตทโหสิ “โก หนุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย. น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตติ. อถ โข อายสุมอานนโท เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, เยเน ภควา, เตเนชฺชลิมนฺนาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก หนุ โข ภาณเต เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตติ.

“ภูตปุพฺพํ อานนท อิมิสฺสาเยว^๒ มิถิลาโย ราชา อโหสิ มฆเทโว นาม ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺเม จิตฺโต มหาราชชา ฐมฺมจฺรติ พุราหมณคหปติเกสฺส เนคเมสฺส เจว ชานปเทสฺส จ, อุโปสถณฺจ อุปวสตี จาตุทฺทสึ ปณฺจทสึ อฏฺฐมึ จ ปกฺขสฺส. อถ โข อานนท ราชชา มฆเทโว พหฺนํ วสฺसानํ พหฺนํ^๓ วสฺสสตานํ พหฺนํ วสฺสสทฺสฺसानํ อจฺจเยเน กปฺปกํ อามนฺเตสิ ‘ยทา เม สมฺมกปฺปกํ ปสฺเสยฺยาสี สิริสุมิ ปลิตานิ^๔ ชาตานิ, อถ เม อาโรเจยฺยาสีตี. ‘เอวํ เทวาติ โข อานนท กปฺปกโก รณฺโณ มฆเทวสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อทฺทสา โข อานนท กปฺปกโก พหฺนํ วสฺसानํ พหฺนํ วสฺสสตานํ พหฺนํ วสฺสสทฺสฺसानํ อจฺจเยเน รณฺโณ มฆเทวสฺส สิริสุมิ ปลิตานิ ชาตานิ ทิสฺวาน ราชานํ มฆเทวํ เอตทโวจ ‘ปาตุภูตา โข เทวสฺส เทวภูตา, ทิสฺสนฺติ สิริสุมิ

^๑ ส. เท. อ. มฆาเทวสุตต์, เอวมุปริปี.

^๓ อ. พหฺนํ

^๒ ส. อิมิสฺส

^๔ อ. ผลิตานิ, เอวมุปริปี.

ปลิตานิ ชาตานิตี. ‘เตนहि สมม กปฺปก ตานิ ปลิตานิ สาธุกั
 สนฺหาเสน อุทฺธริตฺวา มม’ อณฺชลิสฺมี ปติฏฺฐาเปหิตี. ‘เอวံ
 เทวาทิ โข อานนฺท กปฺปโก รณฺโณ มฆเทวสฺส ปฏิสฺสุตฺวา
 ตานิ ปลิตานิ สาธุกั สนฺหาเสน อุทฺธริตฺวา รณฺโณ มฆเทวสฺส
 อณฺชลิสฺมี ปติฏฺฐาเปสิ.

[๓๐๙] ‘อถ โข อานนฺท ราชา มฆเทโว กปฺปกสฺส
 คามวริ ทตฺวา เชฏฺฐปฺตตํ กุมาริ อามนฺตาเปตฺวา เอตทโวจ
 ‘ปาตฺตฺกฺตา โข เม ตาต กุมาร เทวทฺตา, ทิสฺสนฺติ สิริสฺมี
 ปลิตานิ ชาตานิ, ภูตฺตา โข ปน เม มานุสฺสกา กามา, สมโย
 ทิพฺเพ กาเม ปริเยสิตฺถุ, เอहि ตฺวํ ตาต กุมาร อิมํ รชฺชํ ปฏฺธิปชฺช
 อหํ ปน เกสฺมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามิ, เตนहि ตาต กุมาร ยทา
 ตฺวํ ปสฺเสยฺยาสิ สิริสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ, อถ กปฺปกสฺส
 คามวริ ทตฺวา เชฏฺฐปฺตตํ กุมาริ สาธุกั รชฺเช สมนุสฺสาสิตฺวา
 เกสฺมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชยฺยาสิ. เยน เม อิทํ กลฺยาณํ วตฺตํ^๒ นิหิตํ
 อณฺุปฺวตฺเตยฺยาสิ, มา โข เม ตฺวํ อนฺติมปฺริโส อโหสิ. ยสฺมี
 โข ตาต กุมาร ปุริสยฺยูเค วตฺตมาเน เอวรูปสฺส กลฺยาณสฺส
 วตฺตสฺส สมฺจุจฺเณโท โหติ, โส เตสํ อนฺติมปฺริโส โหติ. ตนฺตาหํ
 ตาต กุมาร เอวํ วทามิ ‘เยน เม อิทํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ
 อณฺุปฺวตฺเตยฺยาสิ, มา โข เม ตฺวํ อนฺติมปฺริโส อโหสิตี.

อถ โข อานนท ราชา มชเทโว กปฺปกสฺส คามวรั
 ทตฺวา เชฏฺฐปฺตํ กุมาริ สาธุํ ราชเช สมฺนุสาสิตฺวา อิมสฺมีเยว
 มชเทวมพฺวเน เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺจาทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิ. โส เมตฺตาสหคเตน
 เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ, ตถา ทฺติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา
 จตุตฺถํ. อิติ อุทฺธมโห ติริยํ สพฺพชฺชि สพฺพตฺถตฺตาย^๑ สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน^๒ ฝริตฺวา วิหาสิ. กรุณาสหคเตน เจตสา
 ๔เปยฺ มุทิตาสหคเตน เจตสา ๔เปยฺ อูเปกฺขาสหคเตน เจตสา
 เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ, ตถา ทฺติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา
 จตุตฺถํ. อิติ อุทฺธมโห ติริยํ สพฺพชฺชิ สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ อูเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ.

ราชา โข ปนानนท มชเทโว จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ
 กุมาริกิพฺภิกํ กิพฺภิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ อฺปรชฺช^๓ กาเรสิ,
 จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ ราชช กาเรสิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ
 อิมสฺมีเยว มชเทวมพฺวเน อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต
 พุรหฺมจริยํ จริ. โส จตฺตาริ พุรหฺมวิหาเร ภาเวตฺวา กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺา พุรหฺมโลกฺกูปโค อโหสิ.

[๓๑๐] อถ โข อานนท รมฺโถ มชเทวสฺส ปฺตํโต พฺหุณฺ
 วสฺसानิ พฺหุณฺ วสฺสสตานํ พฺหุณฺ วสฺสสหสฺसानิ อจฺจเยน กปฺปกํ

^๑ น., เท., อ. สพฺพตฺถตฺตาย, เอวมฺปริปี.

^๒ น., เท. อพฺยาปชฺฌเณน

^๓ น., เท., อ. อฺปรชฺช

อามนฺเตสิ ‘ยทา เม สมฺม กปฺปก ปสฺเสยฺยาสี สิริสฺมี ปลิตานิ
 ชาตานิ, อถ เม^๑ อาโรเจยฺยาสีติ. ‘เอวํ เทวาติ โข อานนฺท
 กปฺปโก รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺตสุส ปจฺจสฺโสสิ. อทฺทสา โข
 อานนฺท กปฺปโก พหฺนํ วสฺसानํ พหฺนํ วสฺสสฺตานํ พหฺนํ
 วสฺสสฺหสฺसानํ อจฺจเยน รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺตสุส สิริสฺมี
 ปลิตานิ ชาตานิ, ทิสฺวาน รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺตํ เอตทวโจ
 ‘ปาตฺตฺกฺกตา โข เทวสุส เทวทฺฐตา, ทิสฺสนฺติ สิริสฺมี ปลิตานิ
 ชาตานีติ. ‘เตนหิ สมฺม กปฺปก ตานิ ปลิตานิ สาธุกํ สณฺหาเสน
 อุทฺธริตฺวา มม อณฺชลิสฺมี ปติฏฺฐาเปหีติ. ‘เอวํ เทวาติ โข
 อานนฺท กปฺปโก รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺตสุส ปฏิสฺสุตฺวา ตานิ
 ปลิตานิ สาธุกํ สณฺหาเสน อุทฺธริตฺวา รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺตสุส
 อณฺชลิสฺมี ปติฏฺฐาเปสิ.

อถ โข อานนฺท รณฺโณ มฆเทวสุส ปุตฺโต กปฺปกสุส
 คามวรี ทตฺวา เขมฺมจฺจุตฺตํ กุมารํ อามนฺตาเปตฺวา เอตทวโจ
 ‘ปาตฺตฺกฺกตา โข เม ตาต กุมาร เทวทฺฐตา, ทิสฺสนฺติ สิริสฺมี
 ปลิตานิ ชาตานิ, ภูตฺตา โข ปน เม มานุสฺสกา กามา, สมโย
 ทิพฺเพ กาเม ปริเยสิตุํ. เอहि ตวํ ตาต กุมาร อิมํ รชฺชํ
 ปฏิปชฺช, อหํ ปน เกสฺมสฺสุํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามิ. เตนหิ ตาต
 กุมาร ยทา ตวมปิ ปสฺเสยฺยาสี สิริสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ,
 อถ กปฺปกสุส คามวรี ทตฺวา เขมฺมจฺจุตฺตํ กุมารํ สาธุกํ
 รชฺเช สมนุสาสิตฺวา เกสฺมสฺสุํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ

อจจาเทตวา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยาสิ, เยน เม อิํ
 กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาสิ, มา โข เม ตวํ
 อนฺติมปริโส อโหสิ. ยสฺมี โข ตาต กุมาร ปริสยุเค วตฺตมาเน
 เอวรูปสฺส กลฺยาณสฺส วตฺตสฺส สมฺมุจฺเจโท โหติ, โส เตสํ
 อนฺติมปริโส โหติ. ตนฺตาทํ ตาต กุมาร เอวํ วทามิ 'เยน เม
 อิํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาสิ, มา โข เม ตวํ
 อนฺติมปริโส อโหสีติ.

อถ โข อานนฺท รมฺโฆ มชฺชเทวสฺส ปุตุโต กปฺปกสฺส
 คามวํ ทตฺวา เชฏฺฐปุตุตํ กุมารํ สาธุกํ ราชเช สมฺนุสาสิตฺวา
 อิมสฺมีเยว มชฺชเทวมุพฺพเน เกสฺมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจจาเทตฺวา อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชฺช. โส เมตฺตาสหคเตน
 เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ. ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตุตฺติยํ, ตถา
 จตฺตตฺถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพชฺชि สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ, กรุณาสหคเตน เจตฺสา
 ๕เปยฺย มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ๕เปยฺย อูเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา
 เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ, ตถา ทุตฺติยํ ตถา ตุตฺติยํ, ตถา
 จตฺตตฺถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพชฺชิ สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ อูเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ. รมฺโฆ โข ปนฺนํ
 มชฺชเทวสฺส ปุตุโต จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ กุมารกัปปิกํ กัปปิ,
 จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ อูปรชฺชํ กาเรสิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ
 ๓๙๐ รชฺชํ กาเรสิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ อิมสฺมีเยว มชฺชเทวมุพฺพเน

อการสมา อนคาริยัม ปพพชิตโต พุรหุมจริยัม จริ. โส จตฺตาโร
 พุรหุมวิหาเร ภาเวตฺวา กายสฺส เกทา ปรมมรณา พุรหุมโลกูปโค
 อโหสิ.

[๓๑๑] รณฺโณ โข ปนํนํท มฆเทวสฺส ปุตฺตปฺปุตฺตกา^๑
 ตสฺส ปรีปฺรา จตุรํสีตีสหสฺसानิ^๒ อิมสฺมีเยว มฆเทวมพฺวเน
 เกสมสฺสํ โอาหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทะตฺวา อการสมา
 อนคาริยัม ปพพชิสฺส. เต เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา
 วิหริสฺส, ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ. อิติ อุกฺกมฺโห
 ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน
 เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน
 ฌริตฺวา วิหริสฺส. กรุณาสหคเตน เจตฺสา ๔เปยฺ มุทิตาสหคเตน
 เจตฺสา ๔เปยฺ อฺเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหริสฺส,
 ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ. อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สพฺพธิ
 สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อฺเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺเลน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ฌริตฺวา วิหริสฺส.
 [๓] จตุรํสีตีสหสฺसानิ กุมารกิปฺภิกํ กิฬิสฺส, จตุรํสีตีสหสฺसानิ
 อฺปรชฺชํ กาเรสฺส, จตุรํสีตีสหสฺसानิ รชฺชํ กาเรสฺส,
 จตุรํสีตีสหสฺसानิ อิมสฺมีเยว มฆเทวมพฺวเน อการสมา
 อนคาริยัม ปพพชิตา พุรหุมจริยัม จริสฺส. เต จตฺตาโร พุรหุมวิหาเร
 ภาเวตฺวา กายสฺส เกทา ปรมมรณา พุรหุมโลกูปคา อเหสฺส. นิมิ
 เตสํ ราชานํ^๔ ปจฺฉิมโก อโหสิ ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา ฌมฺเม จิโต

มหาราชา, ทุมมํ จรติ พุราหุมนคหปติเกสุ เนคเมสุ เจว
 ชานปเทสุ จ, อุโปสถณฺจ อุปวสตี จาตุทฺทสี ปณฺจทสี
 อฏฺฐมี จ ปกฺขสฺส.

[๓๑๒] ภูตปุพฺพํ อานนฺท เทวานํ ตาวตีสานํ สุทฺธมฺมายํ
 สภายํ สนฺนิสินฺฺนํ สนฺนิปตฺตํ อยมนฺตรากถา อุทปาถิ
 ‘ลาภา วต โภ วิเทหํ, สุทฺธํ วต โภ วิเทหํ, เยสํ นิมิ
 ราชฯ ทุมมิโก ทุมมราชฯ ทุมเม จิตฺโต มหาราชฯ ทุมมํ จรติ
 พุราหุมนคหปติเกสุ เนคเมสุ เจว ชานปเทสุ จ, อุโปสถณฺจ
 อุปวสตี จาตุทฺทสี ปณฺจทสี อฏฺฐมี จ ปกฺขสฺสชาติ.

อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ตาวตีสเ
 อามนฺเตสิ ‘อิจฺเจยฺยาถ’ โน ตุมฺहे มาริสา นิมิราชานํ ทฏฺฐนฺติ.
 ‘อิจฺฉาม มยฺ มาริสา นิมิราชานํ ทฏฺฐนฺติ. เตเน โข ปนํนฺท
 สมเยน นิมิ ราชฯ ตทฺหุโปสเถ ปณฺณรเส สีสนฺหาโต’^๒ อุโปสถิโก
 อุปฺริ ปาสาทวรคโต นิสินฺโน โหติ. อถ โข อานนฺท สกฺโก
 เทวานมินฺโท, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺตํ^๓ วา
 พาทํ ปสาเรยฺย, ปสํริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺ;’^๔ เอวเมว
 เทเวสุ ตาวตีสสุ อนฺตรหิตํ นิมิสฺส รณฺโณ สมฺมุเข^๕ ปาตุรโหสิ.
 อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมินฺโท นิมี ราชานํ เอตทวโจ
 ‘ลาภา เต มหาราช, สุทฺธํ เต มหาราช, เทวา มหาราช
 ตาวตีสฯ สุทฺธมฺมายํ สภายํ กิตฺตยมานรฺูปา สนฺนิสินฺฺนา ‘ลาภา วต
 โภ วิเทหํ, สุทฺธํ วต โภ วิเทหํ, เยสํ นิมิ ราชฯ ทุมมิโก

^๑ ส. ๑๐๑ อิจฺเจยฺยาสิ

^๒ ส. สสํ นหาโต

^๓ ฉ., เท. สมฺมิณฺชิตฺ, เอวมุปรี.

^๔ ฉ., เท. ปมุเข

ธมฺมราชา ธมฺเม จิโต มหาราชา ธมฺมํ จรติ พุราหุมนคหปติเกสุ
 เนคเมสุ เจว ชานปเทสุ จ อุโปสถณฺจ อุปวสตี จาตุทฺทสี
 ปณฺจทสี อฏฺฐมี จ ปกฺขสฺสาตี. 'เทวา เต มหาราช ตาวตีสา
 ทสฺสนกามา, ตสฺส เต อหิ มหาราช สหสฺสยฺตุตฺตํ อาชณฺณรถํ
 ปหิณิสฺสามิ, อภิรุเหยฺยาสี' มหาราช ทิพฺพํ ยานํ อวิกมฺปมาโนตี.
 อธิวาเสสิ โข อานนฺท นิมิ ราชา ตฺถนฺทึภาเวน.

[๓๑๓] อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมินฺโท นิมิสฺส
 รณฺโณ อธิวาสนํ วิทิตฺวา, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส
 สมฺมิณฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาร์ติ วา พาหํ
 สมฺมิณฺชเยยฺย; เอวเมว นิมิสฺส รณฺโณ สมฺมุเข^๒ อนฺตรหิโต
 เทเวสุ ตาวตีเสสุ ปาตุรโหสิ.

อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมินฺโท มาตลี สงฺคาหํ
 อามนฺเตสิ 'เอहि ตวํ สมฺม มาตลี สหสฺสยฺตุตฺตํ อาชณฺณรถํ
 โยเชตฺวา นิมี ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทหิ'^๓ 'อยนฺเต
 มหาราช สหสฺสยฺตุตฺโต อาชณฺณรโถ สกฺเกน เทวานมินฺเทน
 เปสิโต, อภิรุเหยฺยาสี มหาราช ทิพฺพํ ยานํ อวิกมฺปมาโนตี.
 'เอว'^๔ ภทฺนตฺวาตี^๕ โข อานนฺท มาตลี สงฺคาหโก สกฺกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส ปฏิสฺสุตฺวา สหสฺสยฺตุตฺตํ อาชณฺณรถํ โยเชตฺวา นิมี
 ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ 'อโย เต มหาราช สหสฺสยฺตุตฺโต
 อาชณฺณรโถ สกฺเกน เทวานมินฺเทน เปสิโต, อภิรุห มหาราช

^๑ อ. มคธ. อภิรุเหยฺยาสี

^๓ ส. อ. วเทสิ

^๕ จ. ทยฺย. ภทฺนตฺวา

^๒ จ. เท. ปมุเข, เอวมุปริปิ. อ. มุเข

^๔ อ. เอวํ โหตุ

ทิพฺพํ ยานํ อวิกมฺปมาโน, อปิจ มหาราช กตเมเน ตํ เนมิ.
 เยน วา ปาปกมฺมา ปาปกาณํ กมฺมานํ วิปากํ ปฏิสฺสเวเทนฺติ,
 เยน วา กลฺยาณกมฺมา กลฺยาณกมฺมานํ วิปากํ ปฏิสฺสเวเทนฺตฺติ.
 ‘อุภเยเนว มํ มาตลฺลิ เนหิตฺติ. สํปเวสฺสิ’ โข อานนฺท มาตลฺลิ
 สงฺคาหโก นิมี ราชานํ สุธมฺมมายํ^๒ สภายํ. อทฺทสา โข อานนฺท
 สกฺโก เทวานมินฺโท นิมี ราชานํ ทูรโต ว อากจฺฉนฺตํ; ทิสฺวา
 นิมี ราชานํ เอตทวโจ ‘เอहि โข มหาราช, สุวาคตํ’ มหาราช,
 เทวา เต [๔] มหาราช ตาวตีสฺสา สุธมฺมมายํ สภายํ กิตฺตยมานรฺูปา
 สนฺนินฺสิหนฺนา ‘ลาภา วต โภ วิเทหานํ, สุลทฺธํ วต โภ วิเทหานํ,
 เยสํ นิมิ ราชฯ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺเม จิตฺโต มหาราชฯ ฐมฺมํ
 จรติ พุราหุมนคฺคหปตฺติเกสฺสุ เนคเมสฺสุ เจว ชานปเทสฺสุ จ, อุโปสถณฺจ
 อุปวสตี จาตุทฺทสฺสี ปณฺจทฺทสฺสี อฏฺฐจฺมี จ ปกฺขสฺสชาติ, เทวา
 เต มหาราช ตาวตีสฺสา ทสฺสนกามา, อภิรม มหาราช เทเวสฺสุ
 เทวานุภาเวนาติ. ‘อลํ มาริส, ตตฺถเวยว มํ มิตฺถลํ ปฏฺฐิเนตฺตุ, ตถาหํ
 ฐมฺมํ จริสฺสามิ พุราหุมนคฺคหปตฺติเกสฺสุ เนคเมสฺสุ เจว ชานปเทสฺสุ จ,
 อุโปสถณฺจ อุปวสิสฺสามิ จาตุทฺทสฺสี ปณฺจทฺทสฺสี อฏฺฐจฺมี จ ปกฺขสฺสชาติ.

[๓๑๔] อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมินฺโท มาตลฺลิ
 สงฺคาหกํ อามนฺเตสฺสิ ‘เอहि ตวํ สมฺม มาตลฺลิ สหสฺสยฺุตตํ
 อาชณฺณรตํ โยเชตฺวา นิมี ราชานํ ตตฺถเวยว มิตฺถลํ ปฏฺฐิเนหิตฺติ.
 ‘เอวํ ภทฺทนฺตวาทิ โข อานนฺท มาตลฺลิ สงฺคาหโก สกฺกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา สหสฺสยฺุตตํ อาชณฺณรตํ โยเชตฺวา
 นิมี ราชานํ ตตฺถเวยว มิตฺถลํ ปฏฺฐิเนสฺสิ.

^๑ ส.อ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ส.อ. สมฺปาเปสฺสิ ฉ.,เท. สมฺปเวสฺสิ

^๓ ส.อ. สาคตํ

^๒ ฉ.,เท.,อ. สุธมฺมํ สภํ

^๔ ฉ.,เท. ทสฺสนกามา

ตตฺร สุทํ อานนฺท มหาราช๑ ฐมมํ จรติ พุราหฺมณ-
คหปติเกสุ เนคเมสุ เจว ชานปเทสุ จ, อุโปสถณฺจ อุปวสตี
จาตุทฺทสี ปณฺจทสี อฏฺฐมํ จ ปกฺขสฺสาตี.๒ อถ โข อานนฺท
นิมิ ราช๑ พหฺนํ วสฺसानํ พหฺนํ วสฺสสฺตานํ พหฺนํ วสฺสสฺหสฺसानํ
อจฺจเยน กปฺปกํ อามนฺเตสิ 'ยทา เม สมฺม กปฺปกํ ปสฺเสยฺยาสี
สิรฺสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ, อถ เม อาโรเจยฺยาสีตี. 'เอวํ เทวาทิ
โข อานนฺท กปฺปกโก นิมิสฺส รมฺโถ ปจฺจสฺโสสี. อทฺทสา
โข อานนฺท กปฺปกโก พหฺนํ วสฺसानํ พหฺนํ วสฺสสฺตานํ พหฺนํ
วสฺสสฺหสฺसानํ อจฺจเยน นิมิสฺส รมฺโถ สิรฺสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ;
ทิสฺวาน นิมิ ราช๑นํ เอตทวโจ 'ปาตุญฺจตา โข เทวสฺส เทวทฺฐตา,
ทิสฺสนฺติ สิรฺสฺมี ปลิตานิ ชาตานีตี. 'เตนหิ สมฺม กปฺปกํ ตานิ
ปลิตานิ สาธุกํ สณฺหาเสน อุทฺธริตฺวา มม อณฺชลิสมิ ปติญฺจาเปหีตี.

'เอวํ เทวาทิ โข อานนฺท กปฺปกโก นิมิสฺส รมฺโถ
ปฏิสฺสุตฺวา ตานิ ปลิตานิ สาธุกํ สณฺหาเสน อุทฺธริตฺวา นิมิสฺส
รมฺโถ อณฺชลิสมิ ปติญฺจาเปสิ.

อถ โข อานนฺท ราช๑ กปฺปกสฺส คามวรี ทตฺวา
เชฏฺฐปฺตํ กุมารํ อามนฺตาเปตฺวา เอตทวโจ 'ปาตุญฺจตา โข เม
ตาต กุมาร เทวทฺฐตา, ทิสฺสนฺติ สิรฺสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ,
ภุตฺตา โข ปน เม มานุสฺสกา กามา, สมโย ทิพฺเพ กาเม
ปริเยสิตุํ, เอहि ตวํ ตาต กุมาร, อิมํ ราช๑ชํ ปฏิปชฺช, อหํ
ปน เกสมสฺสุํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา

อการสุมมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสามิ. เตนหิ กุมาร^๑ ยทา ตวมปิ
 ปสฺสเสยฺยาสิ สิริสฺมี ปลิตานิ ชาตานิ, อถ กปฺปกสฺส คามวรี
 ทตฺวา เขฏฺฐปฺตตํ กุมารํ สาธุกํ ราชเช สมฺนุสาสิตฺวา เกสมสฺสํ
 โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสุมมา อนการิยํ
 ปพฺพเชยฺยาสิ. เยน เม อิํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาสิ,
 มา โข เม ตวํ อนุติมปฺริโส อโหสิ, ยสฺมี โข ตาต กุมาร
 ปฺริสยฺเค วตฺตมาเน เอวฺรฺปสฺส กลฺยาณสฺส วตฺตสฺส สมฺจุจฺเโท
 โหติ, โส เตสํ อนุติมปฺริโส โหติ. ตนฺตาทํ ตาต กุมาร เอวํ
 วทามิ ‘เยน เม อิํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาสิ,
 มา โข เม ตวํ อนุติมปฺริโส อโหสีติ.

[๓๑๕] อถ โข อานนฺท นิมิ ราชชา กปฺปกสฺส คามวรี
 ทตฺวา เขฏฺฐปฺตตํ กุมารํ สาธุกํ ราชเช สมฺนุสาสิตฺวา อิมสฺมีเยว
 มจฺจเทวมฺพวเน เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺฉาเทตฺวา อการสุมมา อนการิยํ ปพฺพชิ. โส เมตฺตาสหคเตน
 เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ, ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา
 จตฺตตฺถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ. กรุณาสหคเตน เจตฺสา
 ๕เปยฺ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ๕เปยฺ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา
 เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสิ. ตถา ทุตฺติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ.
 อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ
 อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน
 อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ.

นิมิ โข ปนानนฺท ราชา จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ กุมารกัปปิกั
 กัปปิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ อุปรชฺช กาสเรสิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ
 รชฺช กาสเรสิ, จตุราสีติวสฺสสหสฺसानิ อิมสฺมีเยว มฆเทวมุพฺพเน
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตอ พุรหฺมจริยํ จริ. โส จตฺตารอ
 พุรหฺมวิหาเร ภาเวตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา พุรหฺมโลกุปคโ
 อโหสิ.

นิมิสฺส โข ปนानนฺท รณฺโณ กพารชนโก นาม ปุตฺโต
 อโหสิ. โส น อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิต. โส ตํ กลฺยาณํ
 วตฺตํ^๑ สมฺมจฺฉินฺทิต. โส เตสํ อนฺติมปฺริโส อโหสิ.

[๓๑๖] สียา โข ปน เต อานนฺท เอวฺมสฺส ‘อณฺโณ
 ฐุน เตน สมเยน ราชา มฆเทโว อโหสิ, เยน^๒ ตํ กลฺยาณํ
 วตฺตํ นิหิตนฺตติ.^๓ น โข ปเนตํ อานนฺท เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. อหํ
 เตน สมเยน ราชา มฆเทโว อโหสิ. อหํ ตํ กลฺยาณํ วตฺตํ
 นิหิณฺตี.^๓ มยา ตํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ ปจฺฉินฺมา ชนตา
 อนฺุปฺปวตฺเตสิ. ตํ โข ปนानนฺท กลฺยาณํ วตฺตํ น นิพฺพิทาย
 น วิราคาย น นิโรชาย น อุปสฺมาเยว น อภิญฺญาย น สมฺโพชาย
 น นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ยาวเทว พุรหฺมโลกุปตฺตติยา. อิทํ โข
 ปนानนฺท เอตฺรหิ มยา กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ เอกนฺตนิพฺพิทาย
 วิราคาย นิโรชาย อุปสฺมาเยว อภิญฺญาย สมฺโพชาย นิพฺพานาย
 สํวตฺตติ. กตมญฺจานนฺท เอตฺรหิ มยา กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ
 เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรชาย อุปสฺมาเยว อภิญฺญาย

สมุโพธาย นิพพานาย สํวตฺตติ. อยมเว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค,
 เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนโต
 สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อิทํ ไช
 อานนฺท เอตฺรหิ มยา กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ เอกนฺตนิพฺพิทาย
 วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺเญาย สมุโพธาย นิพพานาย
 สํวตฺตติ. ตํ โว^๑ อหํ อานนฺท เอวํ วทามิ, ‘เยน เม อิทํ
 กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาถ, มา ไช เม ตุมฺहे
 อนฺติมปฺริสา^๒ อหฺวตฺถ, ยสฺมี ไช อานนฺท ปฺริสฺสุเค วตฺตมาเน
 เอวรูปฺสฺส กลฺยาณฺสฺส วตฺตสฺส สมฺจุจฺเฑโท โหติ, โส เตสํ
 อนฺติมปฺริโส โหติ. ตํ โว อหํ อานนฺท เอวํ วทามิ ‘เยน
 เม อิทํ กลฺยาณํ วตฺตํ นิหิตํ อนุปฺปวตฺเตยฺยาถ, มา ไช เม
 ตุมฺहे อนฺติมปฺริสา อหฺวตฺถาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิติ.

ตติยํ มฆเทวสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๔. มฐฺรสุตฺตํ

[๓๑๗] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากจฺจาโน^๓
 มฐฺราย วิหฺรติ คฺนฺทาวเน.^๔ อสฺสโสสิ ไช ราชา มฐฺโร^๕ อวฺนฺติปฺตฺโต
 “สมฺโณ ขลฺล โภ กจฺจาโน มฐฺราย วิหฺรติ คฺนฺทาวเน, ตํ ไช ปน

^๑ อ. ตํ ไช อหํ

^๒ อ. อนฺติมปฺริโส

^๓ ส. มหากจฺจาโน

^๔ ส. คฺนฺทาวเน ฉ., เท., อ. กฺนฺทาวเน

^๕ ฉ., เท. มาฐฺโร, เอวมฺปฺริปี.

ภวนตํ, กจฺจํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'ปณฺทิตो
 วยตฺโต'^๑ เมธาวิ พหุสฺสโต จิตฺตกถิ กลฺยาณปฏฺิภาโณ วุทฺโธ^๒
 เจว อรหา จ, สารุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ.
 อถ โข ราชา มธุโร อวณฺติปฺตโต ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ
 โยชาเปตฺวา ภทฺริ ยานํ อภฺริหิตฺวา ภทฺเรหิ ภทฺเรหิ ยานेหิ
 มธุราย นิยุยาสิ มหจฺจราชานุกาเวน आयสฺมนตํ มหากจฺจํ
 ทสฺสนาย, ยาวตฺติกา ยานสฺส ภูมิ, ยานเนน คนฺตฺวา ยานา
 ปจฺจโรหิตฺวา ปตฺติโก ว, येनायสฺมา มหากจฺจาโน, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมตา มหากจฺจาเนน สทฺธิ สมฺโมทฺติ; สมฺโมทฺนียํ
 กถํ สาราณียํ วีตฺติสาเรตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสีทฺติ; เอกมณฺตํ นิสฺสินฺโน
 โข ราชา มธุโร อวณฺติปฺตโต आयสฺมนตํ มหากจฺจํ เอตทวโจ
 "พฺราหฺมณา โภ กจฺจํ เอวมาหํสุ 'พฺราหฺมณา'ว เสฏฺโฐ
 วณฺโณ, หีโน อญฺโเบ วณฺโณ, พฺราหฺมณา ว สุกโก วณฺโณ,
 กณฺโห อญฺโเบ วณฺโณ, พฺราหฺมณา ว สุขฺฉนฺติ โน อพฺราหฺมณา,
 พฺราหฺมณา ว พฺรหฺมโน ปฺตฺตา โอรสสา มุขโต ชาตา พฺรหฺมชา
 พฺรหฺมนิมฺมิตา พฺรหฺมทายาทาติ อิทํ^๔ ภวํ กจฺจาโน กิมกฺขายติ."^๕

"โฆโสเยว โข เอโส มหาราช โลกสฺมี 'พฺราหฺมณา ว
 เสฏฺโฐ วณฺโณ, หีโน อญฺโเบ วณฺโณ, พฺราหฺมณา ว สุกโก
 วณฺโณ, กณฺโห อญฺโเบ วณฺโณ, พฺราหฺมณา ว สุขฺฉนฺติ โน
 อพฺราหฺมณา, พฺราหฺมณา ว พฺรหฺมโน ปฺตฺตา โอรสสา มุขโต

^๑ อ.มคธวคฺโค 2566

^๒ ฉ., เท., อ. วุทฺโธ

^๓ ฉ., เท. พฺราหฺมณเว, เอวมฺปฺริย.

^๔ ส. อิตฺติ ฉ., เท., อ. อิท

^๕ ส., อ. กิมาหาติ

ชาตา พุรุมชา พุรุมนิมมิตา พุรุมทายาทาติ. อิมินาปิ^๑ ไช
เอตํ มหาราช ปรียาเยน เวทิตพฺพํ 'ยถา โฆโสเยเวโส โลกสมิ
พฺราหฺมณา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ, ธีโน อญฺโฆ วณฺโณ ฯเปฯ
พุรุมทายาทาติ.

[๓๑๘] “ตํ ก็ มณฺเณสิ มหาราช, ขตฺติยสฺส เจปิ
อิชฺฌเมยฺย^๒ ฐเนน วา ฐณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน
วา, ขตฺติโยปิสฺสาสฺส ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี
มนาปจาริ ปิยวาที. พฺราหฺมโณปิสฺสาสฺส ฯเปฯ เวสฺโสปิสฺสาสฺส
ฯเปฯ สุตฺโทปิสฺสาสฺส ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี
มนาปจาริ ปิยวาทีติ. “ขตฺติยสฺส เจปิ โภ กจฺจํ อิชฺฌเมยฺย
ฐเนน วา ฐณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา, ขตฺติโยปิสฺสาสฺส
ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี มนาปจาริ ปิยวาที.
พฺราหฺมโณปิสฺสาสฺส ฯเปฯ เวสฺโสปิสฺสาสฺส ฯเปฯ สุตฺโทปิสฺสาสฺส
ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี มนาปจาริ ปิยวาทีติ.

“ตํ ก็ มณฺเณสิ มหาราช, พฺราหฺมณสฺส เจปิ อิชฺฌเมยฺย
ฐเนน วา ฐณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา,
พฺราหฺมโณปิสฺสาสฺส ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี
มนาปจาริ ปิยวาที. เวสฺโสปิสฺสาสฺส ฯเปฯ สุตฺโทปิสฺสาสฺส
ฯเปฯ ขตฺติโยปิสฺสาสฺส ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี
มนาปจาริ ปิยวาทีติ. “พฺราหฺมณสฺส เจปิ โภ กจฺจํ อิชฺฌเมยฺย
ฐเนน วา ฐณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา,
พฺราหฺมโณปิสฺสาสฺส ปุพฺพุญฺจาเย ปจฺฉานิปาตี ก็การปฏิสฺสาวี

มนาปจาร์ ปิยวาที. เวสโสปีสสาสส ๒เปฯ สุกุโทปีสสาสส ๒เปฯ ขตติโยปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาทีติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, เวสสสส เจปิ อิทฺธเมยฺย ธเนน วา ธณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา, เวสโสปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาที. สุกุโทปีสสาสส ๒เปฯ ขตติโยปีสสาสส ๒เปฯ พฺราหฺมณฺเณปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาทีติ. เวสสสส เจปิ โภ กจฺจํ อิทฺธเมยฺย ธเนน วา ธณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา, เวสโสปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาที. สุกุโทปีสสาสส ๒เปฯ ขตติโยปีสสาสส ๒เปฯ พฺราหฺมณฺเณปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาทีติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, สุกุทสส เจปิ อิทฺธเมยฺย ธเนน วา ธณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา, สุกุโทปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาที. ขตติโยปีสสาสส ๒เปฯ พฺราหฺมณฺเณปีสสาสส ๒เปฯ เวสโสปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาทีติ. “สุกุทสส เจปิ โภ กจฺจํ อิทฺธเมยฺย ธเนน วา ธณฺเณน วา รชเตน วา ชาตฺรุเปน วา, สุกุโทปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาที. ขตติโยปีสสาสส ๒เปฯ พฺราหฺมณฺเณปีสสาสส ๒เปฯ เวสโสปีสสาสส ปุพฺพุกฺกัจฉายี ปจฺจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจาร์ ปิยวาทีติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, ยถิ เอวํ สนฺเต อิมเ จตฺตาโร
 วนฺธนา สมา^๑ โหนฺติ, โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหติตี.
 “อทุธา โข โภ กจฺจํ เอวํ สนฺเต อิมเ จตฺตาโร วนฺธนา
 สมสมา โหนฺติ, นาหํ^๒ เอตฺถ กิณฺจิ นานากรรมํ สมนุปฺสสามีติ.
 อิมินาปิ โข เอตํ มหาราช ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา
 โฆโสเยเวโส โลกสฺมี พุราหฺมณาว เสฏฺโฐ วนฺโณ, หีนเ อญฺเญ
 วนฺโณ ฯเปฯ พุรหฺมทายาทาติ.

[๓๑๙] “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อิทาสฺส^๓ ขตฺติโย
 ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กาเมสุมิจฺจาคารี มุสาวาที ปิสุณวาโจ^๔
 ผรุสวาโจ^๕ สมุพฺปลาปี อภิชฺฌาลุ พยาปนฺนจิตฺโต มิจฺจาทิฏฺฐิ^๖
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นินฺยํ
 อุปฺปชฺเชยฺย, โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหติตี. “ขตฺติโยปิ หิ
 โภ กจฺจํ ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กาเมสุมิจฺจาคารี มุสาวาที
 ปิสุณวาโจ ผรุสวาโจ สมุพฺปลาปี อภิชฺฌาลุ พยาปนฺนจิตฺโต
 มิจฺจาทิฏฺฐิ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ
 นินฺยํ อุปฺปชฺเชยฺย, เอวํ เม เอตฺถ โหติ เอวญฺจ ปน เม เอตํ
 อรหํ สุตฺนติ.

“สาธุ สาธุ มหาราช, สาธุ โข เต เอตํ มหาราช
 เอวํ โหติ, สาธุ จ ปน เต เอตํ อรหํ สุตํ, ตํ ก็ มณฺณสิ
 มหาราช, อิทาสฺส พุราหฺมโณ ฯเปฯ อิทาสฺส เวสฺโส ฯเปฯ
 อิทาสฺส สุทฺโท ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี ฯเปฯ มิจฺจาทิฏฺฐิ,

^๑ ฉ., เท., อ. สมสมา

^๒ ฉ., เท. 27/542566 อิตฺส

^๕ ส., อ. ผรุสวาโจ

^๒ ส. นาสํ ฉ., เท. เนสํ อ. น สํ, เอวมุปริปิ.

^๔ ส., อ. ปิสุณวาโจ

^๖ ฉ., เท. มิจฺจาทิฏฺฐิ, เอวมุปริปิ.

กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ
 อุปฺปชฺชเชยฺย, โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหติตฺติ. “สุทฺโทปิ หิ
 โภ กจฺจํ ปาณาติปาตํ อทินฺนาทายี ๕เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชเชยฺย, เอวํ
 เม เอตฺถ โหติ, เอวญฺจ ปน เม เอตํ อรหตํ สุตฺนติ.

“สาธุ สาธุ มหาราช, สาธุ โข เต เอตํ มหาราช
 เอวํ โหติ, สาธุ จ ปน เต เอตํ อรหตํ สุตํ, ตํ ก็ มณฺณสิ
 มหาราช, ยถิ เอวํ สนฺเต อิมํ จตฺตาริ วณฺณา สมสฺมา โหนฺติ,
 โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหติตฺติ. “อทฺธา โข กจฺจํ เอวํ
 สนฺเต อิมํ จตฺตาริ วณฺณา สมสฺมา โหนฺติ, นาหํ เอตฺถ กิณฺจิ
 นานากรรมํ สมฺนุสฺสามิ. “อิมินาปิ โข เอตํ มหาราช ปรียาเยน
 เวทิตพฺพํ ‘ยถา โฆโสเยเวโส โลกสฺมี พฺรหฺมณา ว เสฏฺโฐ
 วณฺโณ, หิโน อญฺเญ วณฺโณ ๕เปฯ พฺรหฺมทายาทาติ.

[๓๒๐] “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อิธาสฺส ขตฺติโย
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร, อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโร, กาเมสุมิจฺฉาจารา
 ปฏฺวิวิโร, มุสาวาทา ปฏฺวิวิโร, ปิสุณาย วาจาย ปฏฺวิวิโร,
 ผรุสาย วาจาย ปฏฺวิวิโร, สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิวิโร, อนภิชฺฌาลุ
 อพฺยาปนฺนจิตฺโต สมฺมาทิฏฺฐิ, กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา สุกฺคํ
 สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชเชยฺย, โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหติตฺติ.
 “ขตฺติโยปิ หิ โภ กจฺจํ ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิวิโร, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิวิโร, มุสาวาทา ปฏฺวิวิโร,
 ปิสุณาย วาจาย ปฏฺวิวิโร, ผรุสาย วาจาย ปฏฺวิวิโร,
 สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิวิโร, อนภิชฺฌาลุ อพฺยาปนฺนจิตฺโต สมฺมาทิฏฺฐิ,

กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺเชยฺย, เอวํ เม
เอตฺถ โหติ, เอวญฺจ ปน เม เอตํ อรหตํ สุตฺนฺติ.

“สาธุ สาธุ มหาราช, สาธุ โข เต เอตํ มหาราช
เอวํ โหติ, สาธุ จ ปน เต เอตํ อรหตํ สุตํ, ตํ ก็ มณฺณสิ
มหาราช, อิทาสฺส พุราหฺมโณ ๔เปยฺ อิทาสฺส เวสฺโส ๔เปยฺ
อิทาสฺส สุกฺโท ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต ๔เปยฺ สมฺมาทิฏฺฐิ,
กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺเชยฺย, โน วา,
กถํ วา เต เอตฺถ โหตฺติ. “สุกฺโทปิ หิ โภ กจฺจํ
ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต, อทินฺนาทํนา ปฏฺวิโรโต ๔เปยฺ สมฺมาทิฏฺฐิ,
กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺเชยฺย, เอวํ
เม เอตฺถ โหติ, เอวญฺจ ปน เม เอตํ อรหตํ สุตฺนฺติ.

“สาธุ สาธุ มหาราช, สาธุ โข เต เอตํ มหาราช
เอวํ โหติ, สาธุ จ ปน เต เอตํ อรหตํ สุตํ, ตํ ก็ มณฺณสิ
มหาราช, ยถิ เอวํ สนฺเต อิมํ จตฺตาริ วณฺณา สมสฺมา โหณฺติ,
โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหตฺติ.

“อทุชา โข โภ กจฺจํ เอวํ สนฺเต อิมํ จตฺตาริ
วณฺณา สมสฺมา โหณฺติ, นาหํ เอตฺถ กิณฺจิ นานาภณฺ
สมนุสฺสํมิตฺติ. “อิมินาปิ โข เอตํ มหาราช ปรียาเยน เวทิตพฺพํ
‘ยถา โฆโสเยเวโส โลกสฺมี พุราหฺมณาว เสฏฺโฐ วณฺโณ ๔เปยฺ
พฺรหฺมทาทาติ.

[๓๒๑] “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อิท ชฺคฺติโย สนฺธิ วา
จินฺนํเทยฺย, นิลโลปํ วา หเรยฺย, เอกาคาริกํ วา กเรยฺย, ปริปนฺนํ วา
ติฏฺฐเจยฺย, ปรทาร์ วา คจฺเจยฺย, ตณฺเจเต ปุริสา คเหตฺวา

ทสฺเสยฺยํ 'อัย เต เทว โจโร อาคํ จารี,^๑ อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ,
 ตํ ทณฺทํ ปณฺเหตีติ, กิณฺติ นํ กรเญยาสีติ. "ฉาเตยฺยาม วา โภ
 กจฺจान ผาเลยฺยาม"^๒ วา ปพฺพาเชยฺยาม วา ยถาปจฺจยํ วา
 กรเญยาม. ตํ กิสฺส เหตุ. ยา หิสฺส โภ กจฺจาน ปุพฺเพ 'ขตฺติโยติ
 สมณฺณา, สาสฺส อนฺตรหิตา, โจโรเตวว สงฺขํ"^๓ คจฺฉตีติ.

"ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, อิธ พฺราหฺมณเณ ชเปช อิธ
 เวสฺโส ชเปช อิธ สุกฺโท สนฺธี วา จินฺนเทยฺย, นิลุโลปํ วา
 หเรยฺย, เอกาคาริกํ วา กรเญย, ปริปนฺเถ วา ติฏฺฐเจยฺย, ปรรทาร์
 วา คจฺฉเจยฺย, ตณฺเจเต ปุริสา คเหตุวา ทสฺเสยฺยํ 'อัย เต เทว
 โจโร อาคํ จารี, อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ, ตํ ทณฺทํ ปณฺเหตีติ, "กิณฺติ
 นํ กรเญยาสีติ.

"ฉาเตยฺยาม วา โภ กจฺจาน ผาเลยฺยาม วา,
 ปพฺพาเชยฺยาม วา ยถาปจฺจยํ วา กรเญยาม, ตํ กิสฺส เหตุ. ยา
 หิสฺส โภ กจฺจาน ปุพฺเพ "สุกฺโทติ สมณฺณา สาสฺส อนฺตรหิตา
 โจโรเตวว สงฺขํ คจฺฉตีติ.

"ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, ยทิ เอวํ สนฺเต อิเม จตฺตาโร
 วณฺณา สมสฺมา โหนฺติ, โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหตีติ.

"อทฺธา ไช โภ กจฺจาน เอวํ สนฺเต อิเม จตฺตาโร
 วณฺณา สมสฺมา โหนฺติ. นาหํ เอตฺถ กิณฺจิ นานากรณํ
 สมนุสฺสสามีติ. "อิมินา"^๔ ไช เอตํ มหาราช ปรียาเยน เวทิตพฺพํ
 ยถา "โฆโสเยเวโส โลกสฺมี, พฺราหฺมณาว เสฏฺโฐ วณฺเณ หีนเณ
 อณฺโณ วณฺเณ ชเปช พฺรหฺมทายาทาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อี. อาคฺจารี, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. สงฺขยํ อี. โจโร เตว สงฺขํ

^๒ ส., ฉ., เท., อี. ชาเปยฺยาม

^๔ ฉ., เท. อิมินาปิ

[๓๒๒] “ตัม กิ มณฺณสิ มหาราช, อิทฺ ขตฺติโย เกสมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺ อสฺส. วิรโต ปาณาติปาตา, วิรโต อทินฺนาทานา, วิรโต มุสาวาทา, [๑] เอกภตฺติโก, พุรหฺมจารี สีลวา กลฺยาณธมฺโม, กิณฺติ นํ กรายาสีติ. “อภิวาเทยฺยาม วา โภ กจฺจํ ปจฺจุญฺเจยฺยาม วา อาสเนน วา นิมนฺเตยฺยาม, อภินิมนฺเตยฺยาม วา” นํ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรหิ, ธมฺมิกํ วา อสฺส รกฺขาวรรณคฺคฺตํ สํวิทฺเหยฺยาม, ตัม กิสฺส เหตุ. ยา หิสฺส โภ กจฺจํ ปพฺเพ ขตฺติโยติ สมณฺวา, สาสฺส อนฺตรหิตา สมณฺเตวว สงฺขํ คจฺจตฺติติ.

“ตัม กิ มณฺณสิ มหาราช, อิทฺ พุราหฺมโน ๔เปยฺ อิทฺ เวสฺโส ๔เปยฺ อิทฺ สุกฺโก เกสมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺ อสฺส, วิรโต ปาณาติปาตา, วิรโต อทินฺนาทานา, วิรโต มุสาวาทา, เอกภตฺติโก, พุรหฺมจารี สีลวา กลฺยาณธมฺโม, กิณฺติ นํ กรายาสีติ. “อภิวาเทยฺยาม วา โภ กจฺจํ ปจฺจุญฺเจยฺยาม วา อาสเนน วา นิมนฺเตยฺยาม, อภินิมนฺเตยฺยาม วา นํ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรหิ, ธมฺมิกํ วา อสฺส รกฺขาวรรณคฺคฺตํ สํวิทฺเหยฺยาม, ตัม กิสฺส เหตุ. ยา หิสฺส โภ กจฺจํ ปพฺเพ ‘สูกฺโกติ สมณฺวา, สาสฺส อนฺตรหิตา สมณฺเตวว สงฺขํ คจฺจตฺติติ.

“ตัม กิ มณฺณสิ มหาราช, ยถิ เอวํ สนฺเต อิมเ จตฺตาโร วณฺณา สมสฺมา โหนฺติ, โน วา, กถิ วา เต เอตฺถ

โหตีติ. “อทุชา โข โภ กจฺจํ เอวํ สนฺเต อิมํ จตฺตาริ
 วนฺธนา สมสฺมา โหณฺติ, นาหํ เอตถ กิณฺจิ นานากรรม
 สมฺนุสฺสํสามีติ. “อิมินา” โข เอตํ มหาราช ปรียาเยน เวทิตพฺพ
 ยถา ‘โฆโสเยเวโส โลกสฺมี, พุราหฺมณาว เสฏฺโฐ วนฺโณ หีโน
 อญฺโฆ วนฺโณ, พุราหฺมณาว สุกฺโก วนฺโณ, กณฺโห อญฺโฆ
 วนฺโณ, พุราหฺมณาว สุขุณฺตี โน อพุราหฺมณา, พุราหฺมณาว
 พุรหฺมุโน ปุตฺตา โอรสสา มุขโต ชาตา พุรหฺมชา พุรหฺมนิมฺมิตา
 พุรหฺมทายาทาติ.

[๓๒๓] เอวํ วุตฺเต, ราชานํ มธฺโร อวณฺตีปุตฺโต อายสฺมนฺตํ
 มหากจฺจํ เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ กจฺจํ, “อภิกฺกนฺตํ โภ
 กจฺจํ, เสยฺยถาปี [๒] กจฺจํ นิกฺกขฺชิตํ วา อุกฺกขฺเชยฺย,
 ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขฺเชยฺย,
 อนฺธกาเร วา เตลปฺพชฺชิตํ ชาเรยฺย; ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺตีติ;
 เอวเมว” โภตา กจฺจาเนน อนฺเภปรียาเยน ธมฺโม ปกาสิโต,
 เอสาหํ ภวณฺตํ กจฺจํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ,
 อุปาสกํ มํ ภวํ กจฺจาโน ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตฺตํ.

“มา โข มํ ตวํ มหาราช สรณํ อคฺมาสิ, ตเมตํ ตวํ
 ภควณฺตํ สรณํ คจฺฉ, ยมํ สรณํ คโตติ. “กหํ ปน โภ กจฺจํ
 เอตฺรหิ โส ภควา วิหฺรติ อรํ สมฺมาสมฺพุทฺธติ. “ปรีนิพฺพุโต
 โข มหาราช เอตฺรหิ โส ภควา อรํ สมฺมาสมฺพุทฺธติ.

“สเจ”^๑ หิ มยํ โภ กัจจัน สุณเณยยาม ตํ ภควนฺตํ
 ทสฺสุ โยชเนสฺสุ, ทสฺปิ มยํ โยชนานิ คจฺเจยฺยาม ตํ ภควนฺตํ
 ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. สเจ” หิ มยํ โภ กัจจัน
 สุณเณยยาม ตํ ภควนฺตํ วิสตียา โยชเนสฺสุ ๕เปยฺย ตีสาย^๒ โยชเนสฺสุ
 ๕เปยฺย จตฺตาสีสาย^๓ โยชเนสฺสุ ๕เปยฺย ปณฺณาสาย โยชเนสฺสุ,
 ปณฺณาสมฺปิ มยํ โยชนานิ คจฺเจยฺยาม ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย
 อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. โยชนสฺเต เจปิ มยํ โภ กัจจัน
 สุณเณยยาม ตํ ภควนฺตํ โยชนสฺตํปิ มยํ คจฺเจยฺยาม ตํ ภควนฺตํ
 ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. ยโต จ โข,^๔ โภ กัจจัน
 ปรินิพฺพุโต โส ภควา, ปรินิพฺพุตํปิ มยํ [^๕] ภควนฺตํ สรณํ
 คจฺจาม ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ กัจจानโน ฐาเรตุ
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํกตฺตํ.

จตุตถํ มหฺรสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕. โพธิราชกุมารสุตฺตํ

[๓๒๔] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสฺสุ วิหริติ
 สํสุมารคิเร^๖ เกสกพาวเน^๗ มิคทาเย. เตเน โข ปน สมเยเน
 โพธิสฺส ราชกุมารสฺส โกกนโท นาม ปาสาโท อจิรการิโต
 ไหติ อนนฺธมาวุฏฺโจะ^๘ สมเณเน วา พุราหฺมเณเน วา เกนจิ วา
 มนุสฺสญฺเตเน. อถ โข โพธิ ราชกุมารโ สณฺชิกาปฺตํ มาณวํ

^๑ ฉ., เท. สเจปิ

^๓ ฉ., เท. จตฺตาสีสาย อี. จตฺตาสีสาย

^๕ สี., อี. ตี

^๗ สี. เกสกลาวเน

^๒ สี., อี. ตีสตียา

^๔ ฉ., เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. สํสุมารคิเร

^๘ อี. อนนฺธมาวุฏฺโถ

อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ สมม สมชิกขาปุตฺต, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกม;
 อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนเน ภควโต ปาเท สिरสา วนฺท,^๑
 อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฌาสฺสฺวิหารํ ปุจฺฉ “โพธิ
 ภาณฺเต ราชกุมารโ ภควโต ปาเท สिरสา วนฺทติ, อปฺปาพาริ
 อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฌาสฺสฺวิหารํ ปุจฺฉตฺติ, เอวเมจ วเทหิ
 “อริวเสตุ กิร ภาณฺเต ภควา โพธิสฺส ราชกุมารสฺส สฺวาทนาย
 ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ. “เอวํ โภติ โข สมชิกขาปุตฺโต
 มาณโว โพธิสฺส ราชกุมารสฺส ปฏิสฺสฺสุตฺวา, เยเน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ โสมมฺเมท; สมมฺเมทนีย
 กถํ สาราณีนํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ.

เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข สมชิกขาปุตฺโต มาณโว ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “โพธิ^๒ โภ โคตม ราชกุมารโ^๒ โภโต โคตมสฺส ปาเท
 สिरสา วนฺทติ, อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฌาสฺสฺวิหารํ
 ปุจฺฉตฺติ, เอวเมจ ปน วเทติ ‘อริวเสตุ กิร ภวํ โคตโม โพธิสฺส
 ราชกุมารสฺส สฺวาทนาย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ. อริวเสสิ
 ภควา ตฺถนฺทฺธีภาเวน.

อถ โข สมชิกขาปุตฺโต มาณโว ภควโต อริวสนํ
 วิทิตฺวา อฺภูจฺฉายาสนา, เยเน โพธิ ราชกุมารโ, เตนฺอุปสงฺกม;
 อุปสงฺกมิตฺวา โพธิ ราชกุมารํ เอตทวโจ “อโวจฺมุหา^๓ โข มย
 โภโต วจเนเน ตํ ภวนฺตํ^๔ โคตมํ, โพธิ โภ โคตม ราชกุมารโ
 โภโต โคตมสฺส ปาเท สिरสา วนฺทติ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ

^๑ จ., เท. วนฺทาคิ^๒ จ., เท. อโวจฺมุห^{๒-๒} จ., เท. โพธิ โข ราชกุมารโ^๔ อ. ภควนฺตํ, เอวมฺปรีปิ.

ลหุฏฺฐจันฬิ พลั ฆาสุวิหาริ ปุจฺจติ, เอวญฺจ วเทติ ‘อริวาสेतฺตํ กิร
ภวํ โคตโม โปธิสฺส ราชกุมารสฺส สุวตฺตนาเย ภาตํ สทฺธิ
ภิกฺขุสงฺฆเมนาติ, อริวตฺตญฺจ ปน สมณฺเนน โคตเมนาติ.

[๓๒๕] อถ โข โปธิ ราชกุมารโร ตสฺสา รตฺติยา
อจฺจเยน สเก นิเวสเน ปณฺธิตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา
โกกนทญฺจ ปาสาทํ โอตทาเตหิ ทฺสฺเสหิ สนฺถราเปตฺวา ยาว
ปจฺจิมโสปาณกเพวรา^๑ สณฺชิกาปฺตํ มาณวํ อามนฺเตสิ “เอहि
ตวํ สมมฺม สณฺชิกาปฺตํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควโต กาลํ อารโจะหิ ‘กาโล ภนฺเต นิฏฺฐิตํ ภาตตฺตํ. “เอวํ
โกติ โข สณฺชิกาปฺตโต มาณโว โปธิสฺส ราชกุมารสฺส ปฏฺิสฺสุตฺวา,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อารโจะสิ
“กาโล โก โคตมฺ นิฏฺฐิตํ ภาตตฺตํ.

อถ โข ภควา ปุพฺพพนฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย,
เยน โปธิสฺส ราชกุมารสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกม. เตน โข ปน
สมเยน โปธิ ราชกุมารโร พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตฺโต โหติ ภควนฺตํ
อาคมยมาโน. อทฺทสา โข โปธิ ราชกุมารโร ภควนฺตํ ทฺวโรโต ว
อาคจฺจนฺตํ; ทิสฺวาน ปจฺจุคฺคณฺตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปฺรกุขิตฺวา,^๒ เยน โกกนฺโท ปาสาทํ, เตนฺอุปสงฺกม. อถ โข
ภควา ปจฺจิมํ โสปาณกเพวรํ นิสฺสาย อฏฺฐาสิ. อถ โข โปธิ
ราชกุมารโร ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภिरูหตุ ภนฺเต ภควา ทฺสฺसानิ,
อภिरูหตุ สุคโต ทฺสฺसानิ, ยํ มม อสฺส ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา ตฺถเห อโหสิ. ทฺติยมฺปิ โข โพธิ ราชกุมารโ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภีรุตฺตํ ภาณเต ภควา ทฺสฺसानิ, อภีรุตฺตํ
สุคโต ทฺสฺसानิ, ยํ มม อสฺส ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. เอวํ
วุตฺเต, ภควา ตฺถเห อโหสิ. ตติยมฺปิ โข โพธิ ราชกุมารโ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภีรุตฺตํ ภาณเต ภควา ทฺสฺसानิ, อภีรุตฺตํ
สุคโต ทฺสฺसानิ, ยํ มม อสฺส ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

[๓๒๖] อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อปโลเกสิ.
อถ โข อายสฺมา อานนฺโท โพธิ ราชกุมารํ เอตทวโจ “สํหรั
ราชกุมาร ทฺสฺसानิ, น ภควา เจลปฏิกิ^๑ อกฺกมิสฺสติ, ปจฺฉิม
ชนตํ ตถาคโต อปโลเกตฺติติ.”^๒ อถ โข โพธิ ราชกุมารโ ทฺสฺसानิ
สํหราเปตฺวา อุปริ โกกนเท ปาสาทะ อาสนานิ ปญฺญาเปสิ.”^๓
อถ โข ภควา โกกนทํ ปาสาทํ อภีรุตฺตวา ปญฺณตฺเต อาสนเ
นีสํทิ สทฺธิ ภิภฺขุสงฺเขน. อถ โข โพธิ ราชกุมารโ พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิภฺขุสงฺขมํ ปณฺเฑน ขาทนฺเยน โภชนเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ
สมฺปวาเรสิ. อถ โข โพธิ ราชกุมารโ ภควนฺตํ ภูตฺตาวี
โณนิตฺตปตฺตปาณิ อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมฺนตํ นีสํทิ.
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โพธิ ราชกุมารโ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“มยฺหํ โข ภาณเต เอวํ โหติ ‘น โข สุขเณ สุขํ อธิคฺนฺตพฺพํ,
ทฺกฺเขน โข สุขํ อธิคฺนฺตพฺพนฺติ.

[๓๒๗] “มยฺหมฺปิ โข ราชกุมาร ปุพฺเพว สมฺโพธา
อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสฺตตฺสเสว สโต เอตทโหสิ ‘น โข สุขเณ

๑ ส. เจลปณฺตี

๒ ฉ. เท. อนุกรมปติติ

๓ ฉ. ปญฺญาเปสิ

สุขํ อธิคฺคตพฺพํ. ทุกฺเคน โข สุขํ อธิคฺคตพฺพนฺติ; โส โข
 อหํ ราชกุมาร อปฺเรน สมเยน ททโรว สมนโน สฺสกาพเกโส
 ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต, ปจฺเมน วยสา อกามกานํ
 มาตาปิตูนํ อสฺสุมฺขานํ โรทฺหฺตานํ^๑ เกสมสฺสํ โโอหาเรตฺวา กาสายานิ
 วตฺถานิ อจฺจาทะตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ. โส เอวํ
 ปพฺพชฺชิตฺวา สมนโน กีกุสลลเวสี อนุตฺตํ สนฺติวรปทํ ปริเยสมานโน,
 เยน อาพาโร กาลาโม, เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา อาพารํ
 กาลามํ เอตทโวจํ ‘อิจฺจามหํ อาวุโส กาลาม อิมสฺมि ฌมฺมวินเย
 พุรฺหมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ราชกุมาร อาพาโร กาลาโม มํ
 เอตทโวจ ‘วิหฺรตายสฺมา, ตาทิโส อयํ ฌมฺโม, ยตฺถ วิญญู ปุริโส
 นจิริสฺเสว สกํ อาจฺริยกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหเรยฺยาติ. โส โข อหํ ราชกุมาร นจิริสฺเสว ชิปฺปเมว ตํ ฌมฺมํ
 ปริยาปุณํ. โส โข อหํ ราชกุมาร ตาวตฺตเกเนว โอฏฺฐปฺหตมตฺเตน
 ลปิตลาปนมตฺเตน ฌาณวาทญฺจ วทามิ เถรวาทญฺจ, “ชานามิ
 ปสฺสสามิตฺติ จ ปฏฺฐิชานามิ อหฺนฺเจว อญฺโฆ^๒ จ. ตสฺส มยฺหํ
 ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘น โข อาพาโร กาลาโม อิมํ ฌมฺมํ
 เกวลํ สทฺธามตฺตเกน สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรามีติ ปเวเทติ^๓ อทฺธา อาพาโร กาลาโม อิมํ ฌมฺมํ ชานํ
 ปสฺสํ วิหฺรตีติ.

อถ ขวาทํ ราชกุมาร, เยน อาพาโร กาลาโม, เตนฺอุปสงฺกมํ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อาพารํ กาลามํ เอตทโวจํ ‘กิตฺตาวตฺตา โน อาวุโส

^๑ จ. เท. ๒๗/๐ รุทฺหฺตานํ

^๒ จ. เท. อญฺเฆ

^๓ ส. ปเวเทสิ

กาลาม อิมं ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช^๑
 ปเวเทสํติ.” เอวํ วุตฺเต, ราชกุมาร อาพาโร กาลาโม
 อาภิญญณฺณายตํ ปเวเทสิ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทฺไหสิ
 “น โข อาพารสฺเสว กาลามสฺส อตฺถิ สทฺธา, มยฺหํปตฺถิ สทฺธา,
 น โข อาพารสฺเสว กาลามสฺส อตฺถิ วิริยํ, มยฺหํปตฺถิ วิริยํ,
 น โข อาพารสฺเสว กาลามสฺส อตฺถิ สติ ๔เปฯ สมํธิ ๔เปฯ
 ปญฺญา, มยฺหํปตฺถิ ปญฺญา, ยนฺนุนาหํ ยํ ฐมมํ อาพาโร กาลาโม
 ‘สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามํติ ปเวเทติ, ตสฺส
 ฐมฺมสฺส สจฺจิกิริยา ย ปทฺทฺเหยยนฺติ. โส โข อหํ ราชกุมาร
 นจิริสฺเสว ขิปปเมว ตํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหาสิ. อถ ขวํหา ราชกุมาร, เยเน อาพาโร กาลาโม, เตนฺอุปสงฺกมํ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อาพารํ กาลามํ เอตทฺโวจํ ‘เอตฺตาวตฺตา โน อาวุโส
 กาลาม อิมํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสํติ.
 “เอตฺตาวตฺตา โข อหํ อาวุโส อิมํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทมํติ. “อหํปิ โข อาวุโส เอตฺตาวตฺตา อิมํ ฐมมํ
 สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามํติ. “ลามา โน
 อาวุโส, สฺสทฺธํ โน อาวุโส, เย มยฺมายสมฺนตฺตํ ตาทิสํ
 สพฺรหฺมจาริ ปสฺสาม, อิติ ยาหํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทมิ, ตํ ตวํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหาสิ.” ยํ ตวํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, ตมฺหํ ฐมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทมิ. อิติ ยาหํ ฐมมํ ชานามิ, ตํ ตวํ ฐมมํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ น.เท. อุปสมฺปชฺช วิหรามํติ ปเวเทสํติ ^๒ น.เท. วิหริส, เอวฺมฺปริปิ.

ชานาสี. ยํ ตูวํ ฌมมํ ชานาสี, ตมห์ ฌมมํ ชานามิ. อิติ
 ยาทีโส อหํ, ตาทีโส ตูวํ, ยาทีโส ตูวํ, ตาทีโส อหํ. “เอหิทานิ
 อาวุโส อุโก วสนฺตา อิมํ คณํ ปริหรามาดิ. อิติ โข ราชกุมาร
 อาพาโร กาลาโม อาจริโย เม สมาน [๑] อนฺเตวาสี มํ สมานํ
 อตฺตโน^๒ สมสมํ จเปสึ, อุพาราย จ มํ ปุชาย ปุชสึ.
 ตสฺส มยฺห์ ราชกุมาร เอตทโหสิ “นายํ ฌมโม นิพพิทาย น
 วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญญาย น สมโพธาย
 น นิพพานาย สํวตฺตติ, ยาวเทว อภิญญายตฺนุปปตฺติยาติ.
 โส โข อหํ ราชกุมาร ตํ ฌมมํ อนลงฺกริตฺวา ตสฺมา ฌมา
 นิพพิชฺช อปกฺกมึ.

[๓๒๘] “โส โข อหํ ราชกุมาร กิํกุสลคเวสึ อนฺตฺตรํ
 สนฺตฺวโรปํ ปริเยสมาน, เยน อุทฺทโก รามปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมึ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อุทฺทกํ รามปฺตฺตํ เอตทโวจํ ‘อิจฺฉามหํ อาวุโส
 ราม อิมสฺมึ ฌมฺวินเย พุรหฺมจริยํ จริตฺนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
 ราชกุมาร อุทฺทโก รามปฺตฺโต มํ เอตทโวจ “วิหฺรตฺยสฺมา,
 ตาทีโส อยํ ฌมโม ยตฺถ วิญญู ปุริโส นจิริสฺเสว สกํ อาจริยํ
 สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. โส โข
 อหํ ราชกุมาร นจิริสฺเสว ชิปปเมว ตํ ฌมมํ ปริยาปุณิ. โส โข
 อหํ ราชกุมาร ตาวตฺตเกเนว โอฏฺฐปฺหตฺมตฺเตน ลปิตลาปนฺมตฺเตน
 ฌาณวาทญฺจ วทามิ เถรวาทญฺจ, “ชานามิ ปสฺสามิตี จ ปฏฺิชานามิ
 อหฺณเจว อญฺโฆ จ. ตสฺส มยฺห์ ราชกุมาร เอตทโหสิ “น
 โข ราโม อิมํ ฌมมํ เกวลํ สทฺธามตฺตเกน ‘สยํ อภิญญา

สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรามีติ ปเวเทติ,^๑ อทฺฐา ราโม อิมํ
 ฅมฺมํ ชานํ ปสฺสํ วิหฺรตีติ.^๒ อถ ขวาทํ ราชกุมาร, เยเน อุตฺทโก
 รามปฺตฺโต, เตณฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อุตฺทกํ รามปฺตฺตํ เอตทวโจ
 “กิตฺตาวตฺตา โน อาวุโส ราม อิมํ ฅมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทสีติ. เอวํ วุตฺเต, ราชกุมาร อุตฺทโก รามปฺตฺโต
 เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนํ ปเวเทสี. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสี
 “น โข รามสฺสฺสฺว อโหสี สทฺฐา, มยฺหํปตฺติ สทฺฐา, น โข
 รามสฺสฺสฺว อโหสี วิริยํ ฅเปยฺ สติ ฅเปยฺ สมาริ ฅเปยฺ ปญฺญา,
 มยฺหํปตฺติ ปญฺญา, ยนฺนฺนฺนาหํ ยํ ฅมฺมํ ราโม สยํ อภิญฺญา
 สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรามีติ ปเวเทสี, ตสฺส ฅมฺมสฺส
 สจฺจิกิริยาย ปทฺเหยฺยนฺติ. โส โข อหํ ราชกุมาร นจิรสฺสฺว
 ขิปปเมว ตํ ฅมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสี.

อถ ขวาทํ ราชกุมาร, เยเน อุตฺทโก รามปฺตฺโต,
 เตณฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อุตฺทกํ รามปฺตฺตํ เอตทวโจ “เอตฺตาวตฺตา
 โน อาวุโส ราม^๓ อิมํ ฅมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทสีติ. “เอตฺตาวตฺตา โข อหํ อาวุโส [^๔] อิมํ
 ฅมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทมีติ.^๕ “อหํปิ
 โข อาวุโส เอตฺตาวตฺตา อิมํ ฅมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรามีติ. “ลามฺภา โน อาวุโส, สฺสทฺธํ โน อาวุโส,
 เย มยฺ อายสฺมนฺตํ ตาทิสํ สพฺพหฺมจาริ ปสฺสาม, อิติ ยํ
 ฅมฺมํ ราโม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสี,

๑ ฅ.เท. ปเวเทสี

๒ ฅ.เท. ราโม

๓ ฅ.เท. ปเวเทสีติ

๔ ฅ.เท. วิหาสีติ

๕ ฅ.เท. ราโม

ตํ ตุํ ฐมํ สยํ อภิณฺหา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ,^๑
 ยํ ตุํ ฐมํ สยํ อภิณฺหา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ,^๑
 ตํ ฐมํ ราโม สยํ อภิณฺหา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสิ,
 อิติ ยํ ฐมํ ราโม อภิณฺหาสิ, ตํ ตุํ ฐมํ ชานาสิ, ยํ ตุํ
 ฐมํ ชานาสิ, ตํ ฐมํ ราโม อภิณฺหาสิ, อิติ ยาทีโส ราโม
 อโหสิ, ตาทีโส ตุํ, ยาทีโส ตุํ, ตาทีโส ราโม อโหสิ, เอหิทานิ
 อาวุโส ตุํ อิมํ คณํ ปริหฺราติ. อิติ โข ราชกุมาร อุทฺทโก
 รามปฺตโต สพฺรหฺมจาริ เม สมานอ อจฺริยญฺจาเนว^๒ มํ จเปสิ,
 อุพาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุชฺเชสิ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ
 “นายํ ฐมโม นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรชาย น อุปสมาย
 น อภิณฺทาย น สมฺโพชาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ยาวเทว
 เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนุปฺตติยาติ. โส โข อหํ ราชกุมาร ตํ
 ฐมํ อนลงฺกิริตฺวา ตสฺมา ฐมา นิพฺพิชฺช อปกฺกมि.

[๓๒๙] โส โข อหํ ราชกุมาร กิํกุสลลเวสี อนฺตฺตรํ
 สนฺตฺวโรปทํ ปริเยสมานอ มคฺเชสุ อนฺนุพฺพเพน จาริกํ จรมาโน,
 เยน อฺรุเวพา^๓ เสนานิกโม, ตทวสรี. ตตฺถทฺทสํ รมณียํ ภูมิกาคํ
 ปาสาทิกญจ วนสญฺทํ, นทิจจ สนฺทนต์ิ^๔ สีโตทกํ^๔ สุปฺตติตฺถํ
 รมณียํ, สมฺนฺตา จ โคจรรคามํ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ
 “รมณียอ วต ภูมิกาคอ, ปาสาทิกอ จ วนสญฺทอ, นทิจจ สนฺทติ
 สีโตทกา สุปฺตติตฺถา รมณียา, สมฺนฺตา จ โคจรรคาโม, “อลํ วติทํ

^๑ ฉ., เท. วิหริ

^๒ ฉ., เท. ๒๗/๑ อรุเวลา

^๓ ส., ฉ., เท., อ. เสดก

^๒ ส. อจฺริยญฺจาเน จ ฉ., เท. อจฺริยญฺจาเน

^๔ ฉ., เท. สนฺทติ

กุลปุตตสฺส ปชานตฺถิกสฺส ปชานายาติ. โส โข อหํ ราชกุมาร
ตตฺถเณว นิสึทึ “อลมึทํ ปชานายาติ.

อปิสฺสุ มํ ราชกุมาร ติสฺโส อุปมา ปฏฺฐิภํสุ อนจฺจนริยา
ปฺพุเพ อสฺสุตปฺพุพา.

“เสยฺยถาปิ ราชกุมาร อลฺลํ กฏฺฐจํ สเสฺนหํ” อุกเก
นิกฺขิตตํ. อถ ปุริโส อากจฺเจยฺย อุตฺตรารณึ อาทาย ‘อคฺคึ
อภินิพฺพตฺเตสฺสามิ, เตโช ปาตุกฺริสฺสามีติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ ราชกุมาร.
อปิ นุ โส ปุริโส อมฺํ อลฺลํ กฏฺฐจํ สเสฺนหํ อุกเก นิกฺขิตตํ
อุตฺตรารณึ อาทาย อภิมตฺถนฺโต^๒ อคฺคึ อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช
ปาตุกฺเรยฺยาติ.

“โน เหตํ” ภาณเต, ตํ กิสฺส เหตุ. อทฺถุหิ ภาณเต อลฺลํ
กฏฺฐจํ สเสฺนหํ, ตยฺจ ปน อุกเก นิกฺขิตตํ, ยาวเทว จ ปน โส
ปุริโส กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคึ อสฺสาติ.

เอวเมว โข ราชกุมาร, เย หิ เกจิ สมณา วา
พฺรหฺมณา วา กาเยน เจว^๔ กาเมหิ อวฺอุปกฏฺฐา วิหรนฺติ, โย จ
เนลฺลํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามเสฺนโห กามมฺจุจฺจา กามปิปาสา
กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตฺตํ น สฺสปหึโน^๕ โหติ น
สฺสปฏิปฺปสฺสทฺโธ. โอปกุกฺกมิกา เจปิ เต โภณฺโต สมณพฺรหฺมณา
ทฺกฺขา ติปฺปา กฏฺฐกา เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพา ว เต
ถาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย. โน เจปิ เต โภณฺโต

^๑ มหตฺถาย 27/05/2566
ส. สสฺสเนหํ

^๓ จ., เท. หิ

^๕ จ., เท. สฺสปหึโน

^๒ จ., เท. อภิมนฺถนฺโต

^๔ จ., เท. เจว จิตฺเตน จ

สมณพราหมณา โอปกุกมิกา ทุกุขา ติปปา^๑ กฏกา เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนุตฺตราย สมฺโพธาย. อยฺ โข มํ ราชกุมาร ปจฺมา อุปฺมา ปฏฺฐาสฺสิ อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา.

[๓๓๐] อปฺราปฺปิ โข มํ ราชกุมาร ทุตฺติยา อุปฺมา ปฏฺฐาสฺสิ อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา.

“เสยฺยถาปฺปิ ราชกุมาร อลฺลํ กฏฺจํ สเสฺนหํ อารกา อุทกา ฏเล นิกฺขิตฺตํ. อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย อุตฺตรารณฺี อาทาย ‘อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตสฺสามิ, เตโฆ ปาตุกฺริสฺสามิตี. ตํ ก็ มณฺณสิ ราชกุมาร. อปิ นุ โส ปุริโส อมฺํ อลฺลํ กฏฺจํ สเสฺนหํ อารกา อุทกา ฏเล นิกฺขิตฺตํ อุตฺตรารณฺี อาทาย อภิมตฺถนฺโต อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย เตโฆ ปาตุกฺเรยฺยาตี. “โน เหตํ ภนฺเต, ตํ กิสฺส เหตุ. อทฺถหิ ภนฺเต อลฺลํ กฏฺจํ สเสฺนหํ กิณฺจาปฺปิ อารกา อุทกา ฏเล นิกฺขิตฺตํ, ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อสฺสาตี.

เอวเมว โข ราชกุมาร เย หิ เกจิ สมณา วา พฺราหมณา วา กาเยน เจว [๒] กาเมหิ ฐูปกฏฺจา วิหรนฺติ. โย จ เนสํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามเสฺนโห กามมฺจุฉา กามปิปาสา กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตฺตํ น สฺสพฺหิโน โหตี น สฺสปฏิปฺปสฺสทฺโธ. โอปกุกมิกา เจปฺปิ เต โภณฺโต สมณพฺราหมณา ทุกุขา ติปปา กฏกา เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนุตฺตราย สมฺโพธาย. โน เจปฺปิ เต โภณฺโต

สมณพราหมณา โอปกุกมิกา ทุกุขา ติปปา กฏกา เวทนา เวทียนฺติ, อกพพา ว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย. อยฺ โข มํ ราชกุมาร ทุตฺติยา อุปมา ปฏฺฐาสี อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสฺตปุพฺพา.

[๓๓๑] อปฺราปี โข มํ ราชกุมาร ตุตฺติยา อุปมา ปฏฺฐาสี อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสฺตปุพฺพา.

“เสยฺยถาปี ราชกุมาร สุกฺขํ กฏฺจํ โกพาป อารกา อุทกา ถเล นิกฺขิตฺตํ. อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย อุตฺตรารณี อาทาย ‘อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตสฺสามิ, เตโห ปาตุกริสฺสามิติ. ตํ กิ มณฺณสิ ราชกุมาร. อปี นุ โส ปุริโส อมฺํ สุกฺขํ กฏฺจํ โกพาป อารกา อุทกา ถเล นิกฺขิตฺตํ อุตฺตรารณี อาทาย อภิมตฺถนฺโต อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย เตโห ปาตุกเรยฺยาติ. “เอวํ ภนฺเต, ตํ กิสฺส เหตุ. อทุญฺหิ ภนฺเต สุกฺขํ กฏฺจํ โกพาป ตณฺจ ปน อารกา อุทกา ถเล นิกฺขิตฺตนฺติ.

“เอวเมว โข ราชกุมาร เย हि เกจิ สมณา วา พฺราหมณา วา กาเยน เจว กาเมहि รูปกฏฺจา วิหรนฺติ, โย จ เนสํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามเสนฺโห กามมฺจฺจา กามปีปาสา กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตฺตํ สุปฺปสีโน โหติ สุปฺปปีปสฺสทฺโห. โอปกุกมิกา เจปี เต โภณฺโต สมณพฺราหมณา ทุกุขา ติปปา กฏกา เวทนา เวทียนฺติ, อกพพา ว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย. โน เจปี เต โภณฺโต สมณพฺราหมณา โอปกุกมิกา ทุกุขา ติปปา กฏกา เวทนา เวทียนฺติ, อกพพา ว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย. อยฺ โข มํ

ราชกุมาร ตติยา อุปมา ปฏิกาสี อนัจฉริยา ปุพเพ อสสุตปุพพา.
 อีมา โข มํ ราชกุมาร ติสโส อุปมา ปฏิกาสุ^๑ อนัจฉริยา ปุพเพ
 อสสุตปุพพา.

[๓๓๒] ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ 'ยณฺณนาหํ
 ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ
 อภินิคุคฺคณฺเหยฺยํ อภินิปปิเพยฺยํ อภิสนฺตาเปยฺยนฺติ. โส โข อหํ
 ราชกุมาร ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ เจตสา
 จิตฺตํ อภินิคุคฺคณฺหามิ อภินิปปิเพมิ อภิสนฺตาเปมิ. ตสฺส มยฺหํ
 ราชกุมาร ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ เจตสา
 จิตฺตํ อภินิคุคฺคณฺหโต อภิปิปปยโต อภิสนฺตาปยโต กจฺเจहि
 เสทา มุจฺจนฺติ. เสยฺยถาปิ ราชกุมาร พลฺวา ปุริโส ทุพฺพลตรํ
 ปุริสํ สีเส วา คเหตฺวา ขนฺธฺว วา คเหตฺวา อภินิคุคฺคณฺเหยฺย
 อภินิปปิเพยฺย อภิสนฺตาเปยฺย; เอวเมว โข เม ราชกุมาร
 ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ
 อภินิคุคฺคณฺหโต อภิปิปปยโต อภิสนฺตาปยโต กจฺเจहि เสทา
 มุจฺจนฺติ. อารทฺธํ โข ปน เม ราชกุมาร วิริยํ โหติ อสฺสลิณฺ,
 อุปฺปจฺจิตา สติ อปฺปมมฺมุจฺจา,^๒ สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ
 อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชานเนน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

[๓๓๓] ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ 'ยณฺณนาหํ
 อปฺปานกํ ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหํ ราชกุมาร มุขโต
 จ นาสโต จ อสฺสาสปฺสสาเส อุปฺรุณฺธี. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร
 มุขโต จ นาสโต จ อสฺสาสปฺสสาเสสุ อุปฺรุทฺเธสุ กณฺณโสเตहि

^๑ ม. ๒๒๖/๒๕๖๖

^๑ ส. ปฏิกาสุ ^๒ ส. ฌ., เท., อ. อสมมุจฺจา

วาทานํ นิกฺขนฺตานํ อธิมตฺโต สทฺโท โหติ. เสยฺยถาปิ นาม
 กุมารคคฺคิริยา^๑ ฐมมานาย อธิมตฺโต สทฺโท โหติ, เอวเมว โข
 เม ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสฺส อุปฺรทฺเชสฺส
 กณฺณโสเตหิ วาทานํ นิกฺขนฺตานํ อธิมตฺโต สทฺโท โหติ. อารทฺธํ
 โข ปน เม ราชกุมาร วิริยํ โหติ อสฺลลีนํ, อุปฺภุจिता สติ
 อปฺปมมฺภุจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ
 เตเนว ทุกฺขปฺปชาเนน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร เอตทฺโหสิ 'ยนฺนุนาหิ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหิ ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต^๒ จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปฺรทฺธี. ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร
 มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสฺส อุปฺรทฺเชสฺส
 อธิมตฺตา วาตา มุทฺธานํ^๓ โอหนนฺติ.^๔ เสยฺยถาปิ ราชกุมาร
 พลฺวา ปุริโส ตินฺนฺเหเน สิชฺเรน มุทฺธานํ อภิมตฺเตยฺย; เอวเมว
 โข เม ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ
 อสฺสาสปสฺสาเสสฺส อุปฺรทฺเชสฺส อธิมตฺตา วาตา มุทฺธานํ โอหนนฺติ.
 อารทฺธํ โข ปน เม ราชกุมาร วิริยํ โหติ อสฺลลีนํ, อุปฺภุจिता
 สติ อปฺปมมฺภุจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ
 อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชาเนน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร เอตทฺโหสิ 'ยนฺนุนาหิ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหิ ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปฺรทฺธี. ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร

^๑ ส. คคฺคิริยา^๒ ฉ., เท. มุทฺธนิ^๓ ส., ฉ., เท., อ. กณฺณโต จ, เอวมุปริปี.^๔ ฉ., เท. อุหนนฺติ, เอวมุปริปี.

มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ
 อปรุทุเชสุ อธิมตฺตา สีเส สีสเวทนา โหนฺติ. เสยฺยถาปิ
 ราชกุมาร พลวา ปุริโส ทพฺเพน วรตฺตกฺขนฺเชน สีเส สีสเวจฺจนํ^๑
 ทเพยฺย. เอวเมว โข เม ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ อปรุทุเชสุ อธิมตฺตา
 สีเส สีสเวทนา โหนฺติ. อารทฺธํ โข ปน เม ราชกุมาร วิริยํ
 โหติ อสฺสสันํ, อปฺปจฺจิตา สติ อปฺปมมฺมจฺจา, สารทฺโธ จ ปน
 เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชาเนน
 ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร เอตทโหสิ 'ยนฺนุนาหิ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหิ ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรุทุเช. ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร
 มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ อปรุทุเชสุ
 อธิมตฺตา วาตา กุจฺฉิ ปริกนฺตนฺติ. เสยฺยถาปิ ราชกุมาร ทกฺโข
 โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา ติณฺहेน โควิกนฺตเนน
 กุจฺฉิ ปริกนฺเตยฺย; เอวเมว โข^๒ ราชกุมาร มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ อปรุทุเชสุ อธิมตฺตา วาตา
 กุจฺฉิ ปริกนฺตนฺติ. อารทฺธํ โข ปน เม ราชกุมาร วิริยํ
 โหติ อสฺสสันํ, อปฺปจฺจิตา สติ อปฺปมมฺมจฺจา, สารทฺโธ จ ปน
 เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชาเนน
 ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

^๑ นมตอ-ญ 27/05/2566^๑ ฉ., เท. สีสเวจ^๒ ฉ., เท. เอวเมว โข เม

ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “ยณฺฺณนาหํ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหํ ราชกุมาร มฺขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรุณฺธี. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร
 มฺขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ อปรุทฺเตสุ
 อธิมตฺโต กายสฺมี ทาโห โหติ. เสยฺยถาปิ ราชกุมาร เทว
 พลวณฺโต ปุริสา ทพฺพพลตรํ ปุริสํ นานาพาหาสุ คเหตฺวา
 องฺคารกาสุยา สนฺดาเปยฺยํ สํปริตาเปยฺยํ. เอวเมว โข เม
 ราชกุมาร มฺขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเสสุ
 อปรุทฺเตสุ อธิมตฺโต กายสฺมี ทาโห โหติ. อารทฺธํ โข ปน เม
 ราชกุมาร วิริยํ โหติ อสฺลลีนํ อปฺภุจिता สติ อปฺปมมฺภุจา
 สารทฺธํ จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปฏฺฐิปปสฺสทฺธํ เตเนว
 ทุกฺขปฺปชานเนน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

อปิสฺสุ มํ ราชกุมาร เทวตา ทิสฺวา เอวมาหํสุ ‘กาลกโต
 สมณเณ โคตโมติ. เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสุ ‘น กาลกโต
 สมณเณ โคตโม, อปิจ กาลํ กโรตฺตีติ. เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสุ
 ‘น กาลกโต สมณเณ โคตโม, นปิ กาลํ กโรติ อรหํ สมณเณ
 โคตโม, วิหาโร’^๒ เตวว โส อรหโต เอวรูปโป โหตฺตีติ.

[๓๓๔] ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘ยณฺฺณนาหํ
 สพฺพโส อาหารุปจฺเจทาย ปฏฺฐิปปชฺเชยฺยนฺติ. อถ โข มํ ราชกุมาร
 ตา’^๓ เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ ‘มา โข ตวํ มาริส
 สพฺพโส อาหารุปจฺเจทาย ปฏฺฐิปปชฺช. สเจ โข ตวํ มาริส สพฺพโส
 อาหารุปจฺเจทาย ปฏฺฐิปปชฺชิสฺสสิ, ตสฺส เต มยฺ ทิพฺพํ โอชํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ส. วิหาโรเตวเวโส

^๒ ฉ. เท. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

โลมกุเปหิ อชฺโฆหริสสาม,^๑ ตาย ตฺวํ ยาเปสฺสสีติ. ตสฺส มยฺหํ
 ราชกุมาร เอตทโหสิ “อหํ เจว โข ปน สพุพโส อชฺทฐกั”^๒
 ปฏฺฐาเนยฺย, อีมา จ โข เม เทวตา ทิพฺพํ โอชํ โลมกุเปหิ
 อชฺโฆหเรยฺย; ตาย จาหํ ยาเปยฺย, ตํ มม อสฺส มุสาติ. โส
 โข อหํ ราชกุมาร ตา เทวตา ปจฺจาจิกฺขามิ อลนฺติ วทามิ.

“ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘ยนฺนุนาหํ โถกํ โถกํ
 อาหารํ อหาเรยฺย ปสฺตํ ปสฺตํ, ยถิ วา มุคฺคยฺสํ ยถิ วา
 กุลตฺถยฺสํ ยถิ วา กพายฺยฺสํ’ ยถิ วา หเรณฺฺกยฺสนฺติ. โส โข
 อหํ ราชกุมาร โถกํ โถกํ อาหารํ อหาเรสิ ปสฺตํ ปสฺตํ, ยถิ
 วา มุคฺคยฺสํ ยถิ วา กุลตฺถยฺสํ ยถิ วา กพายฺยฺสํ ยถิ วา
 หเรณฺฺกยฺสนฺติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร โถกํ โถกํ อาหารํ
 อาหารยโต ปสฺตํ ปสฺตํ, ยถิ วา มุคฺคยฺสํ ยถิ วา กุลตฺถยฺสํ
 ยถิ วา กพายฺยฺสํ ยถิ วา หเรณฺฺกยฺสํ, อธิมตฺตกสิมานํ ปตฺโต
 กาโย โหติ.

เสยฺยถาปี นาม อสีติกปฺพุพานิ^๔ วา; กาลปฺพุพานิ^๕ วา
 เอวเมวสฺส เม องฺคปจฺจกานิ ภวนฺติ ตาเยวปฺปาหารตาย.
 เสยฺยถาปี นาม โอฏฺฐปทํ; เอวเมวสฺส เม อานิสทํ โหติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปี นาม วฏฺฏนาวพี; เอวเมวสฺส
 เม ปิฏฺฐจิกณฺณโก อุณฺณตาวณฺโต โหติ ตาเยวปฺปาหารตาย.
 เสยฺยถาปี นาม ชฺชชฺรสาลาย^๖ โคปณฺสีโย โอลุคฺควิลุคฺคา

^๑ ฉ., เท. อชฺโฆหาเรสสาม

^๒ ส. ๑๐๑ กายยฺสํ^{๖๖}

^๓ ฉ., เท. กายปฺพุพานิ

^๔ ฉ., เท. อชฺชชฺติ

^๕ ฉ., เท. อสีติกปฺพุพานิ

^๖ ฉ., เท., อ. ชรสาลาย

ภวนฺติ เอวเมวสฺส เม ผาสฺสพิโย โอลฺลคฺคฺวิลฺลคฺคา ภวนฺติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปิ นาม คมฺภีเร อุทฺปาเน
 อุทกตารกา คมฺภีรคตา โอภายาภา ทิสฺสนฺติ, เอวเมวสฺส เม
 อกฺขิภูเปสฺส อกฺขิตารกา คมฺภีรคตา โอภายาภา ทิสฺสนฺติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปิ นาม ติตฺตติกาลา^๑ อามกจฺฉินฺโน
 วาตาทเปน สํมุสฺสิต^๒ โหติ สมฺมิลาทโต; เอวเมวสฺส เม สีสจฺฉวิ
 สมฺมุสฺสิตา โหติ สมฺมิลาทา ตาเยวปฺปาหารตาย. โส โข อหํ
 ราชกุมาร อุทฺรจฺฉวี ปริมสฺสสํมิตฺติ ปิฏฺฐจิกณฺณกํเยว ปริคฺคณฺหาเม
 ปิฏฺฐจิกณฺณกํ ปริมสฺสสํมิตฺติ อุทฺรจฺฉวีเยว ปริคฺคณฺหาเม. ยาวสฺส
 เม ราชกุมาร อุทฺรจฺฉวี ปิฏฺฐจิกณฺณกํ อลฺลสีนา โหติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. โส โข อหํ ราชกุมาร “วจฺจํ วา มุตฺตํ
 วา กริสฺสสํมิตฺติ ตตฺถเวยว อวกฺขชฺช ปปตฺตามิ ตาเยวปฺปาหารตาย.
 โส โข อหํ ราชกุมาร อิมเมว กายํ อสฺสาเสนฺโต ปาณินา
 คตฺตานิ อนฺนํชฺชามิ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร ปาณินา
 คตฺตานิ อนฺนํชฺชโต ปุตฺติมฺมูลานิ โลมานิ กายสฺมา ปปตฺตนฺติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. อปีสฺส มํ ราชกุมาร มนุสฺสสา ทิสฺวา
 เอวมาหํสฺส “กาโฬ สมฺโน โคตโมติ. เอกจฺเจ มนุสฺสสา เอวมาหํสฺส
 “น กาโฬ สมฺโน, โคตโม สาโม สมฺโน โคตโมติ. เอกจฺเจ
 มนุสฺสสา เอวมาหํสฺส “น กาโฬ สมฺโน โคตโม นาปิ สาโม,
 มจฺจุรจฺฉวี สมฺโน โคตโมติ. ยาวสฺส เม ราชกุมาร ตาย
 ปริสฺสทฺโธ จวิวณฺโณ ปริโยทาโต อุปฺปโต โหติ ตาเยวปฺปาหารตาย.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. ติตฺตติกาลา

^๒ ฉ., เท. สํมุสฺสิต

[๓๓๕] ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘เย โข เกจิ
 อตีตมทฺธานํ สมณํ วา พุราหุมนํ วา โอปกุกมิกํ ทุกฺขา
 ติปฺปา กุกฺกา เวทนา เวทียีสุ, เอตาวปรมํ นยิตฺว ภิโยโย.
 เยปิ हि เกจิ อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พุราหุมนํ วา
 โอปกุกมิกํ ทุกฺขา ติปฺปา กุกฺกา เวทนา เวทียีสฺสนฺติ,
 เอตาวปรมํ นยิตฺว ภิโยโย. เยปิ हि เกจิ เอตฺรหิ สมณํ วา
 พุราหุมนํ วา โอปกุกมิกํ ทุกฺขา ติปฺปา กุกฺกา เวทนา
 เวทียนฺติ, เอตาวปรมํ นยิตฺว ภิโยโย. น โข ปนาหํ อิมาย
 กุกฺกาย ทุกฺกรการิกาย อธิคจฺฉามิ อุตฺตริ^๑ มนุสฺสธมฺมา
 อลมรียณฺณทสฺสนวิเสสํ สียา นุ โข อญฺเอย มคฺโค โปธียาติ.’^๒

ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘อภิชาณามิ โข ปนาหํ
 ปิตุ สกุกสฺส กมฺมมฺเต สิตาย^๓ ชมฺพจฺฉายาย^๓ นิสินฺโน วิวิจฺเจว
 กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกชํ ปีติสฺสขํ
 ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตา. สียา นุ โข เอโส มคฺโค
 โปธียาติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร สตานุสาร์วิณฺณณํ อโหสิ
 “เอเสว มคฺโค โปธียาติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ
 “กิณฺุ โข อหํ ตสฺส สุขสฺส ภายามิ, ยนฺตํ สุขํ อญฺเอยตฺเรว
 กาเมหิ อญฺเอยตฺร อกฺุสเลหิ ธมฺเมหิ ตติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร
 เอตทโหสิ “น โข อหํ ตสฺส สุขสฺส ภายามิ, ยนฺตํ สุขํ
 อญฺเอยตฺเรว กาเมหิ อญฺเอยตฺร อกฺุสเลหิ ธมฺเมหิ ตติ. ตสฺส มยฺหํ
 ราชกุมาร เอตทโหสิ “น โข ตํ สุกฺรํ สุขํ อธิคนฺตุํ เอว

^๑ จ.,เท. อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา

^๒ จ.,เท. โปธียาติ, เอวฺมุปริป.

^{๓-๓} จ.,เท. สิตาย ชมฺพจฺฉายาย

อริมุตตกสิมานัน ปตตกาเยน. ยนฺนุนาหิ โอพาริกํ อาหารํ
 อหาเรยฺยํ โอทนํ กุมฺมาสนฺติ. โส โข อหํ ราชกุมาร โอพาริกํ
 อาหารํ อหาเรสฺสี โอทนํ กุมฺมาสํ. เตน โข ปน มํ^๑ ราชกุมาร
 สมเยน ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ปจฺจุปฺภุจิตา โหนฺติ ยํ โข สมโน
 โคตโม ฐมมํ อธิคมิสฺสตี, ตํ โน อาโรเจสฺสตีติ. ยโต โข
 อหํ ราชกุมาร โอพาริกํ อาหารํ อหาเรสฺสี โอทนํ กุมฺมาสํ,
 อถ เม เต ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ นิพฺพิชฺช ปกฺกมฺมึสุ “พาหุลฺลิโก”^๒
 สมโน โคตโม ปธานวิพฺภนฺโต อวตฺโต พาหุลฺลยาติ.”^๓

[๓๓๖] โส โข อหํ ราชกุมาร โอพาริกํ อาหารํ
 อหาเรตฺวา พลํ คาเหตุว วิวิจฺเจว กาเมหิ ๔เปยฺย ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหาสึ. วิตกฺกวิจารานํ ฐปฺสมา ๔เปยฺย ทฺติยํ ฌานํ
 ๔เปยฺย ตติยํ ฌานํ ๔เปยฺย จตฺตตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสึ.

โส เอวํ สสมาหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺธเต ปริโยทาเต อนงฺกณ
 วิคตฺวปฺกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมณิเย จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต ปุพฺเพ-
 นิวาसानุสฺสตีตฺถาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสึ. โส อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิवासํ อนุสฺสรามิ. เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาตีโย
 ๔เปยฺย อิติ สาการํ สอฺกุเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิवासํ อนุสฺสรามิ.
 อयํ โข เม ราชกุมาร รตฺติยา ปจฺเม ยามे ปจฺมา วิชฺชา
 อธิคฺตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก
 อุปฺปนฺโน, ยถา ตํ อุปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโร.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาทเต อนนฺตณเ
 วิคตูปกุกิเลเส มุทฺทภูเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต สตฺตานํ
 จุตฺตปาตณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี. โส ทิพฺเพน จกฺขฺนา
 วิสุทฺธเณ อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสามิ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน
 หีเน ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทุคฺคเต ๔เปย
 ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานามิ. อयํ โข เม ราชกุมาร รตฺติยา
 มชฺฌิเม ยามे ทฺติยา วิชฺชา อธิคฺตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา
 อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส
 อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาทเต อนนฺตณเ
 วิคตูปกุกิเลเส มุทฺทภูเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต อาสวานํ
 ขยณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี. โส อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 อพฺภณฺณาสี, ๔เปย อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ
 อพฺภณฺณาสี, อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, ๔เปย อยํ
 อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี. ตสฺส เม เอวํ
 ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจิตฺถ, ภวาสวาปิ
 จิตฺตํ วิมฺจุจิตฺถ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจิตฺถ, วิมฺุตตสฺมี “วิมฺุตตมิตฺติ
 ฌาณํ อโหสิ, ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ
 อิตฺถตฺตayaติ อพฺภณฺณาสี. อยํ โข เม ราชกุมาร รตฺติยา
 ปจฺฉิเม ยามे ตติยา วิชฺชา อธิคฺตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา
 อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส
 อาตapiโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต.

[๓๓๗] ตสฺส มยฺหิ ราชกุมาร เอตทโหสิ “อริคโต โข เม” อยฺม ฌมฺโม คมฺภีโร ทุทฺทโส ทุรฺนุโพโธ สนฺโต ปณฺโฑ อตฺถกาจโร นิปุโณ ปณฺทิตเวทนีโย. อาลยรามา โข ปนํ ปชา อาลยรตา อาลยสมฺมุทิตา; อาลยรามาย โข ปน ปชาย อาลยรตาย อาลยสมฺมุทิตาย ทุทฺทสํ อิํ ฌนํ, ยทิตํ อิทปฺปจฺจยตา ปฏิจฺจสมฺปปาโท. อิํปิ โข ฌนํ ทุทฺทสํ, ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมฺภุสพฺพปฺธิปฺปนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย^๒ วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. อหฺมฺเจว โข ปน ฌมฺมํ เทเสยฺยํ, ปเร จ เม น อาชาเนยฺยํ, โส มมสฺส กิลมฺภो, สา มมสฺส วิเหสาติ. อปิสฺสุ มํ ราชกุมาร อีมา อนจฺจริยา คาถา ปฏิกฺกัสมฺมํ ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปฺพพา:

กิจฺจเนน เม อริคตํ	หลนฺทานิ ปกาสิตํ
ราคโทสปรเตหิ	นํยํ ฌมฺโม สฺสมฺพุโธ.
ปฏิสฺสิดคามิํ นิปุณฺ	คมฺภีรํ ทุทฺทสํ อณฺ
ราครตฺตา น ทกฺขณฺติ ^๓	ตโมกฺขนฺเชน ^๔ อาวูตาติ. ^๕

อิติห เม ราชกุมาร ปฏิสณฺณจิกฺขโต อปฺโปสฺสูกฺกตาย จิตฺตํ นมตี โน ฌมฺมเทสนาย.

[๓๓๘] อถ โข ราชกุมาร พุรหฺมุโน สหฺมปฺติสฺส มม เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเวยย เอตทโหสิ “นสฺสติ วต โภ โลโก, วินสฺสติ วต โภ โลโก; ยตฺร हि นาม ตถาคตสฺส อรหโต สหฺมาสมฺพุทฺธสฺส อปฺโปสฺสูกฺกตาย จิตฺตํ นมตี, โน ฌมฺมเทสนายาติ.

๑ หมดอายุ 27/05/2566
ฉ.เท. มยฺย

๓ อ. ทกฺขินฺติ

๕ ส. อาวฏา ฉ.เท. อาวฏา

๒ ฉ. ตณฺหาภฺโย

๔ ฉ.เท. ตโมกฺขนฺเชน

อถ โข ราชกุมาร พุรหุมา สหมปติ, เสยฺยถาปี นาม พลวา
 ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺตํ วา พหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พหํ
 สมฺมิณฺชเยยฺย, เอวเมว พุรหุมโลเก อนฺตรหิโต มม ปุโรโต ปาตุรโหสิ.
 อถ โข ราชกุมาร พุรหุมา สหมปติ เอกํสํ อุตฺตราสงคํ กริตฺวา,
 เยนาหํ, เตณฺณชฺลี ปณาเมตฺวา มํ เอตทวโจ “เทเสตฺถ เม ภาณฺเต
 ภควา ฅมมํ, เทเสตฺถ สุกโต ฅมมํ, สนฺติ สตฺตา อปฺพรชกฺขชาติกา,
 อสฺสวณฺตา” ฅมฺมสฺส ปรีหายนฺติ, ภาวิสฺสนฺติ ฅมฺมสฺส อญฺญาตาโรติ.

อิทมวโจ ราชกุมาร พุรหุมา สหมปติ อิํ วตฺวา
 อถาปรี เอตทวโจ,

“ปาตุรโหสิ มคฺเชสฺส ปุพฺเพ
 ฅมฺโม อสฺสุทฺธो สมฺเลหิ จินฺตฺโต
 อปาปุเรตํ อมตสฺส ทฺวารํ
 สุกฺกนฺตํ ฅมมํ วิมฺเลนํ นนฺพุทฺธํ.

เสเล ยถา ปพฺพตมฺพุทฺธนิฏฺฐิจิโต
 ยถาปี ปสฺเส ฅนฺตํ สมฺนตฺโต
 ตถูปมํ ฅมฺมมยํ สุมฺเมช
 ปาสาทมารุญฺห สมฺนตจกฺข
 โสกาเวทิกณฺณ” ฅนฺตมเปตโสโก
 อเวกฺขสฺส ชาติชฺราภิฏฺฐํ.

อญฺเฐหิ วีร วิชิตสงฺคาม
 สตฺถวาท อนณ” วิจร โลเก

เทเสตฺถ^๔ ภควา ฅมมํ อญฺญาตาโร ภาวิสฺสนฺตฺติ.

^๑ น.ท.ย.ย. อสฺสวณฺตฺยา

^๓ น.ท. อนณ

^๒ น.ท. โสกาเวทิกณฺณ

^๔ ส.น.ท.อ. เทสฺส

[๓๓๙] อถ ขวาทิ ราชกุมาร พุรหุมนโ จ อชฺฌเมสนัน
 วิทิตฺวา สตฺเตสฺสุ จ การุณฺณมตํ ปฏิจฺจุ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวลเเกสี.
 อทฺทสํ โข อหํ ราชกุมาร พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวลเเกนฺโต สตฺเต
 อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขินฺทริเย มุทินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร
 สุวิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเย อปฺเปกฺกเจ ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน^๒
 วิหรนฺเต อปฺเปกฺกเจ น ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วหรนฺเต
 เสยฺยถาปี นาม อุปฺปลีนียํ วา ปทุมินียํ วา ปุณฺทรีกีนียํ วา
 อปฺเปกฺกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺทรีกานิ วา
 อุทเก ชาตานิ อุทเก สํพทฺธานิ^๓ อุทกานุกฺคตานิ อนฺโต
 นิมนฺมุคฺคโปสิตานิ,^๔ อปฺเปกฺกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา
 ปุณฺทรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สํพทฺธานิ สโมทกณฺฐจิตานิ,
 อปฺเปกฺกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺทรีกานิ วา อุทเก
 ชาตานิ อุทเก สํพทฺธานิ อุทกา อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐนฺติ^๕
 อนฺุปลิตตฺตานิ อุทเกน; เอวเมว โข อหํ ราชกุมาร พุทฺธจกฺขุณา
 โลกํ โวลเเกนฺโต อทฺทสํ สตฺเต อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข
 ติกฺขินฺทริเย มุทินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิณฺญาปเย
 ทฺวิณฺญาปเย อปฺเปกฺกเจ ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต
 อปฺเปกฺกเจ น ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต. อถ ขวาทิ
 ราชกุมาร พุรหุมนํ สหมฺปตฺตี คาถาย ปจฺจภาสี:

“อปารุตา เตสํ อมตสฺส ทฺวารา
 เย โสตนฺโต ปมฺมุณฺจนฺตุ สทฺธํ
 วิหีสสณฺณํ ปคฺคณํ น ภาสี
 ธมฺมํ ปณฺธิตํ มนฺุเชสฺสุ พุรหุเมติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน

^๒ ฉ., เท. สํพทฺธานิ อ. สํพทฺธานิ, เอวมฺุปริปี.

^๓ ฉ., เท. อนฺโตนิมนฺมุคฺคโปสินิ

^๔ ฉ., เท. จิตานิ

[๓๔๐] อถ โข ราชกุมาร พุรหุมา สหมปติ “กตาวกาโส ไชมहि ภควตา ฐมฺมเทสนายาติ มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเฏวนตฺรชายิ.

ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “กสฺส นุ โข อหํ ปจฺมํ ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมํ ฐมฺมํ ขิปปเมว อาชานิสฺสตีติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “อํ โข อาพาโร กาลาโม ปณฺหิโต วิยตฺโต เมชาวี ทิฆมฺรตฺตํ อปฺปรชกฺขชาติโก, ยนฺนุนาหํ อาพารสฺส กาลามสฺส ปจฺมํ ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, โส อิมํ ฐมฺมํ ขิปปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถ โข มํ ราชกุมาร เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจฺจุ” “สตฺตทาหํ” กาลกโต ฆนฺเต อาพาโร กาลาโมติ. ฌาณณฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ “สตฺตทาหํ กาลกโต อาพาโร กาลาโมติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “มหาชาานิโย โข อาพาโร กาลาโม, สเจ हि โส อิมํ ฐมฺมํ สุณฺเอย, ขิปปเมว อาชาเนยฺยาติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “กสฺส นุ โข อหํ ปจฺมํ ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมํ ฐมฺมํ ขิปปเมว อาชานิสฺสตีติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “อํ โข อุทโก รามปฺตฺโต ปณฺหิโต วิยตฺโต เมชาวี ทิฆมฺรตฺตํ อปฺปรชกฺขชาติโก, ยนฺนุนาหํ อุทกสฺส รามปฺตฺตสฺส ปจฺมํ ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, โส อิมํ ฐมฺมํ ขิปปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถ โข มํ ราชกุมาร เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจฺจุ ‘อภิทฺโธสกาลกโต ฆนฺเต อุทโก รามปฺตฺโตติ. ฌาณณฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ ‘อภิทฺโธสกาลกโต อุทโก รามปฺตฺโตติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “มหาชาานิโย โข อุทโก รามปฺตฺโต, สเจ हि โส อิมํ ฐมฺมํ สุณฺเอย, ขิปปเมว อาชาเนยฺยาติ.

[๓๔๑] ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘กสฺส นฺุ โข
 อหํ ปจฺมํ ฅมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมํ ฅมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ.
 ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ ‘พหุการา โข เม ปณฺจวคฺคิยา
 ภิกฺขุ, เย มํ ปธานปหิตตตํ อุปฏฺฐจฺหึสฺส, ยนฺนุนาหํ ปณฺจวคฺคิยานํ
 ภิกฺขุณํ ปจฺมํ ฅมฺมํ เทเสยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ
 ‘กหํ นฺุ โข เอตฺรหิ ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ วิหรนฺตีติ. อทฺทสํ โข
 อหํ ราชกุมาร ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺธเณ อติกฺกนฺตมานุสเกน
 ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ พาราณสียํ วิหรนฺเต อีสิปตเน มิคทาเย.
 อถ โข อหํ ราชกุมาร อรุเวลาयํ ยถาภีรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน
 พาราณสี, เตन จาริกํ อปกฺกมึ.’^๑

อทฺทสา โข มํ ราชกุมาร อุปโก อาชีวกโก อนฺตรรา จ
 คยํ อนฺตรรา จ โพธิ อทฺธานมคฺคํ ปฏฺธิปนฺนํ ทิสฺวาน มํ
 เอตทโวจ ‘วิปฺปสฺสนฺหานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ, ปริสฺสุทฺโธ
 จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต, กํสิ ตวํ อาวุโส อุตฺทิสฺส ปพฺพชิตฺโต,
 โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา [๒] ฅมฺมํ โรเจสฺสีติ. เอวํ วุตฺเต,
 อหํ ราชกุมาร อุปกํ อาชีวกํ คาถาหิ อชฺฌภาสึ

‘สพฺพปาภิกฺกุ สพฺพวิฑฺฒสมฺมิ
 สพฺพเพสฺสุ ฅมฺเมสฺสุ อณฺุปลิตฺโต.
 สพฺพพญฺชโห ตณฺ्हกฺขเย วิมุตฺโต
 สยํ อภิญฺเฌาย กมฺมทฺทิสฺเสยฺยํ.

น เม อาจริโย อตฺถิ สทิสฺโส เม น วิชฺชติ
 สเทวกสมฺมิ โลกสมฺมิ นตฺถิ เม ปฏฺธิปฺคฺคโล.

หมดอายุ 27/05/2567

อหิ หิ อรหา โลเก อหิ สตุถา อนุตฺตโร
 เอโกมฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สီติญฺโตะมฺหิ^๑ นิพฺพุโต.
 ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺเตตฺตํ คจฺฉามิ กาสินํ ปุริ
 อนฺธฏฺฐตฺสุมิ^๒ โลกสฺมึ อาหณฺณิ^๓ อมตทฺนฺทฺภินฺนํ.

‘ยถา โข ตวํ อวฺสุ ปฏฺฐิขานาสึ ‘อรหาสิ’ อนฺนุตฺตชิโนติ.

‘มาทิสฺสา เว ชินา โหหนฺติ เย ปตฺตา อาสวกฺขยํ
 ชิตา เม ปาปกา ฐมฺมา ตสฺมาหํ^๔ อุปฺกา ชิโนติ.

เอวํ วุตฺเต, ราชกุมาร อุปโก อาชีวกโก ‘หุเวยฺยวฺสุโสติ’^๕
 วตฺวา สีสํ อุกฺกํสิตฺวา^๖ ชิวํหํ นิลฺลาเพตฺวา อุมฺมคฺคํ คเหตุวํ
 ปฏฺกามิ.

[๓๔๒] อถ ขวํหํ อนฺุพฺพุเพน จาริกํ จรมาโน, เยน
 พาราณสี อีสิปตํ มิคทาโย, เยน ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ,
 เตนฺอุปสงฺกมึ. อทฺทสํสุ โข มํ ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ
 ทฺวโรโต ว อากจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน อณฺณมณฺณํ กตฺतिकํ^๗ สณฺจเปสฺสุ ‘อัย
 อวฺสุ สมฺโณ โคตโม อากจฺฉติ, พาหุลฺลโก ปธานวิพฺภนฺโต
 อวตฺโต พาหุลฺลาย, โส เนว อภิวาเทตฺพุทฺโธ, น ปจฺจุจฺจราตฺพุทฺโธ,
 นาสฺส ปตฺตจิวํ ปฏฺฐิคฺคเหตุพฺพํ, อปฺจ โข อาสนํ จเปตฺพุทฺโธ,
 สเจ อากงฺขติ^๘ นีสิติสฺสตีติ. ยถา ยถา โข อหํ ราชกุมาร

^๑ ฉ., เท., อ. สีติญฺโตะมฺหิ

^๓ ฉ., เท., อ. อาหณฺณ

^๔ ฉ., เท. ตสฺมาหํอุป

^๖ ฉ., เท. โอภมฺเปตฺวา

^๘ ฉ., เท. อากงฺขิตฺติ

^๒ ฉ., เท. อนฺธฏฺฐตฺสุมิ

^๔ ฉ., เท. อรหสิ

^๕ ฉ., เท. หุเวยฺยวฺสุโส

^๗ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี.

ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อุปสงฺกมึ, ตถา ตถา ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ
 นาสภฺขีสุ สกาย กติกาย สณฺจาทุํ อปฺเปกฺขเจ มํ ปจฺจุคฺคณฺตฺวา
 ปตฺตจิวํ ปรุคฺคเหสุ, อปฺเปกฺขเจ อาสนํ ปณฺญาเปสุ, อปฺเปกฺขเจ
 ปาโททกํ อุปฺภุจเปสุ, อปฺจ โข มํ นามเน จ อาวุโสวาเทเน จ
 สมุทาจรณฺติ. เอวํ วุตฺเต, อหํ ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ
 เอตทวโจ ‘มา ภิกฺขเว ตถาคตํ นามเน จ อาวุโสวาเทเน จ
 สมุทาจริตฺถ.’ อรหํ ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โอททถ
 ภิกฺขเว โสตํ, อมตมริคตํ อหมนุสาสามิ, อหํ ฌมํ เทเสมิ,
 ยถานุสฺมิจํ ตถา ปฏิปชฺชมานา นจิริสฺเสว, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา
 สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชณฺติ, ตทณฺตฺตรํ พุรหฺมจิริย-
 ปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิณฺเฎา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหริสฺสเถว. เอวํ วุตฺเต, ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ มํ
 เอตทวโจ ‘ตายปี โข ตวํ อาวุโส โคตม อิริยาย ตาย ปฏิปทาย
 ตาย ทุกฺกรการิกาย น อชฺฌคมา อุตฺตริ’^๑ มนุสฺสชฺชมา อลมริย-
 ฌาณทสฺสนวิเสสํ, กิํ ปน ตวํ เอตฺรหิ พาลุลฺลิโก ปชานวิพฺภนฺโต
 อาวตฺโต พาลุลฺลาย อธิคมิสฺสสิ อุตฺตริ มนุสฺสชฺชมา อลมริย-
 ฌาณทสฺสนวิเสสนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อหํ ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิเย
 ภิกฺขุ เอตทวโจ “น ภิกฺขเว ตถาคโต พาลุลฺลิโก, ปชานวิพฺภนฺโต
 อาวตฺโต พาลุลฺลาย, อรหํ ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ,
 โอททถ ภิกฺขเว โสตํ, อมตมริคตํ อหมนุสาสามิ, อหํ ฌมํ
 เทเสมิ, ยถานุสฺมิจํ ตถา ปฏิปชฺชมานา นจิริสฺเสว, ยสฺสตถาย
 กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชณฺติ, ตทณฺตฺตรํ

หมดอายุ 27/05/2566

พรหมจริยปริโยสานัน ทิฏฐเจ ว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสเถตฺติ. ทุตฺติยมฺปิ โข ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิยา
 ภิกฺขุ มํ เอตทวโจจฺจุ ‘ตายนฺปิ โข ตวํ อาวุโส โคตม อิริยาย ตาย
 ปฏิปทาย ตาย ทฺวกรกการิกาย น อชฺฌคมา อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา
 อลมฺริยฌาณทสฺสนวิเสสํ, ก็ ปน ตวํ เอตฺรหิ พาหุลฺลิกโก
 ปธานวิพฺภนฺโต อวตฺตโต พาหุลฺลาย อธิคมิสฺสสฺสิ อุตฺตริ
 มนุสฺสธมฺมา อลมฺริยฌาณทสฺสนวิเสสนฺติ. ทุตฺติยมฺปิ โข อหํ
 ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ เอตทวโจจฺจุ ‘น ภิกฺขเว ตถาคโต
 พาหุลฺลิกโก, ปธานวิพฺภนฺโต อวตฺตโต พาหุลฺลาย, อรหํ ภิกฺขเว
 ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โอตฺถ ภิกฺขเว โสตํ, อมตมฺริคตํ
 อหฺมนุสาสามิ, อหํ ฐมมํ เทเสมิ, ยถาณุสฺสิญฺจ ตถา ปฏิปชฺชมานา
 นจิริสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺชนฺติ, ตทณฺตุตฺตริ พรหมจริยปริโยสานัน ทิฏฐเจ ว ฐมเม สยํ
 อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสเถตฺติ. ‘ตติยมฺปิ โข
 ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ มํ เอตทวโจจฺจุ ‘ตายนฺปิ โข ตวํ
 อาวุโส [๑] อิริยาย ตาย ปฏิปทาย ตาย ทฺวกรกการิกาย น
 อชฺฌคมา อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อลมฺริยฌาณทสฺสนวิเสสํ. ก็ ปน
 ตวํ เอตฺรหิ พาหุลฺลิกโก ปธานวิพฺภนฺโต อวตฺตโต พาหุลฺลาย
 อธิคมิสฺสสฺสิ อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อลมฺริยฌาณทสฺสนวิเสสนฺติ. เอวํ
 วุตฺเต, อหํ ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ เอตทวโจจฺจุ ‘อภิชานาถ
 เม โน ตุมฺहे ภิกฺขเว อิตฺโต ปุพฺเพ เอวรูปํ ภาสิตเมตฺถนฺติ.^๒
 โน เหนฺติ ภนฺเต. ‘อรหํ ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ,

โศทถ ภิกขเว โสตํ, อมตมริคตํ อหมนุสาสามิ, อหํ ฐมมํ
เทเสมิ, ยถานุสิฏฺฐจํ ตถา ปฏิปชฺชมานา นจิรสฺเสว, ยสฺสตุถาย
กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ
พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา
อุปสมปชฺช วิหริสฺสเถวติ.

อสภฺชิ โข อหํ ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิเย ภิกขุ สญฺญาเปตฺตุ.
เทวปิ สุทํ ราชกุมาร ภิกขุ โอวทามิ. ตโย ภิกขุ ปิณฺหาเย
จรฺนฺติ, ยํ ตโย ภิกขุ ปิณฺหาเย จริตฺวา ออาหารนฺติ, เตเน
ฉพฺพคฺคา^๑ ยาเปม. ตโยปิ สุทํ ราชกุมาร ภิกขุ โอวทามิ. เทว^๒
ภิกขุ ปิณฺหาเย จริตฺวา ออาหารนฺติ, เตเน ฉพฺพคฺคา ยาเปม.

[๓๔๓] อถ โข ราชกุมาร ปณฺจวคฺคิยา ภิกขุ มยา
เอวํ โอวทียมานา เอวํ อนฺุสาสิยมานา นจิรสฺเสว, ยสฺสตุถาย
กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ
พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา
อุปสมปชฺช วิหริสฺสุติ.

เอวํ วุตฺเต, โพธิ ราชกุมารโ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“กั๊วจิเรณ นฺุ โข ภนฺเต ภิกขุ ตถาคตํ วินายกํ ลภามาโน,
ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
ตทฺหนฺตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺจิกิตฺวา อุปสมปชฺช วิหเรยฺยาติ. “เตนहि ราชกุมาร ตํเยเวตถ
ปฏฺิปปุจฺจิสฺสามิ, ยถา เต ขเมยฺย, ตถา ตํ พุยากเรยฺยาสิ.

ดำ ก็ มณณสิ ราชกุมาร. ‘กุสโล ตวั หตถารุพเห’^๑ องกุสคณเห^๒
สิปปเปติ. เอวั ภนเต กุสโล อหิ หตถารุพเห องกุสคณเห
สิปปเปติ.

ดำ ก็ มณณสิ ราชกุมาร. อิธ ปุริโส อากจเจยฺย ‘โพธิ
ราชกุมารโ หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ ชานาติ, ตสฺสํ
สนฺติเก หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ สิग्ghิขิสสามิติ. โส จสฺส
อสทฺโธ, ยาวตตํ สทฺเธน ปตฺตพฺพํ, ตํ น สมปาปุณเณยฺย.
โส จสฺส พหฺวาพาโธ,^๓ ยาวตตํ อปฺปาพาเชน ปตฺตพฺพํ, ตํ
น สมปาปุณเณยฺย. โส จสฺส สโจ มายาวิ, ยาวตตํ^๔ อสเจน
อมายาวินา ปตฺตพฺพํ, ตํ น สมปาปุณเณยฺย. โส จสฺส กุสีโต
ยาวตตํ อารทฺธวิริเยน ปตฺตพฺพํ, ตํ น สมปาปุณเณยฺย. โส
จสฺส ทุปฺปญฺโณ, ยาวตตํ ปญฺจวตา^๕ ปตฺตพฺพํ, ตํ น
สมปาปุณเณยฺย. ดำ ก็ มณณสิ ราชกุมาร. อปิ นุ โส ปุริโส
ตว สนฺติเก หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ สิग्ghิเขยฺยาติ.
“เอกเมเกนาปี ภนเต องเคน สมณฺนาคโต โส ปุริโส น มม
สนฺติเก หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ สิग्ghิเขยฺย, โก ปน วาโท
ปญฺจหฺงเคหิตี.

[๓๔๔] “ดำ ก็ มณณสิ ราชกุมาร. อิธ ปุริโส อากจเจยฺย
โพธิ ราชกุมารโ หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ ชานาติ, ตสฺสํ
สนฺติเก หตถารุพหิ องกุสคณหิ สิปปิ สิग्ghิขิสสามิติ. โส จสฺส
สทฺโธ, ยาวตตํ สทฺเธน ปตฺตพฺพํ, ตํ สมปาปุณเณยฺย. โส จสฺส

^๑ อ. หตถารุพเห

^๒ ฉ., เท., อ. องกุสคณเห, เอวมุปริปี.

^๓ อ. พหฺวาพาโธ

^๔ อ. ยาวตํ

^๕ อ. ปญฺจวตา

อปฺปาปาโช, ยาวตฺตํ อปฺปาปาเชน ปตฺตพฺพํ, ตํ สมฺปาปุณฺเอย. โส จสฺส อสฺสจ อมายาวิ, ยาวตฺตํ อสฺสเจน อมายาวินา ปตฺตพฺพํ, ตํ สมฺปาปุณฺเอย. โส จสฺส อารทฺธวิริโย, ยาวตฺตํ อารทฺธวิริเยน ปตฺตพฺพํ, ตํ สมฺปาปุณฺเอย. โส จสฺส ปณฺณวา,^๑ ยาวตฺตํ ปณฺณวตา ปตฺตพฺพํ, ตํ สมฺปาปุณฺเอย. ตํ ก็ มณฺณสิ ราชกุมาร. อปี นุ โส ปุริโส ตว สนฺติเก หตฺถารูปุหํ องฺกุสคณฺหํ สีปปี สีกุเขยฺยาติ. “เอกเมเกนปี ฆนฺเต องฺเคน สมณฺนาคโต โส ปุริโส มม สนฺติเก หตฺถารูปุหํ องฺกุสคณฺหํ สีปปี สีกุเขยฺย, โก ปน วาโท ปณฺจหฺงเคหีติ.

“เอวเมว โข ราชกุมาร ปณฺจิมานิ ปธานิยฺงคานิ. กตมานิ ปณฺจ. อีธ ราชกุมาร ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ์ ‘อิตฺติปี โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุขโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถี’^๒ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. อปฺปาปาโช โหติ อปฺปาทงฺโก สมเวปากิณียา คหณียา สมณฺนาคโต นาตีสิตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย. อสฺสจ โหติ อมายาวิ ยถาภูตํ อตฺตानํ อาวิกตฺตา”^๓ สตฺถริ วา วิญญฺสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ. อารทฺธวิริโย โหติ^๔ อฺกุสลานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ฐมฺมานํ อุปสมฺปทาย,^๕ ถามวา ทพฺพหปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺธโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ. ปณฺณวา โหติ อุกฺกยตฺถคามินียา ปณฺณาย สมณฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทูกฺกขกฺขยคามินียา. อิมานิ โข ราชกุมาร ปณฺจ ปธานิยฺงคานิ.

^๑ อ. ปณฺณวา

^๒ อ. อาวิกตฺวา

^๓ เท. อุปฺปาทาย

^๔ ส. ปุริสทมฺมสารถี

^๕ ฉ., เท., อ. วิหริติ

[๓๔๕] อิมเหิ [๑] ราชกุมาร ปณจหิ ปธานิงฺเกหิ
 สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ วินายกํ ลภมาโน, ยสฺสสตถาย
 กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ
 พุรฺหมจฺริยปริโยสํ ภิฏฺเฐ ว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฑา สจฺจิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย สตฺต วสฺसानิ. ติฏฺฐนฺตุ ราชกุมาร สตฺต
 วสฺसानิ. อิมเหิ ปณจหิ ปธานิงฺเกหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ
 วินายกํ ลภมาโน, ยสฺสสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสํ ภิฏฺเฐ ว
 ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฑา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย จ วสฺसानิ
 ๕เปยฺ ปณจ วสฺसानิ ๕เปยฺ จตฺตาริ วสฺसानิ ๕เปยฺ ตีณิ วสฺसानิ
 ๕เปยฺ เทว วสฺसानิ ๕เปยฺ เอกํ วสฺสํ. ติฏฺฐนฺตุ ราชกุมาร เอกํ
 วสฺสํ. อิมเหิ ปณจหิ ปธานิงฺเกหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ
 วินายกํ ลภมาโน, ยสฺสสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสํ ภิฏฺเฐ ว
 ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฑา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย สตฺต
 มาसानิ. ติฏฺฐนฺตุ ราชกุมาร สตฺต มาसानิ. อิมเหิ ปณจหิ
 ปธานิงฺเกหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ วินายกํ ลภมาโน,
 ยสฺสสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
 ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสํ ภิฏฺเฐ ว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฑา
 สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย จ มาसानิ ๕เปยฺ ปณจ มาसानิ
 ๕เปยฺ จตฺตาริ มาसानิ ๕เปยฺ ตีณิ มาसानิ ๕เปยฺ เทว มาसानิ
 ๕เปยฺ มาสํ^๒ ๕เปยฺ อหุตฺตมาสํ.^๓ ติฏฺฐนฺตุ ราชกุมาร อหุตฺตมาโส.

^๑ อิมตอาไซ ๑๗/๐๕/๒๕๖๖

^๒ จ., เท., อ. เอกํ มาสํ

^๓ ส. อหุตฺตมาสํ

อิเมหิ ปญฺหิ ปธานิยงฺเคหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ วินายกํ
 ลภมาโน, ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฅมฺเม สยํ
 อภิณฺเฎา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย สตฺต รตฺติณฺทิวานิ.
 ติฏฺฐจฺนฺติ ราชกุมาร สตฺต รตฺติณฺทิวานิ. อิเมหิ ปญฺหิ
 ปธานิยงฺเคหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ ตถาคตํ วินายกํ ลภมาโน,
 ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
 ตทฺหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฅมฺเม สยํ อภิณฺเฎา
 สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย จ รตฺติณฺทิวานิ ๔เปยฺ ปญฺจ
 รตฺติณฺทิวานิ ๔เปยฺ จตฺตาริ รตฺติณฺทิวานิ ๔เปยฺ ตีณิ รตฺติณฺทิวานิ
 ๔เปยฺ เทว รตฺติณฺทิวานิ ๔เปยฺ เอกํ รตฺติณฺทิวํ. ติฏฺฐจฺตํ ราชกุมาร
 เอโก รตฺติณฺทิวํ. อิเมหิ ปญฺหิ ปธานิยงฺเคหิ สมณฺหาคโต
 ภิกฺขุ ตถาคตํ วินายกํ ลภมาโน, สายมนฺุสฺสิฏฺฐโจ ปาโต วิเสสํ
 อธิคมิสฺสตีติ ปาตมนฺุสฺสิฏฺฐโจ สายํ วิเสสํ อธิคมิสฺสตีติ. เอวํ วุตฺเต,
 โพธิ ราชกุมารโ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อโห พุทฺโธ อโห ฅมฺโม
 อโห ฅมฺมสฺส สุวากฺขาตฺตา, ยตฺร หิ นาม สายมนฺุสฺสิฏฺฐโจ ปาโต
 วิเสสํ อธิคมิสฺสตีติ, ปาตมนฺุสฺสิฏฺฐโจ สายํ วิเสสํ อธิคมิสฺสตีติ.

[๓๔๖] เอวํ วุตฺเต, สณฺชิกาปฺตฺโต มาณโว โพธิ ราชกุมารํ
 เอตทวโจ “เอวเมว ปนํยํ ภวํ โพธิ ‘อโห พุทฺโธ อโห ฅมฺโม
 อโห ฅมฺมสฺส สุวากฺขาตฺตาติ ปเวเทติ.’” อถ จ ปน ภวํ^๒ น
 ตํ ภวณฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉติ,^๓ ฅมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺวจาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. วเทติ^๒ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี.^๓ ส. คจฺฉาหิ อ. คจฺฉามิ

๖. องคุลิมาลสูตร

[๓๔๗] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริตฺ
 เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยเน รณฺโณ
 ปเสนทิสฺส โกสลสฺส วิชิตเ จโร องคุลิมาโล นาม โหติ ลุทฺโท
 โลहितปาณิ^๑ หตฺปหเต นิวิฏฺโจะ อทฺยาปนฺโน ปาณญเตสฺสุ. เตเน
 คามาปิ อคามา กตา, นิคมาปิ อนิคมา กตา, ชนฺปทาปิ
 อชนฺปทา กตา. โส มนุสฺเส วตฺตวา วตฺตวา องคุลีนํ มालํ
 ธาริตฺ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 สาวตถิ ปิณฑาย ปาวิสิ; สาวตถิยํ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
 ปิณฑปาทปฏิกฺกนโต เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรํ อาทาย,
 เยเน จโร องคุลิมาโล, เตเนทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺชติ. อทฺทสํ^๒ โข
 โคपालกา ปสุपालกา กสฺสกา ปชาวินิ^๓ ภควนฺตํ, เยเน จโร
 องคุลิมาโล, เตเนทฺธานมคฺคปฏิปนฺนํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจํ
 “มา สมณ เอตํ มคฺคํ ปฏิปชฺชติ, เอตสฺมี สมณ มคฺเค จโร
 องคุลิมาโล นาม ลุทฺโท โลहितปาณิ หตฺปหเต นิวิฏฺโจะ อทฺยาปนฺโน
 ปาณญเตสฺสุ, เตเน คามาปิ อคามา กตา, นิคมาปิ อนิคมา กตา,
 ชนฺปทาปิ อชนฺปทา กตา. โส มนุสฺเส วตฺตวา วตฺตวา องคุลีนํ
 มालํ ธาริตฺ, เอตณฺหิ สมณ มคฺคํ ทสฺปิ ปุริสา วีสมฺปิ ปุริสา
 ดีสมฺปิ^๔ ปุริสา จตฺตาฬีสมฺปิ ปุริสา [^๕] สงฺกริตฺวา^๖ สงฺกริตฺวา
 ปฏิปชฺชนฺติ, เตปิ จโรสฺส องคุลิมาลสฺส หตฺถตฺถํ คจฺจนฺตํติ.
 เอวํ วุตฺเต, ภควา ตฺถนฺทึฏฺโถ อคมาสิ.

^๑ ฉ. เท. ๒ โลहितปาณิ^๓ ฉ. เท. ปถาวโน^๔ ฉ. เท. ปณฺณาสมฺปิ ปุริสา, เอวมฺปริปิ.^๒ ฉ. เท., อ. อทฺทสาสุ^๔ อ. ดีสตีปิ ปุริสา^๖ ส. สํหริตฺวา, เอวมฺปริปิ. ฉ. เท. สงฺกริตฺวา

ทุติยมปิ โข โคपालกา ปสุपालกา กสฺสกา ปชาวิโน
 ภควนฺตํ เอตทโวจํ “มา สมณ เอตํ มคฺคํ ปฏิปชฺชิ, เอตสฺมี
 สมณ มคฺเค โจโร อํกุลิมาลो นาม ลุทฺโท โลहितปาณิ หตฺตปฺหเต
 นิวิฏฺโจะ อทฺยาปนฺโน ปาณญฺเตสฺสุ, เตเน คามาปิ อคามา กตา,
 นิคมาปิ อนิคมา กตา, ชนฺปทาปิ อชนฺปทา กตา. โส มนุสฺเส
 วตฺติวา วตฺติวา อํกุลีนํ มาลํ ชาเรติ, เอตญฺหิ สมณ มคฺคํ
 ทสฺปิ ปุริสา วิสฺมปิ ปุริสา ตีสมฺปิ ปุริสา จตฺตทาฬีสมฺปิ ปุริสา
 สงฺกฺริตฺวา สงฺกฺริตฺวา ปฏิปชฺชนฺติ, เตปิ โจรสฺส อํกุลิมาลสฺส
 หตฺตตฺถํ คจฺจนฺตีสฺติ. อถ โข ภควา ตฺถุเหิฏฺฐโต อคมาสิ.

ตติยมปิ โข โคपालกา ปสุपालกา กสฺสกา ปชาวิโน
 ภควนฺตํ เอตทโวจํ “มา สมณ เอตํ มคฺคํ ปฏิปชฺชิ, เอตสฺมี
 สมณ มคฺเค โจโร อํกุลิมาลो นาม ลุทฺโท โลहितปาณิ หตฺตปฺหเต
 นิวิฏฺโจะ อทฺยาปนฺโน ปาณญฺเตสฺสุ, เตเน คามาปิ อคามา กตา,
 นิคมาปิ อนิคมา กตา, ชนฺปทาปิ อชนฺปทา กตา. โส มนุสฺเส
 วตฺติวา วตฺติวา อํกุลีนํ มาลํ ชาเรติ, เอตญฺหิ สมณ มคฺคํ
 ทสฺปิ ปุริสา วิสฺมปิ ปุริสา ตีสมฺปิ ปุริสา จตฺตทาฬีสมฺปิ ปุริสา
 สงฺกฺริตฺวา สงฺกฺริตฺวา ปฏิปชฺชนฺติ, เตปิ โจรสฺส อํกุลิมาลสฺส
 หตฺตตฺถํ คจฺจนฺตีสฺติ.

[๓๔๘] อถ โข ภควา ตฺถุเหิฏฺฐโต อคมาสิ. อทฺทสา โข
 โจโร อํกุลิมาลो ภควนฺตํ ทฺวโร ว อากจฺจนฺตํ; ทิสฺวานสฺส
 เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, อิมญฺหิ มคฺคํ
 ทสฺปิ ปุริสา วิสฺมปิ ปุริสา ตีสมฺปิ ปุริสา จตฺตทาฬีสมฺปิ ปุริสา
 สงฺกฺริตฺวา สงฺกฺริตฺวา ปฏิปชฺชนฺติ, เตปิ มม หตฺตตฺถํ คจฺจนฺตีสฺติ.

อถ จ ปณายํ สมโณ เอโก อหุติโย ปสยห มณฺเฏ
 อาคจฺจติ, ยนฺนุนาหํ^๑ สมณํ ชีวิตา โวโรเปยฺยนฺติ. อถ โข
 โจโร องฺคุลิมาโล อสิจฺจมํ คเหตฺวา ธนฺกฺลาปํ สนฺนยฺยหิตฺวา
 ภควนฺตํ ปิฏฺฐิจิโต ปิฏฺฐิจิโต อนุพนฺธิ. อถ โข ภควา ตถารูปํ
 อิหุชาภิสงฺขารํ อภิสงฺขารสฺสี,^๒ ยถา โจโร องฺคุลิมาโล ภควนฺตํ
 ปกตฺติยา คจฺจนฺตํ สพฺพธามาเมณ^๓ คจฺจนฺโต น สกฺโกติ^๔
 สมฺปาปฺปณฺติตุํ. อถ โข โจรสฺส องฺคุลิมาลสฺส เอตทโหสิ “อจฺจริยํ
 วต โม, อพฺภุตํ วต โม, อหฺมฺหิ ปฺพเพ หตฺถีปิ ชาวนฺตํ
 อนุปตฺติตฺวา คณฺหามิ, อสฺสํปิ ชาวนฺตํ อนุปตฺติตฺวา คณฺหามิ, รถํปิ
 ชาวนฺตํ อนุปตฺติตฺวา คณฺหามิ, มิคํปิ ชาวนฺตํ อนุปตฺติตฺวา คณฺหามิ.
 อถ จ ปณายํ อิมํ สมณํ ปกตฺติยา คจฺจนฺตํ สพฺพธามาเมณ
 คจฺจนฺโต น สกฺโกมิ สมฺปาปฺปณฺติตฺนฺติ. จิโตว^๕ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “ติฏฺฐจฺจ สมณ, ติฏฺฐจฺจ สมณาคี. “จิโต อหํ องฺคุลิมาล, ตฺวณฺจ
 ติฏฺฐจฺจติ. อถ โข โจรสฺส องฺคุลิมาลสฺส เอตทโหสิ “อิมเ โข
 สมณฯ สกฺยปฺตฺติตฺติยา สจฺจวาทีโน สจฺจปฏฺฏิณฺณา, อถ จ^๖ ปณายํ
 สมโณ คจฺจํเยวาท^๗ ‘จิโต อหํ องฺคุลิมาล, ตฺวณฺจ ติฏฺฐจฺจติ,
 ยนฺนุนาหํ อิมํ สมณํ ปุจฺเจยฺยนฺติ.

[๓๔๙] อถ โข โจโร องฺคุลิมาโล ภควนฺตํ คากาย
 อชฺฌมภาสิ

^๑ ฉ., เท., อ. ยนฺนุนาหํ อิมํ

^๓ อิมคอสพฺพตฺถามาเมณ

^๕ อ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ ส. คจฺจํ เยว สมานเ เอวมาห

^๒ ฉ., เท., อ. อภิสงฺขาสี

^๔ เท. สกฺกติ

^๖ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

“คจจัน วเทสิ สมณญจโตมहि

มมณจ พุริสิ จิตมญจโตสิ.”

ปจจามิ ตัง สมณ เอตมตถิ

กถิ จิโต ตวํ อหมญจโตมहि.

จิโต อหิ องคูลิมาล สพพทา

สพเพสุ ญเตสุ นิชาย ทณนํ,

ตุณญจ ปาณेषุ อสณญโตสิ,

ตสฺมา จิโตหิ ตวมญจโตสิ.”

จิสฺสํ วต เม มหิโต มहेสิ^๓

มหาวน^๔ สมณ ปจจุปาติ^๕

โสหิ จิสฺสามิ ปชหิสฺส^๕ ปาป

สุตฺวาน คากิ ตว ฐมมยฺยตฺตํ.

อิเตวว โจโร อสิมาวุธญจ

โสพฺเภ ปปาเต นรเก มนฺวการิ^๖

อวนฺทิ โจโร สุกตสฺส ปาเท

ตตฺเถว นํ ปพฺพชฺชํ อยาจิ.

พุทฺโธ จ โข การุณิโก มहेสิ^๗

โย สตฺถา โลกสฺส สเทวกสฺส,

ตเมหิ ภิกฺขุติ ตทา อโวจ

เอเสว^๘ ตสฺส อหุ ภิกฺขุภาโวติ.

^๑ ฉ., เท., อ. จิตมญจโตติ ^๒ ฉ., เท. ตวมญจโตสฺสติ ^๓ อ. มहेสิ

^{๔-๕} ส. มหาวนํ สมณญํ ปจจุปาติ อ. มหาวนํ สมณญํ ปจจวาติ ฉ., เท. มหาวนํ ปาปญิ
สจจวาติ ^๕ ส. จิสฺสาปิ ปหาสฺส ฉ., เท. ปหาย อ. จิสฺสา ปหาสฺส

^๖ ฉ., เท. อภิริ อ. อนฺวการิ ^๗ ฉ., เท. มहेสิ ^๘ ส. เอโสว

[๓๕๐] อถ โข ภควา อายสมตฺตา องฺคุลิมาเลน
 ปจฺจาสมณฺเณน, เยน สาวตฺถิ,^๑ เตน จาริกํ ปกุกามิ. อนฺุप्พุพฺเพน
 จาริกํ จรมาโน, เยน สาวตฺถิ, ตทวสริ. ตตฺร สุกํ ภควา
 สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตน
 โข ปน สมเยน รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อนฺเตปรุทฺทวเร
 มหาชนกาโย สนฺนิปตติวฺวา อุจฺจาสทฺโท มหาสทฺโท โหติ “โจโร
 เต เทว วิชิตे องฺคุลิมาโล นาม ลุทฺโท โลहितปาณิ หตฺปหเต
 นิวิฏฺโจะ อทยาปนฺโน ปาณญฺเตสฺสุ, เตน คามาปิ อคามา กตา,
 นิคมาปิ อนิคมา กตา, ชนฺปทาปิ อชนฺปทา กตา, โส มนุสฺเส
 วริตฺวา วริตฺวา องฺคุลีนํ มालํ ธาเรติ, ตํ เทโว ปฏฺวิเสเชตฺตติ. อถ
 โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ปณฺจมตฺเตหิ อสฺสสเตหิ สาวตฺถิยา
 นิกฺขมิตฺวา^๒ ทิวาทิวสฺส, เยน อารามิ, เตน ปาวิสฺสิ,^๓ ยาวติกา^๔
 ยานสฺส ภูมि, ยาเนน คนฺตวฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตวฺวา^๕ ปตฺติโก ว,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.

เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ราชานํ ปเสนทิโกสลํ ภควา
 เอตทวโจ “กิณฺุ เต มหาราช ราชา [๖] มากฺโข เสนิโย
 พิมฺพิสาร์ กุปีโต, เวสาลิกา วา ลิจฺฉวี อณฺเณ วา ปฏฺวิราชาโนติ.
 “น โข เม ภนฺเต ราชา มากฺโข เสนิโย พิมฺพิสาร์ กุปีโต, นปิ
 เวสาลิกา ลิจฺฉวี, นปิ อณฺเณ ปฏฺวิราชาโน, โจโร เม ภนฺเต
 วิชิตे องฺคุลิมาโล นาม ลุทฺโท โลहितปาณิ หตฺปหเต นิวิฏฺโจะ

^๑ จ. เท. ๒ สาวตฺถิ

^๒ ส. อ. ปายาสิ

^๓ อ. ปจฺจารโหิตวฺวา

^๔ จ. เท. อ. นิกฺขมิ

^๕ อ. ยาวติกา

^๖ จ. เท. วา

อทยาปนโน ปาณญเตสฺ, เตน คามาปิ อคามา กตา, นิคมาปิ
อนิคมา กตา, ชนปทาปิ อชนปทา กตา. โส มนุสฺเส วตฺตวา
วตฺตวา องฺคฺลีนํ มาลํ ฐาเรติ, ตาหํ^๑ ภนฺเต ปฏฺฐิเสชิสฺสามีติ.
สเจ ปน ตวํ มหาราช องฺคฺลิมาลํ ปสฺสเยยฺยาสิ เกสมสฺสํ
โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทะตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชิตํ วิตํ ปาณาติปาตา วิตํ อทินฺนาทานา วิตํ
มฺสวาทา เอกภตฺตํ พุรฺหมจารี สีลวฺนตํ กลฺยาณธมฺมํ, กิณฺติ
ตํ^๒ กเรยฺยาสีติ. อภิวาทะยฺยาม วา ภนฺเต ปจฺจุฏฺฐะยฺยาม วา
อาสเนน วา นิมนฺเตยฺยาม “อภินิมนฺเตยฺยาม วา นํ จีวร-
ปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภะสชฺชปริกฺขาทะหิ, ธมฺมิกํ วา อสฺส
รทฺทวารณคฺคฺตํ สํวิทเหยฺยาม, กุโธ ปนสฺส ภนฺเต ทุสฺสีลสฺส
ปาปธมฺมสฺส เอวฺรุโป สีลสํยโม ภวิสฺสตีติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา องฺคฺลิมาลो ภควโต
อวิทฺฐเร นิสินฺโน โหติ. อถ โข ภควา ทกฺขิณพาทํ ปคฺคเหตฺวา
ราชานํ ปเสนทิกอสลํ เอตทโวจ “เอโส มหาราช องฺคฺลิมาลตี.
อถ โข รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อหุทเว ภยํ, อหุ
จฺมภิตตตํ, อหุ โลมหํโส. อถ โข ภควา ราชานํ ปเสนทิกอสลํ
ภิตํ สํวิคฺคโลมหฏฺฐชาตํ วิทิตฺวา ราชานํ ปเสนทิกอสลํ เอตทโวจ
“มา ภายิ มหาราช, มา ภายิ มหาราช, นตฺถิ เต อิตฺโต”
ภยนฺติ. อถ โข รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส ยํ อโหสิ ภยํ วา,
จฺมภิตตตํ วา, โลมหํโส วา, โส ปฏฺฐิปปสฺสมภิ. อถ โข ราชา
ปเสนทิกอสโล, เยนายสฺมา องฺคฺลิมาลो, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

^๑ ส.อ. นาน^๒ จ.ท.อ. น^๓ อ. อโต

อายุสมนฺตํ องฺคุลิมาลํ เอตทวโจ “อยโย โน ภาณเต องฺคุลิมาโลติ.
“เอวํ มหาราชชาติ. “กถํโคตฺโต [๑] อยฺยสฺส ปิตา, กถํโคตฺตา
อยฺยสฺส มาตาติ. “คคฺโค โข มหาราช ปิตา, มนฺตานี มาตาติ.
“อภिरมตฺตํ ภาณเต อโยโย คคฺโค มนฺตานีปฺตฺโต,^๒ อหฺมยฺยสฺส
คคฺคสฺส มนฺตานีปฺตฺตสฺส อสฺสํกํ กริสฺสามิ จีวรปิณฑปาต-
เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริขารานนฺติ.

[๓๕๑] เตน โข ปน สมเยน อายุสฺมา องฺคุลิมาโล
อารณฺณโก โหติ ปิณฑปาติโก ปัสฺสกุลิโก เตจฺจิริโก. อถ โข
อายุสฺมา องฺคุลิมาโล ราชานํ ปเสนทิโกสลํ เอตทวโจ “อลํ
มหาราช, ปริปฺณณํ เม ติจีวรนฺติ.”

อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสลโ, येन ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข ราชา ปเสนทิ โกสลโ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อจฺจริยํ
ภาณเต, อพฺภตํ ภาณเต, ยาวณฺจิทํ ภาณเต ภควา อทฺนฺตานํ
ทเมตา, อสเมนฺตานํ^๔ สเมตา, อปฺปรินิพฺพุตํ ปฺรินิพฺพาเปตา,
ยํ हि มยํ ภาณเต นาสํกขิมฺหา ทณฺฑเนปิ สตฺเถเนปิ ทเมตฺถ,
โส ภควตา อทณฺฑเน อสตฺเถน^๕ ทนฺโต. หนฺททานิ^๖ มยํ
ภาณเต คจฺฉาม, พหุกิจฺจา มยํ พหุกรณียาติ. “ยสฺสทานิ [๗]
มหาราช กาลํ มณฺเฑสํติ. อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสลโ
อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

^๑ อ. กถํโคตฺโต ภาณเต

^๒ จ. เท. ย. จีวรํ 2566

^๔ จ. เท. อ. อสฺตฺเถเนว

^๕ ส. อ. ยสฺสทานิ ตวํ

^๒ จ. เท. มนฺตานีปฺตฺโต, เอวํปริปี.

^๔ จ. เท. อ. อสฺนฺตานํ

^๖ จ. เท. หนฺท จทานิ

อถ โข อายสฺมา องฺคฺลิมาโล ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถิ^๑ ปิณฺฑทาย ปาวีสี. อทฺทสา โข อายสฺมา
 องฺคฺลิมาโล สาวตฺถิยํ สปทานํ ปิณฺฑทาย จรมาโน อณฺเฏตรํ อิตฺถิ
 มฺพฺพหคฺพฺภํ วิสาตคฺพฺภํ;^๒ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “กิลิสฺสนฺติ วต
 โภ สตฺตา, กิลิสฺสนฺติ วต โภ สตฺตาติ. อถ โข อายสฺมา
 องฺคฺลิมาโล สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฺฑปาต-
 ปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 องฺคฺลิมาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธํ ฆนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ
 นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรํ อาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปาวีสี, อทฺทสํ
 โข อหํ ฆนฺเต สาวตฺถิยํ สปทานํ ปิณฺฑทาย จรมาโน อณฺเฏตรํ
 อิตฺถิ มฺพฺพหคฺพฺภํ วิสาตคฺพฺภํ; ทิสฺวาน เม” เอตทโหสิ ‘กิลิสฺสนฺติ
 วต โภ สตฺตา, กิลิสฺสนฺติ วต โภ สตฺตาติ.

“เตนฺหิ ตฺวํ องฺคฺลิมาล, เยน सा อิตฺถิ,^๔ เตนฺอุปสงฺกม;
 อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อิตฺถิ เอวํ วเทหิ ‘ยโตหํ ภคินี’^๕ ชาโต
 นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา, เตน สจฺเจน
 โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺสาติ.

“โส หิ ฆฺน เม ฆนฺเต สมฺปชานมฺสาวาทो ภวิสฺสติ,
 มยา หิ ฆนฺเต พหุ สญฺจิจฺจ ปาณา ชีวิตา โวโรปิตาติ.

“เตนฺหิ ตฺวํ องฺคฺลิมาล, เยน सा อิตฺถิ, เตนฺอุปสงฺกม;
 อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อิตฺถิ เอวํ วเทหิ ‘ยโตหํ ภคินี อริยาย ชาติยา

^๑ฉ.,เท. สาวตฺถิยํ

^๒ฉ.,เท. วิสาตคฺพฺภํ

^๓ฉ.,เท. มยฺหิ

^๔อ. สาวตฺถิ

^๕ส. ชาติยา

ชาโต นามิชานามิ สมฺมิจฺจุ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา, เตน
สจฺเจน โสตุถิ เต โหตุ โสตุถิ คพฺภสฺสาติ.

“เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา องฺคุลิมาโล ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา,
เยน सा इत्थि, तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं इत्थि ऐतทवो
‘यโตหं भคिनि उरियय चाटिया चाटो नमिचानามि सम्मिच्च पाणं
ชีวित्ता वोโรเปत्ता, तेन सज्जेन सोत्थि ते होतु सोत्थि
คพภสสาติ. อถ” โข โสตุถิตฺติยา” อโหสิ โสตุถิ คพฺภสส.

อถ โข อายสฺมา องฺคุลิมาโล เอโก วูปกฏฺโห อปฺปมตฺโต
อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ. ตทนต์ฺตรํ พุรหฺมจริย-
ปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺเฌา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหาสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปริ
อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺเฌาสิ. อณฺเฑตโร โข ปนายสฺมา องฺคุลิมาโล
อรหตํ อโหสิ.

[๓๕๒] อถ โข อายสฺมา องฺคุลิมาโล ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิย^๒ ปิณฑาย ปาวิสิ. เตน
โข ปน สมเยน อณฺเฌนปิ เลทฺทุ ขิตฺโต อายสฺมโต องฺคุลิมาลสฺส
กายเ นิปตฺติ, อณฺเฌนปิ ทณฺโท ขิตฺโต อายสฺมโต องฺคุลิมาลสฺส
กายเ นิปตฺติ, อณฺเฌนปิ สกฺขรา ขิตฺตา อายสฺมโต องฺคุลิมาลสฺส
กายเ นิปตฺติ. อถ โข อายสฺมา องฺคุลิมาโล ภินฺเนน สีเสน
โลहिเตน คพฺนฺเตน ภินฺเนน ปตฺเตน วิปฺผาลิตาย สงฺฆาภฺมฺมฺยา,

เยน ภควา, เตนุปลสงุมมิ. อททสา โข ภควา อายสมนตัง
องคฺคูลิมาลัง ทูรโต ว อากจฺจนตัง; ทิสฺวาน อายสมนตัง องคฺคูลิมาลัง
เอตทโวจ “อธฺวาเสหิ ตวํ พุราหฺมณ, อธฺวาเสหิ ตวํ พุราหฺมณ;
ยสฺส โข ตวํ” กมฺมสฺส วิปาเกน พหฺนุ นิ วสฺसानิ พหฺนุ
วสฺสสฺตานิ พหฺนุ นิ วสฺสสฺสสฺตานิ นิรเย ปเจยฺยาสิ, ตสฺส ตวํ
พุราหฺมณ กมฺมสฺส วิปากัง ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม ปฏฺฐิสฺสเวทสฺสีติ.

อถ โข อายสฺมา องคฺคูลิมาลเ รโหคโต ปฏฺฐิสฺสลลีนเ
วิมุตฺติสฺสขํ ปฏฺฐิสฺสเวที,^๑ ตายํ เวลายํ อิมํ อุทธานํ อุทาเนสิ

“โย จ” ปุพฺเพ ปมฺชชิตฺวา ปจฺจา โส นปฺปมฺชชติ,
โสมนํ^๒ โลกํ ปภาเสติ อพฺภามตฺโตว จนฺทิมมา.

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ,^๓
โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภามตฺโตว จนฺทิมมา.

โย หเว ททโร ภิกฺขุ ยุญฺชติ พุทฺธสฺสเน,
โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภามตฺโตว จนฺทิมมา.

ทิสฺสา หิ เม ฐมฺมกถิ์ สุนฺนตฺตุ
ทิสฺสา หิ เม ยฺยชฺชนตฺตุ พุทฺธสฺสเน
ทิสฺสา หิ เม เต มนฺชา^๔ ภาชนตฺตุ
เย ฐมฺมเมวาทปยฺนติ สนฺโต.

^๑ จ., เท. ตวํ พุราหฺมณ

^๒ จ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ จ., เท. ปิธียติ

^๔ จ., เท. ปฏฺฐิสฺสเวทิ

^๕ ส. โส อิม

^๖ ส. มนฺสฺสา อ. มนฺสฺเส

ทิสา หิ เม ขนฺติไวทาน^๑ อวิโรธปฺปัสสน^๒
 สฺถนฺตฺตํ ฐมฺมํ กาเลน ตณฺจ อานุวิธียนฺตฺต^๓
 น หิ ชาตฺตํ โส มมํ หีเส อญฺญํ วา ปน กญฺจิ^๔ น
 ปปฺปยุยฺย ปรมํ สนฺตํ รกฺขเยยฺย ตสฺสทาวเร.

อุทกญฺหิ นยฺนฺติ เนตฺติกา
 อสุกการา นมยฺนฺติ เตชนํ
 ทารุํ นมยฺนฺติ ตจฺจนกา
 อตฺตํ นมยฺนฺติ ปณฺฑิตา.

ทณฺฑเทเนเก ทมยฺนฺติ องฺกุเสภี^๕ กสฺสาคิ จ
 อทณฺฑเทเน อสฺตฺเถน อหํ ทณฺโถมฺหิ^๖ ตาทินา.
 อหีสโกติ เม นามํ หีสกสฺส ปุเร สโต
 อชฺชาหํ สจฺจนาโมมฺหิ น นํ หีสามิ กญฺจิ น.
 โจโร อหํ ปุเร อาสี องฺคุลิมาโลติ วิสฺสุโต
 วุยฺหมานो มโหเมเน พุทฺธํ สรณฺมาคมํ.
 โลहितปาณิ ปุเร อาสี องฺคุลิมาโลติ วิสฺสุโต
 สรณฺคมณฺโปลฺล^๗ ภวเนตฺติ สมฺมทตา.
 ตาทิสํ กมฺมํ กตฺวาน พหุํ ทฺวคฺคตฺติคามินํ
 ญฺญูโจ กมฺมวิปาเกน อนนฺเณ ภุญฺชามิ โภชนํ.

^๑ ฉ., เท., อ. ขนฺติวาทาน^๒ ฉ., เท. อานุวิธียนฺตฺต^๓ ฉ., เท. องฺกุเสภี^๔ ส., อ. สรณาคมน^๕ ฉ., เท., อ. อวิโรธปฺปัสสน^๖ ฉ., เท. กิณฺจิ, เอวมฺปรีปี^๗ ฉ., เท., อ. ทนฺโตมฺหิ

ปมาทมนุญญชนฺติ พาลา ทุมเมธินฺ ชนา
 อปฺปมาทญจ เมธาวิ ชนํ. เสฏฺฐจํ รกฺขติ.
 มา ปมาทมนุญญเชถ มา กามรตฺติสนฺถวํ
 อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต ปปฺโปติ วิปฺปลํ สุขํ.
 สุวาคตํ^๑ นاپคตํ นยิทํ ทุมมนฺติ ตํ มม
 สฺวิภตฺเตสฺส^๒ ฐมฺเมสฺส ยํ เสฏฺฐจํ ตทฺฐปาคมํ.
 สุวาคตํ นاپคตํ นยิทํ ทุมมนฺติ ตํ มม
 ติสฺโส วิชฺชา อนฺุปฺปตฺตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนฺนฺติ.

นญฺจ องฺคฺติมฺลสฺส ตํ นิญฺจิตํ.

๗. ปิยชาติกสฺส ตํ

[๓๕๓] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยเน
 อญฺญตรสฺส คหปติสฺส เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป กาลกโต โหติ.
 ตสฺส กาลกิริยาย เนว กมฺมนฺตา ปฏฺิภนฺติ, น ภตฺตํ ปฏฺิภาติ.
 โส อาพาหนํ คนฺตฺวา คนฺตฺวา กนฺทติ “กหํ เอกปฺตฺตก, กหํ
 เอกปฺตฺตกาติ. อถ โข โส คหปติ, येเน ภควา, เตนฺุสสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

เอกมนฺตํ นิสฺสินํ โข ตํ คหปตึ ภควา เอตทวโจ “น
 โข เต คหปติ สเก จิตฺเต จิตฺตสฺส อินฺทฺริยานิ, อตฺถิ เต

^๑ ส.,อิ. สาคตํ

^๒ ฉ.,เท. สฺวิภตฺเตสฺส อิ. ปฏฺิภตฺเตสฺส

อินฺทฺริยานํ อณฺณถตฺตํ. “กํ หิ เม ภนฺเต อินฺทฺริยานํ
 นาณฺณถตฺตํ ภวิสฺสตี, มยฺหณฺหิ ภนฺเต เอกปฺตฺตโก ปิโย
 มนาโป กาลกโต, ตสฺส กาลกิริยาย เนว กมฺมนฺตา ปฏฺิภนฺตี,
 น ภตฺตํ ปฏฺิภาติ. โสหํ อาพาหนํ คนฺตฺวา คนฺตฺวา กนฺทามิ
 ‘กํ เอกปฺตฺตก กํ เอกปฺตฺตกาติ. “เอวเมตํ คหปตี, เอวเมตํ
 คหปตี, ปิยชาติกา หิ คหปตี โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปิยปฺปฏฺติกาติ.” ตสฺส^๒ โข นามะตํ ภนฺเต, เอวํ ภนฺเต ภวิสฺสตี
 ปิยชาติกา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปิยปฺปฏฺติกา,
 ปิยชาติกา หิ โข ภนฺเต อานนฺทโสมนสฺสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.
 อถ โข โส คหปตี ภควโต ภาสิตํ อนภินนฺหิตฺวา
 อปฺปฏฺิกโกสิตฺวา” อญฺจายาสนา ปกฺกามิ.

[๓๕๔] เตน โข ปน สมเยน สมพฺพลา อกฺขรฺตฺตา
 ภควโต อวิทฺฐเร อกฺเขหิ ทิพฺพนฺตี. อถ โข โส คหปตี, เยน
 เต อกฺขรฺตฺตา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต อกฺขรฺตฺเต
 เอตทวโจ “อิธํ โภณฺโต, เยน สมณฺโณ โคตโม, เตนฺอุปสงฺกมึ;
 อุปสงฺกมิตฺวา สมณฺโณ โคตมํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺนํ โข มํ โภณฺโต สมณฺโณ โคตโม เอตทวโจ ‘น โข [๔]
 คหปตี สเก จิตฺเต จิตฺตสฺส อินฺทฺริยานิ, อตฺถิ เต อินฺทฺริยานํ
 อณฺณถตฺตํ. เอวํ วุตฺเต, อหํ โภณฺโต สมณฺโณ โคตมํ เอตทวโจ
 ‘กํ หิ เม ภนฺเต อินฺทฺริยานํ นาณฺณถตฺตํ ภวิสฺสตี, มยฺหํ หิ
 ภนฺเต เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป กาลกโต, ตสฺส กาลกิริยาย

^๑ ฉ., เท., อ. ปิยปฺปฏฺติกาติ, เอวมฺปรีปิ.^๒ ฉ., เท., อ. กสฺส^๓ ฉ., เท., อ. ปฏฺิกโกสิตฺวา, เอวมฺปรีปิ.^๔ ฉ., เท., อ. เต

เนว กมฺมนฺตา ปฏฺฐิภนฺติ, น ภตฺตํ ปฏฺฐิภาติ, โสหํ^๑ อาพาหนํ
 คนฺตฺวา คนฺตฺวา กนฺทามิ ‘กหํ เอกปฺตฺตก กหํ เอกปฺตฺตกาติ.
 ‘เอวเมตํ คหปติ, เอวเมตํ คหปติ, ปิยชาติกา หิ คหปติ
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส
 ปิยปฺปฏฺฐิตกาติ. “ตสฺส”^๒ โข
 นามेतํ ภนฺเต, เอวํ ภนฺเต, ภวิสฺสติ ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺส
 ปิยปฺปฏฺฐิตกา, ปิยชาติกา หิ โข ภนฺเต
 อานนฺทโสมนสฺสา ปิยปฺปฏฺฐิตกาติ. อถ โขหํ โภณฺโต สมณสฺส
 โคตมสฺส ภาสิตํ อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏฺฐิกโกสิตฺวา อญฺจายาสนา
 ปกฺกามินฺติ. เอวเมตํ คหปติ, เอวเมตํ คหปติ, ปิยชาติกา หิ
 คหปติ อานนฺทโสมนสฺสา ปิยปฺปฏฺฐิตกาติ. อถ โข โส คหปติ
 “สเมติ เม อกฺขรฺตฺเตหิตี ปกฺกามิ. อถ โข อิหํ กถาวตฺถุ
 อนุปฺพุเพน ราชนฺเตปรํ ปาวีสิ.

[๓๕๕] อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล มลฺลิกํ เทวี่
 อามนฺเตสิ “อิทนฺเต มลฺลิกเก สมณฺเนน โคตเมน ภาสิตํ ปิยชาติกา
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส
 ปิยปฺปฏฺฐิตกาติ. ‘สเจ ตํ มหาราช
 ภควตา ภาสิตํ เอวเมตนฺติ. “เอวเมวํ ปนายํ มลฺลิกา, ยญฺญเทว
 สมณฺเณ โคตโม ภาสติ, ตํ ตเทวสฺส อพฺภนฺนโมทติ, สเจ ตํ
 มหาราช ภควตา ภาสิตํ เอวเมตนฺติ. เสยฺยถาปี นาม อาจริโย
 ยญฺญเทว อนฺเตवासิสฺส ภาสติ, ตํ ตเทวสฺส อนฺเตวาสิ อพฺภนฺนโมทติ
 ‘เอวเมตํ อาจริย เอวเมตํ อาจริยาติ. เอวเมว โข ตวํ มลฺลิกเก
 ยญฺญเทว สมณฺเณ โคตโม ภาสติ, ตํ ตเทวสฺส อพฺภนฺนโมทติ
 ‘สเจ ตํ มหาราช ภควตา ภาสิตํ เอวเมตนฺติ, จร ปิเร
 มลฺลิกเก วินสฺสาติ.

^๑ อ. โส

^๒ ฉ., เท., อ. กสส

อถ โข มลลิกา เทวี นาฬิขงฺฆํ พุราหฺมณํ อามนฺเตสิ
 “เอहि ตวํ พุราหฺมณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา
 มม วจเนน ภควโต ปาเท สिरสา วนฺทาคิ, อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ
 ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฆาสฺสูวิหาริ ปุจฺฉ ‘มลลิกา ภนฺเต เทวี ภควโต
 ปาเท สिरสา วนฺทติ, อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ
 ฆาสฺสูวิหาริ ปุจฺฉตฺติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘ภาสิตา นุ โข ภนฺเต
 ภควโต^๑ เอสา วาจา, ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา
 ปิยปฺปญฺญติกาติ, ยถา [๒] เต ภควา พุยากโรติ, ตํ สาธุกํ
 อุกฺคเหตฺวา มมาโรเจยฺยาสิ, น หิ ตถาคตา วิตถํ ภณฺนตฺติ.
 “เอวํ โภตฺติ โข นาฬิขงฺโฆ พุราหฺมणे มลลิกาย เทวียา
 ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สหฺฐิ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
 นิสฺสิทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสนฺโน โข นาฬิขงฺโฆ พุราหฺมणे ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “มลลิกา โภ โคตม เทวี โภโต โคตมสฺส ปาเท
 สिरสา วนฺทติ, อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฆาสฺสูวิหาริ
 ปุจฺฉติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘ภาสิตา นุ โข ภนฺเต ภควา เอสา
 วาจา, ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญติกาติ.

[๓๕๖] “เอวเมตํ พุราหฺมณ, เอวเมตํ พุราหฺมณ, ปิยชาติกา
 หิ พุราหฺมณ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญติกาติ.
 ตทิมินาเปตํ พุราหฺมณ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ. ‘ยถา ปิยชาติกา
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญติกาติ.

“ภูตปุพฺพํ พุราหุมน อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺญตรสฺสา
 อิตฺถิยา มาตา กาลมกาสิ, सा तसฺसा कालकिरियाय อุมฺมตฺติกา
 ขิตฺตจิตฺตา รติยาเย รติยํ” สิงฺฆาญฺเณ สิงฺฆาญฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวมาห “อปี เม มาตรํ อทสฺสธ,^๒ อปี เม มาตรํ อทสฺสธาคฺติ.
 อิมินาปิ โข เอตํ พุราหุมน ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ‘ยถา
 ปิยชาติกา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญตีกาคฺติ.

“ภูตปุพฺพํ พุราหุมน อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺญตรสฺสา
 อิตฺถิยา ปิตา กาลมกาสิ ๕เปยฺ ภาตา กาลมกาสิ ๕เปยฺ ภคินี
 กาลมกาสิ ๕เปยฺ ปุตฺโต กาลมกาสิ ๕เปยฺ ฐิตา กาลมกาสิ ๕เปยฺ
 สามิโก กาลมกาสิ. सा तसฺस कालकिरियाय อุมฺมตฺติกา ขิตฺตจิตฺตา
 รติยาเย รติยํ สิงฺฆาญฺเณ สิงฺฆาญฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาห
 ‘อปี เม สามิกํ อทสฺสธ, อปี เม สามิกํ อทสฺสธาคฺติ. อิมินาปิ
 โข เอตํ พุราหุมน ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ‘ยถา ปิยชาติกา
 โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญตีกาคฺติ.

“ภูตปุพฺพํ พุราหุมน อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺญตรสฺส
 ปุริสสฺส มาตา กาลมกาสิ. โส तसฺसा कालकिरियाय อุมฺมตฺติโก
 ขิตฺตจิตฺโต รติยาเย รติยํ สิงฺฆาญฺเณ สิงฺฆาญฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวมาห ‘อปี เม มาตรํ อทสฺสธ, อปี เม มาตรํ อทสฺสธาคฺติ.
 อิมินาปิ โข เอตํ พุราหุมน ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ‘ยถา
 ปิยชาติกา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปญฺญตีกาคฺติ.

“ภูตปุพฺพํ พุราหุมน อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺญตรสฺส
 ปุริสสฺส ปิตา กาลมกาสิ ๕เปยฺ ภาตา กาลมกาสิ ๕เปยฺ ภคินี

กาลมกาสี ๕เปฯ ปุตุโต กาลมกาสี ๕เปฯ ฐิตา กาลมกาสี
 ๕เปฯ ปชาปติ กาลมกาสี. โส ตสฺสา กาลกิริยาย อุมฺมตฺติโก
 ขิตฺตจิตฺโต รติยาย รติยํ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวมาห ‘อปี เม ปชาปตี อทสฺสธ, อปี เม ปชาปตี อทสฺสธาคี.
 อิมินาปี โข เอตํ พุราหุมนฺ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ‘ยถา
 ปิยชาติกา โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.

“ภูตปุพฺพํ พุราหุมนฺ อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อณฺเวยตฺรา
 อิตฺถี ฌาติกุลํ อคฺมาสี. ตสฺสา เต ฌาตกา สามิกํ อจฺฉินฺหิตฺวา
 อณฺเวยสฺส ทาตุกามา, สา จ ตํ น อิจฺฉติ. อถ โข सा อิตฺถี”
 สามิกํ เอตทวโจ ‘อิมะ มม อยฺยปุตุต ฌาตกา ตํ อจฺฉินฺหิตฺวา
 อณฺเวยสฺส ทาตุกามา, อหฺมจ ตํ น อิจฺฉามิตี. อถ โข โส ปุริโส
 ตํ อิตฺถี ทฺวิธา เจตฺวา อตฺตานํ อุปฺปาเลสิ” ‘อุโก เปจฺจ
 ภวิสฺสามาติ. อิมินา” โข เอตํ พุราหุมนฺ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ
 ‘ยถา ปิยชาติกา โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.

[๓๕๗] อถ โข นาฬิขงฺโข พุราหุมนฺ ภควโต ภาสิตํ
 อภินฺนหิตฺวา อนฺุโมหิตฺวา อุกฺกจาเยสนา, เยน มลฺลิกา, เทวี่
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ยาวตโก อโหสิ ภควตา สทฺธิ
 กถาสลฺลาโป, [๔] สพฺพํ มลฺลิกาย เทวี่ยา อาโรเจสิ. อถ
 โข มลฺลิกา เทวี่, เยน ราชา ปเสนทิ โกสโล, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ ปเสนทิโกสลํ เอตทวโจ “ตํ ก็ มณฺเวยสิ
 มหาราช, ปิยา เต วชิรี กุมาริตี. เอวํ มลฺลิกะ ปิยา เม

^๑ อ. สาวตฺถี^๒ ส.อ. อุปฺปาเลสิ^๓ ฉ., เท., อ. อิมินาปี^๔ ฉ., เท., อ. ตํ

วชิรี กุมาริตี. ตัง ก็ มณฺณสิ มหาราช, วชิรียา เต กุมารียา
 วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสาติ.
 “วชิรียา เม มลฺลิกเก กุมารียา วิปริณามณฺณถาภาวา ชีวิตสฺสปี
 ลียา อณฺณถตฺตํ, ก็ ปน เม น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โสภปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสาติ. อิํ ไช ตัง มหาราช เตน ภควตา
 ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเชน สนฺชาย ภาสิตํ
 ‘ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.

“ตัง ก็ มณฺณสิ มหาราช, ปียา เต วาสภขตฺติยาติ.
 “เอวํ มลฺลิกเก ปียา เม วาสภขตฺติยาติ. “ตัง ก็ มณฺณสิ มหาราช,
 วาสภาย เต ขตฺติยาย วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺเชยฺยํ
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสาติ. วาสภาย [๑] มลฺลิกเก ขตฺติยาย
 วิปริณามณฺณถาภาวา ชีวิตสฺสปี ลียา อณฺณถตฺตํ, ก็ ปน เม
 น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสาติ. อิํ ไช ตัง
 มหาราช เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเชน
 สนฺชาย ภาสิตํ ‘ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา
 ปิยปฺปฏฺติกาติ.

“ตัง ก็ มณฺณสิ มหาราช, ปิโย เต วิฑฺฒโก^๒ เสนาปตีติ.
 “เอวํ มลฺลิกเก ปิโย เม วิฑฺฒโก เสนาปตีติ. “ตัง ก็ มณฺณสิ
 มหาราช, วิฑฺฒกสฺส เต เสนาปตีสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา
 อุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสาติ. วิฑฺฒกสฺส เม
 มลฺลิกเก เสนาปตีสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา ชีวิตสฺสปี ลียา

อญฺณถตฺตํ, ก็ ปน เม น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสาติ. อิทํ โข ตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา
ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สนฺธาย ภาสิตํ 'ปิยชาติกา
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, ปิยา เต อหฺนฺติ. “เอวํ มลฺลิกเก
ปิยา เมสิ ตฺวนฺติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, มยฺहनฺเต
วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชเยยฺมํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ.
“ตฺถุหฺนฺหิ เม มลฺลิกเก วิปริณามณฺณถาภาวา ชีวิตสฺสปี ลียา
อญฺณถตฺตํ, ก็ ปน เม น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสาติ. “อิทํ โข ตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา
ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สนฺธาย ภาสิตํ 'ปิยชาติกา
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช, ปิยา เต กาสิโกสลาติ. “เอวํ
มลฺลิกเก ปิยา เม กาสิโกสลา, กาสิโกสลานํ มลฺลิกเก อานุกาเวน
กาสิกจฺนฺทํ ปจฺจนฺนโกม, มาลาคนฺธวิเลปนํ ธาเรมาติ. “ตํ ก็
มณฺณสิ มหาราช, กาสิโกสลานํ เต วิปริณามณฺณถาภาวา
อุปฺปชฺชเยยฺมํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ. “กาสิโกสลานญฺหิ
[^๑] มลฺลิกเก วิปริณามณฺณถาภาวา ชีวิตสฺสปี ลียา อญฺณถตฺตํ,
ก็ ปน เม น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ.
“อิทํ โข ตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
สมฺมาสมฺพุทฺเธน สนฺธาย ภาสิตํ 'ปิยชาติกา โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ.”

หมดอายุ 27/03/2566

“อจฺจริยํ มลฺลิกเก, อพฺภุตํ มลฺลิกเก, ยาวณฺจ โส ภควา
 ปญฺญา ย อตีวิชฺฌ มณฺเฑ” ปสฺสตี, เอหิ มลฺลิกเก, อาจเมหีตี.^๒
 อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อญฺญา ยาสนา เอกํสํ อุตฺตราชฺสงคํ
 กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลิมนฺนาเมตฺวา ติกฺขตฺตํ อุตฺถนํ
 อุตฺถาเนสิ “นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, นโม
 ตสฺส ะเปฯ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาตี.

สตฺถมํ ปิยชาติกสฺสตํ นิฏฺฐิตํ.

๘. พาหิติกสฺสตํ

[๓๕๘] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตี
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
 ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ^๓ ปิณฑาย
 ปาวิสิ. สาวตฺถิยํ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ ปิณฑปาต-
 ปฏิกฺกนฺโต, เยน ปุพฺพพาราโม มิคารมาตุยา ปาสาทิ, เตนฺอุปสงฺกมิ
 ทิวาวิหาราย. เตน โข ปน สมเยน ราชฯ ปเสนทิ โกสโล
 เอกปุณฺธุรํ หนาคํ อภิรุหิตฺวา สาวตฺถิยา นิยุยาตี ทิวาทิวสฺส.
 อทฺทสา โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อายสฺมนตํ อานนฺทํ ทูรโตว
 อาคจฺจนตํ; ทิสฺวา สิริวฑฺฒํ มหามตฺตํ อามนฺเตสิ “อายสฺมา โน
 เอโส สมฺม สิริวฑฺฒ อานนฺโทตี. “เอวํ มหาราช อายสฺมา เอโส
 อานนฺโทตี. อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อญฺญตรํ ปุริสํ
 อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ อมฺโภ ปุริส, เยนายสฺมา อานนฺโท,

๑ หมดอายุ 27/05/2566
 ๒ อ. ปญฺญา

๓ ส.อ. อาจาเมหีตี

๔ น.ท. สาวตฺถิยํ

เตนุปลสงฺกมิ;^๑ อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทาทิ 'ราชา ฆนฺเต ปเสนทิ โกสโล อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ, เอวญฺจ วเทหิ^๒ 'สเจ กิร ฆนฺเต อายสฺมโต อานนฺทสฺส น กิณฺจิ อจฺจายิกํ กรณียํ, อาคเมตฺตุ กิร ฆนฺเต อานนฺโท มุหุตฺตํ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. "เอวํ เทวาทิ โข โส ปุริโส รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส ปฏิสสฺสฺวา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ; เอกมนฺตํ จิตฺโต โข โส ปุริโส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ "ราชา ฆนฺเต ปเสนทิ โกสโล อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ ["] 'สเจ กิร ฆนฺเต อายสฺมโต อานนฺทสฺส น กิณฺจิ อจฺจายิกํ กรณียํ, อาคเมตฺตุ กิร ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท มุหุตฺตํ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล, ยาวติกา นาคสฺส ภูมิ, นาเคน คนฺตฺวา นาคา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโก ว, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ; เอกมนฺตํ จิตฺโต โข ราชา ปเสนทิ โกสโล อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ "สเจ ฆนฺเต อายสฺมโต อานนฺทสฺส น กิณฺจิ อจฺจายิกํ กรณียํ, สาธุ ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท, เยน อจิรวติยา นทียา ตีรํ, เตนุปลสงฺกมตฺถ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท ตฺถนฺทึภาเวน.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ. เท. เตนุปลสงฺกม

^๒ ส. วเทติ

^๓ ฉ. เท. อ. เอวญฺจ วเทติ

[๓๕๙] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยเน อจิรวติยา
 นทียา ตีรํ, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे
 ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล,
 ยาวติกา นาคสฺส ภูมि, นาเคน คนฺตฺวา นาคา ปจฺโจโรหิตฺวา
 ปตฺติโก ว, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ; เอกมนฺตํ
 จิตฺโต โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ
 “อิธ ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท กฏฺฐตฺถเร” นิสิตฺตฺติ. “อลํ
 มหาราช, นิสิตฺตํ ตวํ, นิสินฺโน อหํ สเก อาสเนติ. นิสิตฺติ โข
 ราชฯ ปเสนทิ โกสโล ปณฺณตฺเต อาสเน; นิสชฺช โข ราชฯ
 ปเสนทิ โกสโล อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “กิณฺณุ โข
 ภนฺเต อานนฺท สโร ภาควา ตถารูปํ กายสฺมาจารํ สฺมาจเรยฺย,
 ยวายํ^๒ กายสฺมาจโร โอปารมฺโภ สมนฺเหสิ พฺรหฺมณฺเหสิ วิญญูหีติ.
 น โข มหาราช สโร ภาควา ตถารูปํ กายสฺมาจารํ สฺมาจเรยฺย,
 ยวายํ กายสฺมาจโร โอปารมฺโภ สมนฺเหสิ พฺรหฺมณฺเหสิ วิญญูหีติ.

“กึ ปน ภนฺเต อานนฺท สโร ภาควา ตถารูปํ วจีสฺมาจารํ
 ๕เป๕ มโนสฺมาจารํ สฺมาจเรยฺย, ยวายํ มโนสฺมาจโร โอปารมฺโภ
 สมนฺเหสิ พฺรหฺมณฺเหสิ วิญญูหีติ. “น โข มหาราช สโร ภาควา
 ตถารูปํ มโนสฺมาจารํ สฺมาจเรยฺย, ยวายํ มโนสฺมาจโร โอปารมฺโภ
 สมนฺเหสิ พฺรหฺมณฺเหสิ วิญญูหีติ.”

^๑ ฉ.,เท.,อ. หตฺถตฺถเร

^๒ ฉ.,เท.,อ. ยวาสฺส, เอวมฺปริปิ.

^๓ เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

“อจฺฉริยํ ภาณเต, อพฺภุตํ ภาณเต, ยณฺหิ มยํ ภาณเต
 นาสกฺขิมฺหา^๑ ปณฺเฑน ปริปุเรตฺตํ. ตํ ภาณเต อายสฺมตา อานนฺเทน
 ปณฺหสฺส เวยยากรณฺเณน ปริปุริตํ. เย เต ภาณเต พาลา อพฺยตฺตา
 อนนฺวิจฺจ อปฺปริโยคาเหตฺวา ปเรสํ วณฺณํ वा อวณฺณํ वा
 ภาสฺนติ, น มยฺนตํ สารโต ปจฺจาคจฺฉาม. เย^๒ จ โข เต
 ภาณเต^๓ ปณฺทิตา พฺยตฺตา^๔ วียตฺตา^๕ เมธาวิโน อนนฺวิจฺจ
 ปริโยคาเหตฺวา ปเรสํ วณฺณํ वा อวณฺณํ वा ภาสฺนติ, ตํ มยํ
 สารโต ปจฺจาคจฺฉาม.

[๓๖๐] กตโม ปน ภาณเต อานนฺท กายสมาจาโร
 โอปารมฺโภ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญูหิตฺติ. โย โข มหาราช
 กายสมาจาโร อกุสโล.

กตโม ปน ภาณเต กายสมาจาโร อกุสโล. โย โข
 มหาราช กายสมาจาโร สาวชฺชโ.

กตโม ปน ภาณเต กายสมาจาโร สาวชฺชโ. โย โข
 มหาราช กายสมาจาโร สพฺยาปชฺโ.

กตโม ปน ภาณเต กายสมาจาโร สพฺยาปชฺโ. โย โข
 มหาราช กายสมาจาโร ทุกฺขวิปาโก.

กตโม ปน ภาณเต กายสมาจาโร ทุกฺขวิปาโก. “โย โข
 มหาราช กายสมาจาโร อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปฺรพฺยาพาธายปิ
 สํวตฺตติ, อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ตสฺส อกุสลา ฐมา

^๑ อ. นาสกฺขิมฺหา

^๒ อ. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๓ อ. สพฺยาปชฺโ

^๔ อ. เท. เย ปน เต ภาณเต

^๕ อ. วียตฺตา

อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ฅมฺมา ปริหาณฺติ, เอวฺรุโป โข ปน
มหาราช กายสมาจาโร โอปารมฺโภ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญูหิตี.

“กตโม ปน ภนฺเต อานนฺท วจีสมาจาโร ๕เป๕
มโนสมาจาโร โอปารมฺโภ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญูหิตี. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร อกุสโล.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร อกุสโล. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร สาวชฺโช.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร สาวชฺโช. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร สพฺยาปชฺโณ.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร สพฺยาปชฺโณ. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร ทุกฺขวิปาโก.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร ทุกฺขวิปาโก. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร อตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ปฺรพฺยาพาธายปิ
สํวตฺตติ, อุกฺยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, ตสฺส อกุสลา ฅมฺมา
อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ฅมฺมา ปริหาณฺติ, เอวฺรุโป โข มหาราช
มโนสมาจาโร โอปารมฺโภ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญูหิตี.

“กึ นฺุ โข ภนฺเต อานนฺท โส ภควา สพฺเพสํเยว
อกุสลํ ฅมฺมานํ ปหานํ วณฺณเฑตีตี. สพฺพากุสลธมฺมปหิโน โข
มหาราช ตถาคโต กุสลธมฺมสมนฺนาคโต.”

[๓๖๑] “กตโม ปน ภนฺเต อานนฺท กายสมาจาโร
อโนปารมฺโภ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญูหิตี. โย โข มหาราช
กายสมาจาโร กุสโล.

กตโม ปน ภนฺเต กายสมาจาโร กุสโล. โย โข มหาราช
กายสมาจาโร อนวชฺโซ.

กตโม ปน ภนฺเต กายสมาจาโร อนวชฺโซ. โย โข
มหาราช กายสมาจาโร อพฺยาปชฺโณ.

กตโม ปน ภนฺเต กายสมาจาโร อพฺยาปชฺโณ. โย โข
มหาราช กายสมาจาโร สุขวิปาโก.

กตโม ปน ภนฺเต กายสมาจาโร สุขวิปาโก. “โย โข
มหาราช กายสมาจาโร เนวตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น
ปรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ, น อุกฺกยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
ตสฺส อกุสลา ธมฺมา ปริหานฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวทฺถนฺติ,
เอวํรูป โข มหาราช กายสมาจาโร อโนปารมฺภโก สมณฺเห
พฺรหฺมณฺเห วิญญูหิตี.

“กตโม ปน ภนฺเต อานนฺท วจีสมาจาโร ะเปฯ
มโนสมาจาโร อโนปารมฺภโก สมณฺเห พฺรหฺมณฺเห วิญญูหิตี. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร กุสโล.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร กุสโล. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร อนวชฺโซ.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร อนวชฺโซ. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร อพฺยาปชฺโณ.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร อพฺยาปชฺโณ. โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร สุขวิปาโก.

กตโม ปน ภนฺเต มโนสมาจาโร สุขวิปาโก. “โย โข
มหาราช มโนสมาจาโร เนวตฺตพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,

น พรพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ น อุภยพฺยาพาธายปิ สํวตฺตติ,
ตสฺส อกุสลา ฐมา ปริหานฺติ, กุสลา ฐมา อภิวทฺถนฺติ,
เอวํ โข มหาราช มโนสมาจาโร อโนปารมฺโภ สมณฺเห
พฺรหฺมณฺเห วิญญฺหิตี.

“กีนฺนุ” โข ปน ภาเนเต อานนฺทโส ภาควา สพฺเพสํเยว
กุสลาณํ ฐมาณํ อุปสมฺปทํ วณฺณตฺตติ. “สพฺพากุสลฐมมปทึโน
โข มหาราช ตถาคโต กุสลฐมมสมนฺนาคโตติ.

[๓๖๒] “อจฺฉริยํ ภาเนเต, อพฺภุตํ ภาเนเต, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ
ภาเนเต อายสฺมโต อานนฺเทน, อิมินา จ มยํ ภาเนเต อายสฺมโต
อานนฺทสฺส สุภาสิตเณ อตฺตมนาภิริทฺธา, เอวํ อตฺตมนาภิริทฺธา
[๒] มยํ ภาเนเต อายสฺมโต อานนฺทสฺส สุภาสิตเณ, สเจ ภาเนเต
อายสฺมโต อานนฺทสฺส หตฺถิรตฺถํ กปฺเปยฺย, หตฺถิรตฺถมปิ มยํ
อายสฺมโต อานนฺทสฺส ททฺเวยฺย. สเจ ภาเนเต อายสฺมโต
อานนฺทสฺส อสฺสรตฺถํ กปฺเปยฺย, อสฺสรตฺถมปิ มยํ อายสฺมโต
อานนฺทสฺส ททฺเวยฺย. สเจ ภาเนเต อายสฺมโต อานนฺทสฺส
คามวริ กปฺเปยฺย, คามวรมปิ มยํ อายสฺมโต อานนฺทสฺส
ททฺเวยฺย, อปิ จ ภาเนเต มยมฺปนฺตํ” ชานาม ‘เนตํ อายสฺมโต
อานนฺทสฺส กปฺปตฺตติ, อयํ เม ภาเนเต พหิติกา รณฺเณ มาคเชน
อชาตสตุตฺตนา เวเทหิปฺตฺเตน จตฺตนาพิยา^๔ ปกฺขิปปิตฺวา ปหิตา^๕
โสฬสสมา อายาเมน อภฺจฺจสมา วิตฺถาเรน. ตํ ภาเนเต อายสฺมา
อานนฺโท ปฏฺิคฺคณฺหาตุ^๖ อนุกมฺปิ อุปาทายาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ก็ ปน ภาเนเต

^๒ ฉ., เท., อ. จ

^๓ ส. มยเมว ตํ ฉ., เท. มยมฺเปตํ

^๔ ฉ., เท. วตฺตนาพิยา

^๕ ส. ปกมฺปิ โวปหิตา

^๖ ส. ปฏฺิคฺคณฺหาตุ

“อลั มหาราช, ปรีปนุณ เม ติจีวรนติ.

“อัย ภนฺเต อจิรวดี นที ทิฏฺฐา อายสฺมา เจว
 อานนฺเทน อมฺเหหิ จ ยถา” อูปริ ปพฺพเต มหาเมโฆ
 อภิปฺปวฺภูโจ^๒ โหติ, อถายํ อจิรวดี นที อุกฺโต กุลฺลานิ^๓
 สํวิสนฺทนต์ คจฺจติ, เอวเมว โข ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท
 อิมาย พาหิติกาย อตฺตโน ติจีวรํ กริสฺสติ. ยํ ปน อายสฺมโต
 อานนฺทสฺส ปุราณํ ติจีวรํ, ตํ สพฺรหฺมจารีหิ สํวิภาชิสฺสติ. เอวายํ
 อมฺหากํ ทกฺขิณา สํวิสนฺทนต์ มณฺเฑ คมิสฺสติ. ปฏฺิคฺคณฺหาตุ
 ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท พาหิติกนฺติ. ปฏฺิคฺคเหสิ โข อายสฺมา
 อานนฺโท พาหิติกํ.

อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ
 เอตทวโจ “หนฺท จทานิ^๔ มยํ ภนฺเต อานนฺท คจฺจาม, พหุกิจฺจา
 มยํ พหุกรณียาติ. “ยสฺสทานิ ตวํ มหาราช กาลํ มณฺเฑสฺสติ.
 อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อายสฺมโต อานนฺทสฺส ภาสิตํ
 อภินฺนุทิตฺวา อุกฺกจายาสนา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภีวาเทตฺวา
 ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

[๓๖๓] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, อจิรปฺกนฺตสฺส
 รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภีวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ
 นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท, ยาวตโก อโหสิ รณฺเณ
 ปเสนทินา โกสเลน สทฺธิ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต

^๑ จ., เท., อ. ยถา

^๓ จ., ทยฺย. กุลานิ

^๒ ส. อภิปปภาเหติ

^๔ อ. วทานิ

อาโรเจสิ, ตณฺจ พาทิตํ ภควโต ปาทาสิ. อถ โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “ลามา ภิกฺขเว รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส, สุลทฺธ”^๑
 ภิกฺขเว รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส, ยํ ราชา ปเสนทิ โกสโล
 ลมฺติ อานนฺทํ ทสฺสนาย, ลมฺติ ปยิริสาสนายาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทนต์.

อฏฺฐมํ พาทิตกฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕. ฐมฺมเจตียสุตฺตํ

[๓๖๔] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺสุ วิหฺรติ
 เมทพฺพ^๒ นาม สกฺยานํ นิคโม. เตน โข ปน สมเยน ราชา
 ปเสนทิ โกสโล นครกํ^๓ อนุปฺปตฺโต โหติ เกณจิเทว กรณฺเยน.
 อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ทิฆํ การายนํ อามนฺเตสิ “โยเชหิ
 สมฺม การายน ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ, อุกฺกมฺมมฺมิมํ คจฺฉาม
 สุกฺกมฺมํ ทสฺสนายาติ. “เอวํ เทวาทิ โข ทิฆมฺ การายโน รณฺโณ
 ปเสนทิสฺส โกสลสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ
 โยชาเปตฺวา รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส ปฏฺฐิเวเทสิ “ยุตฺตานิ โข
 เต เทว ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณสฺสิติ.

อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ภทฺรํ ยานํ อภिरูหิตฺวา
 ภทฺเรหิ ภทฺเรหิ ยานเหิ นครกมฺหา^๔ นิยุยาสิ มหจฺจราชานุกาเวน,
 เยน อาราโม, เตน ปายาสิ, ยาวติกา ยานสฺส ภูมि, ยานเนน

^๑ ฉ., เท., อ. สุลทฺธลามา

^๒ ส. เมตพฺพ ฉ. เมทาพฺพ เท., อ. เมทพฺพ

^๓ อ. นครกํ

^๔ ส. นครมฺหา

คนฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโก ว อารามํ ปาวีสี.
 อทฺทสา โข ราชา ปเสนทิ โกสโล อารามे ชงฺขมาวิหารํ
 อนุจฺงกมฺมาโน อนุจิจรมานो รุกฺขมฺมูลานิ ปาสาทิกานิ ปาสาทนียานิ
 อปฺปสทฺททานิ อปฺปนิกุโฆसानิ วิชนฺวาทานิ มนุสฺสสฺราหสฺสเยยฺยกานิ^๑
 ปฏฺฐิสลฺลาน-สํารูปฺปานิ; ทิสฺวาน ภควนฺตํเยว อารพฺภ ปีติ อุกฺปาทิ
 “อิมานิ โข ตานิ รุกฺขมฺมูลานิ ปาสาทิกานิ ปาสาทนียานิ
 อปฺปสทฺททานิ อปฺปนิกุโฆसानิ วิชนฺวาทานิ มนุสฺสสฺราหสฺสเยยฺยกานิ
 ปฏฺฐิสลฺลาน-สํารูปฺปานิ; ยตฺถ สุกฺมํ มยฺนตํ ภควนฺตํ ปยิริอุปาสาม
 อรหฺนตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ.

[๓๖๕] อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ทิฆํ การายนํ
 อามนฺเตสึ “อิมานิ โข สมฺม การายน ตานิ รุกฺขมฺมูลานิ
 ปาสาทิกานิ ปาสาทนียานิ อปฺปสทฺททานิ อปฺปนิกุโฆसानิ
 วิชนฺวาทานิ มนุสฺสสฺราหสฺสเยยฺยกานิ ปฏฺฐิสลฺลานสํารูปฺปานิ, ยตฺถ
 สุกฺมํ มยฺนตํ ภควนฺตํ ปยิริอุปาสาม อรหฺนตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. กหํ
 นฺุ โข สมฺม การายน เอตฺรหิ โส ภควา วิหฺรติ อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺธโหติ. “อตฺถิ มหาราช เมทพฺปู นาม สกฺยกานํ นิคโม,
 ตตฺถ โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธโหติ.
 “กัฏฺฐโร^๒ ปน สมฺม การายน นคฺรกฺมฺหา เมทพฺปู นาม สกฺยกานํ
 นิคโม โหตีติ. “น ทูเร มหาราช ตีณิ โยชนานิ สกฺกา
 ทิวสํวเสเสน คนฺตฺนฺติ. “เตนหิ สมฺม การายน โยเชหิ ภทฺธานิ
 ภทฺธานิ ยานานิ, คมิสฺสาม มยฺนตํ ภควนฺตํ ทสฺสณาย อรหฺนตํ
 สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. “เอวํ เทวาทิ โข ทิฆมฺ การายโน รณฺโณ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ส.อ. มนุสฺสสฺราหสฺสเยยฺยกานิ

^๒ ฉ.,เท. กัฏฺฐเร

ปเสนทิสส โกสลสส ปฏิสสุตฺวา ภทฺธานิ ภทฺธานิ ยานานิ
โยชาเปตฺวา รมฺโอบ ปเสนทิสส โกสลสส ปฏิวเทสิ “ยุตฺตานิ ไช
เต เทว ภทฺธานิ ภทฺธานิ ยานานิ, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณสีติ.

อถ ไช ราชา ปเสนทิ โกสโล ภทฺรํ ยานํ อภิรุหิตฺวา
ภทฺเรหิ ภทฺเรหิ ยานะหิ นครกมฺหา, เยน เมทพฺพํ นาม สกฺยานํ
นิคโม, เตน ปายาสี; เตเนว ทิวสาวเสเสน เมทพฺพํ นาม
สกฺยานํ นิคมํ สมฺปาปุณฺิ; เยน อาราโม, เตน ปายาสี; ยาวติกา
ยานสฺส ภูมि, ยานะน คนฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโกว
อารามํ ปาวีสี.

[๓๖๖] เตน ไช ปน สมเยน สมพฺพหุลา ภิกฺขุ
อพฺโปกกาเส จงฺกมนฺติ. อถ ไช ราชา ปเสนทิ โกสโล, เยน
เต ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทวโจ “กหํ
นุ ไช ภาณเต เอตฺรหิ โส ภควา วิหฺรติ อรหํ สมฺมาสมพฺพุทฺโธ.
ทสฺสนกามา หิ มยฺนตํ ภควนฺตํ อรหฺนตํ สมฺมาสมพฺพุทฺธนฺติ.
“เอโส มหาราช วิหาโร สํวตฺตฺวาโร, เตน อปฺปสทฺโท อุปสงฺกมิตฺวา
อตฺรมาโน อาพินทํ^๑ ปวิสิตฺวา อุกฺกาสิตฺวา อคฺคฬํ^๒ อาโกฏฺเฏหิ,^๓
วิวริสฺสติ เต^๔ ภควา ทฺวารนฺติ. อถ ไช ราชา ปเสนทิ โกสโล
ตตฺเถว ขคฺคณฺจ อญฺหิสณฺจ ทิฆมฺสส การายนสฺส ปาทาสี.
อถ ไช ทิฆมฺสส การายนสฺส เอตทโหสิ “รหฺยายติ ไชทานิ
มหาราช,^๕ อีเชวทานิ^๖ มยา จาตพฺพนฺติ. อถ ไช ราชา

^๑ ส. อาลินท

^๓ น.,เท. อาโกฏเฏหิ

^๕ น.,เท. ราช

^๒ ส. อคฺคฬ

^๔ น.,เท. ภควา เต

^๖ ส. เตนฺเชว

ปเสนทิ โกสโล, เยน โส วิหาโร สัฏฐทวารो, เตน อปฺปสทฺโท
 อุกฺกมิตฺวา อตฺตมาโน อาพินฺนํ ปวิสิตฺวา อุกฺกาสิตฺวา อคฺคหํ
 อาโกฏฺเฏสิ. วิวริ ภควา ทวารํ. อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล
 วิหารํ ปวิสิตฺวา ภควโต ปาเทสุ^๒ สิริสา นิปตฺติวา^๓ ภควโต
 ปาทานิ มุเชน จ ปริจุมฺพติ, ปาณีนํ จ ปริสมฺพาหติ, นามญจ
 สาเวติ “ราชาหํ ภนฺเต ปเสนทิ โกสโล, ราชาหํ ภนฺเต ปเสนทิ
 โกสโลติ.

[๓๖๗] “กํ ปน ตวํ มหาราช อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน
 อิมสฺมี สรีเร เอวรูปํ ปรมนิปจฺจการํ^๔ กโรสิ. มิตฺตูปหารํ^๕
 อุปทํเสสฺสีติ. “อตฺถิ โข เม ภนฺเต ภควติ ธรรมนฺวโย โหติ
 “สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สุปฺปฏิปนฺโน^๖
 ภควโต สาวกสงฺโฆติ. อิธหํ ภนฺเต ภควา^๗ ปสฺสामी เอเก
 สมณพฺรหฺมณฺเ ปริยนฺตกตํ^๘ พฺรหฺมจิริยํ จรณฺเต ทสฺปิ วสฺसानิ
 วิสมฺปิ วสฺसानิ ดีสมฺปิ วสฺसानิ จตฺตาฬีสมฺปิ วสฺसानิ. เต
 อปเรน สมเยน สุนฺหตา สุวิสิตฺตา กปฺปิตเกสมฺสฺสุ ปญฺจहि
 กามคฺุณฺเห สมนฺปิตา สมงฺคิภูตา ปริจาเรนฺติ.” อิธ ปนาหํ ภนฺเต
 ภิกฺขุ ปสฺสामी ยาวชิวํ อาปาณโกฏฺกํ ปริปฺนุณฺณํ ปริสุทฺธํ
 พฺรหฺมจิริยํ จรณฺเต. น โข ปนาหํ ภนฺเต อิโต พหิทฺธา
 อญฺญํ เอว ปริปฺนุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจิริยํ สมนฺปสฺสामी.

^๑ ส. ปาเท^๒ อ. ปรมนิปจฺจการํ^๓ ฉ. เท. สุปฺปฏิปนฺโน^๔ ส. ปริยนฺตกํ^๕ อ. ปตฺติวา^๖ ส. จิตฺตูปหารํ^๗ ฉ. เท. อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.^๘ ส. อ. ปริวาเรนฺติ

อยมปิ โข เม ภนฺเต ภควติ ฌมฺมนวโย โหติ 'สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากุขาโต ภควตา ฌมฺโม, สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺฆโมติ.

[๓๖๘] 'ปุณ จปรํ ภนฺเต ราชานปิ ราชูหิ วิวทฺติ, ขตฺติยาปิ ขตฺติเยหิ วิวทฺติ, พุราหฺมณาปิ พุราหฺมणेหิ วิวทฺติ, คหปตโยปิ คหปตีหิ วิวทฺติ, มาตาปิ ปุตฺเตน วิวทฺติ, ปุตฺโตปิ มาตรา วิวทฺติ, ปิตาปิ ปุตฺเตน วิวทฺติ, ปุตฺโตปิ ปิตรา วิวทฺติ, [๑] ภาดาปิ ภคินียา วิวทฺติ, ภคินีปิ ภাত্রา วิวทฺติ, สหาโยปิ สหาเยน วิวทฺติ. อิท ปนาหํ ภนฺเต ภิกฺขุ ปสฺสามิ สมคฺเค สมฺโมทมาเน อวิวทมาเน ขีโรทกัฏฺเฐ อญฺญมญฺญํ ปิยจกฺขุหิ สมฺปสฺสนฺเต^๒ วิหรนฺเต. น โข ปนาหํ ภนฺเต อิตฺ พหิทฺธา อญฺญํ เอวํ สมคํ ปริสํ สมฺนุสฺสามิ. อยมปิ โข เม ภนฺเต ภควติ ฌมฺมนวโย โหติ 'สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากุขาโต ภควตา ฌมฺโม, สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺฆโมติ.

[๓๖๙] 'ปุณ จปรํ ภนฺเต อารามเน อารามํ อุตฺตยานเน อุตฺตยานํ อนุจกฺกามิ อนุวิจจามิ, โสหํ ตตฺถ ปสฺสามิ เอเก สมณพุราหฺมणे กิเส ลูเช ทุพฺพณฺเณ อุปณฺหุปนฺนทุกฺขาเต ฌมฺนิสฺนฺถตคตฺเต น วิย มญฺเญ จกฺขุ พนฺธนฺเต ชนสฺส ทสฺสนาย. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทฺโหสิ^๓ "อทฺธา อิเม อายสฺมนฺโต อนภิริตา^๔ วา พุรหฺมจริยํ จรฺนฺติ. อตฺถิ วา เตสํ กิณฺจิ ปาปํ กมฺมํ กตํ ปฏิจฺจนฺนํ, ตถา^๕ อิเม อายสฺมนฺโต กิสา ลูชา

^๑ อ. ภาดาปิ ภাত্রา วิวทติ

^๒ ส.อ. เอวํ โหติ

^๓ น.เท. ตถา หิ

^๒ ส. สมฺปสฺสนฺตา วิหรนฺติ

^๔ ส. อนภิริตํ

ทพฺพพณฺณา อุปลนฺทฺอุปนฺทฺกชาตา ฌมฺนิสนฺถตคตฺตา น วีย มณฺเฏ
 จกฺขุ พนฺธนฺติ ชนสฺส ทสฺสนาयाติ. ตฺยาหํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ
 วทามิ 'กึ นฺ ชฺ โข ตมฺเห อายสฺมณฺโต กิสฺส ลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 อุปลนฺทฺอุปนฺทฺกชาตา ฌมฺนิสนฺถตคตฺตา น วีย มณฺเฏ จกฺขุ
 พนฺธนฺติ ชนสฺส ทสฺสนาयाติ. เต เอวมาหํสุ 'พนฺธกฺโรโค โน
 มหาราชชาติ. อิทฺ ปนาหํ ภาณฺเต ภิกฺขุ ปสฺสามิ หญฺจปฺปหญฺजे"^๑
 อุทคฺคฺทคฺเค อภิตฺตฺรูปํ ปิณฺนฺทฺริเย^๒ อปฺโปสฺสฺสฺกเก ปนฺนโลเม
 ปฺรทฺวตฺเต"^๓ มิกฺกฺเตน เจตฺสา วิหรนฺเต. ตสฺส มยฺหํ ภาณฺเต
 เอตทฺโหสิ 'อทฺธา อีเม อายสฺมณฺโต ตสฺส ภควโต สาสเน
 อุพาริ ปุพฺพเพนาปฺริ วิเสสํ ชานนฺติ,^๔ ตถา อีเม อายสฺมณฺโต
 หญฺจปฺปหญฺจา อุทคฺคฺทคฺคา อภิตฺตฺรฺปา ปิณฺนฺทฺริยา อปฺโปสฺสฺกกา
 ปนฺนโลมา ปฺรทฺวตฺตา มิกฺกฺเตน เจตฺสา วิหรนฺตฺติ. อยมฺปิ ชฺ
 เม ภาณฺเต ภควติ ฌมฺมนวโย โหติ 'สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา,
 สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม, สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺฆมฺติ.

[๓๗๐] 'ปุณ จปฺราหํ ภาณฺเต ราชา ขตฺติโย มุทฺทาวสิตฺโต
 ปโหมิ ฌาเตตํ ยํ วา ฌาเตตํ ชฺาเปตํ ยํ วา ชฺาเปตํ ปพฺพาเซตํ
 วา ปพฺพาเซตํ. ตสฺส มยฺหํ ภาณฺเต อญฺญกรณ^๕ นิสินฺนสฺส
 อนฺตรนฺตฺรา กถํ โอปาเตนฺติ. โสหํ น ลภามิ 'มา เม โภณฺโต
 อญฺญกรณ นิสินฺนสฺส อนฺตรนฺตฺรา กถํ โอปาเตถ, กถาปริโยสํ
 เม ภวนฺโต^๖ อากเมนฺตฺติ. ตสฺส มยฺหํ ภาณฺเต อนฺตรนฺตฺรา กถํ
 โอปาเตนฺติ. อิทฺ ปนาหํ ภาณฺเต ภิกฺขุ ปสฺสามิ, ยสฺมี สมเย

^๑ ฉ. เท. ๒๗/หญฺจปฺปหญฺเจ

^๓ ฉ. เท. ปฺรทฺวตฺเต

^๔ เท. อ. อุตฺถกรณ

^๒ ส. อ. ปิณฺนฺทฺริเย

^๔ ส. อ. สณฺชานนฺติ

^๖ ฉ. เท. โภณฺโต

ภควา อเนกสตาย ปริสาย ฐมมํ เทเสติ, เนว ตสฺมี สมเย
 ภควโต สาวกานํ ขิปิตสทฺโท วา โหติ อุกกาสิตสทฺโท วา.
 ภูตปุพฺพํ ภาณเต ภควา อเนกสตาย ปริสาย ฐมมํ เทเสติ,
 ตตฺตร อญฺญตโร ภควโต สาวโก อุกกาสิ. ตเมณํ อญฺญตโร
 สพฺรหฺมจาริ ชนฺนุเกณ^๑ ฆฏฺเฐสิ “อปฺปสทฺโท อายสฺมา โหตุ, มา
 อายสฺมา สทฺทมกาสิ, สตุถา โน ภควา ฐมมํ เทเสตีติ. ตสฺส
 มยฺหํ ภาณเต เอตทฺโหสิ ‘อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ;
 อทณฺเฑน วต กิร โภ อสตุเถน เอวํ สุวีนิตา ปริสา ภวิสฺสตีติ.
 น โข ปนาหํ ภาณเต อิตฺโต พหิทฺธา อญฺญํ เอวํ สุวีนิตํ ปริสํ
 สมนุสฺสสามิ. อยมปิ โข เม ภาณเต ภควติ ฐมนฺวโย โหติ
 ‘สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากฺขาโต ภควตา ฐมโม, สุปฺปฏิปนฺโน
 ภควโต สาวกสงฺฆโมติ.

[๓๗๑] ‘ปุณ จปฺราหํ ภาณเต ปสฺสามิ อิเชกฺขเจ ขตฺติย-
 ปณฺหิตเต นิปุเณ กตปฺรปฺปวาเท วาพเวธิรูป^๒. เต^๓ ภินฺทนฺตา
 มญฺเเย จรณฺติ ปญฺญาคเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. เต สุนฺนฺติ ‘สมโณ
 ขลฺล โภ โคตโม อมุกํ นาม คามํ วา นิคมํ วา โอสริสฺสตีติ.
 เต ปญฺหํ อภิสงฺขโรนฺติ “อิมํ มยํ ปญฺหํ สมณํ โคตมํ
 อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิสฺสาม, เอวญฺเจ โน ปุณฺณโจ เอวํ พุยากริสฺสติ,
 เอวมสฺส มยํ วาทํ อาโรเปสฺสาม, เอวญฺเจปิ โน ปุณฺณโจ เอวํ
 พุยากริสฺสติ, เอวมปิสฺส มยํ วาทํ อาโรเปสฺสามาติ. เต สุนฺนฺติ
 ‘สมโณ ขลฺล โภ โคตโม อมุกํ นาม คามํ วา นิคมํ วา

^๑ หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. ชนฺนุเกณ

^๒ ฉ., เท. วาสเวธิรูป

^๓ ส. เต ไวภินฺทนฺตา

โอสโฏติ. เต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมฺหติ. เต ภควา ธรรมิยา
 กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต ภควตา
 ธรรมิยา กถาย สนฺทสฺสีตา สมาทปีตา สมฺมุตฺเตชิตา สมฺปหํสีตา
 น เจว ภควนฺตํ ปญฺหํ ปุจฺจนฺติ, กุตสฺส^๑ วาทำ อาริเปสฺสนฺติ,
 อญฺญทตฺถุ^๒ ภควโต สวากา สมฺปชฺชนฺติ. อยมปิ โข เม ภนฺเต
 ภควติ ธรรมนฺวโย โหติ ‘สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากฺขาโต
 ภควตา ธรรมโม, สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺฆโมติ.

[๓๗๒] ‘ปุณ จปฺราหํ ภนฺเต ปสฺสามิ อิเชกฺขเจ
 พุราหฺมณปณฺฑิเต ๕เปฯ คหปติปณฺฑิเต ๕เปฯ สมณปณฺฑิเต
 นิปุเณ กตปรปฺปวาเท วาพเวธิรูป. เต ภินฺทนฺตา มณฺเฑ จรฺนฺติ
 ปญฺญาคเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. เต สฺสณฺนฺติ ‘สมโณ ขลฺล โภ โคตโม
 อมฺกํ นาม คามํ วา นิคมํ วา โอสริสฺสตีติ. เต ปญฺหํ
 อภิสงฺขโรนฺติ ‘อิมํ มยํ ปญฺหํ สมณํ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา
 ปุจฺจิสฺสาม, เอวญฺเจ โน ปุณฺณโจ เอวํ พุยากริสฺสติ, เอวมสฺส มยํ
 วาทำ อาริเปสฺสาม, เอวญฺเจปิ โน ปุณฺณโจ เอวํ พุยากริสฺสติ,
 เอวंपิสฺส มยํ วาทำ อาริเปสฺสามาติ. เต สฺสณฺนฺติ ‘สมโณ ขลฺล
 โภ โคตโม อมฺกํ นาม คามํ วา นิคมํ วา โอสโฏติ. เต,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกมฺหติ. เต ภควา ธรรมิยา กถาย
 สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต ภควตา
 ธรรมิยา กถาย สนฺทสฺสีตา สมาทปีตา สมฺมุตฺเตชิตา สมฺปหํสีตา
 น เจว ภควนฺตํ ปญฺหํ ปุจฺจนฺติ, กุตสฺส วาทำ อาริเปสฺสนฺติ
 อญฺญทตฺถุ ภควนฺตํเยว โอกาสํ ยาจฺนฺติ อการสฺมา- อนคาริยํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อี. กุโต

^๒ ฉ., เท., อี. อญฺญทตฺถุ

ปพพชชาย. เต ภควา ปพพาเซติ. เต ตถา ปพพชิตา^๑ สมานา
 วูปกฏจา อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา วิหรนฺตา นจิสฺเสว,
 ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพพชนฺติ,
 ตทนต์ตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา
 สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ. เต เอวมาหํสุ ‘มยํ วต โภ
 อนสฺสาม, มยํ हि ปุพฺเพ อสฺสมณาว สมานา “สมณามฺหาติ
 ปฏฺฐานิมฺหา, อพฺราหฺมณาว สมานา “พฺราหฺมณามฺหาติ ปฏฺฐานิมฺหา,
 อนรหฺนฺโต ว สมานา “อรหฺนฺโตมฺหาติ” ปฏฺฐานิมฺหา, อิทานิ
 ไชมฺห” สมณา, อิทานิ ไชมฺห พฺราหฺมณา, อิทานิ ไชมฺห
 อรหฺนฺโตติ. อยมฺปิ ไช เม ภนฺเต ภควติ ฐมฺมทฺวโย โหติ
 “สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สุวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม, สุปฺปฏิปนฺโน
 ภควโต สาวกสงฺฆโมติ.

[๓๗๓] ‘ปฺน จปรํ^๔ ภนฺเต อิมะ^๕ อีสิตนฺตปฺราณ^๖
 ถปตโย มมภตฺตา มมยानา,^๗’ อหํ เนสํ ชีวิตํ^๘ ทาตา, ยสฺส
 อาหตฺตา, อถ จ ปน โน ตถา มยิ นิปจฺจการํ กโรนฺติ, ยถา
 ภควติ. ภูตปุพฺพาหํ ภนฺเต เสนํ อพฺภุยาโต สมานอ อิมะ^๙
 อีสิตนฺตปฺราณ^{๑๐} ถปตโย วิมฺสมานอ อญฺญตรสฺมี สมฺพาเช
 อาวสเถ วาสํ อุปคจฺฉิ. อถ ไช ภนฺเต อิมะ อีสิตนฺตปฺราณา
 ถปตโย พหุเทว รตฺตี ฐมฺมिया กถาย วิตฺตินาเมตฺวา, ยโต

^๑ ส., อ. ปพพาชิตา

^๒ ส., อ. ไชมฺหา

^๓ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ ส. สานา

^๕ อ. อิมะ

^๖ ฉ., เท. อรหฺนฺตามฺหาติ

^๗ ฉ., อ. จปราม

^๘ ฉ., เท., อ. อีสิตนฺตปฺราณา, เอวมฺปรี.

^๙ ส. ชีวิตสฺส ปทาตา ฉ., เท. ชีวิกาย

^{๑๐} ส., เท. อีสิตนฺตปฺราณา

อสฺโส^๑ โข ภควนฺตํ, ตโต สีลํ กตฺวา มํ ปาทโต กริตฺวา
 นิปชฺชิสฺส. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ
 วต โภ, อิมํ อีสึทนต์ปฺราณา ฌปตโย มมภตฺตา มมยานา,
 อหํ เนลฺล^๒ ชีวิตํ^๓ ทาตา, ยสฺส อหตฺตา, อถ จ ปน โน ตถา
 มยิ นิปจฺจการํ กรโณติ, ยถา ภควติ. อทฺธา อิมํ อายสฺมนฺโต
 ตสฺส ภควโต สาสเน โอพารํ ปุพฺพเพนาปรํ วิเสลฺล ชานนฺตํ^๔.
 อยมฺปิ^๕ โข ภนฺเต ภควติ ธรรมนฺวโย โหติ “สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 ภควา, สุวากฺขาโต ภควตา ธรรมโม, สุปฏิปนฺโน ภควโต
 สาวกสงฺโฆติ.

[๓๗๔] ‘ปุณ จปรํ ภนฺเต ภควาปิ ขตฺติโย, อหฺมปิ
 ขตฺติโย, ภควาปิ โกสลโล,^๖ อหฺมปิ โกสลโล, ภควาปิ อาสีติโก,
 อหฺมปิ อาสีติโก ยมฺปิ โข^๗ ภนฺเต ภควาปิ ขตฺติโย, อหฺมปิ
 ขตฺติโย, ภควาปิ โกสลโล, อหฺมปิ โกสลโล, ภควาปิ อาสีติโก,
 อหฺมปิ อาสีติโกติ.” อิมินาวารหาเมวาทํ ภนฺเต ภควติ^๘
 ปรมนิปจฺจการํ กตฺตํ^๙ มิตฺตูปหารํ^{๑๐} อุปทฺเสตฺถ หนฺท จทานิ มยฺ
 ภนฺเต คจฺฉาม, พหุกิจฺจา มยฺ พหุกรรมียาติ. “ยสฺสทานิ ตวํ
 มหาราช กาลํ มณฺณสีติ. อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสลโล
 อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

^๑ ฉ., เท. อโหสิ ภควา

^๒ ส., อ. เตลล์

^๓ ฉ., เท. ชีวิกาย

^๔ อ. สมฺชานนฺตํ

^๕ ฉ., เท., อ. อยมฺปิ โข เม

^๖ ส., อ. โกสลโก

^๗ ฉ., เท., อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๘ ฉ., เท., อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๙ ส. ภควโต

^{๑๐} ฉ., เท. กาคุ

^{๑๑} ส. จิตฺตูปหารํ

อถ โข ภควา, อจิรปุกนุตสส รณโย ปเสนทิสส
โกสสสส, ภิกขุ อามนฺเตสิ “เอโส ภิกขเว ราชา ปเสนทิ โกสโล
ธมฺมเจตียานิ ภาสิตวา อุฏฺฐายาสนา ปุกนุตโต, อุคฺคณฺหณ”
ภิกขเว ธมฺมเจตียานิ, ปรียาปฺปณฺณต ภิกขเว ธมฺมเจตียานิ, ชาเรถ
ภิกขเว ธมฺมเจตียานิ, อตฺถสณฺหิตานิ ภิกขเว ธมฺมเจตียานิ
อาทิพฺพหฺมจริยกานีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทนต์.

นวมํ ธมฺมเจตียสฺส ตํ นิญฺจิตํ.

๑๐. กณฺณกตฺถลสฺส ตํ

[๓๗๕] เอวฺมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา อุทฺถณฺมายิ^๒
วิหฺรติ กณฺณกตฺถเล มิคทาเย. เตเน โข ปน สมเยเน ราชา
ปเสนทิ โกสโล อุทฺถณฺมํ อนุปฺปตฺโต โหติ เกณจิเทว กรณียเน.
อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล อณฺเฏตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอहि
ตวํ อมฺโห ปุริส, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม
วจนเน ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทาหิ อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ
ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ผาสฺสูวิหารํ ปุจฺฉ ‘ราชา ภนฺเต ปเสนทิ โกสโล
ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ
พลํ ผาสฺสูวิหารํ ปุจฺฉตฺตีติ เอวฺมจ วเทหิ อชฺช กิร ภนฺเต ราชา
ปเสนทิ โกสโล ปจฺฉามตฺตํ ภูตฺตปาตฺราโส ภควนฺตํ ทสฺสนาย

^๑ ส.อ. อุคฺคณฺหาถ

^๒ ส.อ. อุทฺถณฺมายิ, เอวฺมปฺริปี. ฉ., เท. อุทฺถณฺมายิ

อุปสงฺกมิสฺสตีติ. “เอวํ เทวาทิ โข โส ปุริโส รณฺโณ ปเสนทิสฺส
โกสฺลสฺส ปฏิสฺสตุวา,^๑” เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข
โส ปุริโส ภควนฺตํ เอตทวโจ “ราชา ฆนฺเต ปเสนทิ โกสฺโล
ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ, อปฺปาพารํ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ
พลํ ฆาสฺสวิหารํ ปุจฺจติ; เอวญฺจ วเทติ ‘อชฺช กิร ฆนฺเต ราชา
ปเสนทิ โกสฺโล ปจฺจามตฺตํ ภูตฺตปาตฺราโส ภควนฺตํ ทสฺสนาย
อุปสงฺกมิสฺสตีติ.

อสฺสอสุํ โข โสมา จ ภคินี สกฺุลา จ ภคินี “อชฺช
กิร ราชา ปเสนทิ โกสฺโล ปจฺจามตฺตํ ภูตฺตปาตฺราโส ภควนฺตํ
ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสตีติ. อถ โข โสมา จ ภคินี สกฺุลา จ
ภคินี ราชานํ ปเสนทิ โกสฺลํ ภูตฺตภาหิเร อุปสงฺกมิตฺวา เอตทวโจ
“เตนहि มหาราช อมฺหากํปิ วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา
วณฺทาहि, อปฺปาพารํ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ ฆาสฺสวิหารํ
ปุจฺจ ‘โสมา จ ฆนฺเต ภคินี สกฺุลา จ ภคินี ภควโต
ปาเท สิริสา วณฺทติ,^๒” อปฺปาพารํ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉนํ พลํ
ฆาสฺสวิหารํ ปุจฺจนฺตีติ.^๓

[๓๗๖] อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสฺโล ปจฺจามตฺตํ
ภูตฺตปาตฺราโส, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชา
ปเสนทิ โกสฺโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “โสมา จ ฆนฺเต ภคินี

สกุลา จ ภคินี ภควโต ปาเท สिरसा वनहन्ति, अप्पापार्थ
 अप्पाตงกं लह्मजानं पलं मासुवहारं पुञ्जनतीति. “กั ปน
 महाराज सोमा ज भคिनी सकुला ज भคिनी अण्णं तुत्तं नालत्तुन्ति.
 “อสุสสุ ไซ ภนฺเต सोมา จ भคिनी सकुला ज भคिनी ‘อชฺช กिर
 ราช्ञा पसेन्ति गोसलो पञ्चामตํ ภูत्तपात्रासो भควन्तं
 तसुसन्नाय उपसङ्गमित्ततीति; अथ ไซ भन्ते सोमा ज भคिनी
 सकुला ज भคिनी मं भत्तागिहारे उपसङ्गमित्त्वा ऐतทवोज्ञं ‘เตनहि
 महाराज अम्हाकंपि वज्जेन भक्वतो पाते सिरसा वनहाहि,
 अप्पापार्थ अप्पाตงกं लह्मजानं पलं मासुवहारं पुञ्ज, सोमा ज
 [°] भคिनी सकुला ज भคिनी भक्वतो पाते सिरसा वनहन्ति,^๒
 अप्पापार्थ अप्पाตงกं लह्मजानं पलं मासुवहारं पुञ्जनतीति.”
 “सुขिनीโย โหนตุ [“] महाराज सोमा ज भคिनी सकुला ज भคिनीति.

[๓๗๗] อथ ไซ ราช्ञา पसेन्ति गोसलो भควन्तं
 ऐतทवोज्ञं “सुत्तं เมत्तं भन्ते, सम्मोเน कोटโม ऐवมาห ‘นตฺถิ सो
 सम्मोเน वा पुरาहฺมणे वा, โย सप्पพญญฺ สप्पพทสฺสาवी परिเสส”
 ฅาณทสฺสนํ ปฏฺฐิขานิสฺसตี, เนตํ จานํ วิชฺชตีติ. ये ते भन्ते
 ऐवमाหํสุ ‘सम्मोने कोटโม ऐवमाह ‘नतฺถि सो सम्मोने वा
 पुराहฺमणे वा, โย सप्पพญญฺ สप्पพทสฺสาवी अप्परिเสส”
 ฅาณทสฺสนํ ปฏฺฐิขานิสฺसตี, नेतํ ज्ञानं विचฺชतीति. गज्जि ते भन्ते
 भक्वतो वุตฺตवाทีโน न ज भक्वन्तं अपฺภุเตन अपฺภาจिक्खन्ति,

^๑ อ. ภนฺเต

^๒ ฉ., เท. วนฺหตี

^๓ ฉ., เท. ๒๗/๕/๒๖

^๔ ฉ., เท. ตา

^๕ ฉ., อ. อปริเสส

^๖ ฉ., เท. อปริเสส

ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรโณตฺติ, น จ โกจิ สหธมฺมิโก
 วาทานฺวาทิ^๑ คารยฺหํ จานํ อากจฺจนฺตํ. “เย เต มหาราช
 เอวมาหํสุ ‘สมณฺเณ โคตโม เอวมาห ‘นตฺถิ โส สมณฺเณ วา
 พฺราหฺมณฺเณ วา, โย สพฺพพญฺญํ สพฺพทสฺสาวิ อปฺปรีเสสํ ฅาณทสฺสนํ
 ปฏฺฐิชาณิสฺสตี, เนตํ จานํ วิชฺชตีติ. น เม เต วุตฺตวาทีโน
 อพฺภาจิกฺขณฺตี จ ปน มํ เต อสตา อพฺภุเตนาตี.

[๓๗๘] อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล วิทฺฐกฺ^๒
 เสนาปตี อามนฺเตสิ “โก นฺุ โข เสนาปตี อิมํ กถาวตฺถุ
 ราชนฺเตปุเร อพฺภุทาหาสีตี. “สณฺขโย มหาราช พฺราหฺมณฺเณ
 อากาสโคตฺโตตี.

อถ โข ราชฯ ปเสนทิ โกสโล อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ
 “เอहि ตวํ อมฺโภ ปุริส มม วจเนน สณฺขยํ พฺราหฺมณฺเณ
 อากาสโคตฺตํ อามนฺเตहि “ราชฯ ตํ ภนฺเต ปเสนทิ โกสโล
 อามนฺเตตีติ. “เอวํ เทวาทิ โข โส ปุริโส รณฺโณ ปเสนทิสฺส
 โกสลสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา, เยน สณฺขโย พฺราหฺมณฺเณ อากาสโคตฺโต,
 เตนฺุปลงฺกมฺมิ; อุปลงฺกมิตฺวา สณฺขยํ พฺราหฺมณฺเณ อากาสโคตฺตํ
 เอตทวโจ “ราชฯ ตํ ภนฺเต ปเสนทิ โกสโล อามนฺเตตีติ. อถ โข
 ราชฯ ปเสนทิ โกสโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “สียา นฺุ โข ภนฺเต
 ภควตา อญฺญเทว กิณฺณจฺิ สนฺธาย^๓ ภาสีตํ, ตณฺจ ชโน อญฺญถาปี
 ปจฺจจาคฺจฺเจยฺย, ยถากถํ ปน ภนฺเต ภควา อภิชานาตี วาจํ
 ภาสีตาตี. “เอวํ โข อหํ มหาราช อภิชานามิ วาจํ ภาสีตา

‘นตฺถิ โส สมโน วา พุราหฺมโน วา, โย สกิทฺเว สพฺพํ ฅสฺสติ
 สพฺพํ ทกฺขิตฺติ, เนตฺติ จานํ วิชฺชตฺติติ. “เหตุรูป ภาเน ภาควา อาห,
 สเหตุรูป ปน” ภาเน ภาควา อาห ‘นตฺถิ โส สมโน วา
 พุราหฺมโน วา, โย สกิทฺเว สพฺพํ ฅสฺสติ สพฺพํ ทกฺขิตฺติ, เนตฺติ
 จานํ วิชฺชตฺติติ. “จตุตาโรเม ภาเน วนฺณํ ขตฺติยา พุราหฺมณํ
 เวสฺสา สุกฺทา. อิมสํ นุ โข ภาเน จตฺตุนํ วนฺณํ สียา
 วิเสโส, สียา นานาภณนฺติ.

“จตุตาโรเม มหาราช วนฺณํ ขตฺติยา พุราหฺมณํ
 เวสฺสา สุกฺทา, อิมสํ โข มหาราช จตฺตุนํ วนฺณํ เทว
 วนฺณํ อคฺคมกฺขายนฺติ ขตฺติยา จ พุราหฺมณํ จ, ยทิตํ
 อภิวาทนํ ปจฺจุจฺจฺจํ อญฺชลิกมมํ สามิจิกมมฺนฺติ.”

“นาหิ ภาเน ภาควนฺตํ ทิฏฺฐจฺจมฺมิกํ ปุจฺจามิ, สมฺปฺราโยกาหํ
 ภาเน ภาควนฺตํ ปุจฺจามิ, จตุตาโรเม ภาเน วนฺณํ ขตฺติยา
 พุราหฺมณํ เวสฺสา สุกฺทา, อิมสํ นุ โข ภาเน จตฺตุนํ วนฺณํ
 สียา วิเสโส, สียา นานาภณนฺติ.

[๓๗๙] “ปณฺณิมานิ มหาราช ปธานียงฺคานิ. กตมานิ
 ปณฺจ. อิท มหาราช ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สทฺทฺหติ ตถาคตสฺส
 โพรธี ‘อิตฺปิ โส ภาควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
 สุกฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภาควาติ. อปฺปาปาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก. สมเวปากินิยา
 คหณิยา สมนฺนาคโต นาตีสิตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมา
 ปธานกฺขมา. อสฺสโธ โหติ อมายาวิ ยถาภูตํ อตฺตํ อาวิกตฺตา

สตถิ วา วิญญสฺส วา สพฺรหฺมจารีสฺส.^๑ อารทฺธวิริโย วิหฺรติ
 อุกุสลํ ฐมํ ปหานาย กุสลํ ฐมํ อุปสมฺปทาย
 ทพฺพปรกุกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสเลสฺส ฐมเมสฺส. ปญฺญวา
 โหติ อุทฺยตฺถคามินียา ปญฺญาย สมฺนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย
 สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินียา. อิมานิ โข มหाराช ปญฺจ ปธานิงฺคานิ.
 จตฺตาโรเม มหाराช วณฺณา ขตฺติยา พุราหฺมณา เวสฺสา สุกฺมา,
 เต จสฺส อิมเหิ ปญฺจเหิ ปธานิงฺคเหิ สมฺนฺนาคตา. ตํ^๒ เนสํ
 อสฺส ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

“จตฺตาโรเม ฆนฺเต วณฺณา ขตฺติยา พุราหฺมณา เวสฺสา
 สุกฺมา, เต จสฺส อิมเหิ ปญฺจเหิ ปธานิงฺคเหิ สมฺนฺนาคตา.
 เอตฺถ ปน เนสํ ฆนฺเต สียา วิเสโส, สียา นานากรรมนฺติ.
 “เอตฺถ โข เนสํ มหाराช ปธานเวมตฺตตํ^๓ วทามิ. เสยฺยถาปิ สฺส
 มหाराช เทว หตฺถิทมฺมา วา อสฺสทมฺมา วา โคทมฺมา วา
 สุกฺมา สฺวีนีตา, เทว หตฺถิทมฺมา วา อสฺสทมฺมา วา โคทมฺมา
 วา อทฺตา อวินีตา, ตํ ก็ มณฺณสิ มหाराช, เย^๔ เทว เต
 หตฺถิทมฺมา วา อสฺสทมฺมา วา โคทมฺมา วา สุกฺมา สฺวีนีตา,
 อปี นฺ เต ทฺตา ว ทนฺตการณํ คจฺเจยฺยํ, ทฺตา ว ทนฺตญฺมมํ
 สมฺปาปญฺเญยฺนฺติ. เอวเมตํ^๕ ฆนฺเต.

“เย ปน เต เทว หตฺถิทมฺมา วา อสฺสทมฺมา วา
 โคทมฺมา วา อทฺตา อวินีตา, อปี นฺ เต อทฺตา ว ทนฺตการณํ
 คจฺเจยฺยํ, อทฺตา ว ทนฺตญฺมมํ สมฺปาปญฺเญยฺยํ, เสยฺยถาปิ เต

^๑ อ. ทุมมจารีสฺส

^๒ อ. ปธานเวมตฺต

^๕ ฉ. เท. อ. เอว

^๒ ฉ. เท. เอตฺถ ปน

^๔ ฉ. เท. อ. เย เต เทว

เทว หตฺถิทมฺมา วา อสฺสทมฺมา วา โคทมฺมา วา สฺสทฺนฺตา
 สฺวีนีตาติ. โน เหติ^๑ ภนฺเต. “เอวเมว โข มหาราช, “ยฺนฺตํ
 สทฺเธน ปตฺตพฺพํ อปฺปาปาเชน อสฺเจน อมายาวินา อารทฺธวิริเยน
 ปญฺญวตา, ตํ วต อสทฺโธ พหฺวาพาโธ สโจ มายาวิ กุสฺสิดา
 ทฺวปฺปณฺโณ ปาปฺพนิสฺสตีติ. เนตํ จานํ วิชฺชตีติ.

[๓๘๐] “เหตุรูปํ ภนฺเต ภควา อาห, สเหตุรูปํ ปน
 ภนฺเต ภควา อาห. จตฺตาโรเม ภนฺเต วณฺณา ขตฺติยา
 พุราหฺมณา เวสฺสา สฺสทฺทา, เต จสฺส อิมฺหิ ปญฺจหิ ปธานิยงฺเคหิ
 สมฺนฺนาคตา, เต จสฺส สมฺมปฺปชานา. เอตฺถ ปน เตสํ^๒ ภนฺเต
 ลียา วิเสโส, ลียา นานาภณฺนตี. “เอตฺถ โข [“] เนสาหํ มหาราช
 น กิณฺจิ นานาภณฺณํ วทามิ, ยทิทํ วิมุตฺติยา วิมุตฺตี. เสยฺยถาปิ
 มหาราช ปุริโส สุกฺขํ สาลกฺกัจจ^๔ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย,
 เตโช ปาตูกเรยฺย. อถ อปโร ปุริโส สุกฺขํ อมฺพกฺกัจจ อาทาย
 อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช ปาตูกเรยฺย. อถ จ^๕ อปโร ปุริโส
 สุกฺขํ อุทุมฺพรกฺกัจจ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช ปาตูกเรยฺย.
 ตํ กิ มณฺณสิ มหาราช, ลียา นฺ โข เตสํ อคฺคินํ นานาทารุโต
 อภินิพฺพตฺตานํ กิณฺจิ นานาภณฺณํ อจฺจียา วา อจฺจิ วณฺเณน วา
 วณฺณํ อาภาย วา อาภนฺตี. โน เหติ ภนฺเต. “เอวเมว โข
 มหาราช ยํ ตํ เตชํ วิริยา นิมฺมถิตํ^๖ ปชานาภินิพฺพตฺตํ.
 นาหํ ตตฺถ กิณฺจิ นานาภณฺณํ วทามิ, ยทิทํ วิมุตฺติยา วิมุตฺตินฺตี.

^๑ อ. เหว

^๓ ส. ปน

^๕ จ., เท., อ. จสทโท น ทิสฺสตี.

^๒ จ., เท. เนสํ

^๔ จ., เท., อ. สากกัจจ

^๖ ส. นิปฺพรติ สฺยา. วิริยานิมฺมถิตํ

“เหตุรูป ภาณเต ภควา อาห, สเหตุรูป ปน” ภาณเต
ภควา อาห, ก็ ปน ภาณเต อตฺถิ เทวาติ. “ก็ ปน ตวํ
มหาราช เอวํ วเทสิ ‘ก็ ปน ภาณเต อตฺถิ เทวาติ. “ยทิ วา เต
ภาณเต เทวา อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ. ยทิ วา อนาคนฺตาโร
อิตฺถตฺตนฺติ. “เย เต มหาราช เทวา สพฺยาปชฺฌา,^๒ เต เทวา
อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ. เย เต เทวา อพฺยาปชฺฌา, เต เทวา
อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตนฺติ.

[๓๘๑] เอวํ วุตฺเต, วิทฺฐกโก เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“เย เต ภาณเต เทวา สพฺยาปชฺฌา อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ, เต
เทวา, เย เต เทวา อพฺยาปชฺฌา อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ, เต
เทเว” ตมฺหา จานา จาเวสฺสนฺติ วา ปพฺพาเชสฺสนฺติ วาติ.

อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ “อัย โข
วิทฺฐกโก เสนาปติ รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส ปุตฺโต, อหํ
ภควโต ปุตฺโต, อัย โข กาโล ยํ ปุตฺโต ปุตฺเตน มนฺเดยฺยาติ.
อถ โข อายสฺมา อานนฺโท วิทฺฐกโก เสนาปติ อามนฺเตสิ
“เตนहि เสนาปติ ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺฐิจฺฉินฺทามิ, ยถา เต ขเมยฺย,
ตถา นํ พฺยากรเญยฺยาสิ. ตํ ก็ มณฺณสิ. เสนาปติ, ยาวตา
रणฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส วิชิตํ, ยตฺถ จ ราชา ปเสนทิ
โกสโล อิสฺสรียาธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรติ, ปโหติ ตตฺถ ราชา
ปเสนทิ โกสโล สมณํ วา พุราหฺมณํ วา ปุณฺณวณฺตํ วา
อปุณฺณวณฺตํ วา พุรหฺมจริยวณฺตํ วา อพฺรหฺมจริยวณฺตํ วา

^๑ ฉ., เท., อ. ปนสทโก น ทิสฺสติ. ^๒ ฉ., เท. สพฺยาปชฺฌา, เอวมฺปริปี.

^๓ ส. เทวา

ตมฺหา จานา จาเวตุํ วา ปพฺพาเซตุํ วาติ. “ยาวตา โภ รมฺโฆ
ปเสนทิสฺส โกลลสฺส วิชิตํ, ยตฺถ จ ราชฯ ปเสนทิ โกลโล
อิสฺสรียาธิปจฺจํ ราชฺชํ กาเรติ, ปโหติ ตตฺถ ราชฯ ปเสนทิ โกลโล
สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ปุณฺณวณฺตํ วา อปุณฺณวณฺตํ วา
พฺรหฺมจริยวณฺตํ วา อพฺรหฺมจริยวณฺตํ วา ตมฺหา จานา จาเวตุํ วา
ปพฺพาเซตุํ วาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ เสนาปติ ยาวตา รมฺโฆ ปเสนทิสฺส
โกลลสฺส อวิชิตํ, ยตฺถ จ ราชฯ ปเสนทิ โกลโล น
อิสฺสรียาธิปจฺจํ ราชฺชํ กาเรติ, ตตฺถ^๑ ปโหติ^๑ ราชฯ ปเสนทิ
โกลโล สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ปุณฺณวณฺตํ วา อปุณฺณวณฺตํ วา
พฺรหฺมจริยวณฺตํ วา อพฺรหฺมจริยวณฺตํ วา ตมฺหา จานา จาเวตุํ วา
ปพฺพาเซตุํ วาติ. “ยาวตา โภ รมฺโฆ ปเสนทิสฺส โกลลสฺส
อวิชิตํ, ยตฺถ จ ราชฯ ปเสนทิ โกลโล น
อิสฺสรียาธิปจฺจํ ราชฺชํ กาเรติ, น^๒ ตตฺถ ปโหติ^๒ ราชฯ ปเสนทิ
โกลโล สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ปุณฺณวณฺตํ วา อปุณฺณวณฺตํ วา
พฺรหฺมจริยวณฺตํ วา อพฺรหฺมจริยวณฺตํ วา ตมฺหา จานา จาเวตุํ วา
ปพฺพาเซตุํ วาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ เสนาปติ, สุตฯ เต เทวฯ ดาวตีสํสาติ.
“เอวํ โภ สุตฯ เม เทวฯ ดาวตีสํสา อิทานิปิ โภตา รมฺญา
ปเสนทินา โกลเลน สุตฯ เทวฯ ดาวตีสํสาติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ
เสนาปติ, ปโหติ ราชฯ ปเสนทิ โกลโล เทวฯ ดาวตีสํเส ตมฺหา
จานา จาเวตุํ วา ปพฺพาเซตุํ วาติ. “ทสฺสนายปิ^๓ โภ ราชฯ

^{๑-๑} อ. ปโหติ ตตฺถ

^{๒-๒} อ. น ปโหติ ตตฺถ

^๓ ฉ., เท. ทสฺสนมฺปิ

ปเสนทิ โกสโล เทเว ตาวดีเส นปฺปโหติ, กุโต ปน ตมฺหา
จํหา จาเวสฺสติ วา ปพฺพาเชสฺสติ วาติ. “เอวเมว โข เสนาปติ
เย เต เทวา สพฺยาปชฺฌา อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ, เต เทวา,
เย เต เทวา อพฺยาปชฺฌา อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ, เต เทเว
ทสฺสนายปิ นปฺปโหติ, กุโต ปน ตมฺหา จํหา จาเวสฺสติ วา
ปพฺพาเชสฺสติ วาติ.

[๓๘๒] อถ โข ราชํ ปเสนทิ โกสโล ภควนฺตํ เอตทวโจ
“โก นามายํ” ภาณเต ภิกฺขุติ. “อานนฺโท นาม มหาราชํ.

“อานนฺโท วต โภ, อานนฺทรูปํ วต โภ; เหตุรูปํ ภาณเต
อายสฺมา อานนฺโท อาห, สเหตุรูปํ ปน^๒ ภาณเต อายสฺมา
อานนฺโท อาห, ก็ ปน ภาณเต อตฺถิ พุรฺหฺมาติ. “ก็ ปน ตํ
มหาราช เอวํ วเทสิ ‘ก็ ปน ภาณเต อตฺถิ พุรฺหฺมาติ. “ยทิ
วา โส ภาณเต พุรฺหฺมา อาคนฺตา อิตฺถตฺตํ, ยทิ วา
อนาคนฺตา อิตฺถตฺตนฺติ. “โย โส มหาราช พุรฺหฺมา สพฺยาปชฺฌโม,
โส พุรฺหฺมา อาคนฺตา อิตฺถตฺตํ, โย โส พุรฺหฺมา อพฺยาปชฺฌโม,
โส พุรฺหฺมา อนาคนฺตา อิตฺถตฺตนฺติ. อถ โข อญฺญตโร ปุริโส
ราชานํ ปเสนทิ โกสโล เอตทวโจ “สญฺชโย มหาราช พุราหฺมณ
อากาสโคตฺโต อากตฺติ. อถ โข ราชํ ปเสนทิ โกสโล สญฺชยํ
พุราหฺมณํ อากาสโคตฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข พุราหฺมณ
อิมํ กถาเวตฺถํ ราชนฺเตปุเร อพฺภูทาหาสิติ.”^๓ วิทฺฐกโก มหาราช
เสนาปติ. วิทฺฐกโก เสนาปติ เอวมาห “สญฺชโย มหาราช

พราหมโณ อากาสโคตโตติ. อถ โข อญฺญตโร ปุริโส ราชานํ
ปเสนทึ โกสลํ เอตทโวจ “ยานกาโล มหาราชาติ.

อถ โข ราชา ปเสนทึ โกสลํ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“สพฺพญญตํ มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺหา,^๑” สพฺพญญตํ ภควา
พฺยาภาสิ; ตญฺจ ปนฺมฺหากํ รุจฺจติ เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา
อตฺตมฺนา, จาตุวณฺณํ สฺสทฺธิ มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺหา,
จาตุวณฺณํ สฺสทฺธิ ภควา พฺยาภาสิ, ตญฺจ ปนฺมฺหากํ รุจฺจติ เจว
ขมฺติ จ, เตน จมฺหา อตฺตมฺนา, อธิเทเว มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ
อปฺปจฺฉิมฺหา, อธิเทเว ภควา พฺยาภาสิ, ตญฺจ ปนฺมฺหากํ รุจฺจติ
เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา อตฺตมฺนา, อธิพฺรหฺมานํ มยํ ภนฺเต
ภควนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺหา, อธิพฺรหฺมานํ ภควา พฺยาภาสิ, ตญฺจ
ปนฺมฺหากํ รุจฺจติ เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา อตฺตมฺนา, ยํ ยเทว
จ ปน^๒ มยํ ภควนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺหา, ตํ ตเทว ภควา พฺยาภาสิ,
ตญฺจ ปนฺมฺหากํ รุจฺจติ เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา อตฺตมฺนา,
หนฺท จทานิ มยํ ภนฺเต คจฺฉาม, พหุกิจฺจา มยํ พหุกรณียาติ.
“ยสฺสทานิ ตวํ มหาราช กาลํ มญฺญสฺสิติ.

อถ โข ราชา ปเสนทึ โกสลํ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา อุมฺมจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามสฺสิติ.

ทสมํ กณฺณกตฺถลสฺสุตํ นิฏฺฐิตํ.

จตุตฺถโถ ราชวคฺโค.

^๑ ส. อาปฺปจฺฉิมฺหา, เอวฺมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

ตสสุทุทาน

ฅฎีกาโร รฎจปาโล
โพธิ องคูลิมาโล จ
ธมมเจติยสตุตตมจ

มฅเทโว มฐุริย
ปิยชาตํ พาหิติก
ทสมํ กณณกตถล.

๕. พราหมณาคูโศ

๑. พุทธหุมาเยสุตฺต

[๓๘๓] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา วิเทหเส จาริกํ
จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ. เตเน
ไซ ปน สมเยเน พุทธหุมาเย พุทธหุมนเณ มิถิลายํ ปฏฺวีสฺติ ชินฺโน
วฺทฺโฆ^๑ มหาลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต วิสวสฺสสฺติโก^๒ ชาตียา
ติณฺณํ เวทานํ ปารคฺคฺ สนิฆณฺฑกฺกุณฺณานํ สากฺขรปฺปเกทานํ
อิติหสฺสปณฺจมานํ ปทโก เวยยากรเณ โลกายตมहाปฺริสฺสกฺขเณสุ
อนวโย. อสฺสสฺสิ ไซ พุทธหุมาเย พุทธหุมนเณ “สมเณ ขลฺล โภ
โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต วิเทหเส จาริกํ จรติ
มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ. ตํ ไซ ปน
ภวนตฺติ^๓ โคตมํ เอวํกลฺยาเณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิติปิ โส
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺ
นฺตฺตโร ปฺริสทฺมมฺสารถิ^๔ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา.^๕
โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารํ สพุทฺธมํ สสฺสมณพุทฺธมณิํ ปชํ
สเทวมนุสฺสํ สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ฐมํ เทเสติ
อาทิกฺกลฺยาณํ มชฺฌกฺกลฺยาณํ ปรีโยสานกฺกลฺยาณํ, สาดตฺถํ สพฺพญฺชนํ
เกวลปรีปฺณณํ ปรีสุทฺธํ พุทฺธมจฺริยํ ปกาเสติ, สาทฺธํ ไซ ปน
ตถารูปานํ อรหตฺถํ ทสฺสนํ โหตฺติติ.

^๑ อ. วฺทฺโฆ

^๓ ส. ภควนฺตํ

^๕ ฉ., เท. ภควาติ

^๒ ส. อ. วิสวสฺสสฺติโก

^๔ ส. ปฺริสทฺมมฺสารถิ

[๓๘๔] เตน ไช ปน สมเยน พุทธพราหมณ์ พุทธพราหมณ์
 อุตตโร นาม มานโว อนันเตวาลี โหติ ตินฺน เวทานํ ปารคฺ
 สนิชฺชณฺทกฺกณฺณํ สากุขรปฺปเกทานํ อิตฺติสาปญฺจมานํ ปทโก
 เวยยากรโณ โลกายตมมหาปฺริสสฺสขณฺโส อนวโย. อถ ไช พุทธพราหมณ์
 พุทธพราหมณ์ อุตฺตรํ มานวํ อามนฺเตสิ “อัยํ ตาต อุตฺตร สมโณ
 โคตโม สกฺยปฺตโต สกฺยกุลฺลา ปพฺพชฺชิตो วิเทหฺโส จาริกํ จรติ
 มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ. ตํ ไช ปน
 ภาวนตํ โคตมํ เอวํกลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺติปิ โส
 ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ๕เปยฺย สาธุ ไช ปน ตถารูปานํ
 อรหตํ ทสฺสนํ โหตฺติ; เอहि ตวํ ตาต อุตฺตร, เยน สมโณ
 โคตโม, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา สมณํ โคตมํ ชานาหิ,
 ‘ยถิ วา ตํ ภาวนตํ โคตมํ ตถา สนฺตํเยว สทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ยถิ วา โน ตถา, ยถิ วา โส ภวํ โคตโม ตาติโส ยถิ วา
 น ตาติโส. ตถา มยํ ตํ ภาวนตํ โคตมํ เวทิสฺสามาติ. “ยถา กถํ
 ปนาหํ โภ ตํ ภาวนตํ โคตมํ ชานิสฺสามิ ยถิ วา ตํ ภาวนตํ
 โคตมํ ตถา สนฺตํเยว สทฺโท อพฺภุคฺคโต, ยถิ วา โน ตถา, ยถิ
 วา โส ภวํ โคตโม ตาติโส, ยถิ วา น ตาติโสติ. “อาคตานิ
 ไช ตาต อุตฺตร อมฺหากํ มนฺเตสฺส ทฺวตฺตีส มหาปฺริสสฺสขณฺณํ,
 เยหิ สมณฺหาคตสฺส มหาปฺริสสฺส เทว คติโย ภาวนติ อนญฺญา,
 สเจ อการํ อชฺฌาวสตี, ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา
 จาตุรฺนโต วิชิตาวิ ชนปทตฺถา วิริยปฺปตฺโต สตฺตรตฺนสมณฺหาคโต.
 ตสฺสิมานิ สตฺต รตฺนานิ ภาวนติ. เสยฺยถิ. จกฺกรตฺนํ หตฺถิรตฺนํ
 อสฺสรตฺนํ มณฺีรตฺนํ อิตฺถิรตฺนํ คหปตฺติรตฺนํ ปรีนํายกรตฺนเมว
 สตฺตมํ. ปโรสสฺส ไช ปนสฺส ปุตฺตา ภาวนติ สุรา วีรํครุปา

ปรเสนปมทุกทนา, โส อิมํ ปจวี สาครปริยนต์ อทณฺเทน
 อสตุเถน ฐมฺเมน อภิวิชฺย อชฺฌมาวสตี. สเจ โข ปน อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชตี, อรหํ โหตี สมฺมาสมฺพุทฺโธ โสเก วิวฏฺฐจฺจโท.^๑
 อหํ โข ปน ตาต อุตฺตร มนฺตานํ กตฺตา^๒ ตวํ มนฺตานํ
 ปฏิคฺคเหตฺตาตี.

[๓๘๕] “เอวํ โภติ โข อุตฺตรโร มาณโว พุรหฺมายุสฺส
 พุราหมณสฺส ปฏิสฺสตุวา อฏฺฐจายาสนา พุรหฺมายุํ พุราหมณํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา วิเทหฺสฺส, เยน ภควา, เตน จาริกํ
 ปกุกามิ, อนุปฺพุเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณนียํ
 วิติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ. เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข อุตฺตรโร
 มาณโว ภควโต กายเ ทฺวตฺตีส^๓ มหาปฺริสลกฺขณานิ สมฺมนฺเนสิ.
 อทฺทสา โข อุตฺตรโร มาณโว ภควโต กายเ ทฺวตฺตีส
 มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเยน จเปตฺวา เทว, ทฺวีสุ มหาปฺริส-
 ลกฺขณฺสฺส กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาธิมุจฺจติ น สํปสฺสีทติ โกโสหิตเ จ
 วตฺถคฺยุเห ปหฺตชิวฺหตฺยา จ.

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “ปสฺสตี โข เม อยํ อุตฺตรโร
 มาณโว ทฺวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเยน จเปตฺวา เทว,
 ทฺวีสุ มหาปฺริสลกฺขณฺสฺส กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาธิมุจฺจติ น สํปสฺสีทติ
 โกโสหิตเ จ วตฺถคฺยุเห ปหฺตชิวฺหตฺยา จาตี. อถ โข ภควา
 ตถารูปํ อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาเรสิ,^๔ ยถา อทฺทส^๕ อุตฺตรโร

^๑ฉ.,เท. วิวฏฺฐจฺจโท

^๒ส.,ฉ.,เท. ทาตา

^๓อ. ทวตฺตีส

^๔อ. อภิสงฺขาสี

^๕อ. อทฺทสา

มาณโว ภควา^๑ โกโสหิตํ วตฺถคฺยุหํ. อถ โข ภควา ชิวหํ
 นิพฺพนาเมตฺวา อุโกปิ กณฺณโสตานิ อณฺมสิ ปฏฺมิสิ,^๒ อุโกปิ
 นาสิกโสตานิ^๓ อณฺมสิ ปฏฺมิสิ, เกวลกปฺป^๔ นลาภฺมณฺทลํ
 ชิวหาย จาเทสิ.^๕

อถ โข อุตฺตรสฺส มาณวสฺส เอตทโหสิ “สมนฺนาคโต
 โข สมณฺเ คโตโม ทวตฺตีสมหาปฺริสลกฺขณฺเห, ยนฺนฺนาหํ สมณฺ
 คโตมํ อณฺพนฺเชยฺยํ อิริยาปถมสฺส ปสฺเสยฺยนฺติ. อถ โข อุตฺตรโร
 มาณโว สตฺต มาसानิ ภควนฺตํ อณฺพนฺธิ จายาว อณฺปายินี.”

[๓๘๖] อถ โข อุตฺตรโร มาณโว สตฺตนฺน^๖ มาसानํ
 อจฺจเยน วิเทหฺสฺส, เยน มิถิลา, เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อณฺปุพฺเพน
 จาริกํ จรมาโน, เยน มิถิลา, เยน พุทธพรมายุ พุทธพรมณฺเ,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา พุทธพรมายุ พุทธพรมณฺเ อภิวาเทตฺวา
 เอกมณฺตํ นิสีทิ. เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โข อุตฺตรโร มาณวํ พุทธพรมายุ
 พุทธพรมณฺเ เอตทวโจ “กจฺจิ ตาต อุตฺตร ตํ ภวณฺตํ คโตมํ
 ตถา สนฺตํเยว สทฺโท อพฺภุคฺคโต โน อณฺณตฺตา. กจฺจิ ปน
 โส ภวํ คโตโม ตาติโส, โน อณฺณตฺตาติโส. “ยถา” สนฺตํเยว
 โภ ตํ ภวณฺตํ คโตมํ ตถา สทฺโท อพฺภุคฺคโต, โน อณฺณตฺตา,
 ตาติโส” จ โข โส ภวํ คโตโม, โน อณฺณตฺตาติโส, สมนฺนาคโต จ
 โภ โส ภวํ คโตโม ทวตฺตีสมหาปฺริสลกฺขณฺเห:

^๑จ. ภควโต

^๒ส. นาสิกาโสตานิ

^๓อ. มคฺค จาเทสิ

^๔อ. สตฺตานํ

^๕ส.อ. ตาติโส จ โภ จ. เท. ตาติโส ว โส

^๖ส. ปริมสิ

^๗จ. เท. เกวลกปฺปิ อ. เกวลกมฺปิ

^๘จ. เท. อณฺปายินี

^๙จ. เท. อ. ตถา

สุปติภูจิตปาโท โข ปน โส ภวํ โคตโม; อิทมปิ ตสฺส
โกโต โคตมสฺส มหาปฺริสสฺส มหาปฺริสลกฺขณํ ภาวติ. (๑)

เหฏฺฐา โข ปน ตสฺส โกโต โคตมสฺส ปาทตเลสุ จกฺกานิ
ชาตานิ สหสฺสสารานิ สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพทาการปริปฺพานิ. (๒)

อายตปณฺหิ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๓)

ทึฆมฺหุคฺคิ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๔)

มฺหุตฺถลฺลนฺหตฺถปาโท^๑ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๕)

ชาลหตฺถปาโท โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๖)

อุสฺสสงฺขปาโท โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๗)

เอณฺธิขฺงฺโฆ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๘)

จิตโก โข ปน โส ภวํ โคตโม อโนนฺมนฺโต^๒ อุภอฺหิ
ปาณิตเลหิ ชนฺนุกานิ ปริมสฺติ ปริมชฺชติ. (๙)

โกโสหิตวตฺถคฺคฺยโห โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๑๐)

สฺวณฺณวณฺณเณ โข ปน โส ภวํ โคตโม, กาณฺจณ-
สนฺนนิภตฺโต.^๓ (๑๑)

สฺขมฺจจฺฉวี โข ปน โส ภวํ โคตโม, สฺขมตฺตา จวียา
รชฺชชลฺลํ กาเยน อุปลิปฺปติ.^๔ (๑๒)

เอเกกโลโม โข ปน โส ภวํ โคตโม, เอเกกานิ โลมานิ
โลมกุเปสฺสุ ชาตานิ. (๑๓)

^๑ จ.เท. มฺหุตฺถลฺลนฺหตฺถปาโท

^๓ จ.เท. กาณฺจณสนฺนนิภตฺโต

^๒ อ. อโนนมนฺโต

^๔ อ. อุปลิปฺปติ

อุทฺทคฺคโลโม, โข ปน โส ภวํ โคตโม, อุทฺทคฺคานิ
โลมานิ ชาตานิ นีลानิ อณฺชนวณฺณานิ กุณฺฑลวณฺณานิ
ปทกฺขิณวณฺณกชาตานิ. (๑๔)

พฺรหฺมชฺชุดโต^๑ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๑๕)

สตุตฺตสฺสโท โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๑๖)

สีหปฺปพฺพทฺตกาโย โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๑๗)

จิตฺตนฺตรโส โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๑๘)

นิโครธปริมณฺฑลโห โข ปน โส ภวํ โคตโม, ยาวตกฺวสฺส
กาโย, ตาวตกฺวสฺส พฺยาโม; ยาวตกฺวสฺส พฺยาโม, ตาวตกฺวสฺส
กาโย. (๑๙)

สมวณฺณกฺขนฺธโร^๒ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๐)

รสตุตฺตสคฺคิ^๓ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๑)

สีหหณฺุ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๒)

จตุตฺตาสีสทฺนโต^๔ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๓)

สมทฺนโต โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๔)

อวิรรพทฺนโต^๕ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๕)

สุสุกฺกทาโจ โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๖)

ปหฺมุตฺตชีวโห โข ปน โส ภวํ โคตโม. (๒๗)

พฺรหฺมสฺสโร โข ปน โส ภวํ โคตโม กรวิภภาณิ^๖. (๒๘)

^๑ ส.อ. พุทธมายุชชุดโต

^๓ ฉ. เท. รสคคสคคิ

^๕ อ. อวิรรพนโต

^๒ อ. สมวตตกขนธโร

^๔ ฉ. เท. จตุตตาสีสทนโต อ. จตุตตารีสทนโต

^๖ อ. กรวิภภาณิ

อภินีลเนตโต^๑ โข ปน โส ภว โคตโม. (๒๙)

โคปชโม โข ปน โส ภว โคตโม. (๓๐)

อุณณา โข ปนสส โภโต โคตมสส ภมุกนตเร ชาตา
โอทาตา มุทุตลสนนิภา.^๒ (๓๑)

อุณหิสสีโส โข ปน โส ภว โคตโม อิทมปิ ตสส
โภโต โคตมสส มหาปฺริสสส มหาปฺริสลกฺขณ ภวติ. (๓๒)

อิเมหิ โข โส^๓ โภ^๔ ภว โคตโม ทวตฺตีสมหาปฺริสลกฺขณเห
สมนฺนาคโต.

[๓๘๗] คจฺจนฺโต โข ปน โส ภว โคตโม ทกฺขิณฺน^๕
ปาเทน ปจฺมํ ปกฺกมติ, โส นาติทฺฐเร ปาทำ อุตฺตรติ, นาจฺจาสนฺเน
ปาทำ นิกฺขปติ, โส นาตีสํฆํ คจฺจติ, นาตีสณฺิกํ คจฺจติ, น จ
อฺทฺทเวณ^๖ อฺทฺทวํ สงฺฆมฺมฺเณโต คจฺจติ, น จ โคปฺผเกน โคปฺผกํ
สงฺฆมฺมฺเณโต คจฺจติ, โส คจฺจนฺโต น สตฺถี อุณฺนาเมติ, น สตฺถี
โอณฺาเมติ, น สตฺถี สนฺนาเมติ, น สตฺถี วิณฺาเมติ, คจฺจโต โข
ปน^๗ ตสฺส โภโต โคตมสส อารทฺธกาโย ว อิมฺชติ, น จ
กายพฺเลน คจฺจติ, อวโลเกนฺโต^๘ โข ปน โส ภว โคตโม
สพฺพกาเยเนว อวโลเกติ,^๙ โส น อฺทฺธํ อุลโลเกติ, น อโ
โอโลเกติ, น จ วิกฺเขปมาโน^{๑๐} คจฺจติ, ยุกมตฺตณฺจ เปกฺขติ,

^๑ อ. อภินีลเนตโต

^๓ จ., เท. โภ โส

^๕ จ., เท., อ. ทกฺขิณฺน

^๗ ส., อ. ปนสส

^๙ จ., เท. อปโลเกติ

^๒ จ., เท., อ. มุทุตลสนนิภา

^๔ อ. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ จ., เท., อ. อทฺทเวณ อทฺทวํ

^๘ จ., เท. อปโลเกนฺโต

^{๑๐} จ., เท., อ. วิเปกฺขมาโน

ตโต จสฺส อุตฺตริ อนาวํ ฌานทสฺสนํ ภวติ. โส อนฺตรฆริ
 ปวิสฺสโต น กายํ อุนฺนาเมติ, น กายํ โอนาเมติ, น กายํ
 สนฺนาเมติ, น กายํ วินาเมติ. โส นาติทฺฐเร นาจฺจาสนฺเน
 อาสนสฺส ปริวตฺตติ, น จ ปาณินา อาลมฺพิตฺวา อาสเน นิสิตฺติ,
 น จ อาสนสฺมี กายํ ปกฺขิปติ. โส อนฺตรฆเร นิสินฺโน สมานิ
 น หตฺถกุกฺกุจํ อาปชฺชติ, น ปาทกุกฺกุจํ อาปชฺชติ, น จ^๑
 อทฺธเวเน อทฺธวํ आरोเปตฺวา นิสิตฺติ, น โคปฺเมเกเน โคปฺมกํ
 आरोเปตฺวา นิสิตฺติ, น จ ปาณินา หนฺกํ อุปทฺเตตฺวา^๒ นิสิตฺติ.
 โส อนฺตรฆเร นิสินฺโน [๓] สมานิ น จมฺภติ, น กมฺปติ,
 น เวชติ, น ปริตสฺสติ, โส อจฺจมฺภี อกมฺปํ อเวธี อปริตสฺสี
 วิคตโลมฺหฺโส วิเวกาวตฺโต จ. โส ภวํ โคตโม อนฺตรฆเร
 นิสินฺโน โหติ. โส ปตฺโตทกํ ปฏฺิคฺคณฺหนโต น ปตฺตํ อุนฺนาเมติ,
 น ปตฺตํ โอนาเมติ, น ปตฺตํ สนฺนาเมติ, น ปตฺตํ วินาเมติ, โส
 ปตฺโตทกํ ปฏฺิคฺคณฺหาติ นาติโถกํ นาติพฺหุ. โส น ขุสฺสขุการกํ^๔
 ปตฺตํ ไชวติ, น สํปริวตฺตกํ ปตฺตํ ไชวติ, น ปตฺตํ ภูมียํ
 นิกฺขิเปตฺวา หตฺถे ไชวติ. หตฺถेสุ ไชเตสุ ปตฺโต ไชโต โหติ,
 ปตฺเต ไชเต หตฺถา ไชตา โหนฺติ. โส ปตฺโตทกํ จตฺตเตติ
 นาติทฺฐเร นาจฺจาสนฺเน, น จ วิจฺจทฺทฺทฺทฺมาโน. โส โอทนํ
 ปฏฺิคฺคณฺหนโต น ปตฺตํ อุนฺนาเมติ, น ปตฺตํ โอนาเมติ, น ปตฺตํ
 สนฺนาเมติ, น ปตฺตํ วินาเมติ. โส โอทนํ ปฏฺิคฺคณฺหาติ
 นาติโถกํ นาติพฺหุ. พุณฺณชนํ [๕] ปน โส^๖ ภวํ โคตโม

^๑ จ. เท. จสฺสโต น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ว

^๓ จ. เท. ไช

^๔ ส. อ. อุปาทิยิตฺวา

^๕ ส. พุสฺสขุการกํ

^๖ จ. เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

ปฏิกุคณหาติ^๑ พุยณชนมตตาย อาหาเรติ, น จ พุยณชนเน
 อาโลป อตินาเมติ. ทวตติกขตตุं โข [๒] ภว โคตโม มุเข
 อาโลป สंपริวตเตตวา อชโฆหริ. น จสส กาจิ โอทนมิมุชา
 อสัณินนา^๓ กายं ปวิสติ. น จสส กาจิ โอทนมิมุชา มุเข
 อวสิญฺจา โหติ. อทฺธมย^๔ อาโลป อุปนาเมติ. รสปฏิสัเวที โข
 ปน โส ภว โคตโม อาหาร อาหาเรติ, โน จ รสราคปฏิสัเวที.
 อญฺจํคสมนฺนาคตํ โข ปน โส ภว โคตโม อาหาร อาหาเรติ;
 เนว ทวาย น มทาย น มณฺทนาย น วิญฺญนาย, ยาวเทว
 อิมสส กายสส จิตฺยา ยาปนาย วิหีสุปรติยา^๕ พุรหมจริยานุคฺคหาย,
 'อิตฺติ ปุราณณจ เวทนํ ปฏิหังขามิ, นวณฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ,
 ยาทรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺสวิหาโร จาติ. โส
 ภูตฺตาวิ ปตฺโตทกํ ปฏิกุคณฺหนโต น ปตฺตํ อุนฺนาเมติ, น ปตฺตํ
 โอนาเมติ, น ปตฺตํ สนฺนาเมติ, น ปตฺตํ วินาเมติ. โส ปตฺโตทกํ
 ปฏิกุคณฺหาติ นาติโถกํ นาติพฺหุ. โส น ขุขุขุการกํ ปตฺตํ
 ไชวติ, น สंपริวตฺตํ ปตฺตํ ไชวติ, น ปตฺตํ ญมฺมิมํ นิภฺชิปิตฺวา
 หตฺถे ไชวติ. หตฺถेสุ ไชเตสุ ปตฺโต ไชโต โหติ, ปตฺเต ไชเต
 หตฺถา ไชตา โหนฺติ. โส ปตฺโตทกํ จทฺเทติ นาติทฺฐเร นาจฺจาสนฺเน,
 น จ วิจฺจทฺทยมาโน.^๖ โส ภูตฺตาวิ น ปตฺตํ ญมฺมิมํ นิภฺชิปิตฺติ
 นาติทฺฐเร นาจฺจาสนฺเน, น จ อนตฺถิโก ปตฺเตน โหติ, น จ
 อติเวลานุรทฺธิ ปตฺตสฺมิมิ. โส ภูตฺตาวิ มุหุตฺตํ ตฺถนฺทึ นิสีทติ. น จ
 อนฺนโมทนสฺส กาลมตฺตินาเมติ. โส ภูตฺตาวิ อนฺนโมทติ, น ตํ ภตฺตํ

^๑ ฉ., เท., อี. อยฺ ปาโร น ทิสฺสติ.^๒ อี. โข ปน โส^๓ ส. อสัณิน^๔ ฉ., เท., อี. อถาปร^๕ อี. วิหีสุปรติยา^๖ ฉ., เท. วิจฺจทฺทยมาโน

ครหติ, น อญญํ ภตฺตํ ปฏิกังขติ.^๑ อญฺญทตฺตํ^๒ ฐมฺมียา กถาย
 ตํ ปริสํ สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. โส ตํ
 ปริสํ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา
 สมฺปหํเสตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกมติ. โส นาตีสํฆํ คจฺฉติ นาตีสณฺนิกํ
 คจฺฉติ, น จ มุญฺจิตฺตกาโม^๓ คจฺฉติ. น จ ตสฺส โภโต โคตมสฺส
 กายเ จีวรํ อจฺจุกกฺกฏฺจํ โหติ, น จ อจฺโจกกฺกฏฺจํ, น จ กายสฺมี
 อลฺลีนํ, น จ กายสฺมา^๔ อปฺกกฏฺจํ.^๕ น^๖ จ โภโต โคตมสฺส
 กายสฺมี^๗ วาโต จีวรํ อสฺวหติ.^๘ น จ ตสฺส โภโต โคตมสฺส
 กายเ รชฺชชลฺลํ ลิมฺปติ.^๙ โส อารามคโต นิสิตฺติ, ปญฺญตฺเต
 อาสเน, นิสชฺช ปาเท ปกฺขาลेติ. น จ โส ภวํ โคตโม
 ปาทมนฺทนนํโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. โส ปาเท ปกฺขาลेตฺวา
 นิสิตฺติ ปลลํกํ อากุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺิชาย ปริมุขํ สตี
 อุปฏฺฐเปตฺวา. โส เหนว อตฺตพฺยาพาธาย เจเตติ, น พรพฺยาพาธาย
 เจเตติ, น อุภยพฺยาพาธาย เจเตติ. อตฺตหิตํ พรหิตํ อุภยหิตํ
 สพฺพโลกहितเมว โส ภวํ โคตโม จินฺเตนฺโต นิสินฺโน โหติ. โส
 อารามคโต ปริสตี^{๑๐} ฐมฺมํ เทเสติ, น ตํ ปริสํ อสฺสาเทติ, น ตํ
 ปริสํ อปฺสาเทติ, อญฺญทตฺตํ ฐมฺมียา กถาย ตํ ปริสํ สนฺทสฺเสติ
 สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ.

อฏฺฐจฺกสมนฺนาคโต โข ปนสฺส โภโต โคตมสฺส มุขโต
 ไขโส นิจฺจรติ; วิสฺสฏฺโง จ วิญฺญेยฺโย จ มณฺชฺร จ สวณฺเีย จ

^๑ ส. ปฏิกังขี

^๓ ส. วิมุจฺจิตฺตกาโม ฉ., เท. มุจฺจิตฺตกาโม

^๕ ฉ., เท. อปฺกกฏฺจํ

^๗ ฉ., เท., อ. กายมฺหา

^๙ ฉ., เท. อุปลิมฺปติ อ. ลิปฺปติ

^๒ ฉ., เท., อ. อญฺญทตฺตํ

^๔ อ. กายสฺมี

^๖ ฉ., เท., อ. น จ ตสฺส

^๘ ฉ., เท., อ. อปฺวหติ

^{๑๐} ส., อ. ปริสตี

วินทุ จ อวิสาร์ จ คมภีโร จ นินนาที จ. ยถา ปริส
 ไช ปน โส ภว โคตโม สเรน วิญญาเปติ, น จสส
 พหิทฐา ปริสาย โฆโส นิจจรติ. เต เตเน โภตา โคตเมน
 ฐมมียา กถาย สนทสฺสีตา สมาทปิตา สมุตเตชิตา สมุปหฺสีตา
 อุฏฺฐายาสนา ปกุกมนฺติ, อวโลกยมาณาเยว อวิชหฺนฺตาทาเวน.^๑
 อทฺทสาม ไช มยฺ โภ ตํ ภวนฺตํ โคตมํ กจฺจนฺตํ อทฺทสาม
 จิตํ, อทฺทสาม อนฺตรมรํ ปวิสฺนฺตํ อทฺทสาม อนฺตรมเร นิสินฺนํ
 ตฺถหฺมิตํ, อทฺทสาม อนฺตรมเร ภุญฺชนฺตํ, อทฺทสาม ภุตฺตาวิ
 นิสินฺนํ ตฺถหฺมิตํ, อทฺทสาม ภุตฺตาวิ อนฺนโมทฺนฺตํ, อทฺทสาม
 อารามํ อากจฺจนฺตํ,^๒ อทฺทสาม อารามคตํ นิสินฺนํ ตฺถหฺมิตํ,
 อทฺทสาม อารามคตํ ปริสฺติ ฐมมํ เทเสนฺตํ, เอทิสฺส จ เอทิสฺส จ
 โส ภว โคตโม ตโต จ ภิกฺขุโยติ.

[๓๘๘] เอวํ วุตฺเต, พุรฺหมายฺ พุราหมเณ อุฏฺฐายาสนา
 เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา, เยเน ภควา, เตเนชฺชลิมฺปณฺนามเตวาท
 ติกฺขตฺตํ อุทฺธานํ อุทฺทาเนสิ

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส,
 นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส,
 นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.”

“อปฺเปวณาม มยฺ กทาจิ กรหจิ เตเน โภตา โคตเมน
 สทฺธิ^๔ สมฺมาจฺเจยฺยาม อปฺเปวณาม ลียา โกจิเทว กถาสลฺลาโปติ.

^๑ ฉ., เท. อุวิหิตตฺตา อ. อุวิหิตตฺตาภาเวน

^๒ ฉ., เท., อ. กจฺจนฺตํ

^๓ อ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

[๓๘๙] อถ โข ภควา วิเทหเสฏฺฐ อนุปฺพุพฺเพน จาริกญ-
 จรมาโน, เยน มิจฺฉา, ตทวสริ. ตตฺร สุทฺถิ ภควา มิจฺฉายํ วิหฺรติ
 มชฺชเทวมพวเน.^๑ อสฺสสํ โข มิจฺฉิเลยฺยกา^๒ พุราหฺมณคหปติกา
 “สมโน ชลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชฺชิตฺโต วิเทหเสฏฺฐ
 จาริกญจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ
 มิจฺฉิํ อนุปฺปตฺโต มิจฺฉายํ วิหฺรติ มชฺชเทวมพวเน. ตํ โข ปน
 ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺติปิ โส
 ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺนุ
 อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา.”
 โส อิมํ โลกํ สเวทกํ สมารกํ สพุทฺหมกํ สสฺสมณพุราหฺมณึ
 ปชฺชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา ปเวเทติ, โส
 ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺชเมกฺลฺยาณํ ปรีโยสานกฺลฺยาณํ,
 สาทถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปรีปฺณณํ ปรีสุทฺธํ พุทฺหมจริยํ ปกาเสติ,
 สาทฺธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหติตฺติ. อถ โข
 มิจฺฉิเลยฺยกา พุราหฺมณคหปติกา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺจเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺสุ.
 อปฺเปกฺจเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทึสฺสุ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺสุ, อปฺเปกฺจเจ เยน ภควา,
 เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺสุ, อปฺเปกฺจเจ ภควโต
 สนฺติเก นามโคตตํ สเวตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺสุ, อปฺเปกฺจเจ
 ตฺถนฺทึฏฺฐตา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึสฺสุ.

^๑ เท.อ. มชฺชเทวมพวเน^๒ ส.อ. เมธิเลยฺยกา^๓ ฉ.เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสตฺติ.

[๓๙๐] อสโสสิ โข พุรหุมายู พุราหุมนเณ “สมโณ ขลุ
 โภ โคตโม สกยปุตโต สกยกุล ปพพชิต มิตถิ”^๑ อนุปปตโต”
 มิตถายิ วิหริติ มชฺเฌมพวเนติ. อถ โข พุรหุมายู พุราหุมนเณ
 สมพหุเลหิ มาณวกะ^๒ สทุธิ, เยน มชฺเฌมพวนิ, เตนุปลสงฺกมิ.
 อถ โข พุรหุมายูโน พุราหุมนสฺส อวิทุเร อมพวนสฺส เอตทโหสิ
 “น โข เมตํ ปฏฺฐูป, โยหิ ปุพเพ อปฺปฏฺฐิสฺวิทโต สมณํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยเนติ. อถ โข พุรหุมายู พุราหุมนเณ
 อณฺณตรํ มาณวกํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ มาณวก, เยน สมโณ
 โคตโม, เตนุปลสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน สมณํ โคตมํ
 อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหฺมุจฺจํ พลํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺจ ‘พุรหุมายู
 โภ โคตม พุราหุมนเณ ภวนฺตํ โคตมํ อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ
 ลหฺมุจฺจํ พลํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺจตฺติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘พุรหุมายู
 โภ โคตม พุราหุมนเณ ชินฺนเณ วุฑฺฒเณ มหฺลลโก อทฺธคโต
 วโยอนุปปตโต วิสวสฺสสตีโก ชาตียา, ตินฺณ”^๓ เวทานิ ปารคฺค
 สนิชฺฌนุเกฏฺฐภานิ สากุขรปฺปเกทานิ อิติหาสปญฺจมานิ ปทโก
 เวยฺยากรเณ โลกายตมหาปฺริสลกฺขณฺสฺส อนวโย, ยาวตา โภ
 พุราหุมนคหฺปติกา มิตถายิ ปฏฺฐิสเนติ, พุรหุมายู เตสํ พุราหุมนเณ
 อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ โภเคหิ, พุรหุมายู เตสํ พุราหุมนเณ
 อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ มนฺเตหิ, พุรหุมายู เตสํ พุราหุมนเณ
 อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ อายูนา เจว ยสสา จ,^๔ โส โภโต
 โคตมสฺส ทสฺสนกาโมติ.

๑-๓) มคฺค. ๒๗/๑๕/๒๕๖๖
 สฺยา. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนติ.

๒) จ., เท. สวเกหิ

๓-๓) ส. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนติ.

“เอว โภติ โข โส มาณวกโก พุทธภาษิต พุทธภาษิต
 ปฏิสสุตวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตวา ภควตา
 สหฺริ สมฺเมทฺ; สมฺเมทฺนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
 อฏฺฐจาสิ. เอกมฺนตํ จิตฺโต โข” มาณวกโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “พุทฺธภาษิต โภ โคตม พุทฺธภาษิต ภควนฺตํ โคตมํ อปฺปาปาธํ
 อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจํ พลํ ฆาสฺสวฺหารํ ปุจฺฉติ [๒] พุทฺธภาษิต โภ
 โคตม พุทฺธภาษิต ชินฺนํ วุทฺธภาษิต” มหฺลลโก อทฺทคฺโค
 วโยนุปฺปตฺโต วิสวสฺสสฺติโก ชาตฺติยา, ตินฺนํ เวทานํ ปารคฺค
 สนิชฺชณฺทฺเกฏฺฐกานํ สากฺขรปฺปเกทานํ อิตฺติสาปณฺจมานํ ปทโก
 เวยฺยากรณํ โลกายตมมหาปฺริสทฺทกฺขณฺสฺส อนวโย, ยาวตา โภ
 พุทฺธภาษิตคหฺปติกา มิถิลายํ ปฏฺฐิสนฺติ, พุทฺธภาษิต เตสํ พุทฺธภาษิต
 อคฺคมกฺขายติ, ยทฺธิทํ โภเคหิ, พุทฺธภาษิต เตสํ พุทฺธภาษิต
 อคฺคมกฺขายติ, ยทฺธิทํ มนฺเตหิ, พุทฺธภาษิต เตสํ พุทฺธภาษิต
 อคฺคมกฺขายติ, ยทฺธิทํ อายุนา เจว ยสฺสา จ, โส โภโค
 โคตมสฺส ทสฺสนกาไมติ. “ยสฺสทานิ มาณว” พุทฺธภาษิต พุทฺธภาษิต
 กาลํ มณฺณตฺติ. อถ โข โส มาณวกโก, เยน พุทฺธภาษิต
 พุทฺธภาษิต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตวา พุทฺธภาษิต พุทฺธภาษิต
 เอตทวโจ “กตาวกาโส โข” ภวํ สมณฺเนน โคตเมน, ยสฺสทานิ
 ภวํ” กาลํ มณฺณตฺติ.

[๓๙๑] อถ โข พุทฺธภาษิต พุทฺธภาษิต, เยน ภควา,
 เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข สา ปฺริสา พุทฺธภาษิต พุทฺธภาษิต

๑ อ. โส 27/05/2566

๒ ส. วุทฺธ

๓ จ.ท. โขเมหิ

๔ จ.ท. เอว จ วเทติ

๕ ส.อ. มาณวก

๖ จ.ท. ภวตา

ทฺวโรโต ว อากจฺจนฺตํ; ทิสฺวา โอรัมตถ^๑ โอกาสมกาสี, ยถา ตํ
 ฌาตสฺส ยสฺสสฺสโน. อถ โข พุรหฺมาเย พุราหฺมโน ตํ ปริสํ
 เอตทโวจ “อลํ โภ นิสฺสิทถ ตุมฺहे สเก อาสเน, อิธาสํ
 สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติเก นิสฺสิทฺถสํมิตฺติ.

อถ โข พุรหฺมาเย พุราหฺมโน, เยเน ภควา, เตนุปลงฺกมิ;
 อุปลงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺ; สมฺโมทนีเย กถํ สาราณียํ
 วิตฺติสาเรตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสิทิตฺ. เอกมณฺตํ นิสฺสโน โข พุรหฺมาเย
 พุราหฺมโน ภควโต กายเ ทฺวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ
 สมฺมณฺเนสิ.^๒ อทฺทสา โข พุรหฺมาเย พุราหฺมโน ภควโต กายเ
 ทฺวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเยเน จเปตฺวา เทว, ทฺวีสุ
 มหาปฺริสลกฺขณेषฺ กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาทิมุจฺจติ น สํปสฺสิทิต
 โกโสหิตเ จ วตฺถคฺยุเห ปหฺุตชิวฺหตาย จ. อถ โข พุรหฺมาเย
 พุราหฺมโน ภควนฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“เย เม ทฺวตฺตีสาทิ สุตา	มหาปฺริสลกฺขณา
ทฺเว เตสํ น ปสฺสํมิตฺ	ภโตะ กายสฺมิ โคตม.
กจฺจิ โกโสหิตํ ภโตะ	วตฺถคฺยุหํ นรุตฺตม
นาริสฺสหา นาม สวฺหยา ^๓	กจฺจิ ชิวฺหา นรสฺสิกา. ^๔
กจฺจิ ปหฺุตชิวฺโหสิ	ยถา ตํ ชานิยามเส
นินฺนามเยตํ ตนุํ ^๕	กงฺขํ วินย โน อีเส.

^๑ ฉ., เท. โอรัมมิต

^๓ ฉ., เท. ๒๗๐๕ นาริสฺสมานสวฺหยา

^๕ ฉ., เท. ปหฺุต

^๒ ฉ., เท. สมฺมณฺเนสิ

^๔ ฉ., เท. น ทสฺสิกา

ทิฏฐมมมิตตถาย

สมปรายสุขาย จ

กตาวกาสา ปุจฉาม^๑

ยงฺกิญฺจิ อภิปรตฺถิตนฺติ.

[๓๙๒] อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “ปสฺสตี โข เม
 อยํ พุทธมายุ พุราหฺมณเ ทวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเณ
 จเปตฺวา เทว, ทฺวีสฺ มหาปฺริสลกฺขณเณสุ กงฺขติ วิจิกิञฺจติ นาทิมุञฺจติ
 น สํปสฺสตี โกโสหิตเ จ วตฺถคฺยุเห ปหฺตชิวฺหตฺยา จาติ. อถ
 โข ภควา ตถารูปํ อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาเรสิ, ยถา อทฺทส
 พุทธมายุ พุราหฺมณเ ภควโต โกโสหิตํ วตฺถคฺยุหํ. อถ โข
 ภควา ชิวฺหํ นิหฺนาเมตฺวา อุโปปิ กณฺณโสตานิ อนฺมสิ ปฏฺมิสิ,^๒
 อุโปปิ นาสิกโสตานิ อนฺมสิ ปฏฺมิสิ, เกวลกปฺเป นลาภฺมณฺทลํ
 ชิวฺหาย ฉาเทสิ. อถ โข ภควา พุทธมายุ พุราหฺมณํ คาทาหิ
 อชฺฌภาสิ

“เย เต ทวตฺตีสํสาติ สุตา

มหาปฺริสลกฺขณา

สพฺเพ เต มม กายสฺมี

มา เต กงฺขาหุ พุราหฺมณ.

อภิญฺเญยฺยํ อภิญฺญาตํ

ภาเวตพฺพญจ ภาวิทํ

ปหาตพฺพํ ปหีนํ เม

ตสฺมา พุทฺโธสฺมิ พุราหฺมณ.

ทิฏฐมมมิตตถาย

สมปรายสุขาย จ

กตาวกาโส ปุจฉสฺสุ

ยงฺกิญฺจิ อภิปรตฺถิตนฺติ.

[๓๙๓] อถ โข พุทธมายุสฺส พุราหฺมณสฺส เอตทโหสิ
 “กตาวกาโส โขมฺหิ สมเณน โคตเมน, กิํ นุ โข อหํ สมณํ
 โคตมํ ปุฉฺเจยฺยํ ทิฏฐมมิกํ วา อตฺถํ สมปรายิกํ วาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

อถ โข พุรหุมายฺสฺส พุราหุมนสฺส เอตทโหสิ “กุสโล โข อหํ
 ทิฏฺฐจรมฺมิกานํ อตฺถานํ, อณฺเวยปิ มํ ทิฏฺฐจรมฺมิกํ อตฺถํ ปุจฺจนฺติ;
 ยนฺนุนาหํ สมณํ โคตมํ สมปฺปฺรายิกเมว อตฺถํ ปุจฺเจยฺยนฺติ.
 อถ โข พุรหุมายฺสฺส พุราหุมนเณ ภควนฺตํ คาทาหิ อชฺฌภาสิ

“กถํ โข พุราหุมนเณ โหติ กถํ ภวติ เวทฺธ
 เตวิชฺชโ ภโก กถํ โหติ โสตุถิโย กิณฺติ วุจฺจติ
 อรหํ โภ กถํ โหติ กถํ ภวติ เกวลี
 มุนิ จ โภ กถํ โหติ พุทฺธโ ภิกฺขุ ปุจฺจจฺจตีติ.

[๓๙๔] อถ โข ภควา พุรหุมายฺสฺส พุราหุมนํ คาทาหิ
 ปจฺจภาสิ

“ปุพฺพเพณิवासํ โย เวที”	สคฺคาปายญจ ปสฺสตี
อโธ ชาติกฺขยํ ปตฺโต	อภิญญาไวสีโต มุนิ.
จิตฺตํ วิสฺสุทฺธํ ชานาตี	มุตฺตํ ราเคหิ สพฺพโส
ปหีนชาติมรเณ	พุรหฺมจฺริยสฺส เกวลี
ปารคฺคฺ สพฺพธมฺมานํ	พุทฺธโ ตาหิ ปุจฺจจฺจตีติ.

เอวํ วุตฺเต, พุรหุมายฺสฺส พุราหุมนเณ อญฺ्ञายาสนา เอกํสํ
 อุตฺตฺตราสงฺกํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสฺส สิริสา นิปตฺติตฺวา ภควโต
 ปาทาหิ มุเขน จ ปริจฺจุมฺพตี, ปาณีนํ [๒] ปริสมฺพาหตี, นามญจ
 สาเวตี, “พุรหุมายฺสฺสวหํ โภ โคตม พุราหุมนเณ, พุรหุมายฺสฺสวหํ โภ
 โคตม พุราหุมนเณตี. อถ โข สา ปริสา อจฺจจฺริยพฺภุตชาตา”

๑ น.,เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ๑ น.,เท. เวท

๒ น.,เท.,อิ. จ

๓ น.,เท.,อิ. อจฺจจฺริยพฺภุตจิตฺตชาตา

อโหสิ “อจฺจริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, สมณสฺส มหิทฺธิกตา
 มหานุภาวตา, ยตฺร หิ นามายํ พุทธพรมายุ พุทธพรมณเณ ฌาโต
 ยสฺสสี เอวรูปํ ปรมํ นิปจฺจการํ กริสฺสตีติ. อถ โข ภควา
 พุทธพรมายุ พุทธพรมณเณ เอตทวโจ “อลํ พุทธพรมณเณ อจฺจุจฺห, นิสฺสีท
 ตวํ สเก อาสเน, ยโต เต มยิ จิตฺตํ ปสนฺนหนฺติ. อถ โข
 พุทธพรมายุ พุทธพรมณเณ อจฺจุจฺหิตฺวา สเก อาสเน นิสฺสีทิ.

[๓๙๕] อถ โข ภควา พุทธพรมายุสฺส พุทธพรมณสฺส
 อนฺุปฺพุพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถิํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ
 อาทีนํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ. ยทา
 ภควา อญฺเณสิ พุทธพรมายุ พุทธพรมณเณ กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ
 วินีวรณจิตฺตํ อุตฺถกจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกกัสมิภา
 วมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทฺยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ
 นาม สุตฺตํ วตถํ อปคตกาฬกํ^๑ สมมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหาย;^๒
 เอวเมว พุทธพรมายุสฺส พุทธพรมณสฺส ตสฺมีเยว อาสเน วิรชํ วิตมลํ
 วมฺมจกฺขุ อุตฺปาติ “ยงฺกิณฺจิ สมุทฺยวมฺมํ สพฺพนตํ นิโรธวมฺนติ.

อถ โข พุทธพรมายุ พุทธพรมณเณ ทิฏฺฐวมฺโม ปตฺตวมฺโม
 วิทิตวมฺโม ปริโยคาพฺพวมฺโม ตินฺนณฺวิจิกิจฺโจ วิคตกถํโก
 เวสารชฺชปฺปโต อปรปฺปจฺโย สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ โภ
 โคตม นิฏฺฐชฺชิตํ วา อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขเยยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ฐาเรยฺย, ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมว โภตา โคตเมน

อนกปริยาเยน ฐมโม ปกาสิโต; เอสาหิ ภวนฺตํ^๑ โคตมํ สรณํ
 คจฺฉามิ ฐมมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺภจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตํ.^๒ อธิวาเสตุ จ เม ภวํ^๓ โคตโม
 สุวตฺตนาเย ภตฺตํ สหุทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเมนาติ. อธิวาเสติ^๔ ภควา
 ตุณฺหิภาเวน.

อถ โข พุรฺหุมาเย พุราหฺมโณ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา
 อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกุกามิ.
 อถ โข พุรฺหุมาเย พุราหฺมโณ ตสฺสา รตฺติยา อจฺฉเยน สเก
 นิเวสเน ปณฺธิตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ
 อาโรจาเปสิ “กาโล โข^๕ โภ โคตม, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.

อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 เยน พุรฺหุมาเยสสุ พุราหฺมณสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ สหุทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเม. อถ โข พุรฺหุมาเย
 พุราหฺมโณ สตฺตาหิ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆมํ ปณฺธิเตน ขาทนียเณ
 โภชนียเณ สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถ โข ภควา ตสฺส
 สตฺตาหสฺส อจฺฉเยน วิเทहेสุ จาริกํ ปกุกามิ.

อถ โข พุรฺหุมาเย พุราหฺมโณ อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต
 กาลมกาสิ. อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺตฺสุ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺนา โข^๖ เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “พุรฺหุมาเย ภนฺเต
 พุราหฺมโณ กาลกโต;^๗ ตสฺส กา คติ, โภ อภิสมฺปวาโยติ.

^๑ ส. ภควนฺตํ

^๒ เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ.

^๓ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. อธิวาเสสิ

^๕ ฉ., เท., อ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ อ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ., เท. กาลงฺกโต, เอวฺมฺปรีปิ.

“ปณฺธิโต ภิกฺขเว พุรหฺมายุ พุราหฺมโณ ปจฺจปาที
 ฐมฺม^๑ สานุฐมฺมํ, เนว^๒ มํ ฐมฺมาธิกรณํ วิเหเสสิ,^๓ พุรหฺมายุ
 [๔] พุราหฺมโณ ปณฺจณฺโณ โอรมภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
 ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี, อนาวตฺติธมฺโม
 ตสฺมา โลกาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีตํ
 อภินนฺทุนฺติ.

ปจฺมํ พุรหฺมายุสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๒. เสลสุตฺตํ

[๓๙๖] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา อํกุตฺตตราเปสุ
 จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ อทฺธเตรเสหิ^๔
 ภิกฺขุสเตหิ, เยเน อาปณฺโณ นาม อํกุตฺตตราปานํ นิคโม, ตทวสฺริ.
 อสฺสเสสิ โข เกณิโย ชฏฺโกล “สมโณ ขลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺุตโต
 สกฺยกุลา ปพฺพชิตฺโต อํกุตฺตตราเปสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา
 ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ อทฺธเตรเสหิ ภิกฺขุสเตหิ อาปณฺโณ อนฺุปฺปตฺโต.
 ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
 สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควา^๕ โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารกํ สพุรหฺมกํ
 สสฺสมณพุราหฺมณี ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา

^๑ ฉ. เท. อ. ๐๕/ ฐมฺมสฺสานุฐมฺมํ

^๒ เท. วิเหเสสิ

^๓ ส. อทฺธเตรเสหิ ฉ. เท. อทฺธเตรเสหิ

^๔ ฉ. เท. น จ มํ อ. นวํ

^๕ ฉ. เท. อ. ภิกฺขเว

^๖ ฉ. เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

ปเวเทติ, โส ฐมมํ เทเสติ อาทิกุลยาณํ มชฺฌมกกุลยาณํ
 ปริโยसानกุลยาณํ, สาทถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปฺริปฺพญฺณํ ปฺริสฺสุทฺธํ
 พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ, สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตฺ
 ทสฺสนํ โหตีติ.

อถ โข เกณียो ชฎิลो, เยเน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ;
 อุปลสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมเท; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข เกณียํ ชฎิลํ
 ภควา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สმაทเปสิ สมฺมุตเตเชสิ สมฺปหํเสสิ.
 อถ โข เกณียो ชฎิลो ภควตา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสีโต
 สმაทปิโต สมฺมุตเตชิตो สมฺปหํสีโต ภควนฺตํ เอตทวโจ “อริวาสฺเตตุ
 เม ภวํ โคตโม สุวตฺตนาเย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเมนาติ. เอวํ
 วุตฺเต, ภควา เกณียํ ชฎิลํ เอตทวโจ “มหา โข เกณีย
 ภิกฺขุสงฺฆโม อทฺธมฺเตรสาณิ ภิกฺขุสฺตานิ, ตวญฺจ พุราหฺมณฺเสสุ
 อภิปฺปสนฺโนติ. ทุตฺติยมฺปิ โข เกณียो ชฎิลो ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “กิญฺจาปิ โภ โคตม มหาภิกฺขุสงฺฆโม อทฺธมฺเตรสาณิ ภิกฺขุสฺตานิ,
 อหญฺจ พุราหฺมณฺเสสุ อภิปฺปสนฺโน, อริวาสฺเตตุ เม ภวํ โคตโม
 สุวตฺตนาเย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเมนาติ. ทุตฺติยมฺปิ โข ภควา
 เกณียํ ชฎิลํ เอตทวโจ “มหา โข เกณีย ภิกฺขุสงฺฆโม อทฺธมฺเตรสาณิ
 ภิกฺขุสฺตานิ, ตวญฺจ [๑] พุราหฺมณฺเสสุ อภิปฺปสนฺโนติ. ตุตฺติยมฺปิ
 โข เกณียो ชฎิลो ภควนฺตํ เอตทวโจ “กิญฺจาปิ โภ โคตม
 มหาภิกฺขุสงฺฆโม อทฺธมฺเตรสาณิ ภิกฺขุสฺตานิ อหญฺจ [๒] พุราหฺมณฺเสสุ
 อภิปฺปสนฺโน, อริวาสฺเตตฺว เม ภวํ โคตโม สุวตฺตนาเย ภตฺตํ

อปเปกจเจ อาสนานิ ปณฺญาเปเนเต, เกณียิ^๑ ชฎิลิ์ สามณฺเณว
มณฺฑลมาฬิ์ ปฏฺฐิยาเทนุตติ; ทิสฺวาน เกณียิ์ ชฎิลิ์ เอตทโวจ “กึ นุ
โกโต เกณียสฺส อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ
มหายญฺโณ วา ปจฺจุปฏฺฐิจิโต ราชา”^๒ มากโร เสนิโย พิมฺพิสาโร
นิมนฺติโต สุวตฺตนาถ สทฺธิ์ พลกาเยนาติ.

“น เม โภ เสล อาวาโห วา ภวิสฺสติ, นปิ วิวาโห
วา” ภวิสฺสติ, นปิ ราชา มากโร เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต
สุวตฺตนาถ สทฺธิ์ พลกาเยน, อปิจ โข เม มหายญฺโณ ปจฺจุปฏฺฐิจิโต,
อตฺถิ สมฺโณ โคตโม สกฺยกปฺตฺโต สกฺยกกุลา ปพฺพชฺชิตฺ, อํคฺคตฺตราเปสฺ
จาริกญฺจรรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ์ อทฺธมฺเตรเสหิ ภิกฺขุสฺเตหิ
อาปณฺเณ อนฺุปฺปตฺโต. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาณ
กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต “อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺสโคโต โลกวินฺทุ อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ”^๔
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. “โส เม นิมนฺติโต
สุวตฺตนาถ สทฺธิ์ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ.

“พุทฺโธติ โภ เกณีย วเทสฺสิติ.

“พุทฺโธติ โภ เสล วทามิติ.

“พุทฺโธติ โภ เกณีย วเทสฺสิติ.

“พุทฺโธติ โภ เสล วทามิติ.

[๓๙๘] อถ โข เสลสฺส พุราหมณสฺส เอตทโหสิ
“โฆโสปิ โข เอโส ทูลลภो โลกสฺมี, ยทิทิ ‘พุทฺโธติ อาคตานิ

^๑ ฉ., เท., อ. ปน

^๒ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. ราชา วา

^๔ ส. ปุริสทมฺมสารถิ

โฆ ปณมหากํ มนุเตสุ ทวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ, เยหิ
 สมณฺหาคตฺสส มหาปฺริสสฺส เทว^๑ คติโย ภาวนติ อนญฺเฌา.
 สเจ อการํ อชฺฌาวสติ, ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา
 จาตุรฺนโต วิชิตาวิ ชนปทตฺถาวิริยปฺปตฺโต^๒ สตฺตฺรตนสมณฺหาคโต.
 ตสฺสึมานิ สตฺต รตนานิ ภาวนติ. เสยฺยถิํ. จกฺกรตํ หตฺถิรตํ
 อสฺสรตํ มณฺิรตํ อิตฺถิรตํ คหปฺติรตํ ปรีนํายกรตนเมว^๓
 สตฺตมํ. ปโรสฺสสํ โฆ ปณสฺส ปุตฺตา ภาวนติ สุรา วีรํจฺรฺปา
 ปฺรเสนปฺปมทฺทนา, โส อิมํ ปจวี^๔ สาคฺรปรียนตํ อทณฺเฑน
 อสฺตฺเถน ฐมฺเมน อภิวิชฺย อชฺฌาวสติ. สเจ^๕ ปณ อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชติ, อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวญฺจนโต.^๖

“กหํ ปณ โภ เกณีย เอตฺรหิ โส ภวํ โคตโม วิหฺรติ
 อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ.

เอวํ วุตฺเต, เกณียो ชฺฌิลो ทกฺขิณํ พหํ^๗ ปคฺคเหตฺวา
 เสลํ พุราหฺมณํ เอตทโวจ “เยเนสสา โภ เสล นีลวนราชิตฺติ.
 อถ โฆ เสโล พุราหฺมณเ ตีหิ มาณวกฺสเตหิ สทฺธิ, เยน ภควา,
 เตนุปสงฺกมิ. อถ โฆ เสโล พุราหฺมณเ เต มาณวเก อามนฺเตสิ
 “อปฺปสทฺทา โภนโต อาคจฺจนตฺถุ ปเท ปทํ นิภฺชิปนฺตา, ทูราสทา หิ
 เต ภาวนโต,^๘ สีหาว เอกจฺรา, ยทา จาหํ โภตา^๙ สมเณน
 โคตเมเน สทฺธิ มนฺเตยฺย, ‘มา เม โภนโต อนฺตรนฺตฺรา กถํ

^๑ ฉ., เท. เทวเยว

^๒ ฉ., เท. ปรีนํายกรตนเมว

^๓ อ. สเจ โฆ

^๔ ฉ., เท. พหุ

^๕ ฉ., เท. โภ

^๖ สฺยา. ชนปทตฺถาวิริยปฺปตฺโต

^๗ ฉ. ปถวี

^๘ ฉ., เท. วิวญฺจนโต

^๙ ฉ., เท., อ. ภควนโต

โอปาเตถ, กถาปริโยสานัง จ เม ภวนโต อากเมนตฺตติ. อถ โข
เสโล พุราหุมน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควตา สหุริ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เสโล พุราหุมน ภควโต
กาเย ทฺวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ สมฺมนนฺเนสิ.

อทุทสา โข เสโล พุราหุมน ภควโต กาเย ทฺวตฺตีส
มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเยน จเปตฺวา เทว, ทฺวิสุ มหาปฺริสลกฺขณฺสุ
กฺขติ วิจิกิञฺจติ นาธิมุจฺจติ น สํปสึทติ โกโสหิตฺเต จ วตฺถคฺยุเห
ปฺหุตฺตฺวิหตฺตาย จ.

อถ โข ภควโต เอตทฺโหสิ “ปสฺสติ โข เม อัยฺ เสโล
พุราหุมน ทฺวตฺตีส มหาปฺริสลกฺขณานิ เยภฺยุเยน จเปตฺวา เทว,
ทฺวิสุ มหาปฺริสลกฺขณฺสุ กฺขติ วิจิกิञฺจติ นาธิมุจฺจติ น สํปสึทติ
โกโสหิตฺเต จ วตฺถคฺยุเห ปฺหุตฺตฺวิหตฺตาย จาติ. อถ โข ภควา
ตถารูปํ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาราเรสิ, ยถา อทุทส เสโล พุราหุมน
ภควโต โกโสหิตํ วตฺถคฺยุหํ. อถ โข ภควา ชฺวหํ นินฺนาเมตฺวา
อุโปปิ กณฺณโสทานิ อนฺุมสิ ปฏฺิมสิ, อุโปปิ นาสิกโสทานิ อนฺุมสิ
ปฏฺิมสิ, เกวลกปฺปํ^๑ นลาภฺมณฺทลล์^๒ ชฺวหาย จาเทสิ.

อถ โข เสลสฺส พุราหุมนสฺส เอตทฺโหสิ “สมนฺนาคโต
โข สมฺโน โคตโม ทฺวตฺตีสมหาปฺริสลกฺขณฺเหสิ ปฺริปฺณฺณฺเหสิ, โน
อปฺปฺริปฺณฺณฺเหสิ. โน จ โข นํ ชานามิ “พุทฺโธ วา โน วา; สุตํ
[๓] ปน เมตํ พุราหุมนานํ วุฑฺฒานํ^๔ มหฺลลกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ

^๑ น.เท.,อิ. เกวลมฺปิ

^๓ น.เท.,อิ. โข .

^๒ ส. นพาทฺมณฺทลล์

^๔ น.เท. วุฑฺฒานํ

ภาสमानัน 'เย เต ภวนฺติ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เต สเก
วณฺเณ ภณฺณมานเณ อตฺตानํ ปาตุกโรหฺนฺตํ. ยนฺนุนาหํ สมณํ
โคตมํ สมฺมุขา สารูปปาหิ คาทาหิ อภิตถเวยฺยนฺติ.

[๓๙๘] อถ โข เสโล พุราหฺมणे ภควนฺตํ สมฺมุขา
สารูปปาหิ คาทาหิ อภิตถวิ

“ปริปุณฺณกาโย สุรฺรจฺ”

สฺวณฺณวณฺโณสฺสิ ภควา

นรสฺส หิ สุชาตสฺส

สพฺเพ เต ตว กายสฺมี

ปสฺนฺนเนตฺโต สุมฺโข

มชฺฌเณ สมณสงฺฆสฺส

กลฺยาณทสฺสโน ภิกฺขุ

กํ เต สมณภาเวน

ราชา อรหฺสฺสิ ภวิตฺตุ

จาตุรหฺนฺโต วิชิตาวิ

ขตฺติยา โภชราชาโน^๕

ราชาภิราชา มนุชฺชินฺโท

ราชาหฺมสฺมี เสลาติ [ภควา]

ธมฺเมน จกํ วตฺเตมิ

สุชาโต จารุทสฺสโน

สุสุกฺกทาโจสฺสิ^๒ สวิริยา.^๒

เย ภวนฺติ วิสฺสุณฺชนา^๓

มหาปฺริสฺสกฺขณา.

พุรหฺมา^๔ อุชฺฐ ปตาปวา

อาทิจฺโจว วิโรจสิ.

กณฺจนฺสนฺนิภตฺตโจ

เอวํอุตฺตมวณฺณิโน.

จกฺกวตฺติ รเถสโก

ชมฺพุสณฺทสฺส อิสฺสโร.

อนฺยุตฺตา^๖ ภวนฺตุ^๗ เต

รชฺชํ กาทฺเห โคตม.

ธมฺมราชา อนฺุตฺโตโร

จกํ อปฺปฏฺิวตฺติยํ.

^๑ ฉ., เท. สุรฺรจ

^๒ หมดอายุ: 27/05/2566

^๓ ฉ., เท., อ. วิยณฺชนา

^๔ ฉ., เท. โภจราชาโน

^๕ อ. ภวนฺติ

^{๒-๒} สฺยา. สุสุกฺกทาโจ สวิริยา

^๔ ฉ., เท. พุรหฺมา

^๖ ฉ., เท. อนฺยุตฺตา

สมพุทฺโธ ปฏิจานาสี [อิติ เสโล พุราหมณ] ฌมฺมราชา อนุตฺตโร
 ฌมฺเมน จกุกํ วตฺเตมิ อิติ ภาสสิ โคตม.

โก หนุ เสนาปตี^๑ โกโต สาวโก สตุฏฺฐ ทนฺวโย^๒
 โก^๓ โนมํ อนฺวตฺเตติ^๓ ฌมฺมจกุกํ ปวตฺติตํ.

มยา ปวตฺติตํ จกุกํ [เสลาติ ภควา] ฌมฺมจกุกํ อนุตฺตรํ
 สารีปฺพุตโต อนฺวตฺเตติ อนฺชาโต ตถาคตํ.

อภิญฺเญยฺยํ อภิญฺญาตํ ภาเวตพฺพญจ ภาวิตํ
 ปหาตพฺพํ ปหีนํ เม ตสฺมา พุทฺโธสมิ พุราหมณ.

วินยสฺสุ มยิ กงฺขํ อธิมฺจุจฺจสฺสุ พุราหมณ,
 ทูลลภํ ทสฺสนํ โหติ สมพุทฺธานํ อภิญฺหสฺโส.

เยสํ เว^๔ ทูลลโก โลเก ปาตุภาโว อภิญฺหสฺโส,
 สสฺสโกตโต อนุตฺตโร. สลฺลกตฺโต อนุตฺตโร.

พฺรหฺมญฺโญ อตฺตฺตฺโล มารเสนปฺปมทฺทโน
 สพฺพามิตฺเต วสฺสีกตฺวา โมทามิ อุกฺกโตภโย.

อิมํ โภณฺโต นิสาเมถ ยถา ภาสติ จกฺขุมา
 สลฺลกตฺโต มหาวีโร สึโหว นทฺตี วเน.

พฺรหฺมญฺโญ อตฺตฺตฺลํ มารเสนปฺปมทฺทนํ
 โก ทิสฺวา นปฺปสึเทยฺย อปี กณฺหาภิชาคิโก.

โย มํ อิจฺฉติ อนฺนเวตุ
อิธํ ปพฺพชิสฺสามิ

โย จ^๑ นิจฺฉติ อจฺฉตฺ^๒
วรปญฺณสฺส สนฺติเก.

เอวญฺเจ^๓ รุจฺฉติ โภโต
มยฺปิ ปพฺพชิสฺสาม

สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส^๔
วรปญฺณสฺส สนฺติเก.

พฺรหฺมณา ติสฺตา อิเม
พฺรหฺมจริยํ จริสฺสาม

ยาจฺนฺติปญฺชลิกฺตา
ภควา ตว สนฺติเก.

สฺวากฺขาตํ พฺรหฺมจริยํ [เสลาติ ภควา] สนฺทิฏฺฐิภิกฺกกาลิกํ
ยตฺถ อโมฆา ปพฺพชฺชา อปฺปมตฺตสฺส ลิกฺขโตติ.

อลตฺถ โข เสโล พฺรหฺมโณ สปฺริโส ภควโต สนฺติเก
ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํ.

[๔๐๐] อถ โข เกณิโย ชฺหฺวิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน
สเก อสฺสเม ปณฺีตํ, ขาทนฺีโย โภชนฺีโย ปฏฺิยาทาเปตฺวา ภควโต
กาลํ อาโรจาเปสิ “กาโล โภ โคตม, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.
อถ โข ภควา ปุพฺพณฺ्हสมยฺ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย, เยน
เกณฺิยสฺส ชฺหฺวิลสฺส อสฺสโม, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺณตฺเต
อาสเน นิสฺสีทิ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆเณ. อถ โข เกณิโย ชฺหฺวิโล
พุทฺธปฺปมฺขํ^๕ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺีเตน ขาทนฺีเยน โภชนฺีเยน สหตฺถา
สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถ โข เกณิโย ชฺหฺวิโล ภควนฺตํ ภูตฺตาวี
โอนีตปตฺตปาณิ อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.

^๑ ฉ., เท., อี. วา

๒ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๓ อี. เอตฺถเจ

^๔ ส. พุทฺธปฺมฺขํ

^๒ ฉ., เท., อี. คจฺฉตฺ

^๔ ฉ., เท. สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

เอกมนต์ นิสินัน โข เกณีย ชฎิล ภควา อิมาทิ
คาถาทิ อนุโมติ

“อคุติหุตตมฺชา” ยถา สาวิตตี จนนโส มุขํ
ราชา มุขํ มนุสฺसानํ นทีนํ สาคโร มุขํ.
นภขตฺตานํ มุขํ จนนโ อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ
ปฺญญมาภฺกขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขนฺติ.

อถ โข ภควา เกณีย ชฎิล อิมาทิ คาถาทิ อนุโมทิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข อายสฺมา เสโล สปฺริโส^๑
วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว,
ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนาคาริยํ ปพฺพชนฺติ.
ตทนต์ตรํ พุรหฺมจฺริยปฺริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตตฺตยาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร” โข
ปนายสฺมา เสโล สปฺริโส อรหตํ อโหสิ.

อถ โข อายสฺมา เสโล สปฺริโส, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, เยน ภควา
เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ คาถาทิ อชฺฌภาสิ

“ยนฺตํ สรณฺมาคมฺห”^๔ อิตฺโต อญฺจมิ จกฺขฺมา
อนฺตฺตเรน^๕ ภควา ทนฺตมฺหา^๖ ตว สาสเน.

^๑ ฉ., เท., อ. อคุติหุตตมฺชา

^๒ ฉ., เท., อ. สปฺริโส เอโก

^๓ อ. ๖๐๐ อญฺญตโร จ โข

^๔ ฉ., เท. สรณฺมาคมฺม

^๕ สฺยา. สุตตฺตรตฺเตน

^๖ ฉ., เท. ทนฺตมฺห

ตฺวํ พุทฺโธ ตฺวํ สตฺถา ตฺวํ มาราภิภู มุนิ^๑
 ตฺวํ อนุสเย เจตฺวา^๒ ตินฺนโณ ตาเรสิมฺ ปรํ.
 อุปฐิ เต สมตฺติกฺกนฺดา อาสวา เต ปทาธิตา
 สีโหว อนฺอุปาทาโน ปหีนภยภเภาว.
 ภิกฺขโว^๓ ติสฺตา^๓ อิมะ ติจฺฉจฺจนฺติ ปญฺชลิกฺกตา
 ปาเท วีร ปสาเรหิ นาคา วนฺทนฺตฺ สตฺถุโนติ.

ทฺถติยํ เสธสฺสตุตฺ นิฏฺฐิตํ.

๓. อสฺสลาปนสฺสตุตฺ

[๔๐๑] เอวมฺเม สฺตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหฺรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามะ. เตเน โข ปน สมเยเน
 นานาเวรชฺชกานํ พุราหฺมณานํ ปญฺจมตฺตานิ พุราหฺมณสฺตานิ
 สาวตฺถิยํ ปฏฺวิสนฺติ เกณจิเทว กรณียะเน. อถ โข เตสํ
 พุราหฺมณานํ เอตทฺโหสิ “อัย โข สมโณ โคตโม จาตุวณฺณํ
 สฺพุทฺธิ ปญฺญาเปติ,^๔ โก นฺ โข ปโหติ สมเณเน โคตเมน
 สฺพุทฺธิ อสฺมี วจเเน ปฏฺวิมนฺเตตฺตุนฺติ.^๕ เตเน โข ปน สมเยเน
 อสฺสลาปนํ นาม มาณโว สาวตฺถิยํ ปฏฺวิสติ ททโร
 วุตฺตสิโร โสฬสวสฺสสุทฺเทสิโก ชาตียา, ตินฺนํ เวทานํ ปารคฺค
 สนิชฺฌนฺตฺกุเกฏฺฐกานํ สากฺขรปฺปเกทานํ อิติหาสปญฺจมานํ ปทโก
 เวยฺยาการโณ โลกายตมมหาปฺริสสฺสกุชเณสฺส อนวโย. อถ โข เตสํ

^๑ ส. มุนิ 27/05/2566

^๒ สฺยา. เจโก

^{๓-๓} สฺยา. ภิกฺขโวติ สตฺตา

^๔ ฉ. ปญฺญาเปติ

^๕ ส. อ. ปติมนฺเตตฺตุนฺติ, เอวมฺปริปิ.

พุราหุมนานํ เอตทโหสิ “อัย โข อสฺสลายโน มาณโว
 สาวตถิยํ ปฏิวสตี ททโร ๕เป๕ อนวโย, โส โข ปโหติ
 สมณฺณ โคตเมน สทฺธิ อสฺมี วจเน ปฏิมนฺเตตฺตุนฺติ.

อถ โข เต พุราหุมนา, เยเน อสฺสลายโน มาณโว,
 เตนุปลสงฺกมฺมึสุ; อุปลสงฺกมิตฺวา อสฺสลายนํ มาณวํ เอตทโวจํ “อัย
 โภ อสฺสลายน สมณฺณ โคตโม จาตุวณฺณํ สทฺธิ ปณฺญาเปติ,
 เอตุ ภาวํ อสฺสลายโน สมณฺณ โคตเมน สทฺธิ อสฺมี วจเน
 ปฏิมนฺเตตฺตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อสฺสลายโน มาณโว เต พุราหุมน
 เอตทโวจ “สมณฺณ ขลฺล โภ โคตโม ฐมฺมวาที, ฐมฺมวาทีโน จ
 ปน ทุปฺปฏิมนฺตียา” ภาวนฺติ, นานํ สกฺโกมฺมิ สมณฺณ โคตเมน
 สทฺธิ อสฺมี วจเน ปฏิมนฺเตตฺตุนฺติ. ทุตฺติยมฺปิ โข เต พุราหุมนา
 อสฺสลายนํ มาณวํ เอตทโวจํ “อัย โภ อสฺสลายน สมณฺณ โคตโม
 จาตุวณฺณํ สทฺธิ ปณฺญาเปติ, เอตุ ภาวํ อสฺสลายโน สมณฺณ
 โคตเมน สทฺธิ อสฺมี วจเน ปฏิมนฺเตตฺตุนฺติ, จิรตํ โข ปน โภตา
 อสฺสลายเนเน ปริพุพฺพาชกนฺติ. ทุตฺติยมฺปิ โข อสฺสลายโน มาณโว
 เต พุราหุมน เอตทโวจ “สมณฺณ ขลฺล โภ โคตโม ฐมฺมวาที,
 ฐมฺมวาทีโน จ ปน ทุปฺปฏิมนฺตียา ภาวนฺติ, นานํ สกฺโกมฺมิ
 สมณฺณ โคตเมน สทฺธิ อสฺมี วจเน ปฏิมนฺเตตฺตุนฺติ. ตตฺติยมฺปิ
 โข เต พุราหุมนา อสฺสลายนํ มาณวํ เอตทโวจํ “อัย โภ
 อสฺสลายน สมณฺณ โคตโม จาตุวณฺณํ สทฺธิ ปณฺญาเปติ, เอตุ
 ภาวํ อสฺสลายโน สมณฺณ โคตเมน สทฺธิ อสฺมี วจเน

ปฏิมนฺเตตฺตฺ. จริตํ โข ปน โภตา อสสลายเนน ปริพฺพาซกํ,
 มา ภวํ อสสลายโน อญฺฐปฺราชิตํ ปฺราชยீติ. เอวํ วุตฺเต,
 อสสลายโน มาณโว เต พฺราหฺมणे เอตทวโจ “อทฺธา โข
 อหํ ภนฺเต” น ลภามิ ‘สมฺโณ ชลฺล โภ โคตโม ฌมฺมวาทิ,
 ฌมฺมวาทิโน จ ปน ทุปฺปฏิมนฺติยา ภวนฺติ, นาหํ สกฺโกมิ
 สมฺเณน โคตเมเน สทฺธิ อสฺมี วจเน ปฏิมนฺเตตฺตฺ,^๒ อปิจาหํ
 ภวตํ^๓ วจเนน คมิสฺสามีติ.

[๔๐๒] อถ โข อสสลายโน มาณโว มหตา พฺราหฺมณ-
 คเณน สทฺธิ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สทฺธิ สมฺโมทิตฺ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
 นิสีทิตฺ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อสสลายโน มาณโว ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “พฺราหฺมณา โภ โคตม เอวมาหํสุ ‘พฺราหฺมณา ว^๔
 เสฏฺโฐ วณฺโณ, หีนโน อญฺโเบ วณฺโณ, พฺราหฺมณา ว สุกฺโก
 วณฺโณ, กณฺโห อญฺโเบ วณฺโณ พฺราหฺมณา ว สุชฺฌนฺติ, โน
 อพฺราหฺมณา. พฺราหฺมณา ว พฺรหฺมโน ปุตฺตา โอรสา มุขโต
 ชาตา พฺรหฺมชา พฺรหฺมนิมฺมิตา พฺรหฺมทายาทาติ, อิท ภวํ
 โคตโม กิมาหาติ.

“ทิสฺสนฺเต” โข ปน อสสลายน พฺราหฺมณานํ พฺราหฺมณียो
 อุตฺตนิโยปิ คพฺภินิโยปิ วิชายมานาปิ ปายมานาปิ, เต จ พฺราหฺมณา
 โยนิชาว สมานา เอวมาหํสุ ‘พฺราหฺมณา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ, หีนโน

^๑ ฉ., เท. ภวนฺโต

^๒ ฉ., เท., อ. ภวนฺตานํ

^๓ ฉ., เท. ทิสฺสนฺติ

^๒ ฉ., เท. ปฏิมนฺเตตฺตฺ

^๔ ฉ., เท. พฺรหฺมโณว, เอวมฺปฺริปิ.

อญโณ วณโณ, พุราหุมนาว สุกโก วณโณ, กณโห อญโณ
 วณโณ, พุราหุมนาว สุขณนติ, โน อพุราหุมน, พุราหุมนาว
 พรหมุโน ปุตตา โอธสา มุขโต ชาทา พรหมชา พรหมนิมมิตา
 พรหมทายาทาติ. “กิญจาปี ภว โคตโม เอวมาห, อถ เขวตถ^๑
 พุราหุมน เอวเมตัม มณณนติ ‘พุราหุมนาว เสฏโฐ วณโณ
 ะเปย พรหมทายาทาติ.

[๔๐๓] “ตัม ก็ มณณสิ อสสลายน. สุตตหนเต
 ‘โยนกกมโปเชสุ^๒ อญเณสุ จ ปจจนนติเมสุ ชนปเทสุ เทว
 วณณา อญโย เจว ทาโส จ. อญโย หุตวา ทาโส โหติ,
 ทาโส หุตวา อญโย โหตีติ. “เอว โภ สุตัม เม ‘โยนกกมโปเชสุ
 อญเณสุ จ, ปจจนนติเมสุ ชนปเทสุ เทว วณณา, อญโย เจว
 ทาโส จ, อญโย หุตวา ทาโส โหติ, ทาโส หุตวา อญโย
 โหตีติ. “เอตถ อสสลายน พุราหุมนานัม ก็ พลล์, โภ อสสาโส,
 ยเทตถ พุราหุมน เอวมาหสิ ‘พุราหุมนาว เสฏโฐ วณโณ,
 หีโน อญโณ วณโณ, ะเปย พรหมทายาทาติ. “กิญจาปี ภว
 โคตโม เอวมาห, อถ เขวตถ พุราหุมน เอวเมตัม มณณนติ
 ‘พุราหุมนาว เสฏโฐ วณโณ, หีโน อญโณ วณโณ, ะเปย
 พรหมทายาทาติ.

[๔๐๔] “ตัม ก็ มณณสิ อสสลายน. ขตติโย ว นุ โข
 ปาณาติปาตี อทินนาทายี กาเมสุมิจจาจารี มุสาวาที ปิสุณวาโจ^๓
 ผรุสวาโจ สมุพปปลาปี อภิชฌาลู^๔ พยาปนนจิตโต มิจจาทิฏฐิ^๕

^๑ อ. อถ โข

^๓ ส.อ. ปิสุณวาโจ ผรุสวาโจ

^๕ สยา. มิจจาทิฏฐิ

^๒ ฉ., เท., อ. โยนกกมโปเชสุ

^๔ ส.อ. อภิชฌาลู

กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาทํ นิริยํ
 อุปปชฺเชยฺย, โน พฺรหฺมณฺโณ เวสฺสโสว^๑ นฺ หิ โข อเปยฺย สฺสทฺโทว
 นฺ หิ โข ปาณาติปาทํ อทินฺนาทายี กาเมสฺสมิจฺฉาจารี มุสาวาทิ
 ปิสฺสณฺวาโจ ผรุสฺวาโจ สมฺมปฺปลาปํ อภิชฺฌาลุ พฺยาปนฺนจิตฺโต
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาทํ
 นิริยํ อุปปชฺเชยฺย, โน พฺรหฺมณฺโณติ.

“โน หิ ทํ โภ โคตม, ขตฺติโยปิ หิ โภ โคตม
 ปาณาติปาทํ อทินฺนาทายี กาเมสฺสมิจฺฉาจารี มุสาวาทิ ปิสฺสณฺวาโจ
 ผรุสฺวาโจ สมฺมปฺปลาปํ อภิชฺฌาลุ พฺยาปนฺนจิตฺโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาทํ นิริยํ
 อุปปชฺเชยฺย. พฺรหฺมณฺโณปิ หิ โภ โคตม อเปยฺย เวสฺสโสปิ หิ โภ
 โคตม อเปยฺย สฺสทฺโทปิ หิ โภ โคตม อเปยฺย สพฺเพปิ หิ
 โภ โคตม จตฺตาริ วณฺณา ปาณาติปาทินฺ อทินฺนาทายิน
 กาเมสฺสมิจฺฉาจารินฺ มุสาวาทินฺ ปิสฺสณฺวาจา ผรุสฺวาจา
 สมฺมปฺปลาปินฺ อภิชฺฌาลู พฺยาปนฺนจิตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐิ กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาทํ นิริยํ อุปปชฺเชยฺยุนฺติ.
 “เอตฺถ อสฺสลายน พฺรหฺมณฺณํ กิํ พลํ, โภ อสฺสาโส, ยเทตฺถ
 พฺรหฺมณฺหา เอวมาหํสุ พฺรหฺมณฺหา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ, หีนํ อณฺโณ
 วณฺโณ, อเปยฺย พฺรหฺมทายาทาติ. “กิญฺจาปิ ภวํ โคตโม เอวมาห,
 อถ เขวตฺถ พฺรหฺมณฺหา เอวเมตํ มณฺยฺยุนฺติ ‘พฺรหฺมณฺหา ว เสฏฺโฐ
 วณฺโณ, หีนํ อณฺโณ วณฺโณ, อเปยฺย พฺรหฺมทายาทาติ.

[๔๐๕] “ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. พุราหฺมโณ ว ํ ํ ไช
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต กาเมสุมิจฺจาคารา”
 ปฏฺวิโรโต มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต^๑ ปิสุณาย^๒ วาจา ย ปฏฺวิโรโต
 ผรุสาย^๓ วาจา ย ปฏฺวิโรโต สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต อนภิชฺฌาลู
 อพฺยาปนฺนจิตฺโต สมฺมาทิฏฺฐิ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตํ
 สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺเชยฺย, โน ชตฺติโย, โน เวสฺโส, โน สฺสทฺโทติ.
 “โน หิ ํ โภ โคตม, ชตฺติโยปิ หิ ํ โภ โคตม ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิโรโต อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต กาเมสุมิจฺจาคารา ปฏฺวิโรโต
 มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต ปิสุณาย วาจา ย ปฏฺวิโรโต ผรุสาย วาจา ย
 ปฏฺวิโรโต สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต อนภิชฺฌาลู อพฺยาปนฺนจิตฺโต
 สมฺมาทิฏฺฐิ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตํ สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปชฺเชยฺย, พุราหฺมโณปิ หิ ํ โภ โคตม ํเปยฺ เวสฺโสปิ หิ ํ โภ
 โคตม ํเปยฺ สฺสทฺโทปิ หิ ํ โภ โคตม ํเปยฺ สพฺเพปิ หิ ํ โภ
 โคตม จตฺตาริ วณฺเณ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรตา อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรตา กาเมสุมิจฺจาคารา ปฏฺวิโรตา มุสาวาทา ปฏฺวิโรตา ปิสุณาย
 วาจา ย ปฏฺวิโรตา ผรุสาย วาจา ย ปฏฺวิโรตา สมฺมปฺปลาปา
 ปฏฺวิโรตา อนภิชฺฌาลู อพฺยาปนฺนจิตฺตา สมฺมาทิฏฺฐิ กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺเชยฺยุนฺติ. “เอตฺถ
 อสฺสลายน พุราหฺมณานํ ก็ พลํ, โภ อสฺสาโส, ยเทตฺถ พุราหฺมณา
 เอวมาหํสุ ‘พุราหฺมณา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ, หิโน อณฺโณ วณฺโณ,
 ํเปยฺ พุราหฺมทายาทาติ. “กิญฺจาปิ ภวํ โคตโม เอวมาห, อถ
 เขวตฺถ พุราหฺมณา เอวเมตํ มณฺณนฺติ ‘พุราหฺมณา ว เสฏฺโฐ
 วณฺโณ, หิโน อณฺโณ วณฺโณ, ํเปยฺ พุราหฺมทายาทาติ.

[๔๐๖] “ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลาเยน. พุราหฺมโณ ว นฺุ ไช
 ปโหติ อสฺมี ปเทเส อเวรํ อพฺยาปชฺฌิ^๑ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถ,
 โน ขตฺติโย, โน เวสฺโส, โน สุกฺโกติ. “โน หิ ทํ โภ โคตม,
 ขตฺติโยปิ หิ โภ โคตม ปโหติ อสฺมี ปเทเส อเวรํ
 อพฺยาปชฺฌิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถ, พุราหฺมโณปิ หิ โภ โคตม ๕เปย
 เวสฺโสปิ หิ โภ โคตม ๕เปย สุกฺโกติปิ หิ โภ โคตม ๕เปย
 สพฺเพปิ หิ โภ โคตม จตฺตาริ วณฺณา ปโหนฺติ อสฺมี ปเทเส
 อเวรํ อพฺยาปชฺฌิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถนฺติ. “เอตฺถ อสฺสลาเยน
 พุราหฺมณานํ ก็ พลํ, โภ อสฺสาโส, ยเทตฺถ พุราหฺมณา
 เอวมาหํสุ ‘พุราหฺมณา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ, หีนํ อญฺโฆ วณฺโณ,
 ๕เปย พุราหฺมทายาทาติ. “กิญฺจาปิ ภวํ โคตโม เอวมาห, อถ
 เขวตฺถ พุราหฺมณา เอวเมตํ มณฺณนฺติ ‘พุราหฺมณา ว เสฏฺโฐ
 วณฺโณ, หีนํ อญฺโฆ วณฺโณ, ๕เปย พุราหฺมทายาทาติ.

[๔๐๗] “ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลาเยน. พุราหฺมโณ ว นฺุ ไช
 ปโหติ โสตฺถิ^๒ สีนานํ อาทาย นทึ คณฺตุวา รโฆชลลํ ปวาเหตฺถ,
 โน ขตฺติโย, โน เวสฺโส, โน สุกฺโกติ. “โน หิ ทํ โภ โคตม,
 ขตฺติโยปิ หิ โภ โคตม ปโหติ โสตฺถิ สีนานํ อาทาย นทึ
 คณฺตุวา รโฆชลลํ ปวาเหตฺถ, พุราหฺมโณปิ หิ โภ โคตม ๕เปย
 เวสฺโสปิ หิ โภ โคตม ๕เปย สุกฺโกติปิ หิ โภ โคตม ๕เปย
 สพฺเพปิ หิ โภ โคตม จตฺตาริ วณฺณา ปโหนฺติ โสตฺถิ สีนานํ
 อาทาย นทึ คณฺตุวา รโฆชลลํ ปวาเหตฺถนฺติ. “เอตฺถ อสฺสลาเยน
 พุราหฺมณานํ ก็ พลํ, โภ อสฺสาโส, ยเทตฺถ พุราหฺมณา

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. อพฺยาปชฺฌิ, เอวมฺปริปิ. ^๒ ฉ., เท. โสตฺถิสีนานํ อ. โสตฺถิ สีนานํ, เอวมฺปริปิ.

เอวมาหังสุ ‘พุราหมณา ว เสฏโฐ วณโณ, หีโน อญโธ วณโณ,
 ๗เปฯ พุราหมทาทาติ. “กิญจาปิ ภวํ โคตโม เอวมาห, อถ
 เขวตถ พุราหมณา เอวเมตํ มณฺณนฺติ พุราหมณา ว เสฏโฐ
 วณโณ, หีโน อญโธ วณโณ, ๗เปฯ พุราหมทาทาติ.

[๔๐๘] “ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. อิท ราชชา ขตฺติโย
 มุทฺธาวสิตฺโต นานาชาจฺจํ ปุริสํ ปุริสสํ สนนฺิปาเตยฺย
 ‘อายนฺตุ โภณฺโต, เย ตตฺถ ขตฺติยกุลํ พุราหมณกุลํ ราชณฺณกุลํ
 อุปฺปนฺนา สากสฺส^๑ วา สาลสฺส วา สลพสฺส^๒ วา จนฺทนสฺส
 วา ปทุมกสฺส^๓ วา อุตฺตารณฺี อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตนฺตุ,
 เตโช ปาตุกโรนฺตุ อายนฺตุ ปน^๔ โภณฺโต, เย จ^๕ ตตฺถ
 จณฺทาลกุลํ เนสาทกุลํ เวณฺกุล^๖ รกการกุลํ ปุกฺกุสกุลํ
 อุปฺปนฺนา สาปานโทณฺียา วา สุกฺรโทณฺียา วา รชกโทณฺียา วา
 เอเรณฺทกฏฺจสฺส^๗ วา อุตฺตารณฺี อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตนฺตุ,
 เตโช ปาตุกโรนฺตุติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. โย^๘ จ นุ โข^๙ ขตฺติยกุลํ
 พุราหมณกุลํ ราชณฺณกุลํ อุปฺปนฺเนหิ สากสฺส วา สาลสฺส วา
 สลพสฺส วา จนฺทนสฺส วา ปทุมกสฺส วา อุตฺตารณฺี อาทาย
 อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต เตโช ปาตุกโต, โส เอว นุ ขวสฺส^{๑๐} อคฺคิ
 อจฺจิมา เจว วณฺณิมา^{๑๐} จ ปภสฺสโร จ, เตน จ สกฺกา อคฺคินา

^๑ ส.อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส. ปทุมสฺส

^๕ อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๗ สยา. เอลณฺทกฏฺจสฺส, เอวมุปริปิ.

^๙ ฉ.,เท. ขวสฺส

^๒ ส. สพลสฺส

^๔ ส. ปน

^๖ ส.อ. เวณฺกุล ฉ.,เท. เวณฺกุล

^{๘-๘} ฉ.,เท.,อ. โย เอวํ นุ โข โส

^{๑๐} ฉ.,เท. วณฺณวา

อคฺคิกรณียํ กาทํ, โย ปน โส จณฺทาลกฺกุลา เนสาทกฺกุลา
 เวณฺกกฺกุลา รกการกฺกุลา ปุฏกฺกุสกฺกุลา อุปฺปนฺเนหิ สาปानโทณียา วา
 สฺฐกรโทณียา วา รชกโทณียา วา เอลณฺทกฏฺฐสฺส วา อุตฺตารารณิ
 อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต เตโช ปาตูกฺโต, สฺวาสฺส อคฺคิ
 น เจว อจฺจิมา น จ วณฺณิมา น จ ปภสฺสโร, น จ เตน
 สกฺกา อคฺคินา อคฺคิกรณียํ กาทุนฺติ.

“โน หิํ โภ โคตม, โยปี^๑ [๒] โส โภ โคตม
 ขตฺติยกฺกุลา พฺราหฺมณกฺกุลา ราชญฺณกฺกุลา อุปฺปนฺเนหิ สากสฺส^๓ วา
 สาลสฺส วา สลพสฺส วา จนฺทนสฺส วา ปทุมกสฺส วา
 อุตฺตารารณิ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต เตโช ปาตูกฺโต, สฺวาสฺส
 อคฺคิ อจฺจิมา จ วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จ, เตน จ สกฺกา
 อคฺคินา อคฺคิกรณียํ กาทํ, โยปี โส จณฺทาลกฺกุลา เนสาทกฺกุลา
 เวณฺกกฺกุลา รกการกฺกุลา ปุฏกฺกุสกฺกุลา อุปฺปนฺเนหิ สาปानโทณียา วา
 สฺฐกรโทณียา วา รชกโทณียา วา เอลณฺทกฏฺฐสฺส วา อุตฺตารารณิ
 อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต เตโช ปาตูกฺโต, สฺปสฺส^๔ อคฺคิ
 อจฺจิมา จ วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จ, เตนปี จ สกฺกา อคฺคินา
 อคฺคิกรณียํ กาทํ, สพฺโพปี หิ โภ โคตม อคฺคิ อจฺจิมา จ
 วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จ, สพฺเพนปี จ สกฺกา อคฺคินา
 อคฺคิกรณียํ กาทุนฺติ.

“เอตฺถ อสฺสลาปน พฺราหฺมณานํ ก็ พลํ, โภ อสฺสาโส,
 ยเทตฺถ พฺราหฺมณา เอวมาหํสุ “พฺราหฺมณา ว เสฏฺโฐ วณฺโณ,

หีนโณ อญโณ วณโณ, พุราหมณา ว สุกโก วณโณ, กณโห
อญโณ วณโณ, พุราหมณา ว สุขุณนติ, โน อพุราหมณา,
พุราหมณา ว พุรหุโน ปุตตะ ออรสา มุขโต ชาตา พุรหุชา
พุรหุณิมิตา พุรหุทาทาติ.

“กิญจาปี ภว โคตโม เอวมาห, อถ เขวตถ พุราหมณา
เอวเมตัง มณณนติ ‘พุราหมณา ว เสฏโฐ วณโณ, หีนโณ อญโณ
วณโณ, ๗เป๗ พุรหุทาทาติ.

[๔๐๙] “ตัง กิ มณณสิ อสสลายน. อิท ขตติยกุมารโ
พุราหมณกณณาย สหุติ สัมวาสิ กปะเปย, เตสิ สัมวาสมนุวาย
ปุตโต ชาเยถ, โย โส ขตติยกุมารเณ พุราหมณกณณาย ปุตโต
อุปปนโน สียา, โส มาตุปิ สหิโส, ปิตุปิ สหิโส, ขตติโยติปิ
วตตพโพ, พุราหมโณติปิ วตตพโพติ. “โย โส โภ โคตม
ขตติยกุมารเณ พุราหมณกณณาย ปุตโต อุปปนโน สียา โส
มาตุปิ สหิโส ปิตุปิ สหิโส ขตติโยติปิ วตตพโพ พุราหมโณติปิ
วตตพโพติ.

“ตัง กิ มณณสิ อสสลายน. อิท พุราหมณกุมารโ
ขตติยกณณาย สหุติ สัมวาสิ กปะเปย, เตสิ สัมวาสมนุวาย ปุตโต
ชาเยถ, โย โส พุราหมณกุมารเณ ขตติยกณณาย ปุตโต อุปปนโน
สียา, โส มาตุปิ สหิโส, ปิตุปิ สหิโส, ‘ขตติโยติปิ วตตพโพ
‘พุราหมโณติปิ วตตพโพติ. “โย โส โภ โคตม พุราหมณกุมารเณ
ขตติยกณณาย ปุตโต อุปปนโน สียา, โส มาตุปิ สหิโส, ปิตุปิ
สหิโส, ขตติโยติปิ วตตพโพ ‘พุราหมโณติปิ วตตพโพติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. อิธ วลฺว” คหฺรเกณ
 สมฺปโยเชยฺยํ เตสํ สํปโยคมนฺวาย กิโสโร^๒ ชาเยถ, โย โสปิ
 วลฺวาย คหฺรเกณ กิโสโร อุปฺปนฺโน สียา, โส มาตุปิ สทิสฺ,
 ปิตุปิ สทิสฺ, ‘อสฺโสติปิ วตฺตพฺโพ, ‘คหฺรโกติปิ วตฺตพฺโพ. โส
 กุมารณฺฑุปี” โส โภ โคตม อสฺสตรो โหติ, อิํ หิสฺส โภ
 โคตม นานาการณํ ปสฺสามิ, อมฺตร จ ปเนสานํ น กิณฺจ
 นานาการณํ ปสฺสามิตี.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. อิธาสฺสุ เทว มาณวกา
 ภาตโร โสทริยา,^๔ เอโก อชฺฌายโก อุปฺนีโต, เอโก อนชฺฌายโก
 อนุปฺนีโต. กเมตถ พุราหฺมณา ปจฺมํ โภเชยฺยํ สทฺธเช วา
 ถาลิปาเก วา ยณฺเณ วา ปาหุเน วาติ. “โย โส โภ โคตม
 มาณวโก อชฺฌายโก อุปฺนีโต, ตเมตถ พุราหฺมณา ปจฺมํ โภเชยฺยํ
 สทฺธเช วา ถาลิปาเก วา ยณฺเณ วา ปาหุเน วา, ก็ หิ โภ
 โคตม อนชฺฌายเก อนุปฺนีเต ทินฺนํ มหปฺพลํ ภวิสฺสตีติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อสฺสลายน. อิธาสฺสุ เทว มาณวกา
 ภาตโร โสทริยา เอโก อชฺฌายโก อุปฺนีโต ทุสฺสีโล ปาปชฺฌโม,
 เอโก อนชฺฌายโก อนุปฺนีโต สีลวา กลฺยาณชฺฌโม. กเมตถ
 พุราหฺมณา ปจฺมํ โภเชยฺยํ สทฺธเช วา ถาลิปาเก วา ยณฺเณ วา
 ปาหุเน วาติ. “โย โส โภ โคตม มาณวโก อนชฺฌายโก
 อนุปฺนีโต สีลวา กลฺยาณชฺฌโม, ตเมตถ พุราหฺมณา ปจฺมํ
 โภเชยฺยํ สทฺธเช วา ถาลิปาเก วา ยณฺเณ วา ปาหุเน วา,
 ก็ หิ โภ โคตม ทุสฺสีเล ปาปชฺฌเม ทินฺนํ มหปฺพลํ ภวิสฺสตีติ.

^๑ ฉ., เท. วพว^๒ สยา. กิโสโร, เอวมุปริปิ.^๓ ฉ., เท. กุณฺฑํ หิ โส อ. เวกรณฺชาย หิ โส^๔ ฉ., อ. สอฺทริยา

“ปุพเพ โข ตวํ อสสลายน ชาตี อคมาสิ, ชาตี คนฺตฺวา มนฺเต อคมาสิ, มนฺเต คนฺตฺวา ตเมว” จเปตฺวา” จาตุวณฺณิ สุทฺธิ ปจฺจาโคโต, ยมํ ปณฺณเปมิตฺติ. เอวํ วุตฺเต, อสสลายโน มาณโว ตฺถหิฏฺโฏโต มงฺกุฏฺโฏโต ปตฺตกฺขนฺโห อโธมุโข ปชฺฌายนฺโต อปฺปฏิกฺกาณเณ นิสิตฺติ.

[๔๑๐] อถ โข ภควา อสสลายนํ มาณวํ ตฺถหิฏฺฏํ มงฺกุฏํ ปตฺตกฺขนํ อโธมุขํ ปชฺฌายนํ อปฺปฏิกฺกาณํ^๑ วิทิตฺวา อสสลายนํ มาณวํ เอตทวโจ “ภูตปุพฺพิ อสสลายน สุตตฺตณฺนํ พุราหุมนิสินฺ อรณฺณายตเน ปณฺณกฺกุฏิสฺส สมฺมณฺตานํ”^๒ เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ “พุราหุมนาว เสฏฺโฐ วณฺโณ, หิโน อญฺโฆ วณฺโณ, ๗เปฯ พุรหุมทายาทาติ. อสฺสสสิ โข อสสลายน อสิโต เทวโล อสิ” “สุตตฺตณฺนํ กิร พุราหุมนิสินฺ อรณฺณายตเน ปณฺณกฺกุฏิสฺส สมฺมณฺตานํ เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ [๔] พุราหุมนาว เสฏฺโฐ วณฺโณ, ๗เปฯ พุรหุมทายาทาติ. อถ โข อสสลายน อสิโต เทวโล อสิ เกสมสฺสํ กปฺเปตฺวา มณฺเชฏฺฐจวณฺณานิ^๓ ทุสฺसानิ นีวาเสตฺวา ปฏฺฐิลโย^๔ อุปาหนา อาโรหิตฺวา”^๕ ชาตฺรฺูปมยํ ทณฺทํ คเหตฺวา สุตตฺตณฺนํ พุราหุมนิสินฺ ปตฺติณฺทิลเ ปาตฺรโหสิ. อถ โข อสสลายน อสิโต เทวโล อสิ สุตตฺตณฺนํ พุราหุมนิสินฺ ปตฺติณฺทิลเ จงฺกมมาโน เอวมาห “หนฺท

^{๑-๑} ฉ., เท. ตเป อคมาสิ, ตเป คนฺตฺวา อ. ตเมตํ ตวํ

^๒ ส., อ. อปฺปฏิกฺกาณํ ฉ., เท. อปฺปฏิกฺกาณํ

^๓ ส., อ. โหติ

พิมพ์ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๔ ส., อ. อฏฺฐิลโย สุยา. อคฺคิลโย

^๓ ส. วสนฺตานํ

^๕ ฉ., เท. มณฺเชฏฺฐจวณฺณานิ

^๖ ฉ., เท. อาโรหิตฺวา

โก ญฺ โข อิมะ ภวนฺโต พฺราหฺมณิสฺสโย คตา หนฺท โก ญฺ
 โข อิมะ ภวนฺโต พฺราหฺมณิสฺสโย คนฺตาติ. อถ โข อสฺสลาปน
 สตุตฺ^๑ พฺราหฺมณิสฺสโย อสฺสิตํ เทวํ อีสึ เอตทโวจํ “โก นายนํ
 ความณฺทลฺรูปํ วีย สตุตฺตํ พฺราหฺมณิสฺสํ ปตฺติณฺทิลเ จงฺกมมาโน
 เอวมาห “หนฺท โก ญฺ โข อิมะ ภวนฺโต พฺราหฺมณิสฺสโย คนฺตา
 ‘หนฺท โก ญฺ โข อิมะ ภวนฺโต พฺราหฺมณิสฺสโย คนฺตาติ’” หนฺท
 นํ อภิสปฺปสฺสามาติ.” อถ โข อสฺสลาปน สตุตฺ พฺราหฺมณิสฺสโย
 อสฺสิตํ เทวํ อีสึ อภิสปฺปสฺส ‘ภสฺมา จปฺลี’^๒ โหหิ, ภสฺมา จปฺลี
 โหหิ ภสฺมา จปฺลี โหหิติ. ยถา ยถา โข อสฺสลาปน สตุตฺ
 พฺราหฺมณิสฺสโย อสฺสิตํ เทวํ อีสึ อภิสปฺปสฺส, ตถา ตถา อสฺสิตํ
 เทวโล อีสึ อภิสฺสฺสโร เจว โหติ ทสฺสนียตโร จ ปาสาทิกตโร จ.
 อถ โข อสฺสลาปน สตุตฺตํ พฺราหฺมณิสฺสํ เอตทโหสิ ‘โมหํ วต
 โน ตโป, อปฺพลํ พฺรหฺมจริยํ มยํ หิ ปุพฺเพ ยํ อภิสปาม ‘ภสฺมา
 จปฺลี โหหิติ ภสฺมา [^๓] ภวติ เอกจฺโจ. อิมํ ปน
 มยํ ยถา ยถา อภิสปาม, ตถา ตถา อภิสฺสฺสโร เจว โหติ
 ทสฺสนียตโร จ ปาสาทิกตโร จาติ.

“น ภวนฺตานํ โมหํ ตโป, น ปนาปฺพลํ” พฺรหฺมจริยํ, อิงฺฆ
 ภวนฺโต โย มยิ มโนปโทโส, ตํ ปชฺหาติ.

“โย ภวติ มโนปโทโส ตํ ปชฺหาม โก ญฺ ภวํ โหติติ.
 สฺสฺสโต โน”^๔ ภวตํ อสฺสิตํ เทวโล อีสิติ.

^๑ ฉ. เท. อ. สตุตฺตํ พฺรหฺมณิสฺสํ เอตทโหสิ.

^๒ ฉ. เท. คตา

^๓ ฉ. เท. อ. ๗/๐๕/๒๑๖

^๔ ฉ. เท. ภสฺมา วสส อ. ภสฺมา วสสิ

^๕ ฉ. เท. อ. ว

^๖ ฉ. เท. นาสล

^๗ ฉ. เท. ญ

“เอว โภติ.”^๑

“โส ขวหิ โภ โหมีติ.

อถ โข อสฺสลายน สตฺต พุราหุมนิสโย อสิตํ เทวลํ
อิสฺสี อภิวาเทตฺตุ อุปกุกกมฺมึสุ.”^๒

[๔๑๑] อถ โข อสฺสลายน อสิตโต เทวโล อิสฺสี สตฺต
พุราหุมนิสโย เอตทโวจ “สฺสเมตํ โภ สตฺตนฺนํ กิร พุราหุมนิสฺสํ
อรณฺณายตเน ปณฺณกุกฺกมฺมึสุ. สมฺมณฺตานิ เอวรूपํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
อุปฺปนฺนํ ‘พุราหุมนาว เสฏฺฐโจ วณฺโณ, หีโน อณฺโณ วณฺโณ,
พุราหุมนาว สุกโก วณฺโณ, กณฺโห อณฺโณ วณฺโณ, พุราหุมนาว
สุชฺฌนฺติ, โน อพุราหุมนาว, พุราหุมนาว พุรหฺมุโน ปุตฺตา
โอรสา มฺขโต ชาตา พุรหฺมชา พุรหฺมนิมฺมิตา พุรหฺมทายาทาติ.
“เอว โภติ.”

“ชานนฺติ ปน โภนฺโต ‘ยา ชนิมาตา’ พุราหุมนฺเวย
อคมาสิ โน อพุราหุมนฺติ. โน หิทํ โภ. “ชานนฺติ ปน โภนฺโต
‘ยา ชนิมาตุ’ มาตา ยาว สตฺตมา มาตุ มาตามหฺยคา
พุราหุมนฺเวย อคมาสิ, โน อพุราหุมนฺติ. โน หิทํ โภ.
“ชานนฺติ ปน โภนฺโต ‘โย ชนิปิตา’ พุราหุมนฺเวย อคมาสิ, โน
อพุราหุมนฺติ. โน หิทํ โภ. “ชานนฺติ ปน โภนฺโต ‘โย ชนิปิตุ’
ปิตา ยาว สตฺตมา ปิตุ ปิตามหฺยคา พุราหุมนฺเวย อคมาสิ,

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ส.,อิ. อุปสฺสกมฺมึสุ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ส.,อิ. ชนิมาตา ฉ.,เท. ชนิกา มาตา

^๕ ฉ.,เท. 27/01/2566 ชนิกามาตุ

^๖ ส.,อิ. ชนิปิตา ฉ.,เท. ชนโก ปิตา

^๗ ฉ.,เท. ชนกปิตุ

โน อพราหมณินฺติ. โน หิทำ โภ. “ชานนฺติ ปน โภนฺโต ‘ยถา
คพฺภสฺส อวกฺกนฺติ โหตีติ. “ชานาม มยฺ โภ ยถา คพฺภสฺส
อวกฺกนฺติ โหติ. อิธ มาตาปิตโร จ^๑ สन्นิปติตา โหณฺติ, มาตา จ
อุตฺตฺนี โหติ, คณฺฐพฺโพ จ ปจฺจุปฏฺจิติ โหติ, เอวํ ติณฺณํ
สन्นิปาตา คพฺภสฺส อวกฺกนฺติ โหตีติ.

“ชานนฺติ ปน โภนฺโต “ยคฺเช” โส คณฺฐพฺโพ ขตฺติโย วา
พฺราหฺมโณ วา เวสฺโส วา สุทฺโท วาติ. “น มยฺ โภ ชานาม
“ยคฺเช” โส คณฺฐพฺโพ ขตฺติโย วา พฺราหฺมโณ วา เวสฺโส วา
สุทฺโท วาติ. ‘เอวํ สนฺเต, โภนฺโต” ชานาถ
“เก ตุมฺहे โหธาติ. ‘เอวํ สนฺเต, โภ น มยฺ ชานาม “เกจฺ”
มยฺ โหมาติ. “เต หิ นาม อสฺสลายน สตฺต พฺราหฺมณิสโย
อสิเตน เทวเลน อสิณา สเก ชาตีวาเท สมนุญฺชียมานา”
สมนุคฺคาคฺคียมานา” สมนุภาสียมานา” น สมฺปายิสฺสนฺติ. ก็
ปน ตวํ เอตฺรหิ มยา สกสฺมี ชาตีวาเท สมนุญฺชียมาโน
สมนุคฺคาคฺคียมาโน สมนุภาสียมาโน สมฺปายิสฺสสิ. เยสํ ตวํ
สาจริยโก น ปุณฺโณ ทพฺพิคาโหติ.

เอวํ วุตฺเต, อสฺสลายโน มาณโว ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ชฺเปช อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํกตฺนฺติ.

ตติยํ อสฺสลายนสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

^๑ อ.มดอ. 27/05/2566

^๒ ฉ., เท., อ. โภ

^๓ ฉ., เท., สมนุญฺชียมานา

^๔ ฉ., เท., ตคฺช

^๕ ฉ., เท., เก มยฺ

^{๖-๖} ฉ., เท., สมนุคฺคาคฺคียมานา สมนุภาสียมานา

๔. โฆฏมุขสุตต

[๔๑๒] เอวมเม สุต:- เอกัง สมยํ อายสฺมา อุเทโน พาราณสียํ วิหริติ เขมียมฺพวเน. เตเน โข ปน สมเยเน โฆฏมุโข พุราหมโณ พาราณสี อนุปฺปโต โหติ เกณจิเทว กรณียเน. อถ โข โฆฏมุโข พุราหมโณ ชงฺขมาวิหารํ อนุจกฺกมาโน อนุวิจจมาโน, เยเน เขมียมฺพวนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา อุเทโน อพฺภูกาเส จกฺกมติ. อถ โข [๑] โฆฏมุโข พุราหมโณ, เยเน อายสฺมา อุเทโน, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อุเทเน สทฺธิ สมฺโมทึ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา อายสฺมนฺตํ อุเทนํ จกฺกมนฺตํ อนุจกฺกมาโน เอวมาห “อมฺโห สมณ นตฺถิ ฐมฺมิโก ปรีพฺพชฺ,๒” เอวํ เม เอตถ โหติ, ตถจ โข ภวนฺตรูปานํ วา อทสฺสนา, โย วา ปเนตถ ฐมฺโมติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุเทโน จกฺกมา โอรุหิตฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ. โฆฏมุโขปิ โข พุราหมโณ จกฺกมา โอรุหิตฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺตํ โข โฆฏมุโข พุราหมณํ อายสฺมา อุเทโน เอตทวโจ “สํวิชฺชนเต”๓ โข พุราหมณ อาสนานิ, สเจ อากฺขสิ นิสิตาติ. “เอตเทว โข ปน มยํ โภโต อุเทนสฺส อากมยมาณา น นิสิตาม, กถํ หิ นาม มาทิสฺส ปุพฺเพ อนิมฺมนฺติโต อาสเน นิสิติตพฺพ มณฺเฑยฺยาติ.

๑ อ. โส ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

๒ เท., อ. ปรีพพช

๓ ฉ., เท. สํวิชชนติ

อถ โข โฆฏุมุโข พุราหฺมणे อณฺเฏตรํ นิจํ อาสนํ
 คเหตุวา เอกมฺนตํ นิสีทึ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โฆฏุมุโข
 พุราหฺมणे อายสฺมมฺนตํ อุเทนํ เอตทวโจ “อมฺโก สมณ นตฺถิ
 ฐมฺมิโก ปรีพฺพโซ, เอวํ เม เอตฺถ โหติ, ตณฺจ โข ภวนฺตฺรฺพานํ วา
 อทสฺสนา, โย วา ปเนตฺถ ฐมฺโมติ. “สเจ โข ปน เม
 ตวํ พุราหฺมณ อณฺมณฺเฎยฺยํ” อณฺชาเนยฺยาสึ, ปฏฺิกโกเสตพฺพณฺจ^๒
 ปฏฺิกโกเสยฺยาสึ, ยสฺส จ ปน เม ภาสิตสฺส อตฺถํ น ชาเนยฺยาสึ,
 มมฺเวยว ตตฺถ อุตฺตริ^๓ ปฏฺิปปุจฺเญยฺยาสึ ‘อิทํ โภ อุเทน กถํ
 อิมสฺส กวตฺถเกติ. เอวํ กตฺวา สียา โน เอตฺถ กถาสลฺลาไปติ.
 “อณฺมณฺเฎยฺยํ” ขวาทํ โภโต อุเทนสฺส อณฺชานิสฺสามิ
 ปฏฺิกโกสิตพฺพณฺจ ปฏฺิกโกสิสฺสามิ, ยสฺส จ ปนํ โภโต
 อุเทนสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ น ชานิสฺสามิ, ภวนฺตฺเวยว ตตฺถ อุเทน
 อุตฺตริ ปฏฺิปปุจฺจิสฺสามิ ‘อิทํ โภ อุเทน กถํ. อิมสฺส กวตฺถเกติ.
 เอวํ กตฺวา โหตุ โน เอตฺถ กถาสลฺลาไปติ.

[๔๑๓] “จตฺตารโमे พุราหฺมณ ปุคฺคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตารโ. อิท พุราหฺมณ เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล
 อตฺตนฺตโป โหติ อตฺตปรีตาปนาณฺโยคมฺนุยฺตุโต. อิท ปน พุราหฺมณ
 เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล ปฺรนฺตโป โหติ ปฺรปรีตาปนาณฺโยคมฺนุยฺตุโต.
 อิท ปน พุราหฺมณ เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล อตฺตนฺตโป จ [๔]
 อตฺตปรีตาปนาณฺโยคมฺนุยฺตุโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปรีตาปนาณฺโยค-
 มฺนุยฺตุโต. อิท ปน พุราหฺมณ เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล เนวตฺตนฺตโป

^๑ ฉ., เท. อณฺมณฺเฎยฺยํ

^๓ ฉ., เท. อุตฺตริ, เอวมฺปรีปิ.

^๒ ฉ., เท. ปฏฺิกโกสิตพฺพณฺจ

^๔ ฉ., เท., อ. โหติ

โหติ นาตตปริตตานานุโยคมนุยุตโต น ปรนตโป น ปรปริ-
 ตาปานุโยคมนุยุตโต. โส อนตตนต์โป อปรนตโป ทิฏฺเฐ ว
 ฌมฺเม นิจฺจาทโต นิพฺพุตโต สீติฏฺฐโต^๑ สุขปฏฺฐิสฺสเวที^๒ พุรหฺมญฺเฒน
 อตฺตนา วิหริติ. อิมํ พุราหมณ จตฺตุนํ ปุคฺคลานํ กตโม เต
 ปุคฺคโล จิตฺตํ อาราเชตฺติติ.

“ยวายํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล อตฺตนต์โป อตฺตปริตตานานุ-
 โยคมนุยุตโต; อयํ เม ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โยปายํ โภ
 อุตฺเทน ปุคฺคโล ปรนตโป ปรปริตตานานุโยคมนุยุตโต; อยมฺปิ
 เม ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โยปายํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล
 อตฺตนต์โป จ อตฺตปริตตานานุโยคมนุยุตโต, ปรนตโป จ
 ปรปริตตานานุโยคมนุยุตโต; อยมฺปิ เม ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ.
 โย จ โข อयํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล เนวตฺตนต์โป นาตฺตปริ-
 ตาปานุโยคมนุยุตโต น ปรนตโป น ปรปริตตานานุโยคมนุยุตโต,
 โส อนตฺตนต์โป จ อปรนตโป จ ทิฏฺเฐ ว ฌมฺเม นิจฺจาทโต
 นิพฺพุตโต สี่ติฏฺฐโต สุขปฏฺฐิสฺสเวที พุรหฺมญฺเฒน อตฺตนา วิหริติ; อยํ
 เม ปุคฺคโล จิตฺตํ อาราเชตฺติติ. “กสฺมา ปน เต พุราหมณ อิม-
 ตโย ปุคฺคลา จิตฺตํ นาราเชนฺตฺติติ.

“ยวายํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล อตฺตนต์โป อตฺตปริตตานานุ-
 โยคมนุยุตโต, โส อตฺตานํ สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกฺกุลํ อาตาเปติ
 ปริตทาเปติ; อิมินา เม อยํ ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราเชติ. โยปายํ
 โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล ปรนตโป ปรปริตตานานุโยคมนุยุตโต, โส
 ปรี สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกฺกุลํ อาตาเปติ ปริตทาเปติ; อิมินา เม

อัยํ ปุคฺคโล จิตฺตํ นาราคฺเชติ. โยปายํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล
 อตฺตนฺตโป จ อตฺตปฺริตฺตาปนาณฺโวยคฺคณฺณยฺยตฺโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปฺริ-
 ตฺตาปนาณฺโวยคฺคณฺณยฺยตฺโต, โส อตฺตตานณฺจ ปฺรณฺจ สุขกามะ^๑
 ทุกฺขปฏิกฺกฺกุเล^๒ อาตฺตาเปติ ปฺริตฺตาเปติ; อิมินา เม อัยํ ปุคฺคโล
 จิตฺตํ นาราคฺเชติ. โย จ โข อัยํ โภ อุตฺเทน ปุคฺคโล เนวตฺตนฺตโป
 นาทฺตปฺริตฺตาปนาณฺโวยคฺคณฺณยฺยตฺโต น ปฺรนฺตโป น ปฺรปฺริตฺตาปนาณฺโวยค-
 คณฺณยฺยตฺโต, โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิกฺกฺกฺจฺว ฐมฺเม นิจฺจนาโต
 นิพฺพุโต สีสฺติญฺโต สุขปฏิสฺสเวทึ พฺรหฺมญฺญเตน อตฺตนา วิหฺรติ, โส
 อตฺตตานณฺจ ปฺรณฺจ สุขกามะ ทุกฺขปฏิกฺกฺกุเล เนว อาตฺตาเปติ น
 ปฺริตฺตาเปติ; อิมินา เม อัยํ ปุคฺคโล จิตฺตํ อาราคฺเชตฺติ.

[๔๑๔] “เทวมา พฺรหฺมณ ปฺริสา. กตฺมา เทว. อิท
 พฺรหฺมณ เอกจฺจา ปฺริสา สารตฺตรตฺตา มณฺิกฺกฺกฺกุเลสุ ปุตฺตภริยํ
 ปฺริเยสฺติ, ทาสีทาสํ ปฺริเยสฺติ, เขตฺตวตฺตํ ปฺริเยสฺติ, ชาตฺรุปรชตํ
 ปฺริเยสฺติ. อิท ปน พฺรหฺมณ เอกจฺจา ปฺริสา อสารตฺตรตฺตา
 มณฺิกฺกฺกฺกุเลสุ ปุตฺตภริยํ ปหาย ทาสีทาสํ ปหาย เขตฺตวตฺตํ
 ปหาย ชาตฺรุปรชตํ ปหาย อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา,
 ยวายํ^๓ พฺรหฺมณ ปุคฺคโล เนวตฺตนฺตโป นาทฺตปฺริตฺตาปนาณฺโวยค-
 คณฺณยฺยตฺโต น ปฺรนฺตโป น ปฺรปฺริตฺตาปนาณฺโวยคฺคณฺณยฺยตฺโต, โส
 อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิกฺกฺกฺจฺว ฐมฺเม นิจฺจนาโต นิพฺพุโต
 สีสฺติญฺโต สุขปฏิสฺสเวทึ พฺรหฺมญฺญเตน อตฺตนา วิหฺรติ. อิมํ^๓ ตวํ
 พฺรหฺมณ ปุคฺคลํ กตฺมสฺสํ ปฺริสายํ^๓ พหุลํ สมนุปสฺสสิ. ยา

^{๑-๑} ฉ., เท. สุขกามํ ทุกฺขปฏิกฺกฺกุลํ^๒ ฉ., เท., อ. สวายํ^{๓-๓} ฉ., เท. อิท กตมํ ตวํ พฺรหฺมณ ปุคฺคลํ กตฺมาย ปฺริสาย

จาย^๑ ปริสา สารตตตตตต มณิกุณฺทเลสุ ปุตตกริยํ ปริเยสติ,
ทาสีทาสํ ปริเยสติ, เขตตวตตํ ปริเยสติ, ชาตรุปรชตํ ปริเยสติ,
ยา จายํ ปริสา อสารตตตตตต มณิกุณฺทเลสุ ปุตตกริยํ ปหาย
ทาสีทาสํ ปหาย เขตตวตตํ ปหาย ชาตรุปรชตํ ปหาย
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตาติ.

“ยวายํ โภ อูเทน ปุคฺคโล เนวตตนต์ไป นาทตตปริ-
ตูปนํโยคมนุญฺตโต น ปรนตไป น ปรปิตตูปนํโยคมนุญฺตโต,
โส อนตตนต์ไป อปรนตไป ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม นิจฺจนาโต นิพฺพุโต
สีตฺติภูโต^๒ สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ พุรหฺมภูเตน อตตนา วิหฺรติ. อิมํ
ปุคฺคลํ ยายํ ปริสา อสารตตตตตต มณิกุณฺทเลสุ ปุตตกริยํ
ปหาย ทาสีทาสํ ปหาย เขตตวตตํ ปหาย ชาตรุปรชตํ
ปหาย อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, อิมิสฺสํ ปริสายํ พหุลํ
สมนุสฺสสามิตี.

“อิทาเนว โข ปน เต พุราหมณ ภาสิตํ, มยํ เอวํ
อาชานาม ‘อมฺโห สมณ นตฺถิ ฐมฺมิโก ปริพฺพุโช,’^๓ เอวํ เม
เอตถ โหติ, ตถจ โข^๔ ภวนฺตรูปานํ วา อทสฺสนา, โย วา
ปเนตถ ฐมฺโมติ. “อทฺธา โข เม सा โภ อูเทน สานุคฺคหา
วจา ภาสิตา, อตฺถิ ฐมฺมิโก ปริพฺพุโช เอวํ เม เอตถ โหติ,
เอวญจ ปน มํ ภวํ อูเทน ฐาเรตุ, เย จิเม^๕ โภตา อูเทนเน
จตฺตาโร ปุคฺคลา สงฺขิตฺเตน วุตฺตา วิตฺถาเรน อวิภตฺตา, สาธุ เม

^๑อิ. วาย

^๓เท.,อิ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
เท.,อิ. ปริพฺพุโช, เอวมฺปริปี.

^๕ฉ.,เท. จ เม

^๒อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

ภวํ อุเทโน อีเม จตฺตารโ ปุคฺคเล วิตฺถาเรน วิฆาตุ อณุกมฺปํ
 อุปาทายาติ. “เตนหิ พุราหฺมณ สุโณหิ” สาธุกํ มนสิกโรหิ
 ภาสิสฺสสามีติ. “เอวํ โภติ โข โฆฏุมฺโข พุราหฺมโณ อายสฺมโต
 อุเทนสฺส ปจฺจสฺสสฺสิ. อายสฺมา อุเทโน เอตทโวจ

[๔๑๕] กตโม จ พุราหฺมณ ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป อตฺตปริ-
 ตาปนาณฺเอยคฺมณฺยุตฺโต. อิท พุราหฺมณ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อเจลโก
 โหติ มุตฺตาราโร หตฺถาเวชนโน,^๒ น เอหิกทฺทนฺติโก,^๓ น ติฏฺฐจ-
 ทฺทนฺติโก, นาภิตํ^๔ น อุทฺทิสฺส กตํ, น นิมนฺตํ สาทียติ,
 โส น กุมฺภิมุขา ปฏิกคณฺหาติ, น กโปปฺมุขา ปฏิกคณฺหาติ,
 น เอพกมฺนฺตรํ, น ทณฺฑมฺนฺตรํ, น มุสฺสลมฺนฺตรํ, น ทฺวินํ
 ภูณฺชมานาณํ, น คพฺภินิยา, น ปายมานาย, น ปุริสนฺตรคตายน,
 น สงฺกิตฺตีสฺส, น ยตฺถ सा อุปฺภฺจฺจิตฺโต โหติ, น ยตฺถ มกฺขิกา
 สณฺฑสณฺฑจารินี, น มจฺจํ, น มํสํ, น สฺรํ, น เมรยํ,
 น ฤโสทกํ ปิวติ. โส เอกาการิกो वा โหติ เอกาโลปิโก.
 ทฺวาคาริกो वा โหติ ทฺวาลोปิโก ๫เปยฺ สตฺตาคาริกो वा โหติ
 สตฺตาลोปิโก เอกิสฺสาปิ ทตฺติยา ยาเปติ, ทฺวีหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ,
 ตีหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ ๫เปยฺ สตฺตหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ, เอกาหิกํปิ
 อาหารํ อาหาเรติ, ทฺวีหิกํปิ อาหารํ อาหาเรติ ๫เปยฺ สตฺตาหิกํปิ
 อาหารํ อาหาเรติ. อิติ เอวรูปํ อทฺธมฺมาสิกํปิ^๕ ปริยายภตฺต-
 โภชนาณฺเอยคํ อณฺยุตฺโต วิหฺรติ. โส สากภกฺโข वा โหติ

^๑ ฉ., เท., อ. 7/05/2556

^๒ ฉ., เท. น เอหิกทฺทนฺติโก น ติฏฺฐจทฺทนฺติโก

^๓ ฉ., เท. อทฺธมฺมาสิกํ

^๒ ฉ., เท. หตฺถาปเลชนโน

^๔ ฉ., เท., อ. นาภิตํ

สามากภกฺโข วา โหติ, นีวารภกฺโข วา โหติ, ทททุลภกฺโข วา
 โหติ, หฏภกฺโข วา โหติ, กณภกฺโข วา โหติ, อาจามภกฺโข วา
 โหติ, ปิณฺณภกฺโข วา โหติ, ตินฺนภกฺโข วา โหติ, โคมยภกฺโข วา
 โหติ, วนมฺมูลผลาหาโร วา ยาเปติ ปวตฺตผลโกชี. โส
 สาณานิปี ชาเรติ, มสาณานิปี ชาเรติ, จวทุสฺสาณานิปี ชาเรติ,
 ปัสสูกุลาณานิปี ชาเรติ, ตีรียุณานิปี ชาเรติ, อชินิปี^๑ ชาเรติ, อชินกฺขิปี
 ชาเรติ, กุสจิริปี ชาเรติ, วากจิริปี ชาเรติ, ผลกจิริปี ชาเรติ,
 เกสกมฺพลปี ชาเรติ, วาลกมฺพลปี ชาเรติ, อุพฺพุกปฺกฺขปี ชาเรติ,
 เกสมสฺสโลจโกปี โหติ เกสมสฺสโลจนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต; อุพฺพกฺกุจโกปี
 โหติ อาสนปฏิกฺขิตฺโต, อุกฺกุกฺกุโกปี โหติ อุกฺกุกฺกุกปฺปชานมฺนุยุตฺโต,
 กณฺณกาปสฺสยโกปี โหติ กณฺณกาปสฺสเย เสยฺยํ กปฺเปติ,
 สายตติยกปี อุทโกโรหณนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต วิหริติ. อิติ เอวรูป
 อเนกวิหิตํ กายสฺส อาตาปนปริตาปนนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต วิหริติ; อयํ
 วุจฺจติ พุราหมณ ปุคฺคโล อตฺตนต์โป อตฺตปฺริตาปนนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต.

[๔๑๖] กตโม จ พุราหมณ ปุคฺคโล ปฺรนต์โป ปฺรปฺริ-
 ตาปนนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต. อิท พุราหมณ เอกจฺโจ ปุคฺคโล โอรพฺภิกโก
 โหติ สุกฺริโก สากุณฺนิโก มาควิกโก ลุทโท มจฺจนฺชาตโก โจโร
 โจรฺชาตโก พนฺธนาคาริกโก, เย วา ปนฺณเยปิ เกจิ
 กุรฺรกกมฺมมฺนฺตา, อयํ วุจฺจติ พุราหมณ ปุคฺคโล ปฺรนต์โป
 ปฺรปฺริตาปนนาณฺโวยคมฺนุยุตฺโต.

๑ อ. อชินานิปี

[๔๑๗] กตโม จ พุราหมณ ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ
 อตฺตปรีตาปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต ปรนฺตโป จ ปรปรีตาปนาณฺโยค-
 มนฺยุตฺโต. อิท พุราหมณ เอกจฺโจ ปุคฺคโล ราชา วา โหติ
 ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต, พุราหมเณ วา มหาสาโล, โส ปุรตฺถิเมน
 นครสฺส นวํ สนฺถาคารํ การาเปตฺวา เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา
 ขราชินํ นิวาเสตฺวา สปิเตเลน กายํ อพฺภวฺชิตฺวา มิคฺวิสาเณน^๑
 ปิณฺณํ กณฺฑวมาโน สนฺถาคารํ ปวิสติ สทฺธิ มเหสฺสียา พุราหมเณน จ
 ปุโรหิเตน, โส ตตฺถ อนนฺตรหิตาย ภูมียา หริตฺตฺพลิตฺตตาย^๒
 เสยฺยํ กปฺเปติ, โส^๓ เอกิสฺสา คาวียา สรุปวจฺฉาย ยํ เอกสฺมี
 ธเน ชีรํ โหติ, เตन ราชายาเปติ; ยํ ทุตฺติยสฺมี ธเน ชีรํ โหติ,
 เตน มเหสฺสียาเปติ, ยํ ตุตฺติยสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน
 พุราหมเณ ปุโรหิโต ยาเปติ, ยํ จตฺตฺตสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน
 อคฺคิ ชฺหติ,^๔ อวเสเสน วจฺฉโก ยาเปติ. โส เอวมาห 'เอตฺตกา
 อสฺมา หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา วจฺฉตฺรา หณฺณนฺตฺตํ
 ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา วจฺฉตฺริโย หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา
 อชา หณฺณนฺตฺตํ ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา อรพฺภา หณฺณนฺตฺตํ
 ยณฺณตฺตํ, เอตฺตกา รุกฺขา จิขฺชนฺตฺตํ ยฺยตฺตํ, เอตฺตกา ทพฺพา
 ลฺยณฺติ^๕ ปรีสนฺถายาติ.^๖ เย ปิสฺส เต โหณฺติ 'ทาสาติ วา
 เปสฺสาติ วา กมฺมกราทิ วา, เตปิ ทณฺฑตฺตชฺชิตา ภยตฺตชฺชิตา
 อสฺสุมฺขา โรทมาณา ปรีกมฺมานิ กโรณฺติ; อयํ วุจฺจติ พุราหมณ
 ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ อตฺตปรีตาปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต ปรนฺตโป จ
 ปรปรีตาปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต.

^๑ หมายเหตุ 27/05/2566
 ๑ น.,เท. มคฺวิสาเณน

^๒ น.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ น.,เท. ลฺยณฺติ

^๔ น.,เท. หริตฺตฺพลิตฺตตาย อ. หริตฺตฺตตาย

^๕ น.,เท. ชฺหติ

^๖ น.,เท. พรีทิสฺตํ

[๔๑๘] กตโม จ พุราหฺมณ ปุคฺคโล เนวตฺตหนตโป
 หนตฺตปฺริตาปนานุโยคมนุยุตฺโต น ปฺรหนตโป น ปฺรปฺริตาปนานุโยค-
 มนุยุตฺโต. โส อนตฺตหนตโป อปฺรหนตโป ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม นิจฺจนาโต
 นิพฺพุโต สิตฺติภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ พุรหฺมญฺเฒน อตฺตนา วิหฺรติ. อิท
 พุราหฺมณ ตถาคโต โลเก อปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ
 สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, โส อิมํ โลกํ สเทวํ
 สมารกํ สพุรหฺมกํ สสฺสมณพุราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ
 อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ
 มชฺฌกฺลฺยาณํ ปรีโยสานกฺลฺยาณํ, สาทถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปรีปฺญณํ
 ปรีสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ. ตํ ฐมฺมํ สุณฺหาติ คหปติ วา
 คหปติปฺตฺโต วา อณฺเวยตรสฺมี วา กุเล ปจฺจชาโต, โส ตํ
 ฐมฺมํ สุตฺวา ตถาคเต สทฺธํ ปฏฺฐิลภติ. โส เตน สทฺธาปฏฺฐิลาเภน
 สมฺนฺนาคโต อิติ ปฏฺฐิสถฺยจิกฺขติ 'สมฺพาโธ จมฺราวาโส ราชปโต,
 อพฺโฆกาโส ปพฺพชฺชา, น ยิทํ สุกรํ อการํ อชฺฌาวสตา
 เอกนฺตปรีปฺญณํ เอกนฺตปรีสุทฺธํ สงฺขลฺลิตํ พุรหฺมจฺริยํ จริตฺตุ,
 ยนฺนฺนาหํ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทฺเตว
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺเวยนฺติ. โส อปฺเรน สมเยน
 อปฺปี วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย
 อปฺปี วา ญาติปรีวฏฺฏํ ปหาย มหนฺตํ วา ญาติปรีวฏฺฏํ ปหาย
 เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทฺเตว อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺติ.

โส เอวํ ปพฺพชิตฺตํ สมนโน ภิกฺขุณฺโณ สิกฺขาสาชีวสฺมาปนฺโน
ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, นิหิตทณฺโท
นิหิตสตุเถ ลชฺชํ ทยาปนฺโน, สพฺพปาณญฺตหิตานุกมฺปิ วิหริติ.

อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ
ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขิ, อถเนน สจฺจิภูเตน อตฺตนา วิหริติ.

อพฺรหฺมจริยํ ปหาย พฺรหฺมจารี โหติ อาราจารย์ วิโรโต
เมถุนา คามชฺชมา.

มุสฺสวาทํ ปหาย มุสฺสวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ สจฺจวาที
สจฺจสนฺโธ เถโต ปจฺจยิกโก อวิสฺสวาทโก โลกสฺส.

ปิสุณฺณํ วาจํ ปหาย ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
อิโต สุตฺวา น อมฺพุตฺร อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย, อมฺพุตฺร วา สุตฺวา
น อิมํสํ อกฺขาตา อมฺพุตฺร เกทาย, อิติ ภินฺนํ วา สนฺธาตา
สหิตานํ วา อนุปฺปาทา, สมคฺคاراโม สมคฺครโต สมคฺคณฺหนํ
สมคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ.

ผรุสฺสํ วาจํ ปหาย ผรุสฺสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
ยา सा วาจา เนลา กณฺณสุขา เปมฺนียา หทยงฺคมา โปรี
พฺพชฺชนกฺนฺตา พฺพชฺชนมนฺนาปา ตถารูปี วาจํ ภาสิตา โหติ.

สมฺมปฺปลาปํ ปหาย สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ กาลวาที
ภูตวาที อตฺถวาที ฐมฺมวาที วินยวาที นิธานวตี วาจํ ภาสิตา
กาเลน สาปเทสํ ปริยฺนตฺวตี อตฺถสํหิตํ.

โส วิชฺคามญฺตคามสฺมารมฺภา^๑ ปฏฺวิโรโต โหติ. เอกภตฺติโก
โหติ รตฺตูปฺรโต วิโรโต วิกาลโกชฺนา. นจฺจคิตฺวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสสนา

อภิขฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา อนฺวาสสเวยฺยํ, ตสฺส
 สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขฺนหฺริยํ, จกฺขฺนหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ.
 โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๕เปฯ ฌาเนน คนฺธี ฌายิตฺวา ๕เปฯ
 ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๕เปฯ กาเยน โฆฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ๕เปฯ
 มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺญาย น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานฺนุพฺยณฺชนคฺคาหิ,
 ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺหฺริยํ อสฺสวตฺตํ วิหรนฺตํ อภิขฌาโทมนสฺสา
 ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา อนฺวาสสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ,
 รกฺขติ มนินฺหฺริยํ, มนินฺหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โส อิมินา อริเยน
 อินฺหฺริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต อชฺฌตฺตํ อพฺยาเสกสฺสํ ปฏิสํเวเทติ.

โส อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ, อาโลกิเต
 วิโลกิเต สมฺปชานการี โหติ, สมฺมิณฺชิเต ปสาริเต สมฺปชานการี
 โหติ, สงฺฆาปฏิปตฺตจิวรรธารणे สมฺปชานการี โหติ, อสึเต ปีเต
 ขายิเต สายิเต สมฺปชานการี โหติ, อุจฺจารปสฺสาวกมฺเม
 สมฺปชานการี โหติ, คเต จิตฺเต นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริเต ภาสึเต
 ตฺถเหภาเว สมฺปชานการี โหติ.

โส อิมินา จ อริเยน สึลกฺขนฺเชน สมฺนฺนาคโต [*]
 อิมินา จ อริเยน อินฺหฺริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต, อิมินา จ อริเยน
 สติสมฺปชณฺเณน สมฺนฺนาคโต วิวิตตํ เสนาสนํ ภาชติ อรณฺณ
 รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทํ คิริคูหํ สุสานํ วนปตฺถํ อพฺโปกาสํ
 ปลาลปฺภุชํ. โส ปจฺจามตฺตํ ปิณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต นิสึทติ ปลลฺงกํ
 อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺิธาย ปริมุขํ สดี อฺปฺภุจเปตฺวา. โส
 อภิขฌํ โลเก ปหาย วิคตานิขฌเณน เจตฺสา วิหรติ, - อภิขฌาย

หมดอายุ 27/05/2566

จิตตัม ปริโสเชติ พยาปาทปปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ
 สพฺพปาณญฺตฺติตานุกมฺปิ, พยาปาทปปโทสา จิตตัม ปริโสเชติ.
 ถีนมิทฺธํ ปหาย วิคตถีนมิทฺธํ วิหริติ อาโลกสณฺณํ สโต
 สมฺปชาโน, ถีนมิทฺธา จิตตัม ปริโสเชติ. อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ปหาย
 อนฺุทฺทโต วิหริติ อชฺฌตฺตํ ฐฺปนฺนจิตฺโต, อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจา จิตตัม
 ปริโสเชติ. วิจิกิञฺจํ ปหาย ติณฺณวิจิกิञฺจํ วิหริติ อกถํกถิ
 กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, วิจิกิञฺจาย จิตตัม ปริโสเชติ.

โส อิมํ ปญฺจ นีวรณํ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
 ปญฺญาย ทฺพพฺลักรณํ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ
 สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.
 วิตกฺกวิจารานํ ฐฺปนฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ
 อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาธิขํ ปิติสฺสํ ทฺตยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.
 ปิตียา จ วิราคา อุปฺเพกฺขโก จ วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน,
 สุขญฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุปฺเพกฺขโก
 สติมา สุขวิหารีติ, ตตฺตยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. สุขสฺส จ
 ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ
 อตฺถกฺมา อทฺกฺขมสฺสํ อุปฺเพกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ จตฺตถํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ.

[๔๒๐] โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺเต ปริโยทาเต
 อนนฺกณํ วิคตฺตูปกฺกิลเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต
 ปุพฺเพนิวาसानุสฺสตีณาณาย จิตตัม อภินินฺนาเมติ, โส อนนฺกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิवासํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถิํ. เอกํปิ ชาตี เทวํปิ ชาตีโย
 ติสฺสปี ชาตีโย จตสฺสปี ชาตีโย ปญฺจปี ชาตีโย ทสปี ชาตีโย

วีสปี ชาตโย ตีสปี ชาตโย จตฺตาสีสปี^๑ ชาตโย ปณฺณาสปี
 ชาตโย ชาตีสตปี ชาตีสหสฺสปี ชาตีสตสหสฺสปี อเนเกปี
 สํวณฺณกปฺเป อเนเกปี วิวณฺณกปฺเป อเนเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป
 'อมฺตฺราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร เอวํ
 สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ เอวํมายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อมฺตร อุตฺปาที,^๒
 ตตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร เอวํ
 สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ เอวํมายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อิธูปนฺโนติ,
 อิติ สาการํ สอฺทุเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสรตี.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทุเช ปริโยทาเต อนนฺตเกณ
 วิคตฺตูปกฺกิลเสเส มุทฺตญฺเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต สดฺตํ
 จตฺตปฺปาตณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเชน อติกฺกนฺตมานุสเกน สดฺเต ปสฺสตี จวฺมานे อุปปชฺชมาเน
 หีเน ปณฺเฑเต สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สฺกเต ทฺกฺคเต, ยถากมฺมุปฺเค
 สดฺเต ปชานาติ อิมะ วต โภณฺโต สดฺตา กายทฺจจฺริเตน
 สมฺนฺนาคตา ๗เปยฺ อริยานํ อนุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจกฺมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ
 ทฺกฺคตี วินิปํตํ นิริยํ อุปนฺนา. อิมะ วา ปน โภณฺโต สดฺตา
 กายสฺจจฺริเตน สมฺนฺนาคตา ๗เปยฺ อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิจกา
 สมฺมาทิฏฺฐิจกฺมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สฺกตี
 สคฺคํ โลกํ อุปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเชน
 อติกฺกนฺตมานุสเกน สดฺเต ปสฺสตี จวฺมานे อุปปชฺชมาเน หีเน
 ปณฺเฑเต สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สฺกเต ทฺกฺคเต, ยถากมฺมุปฺเค สดฺเต
 ปชานาติ.

^๑ ฉ., เท. จตฺตาสีสปี^๒ อ. อุปฺปาที

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปรีโยทาเต อนงฺคเณ
 วิคตฺตูปกฺกิลเสสํ มุทฺตญฺเต กมฺมณิเย จิตฺเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ
 ขยณณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภฺยํ
 ปชานาติ, 'อํยํ ทุกฺขสมุทฺทโยติ ยถาภฺยํ ปชานาติ, 'อํยํ ทุกฺขนิโรธํ
 ยถาภฺยํ ปชานาติ, 'อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวีปทาติ ยถาภฺยํ
 ปชานาติ, 'อิมํ อาสวํ ยถาภฺยํ ปชานาติ, 'อํยํ อาสวสมุทฺทโยติ
 ยถาภฺยํ ปชานาติ, "อํยํ อาสวนิโรธํ ยถาภฺยํ ปชานาติ, อํยํ
 อาสวนิโรธคามินี ปฏฺวีปทาติ ยถาภฺยํ ปชานาติ. ตสฺส เอวํ
 ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, ภวาสวาปิ
 จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ
 ฌานํ โหติ 'ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ
 อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. อํยํ วุจฺจติ พุราหมณ ปุคฺคโล
 เนวตฺตนฺตโป นาทตฺตปรีตาปนानุโยคมนุญฺตโต น ปฺรนฺตโป น
 ปฺรปรีตาปนानุโยคมนุญฺตโต. โส อนตฺตนฺตโป อปฺรนฺตโป ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม นิจฺจาทโต นิพฺพุตโต สீติญฺตโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทํ พุรหฺมญฺเตน
 อตฺตนา วิหฺรตีติ.

[๔๒๑] เอวํ วุตฺเต, โฆฏฺฐมฺโข พุราหมโณ อายสฺมนฺตํ
 อุกฺเทนํ เอตทวโจ "อภิกฺกนฺตํ โภ อุกฺเทน, อภิกฺกนฺตํ โภ อุกฺเทน,
 เสยฺยถาปิ โภ อุกฺเทน นิกฺกฺชฺชิตํ วา อุกฺกฺชฺชเยย, ปฏฺวีจฺจนฺนํ วา
 วิวเรยฺย, มฺพฺพหฺสส วา มคฺคํ อจิกฺกฺชเยย, อนฺธกาเร วา
 เตลปฺชฺชิตํ ฐาเรยฺย, จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ^๑;” เอวเมว
 โภตา อุกฺเทเนน อนฺเณกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอสาหํ ภวณฺตํ

อุเทन्ह สรณํ คจฺฉามิ ฅมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ
 อุเทโน ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํคตฺตํ. “มา โข มํ
 ตวํ พุราหุมน สรณํ อคฺมาสิ, ตเมว ตวํ ภควนฺตํ สรณํ
 คจฺฉาหิ,” ยมฺหํ สรณํ คโตติ. “กหํ ปน โภ อุเทน เอตฺรหิ โส
 ภวํ โคตโม วิหฺรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธติ. “ปรินิพฺพุโต โข
 พุราหุมน เอตฺรหิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธติ.

“สเจ”^๑ หิ มยํ โภ อุเทน สุณฺเวยยาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ
 ทสฺสุ” โยชเนสฺสุ, ทสฺปิ มยํ โยชนานิ คจฺเจยฺยาม ตํ ภวนฺตํ
 โคตมํ ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. สเจ หิ มยํ โภ
 อุเทน สุณฺเวยยาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ วิสฺตียา โยชเนสฺสุ ๕เปย
 ตีสฺตียา”^๒ โยชเนสฺสุ ๕เปย จตฺตาศีสย โยชเนสฺสุ ๕เปย ปณฺณาสาย
 โยชเนสฺสุ, ปณฺณาสํปิ มยํ โยชนานิ คจฺเจยฺยาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. โยชนสฺเตปิ”^๓ มยํ โภ อุเทน
 สุณฺเวยยาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ, โยชนสฺตํปิ มยํ คจฺเจยฺยาม ตํ
 ภวนฺตํ โคตมํ ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ.

ยโต จ โข โภ อุเทน ปรีนิพฺพุโต โส ภวํ โคตโม,
 ปรีนิพฺพุตํปิ มยํ ตํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉาม ฅมฺมญฺจ
 ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ อุเทโน ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค
 ปาณฺุเปตํ สรณํคตํ. อตฺถิ จ เม โภ อุเทน อํคราชา เทวสิกํ
 นิจฺจภิกฺขํ ททาติ. ตโต อหํ โภโต อุเทนสฺส เอกํ นิจฺจภิกฺขํ
 ททามิตี.

^๑ ส.อ. คจฺฉ

^๒ อ. ทสฺสปิ

^๓ ฉ., เท. โยชนสฺเต เจปิ

^๑ ฉ., เท. สเจ ปิ, เอวฺมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. ตีสาย

“กั ปน เต พุราหมณ อังคราชา เทวสิกั นิจจกัฏขั
ททาตีติ. “ปญจปี^๑ โภ อุเทน กหาปนสตานีติ. “น โข โน
พุราหมณ กปฺปติ ชาตฺรปรชตํ ปฏิกุคเหตุนฺติ. “สเจ ตํ โภ^๒
อุเทน^๓ น กปฺปติ, วิหารํ โภโต อุเทนสส การาเปสฺสามีติ.
“สเจ โข เม ตวํ พุราหมณ วิหารํ การาเปตฺกามา, ปาฏฺฐลิปฺตเต
สงฺฆสฺส อุปฏฺฐจฺานสาละํ การาเปหีติ. “อิมินาหิ^๔ โภโต อุเทนสส
ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย อตฺตมโน อภิตฺทฺโธ, ยํ มํ ภวํ อุเทโน
สงฺฆเ ทาเน^๕ สมหาเปติ, เอสาหิ^๕ โภ อุเทน เอติสฺสา จ
นิจจกัฏขาย อปราย จ นิจจกัฏขาย ปาฏฺฐลิปฺตเต สงฺฆสฺส
อุปฏฺฐจฺานสาละํ การาเปสฺสามีติ.

อถ โข โฆฏฺฐมุโข พุราหมโน เอติสฺสา จ นิจจกัฏขาย
อปราย จ นิจจกัฏขาย ปาฏฺฐลิปฺตเต สงฺฆสฺส อุปฏฺฐจฺานสาละํ
การาเปสิ. सा एतेरहि “โฆฏฺฐมุขีติ วุจ्जतीติ.

จตุตถํ โฆฏฺฐมุขสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕. จงกีสุตตํ

[๔๒๒] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ
จาริกญจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ, เยน โอปาสาทํ^๖
นาม โกสลานํ พุราหมณคาโม, ตทวสริ. ตตฺร สฺสํ ภควา
โอปาสาเท วิหริติ อุตฺตเรน โอปาสาทํ เทวเน सालวเน.

^๑ ฉ., เท. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

^{๒-๓} ฉ., เท., อี. โภโต อุเทนสส

^๔ ฉ., เท. อิมินาปาหิ อี. อิมินาปหิ

^๕ อี. ทานํ

^๕ สี. โสหนํ

^๖ สี., อี. โอปสาทํ

เตน โข ปน สมเยน จงกิ พุราหฺมโณ โอปาสาทำ อชฺฌาวสติ
 สตตฺตฺสฺสํ สติณกฺกฺโขทกํ สธณฺณํ ราชโภคคํ รมฺเณ ปเสนทินา
 โกสเลน ทินฺนํ ราชทายํ พุรหฺมเทยฺยํ.

อสฺสิสฺสุ โข โอปาสาทกา^๑ พุราหฺมณคหปติกา “สมณ
 ขลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชฺชิตฺโต โกสเลสุ
 จาริกณฺจรมานो มหตา ภิกฺขุสงฺเขเน สทฺธิ^๒ โอปาสาทำ อนฺุปฺตฺโต
 โอปาสาทเ วิหฺรติ อุตฺตเรน โอปาสาทำ เทวเน सालวเน. ตํ
 โข ปน ภาวนตํ โคตมํ เอวํกลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
 สุกฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ^๓ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควา โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารํ สพุรหฺมกํ
 สสฺสมณพุราหฺมณิ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺเญา สจฺฉิกิตฺวา
 ปเวเทติ, โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺฌเมกลฺยาณํ
 ปริโยสานกฺลฺยาณํ, สาดถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปฺริปฺญณํ ปฺริสทฺธิ^๔
 พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ, สารุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ
 ทสฺสนํ โหตีติ.

[๔๒๓] อถ โข โอปาสาทกา พุราหฺมณคหปติกา
 โอปาสาทา นิภฺขมิตฺวา สงฺฆา^๕ สงฺฆีคณิภูตา อุตฺตเรน มุขา^๖
 คจฺจนฺติ, เยน เทวานํ सालวณํ. เตน โข ปน สมเยน จงกิ
 พุราหฺมโณ อุปฺริ ปาสาทเ ทิवा เสยฺยํ อุปคฺโต โหติ.

^๑ อ. โอปาสาทกา, เอมุปริปิ.

^๒ ส. ปุริสทมฺมสารถิ

^๓ ฉ., เท. สงฺฆสงฺฆี

^๔ อ. มุข

อทุทสา โข จงกั พุราหมโณ โอปาสาทเก พุราหมณ-
 คหปติเก โอปาสาทา นิกุมมิตวา สงฺฆเ^๑ สงฺฆีคณัฏฺเฐ อุตฺตเรน
 มุขเ^๒ คจฺจนฺเต,^๓ เยเน เทวณํ สาลวณํ, ทิสฺวาน ชตฺตํ อามนฺเตสิ
 “กัณฺหุ โข โภ ชตฺเต โอปาสาทกา พุราหมณคหปติกา โอปาสาทา
 นิกุมมิตวา สงฺฆา สงฺฆีคณัฏฺฐา อุตฺตเรน มุขา คจฺจนฺติ, เยเน
 เทวณํ สาลวณนฺติ. “อตฺถิ โภ จงกั สมโณ โคตโม สกฺยปฺุตโต
 สกฺยกุลา ปพฺพชิตो โกสเลสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
 สทฺธิ โอปาสาทํ อนุปฺปตฺโต โอปาสาทเ วิหริติ อุตฺตเรน โอปาสาทํ
 เทวเน สาลวเน. ตํ โข ปน ภวณฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาโณ
 กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ
 สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ, ตเมเต ภวณฺตํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมณฺตีติ. “เตนหิ โภ ชตฺเต, เยเน โอปาสาทกา
 พุราหมณคหปติกา, เตนุปสงฺกมิ;^๔ อุปสงฺกมิตฺวา โอปาสาทเ^๕
 พุราหมณคหปติเก เอวํ วเทหิ จงกั โภ พุราหมโณ เอวมาห
 ‘อาคเมณฺตุ กิร ภวณฺโต’ จงกัปิ พุราหมโณ สมณํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมณฺตีติ.” “เอวํ โภติ โข โส ชตฺตา^๖ จงกัสนฺ
 พุราหมณสฺส ปฏฺิสนฺตฺวา, เยเน โอปาสาทกา พุราหมณคหปติกา,
 เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา โอปาสาทเก พุราหมณคหปติเก
 เอตทวโจ “จงกั โภ พุราหมโณ เอวมาห ‘อาคเมณฺตุ กิร
 ภวณฺโต, จงกัปิ พุราหมโณ สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺวา.”

^๑ ฉ., เท. สงฺฆสงฺฆี^๒ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

พิมพ์ 27/05/2566

^๕ ฉ., เท. โอปาสาทเก อ. โอปาสาทเก^๖ ฉ., เท., อ. อุปสงฺกมิตฺวา^๒ ฉ., เท. มุข^๔ ฉ., เท. เตนุปสงฺกม^๖ ฉ., เท. โภนฺโต, เอวมฺปริปี.^๘ ฉ., เท. ชตฺโต

[๔๒๔] เตน โข ปน สมเยน นานาเวรชฺชกานํ
 พฺราหฺมณานํ ปญฺจมตฺตานิ พฺราหฺมณสฺตานิ โอปาสาเท ปฏฺวิสนฺติ
 เกณจิเทว กรณียะเน. อสฺสิสฺสุ โข เต พฺราหฺมณา “จงฺกึ กิร
 พฺราหฺมโณ สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสตีติ. อถ” เต
 พฺราหฺมณา, เยเน จงฺกึ พฺราหฺมโณ, เตนอุปสงฺกมียสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 จงฺกึ พฺราหฺมณํ เอตทโวจํ “สจฺจํ กิร ภวํ จงฺกึ สมณํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสตีติ. “เอวํ โข [๒] โภ โหติ ‘อหํปิ’^๓ สมณํ
 โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสสามีติ. “มา ภวํ จงฺกึ สมณํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมิ, น อรหติ ภวํ จงฺกึ สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตฺุ, สมโณ เตวว โคตโม อรหติ ภวนฺตํ จงฺกึ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตฺุ. ภวณฺหิ จงฺกึ อุกฺโขตฺสฺสาโต มาติโต จ ปิตติโต จ
 สํสฺสทฺชคฺคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหฺยฺคา อกฺขิตฺโต อนฺุปกฺกฺกุจฺ
 ชาติวาทะเน. ยมฺปิ ภวํ จงฺกึ อุกฺโขตฺสฺสาโต มาติโต จ ปิตติโต จ
 สํสฺสทฺชคฺคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหฺยฺคา อกฺขิตฺโต อนฺุปกฺกฺกุจฺ
 ชาติวาทะเน. อิมินาปงฺเคน น อรหติ ภวํ จงฺกึ สมณํ โคตมํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺุ, สมโณ เตวว โคตโม อรหติ ภวนฺตํ
 จงฺกึ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺุ. ภวณฺหิ จงฺกึ อทฺโธ มหทฺชโน
 มหาโภโค, ภวณฺหิ จงฺกึ ตินฺนํ เวทานํ ปารคฺคฺ สนิชฺฌนฺทฺกฺกุภานํ
 สากฺขรปฺปเกทานํ อิตฺิหาสปญฺจมานํ ปทโก เวยฺยากรโณ
 โลกายตมมหาปฺริสฺลกฺขณฺสฺส อนวโย, ภวณฺหิ จงฺกึ อภีรฺุโป ทสฺสนียโย
 ปาสาทิกโก ปรมาย วณฺณนโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต พฺรหฺมวณฺณณิ
 พฺรหฺมวจฺจสี^๔ อชฺุทฺทาวกาโส ทสฺสนาย ภวณฺหิ จงฺกึ สีลวา

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท., อ. อถ โข เต

^๒ ฉ., เท., อ. เม

^๓ ฉ., เท. ปิสฺสทฺโ ท น ทิสฺสตี.

^๔ ส., อ. พฺรหฺมวจฺจสี

พุกุณสีลี^๑ พุกุณสีเลน^๒ สมณฺหาคโต, ภาวณฺหิ จงฺกึ กลฺยาณวาโจ
 กลฺยาณวากุรโณ ไปริยา^๓ วาจาเย สมณฺหาคโต วิสฺสุจาย
 อเนลคพาย^๔ อตฺถสฺส วิญญาปณิยา, ภาวณฺหิ จงฺกึ พหุณฺโ
 อาจริยปาจริโย ตีณิ มาณวกสตานิ มนฺเต วาเจติ, ภาวณฺหิ จงฺกึ
 รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส สกุกโต ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต
 อปจิตโต, ภาวณฺหิ จงฺกึ พุราหมณสฺส ปกฺขรสาติสฺส สกุกโต
 ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต, ภาวณฺหิ จงฺกึ โอปาสาทํ
 อชฺฌาวสติ, สตฺตสฺสทํ สติณกฺกุโจทกํ สรณฺณํ ราชโกคฺคํ รณฺญา^๕
 ปเสนทินา โกสเลน ทินฺนํ ราชทายํ พุรฺหมเทยฺยํ. ยมฺปิ ภวํ จงฺกึ
 โอปาสาทํ อชฺฌาวสติ สตฺตสฺสทํ สติณกฺกุโจทกํ สรณฺณํ ราชโกคฺคํ
 รณฺญา ปเสนทินา โกสเลน ทินฺนํ ราชทายํ พุรฺหมเทยฺยํ.
 อิมินาปงฺเคน น อรหติ ภวํ จงฺกึ สมณฺโ คตมํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตฺตุ, สมโณ เตวว คตโม อรหติ ภวนฺตํ จงฺกึ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตฺตุนฺติ.

[๔๒๕] เอวํ วุตฺเต, จงฺกึ พุราหมโณ เต พุราหมณ
 เอตทโวจ “เตนฺหิ โภ มมาปิ^๖ สุณฺณถ, ยถา^๗ ยถา^๘ มยเมว
 อรหาม ตํ สมณฺ” คตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตุ, น เตวว อรหติ
 โส ภวํ คตโม อมฺหากํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตุ. สมโณ ขลฺล โภ
 คตโม อุกฺโกตฺตสฺสาโต มาติโต จ ปิตีโต จ สํสฺสทฺคหณิโก ยาว

^{๑-๒} ฉ.,เท.,อิ. วุกุณสีลี วุกุณสีเลน

^๓ อิ. ไปริยา

^๔ ฉ. อเนลคลาย

^๕ อิ. รณฺโณ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. มมปิ

^๗ ฉ.,เท.,อิ. ยถา

^๘ สี.,อิ. ภวนฺตํ

สตุตมา ปิตามหยฺคา อกฺขิตโต อนุปกฺกฏฺโจ ชาตีวาเทน. ยมฺปิ^๑
 สมโน โคตโม อุกฺโตสุชาโต ฯเปฯ ชาตีวาเทน. อิมินาปงฺเคน
 น อรหติ โส ภวํ โคตโม อมฺหากํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตํ, อถ
 โข มยเมว อรหาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตํ,
 สมโน ขลฺ ภโก โคตโม ปหฺนฺตํ หิริญฺญสฺสวณฺณํ โอหาย ปพฺพชิตो
 ญมิกตํ จ เวหาสญฺจณฺจ, สมโน ขลฺ ภโก โคตโม ททโรว
 สมานะ^๒ สฺสูกาพเกโส ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปจฺเมน
 วยสา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตอ, สมโน ขลฺ ภโก
 โคตโม อกามกานํ มาตาปิตูนํ อสฺสุมฺขานํ รุทฺหนฺตานํ เกสมสฺสํ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตอ, สมโน ขลฺ ภโก โคตโม อภิรุโป ทสฺสนิโย ปาสาทิโก
 ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต พุรฺหมวณฺณิ พุรฺหมวจฺฉสี
 อขุทฺทาวกาโส ทสฺสนาย, สมโน ขลฺ ภโก โคตโม สีลวา อริยสีลี
 กุสลสีลี กุสเลน สีเลน สมนฺนาคโต สมโน ขลฺ ภโก โคตโม
 กลฺยาณวาโจ กลฺยาณวากุรโณ ปรียา วาจา สมนฺนาคโต
 วิสฺฐาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนียา สมโน ขลฺ ภโก
 โคตโม พหฺนฺนํ อจาริยปาจริโย, สมโน ขลฺ ภโก โคตโม
 ชีณกามราโค วิคตจาปโล, สมโน ขลฺ ภโก โคตโม กมฺมวาที
 กิริยวาที อปาปปุเรกฺขาริ พุรฺหมญฺญาย ปชาย, สมโน ขลฺ ภโก
 โคตโม อจฺจากุลา ปพฺพชิตอ อสฺมิงฺหา^๓ ขตฺติยกุลา, สมโน ขลฺ
 ภโก โคตโม อทฺฐกุลา^๔ ปพฺพชิตอ มหทฺธนา มหาโภคา, สมณ

ขลุ โภ โคตมํ ตีโรฏฐา ตีโรชนปทา สंपุจันตุ อากัจฉนติ,
 สมณํ ขลุ โภ โคตมํ อนเณกานิ เทวตาสหสฺसानิ ปาณณ^๑ สรณํ
 คตานิ, สมณํ ขลุ โภ โคตมํ เอวํกลยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ‘อิตฺติปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมปฺนโน
 สุกฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควาติ, สมณํ ขลุ โภ โคตโม ทวตฺตีสมหาปุริสลกฺขณฺเห
 สมณฺนาคโต, สมณํ ขลุ โภ โคตมํ ราชา มากโร เสนิโย
 พิมฺพิสาโร สปุตฺตทาโร ปาณณิ^๒ สรณํ คโต, สมณํ ขลุ โภ
 โคตมํ ราชา ปเสนทิ โกสโล [๒] ปาณณิ^๓ สรณํ คโต, สมณํ
 ขลุ โภ โคตมํ พุราหมณํ ปกฺขรสาติ สปุตฺตทาโร ปาณณิ
 สรณํ คโต, สมณํ ขลุ โภ โคตโม โอปาสาทํ อนุปฺปตฺโต
 โอปาสาเท วิหริติ อุตฺตเรน โอปาสาทํ เทวเน सालวเน, เย^๔
 ปน โข เกจิ สมณฺา วา พุราหมณฺา วา อมฺหากํ คามกฺขेतฺตํ
 อากัจฉนติ, อติถิโน^๕ เต โหณฺติ, อติถิ โข ปนฺมเหหิ สกฺกาตพฺพา
 ครุกาตพฺพา มาเนตพฺพา ปุเชตพฺพา. ยมฺปิ โภ^๕ สมณํ โคตโม
 โอปาสาทํ อนุปฺปตฺโต โอปาสาเท วิหริติ อุตฺตเรน โอปาสาทํ
 เทวเน सालวเน, อติถิมฺหากํ สมณํ โคตโม, อติถิ โข
 ปนฺมเหหิ สกฺกาตพฺโพ ครุกาตพฺโพ มาเนตพฺโพ ปุเชตพฺโพ,
 อิมินาปงฺเคน น อรหติ โส ภวํ โคตโม อมฺหากํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตุํ. อถ โข มยเมว อรหาม ตํ ภวนฺตํ โคตมํ ทสฺสนาย

^๑ ฉ., เท., อี. ปาณณิ^๒ ฉ., เท., อี. สปุตฺตทาโร^๓ ฉ., เท., เย โข เต^๔ ฉ., เท., อี. อติถิ โน^๕ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

อุปสงฺกมิตุํ. เอตตํกั^๑ ไช อหํ โภ ทสฺส โภโต โคตมสฺส วณฺณ^๒
 ปริยาปุณามิ, น จ โส ภวํ โคตโม เอตตกฺวณฺโณ,
 อปฺปริมาณวณฺโณ หิ โส ภวํ โคตโม, เอกเมเกนปิ โภ^๓
 องฺเคน สมณฺหาคโต น อรหติ โส^๔ ภวํ โคตโม อมฺหากํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ, อถ ไช มยเมว อรหาม ตํ ภวนฺตํ
 โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ. “เตนหิ โภ สพฺเพว มยํ
 สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสามาติ.

[๔๒๖] อถ ไช จงฺกิ พฺราหฺมณฺโณ มหตา พฺราหฺมณคณฺเณ
 สทฺธิ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ
 สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.
 เตน ไช ปน สมเยน ภควา วุฑฺฒเห^๕ วุฑฺฒเห^๕ พฺราหฺมณฺเหหิ
 สทฺธิ กิณฺจิ กิณฺจิ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา นิสินฺโน โหติ.

เตน ไช ปน สมเยน กาปทิโก^๖ นาม มาณโว ททโร
 วุตฺตสิโร โสฬสวสฺสทฺเทสิโก ชาตียา, ตินฺณํ เวทานํ ปารคฺค
 สนิมฺณทฺฏเกณฺณานํ สากุขรปฺปเกทานํ อิตฺติหาสปญฺจมานํ ปทโก
 เวยฺยากรโณ โลกายตมมหาปฺริสลกฺขณฺสฺส อนวโย, ตสฺสํ ปริสายํ
 นิสินฺโน โหติ. โส วุฑฺฒานํ วุฑฺฒานํ พฺราหฺมณานํ ภควตา
 สทฺธิ มนฺตยมานานํ อนฺตรนฺตฺรา กถํ โอปาเตติ. อถ ไช ภควา
 กาปทิกํ มาณวํ อปฺสาเทสิ^๗ “มา อายสฺมา ภารทฺวาไซ วุฑฺฒานํ
 วุฑฺฒานํ พฺราหฺมณานํ มนฺตยมานานํ อนฺตรนฺตฺรา กถํ โอปาเตสิ,^๘
 กถาปฺริโยसानํ อายสฺมา ภารทฺวาไซ อาคเมตฺตุติ.

^๑ ฉ., เท. เอตตเก

^๒ ฌ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๓-๔} ฉ., เท., อ. วุฑฺฒเห วิ วุฑฺฒเห

^๕ ฉ., เท. อปฺสาเทติ

^๖ ฉ., เท. วณฺณ

^๗ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๘ ส. กาปจิกโก ฉ., เท. กาปฏิกโก

^๙ ฉ., เท., อ. โอปาเตตุ

เอวํ วุตเต, จงฺกึ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “มา ภวํ โคตโม กาปทิกํ มาณวํ อปฺสาเทสิ, กุลปฺตโต จ
 กาปทิกโก มาณโว, พหุสฺสโต จ กาปทิกโก มาณโว, ปณฺทิตโต จ
 กาปทิกโก มาณโว, กลฺยาณวาทุรโณ จ กาปทิกโก มาณโว
 ปโหติ จ กาปทิกโก มาณโว, โภตา โคตเมน สทฺธิ อสฺมึ
 วจเน ปติมนฺเตตฺตุนฺติ. อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “อทฺธา โข
 กาปทิกสฺส มาณวสฺส เตวิชฺชเก ปาวจเน กตฺ^๑ ภวิสฺสติ,
 ตถา हि นํ พุราหฺมณา สํปุเรกฺขโรนฺตฺติ. อถ โข กาปทิกสฺส
 มาณวสฺส เอตทโหสิ “ยทา เม สมโณ โคตโม จกฺขุนา^๒
 จกฺขุํ อุปสํหริสฺสติ, อถาหํ สมณํ โคตมํ ปณฺหํ ปุจฺฉิสฺสามิตี.
 อถ โข ภควา กาปทิกสฺส มาณวสฺส เจตสา เจโต
 ปริวิตกฺกมณฺเวย, เยน กาปทิกโก มาณโว, เตเน จกฺขุณิ อุปสํหาสิ.

[๔๒๗] อถ โข กาปทิกสฺส มาณวสฺส เอตทโหสิ
 “สมนฺนาหฺรติ โข มํ สมโณ โคตโม, ยนฺนุนาหํ สมณํ โคตมํ
 ปณฺหํ ปุจฺฉเยยฺยนฺติ. อถ โข กาปทิกโก มาณโว ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “ยทฺธิํ โภ โคตม พุราหฺมณานํ ปิราณํ มนฺตปทํ
 อิติหิตฺติหปรํปราย^๓ ปิฎกสมฺปทาย, ตตฺถ จ พุราหฺมณา เอกํเสน
 นิฏฺฐจํ คจฺฉนฺติ ‘อิทเมว สจฺจํ โมขมณฺเวยนฺติ อิธ ภวํ โคตโม
 กิมาหาติ.

“กึ ปน ภารทวาช อตฺถิ โกจิ พุราหฺมณานํ
 เอกพุราหฺมโณปิ, โย เอวมาห ‘อหเมตํ ชานามิ, อหเมตํ ปสฺสามิ,
 อิทเมว สจฺจํ โโมขมณฺเวยนฺติ. โน หิทํ โภ โคตม.

“กั ปน ภารทวาช อตฺถิ โกจิ พุราหฺมณานํ เอกาจริโยปิ
 เอกาจริยปาจริโยปิ ยาว สตฺตมา อจริยมหฺยคา,^๑ โย เอวมาห
 ‘อหเมตํ ชานามิ, อหเมตํ ปสฺสามิ, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ.
 โน หิทํ โภ โคตม. “กั ปน ภารทวาช เยปิ เต พุราหฺมณานํ
 ปุพฺพกา อิสโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร, เยสมิทํ
 เอตฺรหิ พุราหฺมณา โปราณํ มนฺตปทํ คีตํ ปวฺตตํ สมิทิตํ,
 ตทฺนุคายนฺติ ตทฺนุภาสนฺติ ภาสิตมฺนุภาสนฺติ วาจิตมฺนุวาเจนฺติ.
 เสยฺยถิทํ. อฏฺฐโก วามโก วามเทโว เวสฺสามิตฺโต ยมตคฺคิ
 องฺคิรโส ภารทวาช วาเสฏฺฐโจ กสฺสโป ภคฺ, เตปิ เอวมาหฺสุ
 ‘มยเมตํ ชานาม, มยเมตํ ปสฺสาม, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ.
 โน หิทํ โภ โคตม.

“อิตฺติ กิร ภารทวาช นตฺถิ โกจิ พุราหฺมณานํ
 เอกพุราหฺมโณปิ, โย เอวมาห ‘อหเมตํ ชานามิ, อหเมตํ ปสฺสามิ,
 อิทเมว สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ นตฺถิ. โกจิ พุราหฺมณานํ เอกาจริโยปิ
 เอกาจริยปาจริโยปิ ยาว สตฺตมา อจริยมหฺยคา, โย เอวมาห
 ‘อหเมตํ ชานามิ, อหเมตํ ปสฺสามิ, อิทเมว สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ.
 เยปิ เต พุราหฺมณานํ ปุพฺพกา อิสโย มนฺตานํ กตฺตาโร
 มนฺตานํ ปวตฺตาโร, เยสมิทํ เอตฺรหิ พุราหฺมณา โปราณํ มนฺตปทํ
 คีตํ ปวฺตตํ สมิทิตํ, ตทฺนุคายนฺติ ตทฺนุภาสนฺติ ภาสิตมฺนุภาสนฺติ
 วาจิตมฺนุวาเจนฺติ. เสยฺยถิทํ. อฏฺฐโก วามโก วามเทโว เวสฺสามิตฺโต
 ยมตคฺคิ องฺคิรโส ภารทวาช วาเสฏฺฐโจ กสฺสโป ภคฺ, เตปิ
 น เอวมาหฺสุ มยเมตํ ชานาม, มยเมตํ ปสฺสาม, อิทเมว สจฺจํ
 โโมฆมณฺณนฺติ.

หมตอายุ 27/05/2566

[๔๒๘] “เสยยถาปี การทวาช อนฺธเวณิ ปรมปราสํสตุตา
 ปุริโมปิ น ปสฺสติ มชฺฌิโมปิ น ปสฺสติ ปจฺฉิโมปิ น ปสฺสติ;
 เอวเมว โข การทวาช อนฺธเวณฺณูปมํ^๑ มณฺเฎ พุราหุมนานํ
 ภาสิตํ สมปะชฺชติ. ปุริโมปิ น ปสฺสติ, มชฺฌิโมปิ น ปสฺสติ,
 ปจฺฉิโมปิ น ปสฺสติ, ตํ ก็ มณฺเฎสิ การทวาช. นนุ เอวํ
 สนฺเต พุราหุมนานํ อมฺบุลิกา สทฺธา สมปะชฺชตฺติ. น เขวตฺถ โก
 โคตม พุราหุมนา สทฺธายเยว ปยิริปาสนนฺติ^๒ อนฺุสฺสวาเปตฺถ
 พุราหุมนา ปยิริปาสนนฺตฺติ.

“ปุพฺพเพว โข ตวํ การทวาช สทฺธํ อคมาสิ, อนฺุสฺสวํ
 อิทานิ วเทสิ. ปณฺจ โข อิมํ การทวาช ฐมา ทิฏฺฐเจว
 ฐมเม ทฺวิธาวิปาภา.”^๓ กตเม ปณฺจ. สทฺธา, รุจิ, อนฺุสฺสโว,
 อาการปริวิตกโก, ทิฏฺฐจินิษฺฌานกฺขนฺติ. อิมํ โข การทวาช
 ปณฺจ ฐมา ทิฏฺฐเจว ฐมเม ทฺวิธาวิปาภา. อปิจ การทวาช
 สฺสทฺทหิตํเยว^๔ โหติ, ตณฺจ โหติ วิตตํ ตฺวจํ มุสา โน เจปิ
 สฺสทฺทหิตํ โหติ, ตณฺจ โหติ ภูตํ ตฺวจํ^๕ อนนฺเฎถา, อปิจ
 การทวาช สฺสรุจิตํเยว โหติ ยเปยฺย สฺวานุสฺสุตํเยว โหติ ยเปยฺย
 สฺสปริวิตกํเยว โหติ ยเปยฺย สฺนินฺชฌายิตํเยว โหติ ตณฺจ โหติ
 วิตตํ ตฺวจํ มุสา, โน เจปิ สฺนินฺชฌายิตํ โหติ, ตณฺจ โหติ ภูตํ
 ตฺวจํ อนนฺเฎถา, สจฺจํ อนฺุรกฺขตา การทวาช วิญญฺนา ปุริเสน
 นาลเมตฺถ เอกํเสน นิฏฺฐจํ คณฺตุํ ‘อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺเฎนฺติ.

^๑ อ. อนฺธเวณฺณูปมํ

^๓ ฉ. เทวธาวิปาภา

^๕ อ. ตฺวจํ

^๒ อ. ปยิริปาสนนฺติ

^๔ ส. สฺสทฺทหิตํ

[๔๒๙] “กิตฺตาวตฺตา ปน โภ โคตม สจฺจานุรฺกฺขณฺหา โหติ
กิตฺตาวตฺตา สจฺจมนุรฺกฺขติ สจฺจานุรฺกฺขณํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ
ปจฺจณามาทิ.

“สทฺธา เจปิ ภารทฺวาช ปุริสสฺส โหติ; ‘เอวํ เม
สทฺธาติ อิติ วทํ สจฺจมนุรฺกฺขติ. น เตวว ตาว เอกํเสน
นิฏฺฐจํ คจฺฉติ ‘อิทฺเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ. เอตฺตาวตฺตา’ ไช
ภารทฺวาช สจฺจมนุรฺกฺขณฺหา โหติ, เอตฺตาวตฺตา สจฺจมนุรฺกฺขติ,
เอตฺตาวตฺตา จ มยํ สจฺจานุรฺกฺขณํ ปณฺญาเปม, น เตวว ตาว
สจฺจานุโพโห โหติ,^๑ รุจิ เจปิ ภารทฺวาช ปุริสสฺส โหติ ยเปย
อนุสฺสโว เจปิ ภารทฺวาช ปุริสสฺส โหติ ยเปย อาการปรีวิตกฺโก
เจปิ ภารทฺวาช ปุริสสฺส โหติ ยเปย ทิฏฺฐินิขฺฌมานกฺขนฺติ เจปิ
ภารทฺวาช ปุริสสฺส โหติ; เอวํ เม ทิฏฺฐินิขฺฌมานกฺขนฺตํ อิติ วทํ
สจฺจมนุรฺกฺขติ, น เตวว ตาว เอกํเสน นิฏฺฐจํ คจฺฉติ “อิทฺเมว
สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ. เอตฺตาวตฺตา ไช ภารทฺวาช สจฺจมนุรฺกฺขณฺหา”
โหติ, เอตฺตาวตฺตา สจฺจมนุรฺกฺขติ, เอตฺตาวตฺตา จ มยํ สจฺจานุรฺกฺขณํ
ปณฺญาเปม,^๒ น เตวว ตาว สจฺจานุโพโห โหตีติ.

[๔๓๐] “เอตฺตาวตฺตา โภ โคตม สจฺจมนุรฺกฺขณฺหา โหติ,
เอตฺตาวตฺตา สจฺจมนุรฺกฺขติ, เอตฺตาวตฺตา จ มยํ สจฺจานุรฺกฺขณํ
เปกฺขาม, กิตฺตาวตฺตา ปน โภ โคตม สจฺจานุโพโห โหติ.
กิตฺตาวตฺตา สจฺจมนุพฺพชฺฌติ. สจฺจานุโพหํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ
ปจฺจณามาทิ.

^{๑-๒} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท., อ. สจฺจานุรฺกฺขณ

^๓ ฉ. ปณฺณเปม อ. ปณฺญาเปมิ

“อิธ กิร” ภาวทวาช ภิกขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ
 วา อุปนัสสาย วิหริติ. ตเมว^๒ คหปติ วา คหปติปฺพุโต วา
 อุปสงฺกมิตฺวา ตีสุ ฐมฺเมสุ สมนฺเนสฺส โลภนีเยสุ ฐมฺเมสุ
 โทสนีเยสุ ฐมฺเมสุ โมหนีเยสุ ฐมฺเมสุ ‘อตุถิ นุ โข อิมสฺส
 อายสฺมโต ตถารูปา โลภนียา ฐมฺมา, ยถารูเปหิ โลภนีเยหิ
 ฐมฺเมหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต ทินฺนจิตฺโต อชานํ วา วเทยฺย ‘ชานามิตี,
 อปสฺสํ วา วเทยฺย ‘ปสฺสามิตี, ปริ วา ตถตฺตตาย”^๓ สมหาทเปยฺย,
 ยํ ปเรสํ อสฺส ทิฆมฺมตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ. ตเมนํ สมนฺเนสฺมาโน
 เอวํ ชานาติ ‘นตฺถิ โข อิมสฺส อายสฺมโต ตถารูปา โลภนียา
 ฐมฺมา, ยถารูเปหิ โลภนีเยหิ ฐมฺเมหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต อชานํ วา
 วเทยฺย ‘ชานามิตี, อปสฺสํ วา วเทยฺย ‘ปสฺสามิตี, ปริ วา
 ตถตฺตตาย สมหาทเปยฺย, ยํ ปเรสํ อสฺส ทิฆมฺมตฺตํ อหิตาย
 ทุกฺขายาติ. ตถา โข ปนฺนิมสฺส อายสฺมโต กายสฺมาจโร, ตถา
 วจีสฺมาจโร, ยถา ตํ อลฺลทฺธสฺส, ยํ โข ปนฺน อยฺมายสฺมา
 ฐมฺมํ เทเสตี, คมฺภีโร โส ฐมฺโม ทุกฺทโส ทฺรฺนุโพโส สนฺโต
 ปณีโต อตฺตกฺวาวโร นิปฺโป^๔ ปณฺทิตเวทนีโย,^๕ น โส ฐมฺโม
 สุเทสิโย ลฺลทฺธเณนาติ.

[๔๓๑] ยโต นํ สมนฺเนสฺมาโน วิสุทฺธํ โลภนีเยหิ^๖
 ฐมฺเมหิ ปสฺสตี”^๗ สมนฺนปสฺสตี, ตโต นํ อุตฺตริ”^๘ สมนฺเนสฺส
 โทสนีเยสุ ฐมฺเมสุ ‘อตุถิ นุ โข อิมสฺส อายสฺมโต ตถารูปา

^๑ จ., เท. กิรสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ จ., เท. ตเมนํ

^๓ จ., เท. ตถตฺตตาย, เอวฺมปรีปิ.

^๔ ส. นิปฺโป

^๕ อ. ปณฺทิตเวทนีโย

^๖ อ. โลภนีเยหิ

^๗ จ., เท., อ. อยํ ปาโร น ทิสฺสตี.

^๘ จ., เท. อุตฺตริ, เอวฺมปรีปิ.

โทสนีเยชา ฐมา, ยถารูปเปหิ โทสนีเยหิ ฐমেหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต
 อชาณํ วา วเทยฺย ‘ชานามิตฺติ, อปสฺสํ วา วเทยฺย ‘ปสฺสามิตฺติ,
 ปรี วา ตถตฺตาย สมาทเปยฺย, ยํ ปเรสํ อสฺส ทิฆมรตฺตํ อหิตาย
 ทุกฺขายาติ. ตเมณํ สมฺนุเนสฺมาโน เอวํ ชานาติ ‘นตฺถิ โข
 อิมสฺสายสฺมโต ตถารูปา โทสนีเยชา ฐมา, ยถารูปเปหิ โทสนีเยหิ
 ฐমেหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต อชาณํ วา วเทยฺย ‘ชานามิตฺติ, อปสฺสํ วา
 วเทยฺย ‘ปสฺสามิตฺติ, ปรี วา ตถตฺตาย สมาทเปยฺย, ยํ ปเรสํ
 อสฺส ทิฆมรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ.’ ตถา โข ปณฺิมสฺสายสฺมโต
 กายสฺมาจโร, ตถา วจีสมฺมาจโร, ยถาตํ อทฺฏฺจสฺส, ยํ โข ปน
 อยมายสฺมา^๒ ฐมมํ เทเสติ, คมฺภีโร โส ฐมโม ทุกฺทโส ทฺรณฺุโพโร
 สนฺโต ปณฺีโต อตฺกกาจโร นิปุณฺเณ ปณฺุทิตเวทนีโย, น โส
 ฐมโม สุเทสียो ทฺฏฺเจนาติ.

[๔๓๒] ยโต นํ สมฺนุเนสฺมาโน วิสฺสุทฺธํ โทสนีเยหิ ฐমেหิ
 ปสฺสตี^๓ สมฺนุปสฺสตี ตโต นํ อุตฺตรี สมฺนุเนสตี โมหนีเยสฺสุ
 ฐเมสฺสุ ‘อตฺถิ นฺุ โข อิมสฺสายสฺมโต ตถารูปา โมหนีเยชา ฐมา,
 ยถารูปเปหิ โมหนีเยหิ ฐমেหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต อชาณํ วา
 วเทยฺย ‘ชานามิตฺติ, อปสฺสํ วา วเทยฺย ‘ปสฺสามิตฺติ, ปรี วา
 ตถตฺตาย สมาทเปยฺย, ยํ ปเรสํ อสฺส ทิฆมรตฺตํ อหิตาย
 ทุกฺขายาติ. ตเมณํ สมฺนุเนสฺมาโน เอวํ ชานาติ ‘นตฺถิ โข
 อิมสฺสายสฺมโต ตถารูปา โมหนีเยชา ฐมา, ยถารูปเปหิ โมหนีเยหิ
 ฐমেหิ ปริยาทินฺนจิตฺโต อชาณํ วา วเทยฺย ‘ชานามิตฺติ,

^๑ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ เท. อายสฺมา

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโร น ทิสฺสตี.

อปสฺสํ วา วเทยฺย ‘ปสฺสสามีติ, ปริ วา ตถตฺตตาย สมาทเปยฺย,
 ยํ ปเรสํ อสฺส ทิฆมรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ. ตถา โข
 ปนิมสฺสายสุมโต กายสมาจาโร, ตถา วจีสมาจาโร, ยถาตํ
 อมฺพหสฺส. ยํ โข ปน อยมายสฺมา ฐมมํ เทเสติ, คมฺภีโร
 โส ฐมฺโม ทุทฺทโส ทูรณฺุโพโธ สนฺโต ปณฺีโต อตฺตกาวจโร
 นิปุโณ ปณฺุฑิตเวทนีโย, น โส ฐมฺโม สฺสเทสียो มฺพฺพเหณาติ.

ยโต นํ สมนฺเนสฺमानो วิสฺสุทฺธํ โมหนีเยหิ ฐมฺเมหิ
 ปสฺสติ สมนฺุปสฺสติ, อถ ตมฺหิ สทฺธํ นิเวเสติ, สทฺธาชาโต
 อุปสงฺกมฺติ;^๑ อุปสงฺกมฺนฺโต ปยิริุปาสติ; ปยิริุปาสนฺโต โสตํ
 โอทหติ; โอहितโสโต ฐมมํ สฺสุณาติ; สุตฺวา ฐมมํ ฐาเรติ; ฐตํ^๒
 ฐมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ; อตฺถํ อุปปริกฺขโต ฐมฺมา นิชฺฌมานํ
 ขมฺนฺติ; ฐมฺมนิชฺฌมานกฺขณฺุติยา^๓ สติ จนฺุโท ชายติ; จนฺุทชาโต
 อฺุสฺสหติ; อฺุสฺสहितฺวา ตฺุเลติ; ตฺุลยิตฺวา ปทหติ. ปหิตตฺโต สฺमानो
 กาเยน เจว ปรมตฺถสจฺจํ^๔ สจฺจิกโรติ, ปญฺญาย จ ตํ^๕ อตีวิชฺฌ
 ปสฺสติ. “เอตฺตาวตฺตา โข ภารทฺวาชฺ สจฺจานฺุโพโธ โหติ, เอตฺตาวตฺตา
 สจฺจมนฺุพฺพชฺฌติ, เอตฺตาวตฺตา จ มยํ สจฺจานฺุโพธํ ปญฺญาเปม,
 น เตวว^๖ สจฺจานฺุปตฺติ^๖ โหตีติ.

[๔๓๓] “เอตฺตาวตฺตา โภ โคตม สจฺจานฺุโพโธ โหติ,
 เอตฺตาวตฺตา สจฺจมนฺุพฺพชฺฌติ, เอตฺตาวตฺตา จ มยํ สจฺจานฺุโพธํ

^๑ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ อ. ฐมฺมนิชฺฌมานกฺขณฺุติยา

^๕ จ., เท. น

^๒ อ. ฐาริตานํ

^๔ จ., เท., อ. ปรมสจฺจํ

^๖ จ., เท. เตวว ตาว สจฺจานฺุปตฺติ

เปกขาม. กิตตาวตา ปน โภ โกตม สจฺจานุปตฺติ โหติ.
กิตตาวตา สจฺจมนุปาปุณาติ สจฺจานุปตฺตี มยฺ ภวนฺตํ โคตมํ
ปฺจุณฺนามาติ.

“เตสฺสเยว [๑] ภารทวาช ฌมฺมานํ อาเสวนา ภาวนา
พหุสํกมมํ สจฺจานุปตฺติ โหติ, เอตตาวตา โข ภารทวาช
สจฺจานุปตฺติ โหติ, เอตตาวตา สจฺจมนุปาปุณาติ, เอตตาวตา จ
มยฺ สจฺจานุปตฺตี ปญฺญาเปมาติ.

[๔๓๔] “เอตตาวตา โภ โกตม สจฺจานุปตฺติ โหติ,
เอตตาวตา สจฺจมนุปาปุณาติ, เอตตาวตา จ มยฺ สจฺจานุปตฺตี
เปกขาม. สจฺจานุปตฺติยา ปน โภ โกตม กตโม ฌมฺโม พหุกาโร.
สจฺจานุปตฺติยา พหุการํ ฌมมํ มยฺ ภวนฺตํ โคตมํ ปฺจุณฺนามาติ.

“สจฺจานุปตฺติยา โข ภารทวาช ปธานํ พหุการํ, โน เจ
ตํ ปทเหยย, น ยิทํ สจฺจมนุปาปุณฺเญย, ยสฺมา จ โข ปทหติ,
ตสฺมา สจฺจมนุปาปุณาติ. ตสฺมา สจฺจานุปตฺติยา ปธานํ พหุการนฺติ.

“ปธานสฺส ปน โภ โกตม กตโม ฌมฺโม พหุกาโร.
ปธานสฺส พหุการํ ฌมมํ มยฺ ภวนฺตํ โคตมํ ปฺจุณฺนามาติ. “ปธานสฺส
โข ภารทวาช ตุลนา พหุกาโร, โน เจ ตํ ตุเลยฺ, น ยิทํ
ปทเหยย, ยสฺมา จ โข ตุเลติ, ตสฺมา ปทหติ, ตสฺมา ปธานสฺส
ตุลนา พหุการาติ.

“ตูลนาย ปน โภ โกตม กตโม ฌมฺโม พหุกาโร.
ตูลนาย พหุการํ ฌมมํ มยฺ ภวนฺตํ โคตมํ ปฺจุณฺนามาติ. “ตูลนาย

โฆ ภารทวาช อัสสาโห พหุกาโร, โน เจ ตัง อัสสเหยฺย, น
ยิทํ ตุเลยฺย, ยสฺมา จ โฆ อัสสหติ, ตสฺมา ตุเลติ, ตสฺมา
ตุนาย อัสสาโห พหุกาโรติ.

“อัสสาหสฺส ปน โภ โคตม กตโม ฐโม พหุกาโร.
อัสสาหสฺส พหุการํ ฐมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
“อัสสาหสฺส โฆ ภารทวาช จนฺโท พหุกาโร, โน เจ ตัง จนฺโท
ชาเยถ, น ยิทํ อัสสเหยฺย, ยสฺมา จ โฆ จนฺโท ชายติ, ตสฺมา
อัสสหติ, ตสฺมา อัสสาหสฺส จนฺโท พหุกาโรติ.

“จนฺทสฺส ปน โภ โคตม กตโม ฐโม พหุกาโร.
จนฺทสฺส พหุการํ ฐมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ. “จนฺทสฺส
โฆ ภารทวาช ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติ พหุการา, โน เจ ตัง” ฐมา
นิซฺฆมานํ^๑ ขเมยฺยํ, น ยิทํ จนฺโท ชาเยถ, ยสฺมา จ โฆ ฐมา
นิซฺฆมานํ ขมนฺติ, ตสฺมา จนฺโท ชายติ, ตสฺมา จนฺทสฺส
ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติ พหุการาติ.

“ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติยา ปน โภ โคตม กตโม ฐโม
พหุกาโร. ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติยา พหุการํ ฐมํ มยํ ภวนฺตํ
โคตมํ ปุจฺจามาติ. “ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติยา โฆ ภารทวาช
อตฺถุปฺปริกฺขา”^๒ พหุการา. โน เจ ตัง อตฺถํ อุปฺปริกฺขเหยฺย, น ยิทํ
ฐมา นิซฺฆมานํ ขเมยฺยํ, ยสฺมา จ โฆ อตฺถํ อุปฺปริกฺขติ,
ตสฺมา ฐมา นิซฺฆมานํ ขมนฺติ, ตสฺมา ฐมฺมนิซฺฆมานกฺขนฺติยา
อตฺถุปฺปริกฺขา พหุการาติ.

^๑ ฉ. เท. เจเต

^๒ อี. ฐมฺมนิซฺฆมานํ

^๓ ฉ. เท. อตฺถุปฺปริกฺขา, เอวมฺปฺริปิ.

“อตฺตูปฺปริกฺขาย ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุกาโร.
 อตฺตูปฺปริกฺขาย พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
 “อตฺตูปฺปริกฺขาย โข ภารทฺวาช ฐมฺมชารณา พหุการา. โน เจ
 ตํ ฐมมํ ชาเรยฺย, น ยิํ อตฺถํ อูปฺปริกฺเขยฺย, ยสฺมา จ โข
 ฐมมํ ชาเรติ, ตสฺมา อตฺถํ อูปฺปริกฺขติ, ตสฺมา อตฺตูปฺปริกฺขาย
 ฐมฺมชารณา พหุการาติ.

“ฐมฺมชารณาย ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุกาโร.
 ฐมฺมชารณาย พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
 “ฐมฺมชารณาย โข ภารทฺวาช ฐมฺมสฺสวณฺ” พหุการํ, โน เจ
 ตํ ฐมมํ สฺสเนยฺย, น ยิํ ฐมมํ ชาเรยฺย, ยสฺมา จ โข
 ฐมมํ สฺสนาติ,^๑ ตสฺมา^๒ ฐมมํ ชาเรติ,^๓ ตสฺมา ฐมฺมชารณาย
 ฐมฺมสฺสวณฺ พหุการนฺติ.

“ฐมฺมสฺสวณฺสส ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุกาโร.
 ฐมฺมสฺสวณฺสส พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
 “ฐมฺมสฺสวณฺสส โข ภารทฺวาช สไตวชานํ พหุการํ, โน เจ
 ตํ สไตํ โอทเหยฺย, น ยิํ ฐมมํ สฺสเนยฺย, ยสฺมา จ โข
 สไตํ โอทหติ, ตสฺมา ฐมมํ สฺสนาติ, ตสฺมา ฐมฺมสฺสวณฺสส
 สไตวชานํ พหุการนฺติ.

“สไตวชานฺสส ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุกาโร.
 สไตวชานฺสส พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
 “สไตวชานฺสส โข ภารทฺวาช ปยิริปาสนา^๔ พหุการา, โน เจ ตํ

^๑ อ. ฐมฺมสวณ^๒ อ. ชาเรติ^{๓-๔} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.^๔ อ. ปยิริปาสนา

ปยิริฐาเสยฺย, น ยิทํ โสตํ โอทเหยฺย, ยสฺมา จ โข ปยิริฐาสติ,
ตสฺมา โสตํ โอทหติ, ตสฺมา โสตาจฺจานสฺส ปยิริฐาสนา พหุการาติ.

“ปยิริฐาสนาย ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุการโ.
ปยิริฐาสนาย พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
“ปยิริฐาสนาย โข ภารทฺวาช อุปสงฺกมณํ พหุการํ, โน เจ ตํ
อุปสงฺกเมยฺย, น ยิทํ ปยิริฐาเสยฺย, ยสฺมา จ โข อุปสงฺกมติ,
ตสฺมา ปยิริฐาสติ, ตสฺมา ปยิริฐาสนาย อุปสงฺกมณํ พหุการนฺติ.

“อุปสงฺกมนสฺส ปน โภ โคตม กตโม ฐมโม พหุการโ.
อุปสงฺกมนสฺส พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนตํ โคตมํ ปุจฺจามาติ.
“อุปสงฺกมนสฺส โข ภารทฺวาช สทฺธา พหุการา, โน เจ ตํ
สทฺธา ชาเยถ, น ยิทํ อุปสงฺกเมยฺย, ยสฺมา จ โข สทฺธา
ชายติ, ตสฺมา อุปสงฺกมติ, ตสฺมา อุปสงฺกมนสฺส สทฺธา พหุการาติ.

[๔๓๕] “สจฺจานุรฺกฺขณํ มยํ ภวนตํ โคตมํ อปฺปจฺฉิมฺหา”
สจฺจานุรฺกฺขณํ ภวํ โคตโม พุยาภาสิ, ตณฺจ ปนฺนมหากํ รุจฺจติ
เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา” อตฺตมฺนา. สจฺจมนฺุโพธิํ มยํ ภวนตํ
โคตมํ อปฺปจฺฉิมฺหา, สจฺจมนฺุโพธิํ ภวํ โคตโม พุยาภาสิ, ตณฺจ
ปนฺนมหากํ รุจฺจติ เจว ขมฺติ จ, เตน จมฺหา อตฺตมฺนา.
สจฺจานุปฺตฺตี มยํ ภวนตํ โคตมํ อปฺปจฺฉิมฺหา, สจฺจานุปฺตฺตี ภวํ
โคตโม พุยาภาสิ, ตณฺจ ปนฺนมหากํ รุจฺจติ เจว ขมฺติ จ, เตน
จมฺหา อตฺตมฺนา. สจฺจานุปฺตฺติยา พหุการํ ฐมมํ มยํ ภวนตํ
โคตมํ อปฺปจฺฉิมฺหา สจฺจานุปฺตฺติยา พหุการํ ฐมมํ ภวํ โคตโม

พฺยาภาสิ ตณฺจ ปนฺมหากํ รุจฺจติ เจว ชมฺติ จ, เตน จมฺหา
 อตฺตมฺนา. ยํ ยเทว จ มยํ ภวนฺตํ โคตมํ อปฺจุจิมฺหา, ตํ ตเทว
 ภวํ โคตโม พฺยาภาสิ, ตณฺจ ปนฺมหากํ รุจฺจติ เจว ชมฺติ จ,
 เตน จมฺหา อตฺตมฺนา. มยํ หิ โภ โคตม ปุพฺเพ เอวํ ชานาม
 ‘เก จ มุณฺฑกา สมณฺกา อีพฺภา กณฺหา พนฺธุปาทปจฺจา’
 เก จ ฐมฺมสฺส อญฺญาตาโรติ. อชฺเนสิ วต เม ภวํ โคตโม
 สมณฺสฺส สมณเปมํ, สมณฺสฺส สมณปสาทํ, สมณฺสฺส สมณการวํ.
 อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕เปฯ อุปาสกํ มํ
 ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺงคตฺนติ.

ปญฺจมํ จงฺกีสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๖. เอสูการีสุตต์

[๔๓๖] เอวมฺเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข เอสูการิ พฺราหฺมโณ,
 เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ;
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิติ.

เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข เอสูการิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “พฺราหฺมณา โภ โคตม จตฺสโส ปาริจรียา ปญฺณเปนฺติ;^๑
 พฺราหฺมณสฺส ปาริจรียํ ปญฺณเปนฺติ, ชตฺตียสฺส ปาริจรียํ
 ปญฺณเปนฺติ, เวสฺสสฺส ปาริจรียํ ปญฺณเปนฺติ, สุกฺทสฺส ปาริจรียํ
 ปญฺณเปนฺติ. ตตฺริทํ โภ โคตม พฺราหฺมณา พฺราหฺมณสฺส

^๑ ฉ., เท., อ. พนฺธุปาทปจฺจา

^๒ เท., อ. ปญฺณเปนฺติ, เอวมฺปริปิ.

ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ ‘พุราหุมนโณ วา พุราหุมนํ ปริจเรยฺย,
 ขตฺติโย วา พุราหุมนํ ปริจเรยฺย, เวสฺสโ ส วา พุราหุมนํ
 ปริจเรยฺย สุกฺโก วา พุราหุมนํ ปริจเรยฺยาติ. อิทํ โข โภ
 โคตม พุราหุมนา พุราหุมนสฺส ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ. ตตฺริทํ
 โภ โคตม พุราหุมนา ขตฺติยสฺส ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ, ขตฺติโย วา
 ขตฺติยํ ปริจเรยฺย, เวสฺสโ ส วา ขตฺติยํ ปริจเรยฺย, สุกฺโก วา
 ขตฺติยํ ปริจเรยฺยาติ. อิทํ โข โภ โคตม พุราหุมนา ขตฺติยสฺส
 ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ. ตตฺริทํ โภ โคตม พุราหุมนา เวสฺสสฺส
 ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ ‘เวสฺสโ ส วา เวสฺสํ ปริจเรยฺย, สุกฺโก วา
 เวสฺสํ ปริจเรยฺยาติ. อิทํ โข โภ โคตม พุราหุมนา เวสฺสสฺส
 ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ. ตตฺริทํ โภ โคตม พุราหุมนา สุกฺกสฺส
 ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ ‘สุกฺโก วา’ สุกฺกํ ปริจเรยฺย, โภ^๒ ปณฺณโย
 สุกฺกํ ปริจริสฺสตีติ. อิทํ โข โภ โคตม พุราหุมนา สุกฺกสฺส
 ปาริจริยํ ปณฺณเปนฺติ. พุราหุมนา โภ โคตม อีมา จตฺสโ ส
 ปาริจริยา ปณฺณเปนฺติ; อิทํ^๓ ภวํ โคตโม กิมาหาติ.

[๔๓๗] “กึ ปน พุราหุมน สพฺโพ โลโก พุราหุมนานํ
 เอตทพฺภนฺนุชานาติ ‘อีมา จตฺสโ ส ปาริจริยา ปณฺณเปนฺตฺติ.’^๔ โน
 หิทํ โภ โคตม.

“เสยฺยถาปี พุราหุมน ปุริโส ทพิทฺโท อสฺสโก อนาพฺพิโย,
 ตสฺส อกามสฺส วิสฺส^๕ โอลคฺเคยฺยํ ‘อิทฺนเต อมฺโภ ปุริส มํสํ
 ขาทิตพฺพํ, มฺลญฺจ อนฺนุปฺปาทพฺพนฺติ; เอวเมว โข พุราหุมน

^๑ ส. จ

^๓ จ., เท., อ. อธิ

^๕ จ., เท., อ. พิล

^๒ ส. โภ วา

^๔ ส. ปณฺณเปนฺติ

พราหมณา อปฺปฏินฺณาย^๑ เตสํ สมณพราหมณานํ อถ จ
 ปณินา จตฺสโส ปาริจรียา ปณฺณเปณฺติ. นาหิ พราหมณ 'สพฺพํ
 ปริจริตพฺพนฺติ วทามิ; น ปนาหิ^๒ พราหมณ 'สพฺพํ น
 ปริจริตพฺพนฺติ วทามิ. ยํ หิสฺส พราหมณ ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ
 ปาปิโย อสฺส น เสยฺโย, นาหนฺตํ 'ปริจริตพฺพนฺติ วทามิ.
 ยณฺจ ขวสฺส^๓ พราหมณ ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ เสยฺโย อสฺส
 น ปาปิโย, ตมहि 'ปริจริตพฺพนฺติ วทามิ. ขตฺติยณฺเจปิ พราหมณ
 เอวํ ปุจฺเจยฺยํ 'ยํ วา เต ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ ปาปิโย อสฺส
 น เสยฺโย, ยํ วา เต ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ เสยฺโย อสฺส
 น ปาปิโย, ตเมตถ^๔ ปริจเรยฺยาสีติ. ขตฺติโยปิ हि พราหมณ
 สมฺมา พุยากรมาโน เอวํ พุยากรเรยฺย 'ยํ हि मे ปริจรโต
 ปาริจรียาเหตุ ปาปิโย อสฺส น เสยฺโย, นาหนฺตํ ปริจเรยฺย^๕
 ยณฺจ โข मे ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ เสยฺโย อสฺส น
 ปาปิโย, ตมहि ปริจเรยฺยนฺติ. พราหมณํ เจปิ พราหมณ ๔เปย
 เวสฺสํ เจปิ พราหมณ ๔เปย สุกฺกํ เจปิ พราหมณ เอวํ
 ปุจฺเจยฺยํ 'ยํ วา เต ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ ปาปิโย อสฺส
 น เสยฺโย, ยํ วา เต ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ เสยฺโย อสฺส
 น ปาปิโย, ตเมตถ ปริจเรยฺยาสีติ. สุกฺกโทปิ พราหมณ สมฺมา
 พุยากรมาโน เอวํ พุยากรเรยฺย 'ยํ हि मे ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ
 ปาปิโย อสฺส น เสยฺโย, นาหนฺตํ ปริจเรยฺย; ยณฺจ โข
 मे ปริจรโต ปาริจรียาเหตุ เสยฺโย อสฺส น ปาปิโย, ตมहि
 ปริจเรยฺยนฺติ.

^๑ฉ.เท.อ. อปฺปฏินฺณาย

^๓ฉ.เท.อ. ขวสฺส

^๕ส.ฉ.เท. ปริจเรยฺย

^๒ฉ.เท. ปนสฺสโท น หิสฺสตี.

^๔ฉ.เท.อ. กเมตถ. เอวมฺปริปิ.

“นาหิ พุราหุมน ‘อุจฺจากุสฺสินตา เสยฺยโสติ วทามิ,
 น ปนาหิ พุราหุมน ‘อุจฺจากุสฺสินตา ปาปิยโสติ’ วทามิ.
 นาหิ พุราหุมน ‘อุพารวณฺณตา เสยฺยโสติ วทามิ, น ปนาหิ
 พุราหุมน ‘อุพารวณฺณตา ปาปิยโสติ วทามิ. นาหิ พุราหุมน
 ‘อุพารโกคตา เสยฺยโสติ’ วทามิ, น ปนาหิ พุราหุมน
 ‘อุพารโกคตา ปาปิยโสติ วทามิ.

[๔๓๘] อุจฺจากุสฺสินปิ หิ พุราหุมน อิทฺเทกฺจโจ
 ปาณฺดาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารย์ โหติ,
 มุสสาวาทิ โหติ, ปิสฺสณวาโจ โหติ, ผรุสวาโจ โหติ, สมฺมปฺปลาปี
 โหติ, อภิชฺฌาลุ^๑ โหติ, พุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ,
 ตสฺมา น อุจฺจากุสฺสินตา เสยฺยโสติ วทามิ. อุจฺจากุสฺสินปิ หิ
 พุราหุมน อิทฺเทกฺจโจ ปาณฺดาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารย์ ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาทา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสฺสณาย^๒ วาจา ย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสาย^๓
 วาจา ย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ
 โหติ, อพุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, ตสฺมา น
 ‘อุจฺจากุสฺสินตา ปาปิยโสติ วทามิ.

[๔๓๙] ‘อุพารวณฺณปิ หิ พุราหุมน อิทฺเทกฺจโจ
 ปาณฺดาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารย์ โหติ,
 มุสสาวาทิ โหติ, ปิสฺสณวาโจ โหติ, ผรุสวาโจ โหติ, สมฺมปฺปลาปี

^๑ ฉ., เท., อ. ปาปิยโสติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. เสยฺยโสติ

^๓ ส., อ., อ. ๒ อภิชฺฌาลุ

^๔ อ. ปิสฺสณาวาจา

^๕ อ. ผรุสาวาจา

โหติ, อภิขุณฺณาสฺ โหติ, พุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ.
 ตสฺมา น 'อุพารวณฺณตา เสยฺยโสติ วทามิ. อุพารวณฺโณปิ हि
 พุราหุมน อิคฺเชจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาธา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสฺสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจาเย
 ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิขุณฺณาสฺ โหติ,
 อพุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, ตสฺมา น อุพารวณฺณตา
 ปาปิยโสติ วทามิ. อุพารโกโคปิ हि พุราหุมน อิคฺเชจฺโจ
 ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทาทิ โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจาริ โหติ,
 มุสาวาที โหติ, ปิสฺสุณวาโจ โหติ, ผรุสฺวาโจ โหติ, สมฺผปฺปลาปี
 โหติ, อภิขุณฺณาสฺ โหติ, พุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ.
 ตสฺมา น 'อุพารโกคตา เสยฺยโสติ วทามิ. อุพารโกโคปิ हि
 พุราหุมน อิคฺเชจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาธา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสฺสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจาเย
 ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิขุณฺณาสฺ โหติ,
 อพุยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ. ตสฺมา น 'อุพารโกคตา
 ปาปิยโสติ วทามิ. นาหิ พุราหุมน สพฺพํ ปริจฺจิตพฺพนฺติ วทามิ
 น ปนาหิ พุราหุมน 'สพฺพํ น ปริจฺจิตพฺพนฺติ' วทามิ. ยํ หิสฺส
 พุราหุมน ปริจฺจโรโต ปาริจฺจริยาเหตุ สทฺธา วทฺตติ สึลฺลํ วทฺตติ
 สุตํ วทฺตติ จาโค วทฺตติ ปญฺญา วทฺตติ, ตมฺหิ ปริจฺจิตพฺพนฺติ'
 วทามิตี.

หมดอายุ 27/05/2566

[๔๔๐] เอวํ วุตเต, เอสุการี พุราหมโณ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “พุราหมณา โภ โคตม จตฺตาริ ฌนานิ ปญฺญเปเนติ;
 พุราหมณสฺส สนฺธนํ^๑ ปญฺญเปเนติ, ขตฺติยสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ,
 เวสฺสสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ, สุทฺทสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ.
 ตตฺริทํ โภ โคตม พุราหมณา พุราหมณสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ
 ภิกฺขุชาจริยํ. ภิกฺขุชาจริยญจ ปน พุราหมโณ สนฺธนํ อติมญฺญมาโน
 อกิจฺจการี โหติ, โคโป ว อทินฺนํ อาทียมาโนติ. อิทํ โข โภ
 โคตม พุราหมณา พุราหมณสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ. ตตฺริทํ โภ
 โคตม พุราหมณา ขตฺติยสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ ฌนุกลาป.
 ฌนุกลาปญจ ปน ขตฺติโย สนฺธนํ อติมญฺญมาโน อกิจฺจการี
 โหติ, โคโป ว อทินฺนํ อาทียมาโนติ. อิทํ โข โภ โคตม
 พุราหมณา ขตฺติยสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ. ตตฺริทํ โภ โคตม
 พุราหมณา เวสฺสสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ กสิโครกฺขํ. กสิโครกฺขญจ
 ปน เวสฺสโส สนฺธนํ อติมญฺญมาโน อกิจฺจการี โหติ, โคโป ว
 อทินฺนํ อาทียมาโนติ. อิทํ โข โภ โคตม พุราหมณา เวสฺสสฺส
 สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ. ตตฺริทํ โภ โคตม พุราหมณา สุทฺทสฺส
 สนฺธนํ ปญฺญเปเนติ อสิตพฺยาภงฺคี. อสิตพฺยาภงฺคิญจ ปน สุทฺโท
 สนฺธนํ อติมญฺญมาโน อกิจฺจการี โหติ, โคโป ว อทินฺนํ
 อาทียมาโนติ. อิทํ โข โภ โคตม พุราหมณา สุทฺทสฺส สนฺธนํ
 ปญฺญเปเนติ. [๒] อิมานิ จตฺตาริ ฌนานิ ปญฺญเปเนติ อิท
 ภวํ โคตโม กิมาหาติ.

^๑ สฺยา. สทฺธนํ, เอวมฺปรีปิ.^๒ ฉ., เท., อี. พุราหมณา โภ โคตม

[๔๔๑] “กั ปน พุราหฺมณ สพฺโพ โลโก พุราหฺมณานํ
 เอตทพฺภนุชานาติ ‘อิมานิ จตฺตาริ ธนานิ ปญฺญเปนฺตฺตติ. โน หิ ํ
 โภ โคตม. “เสยฺยถาปิ พุราหฺมณ ปุริโส ทฬิทฺโท อสฺสโก
 อนาพฺหิโย, ตสฺส อกามสฺส วิสํ โอลคฺเคยฺยํ ‘อิทฺนเต อมฺโภ
 ปุริส มํสํ ขาทิตพฺพํ, มฺลญฺจ อนฺุปปาทพฺพนฺติ; เอวเมว โข
 พุราหฺมณ พุราหฺมณา อปฺปฏิญฺญา ย เตสํ สมณพุราหฺมณานํ
 อถ จ ปณิมานิ จตฺตาริ ธนานิ ปญฺญเปนฺติ. อริยํ โข ปน”
 อหํ พุราหฺมณ โลกุตฺตรํ ฌมมํ ปุริสสฺส สนฺธนํ ปญฺญเปมิ.
 ไปราณํ โข ปนสฺส มาตาเปตฺติกํ กุลวํสํ อนฺุสฺสรโต, ยตถ
 ยตถเว อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ, เตเน เตเนว สงฺขยํ^๒
 คจฺจติ. ขตฺติยกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ, ‘ขตฺติโยเตว
 สงฺขยํ คจฺจติ. พุราหฺมณกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ,
 ‘พุราหฺมณเเตว สงฺขยํ คจฺจติ. เวสฺสกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส
 อภินิพฺพตฺติ โหติ ‘เวสฺโสเตว สงฺขยํ คจฺจติ. สฺสทฺทกุลเ เจ
 อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ ‘สฺสทฺโทเตว สงฺขยํ คจฺจติ.
 เสยฺยถาปิ พุราหฺมณ ยํ ยเทว ปจฺจยํ ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ,
 เตเน เตเนว สงฺขยํ คจฺจติ. กฏฺฏญฺเจ ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ,
 ‘กฏฺฏคฺคิเตว สงฺขยํ คจฺจติ. สกฺลิกญฺเจ ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ,
 ‘สกฺลิกคฺคิเตว สงฺขยํ คจฺจติ. ตินฺณญฺเจ ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ,
 ‘ตินฺณคฺคิเตว สงฺขยํ คจฺจติ. โคมยญฺเจ ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ,
 ‘โคมยคฺคิเตว สงฺขยํ คจฺจติ; เอวเมว โข อหํ พุราหฺมณ อริยํ

โลกุตตรัม ฌมมัม ปุริสสส สนฺธนํ ปณฺณเปมิ. โปราณํ โข ปนสฺส
 มาตาเปตฺติกํ กุลวํสํ อนุสฺสรโต, ยตฺถ ยตฺถเว อตฺตภาวสฺส
 อภินิพฺพตฺติ โหติ, เตเน เตเนว สงฺขยํ คจฺฉติ.

ขตฺติยกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ, 'ขตฺติโยเตว
 สงฺขยํ คจฺฉติ. พุราหุณกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ,
 'พุราหุณเเตว สงฺขยํ คจฺฉติ. เวสฺสกุลเ เจ อตฺตภาวสฺส
 อภินิพฺพตฺติ โหติ, 'เวสฺโสเตว สงฺขยํ คจฺฉติ. สฺสทฺทกุลเ เจ
 อตฺตภาวสฺส อภินิพฺพตฺติ โหติ, 'สฺสทฺโทเตว สงฺขยํ คจฺฉติ.

ขตฺติยกุลา เจปิ พุราหุณ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺโติ
 โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อากมฺม ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจา ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ^๑ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ,
 สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราชโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสฺลํ.

พุราหุณกุลา เจปิ พุราหุณ อการสฺมา อนการิยํ
 ปพฺพชฺโติ โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อากมฺม
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ,
 อพฺรหฺมจริยา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ ฯเปฯ
 สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราชโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสฺลํ.

เวสฺสกุลา เจปิ พุราหุณ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺโติ
 โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อากมฺม ปาณาติปาตา

ปฏิวีรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวีรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา
ปฏิวีรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวีรโต โหติ ฯเปฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.

สุทฺตกุลา เจปิ พุราหฺมณ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตโต
โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อากมฺม ปาณาติปาตา
ปฏิวีรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวีรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา
ปฏิวีรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวีรโต โหติ, ปิสฺสุณาย วาจา
ปฏิวีรโต โหติ, ผรุสาย วาจา ปฏิวีรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา
ปฏิวีรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ,
สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.

[๔๔๒] ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหฺมณ พุราหฺมโณว นฺุ ไช
ปโหติ อสฺมี ปเทเส อเวรํ อพฺยาปชฺฌ^๑ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถ, โน
ชตฺติโย, โน เวสฺโส, โน สุทฺโทติ. โน หิโก โภ โคตม.
“ชตฺติโยปิ หิ โภ โคตม ปโหติ อสฺมี ปเทเส อเวรํ อพฺยาปชฺฌ
เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถ, พุราหฺมโณปิ หิ โภ โคตม ฯเปฯ เวสฺโสปิ
หิ โภ โคตม ฯเปฯ สุทฺโทปิ หิ โภ โคตม ฯเปฯ สพฺเพปิ หิ
โภ โคตม จตฺตาริ วณฺณา ปโหนฺติ อสฺมี ปเทเส อเวรํ
อพฺยาปชฺฌ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺถนฺติ.

“เอวเมว ไช พุราหฺมณ ชตฺติยกุลา เจปิ อคารสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตโต โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ
อากมฺม ปาณาติปาตา ปฏิวีรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวีรโต
โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏิวีรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวีรโต โหติ,

หมดอายุ 27/05/2566

ปิสุณาย วาจาเย ปฏิวีโรโต โหติ, ฌรุสสาเย วาจาเย ปฏิวีโรโต โหติ, สมุผลปปลาลา ปฏิวีโรโต โหติ, อนนภิขุณณาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมมาทิกฺกุจิ โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมมํ กุสลํ.

พุราหุมนกุลา เจปิ พุราหุมน ฌเปย เวสฺสกุลา เจปิ พุราหุมน ฌเปย สุกฺกกุลา เจปิ พุราหุมน อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตฺโต โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมมวินยํ อากมฺม ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวีโรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏิวีโรโต โหติ, มุสสาทา ปฏิวีโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาเย ปฏิวีโรโต โหติ, ฌรุสสาเย วาจาเย ปฏิวีโรโต โหติ, สมุผลปปลาลา ปฏิวีโรโต โหติ, อนนภิขุณณาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมมาทิกฺกุจิ โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมมํ กุสลํ.

[๔๔๓] ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหุมน พุราหุมนนุ นุ โข ปโหติ โสตุตตี^๑ สินนํ อาทาย นทึ คนฺตวา รโฆชลลํ ปวาเหตุํ, โน ขตฺติโย, โน เวสฺโส, โน สุกฺกโทติ. โน ทิทํ โภ โคตม. “ขตฺติโยปิ ทิ โภ โคตม ปโหติ โสตุตตี สินนํ อาทาย นทึ คนฺตวา รโฆชลลํ ปวาเหตุํ, พุราหุมนนปิ ทิ โภ โคตม ฌเปย เวสฺโสปิ ทิ โภ โคตม ฌเปย สุกฺกโทปิ ทิ โภ โคตม ฌเปย สพฺเพปิ ทิ โภ โคตม จตฺตาโร วณฺณา ปโหนฺติ โสตุตตี สินนํ อาทาย นทึ คนฺตวา รโฆชลลํ ปวาเหตุนฺติ.

“เอวเมว โข พุราหุมน ขตฺติยกุลา เจปิ อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตฺโต โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมมวินยํ อากมฺม ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวีโรโต

โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ,
 ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
 สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต
 โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมมํ กุสลํ.

พฺราหฺมณกุลา เจปิ พฺราหฺมณ ๔เปฯ เวสฺสกุลา เจปิ
 พฺราหฺมณ ๔เปฯ สุกฺตกุลา เจปิ พฺราหฺมณ อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อาคมม
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ,
 อพฺรหฺมจริยา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณาย
 วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
 สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต
 โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราทโก โหติ, ฌายํ ฌมมํ กุสลํ.

[๔๔๔] ตํ ก็ มณฺเฑสิ พฺราหฺมณ อิท ราชา ขตฺติโย
 มุทฺธาวสิตฺโต นานาชาจฺจานํ ปุริสํ ปุริสสํ สนนฺนิปาเตยฺย
 'อายนฺตุ โภณฺโต, เย ตตฺถ ขตฺติยกุลา พฺราหฺมณกุลา ราชมณฺเฑกุลา
 อุปฺปนฺนา, สากสฺส^๑ วา สาลสฺส วา สลพลสฺส วา จนฺทนสฺส วา
 ปทุมกสฺส วา อุตฺตารารณิ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตนฺตุ, เตโช
 ปาตุกโรนฺตุ, อายนฺตุ ปน โภณฺโต, เย จ^๒ ตตฺถ จณฺทาลกุลา
 เนสาทกุลา เวณฺณกุลา^๓ รกการกุลา ปุกฺกุสกุลา อุปฺปนฺนา,
 สापานโทณฺเฑยา วา สุกฺกโรณฺเฑยา วา รชกโรณฺเฑยา วา
 เอลณฺทกฏฺฐสฺส วา อุตฺตารารณิ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตนฺตุ,
 เตโช ปาตุกโรนฺตุติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ส., อ. เวณฺณกุลา ฉ., เท. เวณฺณกุลา

ตั้ง ก็ มณฺเณสิ พุราหมณ, โย เอว^๑ นุ โข โส
 ขตฺติยกุลา พุราหมณกุลา ราชณฺณกุลา อุปฺปนฺเนหิ สากสฺส วา
 สาลสฺส วา สลพสฺส วา จนฺทนสฺส วา ปทุมกสฺส วา
 อุตฺตรารณิ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต เตโช ปาตูกฺโต, เสวว^๒
 นุ ขวสฺส อคฺคิ อจฺจิมมา เจว วณฺณิมา^๓ จ ปภสฺสโร จ เตน
 [๔] สกฺกา อคฺคินา อคฺคิกรณิเย กรณิเย กาทํ, โย ปน โส
 จณฺทาลกุลา เนสาทกุลา เวณฺณกุลา รกการกุลา ปุกฺกุสกุลา
 อุปฺปนฺเนหิ สาปानโทณียา วา สฺฐกรโทณียา วา รชกโทณียา วา
 เอลณฺทกฏฺฐสฺส วา อุตฺตรารณิ อาทาย อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต,
 เตโช ปาตูกฺโต, สุวสฺส อคฺคิ น^๔ เจว อจฺจิมมา น จ วณฺณิมา
 น จ ปภสฺสโร, น จ เตน สกฺกา อคฺคินา อคฺคิกรณิเย กาทุนฺติ.

“โน หิทฺถ โภ โคตม. โยปิ โส โภ โคตม ขตฺติยกุลา
 พุราหมณกุลา ราชณฺณกุลา อุปฺปนฺเนหิ สากสฺส วา สาลสฺส วา
 สลพสฺส วา จนฺทนสฺส วา ปทุมกสฺส วา อุตฺตรารณิ อาทาย
 อคฺคิ อภินิพฺพตฺโต, เตโช ปาตูกฺโต, สุวสฺส อคฺคิ อจฺจิมมา เจว
 วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จ, เตน จ สกฺกา อคฺคินา อคฺคิกรณิเย
 กาทํ โยปิ โส จณฺทาลกุลา เนสาทกุลา เวณฺณกุลา รกการกุลา
 ปุกฺกุสกุลา อุปฺปนฺเนหิ สาปानโทณียา วา สฺฐกรโทณียา วา
 รชกโทณียา วา เอลณฺทกฏฺฐสฺส วา อุตฺตรารณิ อาทาย อคฺคิ
 อภินิพฺพตฺโต, เตโช ปาตูกฺโต, โสปีสฺส อคฺคิ อจฺจิมมา เจว
 วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จ, เตนปิ จ สกฺกา อคฺคินา อคฺคิกรณิเย

^๑ ฉ., เท. เอว
 หมายเหตุ 27/05/2566

^๓ ฉ., เท. วณฺณวา

^๔ ส. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. โส เอว

^๔ ฉ., เท., อ. จ

กาตุํ. สพฺโพปิ หิ โภ โคตม อคฺคิ อจฺจุมา เจว วณฺณิมา จ
ปภสฺสโร จ, สพฺเพนปิ จ สกฺกา อคฺคิณา อคฺคิกรณียํ กาตุนฺติ.

“เอวเมว โข พุราหฺมณ ขตฺติยกุลฺลา เจปิ อคารสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ
อาคมฺม ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต
โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ,
ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต
โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราชโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ.
พุราหฺมณกุลฺลา เจปิ พุราหฺมณ ขเปยฺ เวสฺสกุลฺลา เจปิ พุราหฺมณ
ขเปยฺ สุกฺตกุลฺลา เจปิ พุราหฺมณ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต
โหติ, โส จ ตถาคตปฺปเวทิตํ ฌมฺมวินยํ อาคมฺม ปาณาติปาตา
ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา
ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาเย
ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา
ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ,
สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, อาราชโก โหติ, ฌายํ ฌมฺมํ กุสฺสนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, เอสุการี พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อภิกฺขณฺตํ โภ โคตม ขเปยฺ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํคตฺนฺติ.

ฉนฺจํ เอสุการีสุตฺตํ นิฉฺจิตํ.

๗. ธนัญชานิสุตต^๑

[๔๔๕] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
 วิหรติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยน อายสฺมา
 สารีปฺตฺโต ทกฺขิณาคิริสฺมี จาริกญฺจรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ.
 อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ราชคเห วสสํวฺตฺโต,^๒ เยเน ทกฺขิณาคิริ
 เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสมฺตา
 สารีปฺตฺเตเน สทฺธิ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.

เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข ตํ ภิกฺขุ อายสฺมา สารีปฺตฺโต
 เอตทวโจ “กจฺจาวุโส ภควา อโรโค จ พลฺวา จาติ. “อโรโค
 จาวุโส ภควา พลฺวา จาติ. “กจฺจิ ปนาวุโส ภิกฺขุสงฺฆเณ อโรโค จ
 พลฺวา จาติ. “ภิกฺขุสงฺฆเณปิ โข” อาวุโส อโรโค จ พลฺวา จาติ.
 “เอตถ อาวุโส ตณฺหุลปาลทวาราย^๔ ธนญฺชานิ^๕ นาม พุราหฺมเณ
 อตฺถิ, กจฺจาวุโส ธนญฺชานิ พุราหฺมเณ อโรโค จ พลฺวา จาติ.
 “ธนญฺชานิปิ โข อาวุโส พุราหฺมเณ อโรโค จ พลฺวา จาติ.
 “กจฺจิ ปนาวุโส ธนญฺชานิ พุราหฺมเณ อปฺปมตฺตติ. “กุโต โน^๖
 อาวุโส ธนญฺชานิสฺส พุราหฺมณสฺส อปฺปมาโท. ธนญฺชานิ อาวุโส
 พุราหฺมเณ ราชานํ นิสฺสาย พุราหฺมณคหปติเก วิลุมฺปติ,
 พุราหฺมณคหปติเก นิสฺสาย ราชานํ วิลุมฺปติ, ยาปิสฺส ภริยา

^๑ ส.อ. ธานญชานิสุตต

^๒ เท. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ส.อ. ธานญชานิ

^๔ ฉ. วสสํวฺจ อ. วสสํ วฺจ

^๕ ฉ.เท. ตณฺหุลปาลิทวาราย

^๖ ฉ.เท. ปนาวุโส

สทฐา สทฐา^๑ กุลา อานีตา, สาปี^๒ กาลกตา^๓ อณฺณส^๔
ภริยา อสทฐา อสทฐา กุลา อานีตาติ.

“ทุสสุตติ วตาวุโส อสสุมหา,^๕ เย มยิ ธนญชานี พุราหุณ
ปมตติ อสสุมหา, อปเปวนาม^๖ มยิ กทาจิ กรหจิ ธนญชานินา
พุราหุณเณ สทฐี สมาคจฺเจยฺยาม, อปเปวนาม สียา โกจิเทว
กถาสลฺลาไปติ.

[๔๔๖] อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ทกฺขิณาคิริสฺมี
ยถาภีรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน ราชคหิ, เตเน จาริกํ ปกุกามิ,
อนุปฺพุเพเน จาริกญจรมาโน, เยน ราชคหิ ตทวสริ.

ตตฺร สุทํ อายสฺมา สารีปุตฺโต ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ปุพฺพพณฺหสมยิ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหิ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ. เตเน โข
ปน สมเยเน ธนญชานี พุราหุณเณ พหิณฺคเร คาโว โคญฺเจ
ทฺฐาเปติ.^๗ อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ราชคเห ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกุกนฺโต, เยน ธนญชานี
พุราหุณเณ, เตนฺอุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ธนญชานี พุราหุณเณ
อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ทูโรโต ว อาคจฺจนฺตํ; ทิสฺวาน, เยนายสฺมา
สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ
เอตทโวจ “อิโต โภ สารีปุตฺต ปโย ปิยตํ, ตว ภตฺตสฺส กาโล

^๑ ฉ., เท. สทฐากุลา

^๒ ฉ., เท. ๒ กาลกตา

^๔ ฉ. อสสุมหา

^๗ ส., อ. โทหาเปติ

^๒ ส., อ. สาปิส

^๔ ฉ., เท. อณฺณาส

^๖ อ. อปเปว จ นาม

ภวิสฺสตีติ. “อลํ พุราหมณ, กตํ เม อชฺช ภตฺตกิจฺจํ, อมฺกสมฺมํ
 เม รุกฺขมฺมูเล ทิวาวิหาโร ภวิสฺสตี, ตตฺร” อากฺขเจยฺยาสีติ. “เอวํ
 โภติ โข ฌณฺณชานี พุราหมโณ อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ปจฺจสฺสโลสิ.
 อถ โข ฌณฺณชานี พุราหมโณ ปจฺจนาภตฺตํ ภูตฺตปาตฺราโส,
 เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
 สารีปฺตฺเตน สหฺมํ สมฺโมเท; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสีทิ.

เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข ฌณฺณชานี พุราหมณํ อายสฺมา
 สารีปฺตฺโต เอตทโวจ “กจฺจิสี” ฌณฺณชานี อปฺปมตฺโตติ.

“กุโธ โภ สารีปฺตฺต อมฺหากํ อปฺปมาโท. เยสนฺโน
 มาตาปิตโร โปเสตพฺพา, ปุตฺตทาโร โปเสตพฺโพ, ทาสกมฺมกรโปริสํ”
 โปเสตพฺพํ,^๑ มิตฺตามจฺจานํ มิตฺตามจฺจกรณียํ กาทพฺพํ,
 ฌาติสาลโหิตานํ ฌาติสาลโหิตกรณียํ กาทพฺพํ, อติถีนํ อติถิกรณียํ
 กาทพฺพํ, ปุพฺพเปตานํ ปุพฺพเปตกรณียํ กาทพฺพํ, เทวตานํ
 เทวตากกรณียํ กาทพฺพํ, รณฺโณ ราชกรณียํ กาทพฺพํ, อยมฺปิ
 กาโย ปิณฺดพฺโพ พฺรุเหตพฺโพติ.

[๔๔๗] “ตํ กิ มณฺณสิ ฌณฺณชานี. อิเชกฺโข มาตาปิตูนํ”
 เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส ตเมनํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ
 นิริยํ นิริยปาสา อุปกทฺธเมยฺยํ. ลเภยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข
 มาตาปิตูนํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นิริยํ

^๑ ฉ., เท., อ. ตตฺถ

^๒ ฉ. กจฺจาสี

^{๓-๔} ฉ., เท. ทาสกมฺมกรโปริสา โปเสตพฺพา, เอวมฺปฺริปิ.

^๕ ส. อ. มาตาปิตูนํ, เอวมฺปฺริปิ.

นिरยपालาติ. มาตาปิตโร วา ปนสฺส ลภะยฺยํ ‘เอโส โข อมฺหากํ
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นिरยํ นिरยपालาติ.
“โน หิทํ โภ สารีปุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว” นिरเย
นिरยपालา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเชกฺขจฺเจ ปุตฺตทารสฺส เหตุ
อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ นिरยํ
นिरยपालา อุปกฺกฺขเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข สฺโส ‘อหํ โข ปุตฺตทารสฺส
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นिरยํ นिरยपालาติ.
ปุตฺตทาโร วา ปนสฺส ลภะยฺย ‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ
อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นिरยํ นिरยपालาติ. “โน หิทํ
โภ สารีปุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว นिरเย นिरยपालา
ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเชกฺขจฺเจ ทาสกมฺมกรโปริสสฺส
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ
นिरยํ นिरยपालา อุปกฺกฺขเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข สฺโส ‘อหํ โข
ทาสกมฺมกรโปริสสฺส เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ
นिरยํ นिरยपालาติ. ทาสกมฺมกรโปริส^๒ วา ปนสฺส ลภะยฺย^๒
‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ
นिरยํ นिरยपालาติ. “โน หิทํ โภ สารีปุตฺต, อถ โข นํ
วิกนฺทนต์เยว นिरเย นिरยपालา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเชกฺขจฺเจ มิตฺตามจฺจานํ
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ

หมายเหตุ 27/05/2566

* จ.เท. วิกนฺทนต์เยว, เอมฺปริปี.

^{๒-๒} จ.เท.,อิ. ทาสกมฺมกรโปริสา ลภะยฺย

นिरยํ นირยปาลา อุกกฏฺเฌยฺยํ. ลเภยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข
มิตฺตามจฺจํ หนฺตํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นිරยํ
นिरยปาลาติ, มิตฺตามจฺจา วา ปนสฺส ลเภยฺยํ ‘เอโส โข อมฺหากํ
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นिरยํ นირยปาลาติ.
“โน หิ ทํ โภ สารีปุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว นිරเย
นिरยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺเฑสิ ธนฺณชานิ. อิธกฺโข ฌาติสาลโหิตานํ
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ
นिरยํ นირยปาลา อุกกฏฺเฌยฺยํ. ลเภยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข
ฌาติสาลโหิตานํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นिरยํ
นिरยปาลาติ. ฌาติสาลโหิตา วา ปนสฺส ลเภยฺยํ ‘เอโส โข
อมฺหากํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นिरยํ
นिरยปาลาติ. “โน หิ ทํ โภ สารีปุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว
นिरเย นირยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺเฑสิ ธนฺณชานิ. อิธกฺโข อติถีนํ เหตุ
อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ นिरยํ
นिरยปาลา อุกกฏฺเฌยฺยํ. ลเภยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข อติถีนํ
เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นिरยํ นირยปาลาติ
อติถิโน” วา ปนสฺส ลเภยฺยํ ‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ อธมฺมจารี
วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นिरยํ นირยปาลาติ. “โน หิ ทํ โภ
สารีปุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว นिरเย นირยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเธกจฺโจ ปุพฺพเปตานํ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมณํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ นิริยํ
 นิริยปาลา อุกกทฺธเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข ปุพฺพเปตานํ
 เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นิริยํ นิริยปาลาติ
 ปุพฺพเปตา วา ปนสฺส ลภะยฺย ‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นิริยํ นิริยปาลาติ.
 “โน หิทํ โภ สารีปฺตต, อถ โข นํ วิกนฺทนฺตํเยว นิริเย
 นิริยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเธกจฺโจ เทวตานํ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมณํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ นิริยํ
 นิริยปาลา อุกกทฺธเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข เทวตานํ
 เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นิริยํ นิริยปาลาติ.
 เทวตา วา ปนสฺส ลภะยฺย ‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ อธมฺมจารี
 วิสมจารี อโหสิ, มา นํ นิริยํ นิริยปาลาติ. “โน หิทํ โภ
 สารีปฺตต, อถ โข นํ วิกนฺทนฺตํเยว นิริเย นิริยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. อิเธกจฺโจ รณฺโณ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมณํ อธมฺมจริยวิสมจริยาเหตุ นิริยํ
 นิริยปาลา อุกกทฺธเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข โส ‘อหํ โข รณฺโณ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นิริยํ นิริยปาลาติ, ราชชา วา
 ปนสฺส ลภะยฺย ‘เอโส โข อมฺหากํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี
 อโหสิ, มา นํ นิริยํ นิริยปาลาติ. “โน หิทํ โภ สารีปฺตต,
 อถ โข นํ วิกนฺทนฺตํเยว นิริเย นิริยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

“ตํ ก็ มณฺเณสิ ฌณฺณชานิ. อิทฺถกจฺโจ กายสฺส ปิณฺนาเหตุ^๑ พฺรหฺมาเหตุ^๒ อธฺมมจารี วิสมจารี อสฺส, ตเมนํ อธฺมมจริย-
วิสมจริยาเหตุ นิริยํ นิริยปาလာ อุกกทฺธเมยฺยํ. ลภะยฺย นุ โข
โส ‘อหํ โข กายสฺส ปิณฺนาเหตุ พฺรหฺมาเหตุ อธฺมมจารี
วิสมจารี อโหสิ, มา มํ นิริยํ นิริยปาลาติ, ปเร วา ปนสฺส
ลภะยฺย ‘เอโส โข กายสฺส ปิณฺนาเหตุ พฺรหฺมาเหตุ อธฺมมจารี
วิสมจารี อโหสิ มา นํ นิริยํ นิริยปาลาติ. “โน หิ ทํ โภ
สาร์ิปฺพุตฺต, อถ โข นํ วิกนฺทนต์เยว นิริเย นิริยปาลา ปกฺขิเปยฺยํ.

[๔๔๘] “ตํ ก็ มณฺเณสิ ฌณฺณชานิ. โย วา มาตาปิตูนํ
เหตุ อธฺมมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา มาตาปิตูนํ เหตุ
ธฺมมจารี สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สาร์ิปฺพุตฺต
มาตาปิตูนํ เหตุ อธฺมมจารี วิสมจารี อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ
โข โภ สาร์ิปฺพุตฺต มาตาปิตูนํ เหตุ ธฺมมจารี สมจารี อสฺส,
ตเทเวตฺถ เสยฺโย, อธฺมมจริยวิสมจริยาหิ^๓ โภ สาร์ิปฺพุตฺต
ธฺมมจริยสมจริยา เสยฺโยติ. “อตุถิ โข ฌณฺณชานิ อญฺเณ^๔
สเหตุกา ฐมฺมิกา กมฺมนฺตา เยหิ สกฺกา มาตาปิตโร เจว
โปเสตฺถ, น จ ปาปกมฺมํ กาคฺคฺ,^๕ ปุณฺณญจ ปฏฺฐิปปํ ปฏฺฐิปปชฺชิตฺถํ.

“ตํ ก็ มณฺเณสิ ฌณฺณชานิ. โย วา ปุตฺตทาสส เหตุ
อธฺมมจารี วิสมจารี^๖ อสฺส, โย วา ปุตฺตทาสส เหตุ ธฺมมจารี
สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สาร์ิปฺพุตฺต ปุตฺตทาสส

^๑ จ., เท. ปิณฺนาเหตุ

^๒ ส. พฺรหฺมาเหตุ

^๓ จ., เท., อ. อธฺมมจริยวิสมจริยาหิ

^๔ จ., เท. อญฺเณสํ เหตุกา, เอวํปริปิ.

^๕ ส. กาคฺคฺ

^๖ อ. อญฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ
 สารีปุตฺต ปุตฺตทาสส เหตุ ธมฺมจารี สมจารี อสฺส, ตเทเวตฺถ
 เสยฺโย, อธมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สารีปุตฺต ธมฺมจริยสมจริยา
 เสยฺโยติ. “อตฺถิ โข ธนัญชานิ อญฺเฆ สเหตุกา ธมฺมิกา กมฺมหนฺตา,
 เยหิ สกฺกา ปุตฺตทาเร” เจว โปเสตฺถุ, น จ ปาปกมฺม กาทฺถุ,
 ปุณฺณญจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตฺตํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. โย วา ทาสกมฺมกรโปริสฺส
 เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา ทาสกมฺมกรโปริสฺส
 เหตุ ธมฺมจารี สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ
 สารีปุตฺต ทาสกมฺมกรโปริสฺส เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, น
 ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ สารีปุตฺต ทาสกมฺมกรโปริสฺส เหตุ
 ธมฺมจารี สมจารี อสฺส, ตเทเวตฺถ เสยฺโย, อธมฺมจริยวิสมจริยาหิ
 โภ สารีปุตฺต ธมฺมจริยสมจริยา เสยฺโยติ. “อตฺถิ โข ธนัญชานิ
 อญฺเฆ สเหตุกา ธมฺมิกา กมฺมหนฺตา, เยหิ สกฺกา ทาสกมฺมกรโปริสฺส”
 เจว โปเสตฺถุ, น จ ปาปกมฺม กาทฺถุ, ปุณฺณญจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตฺตํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. โย วา มิตฺตามจฺจานํ เหตุ
 อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา มิตฺตามจฺจานํ เหตุ ธมฺมจารี
 สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สารีปุตฺต มิตฺตามจฺจานํ
 เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ
 สารีปุตฺต มิตฺตามจฺจานํ เหตุ ธมฺมจารี สมจารี อสฺส, ตเทเวตฺถ
 เสยฺโย, อธมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สารีปุตฺต ธมฺมจริยสมจริยา
 เสยฺโยติ. “อตฺถิ โข ธนัญชานิ อญฺเฆ สเหตุกา ธมฺมิกา กมฺมหนฺตา,

หมดอายุ 27/05/2566

เยหิ สกุกา มิตฺตามจฺจนญฺเจว มิตฺตามจฺจกรณียํ กาทํ, น จ ปาปกมฺมํ กาทํ, ปุณฺณญฺจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตํ.

“ตํ ก็ มณฺเฑสิ ชนฺณชานิ. โย วา ฌาติสาลโหิตานํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา ฌาติสาลโหิตานํ เหตุ ฐมฺมจารี สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สารีปฺตฺต ฌาติสาลโหิตานํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ สารีปฺตฺต ฌาติสาลโหิตานํ เหตุ ฐมฺมจารี สมจารี อสฺส, ตเทเวตฺถ เสยฺโย, อธมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สารีปฺตฺต ฐมฺมจริยสมจริยา เสยฺโยติ. “อตฺถิ โข ชนฺณชานิ อญฺเฆ สเหตุกา ฐมฺมิกา กมฺมนฺตา, เยหิ สกุกา ฌาติสาลโหิตานญฺเจว ฌาติสาลโหิตกรณียํ กาทํ, น จ ปาปกมฺมํ กาทํ, ปุณฺณญฺจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตํ.

“ตํ ก็ มณฺเฑสิ ชนฺณชานิ. โย วา อติถีนํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา อติถีนํ เหตุ ฐมฺมจารี สมจารี อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สารีปฺตฺต อติถีนํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ สารีปฺตฺต อติถีนํ เหตุ ฐมฺมจารี สมจารี อสฺส, ตเทเวตฺถ เสยฺโย, อธมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สารีปฺตฺต ฐมฺมจริยสมจริยา เสยฺโยติ. “อตฺถิ โข ชนฺณชานิ อญฺเฆ สเหตุกา ฐมฺมิกา กมฺมนฺตา, เยหิ สกุกา อติถีนญฺเจว อติถิกรณียํ กาทํ, น จ ปาปกมฺมํ กาทํ, ปุณฺณญฺจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตํ.

“ตํ ก็ มณฺเฑสิ ชนฺณชานิ. โย วา ปุพฺพเปตานํ เหตุ อธมฺมจารี วิสมจารี อสฺส, โย วา ปุพฺพเปตานํ เหตุ ฐมฺมจารี

สมจาริ อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สาริปฺปุตฺต ปุพฺพเปตานิ
 เหตุ อฆมฺมจาริ วิสมจาริ อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ
 สาริปฺปุตฺต ปุพฺพเปตานิ เหตุ ฆมฺมจาริ สมจาริ อสฺส, ตเทเวตฺถ
 เสยฺโย, อฆมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สาริปฺปุตฺต ฆมฺมจริยสมจริยา
 เสยฺโยติ. “อตุถิ โข ฌณฺณชาณิ อญฺเฆ สเหตุกา ฆมฺมิกา
 กมฺมนฺตา, เยหิ สกฺกา ปุพฺพเปตานิญฺจ ปุพฺพเปตกรณียํ กาคฺคํ,
 น จ ปาปกมฺมํ กาคฺคํ, ปุณฺณญฺจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตฺตํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ฌณฺณชาณิ. โย วา เทวตานํ เหตุ
 อฆมฺมจาริ วิสมจาริ อสฺส, โย วา เทวตานํ เหตุ ฆมฺมจาริ
 สมจาริ อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สาริปฺปุตฺต เทวตานํ
 เหตุ อฆมฺมจาริ วิสมจาริ อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ
 สาริปฺปุตฺต เทวตานํ เหตุ ฆมฺมจาริ สมจาริ อสฺส, ตเทเวตฺถ
 เสยฺโย, อฆมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สาริปฺปุตฺต ฆมฺมจริยสมจริยา
 เสยฺโยติ. “อตุถิ โข ฌณฺณชาณิ อญฺเฆ สเหตุกา ฆมฺมิกา
 กมฺมนฺตา, เยหิ สกฺกา เทวตานานิญฺจ เทวตากรณียํ กาคฺคํ, น จ
 ปาปกมฺมํ กาคฺคํ, ปุณฺณญฺจ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิตฺตํ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ฌณฺณชาณิ, โย วา รณฺโณ เหตุ
 อฆมฺมจาริ วิสมจาริ อสฺส, โย วา รณฺโณ เหตุ ฆมฺมจาริ สมจาริ
 อสฺส, กตมํ เสยฺโยติ. “โย หิ โภ สาริปฺปุตฺต รณฺโณ เหตุ
 อฆมฺมจาริ วิสมจาริ อสฺส, น ตํ เสยฺโย, โย จ โข โภ
 สาริปฺปุตฺต รณฺโณ เหตุ ฆมฺมจาริ สมจาริ อสฺส, ตเทเวตฺถ เสยฺโย,
 อฆมฺมจริยวิสมจริยาหิ โภ สาริปฺปุตฺต ฆมฺมจริยสมจริยา เสยฺโยติ.
 “อตุถิ โข ฌณฺณชาณิ อญฺเฆ สเหตุกา ฆมฺมิกา กมฺมนฺตา,

เยหิ สกุกา รณโย เจว ราชกรณียี กาทู, น จ ปาปกมม
 กาทู, ปุณณณจ ปฏิปท ปฏิปชชิตู.

“ตํ ก็ มณณสิ ธนณชานิ. โย วา กายสส ปิณนาเหตุ
 พุรุหนาเหตุ อธมมจารี วิสมจารี อสส, โย วา กายสส
 ปิณนาเหตุ พุรุหนาเหตุ ธมมจารี สมจารี อสส, กตมํ เสยโยติ.
 โย หิ โภ สารีปุตต กายสส ปิณนาเหตุ พุรุหนาเหตุ อธมมจารี
 วิสมจารี อสส, น ตํ เสยโย, โย จ ไช โภ สารีปุตต กายสส
 ปิณนาเหตุ พุรุหนาเหตุ ธมมจารี สมจารี อสส, ตเทเวตถ
 เสยโย, อธมมจริยวิสมจริยาหิ โภ สารีปุตต ธมมจริยสมจริยา
 เสยโยติ. “อตุถิ ไช ธนณชานิ อณเณ สเหตุกา ธมมิกา
 กมมนตา, เยหิ สกุกา กายสส” เจว ปิณณตํ^๒ พุรุเหตุ, น จ
 ปาปกมม กาทู, ปุณณณจ ปฏิปท ปฏิปชชิตุนติ.

[๔๔๙] อถ ไช ธนณชานิ พุราหมโณ อายสมโต
 สารีปุตตสส ภาสิตํ อภินนทิตวา อนูโมทิตวา อญฺจายาสนา
 ปกุกามิ. อถ ไช ธนณชานิ พุราหมโณ อปเรน สมเยน
 อาพาธิโก โหติ^๓ ทุกฺขิโต พาพฺพหคิลาน. อถ ไช ธนณชานิ
 พุราหมโณ อณฺณตํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ อมฺโภ ปุริส,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน ภควโต
 ปาเท สिरสา วนฺทาหิ ‘ธนณชานิ ภนฺเต พุราหมโณ อาพาธิโก
 ทุกฺขิโต พาพฺพหคิลาน. โส ภควโต ปาเท สिरสา วนฺทตฺติ, เยน
 จายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน

อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ปาทะ สิริสา วนฺทาทิ ‘ฌณฺชานิ ภนฺเต
 พฺราหฺมเณ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาทุหคฺคิลาโน, โส อายสฺมโต
 สารีปฺตฺตสฺส ปาทะ สิริสา วนฺทตฺติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘สาธุ กิร
 ภนฺเต อายสฺมา สารีปฺตฺโต, เยเน ฌณฺชานิสฺส พฺราหฺมณสฺส
 นิเวสนํ, เตนุปลงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ.

“เอวํ ภนฺเตติ โข โส ปุริโส ฌณฺชานิสฺส พฺราหฺมณสฺส
 [๑] ปฏฺฐิสฺสตุวา, เยเน ภควา, เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข โส
 ปุริโส ภควนฺตํ เอตทวโจ “ฌณฺชานิ ภนฺเต พฺราหฺมเณ อาพาธโก
 ทุกฺขิโต พาทุหคฺคิลาโน, โส ภควโต ปาทะ สิริสา วนฺทตฺติ
 เยนายสฺมา^๒ สารีปฺตฺโต, เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมณฺตํ
 สารีปฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข
 โส ปุริโส อายสฺมณฺตํ สารีปฺตํ เอตทวโจ “ฌณฺชานิ ภนฺเต
 พฺราหฺมเณ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาทุหคฺคิลาโน, โส อายสฺมโต
 สารีปฺตฺตสฺส ปาทะ สิริสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘สาธุ กิร
 ภนฺเต อายสฺมา สารีปฺตฺโต, เยเน ฌณฺชานิสฺส พฺราหฺมณสฺส
 นิเวสนํ, เตนุปลงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาเสสิ โข
 อายสฺมา สารีปฺตฺโต ตฺถเหภาเวน.

[๔๕๐] อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย, เยเน ฌณฺชานิสฺส พฺราหฺมณสฺส นิเวสนํ,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสีทิ. นิสฺซุชฺช โข
 อายสฺมา สารีปฺตฺโต ฌณฺชานี พฺราหฺมณํ เอตทวโจ - “กจฺจิ เต

หมดอายุ 27/05/2566

ชนธชานิ ขมนีย, กจจิ ยาปนีย, กจจิ ทุกุขา เวทนา ปฏิกกมณฺติ,
โน อภิกกมณฺติ, ปฏิกกโมสานํ ปณฺณายติ, โน อภิกกโมติ.

“น เม โภ สารีปุตฺต ขมนีย, น ยาปนีย, พาพฺหา
เม ทุกุขา เวทนา อภิกกมณฺติ, โน ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโมสานํ
ปณฺณายติ, โน ปฏิกกโม. เสยฺยถาปิ โภ สารีปุตฺต พลฺวา ปุริโส
ติณฺเหเน สิบเรเน มุทฺธานํ” อภิมตฺเตยฺย, เอวเมว โข เม^๒ โภ
สารีปุตฺต อภิมตฺตา วาตา มุทฺธานํ^๓ โอหนฺนฺติ,^๔ น เม โภ
สารีปุตฺต ขมนีย, น ยาปนีย, พาพฺหา เม ทุกุขา เวทนา
อภิกกมณฺติ, โน ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโมสานํ ปณฺณายติ, โน
ปฏิกกโม, เสยฺยถาปิ โภ สารีปุตฺต พลฺวา ปุริโส ทพฺเหเน
วรตฺตกฺขณฺเรน^๕ สีเส สีสเวธเน^๖ ทเทยฺย,^๗ เอวเมว โข เม โภ
สารีปุตฺต อภิมตฺตา สีเส สีสเวทนา, น เม โภ สารีปุตฺต
ขมนีย, น ยาปนีย, พาพฺหา เม ทุกุขา เวทนา อภิกกมณฺติ, โน
ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโมสานํ ปณฺณายติ, โน ปฏิกกโม. เสยฺยถาปิ
โภ สารีปุตฺต ทกฺโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา
ติณฺเหเน โควิกนฺตเนน^๘ กุจฺฉิ ปริกนฺเตยฺย, เอวเมว โข เม โภ
สารีปุตฺต อภิมตฺตา วาตา กุจฺฉิ ปริกนฺตณฺติ, น เม โภ สารีปุตฺต
ขมนีย, น ยาปนีย, พาพฺหา เม ทุกุขา เวทนา อภิกกมณฺติ,
โน ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโมสานํ ปณฺณายติ, โน ปฏิกกโม.
เสยฺยถาปิ โภ สารีปุตฺต เทว พลฺวนฺโต ปุริสา ทพฺพลตฺร ปุริส

^๑ ฉ., เท. มุทฺธนิ

^๓ ฉ., เท. มุทฺธนิ จ

^๕ หมายเหตุ 27/05/2566
^๕ ฉ., เท. วรตฺตกฺขณฺเรน อ. วรตฺตพณฺเรน

^๗ อ. พนฺธย

^๒ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. อุหนฺนฺติ

^๖ ฉ., เท. สีสเวจ

^๘ ส. โควิกนฺตเนน

นानาพาหาสุ คเหตฺวา อังการกาสุยา สนฺตาเปยฺยํ สมฺปริตาเปยฺยํ,
 เอวเมว โข เม โภ สารีปุตฺต อธิมตฺโต กายสฺมี ทาโห,^๑ น
 เม โภ สารีปุตฺต ขมนียํ, น ยาปนียํ, พาพฺพา เม ทุกฺขา
 เวทนา อภิกฺกมณฺติ, โน ปฏิกฺกมณฺติ, อภิกฺกโมสํ ปณฺณายติ,
 โน ปฏิกฺกโมติ.

[๔๕๑] “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย นิริโย วา
 ติรจฺฉานโยนิ วาติ. “นิริยา โภ สารีปุตฺต ติรจฺฉานโยนิ เสยฺโยติ.
 “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย ติรจฺฉานโยนิ วา
 ปิตฺติวิสโย วาติ. “ติรจฺฉานโยนียา โภ สารีปุตฺต ปิตฺติวิสโย”
 เสยฺโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย ปิตฺติวิสโย วา
 มนุสฺสา วาติ. “ปิตฺติวิสยา โภ สารีปุตฺต มนุสฺสา เสยฺโยติ. “ตํ
 ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย มนุสฺสา วา จาตุมหาราชิกา
 เทวา วาติ. “มนุสฺเสหิ โภ สารีปุตฺต จาตุมหาราชิกา เทวา
 เสยฺโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย จาตุมหาราชิกา
 เทวา วา ดาวตีสสา เทวา วาติ. “จาตุมหาราชิกเหิ โภ สารีปุตฺต
 เทเวหิ ดาวตีสสา เทวา เสยฺโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนัญชานิ.
 กตมํ เสยฺโย ดาวตีสสา เทวา วา ยามา เทวา วาติ. “ดาวตีสเหิ
 โภ สารีปุตฺต เทเวหิ ยามา เทวา เสยฺโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ
 ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย ยามา เทวา วา ตุสฺสิตา เทวา วาติ.
 “ยาเมหิ โภ สารีปุตฺต เทเวหิ ตุสฺสิตา เทวา เสยฺโยติ. “ตํ ก็
 มณฺณสิ ธนัญชานิ. กตมํ เสยฺโย ตุสฺสิตา เทวา วา นิมฺมานรตี
 เทวา วาติ. “ตุสฺสีเตหิ โภ สารีปุตฺต เทเวหิ นิมฺมานรตี เทวา

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. ทาโห

^๒ ฉ., เท., อ. เปตฺติวิสโย, เอวมุปรีปิ.

เสยโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ ธนญฺชานิ. กตมํ เสยโย นิมฺมานรตี
 เทวา วา ปฺรนิมฺมิตตวสวตฺตํ เทวา วาติ. “นิมฺมานรตีหิ โภ
 สารีปฺตฺต เทเวหิ ปฺรนิมฺมิตตวสวตฺตํ เทวา เสยโยติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ
 ธนญฺชานิ. กตมํ เสยโย ปฺรนิมฺมิตตวสวตฺตํ เทวา วา พุรหุมนโลโก
 วาติ. “พุรหุมนโลโกติ ภวํ สารีปฺตฺโต อาห, “พุรหุมนโลโกติ ภวํ
 สารีปฺตฺโต อาหาติ.

อถ โข อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส เอตทโหสิ “อิมเ โข
 พุราหุมนํ พุรหุมนโลกาธิมุตฺตา, ยนฺนุนาหํ ธนญฺชานิสฺส
 พุราหุมนสฺส พุรหุมนํ สหพฺยตาย มคฺคํ เทเสยฺยนฺติ. “พุรหุมนํ
 [๑] ธนญฺชานิ สหพฺยตาย มคฺคํ เทเสสฺสามิ, ตํ สุณฺหาหิ, สารุกํ
 มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ โภติ โข ธนญฺชานิ พุราหุมนเ
 อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อายสฺมา สารีปฺตฺโต เอตทวโจ
 “กตโม จ ธนญฺชานิ พุรหุมนํ สหพฺยตาย มคฺโค. อิท ธนญฺชานิ
 ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ. ตถา
 ทฺติยํ. ตถา ตฺติยํ. ตถา จตฺตฺตํ.^๒ อิติ อุทฺธมโร ติริยํ สพฺพธิ
 สพฺพตฺตตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปฺเลน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ฌริตฺวา วิหริติ;
 อยมปิ โข ธนญฺชานิ พุรหุมนํ สหพฺยตาย มคฺโค.

[๔๕๒] ปุณ จปรํ ธนญฺชานิ ภิกฺขุ กรุณาสหคเตน
 เจตสา ๗เปยฺ มุทิตาสหคเตน เจตสา ๗เปยฺ อุเปกฺขาสหคเตน
 เจตสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ. ตถา ทฺติยํ. ตถา ตฺติยํ. ตถา
 จตฺตฺตํ. อิติ อุทฺธมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตตาย สพฺพาวนฺตํ

โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ผริตฺวา วิหริตฺติ; อยํ โข ฌณฺณชาณิ
พฺรหฺมานํ สหพฺยตาย มคฺโคติ. “เตนหิ โภ สารีปฺตฺต มม
วจนฺน ภาควโต ปาเท สิริสา วนฺทหิ ‘ฌณฺณชาณิ ภาณเต
พฺรหฺมโณ อาพาธโก ทุกฺขิตฺโต พาพฺพหคฺคิลาโน, โส ภาควโต ปาเท
สิริสา วนฺทหิตฺติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต ฌณฺณชาณิ พฺรหฺมณํ สติ
อุตฺตริกรณียะ^๑ หิเน พฺรหฺมโลเก ปติฏฺฐจาเปตฺวา อุฏฺฐายาสนา
ปฏฺกามิ. อถ โข ฌณฺณชาณิ พฺรหฺมโณ, อจิรปฏฺกนฺเต อายสฺมนฺเต
สารีปฺตฺเต, กาลมกาสิ, พฺรหฺมโลกํ อุปฺปชฺชิ.

[๔๕๓] อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอโส ภิกฺขเว
สารีปฺตฺโต ฌณฺณชาณิ พฺรหฺมณํ สติ อุตฺตริกรณียะ หิเน พฺรหฺมโลเก
ปติฏฺฐจาเปตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปฏฺกนฺโตติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ “ฌณฺณชาณิ
ภาณเต พฺรหฺมโณ อาพาธโก ทุกฺขิตฺโต พาพฺพหคฺคิลาโน, โส ภาควโต
ปาเท สิริสา วนฺทหิตฺติ. “กิํ ปน ตวํ สารีปฺตฺต ฌณฺณชาณิ
พฺรหฺมณํ สติ อุตฺตริกรณียะ หิเน พฺรหฺมโลเก ปติฏฺฐจาเปตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปฏฺกนฺโตติ. “มยฺหิ โข ภาณเต เอวํ อโหสิ ‘อิเม
โข พฺรหฺมณา พฺรหฺมโลกาธมฺมุตฺตา, ยนฺนุนาหิ ฌณฺณชาณิสฺส

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ สติ. อุตฺตริ กรณียะ, เอมฺปริปิ.

พุราหมณสส พุรหฺมานํ สหพฺยตาย มคฺคํ เทเสยฺยนฺติ. “กาลกโตว”^๑
 สารีปฺตฺต ฐนญฺชานิ พุราหฺมโณ พุรหฺมโลเก”^๒ อุปฺปนฺโนติ.”^๓

สตฺตมํ ฐนญฺชานิสฺสตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๘. วาเสฏฺฐสฺสตฺตํ

[๔๕๔] เอวมฺเม สฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา อิจฺฉานํกุลเล^๔
 วิหฺรติ อิจฺฉานํกุลลวณสฺสญฺเต.^๕ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา
 อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา พุราหฺมณมฺหาสาลา อิจฺฉานํกุลเล ปฏฺวิสฺนฺติ.
 เสยฺยถิํ. จงฺกิ พุราหฺมโณ ตารุกฺโข พุราหฺมโณ ปกฺขรสาติ
 พุราหฺมโณ ชาณฺสุสฺสณิ^๖ พุราหฺมโณ โตเทยโย พุราหฺมโณ
 อญฺเเย จ อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา พุราหฺมณมฺหาสาลา.”^๗ อถ โข
 วาเสฏฺฐการทฺวาชานํ มาณวานํ ชงฺขมาวิหาริ อนุจฺจนฺตานํ^๘
 อนุวิจฺรณฺตานํ อยมนฺตรากถา อุตฺปาติ “กถมฺโก พุราหฺมโณ โหติตี.
 การทฺวาโช มาณโว เอวมาห “ยโต โข โภ อุกฺโตสุชาโต โหติ.”^๙
 มาติโต จ ปิตีโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหฺยคา
 อกฺขิตโต อนุปกฺกฏฺโจ ชาติวาเทน, เอตฺตาวตา โข โภ พุราหฺมโณ
 โหติตี. วาเสฏฺฐมาณโว^{๑๐} เอวมาห “ยโต โข โภ สิลวา จ โหติ
 วตฺตสมฺปนฺโน”^{๑๑} จ, เอตฺตาวตา โข โภ พุราหฺมโณ โหติตี.

^๑ ฉ., เท. กาลกโต จ อ. กาลกโต จ

^๓ อ. อุปฺปนฺโน

^๕ ส. อิจฺฉานํกุลลวณสฺสญฺเต

^๗ ส. พุราหฺมณมฺหาสาพา

^๘ ฉ., เท. ๒๗/๒๕๖ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๑} อ. วตฺตสมฺปนฺโน

^๒ ฉ., เท., อ. พุรหฺมโลกญจ

^๔ ส., อ. อิจฺฉานํกุลเล

^๖ เท. ชาณฺสุสฺสณิ อ. ชาณฺสุสฺสณิ

^๘ ส., อ. อนุจฺจนฺมานานํ อนุวิจฺรณฺมานานํ

^{๑๐} ฉ., เท. วาเสฏฺฐโจ มาณโว

แนว โข อสกุขิ การทวาช มาณโว วาเสฏฺฐจ มาณโว สมฺมาเปตฺตุน
น ปนาสกุขิ วาเสฏฺฐโจ มาณโว การทวาช มาณโว สมฺมาเปตฺตุน.

อถ โข วาเสฏฺฐโจ มาณโว การทวาช มาณโว อามนฺเตสิ
“อโย โข โภ การทวาช สมฺโน โคตโม สกุยปฺตโต สกุยกุลา
ปพฺพชิตอ อิจฺฉานํคเล วิหริติ อิจฺฉานํคลวณสณฺฑเท, ตํ โข ปน
ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺติปิ โส
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺ
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ,
อายาม โภ การทวาช, เยน สมฺโน โคตโม, เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺสาม;
อุปสงฺกมิตฺวา สมณํ โคตมํ เอตมตฺถํ ปุจฺฉมิสฺสาม, ยถา โน
สมฺโน โคตโม พุยากริสฺสติ, ตถา นํ ชาเรสฺสามาติ. “เอวํ โภติ
โข การทวาช มาณโว วาเสฏฺฐสฺส มาณวสฺส ปจฺจสฺโสสิ.

[๔๕๕] อถ โข วาเสฏฺฐการทวาชมาณวา, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิสฺสุ; สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ. เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน
โข วาเสฏฺฐโจ มาณโว ภควนฺตํ คาทาหิ อชฺฌมภาสิ

“อนุญฺญาตปฏฺิณฺญาตา เตวิชฺชา มยฺมสฺสุ^๑ โภ
อหํ โปกฺขรสาติสฺส ตารุกฺขสฺสา ยมาณโว.^๒

เตวิชฺชานํ ยทกฺขาตํ ตตฺร^๓ เกวลินฺสุมเส
ปทกฺสฺมา โน พุยากรณ^๔ ชปฺเป อจฺริยสาทิสฺสา
เตสฺสนฺโน ชาติวาทสฺมี วิวาทอ ตฺถิ โคตม.

^๑ ส. มยฺมสฺสุ โภ

^๒ ส. ตตฺถ

^๓ น.เท. ตารุกฺขสฺสา ยมาณโว

^๔ น.เท. เวยยากรณ

ชาติยา พุราหุมน โหติ	ภารทวาไซ อิติ ภาสติ
อหญจ กมฺมุนา ^๑ พุริ	เอว ชานาหิ จกฺขุม.
เตน สกโกม ณาเปตฺ ^๒	อญฺณมญฺญ มยฺ อุโก
ภควนฺตํ ปุณฺณํ ^๓ อากมฺม	สมฺพุทฺธํ อิติ วิสฺสุตํ.
จนฺทํ ยถา ขยาตีตํ ^๔	เปจฺจ ปณฺชาลิกา ^๕ ชนา
วนฺทมานา นมสฺสนฺติ	เอว โลกสฺมี ^๖ โคตม.
จกฺขุ โลกํ สมฺปฺปนฺ	มยฺ ปุจฺฉาม โคตม
ชาติยา พุราหุมน โหติ	อุทาทุ ภวติ กมฺมุนา
อชานตํ โน จ ^๗ พุริ ^๘	ยถา ชาเนมุ พุราหุมน.

[๔๕๖] เตสํ โวหํ^๙ พุยาจิกฺขิสฺส^{๑๐} [วาเสฏฺฐจาติ ภควา] อนุปฺพุพฺพํ ยถากถํ^{๑๑}
ชาติวิภงฺคํ ปาณานํ
อญฺณมญฺญา หิ ชาติโย.
ติณฺรูกฺเขปิ ชานาถ
ลึงฺคํ ชาติมยฺ เตสํ
น วาปี^{๑๒} ปฏฺิชาเน^{๑๓}
อญฺณมญฺญา หิ ชาติโย.
ตโต กีเฏ ปฏฺิงเค จ
ยาว กุณฺถกิปฺลลิกะ
อญฺณมญฺญา หิ ชาติโย.
ลึงฺคํ ชาติมยฺ เตสํ
จตุปฺปเทปิ ชานาถ
ขุทฺทเก จ มหฺลลเก
อญฺณมญฺญา หิ ชาติโย.
ลึงฺคํ ชาติมยฺ เตสํ

^๑ ส.,อ. กมฺมุนา, เอวฺมฺปริปี.

^๒ ฉ.,เท. ปุณฺณํมาคมา อ. อากมฺหา

^๓ ฉ.,เท.,อ. ปณฺชาลิกา

^๔ ฉ.,เท.,อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ.,เท. โว อหํ

^๖ ฉ.,เท. ยถาตถํ

^๗ ฉ.,เท. ปฏฺิชาเน

^๘ อ. สญฺญาตุ

^๙ ส. ขยาตีกํ

^{๑๐} ฉ.,เท. โลกสฺมี

^{๑๑} ฉ.,เท. ปพุริ

^{๑๒} ฉ.,เท. พุยฺกฺขิสฺส อ. วุยฺกฺขิสฺส

^{๑๓} ฉ.,เท. จาปี

ปาทุทเรปี^๑ ชานาถ อูรเค ที่มปิฏฺฐิเก
 ลิงค์ ชาติมยฺ เตสํ อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.

ตโต มจฺเจปี ชานาถ อุกเก วาริโคจเร
 ลิงค์ ชาติมยฺ เตสํ อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.

ตโต ปกฺขีปี ชานาถ ปตฺตยาเน วิหงฺคเม
 ลิงค์ ชาติมยฺ เตสํ อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.

ยถา เอตาสฺว ชาตีสฺว ลิงค์ ชาติมยฺ ปุณฺ
 เอวํ นตฺถิ มนุสฺเสสฺว ลิงค์ ชาติมยฺ ปุณฺ.

น เกเสหิ น สีเสน^๒ น กณฺเณหิ น อุกฺขิภิ^๓
 น มุเขน น นาสาย น โอฏฺฐเจ หิ ภามฺหิ วา.

น คีวาย น อํเสหิ น อุทเรน น ปิฏฺฐิยา
 น โสณฺเณน น อูรสา^๔ น สมฺพาเช น เมถุเน.

น หตฺถेหิ น ปาเทหิ น องฺคุลีหิ^๕ น เขหิ วา
 น ชงฺฆาหิ น อูรฺหิ น วณฺเณน น สเรน วา
 ลิงค์ ชาติมยฺนฺเนว ยถา อญฺญาสฺว ชาตีสฺว.

[๔๕๗] ปจฺจตฺตมฺจ สรีเรสฺว^๖ มนุสฺเสสฺสเวตํ น วิชฺชติ
 ไวการํ จ มนุสฺเสสฺว สมฺมญฺยา ย ปวฺจจติ.

โย หิ โกจิ มนุสฺเสสฺว โครกฺขํ อุปชีวติ
 เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ กสฺสโก โส น พฺราหฺมणे.

^๑ ฉ., เท. ปาทุทเรปี

^๓ ฉ., เท. อุกฺขิภิ

^๕ ฉ., เท. นงฺคุลีหิ

^๒ ฉ., เท. สีเสน

^๔ ฉ., เท., อ. อูรสา

^๖ ส., อ. ปจฺจตฺตํ สรีเรสฺว

โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	ปฺกฺกสิปฺเปน ชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	สิปฺปิโก โส น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	โวหารํ อุปชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	วาณิโช โส น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	ปรเปสฺเสน ชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	เปสฺสิโก ^๑ โส น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	อทินฺนํ อุปชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	โจโร เอโส น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	อิสฺสตถํ อุปชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	โยธาชีโว น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	โปโรหิจฺเจน ชีวติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	ยาชโก โส น พุราหมณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ	คามํ รฏฺฐณฺจ ภูณฺชติ
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ	ราชา เอโส น พุราหมณ.
น จาหํ พุราหมณํ พุรุมิ	โยนิชํ มตฺตติสมฺภวํ
โกวาทิ นาม โส โหติ	สเว โหติ สกิญฺจโน
อภิญฺจนํ อนาทานํ	ตมหํ พุรุมิ พุราหมณ.
[๔๕๘] สพฺพ ^๒ สยฺมโยชนํ เจตฺวา	โย เว น ปริตฺตสฺสติ
สงฺคาตตีตฺ ^๓ วิสํยุตฺตํ	ตมหํ พุรุหิ พุราหมณ.

^๑ น., เท. เปสฺสิโก

^๒ น., เท. สพฺพสโยชนํ

^๓ น., เท., อ. สงฺคาตติคํ

เจตวา นหรี ^๑ วรตตมจ	สนหาน ^๒ สหนุกัม
อุกขิตตปลิฆ ^๓ พุทฺธ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
อกโกสั วรพนฺธมจ	อทุญฺโจ โย ติติกฺขติ
ชนฺติพล ^๔ พลานีก	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
อกโกชนฺ ฐตวนฺต ^๕	สีลวนฺต อนุสฺสท ^๖
ทนต์ อนุติมสาร์วี	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
วาริโปกฺขรปตฺเตว	อารคฺเคริว สาสโป
โย น ลิมปติ กาเมสุ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ	อิเชว ขยมตฺตโน
ปนฺนการี วิสยฺตติ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
คมภีรปณฺณ เมชาวี	มคฺคามคฺคสฺส โกวิท
อุตฺตมตฺถํ อนุปฺปตฺติ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
อัสสญฺจ คหฺนฺเจหิ	อนาคาเรหิ จูภย
อโนกสาร์วี ^๗ อปฺปิจณ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
นิธาย ทณฺห์ ภูเตสุ	ตเสสุ ถาวเรสุ จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.
อวิรุทฺธ วิรุทฺเตสุ	อดฺตทณฺเตสุ นิพฺพุต
สาทาเนสุ อนาทาน	ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมน.

^๑ ส., อ. นหรี^๓ ส. อกฺขิตตปฬิม^๕ ฉ., เท., อ. ฐตวนฺต^๗ ฉ., เท. อโนกสาร์วิมปิจณ^๒ ฉ., เท., อ. สนหาน^๔ ฉ., เท. ชนฺติพล^๖ ส. อนุสฺสท ฉ., เท., อ. อนุสฺสท

ยสฺส ราโค จ โทโส จ มาโน มกฺโข จ ปาติโต^๑
 สาสไปริว อารคฺคา ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

[๔๕๙] อกฺกสํ วิญญาปนี^๒ คิริํ สจฺจํ อุทฺติรเย
 ยาย นากิสเซ^๓ กิณฺจิ^๔ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

โยปิ^๕ ทีฆว รสฺสํ วา อณฺเฏลํ สุภาสุภํ
 โลเก อทินฺนํ นามะติ^๖ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ
 นีราสาสํ^๗ วิสํยุตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ อญฺเวยย อกถํกถิ^๘
 อมโตคฺชํ อนุปฺปตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

โยธ ปุณฺณญจ ปาปญจ อุโภสงฺคํ อุปจฺจคา
 อโสภํ วิรชํ สุทฺธํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

จนฺทว วิมลํ สุทฺธํ วิปฺปสฺสนํ อนาวิลํ
 นนฺทิกาวปริกฺขิณํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

โย อิมํ ปลิปลํ^๙ ทฺวคํ สํสาร์ โมหมจฺจคา
 ตินฺนฺโนปาริ^{๑๐} คโต ฌายี อเนชฺช อกถํกถิ

อนุปาทาย นิพฺพุโต ตมห์ พุรุมิ พุราหุมน.

^๑ ฉ., เท. โอหิตโต

^๓ ฉ., อ. นากิสเซ

^๕ ฉ., เท., อ. โย จ

^๗ ส., อ. นีราสย

^๙ ส. ปลิปล

^๒ ส. วิญญาปนี

^๔ อ. กณฺจิ

^๖ ส., อ. นาทียติ ฉ., เท. นาทติ

^๘ ฉ. อกถํกถิ

^{๑๐} ส. ปารคโต

โยธ กาเม ปหนฺตวาน ^๑	อนาคาโร ปริพฺพเช
กามภาวปริกฺขีณ ^๒	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
โยธ ตณฺห์ ปหนฺตวาน	อนาคาโร ปริพฺพเช
กามภาวปริกฺขีณ ^๓	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
หิตฺวา มานุสกัง โยคํ	ทิพฺพโยคํ อฺปจฺจคา
สพฺพโยควิสัยุตฺตํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
หิตฺวา รตฺตี อรติญฺจ	สีติญฺจ นินฺรุปสี
สพฺพโลกาภิภูํ วีรํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
จฺจตี โย เวทึ สตฺตานํ	อฺปปตฺตติญฺจ สพฺพโส
อสตฺตํ สุกตํ พุทฺธํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
ยสฺส คตฺตี น ชานนฺติ	เทวา คณฺธพฺพมานุสา
ชีณาสวํ อรหนฺตํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
ยสฺส ปุเร จ ปจฺจนา จ	มชฺฌเณ จ นตฺถิ กิณฺจณํ
อภิญฺจณํ อนาทานํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
อฺสุภํ ปวริ วีรํ	มเหสี วิชิตาวินํ
อเนชํ นุหตํ พุทฺธํ	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.
ปฺปพฺเพนิวาสํ โย เวทึ	สคฺคาปายญฺจ ปสฺสสี ^๔
อโธ ชาติกฺขยํ ปตฺโต	ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณ.

[๔๖๐] สมณญา เหาสา โลกสฺมี	นามโคตตํ ปกปปีตํ
สมุจฺจ ^๑ สมุทาคตํ	ตตฺถ ตตฺถ ปกปปีตํ.
ทีฆรตฺตมณฺุสยิตํ ^๒	ทีฆุจฺจิตมชานตํ
อชานนฺดา ^๓ โน จ พุรฺรหนฺติ ^๔	ชาติยา โหติ พุราหุณฺ.
น ^๕ ชจฺจา วสฺโส โหติ	น ชจฺจา โหติ พุราหุณฺ.
กมฺมฺนา วสฺโส โหติ	กมฺมฺนา โหติ พุราหุณฺ.
กสฺสโก กมฺมฺนา โหติ	สิปปีโก โหติ กมฺมฺนา
วานิชฺโช กมฺมฺนา โหติ	เปสฺสิโก โหติ กมฺมฺนา.
โจโรปี กมฺมฺนา โหติ	โยธาชฺชีโวปี กมฺมฺนา
ยาชโก กมฺมฺนา โหติ	ราชาปี โหติ กมฺมฺนา.
เอวเมตํ ยถาภูตํ	กมฺมํ ปสฺสนฺติ ปณฺทิตา
ปฏิจฺจสมุปฺปาตทสฺสา ^๖	กมฺมวิปากโกวิทา.
กมฺมฺนา วตฺตติ โลโก	กมฺมฺนา วตฺตติ ปชา
กมฺมฺนิ พนฺธนา สตฺตา	รตฺตสฺสณฺีว ยายโต.
ตเปณ พุรฺรหฺมจฺริเยณ	สํยเมณ ทเมณ จ
เอเตน พุราหุณฺ โหติ	เอตํ พุรฺรหฺมานมฺุตฺตมํ. ^๗
ตีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺโน	สนฺโต ชีณฺปนฺนพฺภโว
เอวํ วาเสฏฺฐจ ชานาหิ	พุรฺรหฺมา สกฺโก วิชานตฺนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อี. สมมุจฺจา

^๓ ส. ชานนฺดา

^๕ ฉ., เท. น ชจฺจา พุราหุณฺ โหติ
หมตอายุ 27/05/2566
กมฺมฺนา พุราหุณฺ โหติ

^๖ ฉ., อี. ปฏิจฺจสมุปฺปาตทสฺสา

^๒ ฉ., เท. ทีฆรตฺตมานฺุสยิตํ

^๔ ส., อี. ปพฺรฺรหนฺติ ฉ., เท. ปพฺรฺรหนฺติ

น ชจฺจา โหติ อพุราหุณฺ
กมฺมฺนา โหติ อพุราหุณฺ

^๗ ฉ., เท., อี. พุราหุณฺมฺุตฺตมํ

[๔๖๑] เอวํ วุตเต, วาเสฏฐการทวาชมาณวา ภควนตํ
 เอตทโวจํ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปี
 โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อจิกฺกชฺชเยย, อนนฺทกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ธาเรยฺย, ‘จกฺขุมนฺโต รุปานิ ทกฺขนฺตํ, เอวเมว” โภตา โคตเมน
 อนนฺทปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต, เอเต มยํ ภวฺนตํ โคตมํ สรณํ
 คจฺฉาม ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสเก โน ภวํ โคตโม ธาเรตุ
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปเต”^๒ สรณํคเตติ.

อภฺจํ วาเสฏฐสฺส ตํ นิฏฺฐิตํ.

๙. สุกสูตต

[๔๖๒] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยน
 สุภो มาณโว โตเทยฺยปฺุตโต สาวตฺถิยํ ปฏฺวิสติ อณฺณตรสฺส
 คหปติสฺส นิเวสเน เกณจิเทว กรณียेเน. อถ โข สุภो มาณโว
 โตเทยฺยปฺุตโต ยสฺส คหปติสฺส นิเวสเน ปฏฺวิสติ, ตํ คหปติ
 เอตทโวจ “สฺตเมตํ”^๓ คหปติ ‘อวิวิตฺตา สาวตฺถิ”^๔ อรหฺนฺเตหิ กํ”^๕ นุ
 ขวชฺช สมณํ วา พุราหฺมณํ วา ปยิริปาเสยฺยมาติ. “อยํ ภนฺเต
 ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे, ตํ
 ภนฺเต ภควนตํ ปยิริปาสสฺสูติ.

^๑ จค.เท. ๒๗/เอวเมว

^๓ จ.เท. สุตํ เมตํ อ. สุตํ เม ตํ

^๕ อ. กนฺนุ

^๒ อ. สรณํคเตติ

^๔ ส.อ. สาวตฺถิ

อถ โข สุโก มาณโว โตเทยยุปุตโต ตสส คหปตีสส
 ปฏิสสุตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สหฺมโมทึ; สหฺมโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ
 นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สุโก มาณโว โตเทยยุปุตโต
 ภควนฺตํ เอตทวโจ “พุราหฺมณา โภ โคตม เอวมาหฺสุ ‘คหฺภูโจ
 อาราชโก โหติ ฌายํ ฌมฺมํ กุสลํ, น ปพฺพชิตโต อาราชโก
 โหติ ฌายํ ฌมฺมํ กุสลนฺติ อิท ภวํ โคตโม กิมาหาติ.

[๔๖๓] “วิทฺฐวาโท โข อหเมตฺถ มาณว, นาหเมตฺถ
 เอกํสวาโท. คิหิสฺส วาหํ มาณว ปพฺพชิตสฺส วา มิจฺฉาปฏฺธิปตฺตี
 [°] วณฺณณมิ, คิหึ วา หิ มาณว ปพฺพชิตโต วา มิจฺฉาปฏฺธิปนฺโน
 มิจฺฉาปฏฺธิปตฺตาธิกรณเหตุ น อาราชโก โหติ ฌายํ ฌมฺมํ
 กุสลํ. คิหิสฺส วาหํ มาณว ปพฺพชิตสฺส วา สหฺมาปฏฺธิปตฺตี
 วณฺณณมิ, คิหึ วา หิ มาณว ปพฺพชิตโต วา สหฺมาปฏฺธิปนฺโน
 สหฺมาปฏฺธิปตฺตาธิกรณเหตุ อาราชโก โหติ ฌายํ ฌมฺมํ กุสลนฺติ.

“พุราหฺมณา โภ โคตม เอวมาหฺสุ ‘มหตฺถมิตฺ๑” มหากิจฺจํ
 มหาธิกรณํ มหาสมารมฺภํ ฌราวาสกมฺมกฺขจํ มหปฺพลํ โหติ.
 อปฺปตฺถมิตฺ๑” อปฺปกิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ อปฺปสมารมฺภํ ปพฺพชฺชา-
 กมฺมกฺขจํ อปฺปปฺพลํ โหตฺตี, อิท ภวํ โคตโม กิมาหาติ.
 “เอตฺถปิ๑ โข อหํ มาณว วิทฺฐวาโท,๑ นาหเมตฺถ เอกํสวาโท,
 อตฺถิ มาณว กมฺมกฺขจํ มหตฺถํ มหากิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสมารมฺภํ,

๑ น.,เท.,อ. น

๒ น.,เท. มหฺกฺขมิตฺ

๓ น.,เท. ๒๗/๑๖

๔ น.,เท. เอตฺถปิ

๕ น.,เท. วิทฺฐวาโท

วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ, อตฺถิ มาณว กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ
 มหาภิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสमारมฺภํ, สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ.
 อตฺถิ มาณว กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ
 อปฺปสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ. อตฺถิ มาณว
 กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ อปฺปสमारมฺภํ
 สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ.

กตมํ^๑ มาณว กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหาภิจฺจํ มหาธิกรณํ
 มหาสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ, กสิ^๒ โข มาณว
 กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหาภิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ
 อปฺปปฺผลํ โหติ. กตมญฺจ มาณว กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหาภิจฺจํ
 มหาธิกรณํ มหาสमारมฺภํ, สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ, กสิเยว โข
 มาณว กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหาภิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสमारมฺภํ,
 สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ. กตมญฺจ มาณว กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ
 อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ อปฺปสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ,
 วณฺชิชฺชา โข มาณว กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ
 อปฺปสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ. กตมญฺจ มาณว
 กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ อปฺปสमारมฺภํ,
 สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ, วณฺชิชฺชาเยว โข มาณว กมฺมฏฺฐานํ
 อปฺปตฺถํ อปฺปภิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ อปฺปสमारมฺภํ, สมฺปชฺชมานํ
 มหปฺผลํ โหติ.

[๔๖๔] “เสยฺยถาปิ มาณว กสิกมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหาภิจฺจํ
 มหาธิกรณํ มหาสमारมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ. เอวเมว

หมดอายุ 27/05/2566

โฆ มาณว ฆราวาสกมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหากิจฺจํ มหาธิกรณํ
 มหาสมารมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ. เสยฺยถาปิ มาณว
 กสิเยว กมฺมฏฺฐานํ มหตฺถํ มหากิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสมารมฺภํ,
 สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ. เอวเมว โฆ มาณว ฆราวาสกมฺมฏฺฐานํ
 มหตฺถํ มหากิจฺจํ มหาธิกรณํ มหาสมารมฺภํ, สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ
 โหติ. เสยฺยถาปิ มาณว วณฺชิชฺชากมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปกิจฺจํ
 อปฺปาธิกรณํ อปฺปสมารมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ, เอวเมว
 โฆ มาณว ปพฺพชฺชากมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปกิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ
 อปฺปสมารมฺภํ, วิปชฺชมานํ อปฺปปฺผลํ โหติ. เสยฺยถาปิ มาณว
 วณฺชิชฺชาเยว กมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปกิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ
 อปฺปสมารมฺภํ, สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหติ, เอวเมว โฆ
 มาณว ปพฺพชฺชากมฺมฏฺฐานํ อปฺปตฺถํ อปฺปกิจฺจํ อปฺปาธิกรณํ
 อปฺปสมารมฺภํ สมฺปชฺชมานํ มหปฺผลํ โหตีติ.

“พุราหุมนา โภ โคตม ปญฺจ ฐมฺเม ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส
 กิริยาย กุสฺลสฺส อาราทฺนayaติ. “เย เต มาณว พุราหุมนา
 ปญฺจ ฐมฺเม ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราทฺนaya.
 สเจ เต อกรุ, สาธุ เต ปญฺจ ฐมฺเม อิมสฺมี ปริสฺติ” ภาสสฺสฺสุติ.
 น โฆ^๒ โภ โคตม กรุ, ยตฺถสฺส ภาวนุโต วา นิสินฺนา^๓
 ภาวนตฺรุปา” วาติ. “เตนฺหิ มาณว ภาสสฺสฺสุติ.

“สจฺจํ โฆ โภ โคตม พุราหุมนา ปจฺมํ ฐมฺมํ ปญฺญเปเนติ
 ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราทฺนaya. ตปฺ โฆ โภ โคตม

^๑ อธิ. ปริสฺติ/2566

^๒ ฉ., เท., อ. น โฆ เม

^{๓-๓} ฉ., เท. นิสินฺโน ภาวนตฺรุโป

พฺรหฺมณา ทฺติยํ ฌมฺมํ ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส
 อาราธนาย. พฺรหฺมจริยํ ไช โภ โคตม พฺรหฺมณา ตติยํ ฌมฺมํ
 ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราธนาย. อชฺเชนํ^๑
 ไช โภ โคตม พฺรหฺมณา จตฺตถํ ฌมฺมํ ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส
 กิริยาย กุสฺลสฺส อาราธนาย. จาคํ ไช โภ โคตม พฺรหฺมณา
 ปญฺจมํ ฌมฺมํ ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราธนาย.
 พฺรหฺมณา โภ โคตม อิมะ ปญฺจ ฌมฺเม ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส
 กิริยาย กุสฺลสฺส อาราธนายาติ, อิท ภาวํ โคตโม กิมาหาติ.

[๔๖๕] “กึ ปน มาณว อตฺถิ โกจิ พฺรหฺมณานํ
 เอกพฺรหฺมโณปิ, โย เอวมาห “อหํ อิมสํ ปญฺจนํ ฌมฺมานํ
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา วิปากํ ปเวเทมิตฺติ. “โน หิทํ โภ โคตม,
 กึ ปน มาณว อตฺถิ โกจิ พฺรหฺมณานํ เอกาจริโยปิ เอกาจริย-
 ปาจริโยปิ ยาว สตฺตมา อจฺจริยมหฺยุคา, โย เอวมาห “อหํ อิมสํ
 ปญฺจนํ ฌมฺมานํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา วิปากํ ปเวเทมิตฺติ.
 “โน หิทํ โภ โคตม. “กึ ปน มาณว เยปิ เต พฺรหฺมณานํ
 ปุพฺพกา อิสฺโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร, เยสมิทํ
 เอตฺรหิ พฺรหฺมณานํ^๒ ปฺปฺราณํ มนฺตปทํ คีตํ ปวฺตฺตํ สมฺมิตํ,
 ตทฺนุคายนฺติ ตทฺนุภาสนฺติ ภาสิตมนฺุภาสนฺติ วาจิตมนฺุวาเจนฺติ.
 เสยฺยถิทํ. อฏฺฐโก วามโก วามเทโว เวสฺสสามิตฺโต ยมตคฺคิ
 อังคีรโส^๓ ภาวทฺวาไช วาเสฏฺฐโจ กสฺสโป ภคฺ. เตปิ เอวมาหํ
 ‘มยํ อิมสํ ปญฺจนํ ฌมฺมานํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา วิปากํ
 ปเวเทมาติ. “โน หิทํ โภ โคตม.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ส. อชฺเชนํ

^๒ ฉ. เท. อ. พฺรหฺมณา

^๓ อ. อังคีรโส

“อิติ กิร มาณว นตฺถิ โกจิ พุราหมณานํ
 เอกพุราหฺมโณปิ, โย เอวมาห ‘อหํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ฐมาณํ สยํ
 อภิญญา สจฺจิกิตฺวา วิปากํ ปเวเทมิตฺติ. นตฺถิ โกจิ พุราหมณานํ
 เอกาจริโยปิ เอกาจริยปาจริโยปิ ยาว สตฺตมา อาจริยมหฺยคา,
 โย เอวมาห “อหํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ฐมาณํ สยํ อภิญญา
 สจฺจิกิตฺวา วิปากํ ปเวเทมิตฺติ. เยปิ เต พุราหมณานํ ปุพฺพกา
 อีสโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร, เยสมิทํ เอตฺรหิ
 พุราหมณานํ โปราณํ มนฺตปทํ คีตํ ปวตฺตํ สมิทิตํ, ตทฺนุคายนฺตฺติ
 ตทฺนุภาสฺสนฺตฺติ ภาสิตมฺนุภาสฺสนฺตฺติ วาจิตมฺนุวาเจนฺตฺติ. เสยฺยถิทํ.
 อฏฺฐโก วามโก วามเทโว เวสฺสสามิตฺโต ยมตคฺคิ องฺคิรโส
 ภาเรทฺวาไซ วาเสฏฺโฐ กสฺสโป ภคฺ. เตปิ น เอวมาหํสฺ ‘มยํ
 อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ฐมาณํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา วิปากํ
 ปเวเทมาติ.

“เสยฺยถาปิ มาณว อนฺธเวณิ ปรัปฺราสํสตฺตา ปุริโมปิ
 น ปสฺสตี, มชฺฌิโมปิ น ปสฺสตี, ปจฺฉิโมปิ น ปสฺสตี, เอวเมว
 ไซ มาณว อนฺธเวณฺณูปมํ มณฺเฑ พุราหมณานํ ภาสิตํ สมปชฺชตี,
 ปุริโมปิ น ปสฺสตี, มชฺฌิโมปิ น ปสฺสตี, ปจฺฉิโมปิ น ปสฺสตีติ.

[๔๖๖] เอวํ วุตฺเต, สุโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต ภควโต^๑
 อนฺธเวณฺณูปมฺเมน วุจฺจมาโน กุปีโต อนตฺตมโน ภควนฺตฺเยว ขุสฺเสนโต
 ภควนฺตฺเยว วมฺเภนโต ภควนฺตฺเยว วทมาโน “สมโณ โคตโม
 ปาปิโต”^๒ ภวิสฺสตีติ, ภควนฺตํ เอตทโวจ “พุราหฺมโณ [”]

^๑ น.เท.,อ. ภควตา

^๒ อ. ปาปิโก

^๓ น.เท.,อ. โภ

โคตม โปกฺขรสาติ โอปมณฺโณ สุกควนิโก เอวมาห ‘เอวเมว
 ไช’^๑ ปนิเม^๒ เก สมณพฺรหฺมณฺหา อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา
 อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสสํ ปฏฺฐิขานนฺติ, เตสฺมิทํ ภาสิตํ หสฺสํกํเยว
 สมปฺชฺชติ, นามํกํเยว สมปฺชฺชติ, วิตฺตํกํเยว สมปฺชฺชติ, ตุจฺจนํกํเยว
 สมปฺชฺชติ, กถํ หิ นาม มนุสฺสญฺโต อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา
 อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสสํ ญสฺสตี”^๓ วา ทกฺขิตฺติ^๔ วา สจฺฉิ วา
 กริสฺสตีติ, เนตํ จานํ วิชฺชตีติ.

“กึ ปน มาณว พฺรหฺมณฺโณ โปกฺขรสาติ โอปมณฺโณ
 สุกควนิโก สพฺเพสํเยว สมณพฺรหฺมณฺหานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ
 ปชานาตีติ. “สกายปิ หิ โภ โคตม ปุณฺณิกาย ทาสียา
 พฺรหฺมณฺโณ โปกฺขรสาติ โอปมณฺโณ สุกควนิโก น เจตสา
 เจโต ปริจฺจ ปชานาติ, กุโต ปน สพฺเพสํเยว สมณพฺรหฺมณฺหานํ
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานิสฺสตีติ.

“เสยฺยถาปิ มาณว ขจฺจนฺโต ปุริโส โส^๕ น ปสฺเสยฺย
 กณฺหสฺสุกฺกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย นีลกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย
 ปิตกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย โลหิตกานิ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย
 มณฺฑเชฏฺฐจกานิ^๖ รูปานิ, น ปสฺเสยฺย สมวิสมานิ,^๗ น ปสฺเสยฺย
 ตารกรูปานิ, น ปสฺเสยฺย จนฺทิมสฺสุริเย,^๘ โส เอวํ วเทยฺย นตฺถิ
 กณฺหสฺสุกฺกานิ รูปานิ นตฺถิ กณฺหสฺสุกฺกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ ‘นตฺถิ
 นีลกานิ รูปานิ, นตฺถิ นีลกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ. นตฺถิ ปิตกานิ

^๑ ฉ., เท., อ. ไชสทโท น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท. ปนิเชกจฺเจ

^๓ ส. นายิสฺส

^๔ ส., อ. ทกฺขิตฺสตี ฉ., เท. ทกฺขติ

^๕ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโร น ทิสฺสตี.

^๖ ฉ., เท. มณฺฑชิฏฺฐจกานิ

^๗ ฉ., เท. สมวิสมํ

^๘ ฉ. จนฺทิมสฺสุริเย

รูปานิ, นตฺถิ ปิตกานํ รูปานํ ทสฺสาวี. นตฺถิ โลหิตกานิ รูปานิ,
 นตฺถิ โลหิตกานํ รูปานํ ทสฺสาวี. นตฺถิ มณฺเชฏฺฐกานิ รูปานิ,
 นตฺถิ มณฺเชฏฺฐกานํ รูปานํ ทสฺสาวี. นตฺถิ สมวิสम्मํ, นตฺถิ
 สมวิสम्मสฺส ทสฺสาวี. นตฺถิ ตารกรูปานิ, นตฺถิ ตารกรูปานํ
 ทสฺสาวี. นตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยา, นตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยานํ ทสฺสาวี.
 อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามิ, ตสฺมา ตํ^๑ นตฺถีติ,
 สมฺมา นุ โข โส มาณว วทมาโน วเพยฺยาติ.

“โน หิทำ โภ โคตม, อตฺถิ กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ, อตฺถิ
 กณฺหสฺสูกานํ รูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ นีลกานิ รูปานิ, อตฺถิ
 นีลกานํ รูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ ปิตกานิ รูปานิ, อตฺถิ ปิตกานํ
 รูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ โลหิตกานิ รูปานิ, อตฺถิ โลหิตกานํ
 รูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ มณฺเชฏฺฐกานิ รูปานิ, อตฺถิ มณฺเชฏฺฐกานํ
 รูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ สมวิสम्मํ, อตฺถิ สมวิสम्मสฺส ทสฺสาวี.
 อตฺถิ ตารกรูปานิ, อตฺถิ ตารกรูปานํ ทสฺสาวี. อตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยา,
 อตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยานํ ทสฺสาวี. ‘อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น
 ปสฺสามิ. ตสฺมา ตํ นตฺถีติ น หิ [๒] โภ โคตม สมฺมา
 วทมาโน วเพยฺยาติ.

“เอวเมว โข มาณว พุราหมโณ ปกฺขรสาติ โอปมณฺโณ
 สุกควนิโก อนฺโธ อจฺจุโก. โส วต อุตฺตรี มนุสฺสธมฺมา อลมฺริย-
 ฌาณทสฺสนวิเสสํ ฌสฺสติ वा ทกฺขิตติ वा สจฺฉิ वा กริสฺสตีติ
 เนตํ จานํ วิชฺชติ.

^๑ อ. อัย ปาโร น ทิสฺสติ, เอมฺปฺริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. โส

[๔๖๗] “ตํ ก็ มณฺณสิ มาณว. เย ปน^๑ เต โกสลิกา^๒ พุราหฺมณมหาสาธา,^๓ เสยฺยถิ^๔. จงฺกึ พุราหฺมโณ ตารุกฺโข พุราหฺมโณ ไปกฺขรสาติ พุราหฺมโณ ชาณฺสฺโสณิ พุราหฺมโณ ปิตา วา^๕ เต โตเทยโย. กตมา เนสํ เสยฺยา.^๕ ยํ วา เต สัมมจฺฉา^๖ วาจํ ภาเสยฺยํ, ยํ วา อสัมมจฺฉาติ.^๗ สัมมจฺฉา โภ โคตม.

“กตมา เตสํ เสยฺยา.^๕ ยํ วา เต มนฺตา วาจํ ภาเสยฺยํ, ยํ วา อมนฺตาติ. มนฺตา โภ โคตม.

“กตมา เตสํ เสยฺยา. ยํ วา เต ปฏฺฐิสงฺขาย วาจํ ภาเสยฺยํ, ยํ วา อปฺปฏฺฐิสงฺขายาติ. ปฏฺฐิสงฺขาย โภ โคตม.

กตมา เตสํ เสยฺยา. ยํ วา เต อตฺถสณฺหิตํ วาจํ ภาเสยฺยํ, ยํ วา อนตฺถสณฺหิตนฺติ. อตฺถสณฺหิตํ โภ โคตม.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มาณว. ยถิ เอวํ สนฺเต พุราหฺมณเณน ไปกฺขรสาตินา โอปมณฺเณน สุกฺควนิเกณ สัมมจฺฉา วาจา ภาสีตา อสัมมจฺฉาติ. สัมมจฺฉา โภ โคตม.

“มนฺตา วาจา ภาสีตา อมนฺตา^๘ วาจาติ. อมนฺตา โภ โคตม.

“ปฏฺฐิสงฺขาย ภาสีตา^๙ วาจา อปฺปฏฺฐิสงฺขายาติ.^{๑๐} อปฺปฏฺฐิสงฺขาย โภ โคตม.

^๑ ฉ., เท., อี. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ สี. พุราหฺมณมหาสาธา

^๔ ฉ., เท., อี. เสยโย

^๗ ฉ., เท., ๒๗/อสมฺมจฺฉา อี. อสมฺมสา

^๘ ฉ. อมนฺตาติ เท., อี. อมนฺตา วาติ

^{๑๐} อี. อปฺปฏฺฐิสงฺขาย วา

^๒ ฉ., เท., อี. โกสลิกา

^๔ ฉ., เท. จ

^๖ ฉ., เท. สัมมจฺฉา อี. สัมมสา

^๘ ฉ., เท. เสยโย, เอามุปรีปี.

^{๑๐} ฉ., เท., อี. วาจา ภาสีตา

“อตุตสญหิตา วาจา ภาสิตา อนตุตสญหิตาติ. อนตุต-
สญหิตา โภ โคตม.

“ปญจ ไช อิเม มาณว นีวรณา. กตเม ปญจ.
กามจจนทนีวรณํ พยาปาทนีวรณํ ถีนมิทฐนีวรณํ อุทฺธจจกุกุกุจ-
นีวรณํ วิจิกิจจนานีวรณํ. อิเม ไช มาณว ปญจ นีวรณา.
อิเมหิ ไช มาณว ปญจหิ นีวรณเหหิ พุราหมโณ ปกฺขรสาติ
โอปมณฺโณ สุภควนิโก อาวุโต^๑ นิวุโต โอณฺวุโต^๒ ปรีโยนทฺโธ. โส
วต อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อลมรียณณทสฺสนวิเสสํ ฅสฺสติ วา
ทกฺขิตฺติ วา สจฺจํ วา กริสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

[๔๖๘] ปญจ ไช อิเม มาณว กามคฺคณา. กตเม ปญจ.
จกฺขวิณฺณเยยฺยา รุปา อิกฺกจา กนฺตา มนาปา ปิยรुปา กามฺปสญฺหิตา
รชฺเณยา. โสตฺวิณฺณเยยฺยา สทฺทา ฅเปยฺ ฅมานวิณฺณเยยฺยา คณฺธา
ฅเปยฺ ชิวฺหาวิณฺณเยยฺยา รสา ฅเปยฺ กายวิณฺณเยยฺยา โผฏฺฐพฺพา
อิกฺกจา กนฺตา มนาปา ปิยรุปา กามฺปสญฺหิตา รชฺเณยา. อิเม ไช
माणว ปญจ กามคฺคณา. อิเมหิ ไช มาณว ปญจหิ กามคฺคณฺเหหิ
พุราหมโณ ปกฺขรสาติ โอปมณฺโณ สุภควนิโก คฺธิโต^๓ มุจฺฉิตฺโต
อชฺฌาปนโน^๔ อนาทีนวทสฺสาวิ^๕ อนิสฺสรณปณฺโณ ปรีกฺขณฺชติ.
โส วต อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อลมรียณณทสฺสนวิเสสํ ฅสฺสติ วา
ทกฺขิตฺติ วา สจฺจํ วา กริสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

^๑ อ. อารโฏ

^๒ ส. โอวุโต จ., เท. โอณฺวุโต

^๓ จ., เท. อ. ๐๕. คฺธิโต

^๔ จ., เท. อชฺฌาปนโน

^๕ เท. อาทีนวทสฺสาวิ

ตัม ก็ มณฺณสิ มาณว. ยัม วา ติณกฏฐปาทานัม ปฏิจฺจ
 อคฺคิ ชาเลยฺย, ยัม วา นิสฺสฏฺฐติณกฏฐปาทานัม อคฺคิ
 ชาเลยฺย, กตโม นุ ไช^๑ อสฺส อคฺคิ อจฺจิมา เจว^๒ วณฺณิมา^๓ จ
 ปภสฺสโร จาติ.

“สเจ ตัม โภ โคตม จานํ นิสฺสฏฺฐติณกฏฐปาทานัม อคฺคิ
 ชลิตฺตุ,^๔ สุวสฺส อคฺคิ อจฺจิมา เจว วณฺณิมา จ ปภสฺสโร จาติ.
 “อฏฺฐจํ ไช เอตํ มาณว อนวกาโส, ยัม นิสฺสฏฺฐติณกฏฐปาทานัม
 อคฺคิ ชาเลยฺย อณฺณตฺร อิทธิมตา. เสยฺยถาปิ มาณว
 ติณกฏฐปาทานัม ปฏิจฺจ อคฺคิ ชลติ; ตถูปมาหํ มาณว อิมํ
 ปิตี วทามิ, ยายํ ปิติ ปณฺจ กามคฺเณ ปฏิจฺจ. เสยฺยถาปิ
 มาณว นิสฺสฏฺฐติณกฏฐปาทาโน^๕ อคฺคิ ชลติ; ตถูปมาหํ มาณว
 อิมํ ปิตี วทามิ, ยายํ ปิติ อณฺณตฺเรว กาเมหิ อณฺณตฺร
 อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ.

กตมา จ มาณว ปิติ อณฺณตฺเรว กาเมหิ อณฺณตฺร
 อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ. อิธ มาณว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ ๔เปยฺย ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อยฺมปิ
 ไช มาณว ปิติ อณฺณตฺเรว กาเมหิ อณฺณตฺร อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ.
 ปุณ จปรํ มาณว [๖] วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสฺมา ๔เปยฺย ทฺติยํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อยฺมปิ ไช มาณว ปิติ อณฺณตฺเรว กาเมหิ
 อณฺณตฺร อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ.

^๑ ฉ., เท. ขวาสส อ. ขวาส

^๒ อ. เอวสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. วณฺณวา

^๔ ฉ., เท. ชาเลตฺตุ อ. ชาลิตฺตุ

^๕ อ. นิสฺสฏฺฐติณกฏฐปาทานัม ปฏิจฺจ

^๖ ฉ., เท., อ. ภิกฺขุ

[๔๖๙] เย เต มาณว พุราหุมนา ปญจ ฐมเม
 ปญญเปนฺติ ปุญญสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราย, กเมตถ^๑
 พุราหุมน ฐมํ มหปฺพลตรํ ปญญเปนฺติ ปุญญสฺส กิริยาย
 กุสลสฺส อารายาติ. “เยเม โภ โคตม พุราหุมน ญจ
 ฐมเม ปญญเปนฺติ ปุญญสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราย,
 จาคเมตถ พุราหุมน ฐมํ มหปฺพลตรํ ปญญเปนฺติ ปุญญสฺส
 กิริยาย กุสลสฺส อารายาติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ มาณว, อิธ อณฺณตรสฺส พุราหุมนสฺส
 มหายญฺเอย ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺ อสฺส. อถ เทว พุราหุมน อกฺคณฺเอยํ
 ‘อิตฺถนฺนามสฺส พุราหุมนสฺส มหายญฺเอยํ อณฺณวิสสามาติ. ตตร’^๒
 เอกสฺส พุราหุมนสฺส เอวมสฺส ‘อโห วตาทเมว ลภฺเอยํ ภาตฺตคฺเค
 อคฺคณฺเอยํ อคฺคณฺเอยํ อคฺคณฺเอยํ, น อณฺเอย’ พุราหุมน ลภฺเอยํ^๓
 ภาตฺตคฺเค อคฺคณฺเอยํ อคฺคณฺเอยํ อคฺคณฺเอยํ. จานํ โข ปเนตํ
 มาณว วิชฺชติ, ยํ อณฺเอย พุราหุมนเอย ลภฺเอย ภาตฺตคฺเค อคฺคณฺเอย
 อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย. น โส พุราหุมนเอย ลภฺเอย ภาตฺตคฺเค
 อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย. ‘อณฺเอย’ พุราหุมน ลภฺเอย^๔
 ภาตฺตคฺเค อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย, นานํ ลภฺเอย ภาตฺตคฺเค
 อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย อคฺคณฺเอย อติ โส กุปฺปิโต [๕]
 อนตฺตมโน. อิมสฺส ปน มาณว พุราหุมน ภิ วิปากํ ปญญเปนฺตฺติ.
 “น เขวตถ โภ โคตม พุราหุมน เอยํ ทานํ เทนฺติ

^๑ ฉ., เท. กตเมตถ

^{๒-๓} ฉ., เท., อ. อณฺเอย พุราหุมนเอย ลภฺเอย

^๔ ฉ., เท., อ. โหติ

^๒ ฉ., เท. ตตรเรกสฺส อ. ตตรเรกสฺส

^{๔-๕} ฉ., เท., อ. อณฺเอย พุราหุมนเอย ลภฺเอย

‘อิมินา’ จ โว กุปีโต อนตฺตมโนติ. อถ เขวตฺถ พุราหฺมณา
 อนุกมฺปชาติกัเวย^๒ ทานํ เทนุตีติ. “เอวํ สนฺเต, โข มาณว
 พุราหฺมณานํ อิทํ จญฺจํ ปุณฺณกิริยาวตฺถุ” โหติ, ยทิทํ
 อนุกมฺปชาติกนฺติ. “เอวํ สนฺเต โภ โคตม พุราหฺมณานํ อิทํ จญฺจํ
 ปุณฺณกิริยาวตฺถุ โหติ, ยทิทํ อนุกมฺปชาติกนฺติ.

“เย เต มาณว พุราหฺมณา ปญฺจ ฐมฺเม ปณฺณเปนฺติ
 ปุณฺณสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราธนาย, เอเต^๓ กตฺถ พหุลํ
 สมนุปสฺสสีติ.” “เยเม โภ โคตม พุราหฺมณา ปญฺจ ฐมฺเม
 ปณฺณเปนฺติ ปุณฺณสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราธนาย, อิมานํ ปญฺจ
 ฐมฺเม ปพฺพชิตฺส พหุลํ สมนุปสฺสามิ, อปฺป คหฺภูเจสฺส, คหฺภูโจ
 หิ โภ โคตม มหตฺถอ มหากิจฺโจ มหาธิกรณฺเ มหาสมารมฺโภ,
 น สตตํ สมิตํ สจฺจวาที โหติ, ปพฺพชิตฺ โข ปน โภ โคตม
 อปฺปตฺถอ อปฺปกิจฺโจ อปฺปาธิกรณฺเ อปฺปสมารมฺโภ, สตตํ สมิตํ
 สจฺจวาที โหติ. คหฺภูโจ หิ โภ โคตม มหตฺถอ มหากิจฺโจ
 มหาธิกรณฺเ มหาสมารมฺโภ, น สตตํ สมิตํ ตปสฺสี โหติ ๕เปย
 พุรหฺมจารี โหติ ๕เปย สขุณฺณายพฺพุโล โหติ ๕เปย จาคพฺพุโล
 โหติ, ปพฺพชิตฺ โข ปน โภ โคตม อปฺปตฺถอ อปฺปกิจฺโจ
 อปฺปาธิกรณฺเ อปฺปสมารมฺโภ, สตตํ สมิตํ ตปสฺสี โหติ ๕เปย
 พุรหฺมจารี โหติ ๕เปย สขุณฺณายพฺพุโล โหติ ๕เปย จาคพฺพุโล
 โหติ. “เยเม โภ โคตม พุราหฺมณา^๔ ปญฺจ ฐมฺเม ปณฺณเปนฺติ
 ปุณฺณสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราธนาย, อิมานํ ปญฺจ ฐมฺเม
 ปพฺพชิตฺส พหุลํ สมนุปสฺสามิ, อปฺป คหฺภูเจสฺสุติ.

^๑ฉ.,เท.,อ. อิมินา ปโร กุปีโต โหตุ

^๒ฉ.,เท.,อ. อนุกมฺปชาติกัเวย

^๓ส.,ฉ.,เท.,อ. ปุณฺณกิริยาวตฺถุ

^๔ฉ.,เท.,อ. อิมเ ตวํ ปญฺจ ฐมฺเม

^๕ฉ.,เท.,อ. สมนุปสฺสสี คหฺภูเจสฺ วา ปพฺพชิตฺส วาติ

^๖อ. สมณพุราหฺมณา

“เย เต มาณว พุราหุมนา ปญจ ฌมฺเม ปญฺญเปเนติ
 ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราย, จิตฺตสฺสหา เอเต
 ปริกฺขารे วทามิ, ยทิทํ จิตฺตํ อเวรํ อพฺยาปชฺฌํ, ตสฺส ภาวนาย.
 อิท มาณว ภิกฺขุ สจฺจวาที โหติ, โส ‘สจฺจวาทีมฺหิตี’ ลภติ
 อตฺถเวทํ, ลภติ ฌมฺมเวทํ, ลภติ ฌมฺมุปลสฺสยหิตํ ปามุชฺช^๒,
 ยนฺตํ กุสฺลุปสฺสยหิตํ ปามุชฺชํ, จิตฺตสฺสหา เอตํ ปริกฺขารํ วทามิ, ยทิทํ
 จิตฺตํ อเวรํ อพฺยาปชฺฌํ, ตสฺส ภาวนาย. อิท มาณว ภิกฺขุ
 ตปสฺสี โหติ ๕เปยฺ พุรหฺมจารี โหติ ๕เปยฺ สชฺฌายพฺหุโล โหติ
 ๕เปยฺ จาคพฺหุโล โหติ, โส ‘จาคพฺหุโลมฺหิตี’ ลภติ อตฺถเวทํ,
 ลภติ ฌมฺมเวทํ, ลภติ ฌมฺมุปลสฺสยหิตํ ปามุชฺชํ, ยนฺตํ กุสฺลุปสฺสยหิตํ
 ปามุชฺชํ, จิตฺตสฺสหา เอตํ ปริกฺขารํ วทามิ, ยทิทํ จิตฺตํ อเวรํ
 อพฺยาปชฺฌํ, ตสฺส ภาวนาย. เย เต มาณว พุราหุมนา ปญจ
 ฌมฺเม ปญฺญเปเนติ ปุญฺญสฺส กิริยาย กุสฺลสฺส อาราย,
 จิตฺตสฺสหา เอเต ปริกฺขารे วทามิ, ยทิทํ จิตฺตํ อเวรํ อพฺยาปชฺฌํ,
 ตสฺส ภาวนายาติ.

[๔๗๐] เอวํ วุตฺเต, สุโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “สุตํ เมตํ โภ โคตม ‘สมณฺเณ โคตโม พุรหฺมมานํ
 สหพฺยตาย” มคฺคํ ปชานาตีติ.^๔

“ตํ ก็ มณฺณสิ มาณว. อาสนนฺเน อิตโต นพการคาโม
 นยิตโต ทูเร นพการคาโมติ. “เอวํ โภ โคตม” อาสนนฺเน อิตโต

^๑ ฉ., เท. สจฺจวาทีมฺหิตี

^๒ ฉ., เท. ปาโมชฺชํ, เอวมฺปริปี.

^๓ ส., อ. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 ส., อ. สหพฺยตาย

^๔ ฉ., เท., อ. ชานาติ

^๕ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

นพการคาโม, นยิตุ ทูเร นพการคาโมติ. “ตํ ก็ มณฺณสิ
 มาณว. อีธ^๑ ขวสฺส ปุริโส นพการคาเม ชาตวทุโธ,^๒ ตเมนน
 นพการคามโต ดาวเทว อปสกกั^๓ นพการคามสฺส มคฺคํ ปุจฺเจยฺย.
 สียา นุ ไช มาณว ตสฺส ปุริสสฺส นพการคาเม ชาตวทุตฺตสฺส
 นพการคามสฺส มคฺคํ ปุจฺจสฺส ทนฺธายิตตตํ วา วิตฺถายิตตตํ
 วาติ. “โน หิโก โภ โคตม, ตํ กิสฺส เหตุ. อสฺส^๔ หิ โภ โคตม
 ปุริสสฺส^๕ นพการคาเม ชาตวทุตฺตสฺส,^๕ สพฺพาเนว นพการคามสฺส
 มคฺคานิ สุวทิตานีติ. สียา น^๖ ไช มาณว ตสฺส ปุริสสฺส
 นพการคาเม ชาตวทุตฺตสฺส นพการคามสฺส มคฺคํ ปุจฺจสฺส
 ทนฺธายิตตตํ วา วิตฺถายิตตตํ วา น เตวว ตถาคตสฺส พุรหฺมโลกํ วา
 พุรหฺมโลกคามินี วา ปฏิปทํ ปุจฺจสฺส ทนฺธายิตตตํ วา วิตฺถายิตตตํ วา.
 พุรหฺมานญฺจาหํ มาณว ปชานามิ พุรหฺมโลกญฺจ พุรหฺมโลกคามินีญฺจ
 ปฏิปทํ, ยถาปฏิปนฺโน จ พุรหฺมโลกํ อุปปนฺโน, ตญฺจ ปชานามีติ.
 “สุตํ เมตํ โภ โคตม ‘สมโณ โคตโม พุรหฺมานํ สหพฺยตาย
 มคฺคํ เทเสตฺตีติ. สาธุ เม ภวํ โคตโม พุรหฺมานํ สหพฺยตาย มคฺคํ
 เทเสตฺตุติ. “เตนหิ มาณว สุณฺหาหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ” ภาสิสฺสามีติ.
 “เอวํ โภติ ไช สุโภ มาณโว โตเทยฺยปฺตโต ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ.
 ภควา เอตทโวจ.

[๔๗๑] “กตโม จ มาณว พุรหฺมานํ สหพฺยตาย มคฺโค.
 อีธ มาณว ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ปริตฺวา

^๑ ฉ., เท., อ. อีธสฺส

^๒ ฉ., เท., อ. อวสฺส

^๓ ฉ., เท., อ. ปุริโส นพการคาเม ชาตวทุโธ ตสฺส

^๔ ฉ., เท. มนสิ กโรหิ

^๕ ฉ., เท., อ. ชาตวทุโธ

^๖ ฉ., เท., อ. อมฺ

^๗ ฉ., เท., อ. นุ

วิหริติ. ตถา ทุติยํ. ตถา ตติยํ. ตถา จตุตถํ.^๑ อิติ อุทฺธมโ
 ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตํ สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน
 เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณ
 ฌริตฺวา วิหริติ. เอวํ ภาวิตาย โข มาณว เมตฺตตฺตํ เจโตวิมุตฺติตฺยา
 ยํ ปมาณกตํ กมฺมํ, น ตํ ตตฺตฺราวสีสฺสตี, น ตํ ตตฺตฺราวตีจฺจตี.
 เสยฺยถาปิ มาณว พลฺวา สงฺขรโม อปฺปกฺกสิเรเนว จาตุทฺทิสํ^๒
 วิญฺญาเปยฺย; เอวเมว โข มาณว เอวํ ภาวิตาย เมตฺตตฺตํ
 เจโตวิมุตฺติตฺยา ยํ ปมาณกตํ กมฺมํ, น ตํ ตตฺตฺราวสีสฺสตี, น ตํ
 ตตฺตฺราวตีจฺจตี; อยมฺปิ โข มาณว พุรฺหฺมานํ สหพฺยตฺตํ มคฺโค.

ปุณ จปรํ มาณว ภิกฺขุ กรุณาสหคเตน เจตฺสา ๔เปย
 มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ๔เปย อูเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ
 ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ. ตถา ทุติยํ. ตถา ตติยํ. ตถา จตุตถํ.
 อิติ อุทฺธมโ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตํ สพฺพาวนฺตํ โลกํ
 อูเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณ ฌริตฺวา วิหริติ. เอวํ ภาวิตาย โข
 มาณว อูเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติตฺยา ยํ ปมาณกตํ กมฺมํ, น ตํ
 ตตฺตฺราวสีสฺสตี, น ตํ ตตฺตฺราวตีจฺจตี. เสยฺยถาปิ มาณว พลฺวา
 สงฺขรโม อปฺปกฺกสิเรเนว จาตุทฺทิสํ วิญฺญาเปยฺย; เอวเมว โข
 มาณว เอวํ ภาวิตาย อูเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติตฺยา ยํ ปมาณกตํ
 กมฺมํ, น ตํ ตตฺตฺราวสีสฺสตี, น ตํ ตตฺตฺราวตีจฺจตี; อยมฺปิ โข
 มาณว พุรฺหฺมานํ สหพฺยตฺตํ มคฺโคติ.

[๔๗๒] เอวํ วุตฺเต, สุกฺโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ
 โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มฺพฺพหสฺส วา มคฺคํ อจิกฺกชฺชเยย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ธาเรยฺย, ‘จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺตํ; เอวเมว” โภตา” โคตเมน
 อนเกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต, เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ
 คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ
 อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตํ. หนฺท จทานิ มยํ โภ โคตม
 คจฺฉาม, พหุภิกฺกา มยํ พหุภิกฺกนฺตํ. “ยสฺสทานิ ตวํ มาณว
 กาลํ มณฺณสํ. อถ โข สุกฺโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา [๓] อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

เตน โข ปน สมเยน ชาณฺสฺโสณิ พฺราหฺมणे สพฺพเสเตน
 วลวาทิเรณ^๔ สวตฺถิยา นิยุยาติ ทิวาทิวสฺส. อทฺทสา โข
 ชาณฺสฺโสณิ พฺราหฺมणे สุกฺโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต ทูโรโตว
 อากจฺจนฺตํ; ทิสฺวาน สุกฺโก มาณโว โตเทยฺยปฺตฺโต เอตทโวจ
 “หนฺท [๕] ภวํ ภารทฺวาโช อากจฺฉิ” ทิวาทิวสฺสาติ. “อิโต หิ
 โข อหํ โภ อากจฺฉามิ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺตํกาคิ. “ตํ ก็
 มณฺณสิ. ภวํ ภารทฺวาโช สมณสฺส โคตมสฺส ปณฺญาเวยฺยตฺติยํ
 ปณฺทิตฺโต มณฺณเต. “โก จาหฺมโภ, โภ จ สมณสฺส โคตมสฺส
 ปณฺญาเวยฺยตฺติยํ ชานิสฺสามิ, โสปิ ญฺชนสฺส ตาทิสฺสว, โย สมณสฺส

^๓ ส. ๕๐๑. เอวเมว ๕๖๖ จ. เท. อ. เอวเมว

^๔ อ. โภโต

^๕ จ. เท. อ. อนฺนทิตฺวา

^๕ ส. วพริเรณ จ. เท. อ. วพวาทิเรณ

^๕ จ. เท. อ. กุโต นุ

^๖ จ. เท. อ. อากจฺฉติ

โคตมสส ปณณาวะยตติยิ ชาเนยยาติ. “อุพาราย ขลฺ ภวํ
 ภารทวาชโ สมนํ โคตมํ ปัสสาย ปัสสตีติ. “โก จาหมโ, ^๑
 โก จ สมนํ โคตมํ ปัสสิสสามิ, ปสตุถปฺปสตุโธ จ” ภวํ โคตโม
 เสฏฺโฐ เทวมนุสฺसानํ. เย จิเม โภ พุราหมณา ปณจ ฐมเม
 ปณณเปนฺติ ปุณณสฺส กิริยาย กุสลสฺส อาราย, จิตฺตสฺเสว”^๒
 สมโณ โคตโม เอเต ปริกฺขาเร วเทติ,^๓ ยทิทํ จิตฺตํ อเวริ
 อพฺยาปชฺฌิ, ตสฺส ภาวนาयाติ.

เอวํ วุตฺเต, ชาณฺสฺโสณิ พุราหมโณ สพฺพเสตา วลวาทิรภา
 โอโรหิตวา เอกํสํ อุตฺตราสงคํ กริตวา, เยน ภควา,
 เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา อุทามํ อุทาเนสิ “ลภา รมฺโโย ปเสนทิสฺส
 โกสลสฺส, สุลทฺธ”^๔ รมฺโโย ปเสนทิสฺส โกสลสฺส, ยสฺส วิชิตะ
 ตถาคโต วิหริติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ.

นวมํ สุกฺกุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๐. สการวสุตฺตํ^๕

[๔๗๓] เอวมฺเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ
 จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเมว สทฺธี. เตน โข ปน สมเยน
 ฌณฺณชานี”^๖ นาม พุราหมณี ปจฺจลกปเป”^๗ ปฏฺวิสติ, อภิปฺปสนฺนา
 พุทฺเธ จ ฐมเม จ สงฺฆเม จ. อถ โข ฌณฺณชานี พุราหมณี

^๑ น.,เท. ว โส อี. จ โส

^๒ น.,เท.,อี. จิตฺตสฺเสเต

^๓ ส.,อี. วทติ

^๔ น.,เท. สุลทฺธลภา อี. สุลทฺธ ลภา

^๕ น.,เท. สกการวสุตฺต

^๖ ส.,อี. ฌานณชานี

^๗ ส. มณฺทลกปเป น.,เท. จณฺจลิกปเป อี. จณฺทลกปเป

อุปกุขลิตฺวา ติกฺขตฺตํ อุทํ น อุทาเนสิ “นโม ตสฺส ภควโต
อรรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ” นโม ตสฺส ภควโต อรรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาคิ.

เตน โข ปน สมเยน สการโว^๑ นาม มาณโว ปจฺจลกฺกปเป
ปฏิวสติ ตินฺนํ เวทํ ปารคฺช สนิมฺนํกุญฺเญภานํ สากุขรปฺปเกทํ
อิติหาสปณฺจมานํ ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมहाปฺริสลกฺขณฺสสุ
อนวโย. อสฺสสฺสิ โข สการโว มาณโว ฌณฺฑชานียา พุราหฺมณียา
เอวํ วาจํ ภาสमानาย, สุตฺวาน ฌณฺฑชานี พุราหฺมณี เอตทโวจ
“อวฺภูตา จ^๒ ยํ ฌณฺฑชานี พุราหฺมณี, ปราภฺวตา จ ยํ ฌณฺฑชานี
พุราหฺมณี วิชฺชมานานํ เตวิชฺชานํ^๓ พุราหฺมณานํ, อถ จ ปน
ตสฺส มุณฺฑกสฺส สมณสฺส^๔ วณฺณํ ภาสตีติ.” “น หิ ปน ตฺวํ
ตาต ภทฺร मुख ตสฺส ภควโต สีลปณฺณานํ ชานาสิ, สเจ ตฺวํ
ตาต ภทฺร मुख ตสฺส ภควโต สีลปณฺณานํ ชานเยยฺยาสิ, น ตฺวํ
ตาต ภทฺร मुख ตํ ภควนฺตํ อุกโกสิตพฺพํ ปรีภาสิตพฺพํ มณฺเญยฺยาสีติ.
“เตนหิ โภติ ยทา สมโน [๖] ปจฺจลกฺกปเป อนุปฺปตฺโต โหติ,
อถ” เม อารโหเยยฺยาสีติ. “เอวํ ภทฺร मुखาคิ โข ฌณฺฑชานี
พุราหฺมณี สการวสฺส มาณวสฺส ปจฺจสฺสสฺสิ.

อถ โข ภควา โกสเลสุ อนุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน,
เยน ปจฺจลกฺกปเป, ตทวสฺริ. ตตฺร สุกํ ภควา ปจฺจลกฺกปเป วิหริ
โตเทยฺยานํ พุราหฺมณานํ อมฺพวเน. อสฺสสฺสิ โข ฌณฺฑชานี

^๑ ฉ., เท., อี. สการโว

^๒ ส., อี. ๒๕๖๒ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ภาสิสฺสตีติ

^๗ อี. อถ โข เม

^๒ ฉ., เท. ว

^๔ ฉ., เท., อี. สมณกสฺส

^๖ ฉ., เท., อี. โคตโม

พุราหมณิ “ภควา กิร ปจฺจลภปฺปํ อนุปฺปตฺโต ปจฺจลภปฺเป วิหริติ
 โตทยะยานํ พุราหมณานํ อมฺพวเนติ. อถ โข ฌณฺณชาเน พุราหมณิ,
 เยเน สการโว มาณโว, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สการวํ
 มาณวํ เอตทโวจ “อัยํ ตาต ภทฺรมุข โส ภควา ปจฺจลภปฺปํ
 อนุปฺปตฺโต ปจฺจลภปฺเป วิหริติ โตทยะยานํ พุราหมณานํ อมฺพวเน,
 ยสฺสทานิ ตวํ” ตาต ภทฺรมุข กาลํ มณฺณสีติ.

[๔๗๔] “เอวํ โภทีติ โข สการโว มาณโว ฌณฺณชาเนยา
 พุราหมณียา ปฏิสฺสุตฺวา, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณีนํ วิตฺติสาเรตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สการโว มาณโว ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “สนฺติ โข โภ โคตม เอเก สมณพุราหมณา
 ทิฏฺฐจฺจมาภิญฺญาโวसानปารมิปปตฺตา อาทิพุรฺหมจฺริยํ ปฏิชานนฺติ,
 ตตฺตร โภ โคตม เย เต สมณพุราหมณา ทิฏฺฐจฺจมาภิญฺญา-
 วอสานปารมิปปตฺตา อาทิพุรฺหมจฺริยํ ปฏิชานนฺติ, เตสํ ภวํ
 โคตโม กตโมติ.

“ทิฏฺฐจฺจมาภิญฺญาโวसानปารมิปปตฺตานํ อาทิพุรฺหมจฺริยํ
 ปฏิชานนฺตานํปิ โข อหํ ภารทฺวาช เวมตฺตํ^๒ วทามิ, สนฺติ
 ภารทฺวาช เอเก สมณพุราหมณา อนุสฺสวิกา, เต อนุสฺสเวเน
 ทิฏฺฐจฺจมาภิญฺญาโวसानปารมิปปตฺตา อาทิพุรฺหมจฺริยํ ปฏิชานนฺติ,
 เสยฺยถาปิ พุราหมณา เตวิชฺชา. สนฺติ ปน ภารทฺวาช เอเก
 สมณพุราหมณา เกวลํ สทฺธามตฺตเกเน ทิฏฺฐจฺจมาภิญฺญาโวसान-
 ปารมิปปตฺตา อาทิพุรฺหมจฺริยํ ปฏิชานนฺติ, เสยฺยถาปิ ตกฺกํ วิมฺสี.

สนฺติ ภารทวาช เอเก สมณพฺราหฺมณา ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส
 ฐมฺเมสฺส สามํเยว ฐมฺมํ อภิญฺญา ย ภิจฺจฐมฺมาภิญฺญาไวสาน-
 ปารมิตฺตตา อาทิตฺตพฺพจฺริยํ ปฏฺฐานนฺติ. ตตฺร ภารทวาช ย
 เต สมณพฺราหฺมณา ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส สามํเยว ฐมฺมํ
 อภิญฺญา ย ภิจฺจฐมฺมาภิญฺญาไวสานปารมิตฺตตา อาทิตฺตพฺพจฺริยํ
 ปฏฺฐานนฺติ, เตสํหมสมฺมิตฺติ. ตตฺถิมินาเปตํ ภารทวาช ปริยาเยน
 เวทิตพฺพํ. ยถา ย เต สมณพฺราหฺมณา ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส
 ฐมฺเมสฺส สามํเยว ฐมฺมํ อภิญฺญา ย ภิจฺจฐมฺมาภิญฺญาไวสาน-
 ปารมิตฺตตา อาทิตฺตพฺพจฺริยํ ปฏฺฐานนฺติ, เตสํหมสมฺมิตฺติ.

[๔๗๕] “อิธ เม ภารทวาช ปุพฺเพ ว สมฺโพธา
 อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสฺส ตตฺสเสว สโต เอตทโหสิ ‘สมฺพาโ
 ฆรวาโส ราชปโต, อพฺโภกาโส ปพฺพชฺชา, นยิทํ สุกฺรํ อคารํ
 อชฺฌวสตา เอกนฺตปริปฺปณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิตฺตํ พฺรหฺมจฺริยํ
 จริตฺตํ, ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺจาทเตตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺเชยฺยนฺติ. โส โข อหํ
 ภารทวาช อปเรน สมเยน ททโร ว สมานो สฺสฺสกาพเกโส^๑
 ภทฺเรน โยพฺพเนน สมณฺนาคโต, ปจฺเมเน วยสา อกามกานํ
 มาตาปิตูนํ อสฺสฺมุขานํ โรทนฺตานํ^๒ เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ
 วตฺถานิ อจฺจาทเตตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชี. โส เอวํ
 ปพฺพชฺชิตฺวา สมานो กีกุสลลเวสี อนฺตฺตํ สนฺตฺตํวรปทํ ปริเยสมานอ,
 เยเน อาพาโร กาลาโม, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อาพารํ
 กาลามํ เอตทโวจํ ‘อิจฺจามหํ อาวุโส กาลาม อิมสฺมึ ฐมฺมวินเย

หมดอายุ 27/05/2566

พุราหมจริยं จริตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภารทวาช อปาโร กาลาโม
 มํ เอตทโวจ 'วิหฺรตายสฺมา ตาทิโส อयํ ฐมฺโม, ยตถ วิญญู
 ปุริโส นจิรสฺเสว สกํ อัจจิริยกํ [๑] อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. โส โข อหํ ภารทวาช นจิรสฺเสว
 ชีปฺปเมว ตํ ฐมํ ปริยาปุณฺเ. โส โข อหํ ภารทวาช ตาวตเกเนว
 โอฏฺฐปฺพทตฺตเตน ลปิตลาปนฺมตฺเตน 'ฌานวาทญจ วทามิ
 เณรวาทญจ, ชานามิ ปสฺสสามีติ จ ปฏฺฐิชานามิ อหฺมฺเจว อญฺเญ จ.
 ตสฺส มยฺหํ ภารทวาช เอตทโหสิ 'น โข อปาโร กาลาโม อิมํ
 ฐมํ เกวลํ สทฺธามตฺตเกน 'สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรามีติ ปเวเทติ, อทฺธา อปาโร กาลาโม อิมํ ฐมํ ชานํ
 ปสฺสํ วิหฺรตีติ.

อถ ขวาทํ ภารทวาช, เยเน อปาโร กาลาโม,
 เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา อพารํ กาลามํ เอตทโวจ 'กิตฺตาวตา
 โน อาวุโส กาลาม อิมํ ฐมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทสีติ. เอวํ วุตฺเต, ภารทวาช อปาโร กาลาโม
 อากิญจณฺณายตนํ ปเวเทสิ. ตสฺส มยฺหํ ภารทวาช เอตทโหสิ
 'น โข อพารสฺเสว กาลามสฺส อตฺถิ สทฺธา, มยฺหํปตฺถิ สทฺธา,
 น โข อพารสฺเสว กาลามสฺส อตฺถิ วิริยํ, มยฺหํปตฺถิ วิริยํ
 สติ ๔เปฯ สมาริ ๔เปฯ ปญฺญา, มยฺหํปตฺถิ ปญฺญา, ยนฺนฺนฺนาหํ
 ยํ ฐมํ อปาโร กาลาโม 'สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรามีติ ปเวเทติ, ตสฺส ฐมฺมสฺส สจฺจิกิริยาเย ปทฺเทยฺยนฺติ.
 โส โข อหํ ภารทวาช นจิรสฺเสว ชีปฺปเมว ตํ ฐมํ สยํ
 อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสี. อถ ขวาทํ ภารทวาช,

เยน อาพาโร กาลาโม, เตนุปลสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อาพาริ
 กาลามิ เอตทวโจ 'เอตฺตาวตฺตา โน อาวุโส กาลาม อิมิ ฌมมํ
 สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสํติ. 'เอตฺตาวตฺตา โข
 อหิ อาวุโส อิมิ ฌมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 ปเวเทมํติ. 'อหฺมปิ โข อาวุโส เอตฺตาวตฺตา อิมิ ฌมมํ สยํ
 อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามํติ. ลากา โน อาวุโส,
 สฺลทฺธํ โน อาวุโส, เย มยํ อายสฺมนนฺตํ ตาทิสํ สพฺรหฺมจาริ
 ปสฺสาม, อิติ ยาหิ ฌมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 ปเวเทมิ, ตํ ตวํ ฌมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหาสิ;^๑ ยํ ตวํ ฌมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหาสิ, ตมहि ฌมมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช
 ปเวเทมิ, อิติ ยาหิ ฌมมํ ชานามิ, ตํ ตวํ ฌมมํ ชานาสิ;
 ยํ ตวํ ฌมมํ ชานาสิ, ตมहि ฌมมํ ชานามิ, อิติ ยาทิสฺส อหิ,
 ตาทิสฺส ตวํ, ยาทิสฺส ตวํ, ตาทิสฺส อหิ, เอหิทานิ อาวุโส
 อุโก วสนฺตฺตา อิมิ คณิ ปริหฺรามาติ. อิติ โข ภารทฺวาช อาพาโร
 กาลาโม อาจริโย เม สมานิ [^๒] อนฺเตวาสี มํ สมานํ
 อตฺตโน^๓ สมสมํ จเปสิ, อุพาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุชฺเชสิ.
 ตสฺส มยฺหิ ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'นายํ ฌมโม นิพฺพิทาย
 น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญญาย [^๔]
 น นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ยาวเทว อากิณฺณญญายตฺนุปฺปตฺติยาติ.
 โส โข อหิ ภารทฺวาช ตํ ฌมมํ อนลงฺกิตฺวา ตสฺมา ฌมฺมา
 นิพฺพิชฺช ปกุกามิ.^๕

^๑ฉ.เท. วิหริ

^๓ฉ.เท. อตฺตนา

^๕ฉ.เท. อปุกม

^๒ฉ. อตฺตโน เท. อตฺตมโน

^๔ฉ.เท. น สมโพธาย

[๔๗๖] โส โข อหิ ภารทวาช กีกุสลคเวสี อนุตตรวิ
 สนุติวรปทํ ปรีเยสमानะ, เยน อุททโก^๑ รามปุตโต, เตनुปสงกมึ;
 อุปสงกมิตวา อุททกํ รามปุตตํ เอตทโวจํ 'อิจฺฉามหิ อาวุโส
 ราม'^๒ อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พุรหฺมจริยํ จริตฺตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
 ภารทวาช อุททโก รามปุตโต มํ เอตทโวจํ 'วิหฺรตายสฺมา,
 ตาทิโส อयํ ฐมฺโม, ยตฺถ วิญญู ปุริโส นจิริสฺเสว สกํ
 อาจิริยํ อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. โส โข
 อหิ ภารทวาช นจิริสฺเสว ชีปฺเปเมว ตํ ฐมฺมํ ปรียาปุณฺนี. โส โข
 อหิ ภารทวาช ตาวตเกเนว โอฏฺฐจปฺหตมตฺเตน ลปิตลาปนมตฺเตน
 'ฌาณวาทญฺจ วทามิ เถรวาทญฺจ "ชานามิ ปสฺสสามีติ จ ปฏฺฐิขานามิ,
 อหฺมจฺเจว อญฺเฎ จ. ตสฺส มยฺหิ ภารทวาช เอตทโหสิ 'น โข
 ราโม อิมํ ฐมฺมํ เกวลํ สทฺธชามตฺตเกน 'สยํ อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรามีติ ปเวเทติ"^๓ อทฺธา ราโม อิมํ ฐมฺมํ
 ชานํ ปสฺสํ วิหฺรตีติ.^๔ อถ ชฺวาทํ ภารทวาช, เยน อุททโก
 รามปุตโต, เตनुปสงกมึ; อุปสงกมิตวา อุททกํ รามปุตตํ เอตทโวจํ
 'กิตฺตาวตา โน อาวุโส ราม'^๕ อิมํ ฐมฺมํ สยํ อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช ปเวเทสีติ. เอวํ วุตฺเต, ภารทวาช อุททโก รามปุตโต
 เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ ปเวเทสิ. ตสฺส มยฺหิ ภารทวาช
 เอตทโหสิ 'น โข รามสฺเสว อโหสิ สทฺธา, มยฺหิปตฺติ สทฺธา,
 น โข รามสฺเสว อโหสิ วิริยํ ฅเปยฺ สติ ฅเปยฺ สมาริ ฅเปยฺ
 ปญฺญา, มยฺหิปตฺติ ปญฺญา, ยนฺนฺนาหิ ยํ ฐมฺมํ ราโม สยํ

^๑ ฉ., เท. อุทโก, เอมุปริปิ.^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.^๓ ฉ., เท., อ. ปเวเทสิ^๔ ฉ., เท., อ. วิหาสีติ^๕ ฉ., เท., อ. ราโม, เอมุปริปิ.

อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามิตฺติ ปเวเทสฺสิ, ตสฺส
 ฌมฺมสฺส สจฺฉิกิริยาเย ปทเหยยนนฺติ. โส โข อหํ ภารทฺวาช
 นจิรสฺเสว ขิปปเมว ตํ ฌมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหาสิ.

อถ ขวหาหิ ภารทฺวาช, เยเน อุกฺกโก รามปฺตฺโต,
 เตนฺอุปสงฺกมฺมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกกํ รามปฺตฺตํ เอตทวโจ ‘เอตฺตาวตฺตา
 โน อาวุโส ราม อิมํ ฌมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
 ปเวเทสฺสิตฺติ. ‘เอตฺตาวตฺตา โข อหํ’ อาวุโส อิมํ ฌมฺมํ สยํ
 อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทมิตฺติ.^๒ ‘อหฺมปิ โข
 อาวุโส เอตฺตาวตฺตา อิมํ ฌมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหรามิตฺติ. ‘ลาภา โน อาวุโส, สฺสทฺธํ โน อาวุโส,
 เย มยํ อายสฺมนนฺตํ ตาทิสํ สพฺรหฺมจาริ ปสฺสาม, อิตฺติ ยํ
 ฌมฺมํ ราโม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสฺสิ, ตํ
 ตฺวํ ฌมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ,^๓ ยํ
 ตฺวํ ฌมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, ตํ
 ฌมฺมํ ราโม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช ปเวเทสฺสิ,
 อิตฺติ ยํ ฌมฺมํ ราโม อภิญญาสิ,^๔ ตํ ตฺวํ ฌมฺมํ ชานาสิ, ยํ
 ตฺวํ ฌมฺมํ ชานาสิ, ตํ ฌมฺมํ ราโม อภิญญาสิ, อิตฺติ ยาทีโส
 ราโม อโหสิ, ตาทิโส ตฺวํ, ยาทีโส ตฺวํ, ตาทิโส ราโม
 อโหสิ, เอหิทานิ อาวุโส ตฺวํ อิมํ คณํ ปริหราติ. อิตฺติ โข
 ภารทฺวาช อุกฺกโก รามปฺตฺโต สพฺรหฺมจาริ เม สมานอ

อจริยภูจจาเนว^๑ มํ จเปสิ, อุพาราย จ มํ ปุชชาย ปุชเชสิ.
ตสฺส มยฺหํ ภารทวาช เอตทโหสิ 'นายํ ฐมโม นิพพิทาย น
วिरคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภินวาย น สมโพธาย น
นิพพานาย สํวตฺตติ, ยาวเทว เนวสญญานาสญญายตฺนุปปตฺติยาติ.
โส โข อหํ ภารทวาช ตํ ฐมมํ อนลงฺกริตฺวา ตสฺมา ฐมา
นิพพิชช ปกฺกามิ.

[๔๗๗] โส โข อหํ ภารทวาช กิํกุสลคเวสิ อนุตฺตรํ
สนฺตฺวปรภํ ปริเยสमानํ มคฺเชสฺส อนุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน,
เยน อรุเวลา เสนานิคโม, ตทวสฺรี. ตตฺถทฺทสํ รมณียํ ภูมิกาคํ
ปาสาทิกญจ วณฺสณฺทํ นทิกญจ สนฺทนต์ํ สีสฺตทกํ^๒ สุปตฺติตฺถํ
รมณียํ สมณฺดา [๓] โคจรคามํ. ตสฺส มยฺหํ ภารทวาช
เอตทโหสิ 'รมณียํ วต ภูมิกาคํ, ปาสาทิกํ จ วณฺสณฺทํ,
นทํ จ สนฺทนต์ํ^๔ สีสฺตทกํ สุปตฺติตฺถํ รมณียํ, สมณฺดา จ
โคจรคามํ, อลํ วตฺติทํ กุลปฺตตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานายาติ.
โส โข อหํ ภารทวาช ตตฺถเอว นิสฺสีทํ 'อลมิตํ ปธานายาติ.
อปิสฺส มํ ภารทวาช ติสฺโส อุปมา ปฏฺวิภํสฺส อนจฺจริยา ปุพฺเพ
อสฺสุตฺตปุพฺพา.

เสยฺยถาปิ ภารทวาช อลํ กญฺจํ สเสนฺทํ อุทเก นิกฺขิตฺตํ.
อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย อุตฺตรารณิํ อาทาย 'อคฺคิํ อภินิพฺพตฺเตสฺสสามิ,
เตโช ปาตุกริสฺสามิติ. ตํ กิํ มณฺเฑสิ ภารทวาช. อปิ นุ โส
ปุริโส อมํ อลํ กญฺจํ สเสนฺทํ อุทเก นิกฺขิตฺตํ อุตฺตรารณิํ

^๑ ฉ., เท. ๒๗/๐๕/๒๖๖ อจริยภูจจาเนว อ. อจริยภูจจาเนว จ

^๓ ฉ., เท., อ. จ

^๒ ฉ., เท., อ. เสตกํ

^๔ ฉ., เท. สนฺทติ

อาทาย อภิมตฺเถนโต^๑ อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช ปาตุกเรยฺยาติ.
โน หิโก โภ โคตม. ตํ กิสฺส เหตุ.

“อทุญฺหิ โภ โคตม อลฺลํ กญฺจํ สเสนฺหํ, ตณฺจ ปน
อุทเก นิกฺขิตฺตํ, ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิลมณฺสฺส วิฆาตสฺส
ภาคิ อสฺสาติ. “เอวเมว โข ภารทฺวาชฺ เย หิ เกจิ สมณฺหา วา
พฺรหฺมณฺหา วา กาเยน เจว [๒] กาเมหิ อวูปกญฺจา วิหรนฺติ.
โย จ เนลฺลํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามเสนฺโห กามมฺจุจฺจา
กามปิปาสา กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตฺตํ น สุปฺปหิโน”^๓ โหติ
น สุปฺปิปปสฺสทฺโธ. โอปกุกมิกา เจปิ เต โภนโต สมณพฺรหฺมณฺหา
ทฺทุกฺขา ติปฺปา^๔ กญฺกา เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต
ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพชาย. โน^๕ เจปิ เต
โภนโต สมณพฺรหฺมณฺหา โอปกุกมิกา ทฺทุกฺขา ติปฺปา กญฺกา
เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย
สมฺโพชาย. อยฺม โข มํ ภารทฺวาชฺ ปจฺมา อุปฺมา ปฏฺฐิกาสิ
อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา.

[๔๗๘] อปฺราปี โข มํ ภารทฺวาชฺ ทฺตฺติยา อุปฺมา
ปฏฺฐิกาสิ อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา.

เสยฺยถาปี ภารทฺวาชฺ อลฺลํ กญฺจํ สเสนฺหํ อารกา อุทกา
ถเล นิกฺขิตฺตํ. อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย อุตฺตารณิ อาทาย
‘อคฺคิ อภินิพฺพตฺเตสฺสามิ, เตโช ปาตุกริสฺสามิติ. ตํ ก็ มณฺณสิ

^๑ จ. เท. อภิมนฺเถนโต

^๓ จ. เท. สุปฺปิโน

^๔ เท. โน จ ปี

^๒ จ. เท. จิตฺเตน จ

^๕ จ. เท. ติปฺพา, เอวมฺปริปี.

ภารทวาช. อปี นุ โส ปุริโส อมฺ อลลํ กฏจํ สเสนหิ อารกา
อุทกา ถเล นิกฺขิตตํ อุตฺตรารณิ อาทาย อภิมตฺเตนโต^๑ อคฺคิ
อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช ปาตุกเรยฺยาติ. โน หิทํ โภ โคตม. ตํ
กิสฺส เหตุ.

อทุยฺหิ โภ โคตม อลลํ กฏจํ สเสนหิ กิณฺจาปี อารกา
อุทกา ถเล นิกฺขิตตํ, ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิลมถสฺส
วิฆาตสฺส ภาติ อสฺสาติ. “เอวเมว โข ภารทวาช เย หิ เกจิ
สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา กาเยน เจว [๒] กาเมหิ รูปกฏฺจา^๓
วิหรนฺติ. โย จ เนสํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามสฺเนโห กามมฺจฺจา
กามปิปาสา กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตตํ น สฺปหิโน^๔ โหติ
น สฺปฏฺิปปสฺสทฺโร. โอปกุกมิกา เจปี เต โภนฺโต สมณพุราหฺมณฺหา
ทฺกฺขา ติปปา กฏฺกา เวทนา เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต ฌาณาย
ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย. โน เจปี เต โภนฺโต
สมณพุราหฺมณฺหา โอปกุกมิกา ทฺกฺขา ติปปา กฏฺกา เวทนา
เวทียนฺติ, อภพฺพาว เต ฌาณาย ทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธาย.
อัย โข มํ ภารทวาช ทฺติยา อุปมา ปฏฺิภาสิ อนจฺจริยา ปุพฺเพ
อสฺสุตฺตปุพฺพา.

[๔๗๙] อปราปี โข มํ ภารทวาช ตติยา อุปมา
ปฏฺิภาสิ อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา.

เสยฺยถาปี ภารทวาช สุกฺขํ กฏจํ โกพาปี อารกา อุทกา
ถเล นิกฺขิตตํ. อถ ปุริโส อากจฺเจยฺย อุตฺตรารณิ อาทาย ‘อคฺคิ

^๑ ฉ., เท. อภิมตฺเตนโต

^๓ ฉ., เท., อ. อรูปกฏฺจา

^๒ ฉ., เท. จิตฺเตน จ

^๔ ฉ., เท. สฺปหิโน

อภินิพฺพตฺเตสฺสามิ, เตโช ปาตุกริสฺสามิตี. ตํ ก็ มณฺเณสิ
 ภารทฺวาช. อปี นุ โส ปุริโส อมฺุ สุกฺขํ กญฺจํ โภพาปํ อารกา
 อุกกา ถเล นิกฺขิตฺตํ อุตฺตรารणे อาทาย อภิมตฺเถนฺโต อคฺคิ
 อภินิพฺพตฺเตยฺย, เตโช ปาตุกเรยฺยาตี. “เอวํ โภ โคตม. ตํ กิสฺส
 เหตุ. “อทุณฺหิ โภ โคตม สุกฺขํ กญฺจํ โภพาปํ, ตณฺจ ปน
 อารกา อุกกา ถเล นิกฺขิตฺตนฺติ. เอวเมว โข ภารทฺวาช เย हि
 เกจิ สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา กาเยน เจว กาเมहि รูปกญฺจา
 วิหรนฺติ. โย จ เนสํ กาเมสุ กามจฺจนฺโท กามเสนฺโห กามมฺุจฺจา
 กามปิปาสา กามปริพาโห, โส จ อชฺฌตฺตํ สุปฺปิโน โหตี
 สุปฺปิปปสฺสทฺโร. โอปกุกมิกกา เจปิ เต โภนฺโต สมณฺพฺราหฺมณฺา
 ทุกฺขา ติปปา กญฺกา เวทนา เวทียนฺติ, ภพฺพาว เต ฅาณาย
 ทสฺสนาย อนฺุตฺตราย สมฺโพชาย. โน เจปิ เต โภนฺโต
 สมณฺพฺราหฺมณฺา โอปกุกมิกกา ทุกฺขา ติปปา กญฺกา เวทนา
 เวทียนฺติ, ภพฺพาว เต ฅาณาย ทสฺสนาย อนฺุตฺตราย สมฺโพชาย.
 อยํ โข มํ ภารทฺวาช ตติยา อุปมา ปฏฺิภาสิ อนจฺจริยา
 ปุพฺเพ อสฺสุตฺปุพฺพา. อีมา โข มํ ภารทฺวาช ติสฺโส อุปมา
 ปฏฺิภํสุ อนจฺจริยา ปุพฺเพ อสฺสุตฺปุพฺพา.

[๔๘๐] ตสฺส มยฺหิ ภารทฺวาช เอตทฺโหสิ ‘ยนฺนุนาหํ
 ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลํ อาหจฺจ เจตฺสา จิตฺตํ
 อภินิคฺคณฺเหยฺยํ อภินิปปิเพยฺยํ อภิสนฺตาเปยฺยนฺติ. โส โข อหํ
 ภารทฺวาช ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลํ อาหจฺจ เจตฺสา
 จิตฺตํ อภินิคฺคณฺหามิ อภินิปปิเพมิ อภิสนฺตาเปมิ. ตสฺส มยฺหิ
 ภารทฺวาช ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาย ตาลํ อาหจฺจ เจตฺสา
 จิตฺตํ อภินิคฺคณฺโหโต อภินิปปิพฺยโต อภิสนฺตาปฺยโต กจฺเจहि

เสทา มุจฺจนฺติ. เสยฺยถาปิ ภาวทฺวาช พลฺวา ปุริโส ทฺวพฺพลตรํ
 ปุริสํ สีเส วา คเหตฺวา ขนฺธเ วา คเหตฺวา อภินิคุคฺคณฺเหยฺย
 อภินิปปิเพยฺย อภิสนฺตฺตาเปยฺย; เอวเมว โข เม ภาวทฺวาช
 ทนฺตฺเตภิ ทนฺตมาธาย ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ เจตฺสา จิตฺตํ
 อภินิคุคฺคณฺหโต อภินิปปิพฺยโต อภิสนฺตฺตาปยโต กจฺเจहि เสทา
 มุจฺจนฺติ. อารทฺธํ โข ปน เม ภาวทฺวาช วิริยํ โหติ อสฺสสึนํ,
 อปฺปฏฺจิตฺตา สติ อปฺปมมฺมฺมฺจฺจา,^๒ สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ
 อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทฺวขปฺปธานเน ปธานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

[๔๘๑] ตสฺส มยฺหิ ภาวทฺวาช เอตทฺโหสิ 'ยนฺนุนาหิ
 อปฺปานกํ^๓ ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหิ ภาวทฺวาช มุขโต จ
 นาสโต จ อสฺสาสปฺสสาเส อปรฺนฺธี. ตสฺส มยฺหิ ภาวทฺวาช
 มุขโต จ นาสโต จ อสฺสาสปฺสสาเสสุ อปรฺรทฺเชสุ กณฺณโสเตหิ
 วาตานํ นิภฺขนฺตานํ อธิมตฺโต สทฺโท โหติ. เสยฺยถาปิ นาม
 กมฺมารคคฺคิริยา ฐมมานาย อธิมตฺโต สทฺโท โหติ; เอวเมว โข
 เม ภาวทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ อสฺสาสปฺสสาเสสุ อปรฺรทฺเชสุ
 กณฺณโสเตหิ วาตานํ นิภฺขนฺตานํ อธิมตฺโต สทฺโท โหติ. อารทฺธํ
 โข ปน เม ภาวทฺวาช วิริยํ โหติ อสฺสสึนํ, อปฺปฏฺจิตฺตา สติ
 อปฺปมมฺมฺมฺจฺจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ
 เตเนว ทฺวขปฺปธานเน ปธานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหิ ภาวทฺวาช เอตทฺโหสิ 'ยนฺนุนาหิ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหิ ภาวทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ

^๑ เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. อสมมฺมฺจฺจา, เอวมฺปริปี.

^๓ ฉ., เท. อปฺปานกํ เยว

กณฺณโสตโต^๒ จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุณฺธี. ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช
 มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุทฺเชสฺสุ
 อธิมตฺตา วาตา มุทุชานํ^๓ โอหนนฺติ.^๔ เสยฺยถาปิ ภารทฺวาช
 พลฺวา ปุริโส ติณฺเหเน สีขเรเน มุทุชานํ อภิมตฺเตยฺย; เอวเมว
 โข เม ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสตโต จ
 อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุทฺเชสฺสุ อธิมตฺตา วาตา มุทุชานํ โอหนนฺติ.
 อารทฺธํ โข ปน เม ภารทฺวาช วิริยํ โหติ อสฺสลิณฺ, อุปฺภุจิตา
 สติ อปฺปมมฺภุจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหติ
 อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชานเน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทฺโหสิ ‘ยนฺนฺนาหํ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ. โส โข อหํ ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุณฺธี. ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช
 มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุทฺเชสฺสุ
 อธิมตฺตา สีเส สีสเวทนา โหติ. เสยฺยถาปิ ภารทฺวาช พลฺวา
 ปุริโส ทพฺเหเน วรตฺตกฺขนฺเชเน สีเส สีสเวทนํ^๕ ทเทยฺย; เอวเมว
 โข เม ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสตโต จ
 อสฺสาสปสฺสาเส อุปรุทฺเชสฺสุ อธิมตฺตา สีเส สีสเวทนา โหติ.
 อารทฺธํ โข ปน เม ภารทฺวาช วิริยํ โหติ อสฺสลิณฺ, อุปฺภุจิตา
 สติ อปฺปมมฺภุจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย โหนฺติ
 อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชานเน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

^๑ ฉ., เท., อี. กณฺณโต, เอวมุปริปิ.^๒ ฉ., เท. มุทุชานิ^๓ ฉ., เท., อี. อุหนนฺติ^๔ ฉ. สีสเวจํ อี. สีสเวรํ

ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'ยณฺฺนนาหํ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌายะยณฺฺติ. โส โข อหํ ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรฺนฺธี. ตสฺส มยฺหํ
 ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส
 อปรฺทฺเชสฺส อธิมตฺตา วาตา กุจฺฉิ ปริกนฺตณฺฺติ. เสยฺยถาปิ
 ภารทฺวาช ทกฺโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา ตินฺฺนเห
 โควิกนฺตเนน กุจฺฉิ ปริกนฺเตยฺย; เอวเมว โข [๑] ภารทฺวาช
 มุขโต^๒ จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรฺทฺเชสฺส^๒
 อธิมตฺตา วาตา กุจฺฉิ ปริกนฺตณฺฺติ. อารทฺธํ โข ปน เม
 ภารทฺวาช วิริยํ โหติ อสฺลลีนํ, อปรฺจฺจิตา สติ อปฺปมมฺภฺจฺจา,
 สารทฺธํ จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปสฺสทฺธํ เตเนว
 ทกฺขปฺปชาเนน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส สโต.

ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'ยณฺฺนนาหํ อปฺปานกํเยว
 ฌานํ ฌายะยณฺฺติ. โส โข อหํ ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรฺนฺธี. ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช
 มุขโต จ นาสโต จ กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรฺทฺเชสฺส
 อธิมตฺโต กายสฺมี ทาโห โหติ. เสยฺยถาปิ ภารทฺวาช พลวณฺโต
 [๓] ปุริสา ทฺพฺพลตรํ ปุริสํ นานาพาหาสุ คเหตฺวา อังการกาสุยา
 สนฺฺดาเปยฺย;^๔ เอวเมว โข เม ภารทฺวาช มุขโต จ นาสโต จ
 กณฺณโสโตโต จ อสฺสาสปสฺสาเส อปรฺทฺเชสฺส อธิมตฺโต กายสฺมี
 ทาโห โหติ. อารทฺธํ โข ปน เม ภารทฺวาช วิริยํ โหติ

^๑ฉ.,อ. ๒๗/๐๕/๒๕๕๖ เอวเมว โข เม

^๓ฉ.,เท.,อ. เทว

^{๒-๒}อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ฉ.,เท.,อ. สมฺปรีดาเปยฺย

อสนฺลีนํ, อปฺภุจिता สติ อปฺปมมฺภุจา, สารทฺโธ จ ปน เม กาโย
 โหติ อปฺปปฏิปฺปสฺสทฺโธ เตเนว ทุกฺขปฺปชานเน ปชานาภิตฺตุนฺนสฺส
 สโต. อปิสฺสุ มํ ภารทฺวาช เทวตา ทิสฺวา เอวมาหํสุ 'กาลกโต'^๑
 สมณเ โคตโมติ. เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสุ น กาลกโต
 สมณเ โคตโม, อปิจ กาลํ กโรตฺตีติ. เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสุ
 'น กาลกโต สมณเ โคตโม, นปิ กาลํ กโรติ, อรหํ สมณเ
 โคตโม, วิหาโร เตวว โส อรหโต เอวรูปโ โหตฺตีติ.

ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'ยณฺณนาหํ สพฺพโส
 อาหารุปฺจเจทาย ปฏิปชฺเชยฺยนฺติ. อถ โข มํ ภารทฺวาช ตา'^๒
 เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจํ 'มา โข ตวํ มาริส สพฺพโส
 อาหารุปฺจเจทาย ปฏิปชฺชิ. สเจ โข ตวํ มาริส สพฺพโส
 อาหารุปฺจเจทาย ปฏิปชฺชิสฺสสฺสิ, ตสฺส เต มยฺ ทิพฺพํ โอชํ
 โลมกุเปหิ อชฺโณหริสฺสาม,'^๓ ตาย ตวํ ยาเปสฺสสฺสีติ. ตสฺส มยฺหํ
 ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'อหํ เจว โข ปน สพฺพโส ชทฺธุ'^๔
 ปฏฺิชาเนยฺย. อีมา จ โข เม เทวตา ทิพฺพํ โอชํ โลมกุเปหิ
 อชฺโณหเรยฺย, ตาย จาหํ ยาเปยฺย, ตํ มม อสฺส มุสาติ. โส โข
 อหํ ภารทฺวาช ตา เทวตา ปจฺจจิจฺจามิ 'อลนฺติ วทามิ.

ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทโหสิ 'ยณฺณนาหํ โถกํ โถกํ
 อาหารํ อหเรยฺย ปสฺตํ ปสฺตํ, ยทิ วา มุคฺคยฺยสํ ยทิ วา
 กุลตฺถยฺยสํ ยทิ วา กพฺพายยฺยสํ ยทิ วา หเรณฺณกยฺยสฺนฺติ. โส โข
 อหํ ภารทฺวาช โถกํ โถกํ อาหารํ อหาเรสฺสี ปสฺตํ ปสฺตํ,

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ฉ.,เท. กาลงฺกโต

^๓ฉ.,เท. อชฺโณหาเรสฺสาม

^๒ฉ.,เท.,อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ฉ.,เท. อชชชิตํ อ. อชทฺธุ

ยทิ วา มุคฺคยฺสํ ยทิ วา กุลตฺถยฺสํ ยทิ วา กพายยฺสํ
 ยทิ วา หเรณฺณกยฺสํ. ตสฺส มยฺหํ ภารทวาช โลกํ โลกํ อาหารํ
 อาหารยโต ปสฺตํ ปสฺตํ, ยทิ วา มุคฺคยฺสํ ยทิ วา กุลตฺถยฺสํ
 ยทิ วา กพายยฺสํ ยทิ วา หเรณฺณกยฺสํ อริมตฺตกสิมานํ ปตฺโต
 กาโย โหติ. เสยฺยถาปิ นาม อสีตฺติกปพฺพานิ วา กาพปพฺพานิ วา;
 เอวเมวสฺส เม อญฺจปจฺจกานิ ภาวนติ ตาเยวปฺปาหารตาย.
 เสยฺยถาปิ นาม โอฏฺฐจปทํ; เอวเมวสฺส เม อานิสทํ โหติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปิ นาม วฏฺฐนาวพี; เอวเมวสฺส
 เม ปิฏฺฐจิกณฺณโก อญฺจนตาวณโต โหติ ตาเยวปฺปาหารตาย.
 เสยฺยถาปิ นาม ชฺชชฺรสาลา^๑ โคปานิสิโย โอลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 ภาวนติ; เอวเมวสฺส เม ฌาสฺสพิโย โอลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล ภาวนติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปิ นาม คมฺภีเร โอทปาเน^๒
 อุกฺกตารกา คมฺภีรคตา โอฏฺฐายิกา ทิสฺสนฺติ; เอวเมวสฺส เม
 อุกฺกิชฺฌเปสฺส อุกฺกิชฺตารกา คมฺภีรคตา โอฏฺฐายิกา ทิสฺสนฺติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. เสยฺยถาปิ นาม ติตฺติกาลาพุ อามกจฺฉินฺโน
 วาตาทเปน สํผฺลิตโต^๓ โหติ สมฺมิลาท; เอวเมวสฺส เม สีสจฺฉวิ
 สํผฺลิตา โหติ สมฺมิลาตา ตาเยวปฺปาหารตาย. โส โข อหํ
 ภารทวาช ‘อุทฺตรจฺฉวี ปริมฺสิสฺสามีติ ปิฏฺฐจิกณฺณกํเยว ปริคฺคณฺหามิ,
 ‘ปิฏฺฐจิกณฺณกํ ปริมฺสิสฺสามีติ อุทฺตรจฺฉวีเยว ปริคฺคณฺหามิ, ยาวสฺส
 เม ภารทวาช อุทฺตรจฺฉวี ปิฏฺฐจิกณฺณกํ อลฺลฺลฺลนา โหติ
 ตาเยวปฺปาหารตาย. โส โข อหํ ภารทวาช ‘วจฺจํ วา มุตฺตํ วา

^๑ ฉ.,เท.,อ. ชรสาลา^๒ ฉ.,เท. อุทปาเน^๓ ฉ.,เท. สํผฺลิตโต อ. สํปฺปฺลิตโต

กริสสามิตี ตตฺเถว อวกฺขชฺโช ปปตฺตมฺปี ตาเยวปฺปหารตฺตาย. โส
 โช อหํ ภารทฺวาช อิมเมว กายํ อสฺสาเสนฺโต ปาณินา คตฺตานิ
 อนฺนํชฺชามิ, ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช ปาณินา คตฺตานิ อนฺนํชฺชโต
 ปฺตฺติมฺมูลานิ โลมานิ กายสฺมา ปตฺตนฺติ ตาเยวปฺปหารตฺตาย. อปีสฺส
 มํ ภารทฺวาช มนุสฺสา ทิสฺวา เอวมาหํสุ ‘กาโฬ สมณฺเณ โคตโมติ.
 เอกจฺเจ มนุสฺสา เอวมาหํสุ ‘น กาโฬ สมณฺเณ โคตโม สาโม
 สมณฺเณ โคตโมติ. เอกจฺเจ มนุสฺสา เอวมาหํสุ ‘น กาโฬ สมณฺเณ
 โคตโม, นปี สาโม มงฺคฺรจฺฉวี สมณฺเณ โคตโมติ. ยาวสฺส เม
 ภารทฺวาช [๑] ปริสฺสุทฺโธ จวิณฺณเณ ปริโยทาโต อุปฺหโต โหติ
 ตาเยวปฺปหารตฺตาย.

[๔๘๒] ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทฺโหสิ ‘เย โช เกจิ
 อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา โอปกฺกมิกฺกา ทฺกฺขา
 ติปฺปา กฏฺฏกา เวทฺหนา เวทียิสฺส เอตาวปรมํ นยฺโต ภียโย.
 เยปี [๒] เกจิ อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา
 โอปกฺกมิกฺกา ทฺกฺขา ติปฺปา กฏฺฏกา เวทฺหนา เวทียิสฺสนฺติ,
 เอตาวปรมํ นยฺโต ภียโย. เยปี เกจิ เอตฺรหิ สมณฺหา วา
 พฺราหฺมณฺหา วา โอปกฺกมิกฺกา ทฺกฺขา ติปฺปา กฏฺฏกา เวทฺหนา
 เวทียนฺติ, เอตาวปรมํ นยฺโต ภียโย. น โช ปนาหํ อิมาย
 กฏฺฏกาย ทฺกฺกกรกักริกาย อธิจฺฉามิ อุตฺตริ มนุสฺสชฺชมา
 อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสสํ, สียา นฺ โช อญฺเณ มคฺโค โพธิยาติ.”
 ตสฺส มยฺหํ ภารทฺวาช เอตทฺโหสิ ‘อภิชานามิ โช ปนาหํ

ปีตุ สกุกสส กมนนเต สีตาย ชมพูนายาย นิสินโน วิวิจเจว
 กาเมหิ วิวิจจ อกุสเลหิ ฌมเมหิ สวิตกุกัง สวิจาร์ วิเวกข์
 ปีติสุขัง ปจมัม ฌานัน อุปสมปชช วิหริตา. ลียา นุ โข เอโส
 มคโค โพธิยาติ. ตสส มยหัง ภารทวาช สตานุสาร์วิญญานัน
 อโหสิ 'เอเสว' มคโค โพธิยาติ. ตสส มยหัง ภารทวาช เอตทโหสิ
 'กินนุ โข อหัง ตสส สุขสส ภายามิ, ยนตัม สุขัง อญญตเรว
 กาเมหิ อญญตเรว อกุสเลหิ ฌมเมหิ. ตสส มยหัง ภารทวาช
 เอตทโหสิ 'น โข อหัง ตสส สุขสส ภายามิ, ยนตัม สุขัง
 อญญตเรว กาเมหิ อญญตเรว อกุสเลหิ ฌมเมหิ.

[๔๘๓] ตสส มยหัง ภารทวาช เอตทโหสิ 'น โข ตัง
 สุกัม สุขัง อธิคนตุม อเว อธิมตตกสิมานัน ปตตกาเยน, ยนนุณานัน
 โอพาริกัง อาหารัง อาหเรยัม โอทณัน กุมมาสนติ. โส โข อหัง
 ภารทวาช โอพาริกัง อาหารัง อาหเรสี โอทณัน กุมมาส. เตน โข
 ปน มัม ภารทวาช สมเยน ปณจ^๒ ภิกขุ ปจจุปฏิจา โหนติ
 'ยัม โน สมโณ โคตโม ฌมม อธิคมิสสติ, ตนโน อาโรเจสสตีติ.
 ยโต โข อหัง ภารทวาช โอพาริกัง อาหารัง อาหเรสี โอทณัน
 กุมมาส, อถ เม เต ปณจ ภิกขุ นิพพิชช ปกุกมีสุ 'พาหุลลโก
 สมโณ โคตโม ปธานวิพภนโต อาวตโต พาหุลลยาติ.

โส โข อหัง ภารทวาช โอพาริกัง อาหารัง อหริตวา^๓
 พลัม คเหตุวา วิวิจเจว กาเมหิ ฌเปช ปจมัม ฌานัน อุปสมปชช
 วิหาสี, วิตกุกิจารานัน วูปสมา อชฌตตัม สมปสาทนัม เจตโส

^๑ อ. เอโส

^๒ ฉ., เท. ปณจกคิยา ภิกขุ, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท., อ. อาหเรตวา

เอโกทิภาวํ อวิตกกํ อวิจาร์ สมาธิชํ ปิติสุขํ ทุตติยํ^๑ ฌานํ
 อุปสมปชฺช วิहाสี. ปิตียา จ วิราคา อุปะกขโก จ วิहाสี,
 สโต จ สมปะชาโน สุขญจ กาเยน ปภิสสเวทสสี, ยนตํ อริยา
 อาจิกขนฺติ 'อุปะกขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิहाสี, สุขสฺส จ ปหานา ทุกขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพ
 โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกขมสุขํ อุปะกขาสติปาริสฺสุทฺธิ
 จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิहाสี.

โส เอวํ สมาหิตะ จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนนฺคณ
 วิคตูปกฺกิละเส มุทฺฎเต กมฺมณิยะ จิตะ อาเนญชปฺปตฺเต^๒
 ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติธมฺมา ย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี. โส อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรามิ. เสยฺยถิํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย
 ๕เป๕ อิติ สาการํ สอฺกฺทสฺส อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรามิ.
 อयํ โข เม ภารทฺวาช รตฺติยา ปจฺเม ยามะ ปจฺมา วิชฺชา
 อธิคฺตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก
 อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโร.

[๔๘๔] โส เอวํ สมาหิตะ จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต
 อนนฺคณ วิคตูปกฺกิละเส มุทฺฎเต กมฺมณิยะ จิตะ อาเนญชปฺปตฺเต^๒
 สตฺตานํ จตฺตูปาตธมฺมา ย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี. โส ทิพฺเพน
 จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเสน สตฺเต ปสฺสามิ จวฺมานะ
 อุปปชฺชมานะ หิเน ปณฺเฑ สฺวณฺณะ ทฺพพณฺณะ สุกเต ทฺคฺคเต
 ๕เป๕ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานามิ. อยํ โข เม ภารทฺวาช
 รตฺติยา มชฺฌิมะ ยามะ ทฺติยา วิชฺชา อธิคฺตา, อวิชฺชา วิหตา,

หมดอายุ 27/05/2566

วิชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถา ตํ
อุปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตตฺตสฺส วิหโรติ.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาทเต อนนฺคณ
วิคตฺตูปกฺกิลเส มุทฺตฺตเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนนฺชปฺปตฺเต อาสวานํ
ชยณณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี. โส ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
อพฺภณฺณาสี, ‘อโย ทุกฺขสมุทฺโยติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี,
‘อโย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, ‘อโย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, “อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ
อพฺภณฺณาสี, ‘อโย อาสวสมุทฺโยติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, ‘อโย
อาสวนิโรธติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, ‘อโย อาสวนิโรธคามินี
ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี. ตสฺส มยฺหํ^๑ เอวํ ชานโต
เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจิตฺถ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ
วิมฺจุจิตฺถ อวิชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจิตฺถ, วิมุตฺตสฺมี ‘วิมุตฺตมิตฺติ
ณณํ โหติ,^๒ ‘ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ
อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสี. อโย โข เม ภารทฺวาช รตฺติยา
ปจฺฉิเม ยามे ตติยา วิชา อธิคตา, อวิชา วิหตา, วิชา
อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถา ตํ อุปฺปมตฺตสฺส
อาตปิโน ปหิตตตฺตสฺส วิหโรติติ.

[๔๘๕] เอวํ วุตฺเต, สการโว มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อฏฺฐจิตฺตวตฺ” โภโต โคตมสฺส ปธานํ อโหสิ, สปปุริสวตฺ”^๔

^๑ ฉ., เท., อ. 05/เม 6

^๓ สยา. อฏฺฐจิตฺตวต

^๒ ฉ., เท., อ. อโหสิ

^๔ สยา. สปปุริสวต

โกโต โคตมสฺส ปธานํ อโหสิ, ยถาตํ อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส.
 กิ นฺุ โข โก โคตม อตฺถิ เทวาติ. “จानโส” โข ปเนตํ
 ภารทวาช วิทิตํ, ยทิทํ อตฺถิ เทวาติ.

“กินฺุ โข โก โคตม ‘อตฺถิ เทวาติ ปุณฺโณ สฺมาน
 ‘จานโส ปเนตํ ภารทวาช วิทิตํ, ยทิทํ อตฺถิ เทวาติ วเทสิ,
 นฺุ โก โคตม เอวํ สนฺเต ตฺจฺฉา” มุสา โหตีติ.

“อตฺถิ เทวาติ ภารทวาช ปุณฺโณ สฺมาน ‘อตฺถิ เทวาติ
 โย วเทยฺย, ‘จานโส วิทิตา เม วิทิตาติ โย วเทยฺย.
 อถ เขวตฺถ วิญญูปริเสน เอกํเสน นิฏฺฐํ คนฺตุ” วา, ยทิทํ
 อตฺถิ เทวาติ.

“กิสฺส ปน เม ภวํ โคตโม อาทิกะเนว น พฺยาภาสีติ.

“อุจฺเจน” สมฺมตํ โข เอตํ ภารทวาช โลกสฺมี, ยทิทํ
 อตฺถิ เทวาติ.

[๔๘๖] เอวํ วุตฺเต, สการโว มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อภิกฺกนฺตํ โก โคตม, อภิกฺกนฺตํ โก โคตม, เสยฺยถาปิ โก
 โคตม นิฏฺฐชฺชิตํ วา อุฏฺฐชฺชเยย, ปณฺิฉนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขเยย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺชิตํ
 ฐาเรยฺย, ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺตีติ;” เอวเมว โภตา โคตเมน

^๑ น., เท., อ. 7/05/25๕๕ จานโส เม ตํ

^๓ น., เท., อ. คนฺตพฺพ

^๔ ส., อ. ทกฺขินฺติ

^๒ ส. ตฺจฺฉ

^๕ ส., อ. อุจฺเจ

อนฺเภปริยาเยน ฐมฺโหม ปกาสิโต, เอสาหํ ภวนฺตํ^๑ โคตมํ สรณํ
คจฺฉามิ ฐมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณงฺคตฺตํ.

ทสมํ สการวสฺสตุตํ นิฏฺฐิตํ.

ปญฺจโม พุราหฺมณวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

พุทฺธมาเย สลสฺสลาเยโน โฆณฺณุโข จ พุราหฺมणे
เอสฺจํเก ฐนฺณชานี^๒ วาเสณฺณโจ สุกการโว.^๓

อิทํ^๔ วคฺคานมฺทฺทานํ

วคฺโค คหปติ ภิกฺขุ ปริพฺพาชกนามโก
ราชวคฺโค พุราหฺมणेติ ปญฺจ มชฺฌิมนิกายเม.^๔

มชฺฌิมนิพนฺณาสกปาติ สมตฺตา.

^๑ อ. ภควนฺตํ

^๓ จ. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ จ. ฐนฺณชานี

^{๔-๔} สฺยา.,จ.,เท.,อ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

สุตตนต์ปิฎก มชฺฌิมนิกายสฺส

มชฺฌิมนปณฺณาสกปาติยา

ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกฺกโม	ปพฺพ/ องฺก
[๑]		อตฺตนต์โป	๔/๔
อกุสลา สงฺกปฺปา	๒๖๓/๓๒๑	อตฺตพฺยาพาธายปี...อุภยพฺยาพาธายปี	
อกุสลา สีลา	๒๖๓/๓๒๐		๑๐๙/๑๑๔
อกุขรุตฺตา ... อกุเขหิ	๓๕๔/๔๕๕	อตฺตมโน อภิริทฺโธ	๖๖/๕๙
อกุขิกหารโก	๗๓/๖๗	อตฺตานํ อุปฺผาเลสิ (อตฺตโน อุทฺร	
อกุขิภูเปสฺส อกุขิตารกา	๓๓๔/๔๒๕	ผาเลสิ)	๓๕๖/๔๕๙
อกฺฆา อกฺฆวิธา	๒๒๘/๒๗๑	อตฺตูกุํสฺนา ปรรวมภฺนา	๙๕/๙๔
อกณฺ्हํ อสฺสูกุํ อกณฺ्हอสฺสูกุํวิปากํ		อตฺติ นาม ... ปริภุญฺชิสฺสสิ	๓๐๐/๓๗๑
	๘๑/๗๖	อตฺติวิธมฺ ปสฺสติ	๑๘๓/๒๑๑
อกุคฺกุลิกสฺส ปุตฺโต	๒๙๔/๓๖๒	อิทฺถจฺจาปตฺติโก	๑๔๒/๑๕๖
อกุคฺคํ อาโกฏฺฏเฆหิ	๓๖๖/๗๔๒	อิทฺถิจินฺณนฺเต วิปฺราวตฺตํ	๒๓๙/๒๘๘
อกุคฺคิหุตฺตมฺหา	๔๐๐/๕๒๐	อนนฺโณ ภุญฺชามิ โภชนํ	๓๕๒/๔๔๓
องฺการกาสุปฺมา กามา	๔๕/๓๙	อนนฺตรหิตาย ภุมฺมียา	๙/๘
อชฺททฺธกํ ปฏฺฐาเนยฺยํ	๓๓๔/๔๒๔	อนวชฺชสฺสํ	๑๑/๑๑
อณฺณาราชฺนา	๑๘๓/๒๑๐	อนสฺสาลิกานิ	๒๒๔/๒๖๕
อณฺุจฺจสฺสมนฺนาทโต	๓๘๗/๕๐๑	อนิจฺจโต ทฺกุขโต โรคฺโต	๑๓๓/๑๔๔
อณฺุจปาทกฺตา เกสา	๓๐๒/๓๗๒	อนิจฺจา สงฺขตา..นิโรธมฺมา	๒๐๕/๒๔๔
อณฺุจิกงฺกุลฺปมา กามา	๔๒/๓๘	อนโนวาทิ อนฺุปวาทิ	๓๑/๓๑
อณฺุจิตวต ... ปธานํ	๔๘๕/๖๔๖	อนฺุชเวณิ ปรีปฺราสฺสตฺตา	๔๒๘/๕๖๒
อณฺุชหารโก	๗๓/๖๗	อนฺุตฺตรํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ	๒๘/๒๗

ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก
อนุปฺพพสิกฺขา ... กิริยา ... ปฏิปทา	๑๘๓/๒๑๐	อโยสิงฆาฏกั	๘๒/๘๑
อนุปฺพพิกถั	๓๙๕/๕๐๕	อรุคตฺโต ปกุกคตฺโต	๒๑๓/๒๕๓
อนฺรุตฺตา (อาลปนั)	๑๖๗/๑๘๓	อลกฺขิกา ... อปฺปปฺปญฺญา	๒๕๐/๒๙๐
อนฺโลมิกานิ เสนาสนานิ	๑๘๑/๒๐๖	อลตฺตกกตา ปาทา	๓๐๒/๓๗๓
อนฺวิจฺจกาโร	๖๗/๖๐	อวกฺขุโช ปปตานิ	๓๓๔/๔๒๕
อนฺสายิกอ อาพาโห	๓๐๖/๓๘๐	อวิรพทฺนฺโต	๓๘๖/๔๙๗
อนฺสฺสวโก .. อนฺสฺสวสจฺจ	๒๓๐/๒๗๗	อสฺสจ อมายาวิ อฺชฺชชาติโก	๒๘๑/๓๔๖
อนฺติมปฺริโส	๓๐๙/๓๘๗	อหิ ภควโต ปฺตฺโต	๓๘๑/๔๘๗
อปณฺณโก ฐมโม	๙๓/๙๓	[อา]	
อปณฺณกั สามญฺญเมว เสยฺโย	๓๐๗/๓๘๕	อาการวตี ปฏิปทา	๒๗๔/๓๓๔
อปฺปานกั ฌานั	๓๓๓/๔๒๐	อาการวตี สทฺธา	๙๓/๙๓
อพฺภุมฺเม	๑๔๙/๑๖๓	อาภาสสมั ภาวนั	๑๑๙/๑๒๗
อพฺยาเสกสฺสั	๑๒/๑๒	อาโกฏฺฐิตปฺจจาโกฏฺฐิตั	๗๕/๖๙
อภิณฺณาย ... สนิทานั ... สปฺปาฏิหาริยั ..	๑๒/๑๒	อาชานียสฺสฺสปมฺ ฐมฺมปฺริยาญ	๑๔๖/๑๕๘
ฐมมํ เทเสติ	๒๔๔/๒๙๗	อาชีวิกาปกตา	๑๖๗/๑๘๔
อภิโท อทฺตมตฺตสมยั	๒๗๓/๓๓๓	อาตุมาโร มาตุมาโร	๑๔๙/๑๖๓
อภิโทสกาลกโต	๓๔๐/๔๓๒	อาทิเกเนว (ปจฺมปฺปโยเคเนว)	๘๖/๘๔
อภิฐมฺเม อภิวินเย	๑๗๓/๑๙๘	อาณนฺโท วต อาณนฺทฺฐโป	๓๘๒/๔๘๙
อมตมริคตั	๓๔๒/๔๓๕	อาณาปานสติ	๑๑๓/๑๒๒
อมตทวารานิ	๒๑/๒๐	อาปาณโกฏฺฐิกั	๓๖๗/๔๗๓
อมตาย ชาติยา	๑๓๓/๑๔๔	อาโปสมั ภาวนั	๑๑๙/๑๒๖
อมราติ จาหุ	๓๐๗/๓๘๔	อาภิโทสิกั กุมฺมาสั	๒๙๙/๓๗๐
อมิตฺตโตปิ ... ปจฺจตฺถิกโตปิ ทเหยย	๒๑๙/๒๖๑	อายตเนว ฐมฺมเทสนา	๒๓๖/๒๘๔
(จเปยฺย)		อาโรคฺยปรมา ลาภา	๒๑๕/๒๕๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/ องุเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/ องุเก
อาวณฺณนี มายา	๗๔/๖๗	อุณฺหิสสีโส	๓๘๖/๔๙๘
อาวณฺณภยั	๑๖๑/๑๗๘	อุทปาเน อุทกตารกา	๓๓๔/๔๒๕
อาเวสนั ตินฺจทนั	๒๙๑/๓๕๙	อุทฺเทกนิโก	๒๗๗/๓๔๐
อาสนฺทิปญฺจมา ปุริสา	๒๒๕/๒๖๖	อุทฺธนานิ ขนฺนติ	๓๙๖/๕๑๓
อาสาวณฺจानीยา ฐมา	๑๔๕/๑๕๘	อุทฺทวิเรจัน อโฐวิเรจัน ... นตฺถกมฺม	
		(เกสขุ)	๒๒๐/๒๖๐
[อิ]		อุปจฺจุภยฺย	๔๒/๓๗
อิณณฺญา	๑๖๗/๑๘๔	อุปธิปฺภิสฺสยฺตฺตา สรสงฺกปฺปา	
อิตฺตตรชฺจุโจ	๒๘๔/๓๕๑		๑๕๔/๑๖๙
อิตฺถิปริคฺคโห	๓๐๖/๒๘๓	อุปธิวิเวกา	๑๓๓/๑๔๔
อิทฺฐาภิสงฺขาริ อภิสงฺขาเรสิ		อุปวิษณฺญา	๗๕/๖๘
	๓๔๘/๔๔๕	อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตสิตา	
อินฺทฺริยเวมตฺตติ	๑๓๓/๑๔๖		๔๒/๓๘
อินฺทฺริยานิ สมฺนุณฺนยมานา		อุพฺพตฺตโก	๗/๗
	๑๘๑/๒๐๖	อุภโตโกฏฺฐิกั ปญฺหิ	๘๓/๘๑
อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทฺวารो	๒๓/๒๓	อุภโตภาควิมตฺถิ	๒๔๙/๓๐๓
อิสฺสตฺตมสฺส (ภควโต)	๗๖/๗๑	อุภโตภาควิมตฺโต	๑๓๖/๑๕๐
[อุ]		อุภยตฺถ กฏฺฐคฺคาโ	๙๖/๙๖
อุกฺกฏฺฐิโก	๗/๗	อุภยตฺถ กสิคฺคาโ	๙๕/๙๕
อุคฺคิสิตฺตํ...โอคิสิตฺตํ	๘๓/๘๑	อุมฺมคฺคํ คเหตุวา	๓๔๑/๔๓๔
อุจฺจาปเก วตฺเต รตา	๒๔๒/๒๙๔	อุมฺमारปฺปํ นิลวณฺณิ	๒๔๙/๓๐๓
อุจฺจนฺคณฺจ ปุเรยฺย	๔๘/๔๑	อุมิภยั	๑๖๒/๑๗๙
อุชฺวิปฺจฺจนีกฺวาทา	๙๔/๙๓	อุลฺลิกฺขาเปติ (กปฺปกเน เกส โสธาเปติ)	
อุทฺทฺธิเยยฺย	๔๓/๓๘		๒๙๙/๓๖๙
อุณฺณา...ภมฺกนฺตเร ชาตา	๓๘๖/๔๙๘	อุสฺสฏฺฏาย อุสฺสฏฺฏาย ปริสาย	
			๓๐๓/๓๗๔

ปทานุกุโม

ปพฺพ/ องฺเก

ปทานุกุโม

ปพฺพ/ องฺเก

[เอ]

เอกธมฺโม อุกฺขาโต ๑๘/๑๖

เอกาสนโกชนํ ๑๓๔/๑๔๗

เอวํ โภทีติ..เทวียา ปฏิสสุตฺวา
๓๕๕/๔๕๗เอวํ ภาทฺทนต์ฺวาติ...สกุณสฺส
๓๑๔/๓๙๔

เอหิภทนต์โก ๗/๖

เอหิ มลฺลิกเก อางเมหิ ๓๕๗/๔๖๒

[โอ]

โอทณฺมิณฺชา ๓๘๗/๕๐๐

โอทริกตฺตสฺเสตํ อธิวณฺ ๑๖๓/๑๘๐

โอปกุณฺมิกา ทุกฺขา ๓๒๙/๔๑๘

โอปารมฺโภ (กาย...วจี...มโนสมาจาโร)
๓๕๙/๔๖๔โอรมตฺตกสฺส (อปฺปมตฺตกสฺส)
๑๕๐/๑๖๔

โอรมตฺถ โอภาสมกาสิ ๓๙๑/๕๐๖

โอสุคฺควิสุคฺคํ (อการกํ) ๑๕๒/๑๖๖

โอสุคฺควิสุคฺคา (กโปปิกา) ๑๕๒/๑๖๖

โอวณฺณิกาย ปรามสิตฺวา ... โอวณฺณิกํ

วินิเวเจตฺวา ๒๘๔/๓๕๑

โอวสฺสติ (กุณฺธิ) ๒๙๑/๓๕๙

โอสชิตารกา โอทาตา ๒๔๙/๓๐๔

โอพารเวทา โอพารปามุชฺชา

๑๖๘/๑๘๖

[ก]

กณฺฐกาปสฺสยโก ๗/๗

กณฺฐปณฺจเมหิ พนฺธเนหิ ๒๘๑/๓๔๖

กณฺฐนิการปฺปฬํ ปิตฺวณฺณํ ๒๔๙/๓๐๓

กณฺหํ กณฺหวิปากํ ๘๑/๗๖

กณฺหสฺสุกํ กณฺหสฺสุกวิปากํ ๘๑/๗๖

กถาวตฺถํ อพฺภุทาสาหสิ ๓๗๘/๔๘๓

กมฺมณฺจํ (มหตฺถํ...อปฺปตฺถํ)

๔๖๓/๖๑๐

กมฺมารคคฺคิริยา ฐมมานาย

๓๓๓/๔๒๑

กสฺสจิตฺตํ มุจฺจิตฺตํ ๖๙/๖๑

กสฺสโก(โส น พฺราหฺมโณ) ๔๕๗/๖๐๓

กโปปิกา (วิสิพฺพมณฺจโก) ๑๕๒/๑๖๖

กโปปียา กุมฺมาสํ คเหตฺวา

๒๙๐/๓๕๘

กาโปตกานิ อณฺเฐนํ ๒๒๕/๒๖๖

กามํ ตโจ จ นหารุ จ ๑๘๔/๒๑๒

กายทฺฐจฺจุลฺลํ ๑๓๓/๑๔๔

กายเวยฺยาวตฺตํ ๓๙๖/๕๑๓

กายสกุณิ ๑๓๖/๑๕๐

กาลณฺณํ ตถาคโต ๘๖/๘๔

กาลิกํ อนุชาวิสุสาม ๑๗๕/๒๐๐

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/ องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/ องฺเก
กิมตฺติโย อาทาโส	๑๐๙/๑๑๔	ชีโรทกัฏฺเฏ	๓๖๘/๔๗๔
กิสฺสโร (กิโสโร พยโปตโก)๔๐๙/๕๓๑			
กัการปฏิสฺสาวี	๓๑๘/๔๐๐		
กักุสฺสคเวสี	๓๒๗/๔๑๒		
กัพาปนโก	๗๕/๖๘		
กุกฺกุรวตฺติโก	๗๘/๗๓		
กุกฺกุโรว ปฺลิกฺกุชฺชิตฺวา	๗๘/๗๓		
กุกฺกิมตี	๓๔๖/๔๔๒		
กุกฺกุหลสาลาโย	๒๓๘/๒๘๖		
กุกฺกัณฺณภโย	๑๖๑/๑๖๘		
กุกฺกัณฺณมฺมุตฺตา	๘/๘		
กุกฺกุลา สงฺกปฺปา	๒๖๓/๓๒๑		
กุกฺกุลา สีลา	๒๖๕/๓๒๒		
กุกฺกุเลน ปิถียติ	๓๕๒/๔๕๒		
กุกฺกัณฺณา เอสิกฺกัณฺณายิณฺณจิตฺตา๒๒๘/๒๗๑			
กุกฺกปฺลุกฺคํ...มุสิกฺกุกฺกาโร	๒๘๘/๓๕๗		
เกวณฺณว มณฺเฆ	๑๕๗/๑๗๔		
โกธฺฐปายาโส	๓๒/๓๒		
โก สนฺโต กํ ปจฺจจํจิฏฺขสิ	๑๒๕/๑๓๔		
โกโสหิตวตฺถกฺขุโ	๓๘๖/๔๙๖		

[ข]

ขคฺคณฺจ อุกฺกัณฺณจ	๓๖๖/๔๗๒
ขตฺติยกุลฺลา...ราชณฺณกุลฺลา	๔๐๘/๕๒๘
ขัณฺณกามราโค วิคตจํปฺลโล	๔๒๕/๕๕๗

[ค]

คฺลปฺปเวจฺเจนฺ อาณิยมาโน	๕๕/๔๘
คณฺธพฺโพ ขตฺติโย วา ... สุกฺโก วา	๔๑๑/๕๓๕
คณฺธพฺโพ (ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺ)	๔๑๑/๕๓๕
คณฺธกัณฺธา โอกฺกขายิกา	๔๘๑/๔๒๕
คณฺณทฺลฐโป วีย(คณฺณทฺลฐโป วีย)	๔๑๐/๕๓๓
คิฑฺธิโลโก	๓๒/๓๒
คิหิสนฺนโมชนํ	๑๘๖/๒๑๖
คิหิ โอทาทวสนฺนา สพฺรหมจาริโน	
คิหิ...กามโกคิโน	๑๙๕/๒๒๙
โคจฺมาตกฺกฺกฺ	๔๒/๓๗
โคปฺขโม	๓๘๖/๔๙๘
โควตฺติโก	๗๘/๗๒

[ค]

คณฺณจฺจาทนฺปรโม	๓๑/๓๑
-----------------	-------

[จ]

จตฺตาฬิสนฺนโต	๓๘๖/๔๙๗
จตฺนํ ฌานานํ อากิเจตฺติกาณํ	๒๓/๒๓
จตฺตปฺปํ เวยฺยาการณํ	๑๘๔/๒๑๑
จตฺตยํ สํวรํ สํวโร	๖๓/๕๗

ปทานุยกโม	ปพฺเพ/ องฺเก	ปทานุยกโม	ปพฺเพ/ องฺเก
จร ปิเร มลฺลิกเ วิณฺสุส	๓๕๕/๔๕๖	ชาลหตฺถปาโท	๓๘๖/๔๙๖
จริมกา อสฺสาสปสฺสาสา	๑๒๑/๑๒๙	ชัมมจฺฉาทุพฺพลยปรโต	๔๒/๓๗
จาตุรณฺเณ สฺพุทฺธิ	๓๘๒/๔๙๒	[ณ]	
จาโป...โกทณฺโฑ	๑๒๖/๑๓๕		
จาตุรณฺโต	๓๘๔/๔๙๓	ฌาณทสฺสนํ ปจฺจุปฺภุจิตํ	๒๓๕/๒๘๓
จิตนฺตรโส	๓๘๖/๔๙๗	ฌาติทาสี	๒๙๙/๓๗๐
เจโตวสิปปตฺโต	๖๔/๕๘	ฌาติปาริชฺฌณํ	๓๐๔/๓๗๕
เจโตวิมุตฺติโน...ปณฺณาวิมุตฺติโน		[จ]	
	๑๓๓/๑๔๖		
เจลปฺภิกํ อกฺกมิสฺสติ	๓๒๖/๔๑๑	จานโสเวตํ...ปฏฺฐิภาติ	๘๗/๘๕
โจราภินิตา	๑๖๗/๑๘๔	[ต]	
โจโร(เอโส น พฺราหฺมโณ)	๔๕๗/๖๐๔		
ฉวทฺสฺสานิปี ฐาเรติ ปัสสฺกุลานิปี		ตกฺกํ วิมฺลสี	๒๓๑/๒๗๘
ฐาเรติ	๗/๗	ตณฺฑุลปติภสฺถานิ...มฺฤค...กาพาย...	
[ณ]			๒๘๘/๓๕๗
		ตทฺฐปิยญฺจ สฺสุเปยฺย	๒๙๒/๓๖๐
ฉโว	๕๘/๕๒	ติฏฺฐภทฺทนิโก	๗/๖
ฉเสววาภิชาติสฺสุ	๑๐๐/๑๐๒	ติณฺสณฺถารโก	๒๐๗/๒๔๖
[ช]		ติณฺฏกฺกุปฺมา กามา	๔๔/๓๙
		ติรจฺฉานกถํ	๒๒๓/๒๖๔
ชนปทกลฺยาณิ	๒๗๒/๓๓๑	ติโรกรณฺเยํ ปริกฺขิปีตฺวา	๓๐๐/๓๗๑
ชนิมาตา...ชนิปีตา	๔๑๑/๕๓๔	ติสฺโส อุมฺมา ปภฺภํสฺสุ	๓๒๙/๔๑๗
ชนฺนุเกน ฆณฺเณสิ	๒๔๐/๒๙๐	เตโชสมํ ภาวนํ	๑๑๙/๑๒๖
ชมฺพฺสณฺทสฺส อิสฺสโร	๓๙๙/๕๑๗	เตวฺชฺโช สมฺโณ โคตโม	๑๘๖/๒๑๕
ชราปาริชฺฌณ	๓๐๔/๓๗๕	[ถ]	
ชาครियมฺนุยฺตุโต	๒๓/๒๓		
		เถรณฺณตโร	๑๓๕/๑๕๐

ปทานุกรกโม

ปพฺพ/ องฺเก

ปทานุกรกโม

ปพฺพ/ องฺเก

[ท]

ธมฺมานุสําริ

๑๓๖/๑๕๐

ธมฺมทฺเทศา

๓๐๕/๓๗๘

ทเมตฺตา...สเมตฺตา...ปริณิพฺพทาเปตฺตา

๓๕๑/๔๔๙

ทลฺลิตฺโธ อสฺสโก อนาพฺพิโย ๑๕๒/๑๖๖

ทหโร วุตฺตสิโร ๔๒๖/๕๕๙

ทาสกมฺมกรโปริสํ โปเสตพฺพํ

๔๔๖/๕๘๖

ทิกฺขจธมฺโม ปตฺตธมฺโม ๖๙/๖๑

ทิกฺขจิตฺตานิ...อพฺยาगतฺตานิ ๑๒๒/๑๓๐

ทิกฺขจิปฺปตฺโต ๑๓๖/๑๕๐

ทิสสา หิ เม ธมฺมกถํ สฺสณฺนตฺถุ

๓๕๒/๔๕๒

ทฺกฺขธมฺมานํ อปฺหตฺตา ๑๔๘/๑๖๒

ทฺสฺसानิ อภิรฺหตฺถุ ๓๒๕/๔๑๐

เทวทฺฐตา ทิสฺสนฺติ ๓๐๘/๓๘๖

ธณฺณสมฺวาปํ ๑๕๒/๑๖๖

ธมฺมเจตฺติยานิ (ธมฺมสฺส

จิตฺตติการวณานิ) ๓๗๔/๔๘๐

[ฐ]

ธมฺมธฺาตุ สฺสฺปฏฺิวิทฺฐา ๘๗/๘๖

ธมฺมราเคน...ธมฺมนนฺทียา ๑๓๓/๑๔๔

ธมฺมนวโย ๓๖๗/๔๗๓

ธมฺมํ อนลฺงกริตฺวา ๓๒๗/๔๑๔

ธมฺมาธิกรณํ วิเหเสสิ ๓๙๕/๕๑๑

ธมฺมา นิชฺฌมานํ ขมนฺติ ๑๘๓/๒๑๑

[น]

นคฺคิยํ...มฺนุฑิยํ...เกสฺมสฺสฺสฺโลจฺนํ

๒๒๕/๒๖๗

นตฺถิ หายนฺวทฺธเน ... อุกฺกํสาวกํเส

๒๒๘/๒๗๒

น ปฺนฺโณ ทพฺพิคาโห ๔๑๑/๕๓๕

นโม ตสฺส ... สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

๓๕๗/๔๖๒

นํนาติตฺถิยานํ สมณพฺรหฺมณานํ

๒๓๘/๒๘๖

นํนาเวรชฺชกานํ พฺรหฺมณานํ

๔๐๑/๕๒๑

นิกฺกฺขชฺชิตํ...สามณฺณํ

๑๐๘/๑๑๓

นิโครธปริมณฺทโล

๓๘๖/๔๙๗

นิจฺจกฺกิขํ ททาติ

๔๒๑/๕๕๑

นินฺมิขานิ

๒๑/๒๐

นินฺหาโรโส

๓๒/๓๒

นิปกา นิปกฺวตฺติโน

๒/๒

นิพฺพานนินฺนา...โปณฺา...ปพฺการา

๑๙๗/๒๓๓

นิพฺพานํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ ๑๙๗/๒๓๓

นินฺยาดารโ

๒๓๖/๒๘๔

นินฺรุปฺธิ

๑๕๔/๑๗๑

ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก
เนตฺตา อณฺชนมกฺขิตา	๓๐๒/๓๗๓	ปรนฺตโป	๔/๔
เนวาสิเกหิ ภิกฺขุหิ	๑๕๗/๑๗๔	ปรมํ สจฺจํ สจฺจนิกโรติ	๑๘๓/๒๑๑
นุหานียปิณฺฑี	๒๕๑/๓๐๖	ปรมตฺถสจฺจํ สจฺจนิกโรติ	๔๓๒/๕๖๖
[ป]		ปรมนิปลจฺจการํ กโรติ	๓๖๗/๔๗๓
		ปรโลภวิทฺโธ	๙๕/๙๔
ปรจฺจนีกาตพฺพํ	๖๖/๕๙	ปรินิพฺพายติ (อสุสาชานีโย นิพฺพิสฺสวโน	๑๔๗/๑๕๙
ปรจฺจาสีสฺमानรฺูป	๒๔๐/๒๙๐	โหติ)	
ปรยจฺ จานานิ (อชฺฌมาจริตฺ อภพฺโพ	๒๓๔/๒๘๒	ปริโยคา สฺวปํ กเหตฺวา สฺวปภาชนโต)	๒๘๙/๓๕๗
ชีณาสโว)			
ปรยฺโฆรมฺภาคิยานิ สยฺมโฆชนานิ	๑๒๙/๑๓๙	ปรตฺตผลโกชี	๗/๗
		ปรสยฺห ปรสยฺห การณํ	๑๔๐/๑๕๔
ปรยฺฆาวิมุตฺโต	๑๓๖/๑๕๐	ปาโณ อารภียมาโน (มารียมาโน)	๕๕/๔๘
ปรยฺฆาเวยฺยตฺติยํ	๔๗๒/๖๒๕		
ปรยฺหาปฏฺิภาณานิ	๖๖/๕๙	ปาทานิ มุขเณ ปริจฺจุมฺพติ	๓๖๖/๔๗๓
ปรยฺวิปาทีโต	๑/๑	ปาวจณํ	๑๙๒/๒๒๖
ปรยฺวิลิโย อูปาหนา	๔๑๐/๕๓๒	ปรยชาติกา...ปียปฺปฏฺิติกา	๓๕๓/๔๕๕
ปรยฺวิโสตกามิํ นิปฺปณํ	๓๓๗/๔๒๙		
ปรยฺวิสมํ ภาวณํ	๑๑๙/๑๒๖	ปีตาวเลปนํ รุจฺจชาตํ	๗๕/๖๙
ปรตฺถิณฺฑีเล (ปณฺณสาลาปริเวณ)	๔๑๐/๕๓๒	ปุกฺคผลเวมตฺตตา	๘๒/๗๙
		ปุกฺคตปฺปุกฺคตกา	๓๑๑/๓๙๑
ปรตฺเตหิ วาขิตํ	๑๒๖/๑๓๕	ปุกฺคโต ปุกฺคเตน มนุเตยฺย	๓๘๑/๔๘๗
ปรโณปณฺวิยา น อูเปติ	๑๘๔/๒๑๒	ปุกฺกฺชนคาถา	๒๑๘/๒๕๙
ปรทรมฺมาจโร	๑๗๓/๑๙๓	ปุกฺกพฺภา อีสโย มนุदानํ กตฺตาโร	๔๒๗/๕๖๑
ปรธานเวมตฺตตํ	๓๗๙/๔๘๕		
ปรธานยฺงฺกานิ	๓๔๔/๔๓๙	ปุกฺกพฺพฺจายี ปจฺจณานิปาตี	๓๑๘/๔๐๐
ปรธาวิโน	๓๔๗/๔๔๓	ปรินุทฺทสฺส (ภควโต)	๗๖/๗๒

ปทานุกรกโม

ปพฺพ/ องฺเก

[พ]

พนฺธุโรโค	๓๖๙/๔๗๕
พนฺธุชฺชวกปฺปํ โลหิตกํ	๒๔๙/๓๐๔
พฺชูปเมเน...ตฺรณฺูปเมเน	๑๖๐/๑๗๗
เวพฺพคามโก	๑๗/๑๖
พฺยาศิปาริชาตฺตมํ	๓๐๔/๓๗๕
พฺรหฺมจฺริยสฺส เกวลี	๓๙๔/๕๐๘
พฺรหฺมณฺเฑน ปชาย	๔๒๕/๕๕๗
พฺรหฺมณฺเฑน อตฺตนา วิหฺรติ	๔/๔
พฺรหฺมวณฺณํ พฺรหฺมวณฺณํ	๔๒๔/๕๕๕
พฺรหฺมปตฺตสฺส (ภควโต)	๗๖/๗๑
พฺรหฺมสฺสโร กรวิภฺภาณํ	๓๘๖/๔๙๗
พฺรหฺมานํ สหพฺยตฺยา มคฺโค	๔๕๑/๕๙๘
พฺรหฺมชฺชุตฺโต	๓๘๖๗/๔๙๗
พฺรหฺมโน ปุตฺตา...พฺรหฺมทฺยาทา	๓๑๗/๓๙๙
พฺรหฺมณฺมหาสาลา จงฺกึ...โตเทยฺโย	๔๕๔/๖๐๐
[ภ]	
ภควาปิ โภสโล	๓๗๔/๔๗๙
ภตฺตาทิหาระ	๓๗๕/๔๘๑
ภยภฺย	๑๖๗/๑๘๔
ภสฺมา จปฺลํ โหหิ	๔๑๐/๕๓๓
ภตโร โสทฺริยา	๔๐๙/๕๓๑

ปทานุกรกโม

ปพฺพ/ องฺเก

ภิสกฺโก สลฺลกตฺโต	๒๑๓/๒๕๓
ภฺนหนฺสฺส	๒๐๗/๒๔๗
ภฺมียา หริตฺตฺตฺตฺยา	๙/๘
ภคปาริชาตฺตมํ	๓๐๔/๓๗๕
ภชเน มตฺตตฺตมํ	๒๓/๒๓

[ม]

มณิ เวพฺพริโย	๒๕๒/๓๐๘
มสฺเปสฺสฺมา กามา	๔๓/๓๘
มณฺฑลมาฬํ ปฏฺฐียาเทติ	๓๙๖/๕๑๓
มณฺฑลสฺสคฺคเณ...กสฺสเณ...สาเจยฺเย	๓/๓
มโนปฏฺฐิพฺพทฺโธ	๖๒/๕๖
มโนสฺตฺตา นาม เทวา	๖๒/๕๖
มโหโต มเหสี	๓๔๙/๔๔๖
มาณเวหิป สฺมาคจฺจนฺติ (โจเรหิ)	๑๔๙/๑๖๓
มิกฺกณฺเตน เจตฺสา	๑๕๑/๑๖๗
มิตฺตูปหารํ อุปทํเสสิ	๓๖๗/๔๗๓
มุตฺตจาจาโร	๗/๖
มฺหุตฺตลฺลนฺตฺตปาโท	๓๘๖/๔๙๖
มฺพฺพหคพฺภํ วิสาตคพฺภํ	๓๕๑/๔๕๐
เมตฺตาวิหารี	๕๔/๔๖
[ย]	
ยโตหํ ภคินี อริยา ย ชาติยา	๓๕๑/๔๕๐

ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก
ยภขสฺส (ภควโต)	๗๖/๗๒	โลหิตปาณิ (องฺคฺลิมาล)	๓๔๗/๔๔๓
ยสสฺส อหตฺตา	๓๗๓/๔๗๘	โลหิตฺเตน กพฺพเตน	๓๕๒/๔๕๑
ยาจิตฺตฺวปฺมา กามา	๔๗/๔๐		
ยาชโก (โส น พฺราหฺมณ)			

[ว]

	๔๕๗/๖๐๔	วฏฺฐนาฬิ (ยภฺจิ รชฺชฺยา อาวฺนิตฺวา	
ยาเวตฺโทหิปี	๒๘๔/๓๕๒	กตา)	๓๓๔/๔๒๔
เย เต ฐมฺมา อาทิกฺลฺยาณา...		วลํ กพฺพรเกณ สมฺปโยเชยฺยํ	
สพฺพณฺชนา	๒๕/๒๕		๔๐๙/๕๓๑
โยธาสฺสว น พฺราหฺมณ	๔๕๗/๖๐๔	วาณิโช โส น พฺราหฺมณ	

[ร]

รตฺตนฺตการตฺมิสํ	๑๔๙/๑๖๓	วาโยสมํ ภาวนํ	๑๑๙/๑๒๗
รตฺตปาณิ รชกปฺตฺโต	๗๕/๖๙	วาพเวธิรฺูป	๓๗/๑/๔๗๖
รติโก	๘๗/๘๖	วิภฺชฺชิตฺตตฺตา (วิภฺชฺชิตฺตตฺตาติปี)	
รติยาย รติยํ สิงฺฆาณฺเณ สิงฺฆาณฺกํ			๒๒๖/๓๑๙
	๓๕๖/๔๕๘	วิภฺชฺชนฺตริกาย	๑๔๙/๑๖๓
รเถสโก	๓๙๙/๕๑๗	วิภฺชฺชาสมฺปนฺโน...จรณ...วิภฺชฺชาจรณ-	
รสตฺตสคฺคิ	๓๘๖/๔๙๗	สมฺปนฺโน	๒๙/๒๙
รหยาติ (รหสฺสํ กโรติ)	๓๖๖/๔๗๒	วิปฺปตฺตจฺจมาโน	๒๑๓/๒๕๓
ราชทํยํ พฺรหฺมเทยฺยํ	๔๒๒/๕๕๓	วิภฺชวาโท...น เอกํสวาโท	๔๖๓/๖๑๐
ราชา เอโส น พฺราหฺมณ	๔๕๗/๖๐๔	วิมุตฺตจิตฺโต	๑๙๐/๒๒๒
ราชภิรราชา	๓๙๘/๕๑๗	วิริยา นิมฺมิตฺตํ ปชานาภินิพฺพตฺตํ	
รฺกฺขผลฺลปฺมา กามา	๔๘/๔๑		๓๘๐/๔๘๖

[ล]

ลทฺฐิกกา สทฺฐิกกา (ลทฺฐิกกาติปี)		วิสฺส โอลคฺเคยฺยํ (วลํ โกฏฺฐาฬํ)	
	๑๕๐/๑๖๔		๔๔๑/๕๗๗
		วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ	
			๑๔๗/๑๕๙

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/ องฺก
วิสฺสรมกาสี	๑๔๙/๑๖๓	สนฺธนํ ปณฺณเปนฺติ	๔๔๐/๕๗๖
เวยฺยากรณสฺส(ภควโต)	๗๖/๗๑	สทฺธานุสําริ	๑๓๖/๑๕๐
โวหารสมฺมุจฺเจโท	๓๑/๓๑	สทฺธาวิมฺุตโต	๑๓๖/๑๕๐
[ส]		สทฺธเ วา ถาลิปาเก วา	๔๐๙/๕๓๑
		สนฺตตสึลา สนฺตตวฺตฺติโน	๒/๒
สํ ปริสํ สณฺจเปสิ	๒๒๓/๒๖๔	สปฺปริสวต...ปฺธานํ	๔๘๕/๖๔๖
สํมุจฺจา วาจา ภาสิตา (สํมุจฺจา		สพฺพพณฺณ สพฺพทสฺสําริ	๑๘๕/๒๑๔
สมฺมตฺติยา)	๔๖๗/๖๑๗	สพฺพวาริวาริตฺโต...ยฺตฺโต...ฐฺโต...มุญฺโฆ	
สกกสฺส (ภควโต)	๗๖/๗๑		๖๓/๕๗
สกกายทิกฺขณฺสูโย...พฺยาปาทานฺสูโย		สพฺพเสเตน วลวากิรณ	๔๗๒/๖๒๕
	๑๒๙/๑๔๐	สพฺเพว สนฺตา	๓๐๖/๓๘๐
สงฺขตฺติโย (อภิสงฺขารกขาทนียานิ)		สมตฺติตฺติกา กากเปยฺยา (กฺงฺกา นที)	
	๑๔๙/๑๖๓		๑๓๒/๑๔๓
สงฺคริตฺวา สงฺคริตฺวา ปฏฺธิปทฺชนฺติ		สมตฺติตฺติกมฺปิ ภูมฺขามิ	๒๔๒/๒๙๓
	๓๔๗/๔๔๓	สมธิคฺคยฺห ติกฺขจฺติ	๒๑๑/๒๕๑
สงฺคาหโก (มาตฺลิ เทวสฺสุโต)	๓๑๓/๓๙๓	สมยปฺปวาทโก ตินฺทฺทูกาจีโร (อาราโม)	
สงฺฆาภูํ อาปาเทติ	๖๓/๕๗		๒๖๐/๓๑๗
สจฺจนามो	๓๕๒/๔๕๓	สมวณฺณกฺขณฺโธ	๓๘๖/๔๙๗
สจฺจานุโพโธ	๔๒๙/๕๖๓	สมเวปากินฺนิยา คหณฺนิยา	๓๐๔/๓๗๖
สจฺจนุปตฺติ	๔๓๒/๕๖๖	สมฺมทฺทนิหฺนา...โปณฺา...ปพฺพการา	
สณฺณพฺพา (สํปิณฺฑิตา)	๗๗/๗๒		๑๙๗/๒๓๓
สณฺุจฺหายโน (กฺุณฺขโร)	๕๙/๕๓	สมพาโธ ฆรวาโส	๑๐/๙
สณฺุทาเสน อุทฺทริตฺวา	๓๐๘/๓๘๗	สสกกํ (เอกํสฺตฺเถ นิปาโต)	
สฺตานุสําริวิญฺญาณํ	๓๓๕/๔๒๖		๑๐๙/๑๑๕
สฺตฺตรตนสมนฺนาคโต	๓๘๔/๔๙๓	สทฺธมฺมิโก วาทานฺวาโท	๕๑/๔๔
สฺตฺตฺติ สทฺธมฺเมหิ	๒๓/๒๓	สทฺธิตมฺเม อสทฺธิตมฺเม	๒๓๙/๒๘๘

ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก	ปทานุกกโม	ปพฺพ/ องฺก
สาเจยฺยานิ ภูมฺเมยฺยานิ วญฺเญยฺยานิ		สุปฺปนฺนุปฺปมา กามา	๔๖/๔๐
ชฺฌิมฺเหยฺยานิ	๓/๓	สุวณฺณวณฺโณ กาณฺจณฺสนฺนิภตฺโต	
สาณโหวิกํ นาม กิพิตฺธาตํ	๕๙/๕๓		๓๘๖/๔๙๖
สาตมตฺตา อสฺสาทมตฺตา	๒๑๕/๒๕๖	สุสฺสกาภยํ	๑๖๑/๑๗๘
สาธิกปริสา	๔๕/๓๙	เสนํ อพฺภุยาโต	๓๗๓/๔๗๘
สานิ หรฺนฺติ	๔๗/๔๐	โสณฺธิกาภมฺมกาโร	๕๙/๕๓
สามุกฺกสิกา ฐมฺมเทสฺนา	๖๙/๖๑	โสณฺธิกาธฺตฺโต	๕๙/๕๓
สายมนฺนุสิฏฺโฐ ปาโต วิเสสํ อธิจฺจติ		โสตฺตติสินานํ	๒๘๓/๒๕๐
ปาตมนฺนุสิฏฺโฐ สายํ	๓๔๕/๔๔๑	โสปาณกเพวรํ (โสปานผลกํ)	
สาวิตฺติ (ยา เวเท สขฺฌายนฺนฺเตหิ ปจฺมํ			๓๒๕/๔๑๐
สขฺฌายิตพฺพา)	๔๐๐/๕๒๐	โสฬสสฺมา...อฏฺฐสฺมา	๓๖๒/๔๖๘
สิปปิโก (โส น พฺราหฺมโณ)		สุวาคตํ นาปคตํ	๓๕๒/๔๕๔
	๔๕๗/๖๐๔	สุวาคตํ ภนฺเต ภควโต	๒๓๗/๒๑๔
สีโตทกปฏฺฐิขิตฺโต อุณฺโหทกปฏฺฐิเสวี		หตฺถารุพฺเห องฺกุสคณฺเห สิปปे	
	๖๒/๕๖		๓๔๓/๔๓๘
สีลสํโม	๓๕๐/๔๔๘	หตฺถาโรหปฺตฺโต	๑/๑
สีลสมฺปนฺโน	๒๓/๒๓	หตฺถาวเลขโน	๗/๖
สุขฐมฺมานํ อุปฺหตฺตา	๑๔๘/๑๖๒	หตฺถิสฺมึปิ กตาวิ...ธฺรฺสฺมึปิ กตาวิ	
สุขินิโย โหนฺตุ มหาราช	๓๗๖/๔๘๒		๓๐๖/๓๗๙
สุขเขติโต สุขปริหโต	๒๙๕/๓๖๓	หริเตน โคมเยน ปจฺวิยา อุปฺลิมฺเปตฺวา	
สุกกํ สุกกวิปากํ	๘๑/๗๖		๓๐๐/๓๗๑
สุตฺเต โอจฺรติ	๒๐๗/๒๔๗	หุเวยฺยาวิโส	๓๔๑/๔๓๔

สุตตานุตปิฎก มัชฌิมนิคายสุต
มูลปณณาสกปาติยา

อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานิ

ปพเพ/องเก

อสาธารณนามานิ

ปพเพ/องเก

[อ]

องคิโร (อิสิ)

๔๒๗/๕๖๑

องคุตตราโป (ชนปโท)

๓๑/๓๐

องคูลิมาโล โจโร

๓๔๗/๔๔๓

องคุมคธานี

๓๒๘/๒๘๖

อจิรวตี นที

๓๕๘/๔๖๓

อชาติสตุต (ราชา)

๓๖๒/๔๖๘

อชิต เกสกมพโล

๒๓๘/๒๘๖

อฏฐโก (อิสิ)

๔๒๗/๕๖๑

อฏฐกนาโค

๑๗/๑๖

อนนภาโร ปริพพาชโก

๒๓๗/๒๘๔

อนาถปิณฑโก (เสฏฐิ)

๘๘/๘๖

อนรุทโร (เถโร)

๑๖๖/๑๘๒

อมพลภูจิกา (ปาสาโท)

๑๐๗/๑๑๒

อมโย ราชกุมาร

๘๓/๘๐

อสุตชิปนพพสุกา นาม ภิกขุ

๑๗๕/๒๐๐

อสุสลายโน มาณโว

๔๐๑/๕๒๑

[อา]

อาณนโท (เถโร)

๑๗/๑๖

อาปนํ นาม นิคโม

๔๒๒/๕๕๓

อามลกีวเน

๑๕๗/๑๗๔

อาพาโร กาลาโม (ตาปโส)

๓๒๗/๔๑๒

[อิ]

อิจฺจนนฺทลวณสณฺโท

๔๕๔/๖๐๐

อิจฺจนนฺทโล (คาโม)

๔๕๔/๖๐๐

อิสิทนต์ (ถปติ)

๓๗๓/๔๗๘

อิสิปตเน มิคทาเย

๒๘๗/๓๕๔

[อุ]

อุคฺคาหมาโน ปริพพาชโก ๒๖๐/๓๑๖

อุตฺตโร มาณโว

๓๘๔/๔๙๓

อุทฺทโก รามปุตฺโต

๓๒๘/๔๑๔

อุทฺธมา (นคฺริ)

๓๗๕/๔๘๐

อุทฺทโย (เถโร)

๘๘/๘๖

อุเทโน (เถโร)

๔๑๒/๕๓๖

อุปโก อาชีวก

๓๔๑/๔๓๓

อุปาลิ คหปติ

๕๙/๕๒

อุรุเวลา เสนานิคโม

๔๗๗/๖๓๔

[เอ]

เอกปฺนฺทริโก นาโค

๑๘๔/๒๑๔

อสาธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺก	อสาธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺก
เอกปฺนุทรีโก ปริพฺพชาคาราโม	๑๘๕/๒๑๔	กฺุฎาการสาลาโย	๑๘๕/๒๑๔
เอกสาลิโก อาราโม	๒๖๐/๓๑๗	เกณฺโณ ชฏฺโณ	๓๙๖/๕๑๑
เอสุการี พฺราหฺมโณ	๔๓๖/๕๗๑	โกกนฺโท ปาสาโท	๓๐๕/๔๑๐
[โอ]		โกมารภจฺโจ ชีวโก	๕๑/๔๔
โอปาสาทกา พฺราหฺมณคหปติกา	๔๒๒/๕๕๓	โกรพฺโย ราชา	๓๐๓/๓๗๔
โอปาสาทํ นาม พฺราหฺมณคาโม	๔๒๒/๕๕๒	โกลิโย (ชนปโท)	๗๘/๗๒
[ก]		โกสมฺพี (นกร)	๒๒๓/๒๖๓
กณฺณกตฺถลํ มิคทายํ	๓๘๒/๔๙๑	โกสโล (มหาชนปโท)	๙๒/๙๒
กนฺทรโก ปริพฺพชาโก	๑/๑	[ข]	
กปิลวตฺถุ (นกร)	๒๒/๒๑	ขตฺตํ	๔๒๓/๕๕๔
กมุโพโซ (มหาชนปโท)	๔๐๓/๕๒๔	เขมฺมิมฺพวนํ	๔๑๒/๕๓๖
กมุมาสธมฺมํ นาม นิคโม	๒๐๗/๒๔๖	[ค]	
กสฺสโป (อิสฺ)	๒๓๘/๒๘๖	คคฺครา ปอกฺขรณิ	๑/๑
กสฺสโป พุทฺโธ	๒๘๒/๓๔๘	คคฺโค พฺราหฺมโณ	๓๕๐/๔๘๙
กพารชนโก ราชา	๓๑๕/๓๙๗	คิฑฺฒกฺกุฏ (ปพฺพโต)	๒๐๑/๒๓๙
กาปทีโก มาณโว	๔๒๖/๕๕๙	คฺุณฺธาเวน	๓๑๗/๓๙๘
กาสิ (มหาชนปโท)	๑๗๔/๑๙๙	โคลิสฺसानิ ภิกฺขุ	๑๗๓/๑๙๓
กิกิ กาสิราชา	๒๘๗/๓๕๔	[ฆ]	
กิมฺพิโล (เถโร)	๑๖๖/๑๘๒	ฆฏฺฐิกาโร กุมภกาโร	๒๘๓/๓๔๙
กัฏฺฐาติริ นาม นิคโม	๑๗๔/๒๐๐	โฆฏฺฐมุโข พฺราหฺมโณ	๔๑๒/๕๓๖
กุกฺกุฏาราม	๑๗/๑๖	โฆสิตาราม (วิหาโร)	๒๒๓/๒๖๓
กฺุรฺ รฏฺฐํ	๓๐๖/๓๘๒	[จ]	
		จจฺกํ พฺราหฺมโณ	๔๒๒/๕๕๓
		จมฺปา (นกร)	๑/๑
		จาตุมหาราชิกา เทวา	๔๕๑/๕๙๗

อสาธารณนามานี	ปพฺพเพ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปพฺพเพ/องฺเก
จาตุมา นาม คาโม	๑๕๗/๑๗๔	ชนนฺยชานี พุราหฺมณี	๔๗๓/๖๒๖
จาตุเมยฺยกา สกฺยา	๑๕๘/๑๗๕	[น]	
[ช]		นคฺรโก (นิกโม)	๓๖๔/๔๗๐
ชาณฺสฺสฺสณิ พุราหฺมณเณ	๔๕๔/๖๐๐	นพกปาน	๑๖๖/๑๘๒
เชตวนิ	๘๘/๘๖	นพการคาโม	๔๗๐/๖๒๒
โชติปาโล มาณโว	๒๘๓/๓๔๙	นาฏปฺตฺโต นิกณฺโจ	๕๖/๔๙
[ต]		นาลนฺทา (นคฺริ)	๕๖/๔๙
ตณฺหุลปาลทวารายิ	๔๔๕/๕๘๔	นาพิชงฺฆ พุราหฺมณ	๓๕๕/๔๕๗
ตารกฺโข พุราหฺมณเณ	๔๕๔/๖๐๐	นิกณฺโจ นาฏปฺตฺโต (ติตฺถกโร)	๒๓๘/๒๘๗
ดาวตีสสา เทวา	๔๕๑/๕๙๗	นิโคธธาราม (วิหาโร)	๒๒/๒๑
ตฺสฺสิตา เทวา	๔๕๑/๕๙๗	นิมฺมานรตฺติ เทวา	๔๕๑/๕๙๗
โตเทยโย พุราหฺมณเณ	๔๕๔/๖๐๐	นิมิ ราชา	๓๑๒/๓๙๒
[ถ]		[ป]	
ถุลลโกฏฺฐจิตฺตํ นาม นิกโม	๒๘๓/๓๖๑	ปฏฺทฺโข กจฺจายโน (ติตฺถกโร)	๒๓๘/๒๘๗
ทกฺขิณาคิริ (ชนปฺโท)	๔๔๕/๕๘๔	ปญฺจกงฺโก ถปฺติ	๘๘/๘๖
ทสโม(อฏฺฐกนาคโร คหปฺติ)	๑๗/๑๖	ปจฺจุลกปโป (คาโม)	๔๗๓/๖๒๖
ทีโฆ การายโน	๓๖๔/๔๗๐	ปรนิมฺมิตวสวตฺตํ เทวา	๔๕๑/๕๙๘
ทีฆตปสฺสํ นิกณฺโถ	๕๖/๔๙	ปลาสนเณ	๑๖๖/๑๘๒
ทีฆนโข ปริพฺพาชโก	๒๐๑/๒๓๙	ปเสนทิ โกสโล	๓๕๐/๔๔๗
เทวกฏฺโฬพฺโภ (มหาอุทฺทรหฺโท)	๒๒๓/๒๖๔	ปาฏฺฐลิปฺตฺตํ (นคฺริ)	๑๗/๑๖
เทวโล อีสิ	๔๑๐/๕๓๒	ปาวาริกมฺพวนิ	๕๖/๕๙
เทววนิ สาลวนิ	๔๒๓/๕๕๓	ปิลกฺขคฺอุหา	๒๒๓/๒๖๓
[ธ]		ปฺญณฺณิกา (ทาสี)	๔๖๖/๖๑๕
ธนฺนชานี พุราหฺมณเณ	๔๔๕/๕๘๔		

อสาธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺก	อสาธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺก
ปฺญฺโณ โกถียปฺตฺโต	๗๘/๗๒	[ม]	
ปฺพพารามิ มิคารมาตฺตฺปาสาโท	๓๕๘/๔๖๒	มกฺขลฺล โคสาโล(ตฺตฺถกโร)	๒๓๘/๒๘๖
ปฺรโณ กสฺสโป	๒๓๘/๒๘๖	มจฺมเทวมพฺพนํ	๓๐๘/๓๘๖
เปสฺสโร หตฺถาโรหปฺตฺโต	๑/๑	มจฺมเทโว ราชา	๓๐๘/๓๘๖
โปกฺขรสาติ (พฺรหฺมโณ)	๔๒๔/๕๕๖	มนฺตานิ (พฺรหฺมณี)	๓๕๑/๔๔๑
โปตฺติโย คหปติ	๓๑/๓๐	มรฺฐรา (นคฺรํ)	๓๑๗/๓๙๘
[พ]		มรฺฐโร อวณฺติปฺตฺโต ราชา	๓๑๗/๓๙๘
พฺรหฺมายุ พฺรหฺมโณ	๓๘๓/๔๙๒	มลฺลิกา เทวี	๓๕๕/๔๕๖
พารานสี (นคฺรํ)	๒๘๗/๓๕๓	มหากจฺจาโน (เถโร)	๓๑๗/๓๙๘
พาหิติกา (วตฺถวิสฺโส)	๓๖๒/๔๖๘	มหานาโม (สกุโก)	๒๓/๒๓
พิมฺพิสาโร ราชา	๓๕๐/๔๔๗	มหาวนํ	๓๔๙/๔๔๖
โพธิ ราชกุมาริ	๓๔๓/๔๓๗	มาคณฺธิโย ปริพฺพาชโก	๒๐๗/๒๔๖
[ภ]		มาตลฺล สงฺคาหโก (เทวสฺสูโต)	๓๑๓/๓๙๓
ภคฺ (อฺสิ)	๔๒๗/๕๖๑	มาลงฺกยปฺตฺต (เถโร)	๑๒๒/๑๓๐
ภคฺ (เถโร)	๑๖๖/๑๘๓	มิกาจีร	๓๐๒/๓๗๔
ภคฺค (ชนปโท)	๓๒๔/๔๐๘	มิจฺฉิลา (นคฺรํ)	๓๐๘/๓๘๖
ภทฺทาลิ (เถโร)	๑๓๔/๑๔๗	มิจฺฉิเลยฺยกา พฺรหฺมณคหปติกา	๓๘๙/๕๐๓
ภทฺธิโย (เถโร)	๑๖๖/๑๘๒	เมทพฺพํ นาม นิคโม	๓๖๔/๔๗๐
ภารทฺวาชโคตฺต พฺรหฺมณ	๒๐๗/๒๔๖	โมรณิวาโป ปริพฺพาชการาโม	๒๓๗/๒๘๕
ภารทฺวาโช (อฺสิ)	๒๐๗/๒๔๗	[ย]	
ภารทฺวาโช มาณโว	๔๕๔/๖๐๐	ยมตคฺคิ (อฺสิ)	๔๒๗/๕๖๑
ภาสกพฺพานํ	๓๒๔/๔๐๘	ยามา เทวา	๔๕๑/๕๙๗
ภาวาที (พฺรหฺมโณ)	๔๕๗/๖๐๔		

อสาธารณนามานี	ปพฺพฺเ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปพฺพฺเ/องฺเก
โยนกั (รฎจั)	๔๐๓/๕๒๔	[ส]	
[ร]		สกุโก (ชนปโท)	๒๒/๒๑
รฎจปาโล กุลปุตโต	๒๙๔/๓๖๒	สกุโก เทวานมินโท	๓๑๒/๓๙๒
ราชคหิ (นคร)	๒๓๗/๒๘๕	สกุลา	๓๗๕/๔๘๑
ราหุโล (เถโร)	๑๐๗/๑๑๒	สกุลาทายิ ปรีพพาชโก	๒๓๗/๒๘๕
เรวโต (เถโร)	๑๖๖/๑๘๒	สการโว มาณโว	๔๗๓/๖๒๗
[ล]		สมฺชโย อากาสโคตโต พุราหุมนเ	
ลิจจวี (ราชาโน)	๓๕๐/๔๔๗		๓๗๘/๔๘๓
[ว]		สมฺชโย เวลฎจปุตโต	๒๓๘/๒๘๗
วจุโคตโต ปรีพพาชโก	๑๘๕/๒๑๔	สมฺชิกาปุตโต มาณโว	๓๒๔/๔๐๙
วชิรี ราชกุมาริ	๓๕๗/๔๕๙	สนทโก ปรีพพาชโก	๒๒๓/๒๖๓
วรดโร ปรีพพาชโก	๒๓๗/๒๘๔	สหมฺปติ พุราหุมา	๑๕๙/๑๗๖
วามโก (อิส)	๔๒๗/๕๖๑	สาลา นาม พุราหุมนคาโม	๙๒/๙๒
วามเทโว (อิส)	๔๒๗/๕๖๑	สาลเยยกา พุราหิมณคหปติกา	
วาสภตติยา เทวี	๓๕๗/๔๖๐		๙๒/๙๒
วาเสฏฺโจ (อิส)	๔๒๗/๕๖๑	สาวตฺถิ (นคร)	๒๙๙/๓๖๘
วาเสฏฺจมาณโว	๔๕๔/๖๐๐	สิริวฑฺโฒ มหามตฺโต	๓๕๘/๔๖๒
วิฑูทโก เสนาปติ	๓๕๗/๔๖๐	สุโก มาณโว	๔๖๒/๖๐๙
วิทฺโห (ชนปโท)	๓๑๒/๓๙๒	สุกรขตา นาม เลณ	๒๐๑/๒๓๙
เวณโส ปรีพพาชโก	๒๗๘/๓๔๐	เสนโย อเจลก	๗๘/๗๒
เวฬุคํ นาม นิคโม	๒๘๒/๓๔๘	เสโล พุราหุมนเ	๓๙๗/๕๑๓
เวสสามิตฺโต (อิส)	๔๒๗/๕๖๑	โสมา (ปเสนทโกสลสฺส ปชาปตี)	
เวสาลี (นคร)	๑๗/๑๖		๓๗๕/๔๘๑
เวฬุวน	๘๓/๘๐	สุสุมาริ (นคร)	๓๒๔/๔๐๘
		หลิททวสนํ นาม นิคโม	๗๘/๗๒

สุตตตันตปิฎก มหุณนิมิกายสุต

มหุณนิมปณฺณาสกปาติยา

คณานํ ปจฺมปาทา

คณานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก	คณานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก
----------------	-------------	----------------	-------------

[๑]

อคุติหุตตัมขา ยญฺญา	๔๐๐/๕๒๐
อนุญญาตปฏินฺญาตา	๔๕๕/๖๐๑
อาโรคฺยปรมา ลาภา	๒๑๕/๒๕๗

[ก]

กถํ โข พุราหฺมณฺเ โหติ	๓๙๓/๕๐๘
------------------------	---------

กิจฺเณ เม อธิคตํ	๓๓๗/๔๒๙
------------------	---------

[ข]

ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี	๓๐/๒๙
-------------------------	-------

[ค]

คจฺฉํ วเทสิ สมณญฺจิโตมฺหิ	๓๔๙/๔๔๖
---------------------------	---------

[ป]

ปรีปฺพณฺณกาโย สุรฺรจี	๓๙๙/๕๑๗
ปสฺส จิตฺตกตํ พิมฺพํ	๓๐๒/๓๗๓
ปสฺสามิ โลเก สวเน มนุสฺสเส	๓๐๗/๓๘๓

ปาตุรโหสิ มคฺเชสฺส ปพฺเพ	๓๓๘/๔๓๐
ปพฺเพนิวาสํ โย เวที	๓๙๔/๕๐๘

[ย]

ยนฺตํ สรณฺมาคฺมฺห	๔๐๐/๕๒๐
เย เต ทฺวตฺตีสํสาติ สุตา	๓๙๒/๕๐๗
เย เม ทฺวตฺตีสํสาติ สุตา	๓๙๑/๕๐๖
โย จ ปพฺเพ ปมชฺชิตฺวา	๓๕๒/๔๕๒

[ส]

สพฺพาภิภู สพฺพวิภูมฺมสฺมิ	๓๔๑/๔๓๓
---------------------------	---------

สุตตนต์ปิฎก มชฺฌิมนิกายสฺส

มชฺฌิมนปณฺณาสกปาติยา

ธมฺมปฺปเกโท

ธมฺมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺเก	ธมฺมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺเก
[อ]		[ณ]	
อกฺกฺวา กายา สตฺต	๒๒๘/๒๗๑	ณฺนํ จตฺตพฺพิธํ	๒๖/๒๖
อกุสลา ตโย	๑๙๔/๒๒๗	[จ]	
อนสฺสาสิกานิ พุรหฺมจฺริยานิ จตฺตาริ		จฺณานํ ตีณิ	๕๒/๔๔
	๒๒๔/๒๖๕	[ต]	
อพุรหฺมจฺริยวาสา จตฺตาริ		ติรจฺจฺณนํ อเนกวิหิตํ	๒๒๓/๒๖๔
	๒๒๔/๒๖๕	[ท]	
อภิกายตฺตานํ อฏฺฐ	๒๔๙/๓๐๒	[ธ]	
อริยสจฺจานํ จตฺตาริ	๒๔๖/๒๙๘	ทณฺฑานํ ตีณิ	๕๖/๔๙
[อิ]		[ช]	
อิทฺธิปาทา จตฺตาริ	๒๔๗/๓๐๐	ชนํ จตฺตาริ	๔๔๐/๕๗๖
อินฺทฺริยานํ ปญฺจ	๒๔๑/๔๓๓	ธมฺมา อฏฺฐ	๓๒/๓๑
[อุ]		ธมฺม จตฺต	๒๖๓/๓๒๐
อุปมา ติสฺโส	๓๒๙/๔๑๗	ธมฺมทฺเตสา จตฺตาริ	๓๐๕/๓๗๘
[ก]		[น]	
กมฺมฏฺฐานํ จตฺตพฺพิธํ	๔๖๓/๖๑๐	นีวณฺณํ ปญฺจ	๔๖๗/๖๑๘
กมฺมานํ จตฺตาริ	๘๑/๗๖	[ป]	
กมฺมานํ ตีณิ	๕๗/๕๑	ปฺธานิยงฺคานํ ปญฺจ	๓๔๔/๔๓๙
กสิณายตฺตานํ	๒๕๐/๓๐๕	ปฺริสา เทว	๔๑๔/๕๓๙
กามคฺคฺชา ปญฺจ	๙๐/๘๙	ปาริจฺริยา จตฺตสฺโส	๔๓๖/๕๗๑
กุสลา ตโย	๙๘/๙๙	ปาริชฺฌณานํ จตฺตาริ	๓๐๔/๓๗๕

ธมฺมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺก	ธมฺมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺก
ปฺกฺคฺลา จตฺตาริ	๔/๔	มหาปริสฺสฺสขณานิ ทวตฺตีส	
ปฺกฺคฺลา จตฺตาริ	๔๑๓/๕๓๗		๓๘๕/๔๙๔
ปฺกฺคฺลา สตฺต	๑๘๒/๒๐๗	มหาปริสฺสฺส คติโย เทว	๓๘๔/๔๙๓
[พ]		[ว]	
พฺรหฺมวิหารา จตฺตาริ	๓๐๙/๓๘๘	วณฺณ	๓๑๘/๔๐๒
พลานิ ปญฺจ	๒๔๗/๓๐๐	วิโมกฺขา อฏฺฐ	๒๔๘/๓๐๑
โพชฌนฺคา สตฺต	๒๔๗/๓๐๑	เวทนา ติสฺโส	๘๘/๘๗
[ภ]		เวทนา เทว	๘๘/๘๗
		[ส]	
ภยานิ จตฺตาริ	๑๖๑/๑๗๘	สตีปฏฺจํ จตฺตาริ	๓/๓
[ม]		สทฺธมฺมา สตฺต	๒๕/๒๕
มคฺคํ อฏฺฐจํคิกํ	๒๔๗/๓๐๑	สมฺมปฺปชานา จตฺตาริ	๒๔๗/๒๙๙

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

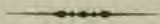
๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชัยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๘ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทน กรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวรามาตร	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัคนาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมนี	วัดดุสิตาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาเจิน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก*

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

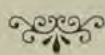
* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมอญจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัคดาราม	คณะทำงาน
๙. พระราชวรมนู	วัดดุสิตาราม	คณะทำงาน
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัคดาราม	คณะทำงาน
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัธ อีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธีวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๔.	พระราชสุตาภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๕.	พระปริยัติกิจวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๖.	พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรภักวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๘.	พระมหามนตรี	ขุนตีสาวโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมาปัญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญญาวชิโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕.	พระมหาครุฑชิต	สุจิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๕ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน	
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน	
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน	
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน	
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน	
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะทำงาน	
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน	
๘.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน	
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน	
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ	
๑๑.	พระราชสิทธิมนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน	
๑๒.	พระสุธีธรรมนวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน	
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖.	พระมหาบุญเทียม	ญาณินุโท ป.ธ. ๔	วัดพิชยญาติการาม คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์	คณธสาโร ป.ธ. ๔	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุนนต์	นนทิกโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะทำงาน

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
ที่ปรึกษา พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวิโส ป.ธ. ๙)

นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรรมากร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๖๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๔๕

รัฐบาลจัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

